

كتاب تديرات الهيه في اصلاح مملكة الالسنانيه

محمم بن علي بن العربي الالحامي الطائي

ترجمه و شرح

احمد عوني قونوق

Hazırlayanlar
Duygu Kara-Mine Kara

2021

Önsöz

Muhyiddîn İbn Arabî'nin “et-Tedbîrâtü'l-İlâhiyye fî Islahi'l-Memleketi'l-İnsâniyye” isimli eserini, Ahmed Avnî Konuk 1925 yılında Türkçeye tercüme ve şerh etmiştir. Eser, basılmamıştır.

Eser, iki kütüphanede; İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı- Osman Ergin Türkçe Yazmaları (OE_Yz_0082) ve Konya Mevlana Müzesi (4522) demirbaş numaralarıyla kayıtlıdır. Nüshaların ikiside esas alınmış olup aralarında bulunan farklar, eksiklikler vb. diğer nüshadan tamamlanmak suretiyle birleştirilmiştir. Sayfa numaralandırılması verilirken her iki nüshadada kayma olduğundan farklılık olsa da esas itibarıyla 812 sayfadır.

Eserde herhangi bir sadeleştirme yapılmamış ve benzer kelime kullanımına gidilmemiş olup aslına uygun olarak rika metin matbu metne çevirilmiştir.

Avni Konuk, eseri tercüme ve şerh ederken üç aşamalı olarak yazmıştır; Metin [Arapça metin], Tercüme “Metnin birebir çevirisi” ve Şerh şeklindedir. Bu nedenle rika metne sadık kalınarak Arapça metni köşeli parantez içinde ve koyu renkli olarak, Tercüme kısmını tırnak içerisinde ve koyu renkli olarak ve Şerh kısmı açık renk olarak verilmiştir. Avni Bey, Arapça metni verirken herhangi bir noktalama işareti kullanmadığı için bu yazıma riayet edilmiş ve arapça metinde herhangi bir noktalama işareti kullanılmamıştır.

Eser, matbu metne aktarılırken Avni Bey'in nüshalarından farklı olarak ayetler [köşeli parantez] ve hadislerle birlikte arapça kalıplar ya da darbı mesel olmuş arapça sözler (parantez) içerisinde gösterilmiş ve koyu renk yapılmıştır.

Rika metnin sayfa numarası parantez içinde sayfa numarası [] şeklinde belirtilmiştir.

Dikkatimizden kaçan ve hatamızdan kaynaklanan, yanlış okunmuş kelimeler, kullanılması gereken harf yerine benzer harf kullanımı vb. hatalara rastlanılabilir. Bu yanlışlıklar, tesadüf edildikçe düzeltilecektir.

بسم الله الرحمن الرحيم

[الحمد لله الذى استخرج الانسان من وجود علمه الى وجود عينه فى اول ابداعه جوهرة ونظر لها بعين الجلال فذابت حياء منه عند ما حققت نظره فسالت ما اكن فيه جواهر علمه القديم و درره]

"حمد اولسون الله ذولجلاله كه انسانى وجود علمندن وجود عيننه استخراج ايلدى. آنك اول ابداعنده بر جوهر وار ايدى. او جوهره عين جلال ايله نظر ايتدى. او جوهر آنك نظرينك تحقق ايلديكى شى عندنده آندن حيا ايدرك اريدى. امدى آنك علم قديمك جواهرندن و اينجولرندن آنده مكنون اولان ما سيلان ايلدى."

معلوم اولسون كه صلى الله عليه وسلم افندمز بيورورلكه؛ (ان الله تعالى خلق ذرة بيضاء فنظر الجلال والهيبة فذابت حياء فصار نصفها ماءً ونصفها ناراً فحصل منها دخان فخلق السموات من دخان والارض زبدها فكان عرشه على الماء) يعنى "الله تعالى بويوك بر بياض اينجوياراتدى؛ جلال و هيبتله نظر ايتدى. حيان اريدى. آنك ياريسى صو و ياريسى آتش اولدى. آندك بر دومان حاصل اولدى. سماواتى دومانندن [۲] و ارضى اونك كوپوكندن

خلق ايلدى. امدى آنك عرشى صو اوزرنده واقع اولدى"

الله تعاليدك مراد وجود مطلقك مرتبة وحدتيد. خلقك معناسى ظهور و اظهاردر. بويوك بر بياض اينجودن مراد حقيقت انسانيه مرتبهسى اولان عقل اولدركه بوكا مرتبة واحديت ده ديرلر. عقل اوله جلال و هيبتله نظر ايتمه سندن مراد، عقل اولك مبدأ غيريت اولان مرتبة روحه تنزليدر. و بو تنزلدن حاصل اولان غيريت نقابى ايله وجود مطلقك تستريدر. زيرا نظر جمال وجه حقك كندى نوري ايله تجلسيدركه بونده تستر يوقدر. نظر جلال وجه حقك لباسى غيريتله احتجابى اولديغيندن بالطبع بونده تستر واردر. و غيريتدن مراد مطلقيتدن مقيديتنه تنزلدر. و مطلقك مقيدده اختفاسيدر. ذرة بيهضانك حيان اريمهسى وجود واحد ائنييتله تقيد ايدرك كندى نفسنده متلاشى اولديغى حينده آكا نفس رحمانيسى ايله وجود خارجى بخش ايتمه سيني و بو نفس رحمانى ايله آكا فضاده وجود خارجى بخشى متعاقب مركز آتش و محيطك تبرد ايله صو اولمسنه اشارتدر. و سبع سماوات تعبير اولنان سبعة سياره مزك بو دومان حالنده كه سحاب مضيدن و ارضك دخى آنك تكاثفندن مخلوق اولديغى و عرش تخت و ملك دنيا معناسنه كلديكى و عوالم شهاديده املك الهيدن بولنديغى و بو سحاب مضى عرشك تملى اولديغى جهتله عرش الهى صو اوزرنده واقع اولديغنه رمز اولنور. جناب شيخ رضى الله عنه عبارهلرنده بو حديث شريفه اشارت بويورورلر. زيرا علم الهيد ثابت اولان انسان ارضك خلقيتندن صكره لباسى عنصرى ايله تحققاً ظاهر اولدى. [۳] و حق تعالى حضرتلرى آنى جنت ذاتندن لباسى غيريت ايله استخراج بويوردى.

[ثم ارسل ميزاباً الى مشربة غصن الا متزاج فاقام به صغره وسمى ذالك الغصن انساناً وصوره وشق سمعه وبصره و احكم ترتيب كل شئ فى العالم الاكبر فيه ودبره واشهده بشاهد الاحسان كل شئ فقرره ورتق سماء عقله بعد ما فتقه وفطره وابان كونه فى كونه فآظهره وحجبه عن سره بما هو اخفى وستره حكمة بالغة لمن دقق النظر فيه واعتبره]

ترجمه

"آندن صكره غصن امتزاج مشريه سنه بر اولوق آقيتدى او سبيله آنك نظامى اقامه ايلدى. و بو غصنه انسان تسميه ايتدى. و آنى تصوير ايدوب سمعى و بصرىنى شق ايلدى. و عالم كيبرده اولان هر شيئك ترتيبى آنده محكم و آنى مديبر قيلدى. و آنى هر بر شيئك ظاهر احساننه مطلع ايلدى. و آنى تقرير ايتدى. و آنك سماء عقلنى فتح ايتدكدن و ياردقندن صكره بيتشدردى. و كندى وجودينى كوننده بيان ايلدى. امدى آنى اظهار ايتدى. و اخفى اولان شى سبيله آنى كندى سرنندن حجابلاى. و ستر ايتدى. تدقق نظر ايدك و تأمل ايلين كيمسه ايچون آنده حكمت بالغه واردر."

معلوم اولسون كه منظومه شمسيه مزك كيفيت خلقتى ادوار مديده ايچونده كچيرديكى استحالات نتيجه سنده واقع اولديغى و بو منظومه نك اعضاسندك بولنان ارضك بوكونكى حاله كلمسى ده ينه استحالات

ایله اولدیغی و اوزرنده کی نباتات و حیوانات و انسانک متسلسلاً یکدیگرندن [۴] تشعب ایدرک تگون ایلدیکی حکماء متقدمین و متأخرین طرفندن أدله واضحه ایله بیان اولونمشدر. بشرک بو صورتله تگونه اعتقاد احقاص قرانییه مغایر دکلدر. بین المفسرین و العلماء بو خصوصده واقع اولان اختلافات فهوم مختلفه نك الفاظ قرآنیه دن چیقاردقلری مختلف معنالردن عبارتدر. بناء علیه بو اختلافات آکلاییشه عائد بر مسئله در. یوقسه قرآن کریم ده أصلاً اختلاف یوقدر.

نته کم بویوریلور؛ [قُلْ لَوْ كَانَ هَذَا الْقُرْآنُ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَجَدُوا فِيهِ اخْتِلَافًا كَثِيرًا] بالعکس آیات قرآنیه حکمانک تدقیقاتی تأیید بویورمقدهدر. بو بابده کی ایضاحات طرف حقیرانه مدن "فصوص الحکم شرخنه" یازیلن مقدمه ده خلقت آدم بخشنده بر نزه اعطا اولونمشدر. هیچ شبهه یوقدرکه هر کون مشهود اولندیغی وجه ایله سکان ارض جوهر ارضدک پیدا اولمقدده و ینه ارضده انخلال ایلمکده در. نبات اولسوک، حیوان اولسوک و حیوانک بر نوعی اولان انسان اولسوک؛ هپسی بر طاقم احوال و شرائط دائره سنده عناصر و طابعیک یکدیگریله اختلاطندک تگون ایدرلر. بو اختلاطات نتیجه سنده تگون ایدن شیئه (مزاج) دیرلر. جمادات و نباتات و حیوانات آره سنده کی بو اختلاطات و امتزاجات پی در پی بر اغاجک دالری کبی متسلسلاً جاری اولدیغندن جناب شیخ اکبر رضی الله عنه بو استخلاطه و جریانیه "آندن صکره غصن امتزاج مشریه سنه بر اولوق آقیتدی." عباره سیله اشارت بویوردی و ایشته بو سببله آنی احسن تقویم اوزره تسویه ایدوب اغصان استحاللات نتیجه سنده پیدا اولان بو غصنه انسان تسمیه ایلدی. و بو غصن انسانی غصن جماد و نبات و بعض حیوانات مرتبه سنده ایکن سمعه و بصره مالک اولمادیغی حالده غصن حیوانینک اُک مکملی اولمق اوزره آنک سمعی و بصرینی جسمنک پک مناسب اولان محللرینده شق ایلدی. و انسان شجره کونک سمره سی اولدیغندن بر میوه ده نصل که کندینک بیتدیکی اغاجده اولان صور خصائصک مثلی موجود ایسه، حق تعالی انسانک بیتدیکی عالم کبیرده موجود اولان هر بر شئیک مثلی وجود انسانی یه وضع ایلدی و آنی مدبر قیلدی. [۵] یعنی آکا اوپله بر نظر احسان ایلدیکی او نظر ایله کندی عاقبتی و محیطنده اولان اشیانک عواقبنی کورور. و آنی تجلیات رخمانیه سیله ظاهر عالمک هئیت مجموعه سنه واقع اولان احسانه مطلع قدیلدی. زیرا نوع انسانک ظاهر اولان بو قدر کشفیات آنک خواصی اشیایه اولان اطلاعنددر. اطلاع تسلسل ایتدکجه کشفیات دخی متسلسلاً تجدد ایدر.

"و انسانی تقرير ایلدی." یعنی خواصی ظاهره و باطنه سنی یرلی یرینه وضع ایمک صورتیله مرتبه انسانیه ده تقرير ایلدی. و انسانک جمع قوای ظاهره و باطنه سنی یکدیگرندن شق ایدوب آیردقدن صکره افضلیتی حسبیله جمله سنک فوقنده اولان قوه عقلیه سنی بو قوایه بیتشدیردی. زیرا جمع قواده متصرف اولان عقلدر. نته کم قواع عالمده متصرف اولان عقل کلدر. و عالمده عقل کلی و انسانده عقل جزئی سما و سائر قواع متصرفه ارض مثابه سنده در. [اولم یر الذین کفروا ان السموات والارض کانتا رتقا ففتقنا هما] آیت کریمه سنده رتقک فتقدک اول ذکر ی بو بیانه مغایر دکلدر. زیرا بو رتق و فتق صورت عالم حقنده در. حضرت شیخ رضی الله عنه افندمزک فتقدن صکره رتی بیان بویورمالری معنای عالم و آدم حقنده در. زیرا بو صور متسلسله معنالردن دولای ظاهر اولمشلردر. بناء علیه معانی سما و سور ایسه ارض مثابه سنده در. صور تگون ایتدکدن صکره تعلق ایدکلری معناله بی کیفیت بر اتصاللری وارد. بو اتصال ایسه فتقدن رتق و فطوردر.

"و حق تعالی وجودنی کوننده بیان ایلدی." زیرا وجود حق بی نهایته لطف لطیفدر. و کمال لطافتندن اخفی در. ادراکی قابل دکلدر. بو وجود لطیف کثیف اولمادقجه ادراک اولونماز. وجود کثیف وجود لطیفک اضافاتندن اولدیغندن عالم کونه وجود اضافی دیمشدر. بو وجود اضافی وجود حقیقی لطیفک آیاتی و علاماتی و دلیلدر. لکن وجود حقیقی انساندن ظاهر اولدیغی قدر حیج بر مظهردن ظاهر اولمادی. زیرا آدمی کندی صورتی یعنی صفاتی اوزرینه [۶] خلق ایتدی. بناء علیه کون جامع اولان آدمده کندی وجودنی ابین و اظهار قیلدی. "امدی آنی اظهار ایلدی. و اخفی اولان شی سببیله آنی کندی سرندن حجابله دی و ستر ایتدی." یعنی انسان وجود حقیقیته مخفی ایکن آنک علم الهیده ثابت اولان صورتنه و حقیقته او وجود حقیقی کندی وجود لطیفی کثیف قیلیمق صورتیله بر لباس کیدریرهرک آنی اظهار ایلدی. و کندی حقیقتنک اخفائیتی سببیله سر ربوبیتندن حجابله دی. یعنی آدمک اظهار اولان تعین کثیفی سر ربوبیتدن عبارت اولان کندی حقیقته پرده اولدی. و آنی بو صورت کثیفه آدمی اورتدی. تدقیق نظر ایدن و تأمل ایلین عرفاء بالله ایچون بو اظهار و اضمارده حکمت بالغه وارد. زیرا شؤونات الهیه وجود عالم و آدم ایله تحقق ایدر. آندن اول معنا مرتبه سنده در. معنی ایسه تحقق ایچون صورت اسیر. و صورت ظاهر و معنا ایسه او صورتده مستوردر.

[ثم تجلى له من حضرة الاقتدار فيهره فاجفل هارباً من نار الهية فضمه و قهره وغمسه غمسة في البحر الا حضر من غير ان يشعره فاذا بسر القدرة الالهية قد ما ز جت بشره]

ترجمه

"بعده آكا حضرت اقتداردن تجلى ايلدى. امدى آكا غلبه ايتدى. نار هيبتدن قاهره عجله قوشدى. بويله اولونجه آنى ضم ايتدى. و قهر ايتدى. و آنك شعورى اولماقسين آنى بحر احضره بر دالديش دالديردى. امدى قدرت الهية مباشرت ايله دكده آنك بشره سى ممتزج اولدى."

يعنى انسانك معناسى صورتنه مربوط اولدقدن صكره [الست بربكم] خطابيله آنك [V] معناسنه و روحنه حضرت اقتداردن تجلى ايلدى. زيرا رب مقتدر و محتاج اليهدر. و عبد عاجز و محتاجدر. بو قدرتي مدرك اولونجه آنك مواجهه سنده مغلوب اولدى. و ايچنه هيبت آتشي دوشدى. آندن قورتولمق ايچون عجله قوشدى. فقط [اين المقر] قبضة قدرت الهية دن قاجوب قورتلاجق بر ملجه اولما دغندن حق تعالى حضرتلري (كنت له سمعاً ولبصراً ولساناً ويدا...الخ) حديث شريفنده اشارت بويورولديغي اوزره آنك قواى اضافيه سنى قواى حقيقيه سنده ضم ايتدى. و آنك اضافي و موهوم اولان قواى ظاهره و باطنه سنى بو صورتله قهر ايلدى. و بو قهر اثناسنده شعورى اولماقسين آنى بحر احضره بر دالديش دالديردى. بحر احضردن مراد مرتبة روحيه در. زيرا لا اله الا الله نفى غيريت و محمد رسول الله اثبات غيريتدر. و وجود مطلقك غيريت نسبتيله ظهورى مرتبة روحيه دن ابتدا ايلر. و عرش وجودك استقرارى بو ايكي سطر نوراني ايله واقع اولمشدر. لا اله الا الله سطرى نور ابيض و محمد رسول الله سطرى نور احضردر.

نته كم جناب شيخ اكبر رضى الله عنه -كيميا السعادة و بلوغ الارادة عن معانى فضل لا اله الا الله- نامنده كى اثر عاليلرنده شويله بويورورلر:

(و لما كانت حقيقة العالم العلوى والسفلى نسبة في ذات العرش كان سر ثباتهم فيه بالسطرين المكتوبين بالنورين اعنى النور الابيض والنور الاضر وهما لا اله الا الله محمد رسول الله فبتلك السطرين النورين استقر العرش فافهم حقيقة هذه اللطيفة الروحانية)

حضرت شيخ نور احضره بو محله درياى احضر تعبير بويورمشلردر. يعنى انسان عالم شهادته كثافت وجوديه سيله كزديكى و يديكى ايجديكى حالده حق سبحانه و تعالى آنك بو شبح وجوديى روحه مبدل قيلدى. و بو تبدل آنك شعورى اولماقسين واقع اولدى. بر حالده كه صورتى ينه [A] مرتبة شهادته ثابت اولارق بر طرفدن اطرافنده بولنان كيمسه لر ايله صحبت ايتدى. و ديكر طرفدن عالم ارواحده اولانلر ايله مناسبتده بولندى. بناء عليه قدرت الهية آنى استلايه مباشرت ايتدكده آنك بشره سى يعنى ظاهر وجودى و جسمى روحى ايله ممتزج اولدى. و آنده هم آثار روحيه و هم ده آثار جسميه ظهور ايلدى. [يوم تبدل الارض غير الارض والسموات وبرزوا لله الواحد القهار] آيت كريمه سينده بو حقيقتيه اشارت بويوريلور. زيرا بو حال انواع قيامتن بر نوعدر.

[ثم كشف له عن حضرة الديمومية فحقق بها عمره ورداه رداء الحياة الابديه دون كون ضمه ولا امر حصره واعلاً مناره للملائكة ووضح غرره فبايعه بالسجود اذ امده بالاسماء ونوره وجعله في ارض الاجسام خليفة فايده ونصره]

ترجمه

"بعده آكا ديموميتدن كشف ايلدى. امدى بو سبيله آنك عمريى تحقق ايتديردى و آنك ضمى اولماقسين و آنى بر امر حصر ايتمكسين آكا حيات ابدية ردا سنى كيديردى. و ملائكه يه قارشى آنك مقامنى اعلا ايلدى. و آنك عذريى واضح قيلدى. امدى آكا اسما ايله امداد ايلديكى و آنى تنوير ايتديكى وقت سجود ايله مبايعه يى امر ايتدى. و آنى ارض اجسامده خليفه قيلدى. بناء عليه آنى تأييد ايلدى. و آكا نصرت ايتدى."

يعنى حق تعالى حضرتلري انسانى قدرت الهية سيله استيلا بويوردقدن صكره آكا ديموميت پرده سنى آچدى. زيرا بو پرده نك كشف قدرت الهية نك نتيجة استيلا سيدر. امدى بو ديموميت پرده سنك كشفى ايله آنك عمريى تحقق ايتديردى.

معلوم اولسون که کلیات اعتباریله [۹] انسانک اوچ نوع عمری وارد. بریسی مرتبه ذاتدن مرتبه شهادته قدر اولان عمری، ایکنجسی شهادت مرتبه سندن مرتبه آخرته قدر اولان عمری و اوچنجسی عمر آخرتیدر. جزئیات اعتباریله بو مراتبک هر بر موطننده بر چوق عمرلری وارد. مثلاً مرتبه شهادته اولاً مفردات بعده مرکبات بعده جمات بعده نبات بعده حیوان بعده نطفه بعده رحم مادر موطنلرینه بر چوق عمرلر سور. دیگر ایکی مرتبه ده بویله در. حضرت شیخ رضی الله عنہک بوراده عمردن مراد عالیلری سیاق بیانه نظراً عمر اخرویدر. زیرا قدرت الهیهنک استیلاسیله انسانک قیامت قیوبوب آکا دیمومیت پرده سی منکشف اولنجه او آرتق جوار رب العالمینده خرم و شادان اولور. نته کم قرآن کریمده اشارت بویوریلور. [فی معقد صدق عند ملیک مقتدر] بو جنت حاصدر. و کامللرک مقامیدر. و هر کیم بو جنتک ایچنده بولنورسه لذت و راحت مطلقه ایچنده در. اهل حقیقت بوکا "حیات ابدیه" تعییر ایدرلر.

نته کم جناب شیخ رضی الله عنه آتیده کی جمله ده "آنک ضمی اولمقسزین و آنی بر امر حصر ایتمکسزین آکا حیات ابدیه ردا سنی کیدردی." بویورورلر. زیرا بو مرتبه ده بالجمله نسب مرتفع اولدغندن ضم ایدن و ضم اولنان و ضم نسبتلری یوقدر. و انسان کاملی امرلرندن بر امر حصرده ایتمز. زیرا مرتبه اطلاقه واصلدر. حصر ایسه تقییددر. و مطلق مقیدک ضدی اولدیغندن بر محله اجتماع ایتمز. و کاملک غیری اولان مؤمنلر ایسه هنوز نسبت و قید و حصر ایچوده درلر. نته کم عزیز نسفی حضرتلری بویله بویورورلر؛ "زیرا بو جنت حاص ایچنده دکلدلر، آنلر درجات جنتک دیگر مرتبه لرنده درلر. بو درجات اولانلر لذت و راحت مطلق ایچنده اولمز. و الم و رنج مطلق ایچنده درلر. جهنمدن کچمشلر و درجات جنتندن بر درجه یه واصل اولمشلردر. بو جهتن لذت و راحت ایچنده درلر. و فقط کرب حضرت ذولجلالندن محرومدرلر و جوار [۱۰] حضرت رب العالمیندن بی بهره و بی نصیبدرلر. بو جهتن آتش فراق ایچنده درلر. و ابد الابد بو آتش فراق ایچنده قالیرلر. و بو جنتلر ناقصلرک مقامیدر. اگر عذاب نقصان علمدن اولورسه اصلاً عذابدن خلاص اولمازلر و اگر عذاب نقصان طهارت جهتن اولور ایسه مرور ایام ایله او عذابدن خلاص اولورلر."

امدی عمر انسان کاملک مرتبه دیمومیتده تحقق و بو سببله کافه اسمایه مظهریتی حسبیلله حق تعالی حضرتلری آنک مقامی اعلا بویوردی. و ملائکه "یا رب سن یریوزنده فساد ایدن و قان دوکن کیمسه لری نصل خلیفه اتخاذ بویورورسک." دیدکلری وقت [یا آدم انبهئم یا سمائهم] خطاب جلیل الشانی ایله آدمک جمیع اسمایه مظهریتی اثبات و بو صورتله عذرینی توضیح بویورونجه و آکا بالجمله اسماسیله امداد و [علم آدم الاسماء کلها] آیت کریمه سنده اشارت بویورولدیگی اوزره آنی نور علم ایله تنویر ایدنجه ملائکه یه آدمه سجده و سرفرو و اطاعت ایله مبايعه پی امر ایلدی. و آنی ارض اجسامده خلیفه قیلدی. جناب شیخ رضی الله عنہک "ارض اجسامده خلیفه قیلدی." بویورمه سی انسان کاملک یالکز ارض اجسامده کی خلافتنک عم اولدیغنه دلیلدر. ارض ارواحده کی خلافتی عم دکلد. زیرا آدمه فارشی سرفرویه و اطاعته مأمور اولمیان ارواح دخی وارد که آکا (ملائکه عالین) دیرلر. نته کم [ام کنت من العالمین] آیت کریمه سنده اشارت بویوریلور. ایشته حق تعالی حضرتلری انسان کاملی بویله جه ارض اجسام ده کافه اسماسنه مظهریتی و بو اسما ایله تصرفه قدرت اعطاسی صورتیله آنی مقام خلافتده تأیید ایلدی. و آکا نصرت ایتدی.

[ثم ابداع له العقل وزيراً فاستوزره و وهبه سر الخطاب في نار الشجرة واعطاه عصا اعجازه فاهلك بها خواطر السحرة] [۱۱]

"بعده آکا عقلی وزیر اولارق ابداع ایلدی. و عقلی کندنه وزیر ایلدی. و آکا نار شجره ده سر خطابی وهب ایتدی. و آکا معجزه اولارق عصا ویردی. بناءً عله آنکله خواطر سحره پی خلاق ایتدی." معلوم اولسونکه علی العموم انسانلر ایکی حال ایچنده درلر. بریسی سرخوشل و دیکری آییقلق حالیدر. حال سکر یا نفسدن ویا روحدن اولور. احوال نفسانیه دن سرخوش اولانلر اهل دنیا در. آنلر عقلدن استفاده ایده مزلر. نفسلرینک حکمی عقللرینه غلبدر. احوال روحیه دن سرخوش اولانلر دخی اهل آخرتدر. آنلر دخی عقلدن استفاده ایده مزلر. زیرا روحلرینک حکمی عقللرینه غلبدر. کامللر بونلرک خلافتنه در. آنلر نه دنیا ایله آخرتدن و نه ده آخرت ایله دنیا دن محجوب اولمازلر. حکم نفسی و حکم روحی حدود شرعیه دائره سنده معقول اولارق انفاذ ایدرلر. زیرا آنلر حکیمدرلر. هر شی یرلی یرینه وضع ایدرلر. بناءً عله آنلر عقلدن استفاده ایدن طائفه در. جناب شیخ اکبر رضی الله عنه بوکا اشارتله بویورورلرکه "بعدالفنا بقا مرتبه سنه کلن کامللر ایچون حق تعالی

عقلی وزیر اولارق ابداع بویوردی. و عالم اجسامده تصرفات الهیهسی انسان کامل واسطه سیله اولدیغی ایچون آنک عقلنی کندونه وزیر اتخاذ ایلدی. "آندک صکره انسان کاملک جسمنی شجره موسی یه و آنک روح حیوانیسنی دخی ناره تشبیه بویوردی که بو تشبیهده بر چوق وجه شهبهر واردر. ایضاحی اوزون اولور. و عارف تعین کثیفنک شجره سنده ظاهر اولان روح حیوانیسی ایچنده حق تعالی حضرتلرینک خطابی ایشیدیر. زیرا ذات حق آنک هویتیدر. و آکا حق و باطلی تمییز ایده جک بر قدرت ویردی کی عصا مثابه سندهدر. او عصا ایلله باطلی تعبید ایدر. و وجود اقلیمنده ساهرلر کی صور مخیله کوسترن خواطر نفسانیه و شیطانییه یی هلاک ایدر. [۱۲]

[ثم خوفه لدی قسطاس الانقسام وحذره وقسم مواردیه علیه قسمة منتشرة وارده باجناد اشارات الهیه غیر منحصرة واورد الخواطر علی باب حضرتیه مقبلة ومدبرة فمنها قابلة بعیون الاشارات ومنها مستنفرة وعمر مدینته فی النمط الاوسط ومنها اقفره واغاناه بمطالعة اسرار الملكوت وبها افقره واباح له التصرف فی الاکوان بما به عنها زجره وسوی فی قبضته الاخذ بین من آمن به وكفره واشهده علی تلك القبضة وقرره ونصب ملکه جسراً للعبور فطوبی لمن عبره]

"بعده میزان انقسام عندنده آنی تخويف و تحذیر ایلدی. و آنک مواردنی آنک اوزرینه قسمت منتشره اولارق تقسیم ایتدی. و آکا غیر منحصر اولان اشارات ایلهییه سی اجنادنی ارداف ایلدی. و آنک باب حضرتی اوزرینه مقبله و مدبره اولان خواطری ارسال ایلدی که آنلردک بعضیلری عیون اشاراته قابلهدر. و آنلردک بعضیلری ده مستنفرهدر. و نمط اوسطده اولان مدینه سی معمر قیلدی. و آنی آندن اخراج ایتدی. و آنی اسرار ملکوتک مطالعه سیله اغنا ایلدی. و او سببله انی محتاج قیلدی. و آنک ایچون اکوانده تصرفی مباح قیلدی که آنکله آنی آندک زجر ایتدی. و ایمان ایدنله کفر ایدن کیسمه لر آراسنده کی اخذی آنک قبضه سنده مساوی قیلدی. و بو قبضه اوزرنده اظهار ایلدی. و آنی تقریر ایتدی. و آنک ملکنده عبور ایچون بر جسر نصب ایلدی. امدی آنی عبور ابدن کیسمه یه نه موطلو!"

حضرت شیخ رضی الله عنه یوقاریده "آنک سماء عقلنی فتق ایتدکدن و یاردقدن صکره بیتیشدیردی." بویورمش ایدی. شمدی ده [والسما رفعها ووضع المیزان الا تطغوا فی المیزان و اقیموال وزن بالقسط ولا تخسروا المیزان] [۱۳] آیت کریمه لرینه اشارتله میزان انقسام عندنده خلیفه یی تخويف و تحذیر ایلدی بویورور. زیرا عقل بدن انسانیده قوه و اهمه دن ماعدا جمع

قوا اوزرینه حاکمدر و جمع قوایی مدبر اولان عقلدر. انسان قواسنی عقلک حکمی ایلله استعمال ایتدیکی تقدیرده افعال و حرکاتی کندی محیطی ایچون نافع اولور. نته کم صلی الله علیه و سلم افندمز (المؤمن منفعة) یعنی "مؤمن منفعتدر." بویورورلر. و جمع قواسنی عقلک حکمی ایلله استعمال ایدن آنجق انسان کاملدر. زیرا آنک قوه و اهمه سی عقلنه انقیاد ایتمش و (اسلم شیطانی) حدیث شریفنک سری خلیفه اولان انسان کاملده ظاهر اولمشدر. انسان ناقصک قوه و اهمه سی ایسه عقلنه حاکم اولدیغندن میزان انقسام عندنده طغیان و خسران ایچندهدر. چونکه قوه و اهمه واری یوق و یوغی ده وار کوسترر. بو ایسه میزان انقسام عندنده طغیان و خسراندر. حق تعالی حضرتلری انسان کاملده دخی قوه و اهمه نک وجودی حسبیله آنی میزان انقسام عندنده [الا تطغوا فی المیزان و اقیموال وزن بالقسط ولا تخسروا المیزان] آیت کریمه سیله تخويف و تحذیر ایلدی. و میزان گرک کامل و کرک ناقص ایچون عین شریعت مطهره احمیدهدر. کامل ایلله ناقص آراسنده کی فرق بودرکه کامل شریعتی مجتهدینک اجتهاداتندن دکل، کتاب و سنتدن مراد اللهه و مراد رسول اللهه موافق اوله رق طوغریدن طوغرویه حقیقت محمدیه دن اخذ ایدر. ناقص ایسه مجتهدینک اجتهاداتنه تابعدر. و شریعت جمع قوانک وظائفنی تقصیم ایتمشدر. عقل بو میزان انقسامه رعایت ایتمز و قوه و اهمه یه طابع اولور ایسه مملکت وجود فاسد و حراب اولور.

"آنک مواردنی آنک اوزرینه قسمت منتشره اولارق تقسیم ایتی." انسانک مواردی مشاعر عشره تسمیه ایتدکری حواس ظاهره و باطنه سیدر. حق تعالی حضرتلری آنک موردلری اولان بو اون خواسی وجودینک اوزرینه طاغیتمق صورتیله تقسیم ایتدی. موضع بصر بر یرنده و موضع سمع دیکر بر محلنده و موضع شم دخی باشقه بر طرفندهدر. حواس سائرهنک مواضع ده بویله جه مواضع مختلفه سنه تقسیم اولونمشدر.

"و آکا غیر منحصر اولان اشارات ایلهییه سی اجنادنی ارداف ایلدی." کرک حواس ظاهره ایلله مخسوس اولان [۱۴] و کرک حواس باطنه ایلله مدرک بولنان صورتک جمله سی اشارات و آیات الهیهدر. نته کم قرآن کریمده [ان فی ذلك لایات لقوم یتفکرون] و [ان فی ذلك لایات لقوم یعقلون] و [ان فی ذلك لایات لاوی النهی]

بویوریلور. بو اشارات الهیه بی کمالیله آنجق انسان کامل آکلار. زیرا هر شیئک حقایقنی مشاهده ایدر. بونلر انسان ناقصه ملاهی کیر. نته کم (اللهم خلصنا عن الملهی وارنا الاشیاء کما هی) بویورلمشدر. و مظاهر صفات و اسماء الهیه دن عبارت اولان بو اشارات جوند الهیه اولوب [کل یوم هو فی شأن] موجیبنجه آنلرک نه ابتداسی و نه ده انتهایسی وارد. نته کم بویورولور. [وما یعلم جنود ربک الا هو] بو اعتبار ایله اشارات الهیه اجناد غیر منحصردر. جناب حق خلیفه نك حواس ظاهره و باطنه سنه بو اشارات الهیه سی اجنادنی ارداف ایله مشدر. بو اشارات موجبنجه اسم ظاهر ایله اسم باطنك حکمنی وریر.

"و آنک باب حضرتی اوزرینه مقبله و مدبره اولان خواطری ارسال ایلدی." قلب انسانیده خلجان ایلین شی درت مرتبه اوزرنه در. اگر چابوق کلوب زائل اولور ایسه هاجس دیرلر و اگر براز قالیر ایسه و اجس دیرلر. و اگر شدت و قوت ایله کلوب مقیم اولور ایسه خاطر و خاطره دیرلر. و قلبه بالتقرر دوام ایدر ایسه فکر دیرلر. و خارجدن کهنه ده وارد دیرلر. و واردك موردلری یوقارده ذکر اولندیغی اوزره حواس ظاهره و باطنه در. بو خواطرك بعضیسی مقبله و بعضیسی مدبره در. بو خواطر مواردی دخیولدن اول خلیفه نك قاپوسی اولان و حضور الهیه حاضر بولنان قلبه کیر. مزانه موافق اولان بالقبول موردلرینه ارسال اولنور. موافق اولمیان موردلرینه ارسال اولنمقسزین نفی اولنور.

"و نمط اوسطده اولان مدینه سی معمور قیلدی." نمط طریق معناسنه کیر. مدینه دن مقصد عالم شهادتدر. و عالم شهادت نزول و عروج مرتبه لرنك نقطه تلاقیسی اولمق اعتباریله طریق اوسطده واقع اولان بر مدینه در. و عالم شهادت مدینه سنك معموریتی خلیفه حق وجودیلدر. انسان کامل اولمقسزین وجود عالم بی روح بر جسد حکمنه در. نته کم جناب شیخ اکبر [۱۵] رضی الله عنه فصوص الحکم ده فص آدمی ده بو معنای ایضاح بویورمشلدر. و قرآن کریم ده بو حقیقته اشارتله بویوریلور. [واذ قال ربک للملائکه انی جاعل فی الارض خلیفه] و [ثم جعلناکم خلائف فی الارض] و خلیفه حق اولان انسان کاملک انقطاع وجودی حالنده عالمک معموریتی خرابه یوز طوتار. نته کم حدیث شریفده بویوریلور. (لاتقوم الساعة حتی یقال فی الارض الله الله) و جناب شیخ اکبر بو معنای ده فص شیس ینک نهایتنده بیان بویورمشلدر.

"و آنی آندن اخراج ایلدی. و آنی اسرار ملکوتک مطالعه سیله اغنا ایلدی و او سببله انی محتاج قیلدی" یعنی حق تعالی حضرتلری خلیفه بی بو مدینه حضرت شهادتک احکامندن اخراج ایدوب عالم حقیقتدن عبارت اولان اسرار ملکوتک مطالعه سیله بو عالمک احکامنه تابعیت احتیاجندن اغنا ایلدی. زیرا بو عالم خانه طبیعتدر. بورادن چیقماقجه عالم حقیقته کیتکم ممکن دکدر. نته کم خواجه حافظ قدس سره بویورور:

بیت

توکز سرای طبیعت نمی روی بیرون ** کجا به کوی حقیقت سفر توانی کرد

ترجمه

سن که طبیعت خانه سندن دیشاری جیقامیورسک؟ ** حقیقت محله سنه سفر ایده بیلیمک نره ده! امدی خلیفه بو عالمک حکمندن چیقوب اسرار ملکوتی مطالعه ایتمه سی سببیله (لا موجود الا الله و لافاعل الا الله) سرینه و [والله خلقکم وما تعملون] آیت کریمه سنك حقیقتنه مطلع اولور و کندینک ید قدرت حقه بر آلت اولدغنی کوروب بیلیر. و بر آلت نصل که بر استادک استعمالنه محتاج ایسه خلیفه دخی او یله جه حقک استعمالنه محتاج اولور. خلق آنی کندی اراده سیله حرکت ایدر ظن ایدرلر. حال بوکه او حقک اراده سیله حرکت ایدر. و آنی تقلیب ایدن حقد. نته کم آیت کریمه ده اشارت بویورلور. [وتحسبهم ایقاظا وهم رقود و نقلبهم ذات الیمین وذات الشمال]

"و آنک ایچون اکوانده تصرفی مباح قیلدی که آنکله آنی آندک زجر ایتدی. و ایمان ایله کفر ایدن کیمسه [۱۶] آراسنده کی اخذی آنک قبضه سنده مساوی قیلدی. و بو قبضه اوزرنده اظهار ایلدی." یعنی حق تعالی خلیفه یه نظام عقل اوزره حضرت شهادتده تصرفی مباح قیلدی. و بو تصرف اسم ظاهرک احکامی تختنده واقع اولور. و آنک بو تصرفی تصرف حق اولدیغندن اسم باطنك حکمنه نظراً خلیفه تصرفدن مزجورد. زیرا حقیقتده خلیفه نك وجودی یوقدر. [لا موجود الا الله] خلیفه الهی یریوزینده خزینه الهی نك امینی اولدیغندن اسم ظاهر و باطنك تجلیاتی جمع ذرات عالمه خلیفه نك قبضه سندن واقع اولور. و او قبضه دن توزیع اولنور. و ایمان و کفر تجلیات اسمایه دن عبارت اولوب بو هر ایکی شأنک اقتضای آنلرک مظاهری اولان مؤمنلر ایله کافرلر تقسیم اولنور. و کفر ایله ایمان توزیع و آنلرک مظاهرندن کفر و ایمان آثارینک ظهورنده آنلرک اخذی

يعني مؤمنه ايمانك مكفاتي و كافره كفرنك مجازاتني ايصال امرى خليفهك قبضه سنده مساويدر. زيرا مكافات و مجازات بو مظاهرك احوالندن بر حالد. حال ايماني حال مكافات و حال كفري حال مجازات تعقيب ايدر. بونلر حقيقتده او مظاهرك اعيان ثابتلهرينك احوالندن بر حال و حال اوللريني تعقيب ايدن حال ثانيلريدر. بر اعتبار ايله جزا و عقابدر. و بر اعتبار ايله ده حالد. و تجليات اسما حسبيله مظاهرك توزيع احوالي خليفهك قبضه سندن مساواً واقع اولور. هر كس حقني على السويه آليز. هيچ كيمسه يه حقندن نه فضله سي و نه ده نقصاني ويرلمز.

"و آني تقرير ايتدي. و آنك ملكنده عبور ايچون بر جسر نصب ايلدي. امدى آني عبور ايدن كيمسه يه نه موطلو." يعني خليفه بي حق تعالى عالم ملكده و عالم ملكوته متمكن قيلدي؛ اصلاً مقامندن صار صلماز و آنك ملكنده يعني وجودنده عالم ملكدن عالم ملكوته مرور ايچون بر كوپرو نصب ايلدي كه خليفه اسم ظاهر ايله اسم باطنك اقتضاآته كوره او كوپرودن هر ايكي طرفه عبور ايدر. و كذا خليفهك قبضه تصرفنده بولنان مؤمنين دخي آنك تربيه معنوسيله مربى اولوب آنك ملكنده كي بو كوپرودن مرور ايدرلر. امدى بو كوپريدن كچوب عالم حقيقتده واصل اولان كيمسه لره نه بويوك سعادتدر. [۱۷]

[ثم شاء سبحانه قبضة الاخذ ان يدنسه بما به طهره فجعله برزخاً جامعاً للكفرة والبررة واقامه في عالم التركيب داعياً على منابر التذكرة وايده بالعلوم الالهية وغمره ونهاه عن افشاء مابظهوره امره فقال الانتظرون في عوالمكم الى سموات افلاكها مسخرة واراضين بحارها مسجرة وفلك مشحون اجراه في بحر الكون عندما اوسقه وعمره فهو يجري بين رجلى رجاء وخوف كتب عليها الصانع القديم بقلم العلم المحيط في الرجل الايمن من يعمل مثقال ذرة خيراً يره وعلى الرجل الايسر ومن يعمل مثقال ذرة شراً يره فليبادر بالطاعة لمن هداه النجدين فبصره وليشكره على رزق قسمه فيسره وعسره وليبحث على الكنز الذي حجبته بالجدار الجسماني وستره ثم ليتدبر كيف احياه حين اقبره واماته في الوقت الذي انشره واطلمه بجلابيب حنادس ملابس غيوب النور الذي به اقمه ودل على النجى واللدني بايتي محو ومبصرة]

ترجمه

"بعده حق سبحانه تطهير ايلديكي شئ سببيله قبضه اخذى تدنيس ايمك مراد ايلدي. امدى آني كفه و برره بي جاميع اولارق بر برزخ قيلدي. و آني عالم تركيبده منابر تذكرة اوزرنده داعي اولارق اقامه ايلدي. و آني علوم الهيه ايله تأييد ايتدي. و آني اورتدي و ظهوري ايله امر ايتديكي شئيك افشاسندن آني نهى ايلدي. امدى بويوردى كه عالمليكرده اولان سماواته آنلرك مسخر اولان فلكرينه و دريالارى مسجره اولان ارضلره و فلك مشحونه نظر ايتمز مسيكز كه او فلك مشخوني تخميل و اعمار ايلديكي شئ عندنده بحر كونده اجرا ايلدي. امدى او ايكي آياق آراسنده جريان ايدر كه رجا و خوفدر. صانع قديم آنك اوزرينه علم محيط قلمي ايله يازدي. صاغ [۱۸] آياقهده [من يعمل مثقال ذرة خيراً يره] و صول آياق اوزرنده ده [من يعمل مثقال ذره شراً يره] واردر.

امدى ايكي طريقه هدايت ايدن و بصيرتني آچان ذات ايچون طاعته مبادرت ايتسون و آكا تقسيم ايلديكي رزق اورينه شكر ايلسون. امدى آني هم قولاي، هم ده كوچ ياپدي. و دفينه بي قازسين كه آني جدار جسماني ايله احجاب و ستر ايلدي. صكره تدبر ايتسون كه آني مقبور ايلديكي حينده نصل احيا ايتدي. و آني نشر ايلديكي وقتده اماته ايتدي و آني منور قيلديغي غيوب نور ملابسك ظلمت شديدسي رداسيله اخفا ايلدي. و محو و مبصره آيتلريني دوست و دشمن اوزرينه دليل قيلدي"

قبضه اخذدن مراد واحد الزمان اولان انسان كاملدر كه انسان كبر تسميه اولنان منظومه شمسيه مزك هيئت مجموعه سنك مثليدر. نته كم حق تعالى بويورور [الله الذي خلق سبع سموات ومن الارض مثلهن] امدى حق، من حيث الحقيقه عالمن عيني و من حيث التعين غيري اولديغي كبي انسان كامل دخي بويلدر. نته كم صو من حيث الحقيقه بوزك عيني و من حيث التعين غريدر. و بو تعينات وجود مطلق حقه تزلندن و بحسب الاسماء تقيدندن تحدث ايتمشدر. بناء عليه جمع مذام و خباثت تعينات كونييه اضافه اولنور. هر نه قدر [قل كل من عند الله]، [و اليه يرجع الامر كله] آيت كريمه لري موجبجه جمع محامد و مزام حقيقتده حقه راجع ايسه ده [ما اصابك من حسنه فمن الله] آيت جليله سي موجبجه محامد حقه و [ما اصابك من سيئه فمن نفسك] آيت كريمه سي موجبجه ده مزام عبدك تعين كثيفنه اضافه اولنمق لازمدر. زيرا تزللات وجود نتجسند

سید ایلہ عبد تمیز ایتمشدر. و وتر اولان وجود شفیع اولمشدر. و عیددن مزامک ظهوری حقہ نسبتہ حکمتدر. و عیدہ نسبتہ لوٹ و خباثتدر. [۱۹]

مثنوی

راضیم در کفر زانروکہ قضا ست ** نی از آن روکہ نزاع وخبث ماست
کفر ہم نسبت بہ خالق حکمت است ** گر بہ ما نسبت کنی کفر آفت است
ترجمہ

قضا اولمسی جہتندن بن کفرہ راضی یم ** بزم نزاعمز و حبثمز اولمسی جہتندن راضی دکلم.
کفر دخی خلقہ نسبتلہ حکمتدر ** اگر بزمہ نسبت ایدر ایسہ ک کفر آفتدر.
امدی تعینات کونیه جنس ارضدن مخلوقدر و جنسی ارض ایسہ طاہردر. نته کم شرعاً آنکله تیمم اولنور.
و انسان کاملک تعینی دخی بو طاہر اولان جنس ارضدنر. انسان کامل (اللہ) اسم ذاتنک مظهری اولدیغندن و
اسم ذات ایسہ جمع اسمایی جامع بولوندیغندن صفات حقیقہ ایلہ صفات خلقیہ آراسندہ برزخ جامعدر.
بناءً علیہ قبضہ اخذ اولان انسان کاملک بو برزخی، حق تعالینک تطہیر ایلدیکی شی یعنی ارض سببیلہ آنک
تدنسی دیمک اولور. زیرا انسانک تعین کثیفینک اقتضاسی اولان صفات کونیه سی صفات روحانیہ سنہ نسبتہ کیر
و پاس منزله سندهدر. و کفر ایلہ ایمانک قبضہ اخذدن توزیع اولندیغی بالادہ ایضاح ایدلمش ایدی.
امدی ملکندہ کی کوپریدن دیلدیکی وقت عالم ملکہ و استہدیکی وقت عالم ملکوتہ عبورہ مقتدر اولان
انسان کاملی، حق تعالی عالم ترکیبہ یعنی عناصردن ترکباً متعین اولان و قابل خطاب اولارق احسن تقویم اوزرہ
تسویہ ایدلمش بولنان انسانلری منابر تذکرہ یعنی عقل و فکر منبرلری اوزرنده کندی معرفتی طرفنہ دعوت
ایدیجی اولارق اقامہ ایتدی. و عاقللری دعوات خصوصندہ کی سعی مؤثر اولمق اوزرہ حق تعالی انسان کاملی
علوم الہیہ سی ایلہ تأیید و تقویہ ایتدی کہ قلب شریفنہ وارد اولان بو علوم ایلہ اهل عقلی ایقاز و منکرلری الزام
ایلر و حق تعالی صورت بشریہ سیلہ آنک باطننہ واقع اولان تجلیات الہیہ سنی اورتدی. زیرا انسان کاملی تعین
بشریسنہ باقہرق بیلیمک ممکن دکدر. آنک ایچون منکرین صلی اللہ علیہ و سلم افندمز خقندہ (ما لهذا الرسول
یاکل الطعام ویمشی فی الاسواق) یعنی "بو نصل پیغمبردرکہ طعم اکل ایدر [۲۰] و سوقاقلردہ کزر." دیدیلر. و
جناب مولانا رضی اللہ عنہ افندمز دخی مثنوی شریفلرنده بو معنایی بیانا بویورورلر:

مثنوی

همسری بانبیا بر داشتند ** کہ اولیا را همچو خود پندا شتند
گفته اینک ما بشر ایشان بشر ** ما وایشان بستہ خوابیم وخور
این ندا نستند ایشان از عمی ** هست فرقی در میان بی منتها
این خورد گردد همه بخل وحسد ** و آن خورد گردد همه نور احد
کار پاکان را قیاس از خود مگیر ** گرچه ماند در نشستن شیر وشیر

ترجمہ

"انبیا ایلہ مساوات دعواسندہ بولندیلر؛ اولیای ده کندیلری کبی ظن ایتدیلرده دیدی لرکہ "ایشته آنلرده
بشر بزده بشرز. بزده آنلرده اویقو و طعم قیدندہیز." آنلر کورلکرنندن بونی بیلمدیلرکہ آراده نہایتسز بر فرق وارد.
بویر، هپ بخل و حسد اولور. حال بوکہ اویر، بوتون نور احد اولور. پاک اولانلرک ایشنی کندکدن قیاس ایتمه.
ننه کم ارسلان معناسنہ کلن (شیر) ایلہ سود معناسنہ کلن (شیر) لفظلری تحریرده بربرینہ بکزر."
"و ظهوری ایلہ امر ایتدیکی شئیک افشاسندن آنی نہی ایتدی." حق تعالی حضرتلرینک ظهوری ایلہ
امر ایتدیکی شئی معرفت حقد. ننه کم [وما خلقت الجن والانس الا ليعبدون] بویورور. ليعبدونی لیعرفون ایلہ
تفسیر ایتمشلردر. زیرا بیلنمہین شیئہ عبادت اولونماز. و معرفت حق، آنجق وحدت وجود سرینک نفسی
انسانیدہ و آفاقده ظهوریلہ کامل اولور. ننه کم آیت کریمہدہ بویورلور [سنربهم آیاتنا فی الافاق وفي انفسهم
حتى يتبين لهم انه الحق] و [واعبد ربك حتى ياتيك اليقين] انسان کامل خلقی معرفت حقہ داعیدر. زیرا حق
تعالی آنک ظهورینی امر ایتمشدر. فقط ذوقہ تعلق ایدن وحدت وجود سرینک عوامہ افشاسندن نہی ایتمشدر.
زیرا وحدت وجود حقیقتدر. [۲۱] بو حقیقتک اقوال ایلہ افشاسی عقول ضعیفہ اربابی عندندہ ضلالتہ و تعطیل
شریعتہ سبب اولور. آنک ایچون (لو ظهرت الحقیقت لبطلت الشریعت) دینلمشدر. و شریعت توحیدہ دعوت

ایدر. زیرا شریعت اثنینیت اوزرینه مستندر. چونکه توحید بر قیلیمق دیکدر. و توحید ایچون برله ینک و برله ننک وجودلری و برله مک کیفیتی اقتضا ایدر. بونلر ایسه کسرتدر. ولکن اتحاد توحید کی دکلدر. آنک معناسی بر اولمقددر. بو مقام توحیددن دهه عالیدر. و بر اولمقدن مقصد، قاصر نظر اولان کیمسه لرك توهیم ایتدکری کی حلول دکلدر؛ ایکی وجودک برلشمه سی ده دکلدر. **(تعلي الله عن ذلك علواً کبیراً)** اوحدالدين کرمانی قدس سره بو معنای بیاناً بر رباعیلرنده شویله بویورورلر:

رباعی

چندان برو این ره که دوی بر خیزد * ورهست دوی بره روی بر خیزد

تو او نشوی ولیک اگر جهد کنی * جائی برسی گر تو توی بر خیزد

ترجمه

بو یولده او قدر یوری که ایکلیک قالدسون؛ اگر سن ایکی ایسه ک سلوکه مرتفع اولسون سن او اولمازسک فقط سلوکه سنی ایدرسک بر مقامه کلیرسک که سنک سنلک قالدقار. امدی بو مقام بر انسان کاملک تربیه خصوصیه سیله سلوک و مجاهدات نتیجه سنده سالکک نفسنده منکشف اولان بر حال و ذوق اولدیغندن، انسان کامل بو وحدت وجود سرینک عمی مه افشاندن نهی اولنمشدر. ولکن خواصه افشاسندن نهی اولنماشدر. نته کم ابا هریره رضی الله عنه بویورورکه: "صلی الله علیه و سلم افندمزدن ایکی قاب علم آلدیم، برینی داغیتدم، دیکرینی بوغازی کسرلر خوفیه حفظ ایتدم." زیرا نهی الهی حکمتیه مستنددر. خلقک تحمل ایده میه جکی بر شیئه دعوتی حقلرنده مضردر. آنلرک دعوتی اثرندن مؤثره در. نته کم بو طرز دعوتیه متعلق اولان آیات قرآنیه پک چوقدر. حضرت شیخ اکبر رضی الله عنه بو دعوتیه اشاره بویورورلر که "عالم لیکزده [۲۲] اولان سماواته و آنلرک مسخر اولان فلک رینه نظر ایتزمیسکز؟ نته کم قرآن کریم ده بویوریلور **[الله الذی رفع السموات بغير عمد ترونها ثم استوى على العرش وسخر الشمس والقمر كل یجرى لا جل مسمى یدبر الامر یفصل الايات لعلکم بلقاء ربکم توقنون]** یعنی "الله ذولجلال حضرتلری که سماواتی دیرکسر اولارق یوکسلتدی؛ بعده عرشه مستوی اولدی. و کونشی و آبی مسخر قیلدی، جمله سی اجل مسمایه قدر دور و حرکت ایدرلر. امری تدبیر ایلدی. و آیاتی تفصیل ایتدی. مأمولدرکه ربکزک لقاسنه ایقانکز اوله"

"و دریالری مسجره اولان ارضلره نظر ایتزمیسکز؟" ارضلردن مراد سیاراتدر. زیرا هر بر سیاره، محرکری کندیسنی محیط اولان سیاراتک ارضی مثابه سنده در. و آنی محیط اولان سیاراتک محرکری آنک سماسیدر. آنک ایچون سما جمع اولارق ذکر اولنور. و ارضمزک اوچ ربعی دریا ایله محاط اولدیگی کی هر بر سیاره ده دخی دریالر وارد. نته کم ارباب رصد بر جوق تدقیقات و مطالعاته بولنمشلردر. **(بحر مسجور)** طولدیرلمش دکز معناسنه کلیر. زیرا ارضک و سیاراتک محیطلری دکزلر ایله طولدیرلمشدر.

"و فلک مشحونه نظر ایتزمیسکز که آنی تخمیل و اعمار ایلدیگی شی عندنده بحر کونده اجرا ایله دی." (فلک) کمی و کمیلر معناسنده در. (مشحون) طولدیرلمش و سوق ایدلمش معنالرینه کلیر. (فلک مشحون) طولدیرلمش ویا سوق ایدلمش کمیلر معناسنده در. نته کم آیت کریمه ده **[وآیه لهم انا حملنا ذریتهم فی الفلک المشهون]** بویوریلور. یعنی هر بریسی طولدیرلمش بر کمی مثابه سنده اولان سیاراته نظر ایتزمیسکزکه آنک هر بریسی **[ومن آياته خلق السموات والارض وما بثا فیهما من دابة]** و **[الا یسجدوالله الذی یخرج الخبء فی السموات والارض]** آیت کریمه لرنده بیان بویورلدیگی وجه ایله نباتات و حیوانات ایله طولدیره رق وجود دریاسنده جاری قیلدی. بونلرک جمله سی آیات و آثار افاقیه دن اولوب ارباب تیقظ بو آثار ایله مؤثرک وجودینه استدلال ایدرلر. یوقاریده ایضاح اولنان **[۲۳] [الله الذی خلق سبع سموات ومن الارض مثلهن]** آیت کریمه سنک معنای منفی مقتضاسنجه انسان کبیر اولان منظومه شمسیه مزک مثلی اولارق ارضدن مخلوق اولان انسان صغیر دخی بر عالمدر. و افراددن هر بر فردیک سماسی عقلیدر. و آنلرک مسخر اولان فلکری دخی خواس ظاهره و باطنه سیدر. و هر برینک سورت جسمانیه سی ارضدر. و آنلرک دریالاری قبلری اولوب صوکی جاری اولان انواع خواطر ایله مسجور و مالیدر و هر بریسی طولدیرلمش بر کمی مثابه سنده اولوب، مادی و معنوی شئیلره طولدیرلمش بر حالده وجود دریاسنده اجل مسمالرینه قدر دور و حرکت ایدرلر. بونلرک جمله سی دخی آیات و آثار انفسیه دن اولوب اهل یقظه وجودندن علم ذوقی ایله خبردار اولدقلری بو آثار ایله مؤثرک وجودنه استدلال ایدرلر.

امدی فلک مشحون مثابه سنده اولان افراد بشردن هر بری رجا و خوفدن عبارت اولان ایکی آفاق بیننده حرکت ایدرکه صانع قدیم آنلرک لسان استعدادلریله واقع اولان طلبلری اوزرینه بر قسمنه علم محیطی قلمی

ایله هدایت و بر قسمنده ضلالت یازدی. اهل هدایت اولان اصحاب یمینه [من يعمل مثقال ذرة خيراً يره] و اهل ضلالت اولان اصحاب شمالهده [و من يعمل مثقال ذرة شراً يره] براتی ویردی. قضا و قدر و هدایت و ضلالت بحثلرینک بوراده تفصیلی اوزوند. قضا و قدر بحثی فصوص الحکمده فصی عزیریده و هدایت و ضلالت بحثلری دخی فصی اسماعیلی ایله فصی هودیده تفصیل اولونمشدر.

امدی [الم نجعل له عينين ولسانا وشفيتين وهديناه النجدين] یعنی "بز انسان ایچون ایکی کوز و بر لسان و ایکی دوداق خلق ایدوب آکا ایکی یول کوسترمدمکی" آیت کریمه سی موجبجه خواس ظاهره و باطنه سنه هدایت و ضلالت یوللرینی کوسترن و بوللری تمیز ایتمک اوزره بصیرتی و عقل کوزینی آجان ذات حق ایچون، انسان طاعته مبادرت ایتسون. و آنک خقنده قضا ایلدیکی مادی و معنوی رزق یعنی تجلیات اوزرینه شکر ایتسون؛ شکایت ایتمه سون. زیرا قضای الهی یه رضا لازمدر. نته کم حدیث قدسیده (من لم یرض بقضائی فلیطلب رباً سوائی) [۲۴] یعنی "بنم قضامه راضی اولمیان باشقه بر رب بولسون." بویورلمشدر.

امدی او رزقی بر طاقم اسباب پرده لری آرقه سنده ستر ایتمش اولدیگی و انسان کندی رزق مادی و معنوی سنک نه دن عبارت اولدیگی قبل الوصول بیلهمدیکی ایچون آنی کوچ یاپدی و (اذا اراد الله شیئاً هیأ أسبابه) حدیث شریفی موجبجه رزق مقدری، ظن ایتدیکی محلدن بهمه حال کندوسنه کله جکی و حق تعالی عبدی حقنده مراد ایلدیکی رزقک اسبابی ده احضار بویوره جگی ایچون قولای یاپدی. نته کم آیت کریمه ده بویوریلور [یا بنی انھا ان تک مثقال حبة من خردل فتکن فی صخرة او فی السموات او فی الارض یات بها الله] رزق مادام که اسباب پرده سی آرقه سنده مستورد؛ انسان مسبی مشاهده ایتمک صورتیله اسبابه تشبث ایدرک کندیسندن ارزاق متنوعه مکنوز اولان دفینه بی قازسین. زیرا حق تعالی او دفینه بی جسمانی دیوار پرده سی آرقه سنه وضع ایدرک اورتدی.

بعده انسان کندی نفسنه دیده عقل ایله نظر ایدوب تدبر ایتسون که ارضدن مخلوق و جماد نوعندن اولان و قبر مثابه سنده بولنان جسدینه آنک روحی و معناسی تعلق ایتدیردیکی حینده او جسد ده نصل حیات و حرکت اظهار ایلدی. و آنی بر انسان کاملک تربیه سی تختنده تسلیک ایتدیرمک صورتیله صفات الهیه ایله متحلی اولان آثار روحیه سی نشر ایلدیکی وقت آنک صفات نفسانیه ایله ملوث اولان حیات حیوانیه سی نصل قطع ایلدی. و آنی بو صورتله اماته ایتدی. نته کم حدیث قدسیده انسان کامل حقنده بویوریلور. (اخرج بصفاقی الی خلقی من قصدک قصدنی ومن احبک احبني... الخ) حضرت شیخ اکبر رضی الله عنھک بو بیانات علیه لری [فَقِيلَ لِلْإِنْسَانِ مَا أَكْفَرَهُ مِنْ أَيِّ شَيْءٍ خَلَقَهُ مِنْ نُطْقَةٍ خَلَقَهُ فَقَدَرَهُ ثُمَّ السَّبِيلَ يَسْرُهُ ثُمَّ أَمَاتَهُ فَأَقْبَرَهُ ثُمَّ إِذَا شَاءَ أَنْشَرَهُ] آیت کریمه لرینک معنائی باطنه لرنی تفسیردر.

"و آنی منور قیلدیغی غیوب نور ملابسنگ زلمت شدیدیه سی رداسیله اخفا ایلدی" غیوب نور ملابسندن مراد، تعین بشیردر. زیرا بو تعینات نور ذاتک، آنلرک [۲۵] صورتنده تقیدندن عبارتدر. نته کم [الله نور السموات والارض] بویوریلور. بو تعیناتک هر برلری برر ظلمانی ردالر و اورتولدر. چونکه نور، لطیف و بو تعینات، کثیفدر. و کثیف اولان شی ظلمانیدر. و ماوراسنده اولان شیئک پرده سی و حجابیدر. و غیوب نورک بو تعینات حجابلرینی و ردالرینی منور قیلیمه سی، آنلری عدم اضافیدن اخراج ایدوب وجود اضافی ساحه سنده اظهار ایلمه سندن عبارتدر.

"و محو و مبصره آیتلرینی دوست و دشمن اوزرینه دلیل قیلدی" جناب شیخ اکبر رضی الله عنه بو کلام ایله [فمحونا اية الليل وجعلنا اية النهار مبصرة] یعنی "بز آیت لیلی محو ایتدک و آیات نهاری مبصره قیلدک." آیت کریمه سنه اشارت بویورولر. لیل آیت محودر؛ زیرا ظلمتدر. و ظلمتده صور اشیا کورونمز. حد ذاتنده او اشیا موجود ایکن ظلمت حس بصر اوکنده آنلری محو ایدر. و نهایت آیت مبصره در. زیرا نوردر و نور کندی ظاهر اولدیگی کبی اشیا یی ده اظهار ایدر. کیجه کورولمین اشیا، کوندوز کورولور. امدی بوراده روح نهاره و تعین کثیف، لیل تشبیه بویورولمشدر. بولر محو و مبصره آیتلریدر. زیرا احکام ظلمانی جسدک غلبه سی حالنده، حقایق اشیا نظر عقلده محو اولور. و احکام نورانی روحک غلبه سی حالنده حقایق اشیا چشم بصرت اوکنده منکشف اولور. امدی احکام ظلمانی جسمانی، انسانی حقایقه اطلاعدن منع ایتدیکی ایچون دشمن اوزرینه دلیل اولان بر آیت محودر. و احکام نورانی روحانی اطلاع حقایقه رحبر اولدیگی ایچون دوست اوزرینه دلیل اولان بر آیت مبصره در.

[ثم صير آية المحو في بعض الاحايين منورة وذلك في الليالي المقمرة عند تقابلهما في الكرة] [۲۶]

"بعده آیت محوی آرا صره نورلاندیرجی قیلدی. و بونک مثالی هر ایکیسنک کرهده تقابلی عندنده لیالیی مقمرهدهدر."

یعنی ظلمانی اولدیغی ایچون آیت محو اولان جسم کثیف، آیت مبصره اولان روح لطیفدن اخذ ایتدیکی نور سببیه نوانی اولور. یعنی کندوسندن روحک احکامی و آثاری ظاهر اولور. و کندیسیده نور ویریجی بر حالده بولنور. نته کم آی کونشه مقابل اولوب آندن ضیا اخذ ایتدیکی جهتله کندیسیده منور اولور. و کره ارضده تماماً کونشه تقابلی کوریلن محللرده بدیر حالنده اولارق ارضک او مظلم اولان محلرینی تنویر ایدر. و او محللرک کیجه لری مقمر اولور.

[ثم اظهر ذلك السر فيمن ضرب بعصا الاختبار حجر الاسرار ففجره.

"فانظر الى شجر فاض على حجر ** و انظر الى ضارب من خلف استار"

فسبحان من اودع هذه الاسرار في وجود حضرة الانسان المقدسة المطهرة فما اغفله عن القيام بشكرها قتل الانسان ما اكفره والويل لمن زهد في اعتبار وجوده وحقره والضمار له فما اذله واصغره فليته كما كفره شكره فيكون من الذين خلطوا عملاً صالحاً وآخر سيئاً فانتظمو في سلك عسى المدخرة في دار الباقية الموقرة والصلاة على سيدنا محمد وعلى آله وصحبه ومن تابعه وأزهره الملتحقين في ابراد المعارف الربانية المحبرة المطرزة بعلم العصمة المشهورة ما سبغ الملك ربه وذكره وزهد اهل العناية في الحلوة والحضرة] [۲۷]

"بعده بو سری عصای اختبار ايله حجر اسراره ضرب ایدن کیمسهده اظهار ایلدی. امدی آنی یاردی.

"حجره تأثیر ایدن شجره باق ** و پرده لر آرقه سندن ضاربیه نظر ایت"

تنزیه ایدرم او ذات و اجل و اعلائی که مقدس و مطهر اولان حضرت انسانک وجودینه بو اسراری تودیع ایلدی. امدی نه عجیبدرکه او آنک شکرلیه قیامتدن غافل اولدی. آنی انکار ایدن انسان هلاک اولسون. و وجودندن عبرت آلمقدن اعراض ایدن و آنی حقیر کورن کیمسه نك وای حالنه. و ذلت آنی ذلیل و صغیر کورن کیمسه نك اولسون. آرتق واز کچسونده آنی انکار ایلدیکی کی آکا شکر ایتسون. عمل صالحه دیگر عمل سیئه قاریشدیران کیمسه لردن اولسون. دار باقیه موخرهده مدخره اولان عسی سلکنده منتظم بولنسون. و صلاة سیدمز محمد اوزرینه و آنک آل و اصحابی اوزرینه و تابعی و معاونی اوزرینه اولسون که آنلر عصمت مشهرت علمیه مزین و مطرز اولان معارف ربانیه لباسلرینه بورونمشلردر. او علم ملک ربیه تسبیح ایلدیکی و ذکر ایتدیکی شیدر. و اهل عنایت حلوة حضرت حقنده پرهیز ایلدی."

یعنی احسن تقویم اوزره مخلوق اولوب کندوسنه بالاده ذکر اولنان اسرار الهیه مودوع بولنان انسانلرک ایچنده حجر اسراره یعنی قلبه عصای اختیار ايله یعنی بو تعین بشرینک احکامنه بالمخالفه عصای مجاهده ايله ضرب ایدن کیمسه لرك نفسنده او حجر اسراری یارمق صورتیه بو اسراری اظهار ایلدی. قاسی اولان قلب [ثم قست قلوبکم من بعد ذلك فهي كالحجارة او أشد قسوة وان من الحجارة لما يتفجر منه الانهار وان منها لما يمشق فيخرج منه الماء] آیت کریمه سنده حجره [۲۸] تشبیه بویورلمش اولدیغندن جناب شیخ رضی الله عنه حجر اسرار ايله قلب قاسی پی مراد بویورور. و طریق حق ده کی سعی و مجاهده یی او حجر اوزرینه ضرب عصای تشبیه بویورور. کندوسنده صو منبع اولان حجرک انشقاقی حالنده آندن نصل صو چیقارسه، قلبده مندمج اولان ماء اسرار دخی بو ضرب نتیجه سنده اویله جه ظاهر اولور. قلب قاسی یه حجر اسرار بویورلماسی، آنک عصای مجاهده ايله انشقاقی حالنده آفاقدی کی احجار ذیقیم خواصنه مقابل، بر طاقم خواس و اسرارک اینکشافندن ناشیدیر. نته کم بو کتابک اون یدنجی بابنده بو احجارک خواصی بیان بویورلمشدر.

"حجره تأثیر ایدن شجره باق و پرده لرك آرقه سندن ضاربیه نظر ایت." یعنی آیت کریمهده توصیف

بویورلدیغی اوزره قسوتده طاشدن اشد اولان شو قلبه تأثیر ایدن و شجر کی یومشاق اولان اعمال مجاهده یه، نظر ایت و [والله خلقکم وما تعملون] آیت کریمه سنده اشارت بویورلدیغی اوزره عبدک تعین کثیفی پرده سی آرقه سندن او اعملی مجاهده عصاسنی ضرب ایدن حقی مشاهده ایت. و بونی کندم یاپدم و بو لطفه نألیت کندی سعیم ايله واقع اولدی دیمه [وما تو فیقی الا بالله] دی. و بونک فضل الهی و عنایت ربانی اولدیغی یقیناً بیل.

امدی جناب شیخ رضی الله عنه انسان کامل اولوب مستغرق اولدیغی نعم ظاهره و باطنه الهیهیه شکر متضمن اولمق اوزره منم حقیقی پی تسبیحاً و تنزیهاً بویورورلرکه:

"تنزیه ایدرم او ذات اجل و اعلائی که مقدس و مطهر اولان حضرت انسانک وجودینه بو اسراری تودیع ایلدی." بالاده کچن بحثلردن آکلاشیله جغی اوزره انسان صفات نفسانیه کیرلرندن پاک و مقدس اولمادقجه آنک وجودینه اسرار الهیه تودیع اولونماز. زیرا بو اسرار امانت الهیهدر. امانت ایسه امین اولانلره تودیع اولنور. حضرت شیخ شکر النعم کندی عهدهلرینه مترتب اولان وظیفه تسبیحی ایفا ایتدکدن صکره انسان غافلک حالنه تعجباً بویورورلرکه:

"نه عجیبدرکه او آنک شکريله قیامدن غافل اولدی. آنی انکار ایدن انسان هلاک اولسون." یعنی انسانک حمل امانته اهلیتنک شکريله قائم اولمسی لازم کلیرکن بوندن غفلت ایتمه سی تعجب اولنه جق شیئدر. [۲۹] شکرک کمالی، انسانک جمیع اعضا و جوارحنی من عندالله آنلره تودیع اولنان وظائف دائره سنده استعمال ایتمه سیدر. و وظائف حدود شرعیهدن عبارتدرکه فائده سی انسانک کندی نفسنه عائددر. آنی تجاوز ایدن کیسه نفسنه ظلم ایدر. و نفسنی هلاک ایلر. نته کم آیت کریمه ده بویوریلور. **[وَمَنْ يَتَعَدَّ حُدُودَ اللَّهِ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُ]** جناب شیخ اکبر رضی الله عنه بو نعمتک شکرینی ایفا ایتمین انسانی توبحاً آیت کریمه دن بالاقتباس **[قتل الانسان ما اکفره]** بویورورلر. یعنی کمالات روحیه سی نقائص ملوئه نفسانیه سی ستر ایدن و آنی فعلاً انکار ایدن انسان هلاک اولسون دیمکدر. وینه بویورورلرکه:

"وجودندن عبرت آلمقدن اعراض ایدن و آنی صغیر کورن کیسه نک وای حالنه و ذلت آنی ذلیل و صغیر کورن کیسه نک اولسون" یعنی (ان الله خلق آدم علی صورته) مقتضاسنجه انسان کندی وجودنده اولان حیات، علم، سمع، بصر، اراده، قدرت، کلام و تقوین صفتلرندن و هر آن ظاهراً و باطناً وجودینه اولان حقک تجلیات متوالیه سندن عبرت آلمقدن اعراض ایدر. و مظهر تجلیات اولان وجودینی حقیر و لاشی کورورسه بویله انسانه یازقلر اولسون. و حق عبدک ظننه کوره متجلی اولدیغی جهتله ذلت، کندی وجودینی ذلیل و کوچوک ظن ایدن و بویله اعتقاد ایلین کیسه یه مخصوصدر؛ دیمک اولور.

بیت

تو به قیمت و رای دو جهانی** چه کنم قدر خود نمیدانی

حضرت شیخ اکبرک بو عبارهلری بددعا دکل بلکه علی طریق التوییح بیان حقیقتدن عبارتدر. زیرا انبیا و آنلرک وارثلری اولان اولیا عباداللهه بددعا ایمزلر. آنلرک بددعا شکنده کی کلاملری ضمننده خیر کثیر واردر. نته کم نوح علیه السلامک **[رب لا تذر علی الارض من الکافرین دیاراً]** صورتنده کی اولان بددعاسنک خیر دعادن غیری بر شی اولمادیغنی [۳۰] جناب شیخ اکبر رضی الله عنه **فصوص الحکمده فص نوح** یده ایضاح بویورورلر. بوراده تفصیلی اوزوند. جناب شیخ اکبر بعده نصیحتنه شروع ایدوب بویورورلر:

"آرتق واز کچسونده آنی انکار ایلدیکی کبی آکا شکر ایتسون. عمل صالحه، دیگر عمل سیئه قارشیدیران کیسه لردن اولسون. دار باقیه مؤخرده مدخره اولان عسی سلکنده منتظم بولنسون" یعنی انسان آرتق بو غفلتدن و غفلتنک ویردیکی ظنون فاسده دن واز کچسونده اعضا و جوارحکی احکام نفسانییه مغلوب قیلیمق صورتیه نعم الهیه پی فعلاً انکار ایلدیکی کبی او اعضا و وجارحنی میزان شریعتنه تطبیقاً استعمال ایمک صورتیه او نعمتله فعلاً شکر ایتسون. بویله یاپان کیسه **[واخرون اعتر فوا بذنوبهم خلطوا عملاً صالحاً وآخر سیئاً عسی الله ان یتوب علیهم]** آیت کریمه سی موجبنه ایو عمله دیگر کوتو عمل قاریشدیران کیسه لردن اولور. و دار باقیه اخرته **(عس المدخره)** سلکنه دیزلمش بولنلردن اولور. **(عس المدخره)** عباره سیله حضرت شیخ رضی الله عنه ایکی آیت کریمه یه اشارت بویورورلر. بریسی **[عسی الله ان یتوب علیهم]** دیکری **[وکل اتوه داخرین]** آیت کریمه سیدر. زیرا انسان ایو عملنه مکابل مکافاتی رجا کوتو عملنه مقابل ده مجازاندن خوف ایدر. بریسی هدایتیه دیکری ضلالتنه تعلق ایلر. نته کم انسانک رجا و خوفدن عبارت اولان ایکی آیاق بیننده حرکت ایتدیکی بالاده ایضاح اولنمش ایدی.

امدی ایو عمله کوتو عمل قاریشدیران کیسه حضور الهیه خوار و زلیل اولارق قائمدر. **[عسی الله ان یتوب علیهم]** آیت کریمه سی موجبنه بلکه حق تعالی حضرتلری حقمده کوتو عملکم جزاسندن تجاوز بویورر؛ دیه رجا ایچندهدر. **[ومن یعمل مثقال ذره شراً یره]** آیت کریمه سی موجبنه ده بلکه حقمده جزا ایله حکم اولنور؛ ویا قورقار و بویله اولان کیسه لرک حالی **[وکل اتوه داخرین]** آیت کریمه سنه تماماً ماصدقدر. ذلیلانه بویونلرینی بوکوب حقلرنده کی حکمه انتظار ایدرلر. بو حال بر محکمه نک لهده و علیده کی حکم و قزارینه منتظر

اولان مجرملرك حالنه مشابهدر. ايشته حضرت شيخ اكبر افندمز بو عباره ايله بو حاله اشارت [۳۱] بويورلر. عبارات مسبوقة حضرت شيخك عبادالله حقنده كي ادعية خيره لري و تمنيات عليه لري جمله سندن بولنديغندن و ادعیه نك صلوٰة شریفه ايله اتمامی سبب قبول اولاجغندن بعده صلات كتیروب بويورلرکه:

"صلاة سيدمز محمد اوزرينه و آنك آلي و اصحابي اوزرينه و تابعي و معاويني اوزرينه اولسون كه عصمت مشهره علمی ايله مزین و مطرز اولان معارف ربانيه لباسلرينه بورونمشلردر. او علم ملكك ربنيه تسبیح ایلدیکی و ذکر ایتدیکی شیدر."

عوارف المعارفده بیان بويورلدیغی اوزره معرفت معلوم مجملی صور تفصیلده بلا تکلف آچیقجه بيلمکدن عبارتدر. اگر سائقه علم و زکا ايله تأمل مدید نتیجه سنده بیلینرسه آکا (تعرف) دیرلر. بناء علیه معرفت سويلنه مين و یازیلایان بر امر وجدانیدر. ولكن معرفتك مقدمه سی علمدر. علمسز معرفت محال و معرفتسز علم وبالدر. امدی معرفت ربوبیت سالکده بر امر وجدانی اولدیغی ایچون علم لدنیدر. و علم لدنیده عصمت واردر. آکا وحمك تسلطی یوقدر. فقط لدنی اولمایان علم دائمه و همك تسلطی آلتنده بولنديغندن محفوظ و معصوم دکلدر. زیرا بیکلرجه فلاسفه علم یوزندن ضلالته دوشمشدر. نته کم قرآن کریمده [واضله الله علی علم] بويوریلور. ايشته بو مقدمه دن آکلاشیلدیغی اوزره صلی الله علیه و سلم افندمز تابع اولانلرك معرفت ربوبیتلری، عصمت مشهره علمی ايله مزین و مطرز اولمش اولور. و ملائکه ده اختیار اولمایوب آنلر مأمور اولدقلری شیده معصوم اولدقلرندن جانب حقندن کندیلرینه القا اولنان علم آنلرك تسبیحی و ذکریدر. کندیلرینه علوم لدنیه وهب اولنان کیمسه لرك احوالیده ملائکه کرامك احوالنه معادل بولنديغندن آنلرك علمی ملكك ربینه تسبیح ایلدیکی و ذکر ایتدیکی شی اولمش اولور. [۳۲]

"و اهل عنایت حلوة حضرتده پرهیز ایلدی." حلوة حضرت دن مراد دنیا و آنك حطامیدر. زیرا دنیا وجود مطلقك بشنجی مرتبه تنزلی و جمیع مراتبك اجمعی اولدیغندن حلاوت و مرارتی جامعدر. و نعیم و عذاب و خبیث و طیب ممزوجدر. و بو حضرت شهادتك ترتبات و تزیینات الهیه سی غایت بدیع و لطیفدر. نته کم حق تعالی بويورر. [زین للناس حب الشهوات من النساء والبنین والقنا طیر المقتنطرة من الذهب والفضة والخيل المسومة والانعام والحراث ذلك متاع الحیوة الدنيا] و مثنوی شریفده حضرت مولانا رضی الله عنه بو آیت کریمه یه اشاره بويورلر:

مثنوی

زین للناس حق آراسته است ** زانجه حق آراست چون تا نندرست
چون بی یسکن الیه اش آفرید ** کی تواند آدم و حوا برید
آنکه عالم مست گفتش آمدی ** کلمینی یا حمیرا می زدی
ترجمه

حق تعالی [زین للناس] آیت کریمه سنده بیان بويوردیغی اوزره مظاهر عالمی و خصوصیه نسایی جمال ايله تزیین ایتمشدر. حقك تزیین بويوردیغی شیدن نصل قورتیله بیلیرلر. حق تعالی حضرتلری [یا آدم اسکن انت وزوجك الجنة] آیت کریمه سنده بويوردیغی وجه ايله حوایی سکون آدم ایچون یاراتمش اولدیغندن آدم، حوادن نه وقت منقطع اولور. عالم او سید کائنات صلی الله علیه و سلم افندمز حضرتلرینك کلام لطیفندن مست اولورکن، او حضرت، عائیشه صدیقه رضی الله عنه و والده مزه خطاباً (کلمنی یا حمیرا) یعنی "ای رنگی پنبه و بیاض اولان سویله ده دیکلیه یم." بويورلر. و آنك گفتار شکر نثارندن متزوق اولورلر ایدی [۳۳]

امدی دنیا و حطای تزیین الهی ايله مزین اولمقله برابر آنك حقنده [ارضیتم بالحیوة الدنيا من الاخرة فما متاع الحیوة الدنيا فی الاخرة الاقليل] بويورلمش و صلی الله علیه و سلم افندمز دخی (الدنيا كحلم النائم) بويورمش اولدیغندن نبی ذیشان کمال متابعتلرندن طولای، اهل عنایت زمره سنه دخل اولان ذوات، [اذهبتم طیبا تکم فی حیاتکم الدنيا] آیت کریمه سنه ماصدق اولماق اوزره، حضرت شهادتك حلویاتندن ترهد و اعراض و آنك مرارتنه تحمل بويورمشلردر.

[اما بعد حقق الله سرك بحقائق الوصال وجعلك من الساجدين له فی الغدو والاصال فانی بینت هذا الكتاب الصغیر الحجم اللطیف الجرم العظیم الفائدة الكثير العلم المستخرج من العلم اللدنی والقاب العدنانی

المسمى في الامام المبين الذي لا يدخله ريب ولا تخمين بالتدبيرات الالهية في اصلاح مملكة الانسانية وهو مشتمل على مقدمة وتمهيد واحد وعشرون باباً من التوحيد في تدبير الملك الذي لا يبيد على التدبير الحكمي والنظام الالهي وجاء غريباً في شأنه ممزوجاً رمز بيانه يقرله الخاص والعام ومن كان في الحضيض الاوهده ومستوى الاجلال والاكرام (قد علم كل اناس مشريهم) ففيه للخواص اشارة لاثحة واللعوام طريقة واضحة وهو لباب التصوف وسبيل التعرف بحضرة الشرف والتعطف يلهج به الواصل والسالك ويأخذ حظه منه المملوك والمالك يعرب عن حقيقة الانسان وعلو منصبه على سائر الحيوان وانه مختصر من العالم المحيط فانه مركب من كثيف وبسيط لم يبق في الامكان شئ الاودع فيه في اول منشأه ومبانيه حتى برز على غاية الكمال وظهر في البرازخ بين الجلال والجمال فليس في الجود بخل ولا في القدرة نقصان صح ذلك عند ذوى العقول الراجحة بالدليل والبرهان ولهذا قال بعض الاثمة [٣٤] وليس ابداع من هذا العالم في الامكان والله يؤيدنا بالعصمة ولطيف الحكمة انه فياض النعمة واسع الرحمة]

ترجمه

"بوندن صكره الله تعالى سنك سريكي حقايق وصال ايله تحقق ايتديرسن و سنى كنديسنه صباح و آقشام سجده ايدنلردن قيلسون. امدى بن حجمى لطيف، جرمى عظيم، فائدهسى كثير، علم لدنيدن و القاب ادنانيدن مستخرج اولوب كنديسنه شك و تخمين داخل اولميان امام مبينده (مملكيت انسانيه نك اصلاحي حقنده تدبيرات الهيه) تسميه اولنان بو كتاب صغرى اظهار ايلدم. و او تدبير حكمى و نظام الهى اوزره اولوب منقرض اولميان ملكك تدبيرى حقنده كى توحيددن بر مقدمه يى و بر تمهيدى و يكرمى بر بابى مشتملدر. و آنك شأننده رمز بيانى ممزوجاً غريب كلدى. آنى خاص و عام و حضيض اوهدده اولان و مستوى اجلال و اكرام بولنان كيمسه قرائت ايده بيلير. و ناسيك هر بريسى مشريرينى بيلير. و آنده خواص ايچون اشارات لاثحه و عوام ايچون طريقة واضحة واردر. و او تصوفك لبابى و حضرت شرف و تعطفى تعرفك سبيليدر. واصل و سالك آنكله حريص اولور. و مملوك و مالك آندن حظنى آليز. حقيقت انسانيه يى و آنك سائر حيوان اوزرينه علو منصبى بيان ايدر. و او انسان، عالم محيط جنسندن بر مختصردر. زيرا او، كثيف و بسيطدن مركبدر. امكانده آنك اول منشأنده و مباديسنده آكا مودوع اولميان بر شى يوقدر. نهايت غيايه كمال اوزره بروز ايلدى. و جلال و جمال بيننده برازنده ظهور ايتدى.

امدى جودده بجل و قدرته ده نقصان يوقدر. بو، دليل و برهان ايله راجحه اولان عقول صاحبلى عندنده ثابت اولدى. و ايشته بونك ايچون بعض ائمه، امكانده بو عالمدن ابدعى يوقدر، ديدى. و الله تعالى بزي عصمت ايله و حكمتك لطيفى ايله تأييد ايلسون. زيرا او فياض نعمت و واسع الرحمندر" [٣٥]

شرح

يعنى اى قارى بورايه قدر ذكر اولنان معارف ربانيه يى درايث و فطانتكله آكلادقدن صكره الله تعالى سنك سريكى بونلرك حقيقتلرينه ايصال ايله سنى بو معارف ايله تحقق ايتديرسين. و سنى صباح و آقشام سجده ايدنلردن قيلسون. زيرا تحقق مقام مشاهدهدر. و ايشتمكله كورمك آراسنده فرق عظيم واردر. و بو مشاهده كندى نفسنده واقع اولان شى مشاهدهدر. بناءً عليه خبرتدر. و علم زوقى و وجدانيدر.

مثنوى

پس قيامت شد قيامت را بين ** ديدن هر چيز را شرط است اين

ترجمه

قيامت اول، قيامنى كور، هر شى كورمك ايچون بو شرطدر.

عبدك صباح و آقشام سجده ايدنلردن اولمسى صلوات دائم ايچنده بولنمسيدر كه [الذين هم على صلاتهم دائمون] و [ولله بسجد من فى السموات والارض طوعاً وكرها وظلالهم بالغدو والاصال] آيت كريمه لرنده اشارت بويورلمشدر. و صلوات دائم اودركه انسان ملابس نفسدن تجرد و آنك صفاتندن تنزه ايدرك اهل شهود اولان واصللر صنفنه داخل اولدقده آنك روحى صلوات ايچندهدر. زيرا مشاهده روحك صلاتيدر. آنلر مشاهده لرينك دوامنده نفسدن و صفتلرندن و مشهودلرى اولان ماسوانك كافه سندن غائب اولورلر. و (صباح) شمس روحك اشراقيله صفات نفسانيه ظلماتنك زواليدر. و (آقشام) صفات نفسانيه مقتضياتنك استيلاسيله شمس روحك استتاريدر. كاملرك حالى (بين التجلى والاستتاردر) ديدكلى بودر. آنلرده ناقصلر كى صفات نفسانيه ايجاباتى اولارق ييوب ايچرلر و اويورلر. و نكاح ايلرلر. ولكن كاملر ايله ناقصلر آره سنده كى فرق يوقاريده ايضاح ايدلمش و مثنوى شريفك ابياتى ده درج اولونمشدر. كاملر جميع مظاهرده ظاهرى [٣٦] مشاهده ايدوب

مظاهری آنک ظلی بیلرلر. بناءً علیه آنلر صباح و آقشام طوعاً ساجدين زمره سنه داخلدرلر. ناقصلر ايسه بونك عكسهنه در. آنلر ظاهر دن غافل اولوب مظاهری مشاهده ايدرلر. و آنلری وجودات مستقله صاحبی ظن و توهم ايدرلر. ولكن [فاينما تولوا فثم وجه الله] آيت كريمه سی حکمنجه نرهیه توجه ايدرلر ايسه ايتسينلر، حقيقتده ينه حقه توجه ايتمش اولورلر. يعنی آنلرك مرادلری ماسواى حقه توجه اولديغی حالده حقيقتده مرادلری خلافنه اولارق حقه توجه ايتمش اولورلر. طوع و کرهك اساسی ايسه علم ايله جهلدن باشقه بر شئ دکلدر. علم ايله جهلك بر چوق مراتبی واردرکه بوراده تفصیلی اوزون اولور.

امدی صلات، حقه توجهدر. کاملر کرک روحك وقت اشراقی اولان صباحده و کرک آنک صفات نفسانيه ايله استتاری زمانی اولان آقشام ده هپ طوعاً حقه متوجه اولدقلری ایچون صلات دائم ایچنده درلر. شیخ اکبر رضی الله عنه بو کتابك قارئنه بو مرتبه شریفیه وصولی ایچون دعا بویورلر.

بعده جناب شیخ بویورلرکه: بن جانب غییدن وجود خارجیده ظهوری لطیف و جرم معنویسی عظیم و فائده سی کثیر و علم لدنیدن یعنی من عندالله وهب اولنان علمدن و القاب عدنانیدن یعنی مقام وصالک مقتضاسی اولان مشریدن استحراج ایدلمش اولوب کنديسنه ریب و تحمین داخل اولمایان امام مبینده یعنی صور علمیه الهیه مرتبه سنده (مملکت انسانینک اصلاحی حقنده تدبیرات الهیه) اسمی ویرلمش اولان و شکل ظاهریسی صغیر بولنان بو کتابی اظهار ایلدم.

معلوم اولسون که اسما و صفات الهیه صورتلرینک یکدیگریندن متمیز اولارق ظاهر اولدیغی ایلک مرتبهیه، مرتبه واحدیت دیرلر. بونلر سور علمیه در. عالمک قلبی مثابه سنده بولنان لوح محفوظه نازل اولان هر بر صورت بو مرتبه دن کلیر. بو مرتبه ده [۳۷] ثابت اولان هر بر صورت عین ثابته دیرلرکه عالم کونده ظاهر اولان صورت آنک عکسندن و ظلندن عبارتدر. و عین ثابته ذی ظلدر. صور علمیه الهیه ده اصل تبدل اولمادیغی کی ثبوتلری ده قطعیدر. عالم کونده ظاهر اولان هر بر شینک حقیقی و عین ثابته سی بو عالمده موجوددر. [وکل شیئی احصیناه فی امام مبین] آیت کریمه سنده بوکا اشارت اولنور. کملین اولیاءاللهک نظرلری اعیان ثابته عالمه اولدیغندن آنلرك مأخذ علملرینه شک و تخمین داخل اولاماز. نته کم مولانا رضی الله عنه بویورلر:

مثنوی

آن خیا لاتی که دام اولیاست ** عکس مهرویان بستان خداست
امدی بوکا ام کتاب ده دیرلر. و هر صورت بورادن لوح محفوظه و لوح محفوظدن عالم مثاله و عالم مثالدن دخی عالم شهادته نازل اولور.

حضرت شیخ رضی الله عنه بو کتابی عیناً ام کتابدن آلدقلرینی و بناءً علیه مندرجاتنه شک و تخمین داخل اولمادیغنی بیان بویورلر:

"و او تدبیر حکمی و نظام الهی اوزره اولوب منقرض اولمیان ملکن تدبری حقنده کی توحیددن بر مقدمه یی و بر تمهیدی و یکریمی بر بابی مشتملدر. و آنک رمز بیانی ممزوجاً غریب کلدی...الخ" یعنی بو کتاب حکمانک اقوالی ايله حق تعالی حضرتلرینک بیان بویوردیغی نظامدن بحث اولنمق صورتیله تألیف اولندی. و آنک شاننده و حالنده بر غرابت واردر. و او غرابت دخی بر طاقم حقایقک عبارده، اشارت صورتیله اظهاریدر. بناءً علیه آنده کتم و افشا ممزوجدر. بو کتابی ذی الجلال والاکرام حضرتلرینه قریب بولنان خواص قرائت ایتدیکی وقت آنده مندرج اولان اشارات ظاهره پی آکلار. و حضيض اوهده یعنی معلوماتی اسفل سفلده اولان عوام قرائت ایتدیکی وقت آنده بولنان آچیق [۳۸] بر یولی کورور. والحاصل ناسک هر بر طائفه سی مشریرینه کوره بر علم حاصل ایدرلر. و او تصوفک لبابی یعنی ایچیدر. و تصوفک ایچی الله تعالی حضرتلرینه صدق ايله توجهدر. و بو کتاب حضرت شرف و تعطفی تعرفک سبیلیدر. یعنی اسماء و صفات الهیه نک مظاهرده کیفیت ظهورینی و احکام جاریه سنی و اعطیات اسمائیه یی و مظاهرده ظاهر اولانک کیم اولدیغی علی طریق التأمل والتفکر بیلیمه نک و آکلامه نک یولیدرکه بو تعرف سببیله کرک واصل و کرک سالک اولانلر حب الهی یه کمال حرص ايله متوسل اولورلر. واصللرك قال حالی بویله اولور:

بلبلی برگ کلی خوش رنگ در منقار داشت ** و اندران برگ ونوا خوش نالهای زارداشت
گفتمش درعین وصل این ناله و فریاد چیست ** گفت مارا جلوهء معشوق در این کار داشت
و سالکرك مقالی ده شویله اولور:

فغان که در طلب گنج گوهر مقصود ** شدم خراب جهانی ز غم تمام ونشد

بو کتابدن مالک یعنی اصحاب حکم و مملوک یعنی تابع حکم اولان کمسه لر حظلرینی آلیرلر. یعنی مالک نه ایچون حکم ایتدیکنی و مملوک نه ایچون حکمه تابع اولدیغنی بیلیر و آکلار. و بو کتاب حقیقت انسانییه پی و انسانک سائر حیوانات اوزرینه سبب تفوقنی آچیق بر صورتده بیلدیرر. و انسان عالم محیط یعنی عالم ملکوت و ملک هیئت مجموعه سی جنسندن بر مختصردر؛ و بر خلاصه در. و او هیئت مجموعه نک بر نمونه سیدر. زیرا او انسان کثیف و بسیطدن مرکبدر. و کثیفی عالم ملکه و بسیطی عالم ملکوتیه مقابلددر. امکانه یعنی وجودات ممکنه و اضافیه عالمنده آنک اول منشأنده و مبادیسنده یعنی آنک ابتدای ایجادنده [۳۹] کندیسنه مودوع اولمایان بر شی یوقدر. زیرا **(ان الله خلق آدم على صورته)** و **(ان الله خلق آدم على صورة الرحمن)** مقتضاسنجه حق تعالی حضرتلری آدمی بالجمله صفات و اسماسنه مظهریت استعدادی ایله خلق ایلدی. چونکه **(الله)** و **(رحمن)** اسملری برر اسم جامعدر. نته کم بویوریلور. **[قل ادعوا الله او ادعوا الرحمن]** بناءً علیه آدم، بالجمله اسما و صفات الهیه نک مظهری اولان عالم کونک خلاصه سی اولدیغندن آنک جامع اولمادیغنی بر شی یوقدر. ایشته انسان بو سببله عاقبت غایه کمال اوزره بروز و ظهور ایلدی. و جلال و جمال آراسنده کی برزخلرده ظاهر اولدی. زیرا آنک حقیقتی وجه حق و ذات مطلق اولوب اصلاً هالک دکلددر. بو جهتی جمالدر. و تعینی ایسه ماسوای حق تعیر اولنان وجود اضافی اولوب هالکدر. و وجه حق نقابیددر. بو جهتی ده جلالدر. بناءً علیه انسان جمال و جلال بیننده برزخدر. و برزخ ایکی جهته وجهی اولان شینه دیرلر. افراد انسانییه دن هر بر فرد بو استعداد اوزره مخلوقدر. فقط انسان کامل بو حقیقتی زوقاً وجودنده عارف اولور. و انسان ناقص ایسه جهلی و غفلتی سببلیه کندی قیمتنی بیله میوب وجودنده مکنوز اولان حزینه پی کشف ایده مز.

امدی بو کتابی کمال تدبر ایله مطالعه ایدنلرک فیوضات الهیهیه مظهریتلری مأمول قویددر. زیرا جودده بخل یوقدر. و جواد مطلق حضرتلری دائم التجلیددر. و آنک قدرت زهورنده اصلاً عجز موضوع بحث اولماز. عبد قبول تجلی استعدادینی کوستردکدن صکره فیوضات الهیه دائماً حاضردر. بو حقیقت عقول راجه صاحببری عندنده دلیل و برهان ایله ثابت بر شیندر. بو بابده کی دلیل و برهان عالم کونده حساً مشهود اولان تجلیات الهیه در که بو حقیقت آتیده کی بیتده توضیح بویورلمشدر: **[۴۰]**

خلقك استعدادینه وابسته در آثار فیض * ابر نیساندن صدف دردانه افع سم قاپار.

و ایشته بونک ایچون بعض ائمه یعنی اکابر محقیقندن بعضیلری عالم امکانه بو حضرت شهادت مرتبه سندن ابدی یوقدر دیمشلددر. زیرا عالم شهادت غایت بدیع انظامدر. چونکه مظهر رحماندر. و تجلی رحمانیده جلال و جمال و حلاوت و مرارت و غم و شادی و ضحک و بکا... الخ کبی اضداد ممتزجدر. بناءً علیه عالم شهادت اجمعددر. عالم آخرت ایسه اوسعددر، اجمع دکلددر. زیرا مظاهر جمالیه و جلالیه اوراده ممتزج اولمایوب تفریق ایدلمشدر. و بو عالم شهادتک تعینی ظهورلرینه مساعد اولمیان مظاهر جمالیه و جلالیه عالم آخرته ظاهر اولابیلر. نته کم بویوریلور. **[فريق في الجنة وفريق في السعير]** مادام که بو عالم ده جلال و جمال ممتزجدر. بویله اولونجه الله تعالی حضرتلری بزى عصمت ایله یعنی حمایه جمالی ایله و حکمتک لطیفی ایله تأیید ایلسون. زیرا بو عالنده حق صورتنده باطللر و علاج صورتنده زهرلر وارددر. اگر عصمت الهیه اولماز ایسه، حقه توجه ایدهیم دیر ایکن انسان ضلالتیه دوشر. عبادت ایچنده ضلالتیه دوشن بر چوق عابدلر وارددر. و کذا حکمتک عالم مادیاته تعلق ایدن قسملری وارددر که اوهام ایله مشوب اولدیغندن انسانی اضلال ایدر. فقط حق تعالی حضرتلرینک **[ومن يوت الحکمة فقد اوتي خیراً کثیراً]** بویوردیغنی حکمت واردات الهیه جمله سندن اولدیغندن لطیفدر.

امدی بر کیمسه صدق ایله حقه توجه ایدر ایسه، فیاض نعمت و واسع الرحمت اولان حقک مادی و معنوی نعمتلی و فیوضاتی و رحمتی او کیمسهیه واصل اولور. **[۴۱]**

[اعلم وفقك الله لطاعته ان الله سبحانه وتعالى قد شاء ان يبرز العالم في الشفعية لينفرد سبحانه بالوترية فيصح اسم الواحد الفرد ويتميز السيد من العبد]

ترجمه

"الله تعالى سنی طاعته موفق ایلسون. معلومك اولسون كه محقق الله سبحانه و تعالى ذات سبحانیسی و تربیتله منفرد اولمق ایچون عالمی شفعییت ایچنده ابراز ایتمك مراد ایلدی. بناءً علیه واحد، فرد اسمی ثابت اولدی. و سید عیددن متمیز اولدی."

شرح

یعنی ای قارع الله تعالى سنی تصوفك لبی اولان بو حقایق آکلیوب هضم ایتمكه و بو فهم صحیح نتیجه سنده زوقاً عبدیتکی مدرک اولوب او عبدیتك ایجاباتی بولنان معرفه الله و طاعته موفق ایلسون. زیرا چوق کیمسه لر حضرت شیخ اکبرک بیان بویوردینی حقایق و معارفدن اورکوب آنلری انکار ایدرلر. و بر طاقم کیمسه لر دخی آکلاقلربی ظن ایدوب ایجابات عبدیت اولان طاعتدن انحراف ایله وادی ضلالتیه دوشرلر. بو حقایق و معارف قیلدن اینجه و قیلجدن کسکین بر صراط مستقیمدر. توفیق الهی رهبر اولمادقجه پای عقلک قایماسی خوفی بولندیغندن جناب شیخ رضی الله عنه قارئه دعا ایتدکدن صکره بویورلرکه "الله سبحانه و تعالى ذات سبحانیسی و تربیتله منفرد اولمق ایچون عالمی شفعییت ایچنده ابراز ایتمك مراد ایلدی."

معلوم اولسون كه وجود ایکی نوعدر. بریسی وجود حقیقی دیگر وجود اضافیدر. وجود حقیقی بالجمله قیود و اضافاتدن منزله اولوب حق سبحانه و تعالى حضرتلرینک کنهیدر. و وجود حقیقی بی ادراک ممکن دکلدر. وجود اضافی ایسه وجود حقیقینک اسماسی و صفاتی [۴۲] حسبیه تعین و تقیددن عبارت اولوب بو وجود ادراک اولنور. عالمک و عالمده کی اشیانک وجودی کی آنک ایچون حدیث شریفده (لا تفکروا فی ذات الله تفکروا فی آلاء الله) بویورلمشدر.

وجود حقیقی کندی مرتبه سنده اسما و صفاتدن و بالجمله نعتدن مقدس و منزله ذات احادیتن عبارتدر. وجود حقیقینک، حقیقت محمدیه دن عبارت اولان مرتبه وحدته تنزلی مشیت ایله دکلدر. بلکه بو تنزل آنک اقتضای ذاتیسیدر. مثلاً حال استغراقده بولنان بر انسانک حال آگاهی یه کلمسی کنديسنک اراده سیله دکلدر. بلکه آنک اقتضای ذاتیسیدر. و مرتبه وحدت مرتبه الوهیت اولوب بو مرتبه جمیع اسما و صفاتی جامعدر. وجود حقیقینک، بو مرتبه نك مادوننده اولان واحدیت، ارواح و مثال و شهادت مرتبه لرینه تنزلی مشیت ایلهدر. و وحدت و واحدیت مرتبه لرینه تنزله غیرت نسبتی یوقدر. غیرت نسبتی ایله وجودک ظهوری، مرتبه ارواحدن باشلار. نته کم (الست بریکم) خطاب مرتبه واحده واقع اولمشدر. و رب ایله مربوب بو مرتبه ده آیرلمشدر. امدی وجود حقیقی احدیت و وحدت و واحدیت مرتبه لرنده نسبت غیریتدن منزله اولان و تربیتله یعنی تکلک ایله منفرددر. مربوبیتک تحقق نسبت غیریتی حاز بولنان وجود اضافی یه متوقف اولدیغندن وتر اولان وجود واحد حقیقی بالتزل شفعیته ظاهر اولدی. و بو تنزل الطف لطیف اولان وجود حقیقینک مرتبه کثافته تنزلدن عبارتدر.

ننه کم ابوالحسن غوری حضرتلری بویورر (سبحان من لطف نفسه فسماه حقاً و کثف نفسه فسماه خلقاً) و شیخ اکبر رضی الله عنه فتوحات مکیه ده بیان بویوردینی (سبحان من اظهر الاشياء وهو عينها) کلامی ده بو معنادندر. وجودک مرتبه الوهیتدن مرتبه واحدیت یعنی صور علمیه مرتبه سنه و بعده مرتبه ارواحه تنزلی مشیتله اولدیغندن جناب شیخ اکبر رضی الله عنه "الله سبحانه و تعالى ذات سبحانیسی و تربیتله منفرد اولمق ایچون [۴۳] عالمی شفعییت ایچنده ابراز ایتمك مراد ایلدی." بویورر. زیرا و تربیت، شفعییت، و افراد کثرت مقابله سنده تحقق ایدر. چونکه اشیا ضدی ایله انکشاف ایدر. ایشته بو کثیر و زوج کورینن وجودات اضافیه مواجهه سنده ذات الوهیت ایچون واحد و فرد اسملری ثابت اولور. و سید ایله عبد یعنی مولی ایله قول یکدیگرندن تمیز ایدر. وجود حقیقینک اسمی مرتبه الوهیتده سید و مولادر. و مرتبه شفعییت اولان ارواح و مثال، و شهادت مرتبه لرنده اسماسی حسبیه تعین و تقید ایتدیکی صورتلرده عیددر. نته کم بو مراتبه اشاره حضرت مصری بویورر.

بیلینمز بی نشانیدر، بولونماز لا مکانیدر

همان آنجق سکا قولدر، سنک اهل و عیالکدر

و هر مرتبه نك بر حکمی واردر. شریعت، مرتبه عبدیتک اقتضای ذاتیسی اولدیغندن تعطیل شریعت، حقایق و معارفدن جهلدر و زندقه در. سید حقیقتیه عبدک عینیدر. و عبد تعینی ایله سیدک غیریدر. بونک مثال

کونسی شویله در. بخار تکاثف ایدنجه بولوط اولور. و بولوط تکاثف ایدنجه صو اولور. و صو انجماداً تکاثف ایدنجه بوز اولور. بخار کندی حقیقتیه بوزک عینیدر و بوز تعینی ایله بخارک غیریدر. بخار هر مرتبهیه تنزل و تکاثف ایتدکجه باشقه بر اسم ایله مسما اولور. آکا بولوط، صو و بوز دینه مز و بونلرک حقیقتلری متحد اولدیغی حالده کندیلرینه بخار دینه مز و صویک خدمتی بوز کوره مز.

[ولما وقفت اوقفکم الله علی حقایق نفوسکم واطلکم علی ما اودع فیکم من لطیف حکمته وغریب صنعته علی قوله تعالی "وهو الذی مد الارض وجعل فیها رواسی وانهاراً ومن کل الثمرات جعل فیها زوجین اثنین یغشی اللیل والنهار ان فی ذلک لایات لقوم یتفکرون" فاخذت فی الفکر والاعتبار فی هذه الایة فرأیت الانسان من جملة الثمرات ینمو کنماثها ویؤخذ منه الفوائد کالآخذ منها [٤٤] ثم انه یأخذ فی النقص کنقصها ثم یهرم کهر منها ثم یموت کموتها ثم رأیناه یولد کتولیدها فیؤخذ بذر منها فیزرع فیحدث فیہ الشیاب کذلک حتی یصیر مثل حالها فقد یؤخذ منه کما اخذ منها وقد یتروک فینقطع النسل من تلک الثمرة المعینه و کذلک الانسان فی التوالد والتناسل علی ذلک المهیج فقلنا هذه شجرة فانی اختها الذی یصح به شفعیته واطلاق هذه الایة علیها فکراً واعتباراً فتتبعنا وجود الحکمة فی الانسان وتفضیله علی سائر حیوان و تفضیلنا اسرارہ وحکمہ ولطائفه ورأیناه باعیانها فی العالم المحیط الاکبر قدم بقدم فلم تزل نقابله حرفاً حرفاً ومعنی معنی وجدناه کانه هو ان الثمرة الواحدة العالم الاکبر المحیط والثمره الاخری الانسان الذی هو العالم الاصغر فطلبنا علی ذلک تنبیهاً من الکتاب العزیز فوقفنا علی آیات نیرات منها (وفی انفسکم افلا تبصرون) (سنریهم آیاتنا فی الافاق وفی انفسهم) (وما خلقتنا السماوات والارض وما بینهما باطلاً) (افحسبتم انما خلقناکم عبثاً) (یتنزل الا مر بینهن)]

ترجمه

"الله تعالی سزی نفوسکزک حقایقنه واقف ایله سین و حکمتنک لطیفندن و صنعتنک غریبندن سزله تودیع بویوردیغی شییه سزی مطلع قیلسون. الله تعالینک [وهو الذی مد الارض وجعل فیها رواسی وانها رأ ومن کل الثمرات جعل فیها زوجین اثنین یغشی اللیل والنهار ان فی ذلک لایة لقوم یتفکرون] یعنی "او الله تعالی ارض دوشه دی و آنده طاغیر و نهرلر و ثمراتک هر جنسندن یاراتدی. و آنده ایکی قسم زوجین یاراتدی. [٤٥] کیجه بی کوندوز ایله اورتر. محقق بونده تفکر ایدن طائفه ایچون علامتله واردر." قول شریفنه واقف اولدیغک وقت بو آیت حقنده فکر و عتباره باشلادک. انسانی جملة ثمراتدن کوردک. ثمراتک نموی کبی نما ایدر. و آنلردن آنلیدیغی کبی آندن دخی فوائد اخذ اولنور. بعده انسان او ثمراتک نقصی کبی نقصه باشلار. بعده آنلرک احتیارلغی کبی احتیارلار. بعده آنلرک اولمه سی کبی اولور. انسان او ثمراتک تولیدی کبی تولید ایدر. او ثمراتدن تخم آلنیر؛ زرع اولنور. او ثمراتک حالنک مثلی اولنجهیه قدر آنده آنک کبی تازه سی حادث اولور.

امدی بعضاً آنلردن اخذ اولنیدیغی کبی انساندن دخی اخز اولنور. و بعضاً ترک اولنوب بو ثمره معینه نک نسلی منقطع اولور. کذلک انسان دخی توالد و تناسله بو شکل واقع اوزره در. بناءً علیه بز آکا بر شجره در دیدک. امدی آنک همشیره سی نره ده درکه آنک سببیه فکراً و اعتباراً آنک شفعیتی و آنک اوزرینه بو آیتک اطلاق صحیح اولسون. بناءً علیه بز انسانده کی حکمت وجودی و آنک سائر حیوان اوزرینه تفضیلنی تتبع ایتدک. و اسرارینی و حکمتنی و لطائفی تفتیش ایلدک. و آنلری اعیانیله عالم محیط اکبرده قدم قدم کوردک. حرفاً حرفاً و معناً معناً آنک تقابلی زائل دکلد. بز کویاکه آنی، او بولدق. محقق عالم اکبر محیط ثمره واحده در. و ثمره اخری ایسه انساندرکه عالم اصغر در. بونک اوزرینه کتاب عزیزدن بر تنبیه آرادق؛ آیات نیراته واقف اولدق. [وفی انفسکم افلا تبصرون]، [سنریهم آیاتنا فی الافاق وفی انفسهم]، [وما خلقتنا السماوات والارض وما بینهما باطلاً]، [أفحسبتم انما خلقناکم عبثاً]، [یتنزل الا مر بینهن] او آیتلردندر.

شرح

حضرت شیخ رضی الله عنه آثار علیه لرنی مطالعه ایدن تشنکان حقیقته دعا ایدوب [٤٦] "الله تعالی سزی نفوسکزک حقایقنه واقف ایله سین." بویورلر. زیرا سالک راه حقیقت نفسنی بیلمدکجه ربنی ادراک ایده مز. نته کم (من عرف نفسه فقد عرف ربه) بویورلمشدر و حضرت شیخ (من عرف نفسه فقد عرف ربه) کلام علیسنی مستقل بر رساله لرنده تفسیر و ایضاح بویورلمشدر که بورساله یه رساله احدییه دخی تسمیه ایدرلر.

و حقیقت نفسه وقوف، بر مرشد کاملک تسلیمی و سلوک اثنا سنده سالکه منکشف اولان احوالک تفهیمی ایله ممکن اولور. و بو بابده تفکر و تدبر سالکک اک مهم وظیفه سیدر.

و ایکنجی دعا اولمق اوزره ده " حکمتنک لطیفندن و صنعتنک غریبندن سزله تودیع بویوردیغی شییه سزی مطلع قیلسون." بویورلر. زیرا کندی وجودینی مدرک اولان انسان "بن نهیم؟" دیه دوشوندیکی وقت، کندی صورت ایله معنائک اجتماعندن مرکب بولور. معناسی، حیات، علم، سمع، اراده، قدرت، کلام و تکوین کبی بر طاقم صفات کلیه و صورتی ده بو صفاتک مظاهری اولان اعضا و جوارحیدر. زیرا انسانک صورت جسمی اولماسه، حیات و قولای و کوزی اولماسه سمع و بصر دینلن معنالر ظاهر اولماز ایدی.

امدی حق تعالی نک حکمتنک لطیفی انسانه تودیع بویوردیغی بر طاقم معانی بی نهایتدر. و صنعتنک غریبی دخی جسمنک هیئت مجموعیسیدر که هر بر اعضاسنی یرلی یرنده خلق ایتمشدر. علم تشریحه و علم منافع الاعضایه واقف اولانلر آنک غرائینه حیران اولورلر. امدی سن الله تعالینک سورۀ رعدده واقع اولان [وهو الذی مد الارض... الخ] قول شریفی اوقویوب معناسنه مطلع اولدیغک وقت، بو آیت کریمه حقنده تفکره و عبرت آلمغه باشلادک. زیرا ارض اوزرنده موجود اولان صور متعیننک کافه سی ارضک ثمراتی جنسندندر. و ارضدن مخلوق اولان انسان دخی او ثمراتک بر نوع مخصوصیدر. ثمرات نصل نشو و نما بولورسه انسان دخی او یله جه نشو و نما بولور. و او ثمراتدن نصل بر طاقم فوائد حاصل اولورسه انساندن دخی [۴۷] او یله جه فائدهلر اخذ اولنور. بعده او ثمراته عارض اولان نقصان کبی، انسانده نقصان طاری اولور. مرور زمانله میوه نصل بوروشور؛ صوبی چکیلر و احتیازلار ایسه انسان دخی او یله جه، بوروشوب، و تنی کوشر و احتیازلار. صکره ده آنک چورومه سی و اولمه سی کبی اولور و چورور. و کذا انسان او ثمراتک کندی مثلی تولید ایتمه سی کبی علی طریق التناسل کندی مثلی تولید ایدر. او ثمراتدن تخم و خچکردک آلوب زرع اولندیغی و آنک حالنه مشابه، آنک کبی بر تازه سی پیدا اولدیغی کبی انسانک دخی نطفه سندن کندی حالنه مشابه آنک کبی بر تازه انسان ظاهر اولور. و کذا ثمراتک بعضیسنک تخمی زرع اولنمیوب ترک اولندیغی وقت، نسلی منقطع اولور. انسانک دخی نطفه سی ارحام نسایه جاری اولمازسه نسلی او یله جه منقطع اولور. ایشته توالد و تناسله انسان دخی شکل ثمرات اوزره واقع اولدیغندن بز آکا بر شجره در دیدک.

امدی آیت کریمه ده "ایکی قسم زوجین یاراتدق." بویورلدیغی جهته آنکه برابر بر آنادن سود امن همشیره سنی آرامق لازم کلدی. زیرا بز آنک همشیره سنی بولور ایسه ک آنک سببیله فکرأ و اعتبارأ آنک چیفتلکی و شفیعیتی و آنک اورینه بو آیت کریمه سنک اطلاقی صحیح اولور.

امدی آنک همشیره سی نره در؟ آنک همشیره سی عالم اکبر محیطدر. زیرا عالم اکبر محیط ثمرۀ واحده در. و آنک چفتی اولان ثمرۀ دیگر ایسه انساندرکه عالم اصغردر. چونکه بز انسانده اولان حکمت وجودی یعنی کیفیت بینه سنی و ترکیبی و آنده مندمج اولوب مشهود و مخفی اولان خواصی و آنک افعل و تأثیراتی تتبع ایتدک. بونلرک جمله سنی عقله خیرت بخش اولان شیئر بولدق. آنده اولان فضائلک باشقه مخلوقاتده اولمیدیغنی کوردک. و اهل حقیقت عنندنه ثابت اولان اسرارنی و حکمتنی و لطائفی تفتیش ایتدک. و انسانده اولان بو شیلرک عیننی عالم اکبر محیطده قدم، قدم کوردک. حرفاً حرفاً یعنی صورۀ [۴۸] و معناً بونلر علی الدوام یکدیگرینه تقابل ایدر. بز کویاکه عالم اصغر اولان انسانی عیناً عالم اکبر محیط بولدق. بناء علیه (عالم اکبر محیط: عالم صغیر انسان) اولمقله بونلر یکدیگرینک نظیری بولنان بر چفت ثمره اولدیله. بو تفکر و اعتبار اوزرینه عجباً بزم بو حکمزه توافق ایدن و بو حقیقتی بزه تبیین ایدن آیات قرآنیه وارمیدر؟ دیو تأمل ایتدک. آتیده کی آیات نیراته واقف اولدق. [وفي انفسکم افلا تیصرون.. الخ] بو آیات کریمه نک برر برر تفسیری براده تطویلی موجب اولور. یالکز [یتنزل الامر بینهن] آیت کریمه سنی تفسیر ایتمک توضیح مقصده کفایت ایدر. آیت کریمه نک تمامی بودر: [اللّٰهُ الَّذِي خَلَقَ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ وَمِنَ الْأَرْضِ مِثْلَهُنَّ يَتَنَزَّلُ الْأَمْرُ بَيْنَهُنَّ لِتَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ] یعنی "خالق ذوالجلال حضرتلری او یله اللهدر که یدی سماواتی و ارضدن دخی آنلرک مثلی یاراتدی. آنلرک مابیننه امر تنزل ایلدی. تاکه الله تعالی نک هر شیئنه قادر اولدیغنی بیله لر"

معلوم اولسون که یدی سما ایله ارضک هیئت مجموعه سی بزم منظومۀ شمسیه مزی تشکیل ایتمکده در. بونلرک هیئت مجموعه سی عالم اکبر محیطدر. بو هیئت مجموعه وجود مطلقک دلیلی و آیتی اولان ثمرۀ واحده در. امدی حق تعالی حضرتلری بو ثمرۀ واحده نک مثلی ارضدن خلق بویوردی که اوده عالم صغیر اولان انساندر. و انسان وجود مطلقک کمال جلا و استجلاسی ایچون بر مرآت تام اولمق اوزره یارادلمشدر. حضرت شیخ اکبر رضی الله عنه بو بابده کی تفصلاتی فصوص الحکمه فصی آدمیده بیان بیورمشلدر. بناء علیه

انسان صفات الهیه اوزره مخلوقدر. و حیاتدن صکره صفات الهیهنک افضلی علمدر. انسان کاملده ظاهر اولان نسبت علمک درهجهسی فرد آفریده ده یوقدر. آنک ایچون آیت کریمهده [تعلّموا ان الله على كل شيء قدير] بویورلمشدر. زیرا انسان معرفت الهیه ایچون یارادلمشدر. و معرفتک مستندالیهی نسبت علمدر؛ علمسز [۴۹] معرفت مطصور دکلد. و مادام که عالم اکبر محیط وجود مطلقدن ظاهر اولان بر ثمرهدر. و عالم صغیر اولان انسان دخی او عالم اکبردن صودر ایدن بر ثمرهدر؛ بناءً علیه هر ایکسینک آراسنده روابط شؤنیه اولاجنی درکاردر. [یتنزل الامر بینهن] قول شریفیله بو روابطه اشارت بویوریلور. ایشته آیات نیراتدن اولان بو آیت کریمه انسانک عالم اکبر محیطک مثلی و آنک چفتی اولارق ارضدن مخلوق اولدیغی و آرالرنده روابط شؤنیه بولندیغی تبیینه کافیدر.

متن

[فحمدنا الله سبحانه على ما لهم وان علمنا ما لم نكن نعلم فانظر نور الله بصيرتك الى ما تفرق في العالم الاكبر تجده في هذا العالم الانساني من ملك وملكوت حتى اذا ظهر لك في العالم مثلاً النماء وجدته ونیمی في الانسان كالشعر والظافر وشبه ذلك كما ان في العالم ماءً مالحاً وعذباً وزعاقاً ومراً وذلك موجود اله في الانسان فالمالح في عينيه والزعاق في منخریه والمر في اذنيه والعذب في فمه وكما ان في العالم تراباً وماء وهواءً وناراً ففي الانسان ذلك بعينه ومنها خلق وقد نبه عليها الحكيم سبحانه في الكتاب العزيز وهو قوله تعالى هو الذي خلقكم من تراب وقال في موضع آخر ولقد خلقنا الانسان من سلاله من طين وهو امتزاج الماء والتراب ثم قال جل اسمه من حماء مسنون وهو المتغير الريح وهو الجزء الهوائي الذي فيه ثم قال خلق الانسان من صلصال كالفخار وهو الجزء الناري وهذه حكمة منه سبحانه يخلق ما يشاء وهو العليم القدير وكما ان في العالم رياح اربع شمال وجنوب وصبا ودبور ففي الانسان اربع قوى جاذبة وماسكة وهاضمة ودافعة وكما ان في العالم سباعاً وشياطين [۵۰] وبهائم ففي الانسان الافتراس وطلب القهر والغلبة والغضب والحقد والحسد والفجور والاكل والشرب والنكاح والتمتع كما قال عز وجل يتمتعون ويأكلون كما تأكل الانعام والنار مثوى لهم وكما ان في العالم ملائكة بررة سفرة ففي الانسان طهارة وطاعة واستقامة وكما ان في العالم من يظهر للابصار ومن يخفي ففي الانسان ظاهر وباطن عالم الحسن وعالم القلب فظاھرہ ملك وباطنه ملكوت وكما ان في العالم سماءً وارضاً ففي الانسان علو وسفل وامش في هذا الاعتبار على العالم تجد النسخة الالهية صحيحة ما اختل حرف ولا نقص معنى ولم تجد له في مقابلة الازل الا الابد فانه فهو غير متناهي الطرف الاخر شرعاً وسبق علم قديم بابقاء الله عز وجل له]

ترجمه

"امدی بز الله سبحانه حضرتلرینه، الهام ایلدیکی شی اوزرینه حمد ایلدک و محقق بزم علممز بیلیر اولمادیغمز شی ایدی. الله تعالی سنک بصیرتکی نورلاندیرسین. امدی سن عالم اکبرده متفرق اولان شیئی نظر ایت. ملک و ملکوت جنسندن آنی عالم انسانیده بولورسک. حتی سکا عالمده نما مثلی ظاهر اولدیغی وقت، آنی انسانده بولورسک؛ قیل و طرناق و بونک مشابهی. و عالمده نصل که طوزلی و طاتلی و زعاق و آجی صو وارسه، بو انساندهده موجوددر. امدی طوزلی صو آنک ایکی کوزلرنده و زعاق بورننک دلیکرینده و آجی صو قولاقلرنده و طاتلی صو آغزندهدر. و عالمده نصل که طوپراق و صو و هوا و آتش وارسه، بونلر عینیله انساندهده وارد. و آنلردن مخلوقدر. و حکیم سبحانه حضرتلری کتاب عزیزده آکا تنبیه بویورور.

و او حق تعالینک [هو الذي خلقکم [۵۱] من تراب] قول شریفیدر. و دیگر بر محلهدهده [ولقد خلقنا الانسان من سلاله من طين] بویورر. و او صویک و طوپراغک امتزاجیدر. صکره، اسم جلیل اولان حق تعالی [من حمأ مسنون] یعنی "ییللانمش چاموردن" بیوردی.

و او متغیرالریحدر. او ده آنده اولان جزؤ هوایدر. بعده [خلق الانسان من صلصال كالفخار] بویورر. و او جزؤ ناریدر. و ایشته بو حق سبحانه و تعالی جانبندن بر حکمتدر. او دیله دیکی شیئی خلق ایدر. و او علیم القدیردر. و عالمده شمال و جنوب و صبا و دبوردن عبارت نصل که درت روزگار وارسه، انساندهده دخی جازیه، ماسکه، هاضمه و دافعهدن عبارت اولان درت قوت وارد. و عالمده نصل که سباع و شیاطین و بهائم وارسه انساندهده افتراس و طلب قهر و غلبه و غضب و حقد و حسد و فجور و اکل و شرب و نکاح و تمتع وارد. نته کم حق تعالی عز و جل بویورر. [يتمتعون ویا کلون كما تا کل الانعام والنار مثوى لهم] و عالمده نصل که

ملائكة برره سفره وار ايسه، انسانده دخي طهارت و طاعت و استقامت وارد. و عالم ده نصل كه ابصارده ظاهر و خفي اولان شيلر وارسه انسانده ده ظاهر و باطن وارد كه عالم حس و عالم قلبدر. امدى آنك طاهري ملك و باطنى ملكوتدر. و عالمده نصل كه سما و ارض وار ايسه، انسانده ده علو و سفلى وارد. عالم اورزنده بو اعتبار داخلنده يورى. صحيح اولان بر نسحه الهيه بولورسك كه بر حرفى مختل و بر معناسى ناقص دكلدر. ازل مقابلنده آنى ابدك غيبرى بولمازسك. زيرا او شرعاً طرف آخرى غير متناهى اولاندر. و الله عز و جل حضرتلرينك علم قديمى آنك ابقاسيله سبق ايلدى."

شرح

عالم اكبرك مثلى اولارق ارضدن مخلوق اولان انسان كامل، صفات الهيه دن اولان [۵۲] علمك مظهر اتمى اولمغله ممتاز اولديغى ايچون جناب شيخ اكبر رضى الله عنه "امدى بز الله تعالى حضرتلرينك الهام ايلديكى شى يعنى علم اورزنده حمد ايلدك. و محقق بزم علمم بزم بيلمديكمز شى ايدى كه حق تعالى آنى بزه الهام ايلديكى ايچون بيلير اولدق." بويور. نته كم حق تعالى بويور [وما اوتيتم من العلم الا قليلاً] حضرت شيخ اكبرك شيعى ابو مدين مغربى رضى الله عنه بو آيت كريمه نك معناسنده بويورمشدر كه "بو آز اولان علمى دخي بزه حق تعالى ويرمشدر؛ اوده بزم دكلدر؛ بلكه بزه عاريتدر. و او علمك چوغنه دخي واصل اولمادق. بناءً عليه بز على الدوام جاهلرز."

امدى مادام كه علم قليل دخي حق تعالينك احسانيدر. بونك ايچون جناب شيخ رضى الله عنه بو كتابك قارئنه دعا ايدوب "الله تعالى سنك بصيرتكى نورلاندرك" بويور. زيرا علم نوردر. نور، كندى ظاهر و اشياى مظهر اولديغى كى علم دخي اويله جه خقايق ايشايي ديده بصيرته اظهار ايلر. و حق تعالى قرآن كريمده علمى نور ايله توصيف ايدوب [او من كان ميتا فاحييناه وجعلنا له نوراً يمشى به فى الناس] بويور. يعنى "بزم علم ايله احيا ايتديكمز كييمسه اولوميدر كه بز آنك ايچون علمى بر نور قيلدق؛ ناس آراسنده آنكه مشى ايدر." بناءً عليه سن بصر بصيرت ايله عالم اكبر ده كى اشياى متنوعيه نظر ايت. كرك ملك يعنى ظاهر و كرك ملكوت يعنى باطن جنسندن اولمق اورزه آنى عالم انسانده بولورسك. حتى عالمده نشو و نما بولان نباتات مثللو وجود انسانده دخي نشو و نما بولان قيل و طرنق كى شيلر وارد.

جناب شيخ اكبر رضى الله عنه چشم ظاهر ايله وهله ادراك اولنه بيله جك شيلرى مثال اولارق ايراد بويورمش و بونلرى قارئه نمونه اولمق اورزه كوسترمشدر. يوقسه كشفيات فنيه اخيره نته سنده بونك كى بيكرجه مثال ارادى ممكندر. از جمله ارض اورزنده ايريلي اوقاقل لايعد و لايحصى حيوانات، ماده ارضيه دن تكون ايدوب نشو و نما بولارق تعيش ايدر و اولور. و كذا انسانك وجودنده دخي [۵۳] آنك ماده وجودندن لايعد و لايحصى حيوانات خرده بينى بويله جه تكون و تعيش ايدوب اولور. و كره ارض اورزنده طوزلى و طاتلى و زعاق يعنى طاتسر و آجى صو اولديغى كى بونلرك نظيرى انسانده ده وارد. طوزلى صو كوزلرنده و طاتسر صو بورننده و آجى صو قلاقلرنده و طاتلى صو آغزنده بولنور. و كذا ارضده طوپراق و صو و هوا و نار اولديغى كى بونلر عينيله انسانده ده وارد. و آنلردن يارادلمشدر. و هر شى يرلى يرنده ترتيب ايدن حق سبحانه حضرتلرى قرآن كريمده آكا اشارت بويورمشدر. و او اشارت دخي حكيم مطلق اولان حق تعالينك [هو الذى خلقكم من تراب] يعنى "الله تعالى سزى طوپراقدن ياراتدى" قول شريفيدر. و قرآن كريمك ديكر بر محلنده ده [ولقد خلقنا الانسان من سلاله من طين] يعنى "بز انسانى چامور جنسندن اولان سلاله دن ياراتدق" بويور. و چامور صو ايله طوپراغك امتزاجندن حصوله كلير. بوندن صكره جليل الاسم اولان حق تعالى [انى خالق بشر من صلصال من حما مسنون] يعنى "بن ييلانمش چامور جنسندن اولان صلصالدن بشرك خالقيم" بويور. حماء مسنون، اوزرندن سنه لر كچمش و ريحى متغير اولمش چامور معناسنه در كه اهل فن عندنده مركبات فحميه دن عبارتدر. چامورك هواى نسيمى ايله امتزاجندن تكون ايدر. بونكله آنده كى جزؤ هواى و غازى يه اشارت بويوريلور. يعنى صو ايله طوپراق بعدالامتزاج سنه لرجه هواى نسيمى يه معروض، قالمش و هوا ايله امتزاج ايدرك بو چامور قوقمش بر حاله كلمشدر. و آنده كى جزؤ هوا حامض فحميدر. آندن صكره ده [خلق الانسان من صلصال كالفخار] بويور. يعنى "صو ايله امتزاج ايدوب قوقمش بر چامور حاله كلمش اولان صلصال كه مركبات فحميه دن عبارتدر؛ حرارت شمس ايله (فخار يعنى چوملك ياپدقلى چامورك قورومسى كى) قورومش بر حاله كلكدن صكره [وبدا خلق الانسان من طين ثم جعل نسله من ماء مهين ثم سواه ونفخ فيه من روحه] يعنى "حق تعالى انسانك خلقنه چاموردن باشلادى. [۵۴] بعده آنك نسلنى ماء مهيندن يعنى ضعيف صودن عبارت اولان نطفه دن قيلدى. بعده آنك صورتى تسويه ايدوب كندى روحندن آكا نفع ايلدى" آيت كريمه سنده بيان بويوريلان استحالات

دائرة سنده انسانی یارادتدی که بو استحالات اولاً جماد و ثانیاً نبات ثالثاً حیوان و رابعاً انسان مرتبه لرندن عبارتدر. و حق تعالینک انسانی بویه استحالات دائره سندن کچیره رک خلق ایتمی آنک جانبندن بر حکمتدر. و او حکمت دخی بودرکه وجود لطیف حقیقی ظهور ذاتیسنک مقتضاسی اوله رق هر بر مرتبه پی ذوق شهودی ایله قطع ایتکم صورتیله مرتبه انسانی تنزل ایتمشدر. و او هر مرتبه نک احوالندن خیپردر و خبرت علم ذوقیدر. نته کم بویورر [الا یعلم من خلق وهو اللطیف الخیر] و بو تنزل و ظهور مرتبه الوهیتدن اعتباراً مشیت ایله اولدیغی ایچون جناب شیخ رضی الله عنه "او دیله دیکی شی خلق ایدر" بویورر. و امر ظهوره مشیت تعلق ایدنجه بعده صفت قدرتک تعلق لازم کلدیکندن و مراتبه ظهور خبرتی یعنی علم ذوقی پی موجب بولندیغندن (و او علیم القدیردر) بویورر.

امدی جناب شیخ رضی الله عنه عالم اکبرده اولان شئیلری بر طاقم مثالر ایله انسانی تطبیق ایتدکدن صکره بویوررلر که "عالم اوزرنده بو اعتبار داخلنده یوری، صحیح اولان بر نسخه الهیه بولورسک که بر حرفی مختل و بر معناسی ناقص دکدر" یعنی عالم ایله آدمی مقایسه خصوصنده ایچنده یاشادیغک عالم کونه دائماً نظر عبرتله باق. احوال و شؤنات عالمی، کندکده کی احوال و شؤنات تطبیق ایت. عالمی و آدمی برر نسخه الهیه بولورسک که یوقاریده تفصیل اولندیغی اوزره انسان عالمک چقتیدر. و آنک نظیریدر. عالمده نه وارسه آنک نظیری آدمده دخی تماماً موجوددر. بر حرفی بوزوق و بر معناسی اکسیک دکدر.

"ازل مقابلنده آنی ابدک غیری بولمازسک" معلوم اولسون که بر ازل الازل و برده ازل واردر. (ازل آزال) مرتبه احدیتدر. زیرا وجودک بوندن یوقاری بر مرتبه سی یوقدر. و جمع مراتب بو مرتبه نک مادونیدر. و (ازل) اعیان ثابته عالمیدر که [۵۵] وجودک مرتبه واحدیته تنزنده ثابت اولور. و جمع خقایق اشیا یعنی اشیانک صور علمیه سی بو مرتبه ده یکدیگندن متمیز اولور.

امدی بو حقایقک ثبوتندن صکره آنلر ایچون بالکلیه انعدام و یکدیگرنیدن عدم تمیز حالی یوقدر. زیرا اعیان ثابته عالمیندن صکره بو اعیان وجودک هر بر مره سنده و هر بر موطنده بر کسوة تعین ایله ظاهر اولورلر. ارواح مرتبه سنده جواهر مجرده صورتنده و مثالده صور خیالیه ده و عالم شهادتده صور عنصریده و صورت عنصوریه نک انفساخنن صکره ده صور برزخیده و آندن صکره، نشئه روحانیه غالب اولمق اوزره صور جسمانیه اخرویده یعنی بعث و حشر و اعراف و جنت و جهنم موطنلرنده بو مواطنک اجاباتنه کوره ویریلن برر کسوده ظاهر اولورلر که شریعت جنت و جهنم جسمانیکنک خلود و ابدیتی خبر ویرر. بناء علیه بو مقدماته مطلع اولدیغک وقت سن آدمی ازلک مقابلنده ابدک غیری بولمازسک. زیرا الله تعالی حضرتلرینک علم قدیمی که اعیان ثابته او علم قدیمک صور تفصیلیه سندن عبارتدر. بو حقایقک جمیع مراتب و مواطنده ابقارلیله سبق ایلدی یعنی حق علم ازیلسنده آنلرک ابقاسنه و طرف آخرلرینک غیر متناهی اولمسنه حکم ایتدی.

متن

[قال العبد وجرت عادة المتصوفة رضوان الله عليهم في هذا النظر والاعتبار مجرى العرب في كلامها من الاستعارات والمجاز بادنى شبه وايسر صفة تجمع بينهما وفي القرآن من هذا القبيل كثير اذ القرآن جار على لغة العرب كما قال عليه السلام وانما انزل القرآن بلساني لسان عربي مبين ومثاله قوله تعالى واشتعل الرأس شيباً كسراب بقية كرماد اشتدت به الريح كمثل صفوان عليه تراب جداراً يريد ان ينقض واسئال القرية التي كنا فيها والعرير التي اقبلنا فيها فلما تجلى ربه للجبل فلم تزل [۵۶] الصوفيه رضی الله عنهما في اعتبارها على هذا المنهج فلنلخص لك ولنقرب كيف ينظر العالم في الانسان على ما تقدم و ذلك ان تنظر الى ما خرج عنك من الموجودات فاذا وقعت عينك على موجود ما على صفة التي غلبت على ذلك الموجود حتى شهر بها واذا عرفت تلك الصفة التي انبأت عنه ودلت عليه فاما صفة نفسية له واما صفة غالبية عليه ثم تنظر تلك الصفة بعينها فتجدها في الانسان لامحالة فينطلق على الانسان عنه مشاهدة تلك الصفة اسم الذي هي صفة مثل البلادة التي هي غالبية على الحمار دون غيره من الحيوان فنقول في الانسان حماراً اذا رأيناه بليداً او اسداً اذا رأيناه شديداً طالب الافتراس ومثل هذا النظر ايضاً في الاسرار الشريفة مثل ان تنظر الى الشمس والقمر فتجعل الشمس للروح والقمر للنفس وذلك ان النفس ذات كمال ونقص على حسب ما يرد في داخل الكتاب فكماها بالعقل والعلم ونقصها بالجهل والشهوات وكما ان نقص القمر قد يكون سببه الارض وهو الاسفل من العالم كذلك نقص النفس انما هو من ارتكاب الشهوات ومحلها اسفل سافلين وكما اشرقت الارض بنور الشمس كذلك الاجسام اشرقت بنور الروح فكشفت الاشياء على ما هي عليه الى امثال ذلك هذا مما يطول ذكره]

ترجمه

"عبد دیرکه متصوفه رضوان الله عليهم حضراتنك عادتى بو نظر و اعتبارده بینلرنده ادنى مشابھت و ایسر صفت سببيله استعارات و مجاز جنسندن عربك كلاملرنده كى مجراسنده جارى اولدى. و قرآنده بو قبیلدن چوقدر. زیرا قرآن لغت عرب اوزره كلى. نته كم عليه الصلاة و السلام افندمز (انما انزل القرآن بلسانى لسان عربى مبين) يعنى "قرآن بنم لسانمله نازل اولدى كه مبین اولان [۵۷] عربى لسانیدر" بویوردی. و آنك مثالى حق تعالینك [واشتعل الراس شيبا] و [كسراب بقيعة] و [كرماذ اشتدت به الريح] و [كمثل صفوان عليه تراب] و [جداراً يريد ان ينقض] و [واسئل القرية التى كنا فيها والعرى التى اقبلتا فيها] و [فلما تجلى ربه للجبل] قولیدر. الله تعالى آنلردن راضى اولسون. صوفیه اعتبارلرنده بو طریق اوزره دوام ایتدی. امدى بز مقدما ذكر اولنديغى اوزره، انسان حقنده عالمك نصل نظر ایلديكى سكا تلخیص و تقریب ایدرز. و بو سنك موجوداتدن، سندن خارچ اولان شئیة نظر ایتمه كدر. وقتاكه سنك كوزك هر هانكى بر موجود اوزرنده او موجوده غالب اولان صفت اوزرينه واقع اولدى كه او صفت سببيله مشهور اولدى. و وقتاكه آندن خبر ویرن و آكا دلالت ایلین بو صفت عارف اولديك؛ كرك آنك صفت نفسیه سی اولسون و كرك آنك اوزرينه غالب اولان صفت اولسون؛ بعده بو صفته عینيله نظر ایدرسك. لامحاله آنی انسانده بولورسك. امدى آندن انسانه كیدیلور. بو صفتك مشاهده سی آنك صفتی اولان بر اسمدر. بلادت كبی كه او، حمار اوزرينه غالبدر. حیواندن آنك غیریسنده یوقدر.

امدى بز آنی بلید اولارق كوردیكمز ده، انسان حقنده حماردر؛ دیرز. یاخود آنی شدیداً طالب افتراس كوردیكمز ده ارسلاندر؛ دیرز. و بو نظرك مثلى كذلك اسرار شریفه حقنده ده واردر. مثلاً شمس و قمره نظر ایدرسك. شمس روح و قمرى نفس ایچون یاپارسك. و بونك بیانی بودركه بو كتاب داخلنده ایراد اولنان شی حسبى اوزره، نفس کمال و نقصان صاحبیدر. آنك کمال عقل و علم ايله در. و نقصانی جهل و شهوات ايله در. و نته كم قمرک نقصاننه ارض سبب اولور. و او، عالمدن اسفل اولاندر. كذلك نفسك نقصانی آنجق ارتکاب شهواتندرن. و آنك محلی اسفل سافیلندر. و ارض نور شمس ايله پارلادیغی كبی [۵۸] اجسام دخی، نور روح ايله پارلار. امدى بونك امثالنه وارنجیه قدر اشیایی اولدیغی حال اوزره كشف ایدرسك. بو، ذکری اوزون اولان شیئدر."

شرح

"عبد دیرکه" تعبیريله حضرت شیخ رضی الله عنه كندی نفس شریفلرینه اشارت بویورر. زیرا اهل تصوفك اك صوك مقامی (عبدالله) اولمقدر. و تعلقات ظاهریه و باطنیه دن قورتمه دقجه عبدالله اولمق ممكن دكلدر. و انسان قلبنك تعلق ایلديكى شئيك عبیدر. قلبنده حب نفس اولانلر (عبد النفس) و حب مال اولانلر (عبد المال) و حب جاه اولانلر (عبد الجاه) در. سائرهلرینی ده بوكا قیاس ایت.

بیت

تا سر موئی تعلق هست محرومی بجاست * هر كه این زنار دارد در حرم نامحرم است

ترجمه

"بر قیل اوجی قدر تعلق اولورسه محروملق بجادر، هرکیمك بو زنار تعلق وارسه حرم الهیده نامحرمدر." ایشته بو سببيله شان عالیلرنده [ما زاغ البصر وما طغی] بویوریلان صلی الله علیه و سلم افندمز حقنده قرآن کریمده [سبحان الذی اسرى بعبده] و [الیس الله بکاف عبده] و [تبارك الذی تزل الفرقان علی عبده] بویورلمشدر. و حضرت شیخ رضی الله عنه "عبد دیرکه" تعبیريله کندیلرینك [ما زاغ البصر وما طغی] وصفنده صلی الله علیه و سلم افندمزك وارثی اولدیغنه اشارت بویورلر.

و دیگر طرفدن دخی یوقریده "الله سبحانه و تعالی ذات سبحانیسی و تریثله منفرد اولمق ایچون عالمی شفعیته ایچنده ابراز ایمك مراد ایلدی. بناء علیه واحد، فرد اسمی ثابت اولدی. و سید عبیدن متمیز اولدی." عباره سنده بیان [۵۹] بویوردقلری معنایی اخطار ایدرلر. یعنی عبد محض الهی اولان بو کتابك مؤلفی دیرکه الله تعالی جمله سندن راضی اولسون. متصوفه حضراتنك عادتلی بو نظر و اعتبارده یعنی عالم ايله آدمه نظر ایتمکده و بو نظر نتیجه سنده عبرت آلمقده، عربك كلاملرنده رعایت ایتدکلی مجراده جارى اولدی. او مجراده بودركه عربلر آز بر مشابھت و جزئی بر صفت سببيله كلاملرنده استعاره و مجاز استعمال ایدرلر. و قرآنده بو قبیل استعاره و مجاز چوق استعمال بویورلمشدر. چونكه قرآن لسان عربی اوزره نازل اولدی. و عادت

عرب، کلامده اسعاره و مجاز استعمالی اولدیغندن قرآندهده بو عادتہ رعایت بویوردی. قرآنده کی مثاللردن بریسی:

سورة مریمده واقع [واشتعل الرأس شیباً] عبارہ سیدر. زکریا علیه السلامدن نقلاً بویوریلور که (باش احتیيار اولارق اشتعال ایتدی) بوندن (صاچلرم آغاردی) معناسی مراد اولنور. صاچلرک آغارمه سی نارك اشتعالنه تشبیه اولونمشدر. وجه شبه بیاضلقدر. بو ایسه ادنا بر مشابہتدر.

و دیگر مثال، [والذین کفروا اعمالهم کسراب یقیعة یحسبه الظمان ماء] آیت کریمه سیدرکه سورة نوره واقعدر. معناسی "کفر ایدنلرک عمللری چوللرده کی سراب کبیدر که صوصایان کیمسه لر آنی صو ظن ایدرلر." دیکمدر. بوراده اعمال کفار سرابه تشبیه بویورلمشدر. وجه شبه امید استفادهدر. زیرا صوصامش اولان کیمسه، صودن استفاده اومار. و کفار ده عمللرندن استفاده امید ایدرلر. سرابی صو ظن ایدوب آندن استفاده امید ایدنلرک عمللری نصل بوشه چیقارسه، عمللرندن استفاده مؤمول ایدن کفارک امیدلری دخی اویلهجه بوشه چیقار.

و دیگر مثال، سورة ابراهیمده واقع [مثل الذین کفروا بر بهم اعمالهم کرماد اشتدت به الريح فی يوم عاصف لا یقدرون مما کسبوا علی شئ ذلک هو الضلال البعید] [۶۰] آیت کریمه سیدر. معناسی "منکرلرک اعمال خیریهلری فرتنه لی کونده کولک روزکار ایله صاورولمسنه بکزره که هیچ بر شئ قازانمازلر. او سعی، بعید شاشقینلقدردر." بو عباردهده اعمال خیریه کفار صاورولان کوله تشبیه بویورولمشدر. وجه شبه اثارک عدم بقاسیدر. زیرا روزکار ایله کولدن اثر قالمادیغی کبی فورتنهیه تشبیه بویوریلان کفر ایله کول کبی اولان اعمال خیریهدن اثر قالماز.

و دیگر مثال سورة بقرهده واقع [یا ایها الذین امنوا لا تبطلوا صدقاتکم بالمن والاذی کالذی ینفق ماله رثاء الناس ولا یؤمن بالسله فمثله کمثل صفوان علیه ثواب] آیت کریمه سیدر. معناسی "ای مؤمنلر، مالی ناسه کوسترش اولارق انفاق ایدن و الله و یوم آخرته ایمان ایتمینلر کبی، صدقه لریکیزی باشه قاقمق و ازیت ایتکم صورتیله ابطال ایتمیک. آنک مثلی، دوز قایا اوزرنده کی طوبراغه بکزر." بو عباردهده صدقه باطله دوز قایا اوزرنده بولنان طوبراغه تشبیه بویورولمشدر. وجه شبه دوز قایا اوزرنده کی طوبراغده زراعت و استفاده اولنه مامسیدر. زیرا براز شدتلی یاغمو رکسه، طوبراقلری سوپورر؛ دوز قایا قالیر. اکیلن تخملرده برابر ضایع اولور. بناء علیه صدقه باطله ایله بویله بر طوبراق اوزرینه زراعت بیهوده بر عملدر.

و دیگر مثال، سورة کهفده واقع [فوجدوا فیها جدارا یرید ان ینقض] عبارہ سیدر. معناسی: "موسی و حضر علیه السلام اوراده بر دیوار بولدیلر که ییقلغی مراد ایدر." اراده عقل صاحب لرینده اولور. دیوارده ایسه عقل یوقدر. بناء علیه حقیقتده دیوار ییقلمغی مراد ایتمز. بوراده دیوارک میلی بالاراده میل ایدن انسانک میلنه تشبیه بویورولمشدر. ذکر محل اراده حال قبیلندن مجاز مرسلدر. و یاخود استعاره واردر. [۶۱]

و دیگر مثال، سورة یوسفده واقع [وَأَسْأَلُ الْقَرْيَةَ الَّتِي كُنَّا فِيهَا وَالْعِیْرَ الَّتِي أَقْبَلْنَا فِيهَا] آیت کریمه سیدر. معناسی "بزم ایچنده بولندیغمز قریهیه و بزمه برابر اولان قافلهیه صرو." دیمکدر. قریه و قافله لفظلری مجاورت علاقہ سیله مجاز مرسلدر. قریه و قافلهیه مجاور اولان کیمسه لردن صور دیمک اولور.

و دیگر مثال: سورة اعرافده واقع [فلما تجلی ربه للجبل] آیت کریمه سیدر. یعنی "وقتاکه آنک ربی طاعه تجلی بویوردی." دیمکدر. حال بوکه داغک رؤیه الله قدرتی یوقدر. و رؤیتی طلب ایدن موسی علیه السلام ایدی. و تجلی دخی طاغ ایچون دکل، موسی علیه السلام ایچون ایدی. والحاصل قرآن کریم ده بویله استعاره و مجاز طریقلریله پک چوق بیانات علیه موجوددر. الله راضی السون، صوفیه حضراتی ده کلاملرنده بویله استعارات و مجاز استعمال ایتمکده دوام ایتدی.

امدی بز یوقاری ده [فانظر نور الله بصیرتک الی ما تفرق من العالم الاکبر تجده فی العالم الانسانی... الخ] عبارہ سندن اعتباراً فقیه و متفطن و رشید اولان بر عالمک انسان حقنده کی نظری نصل اولدیغی سکا تلخیص و تقریب ایدوب دیرزکه بو نظر، سنک محیطکده و سنک وجودیکک خارجنده بولنان موجوداتدن بر شیئه نظر ایتمکدر. وقتاکه سنک کوزک سندن خارج اولان هر هانکی بر موجود اوزرنده، او موجودک کندبسنه غالب و اشتهارنه سبب اولان بر صفت اوزرینه واقع اولور. و وقتاکه او موجوددن خبر ویرن و او موجوده دلالت ایدن بو صفتی بیلیرسک؛ او صفت، ایستر آنک صفت نفسیه سی اولسون، ارسلانده کی یرتجیلق کبی؛ ایستر آنک ازرینه غالب اولان صفت اولسون، حمارده کی بلادیت کبی. سن او موجودده کی صفت عینیه نظر ایتدیکک وقت،

آنی شبهه سز انسانده بولورسك. او موجوددن انسانه انتقال اولنور. و انسانده بو صفتك مشاهده سی [۶۲] بر اسمدر كه آنك صفتيدر. زیرا اسم صفتك ظاهری و صفت اسمك باطنیدر.

بناءً علیه اسم صفت ايله ظاهر اولور. مثلاً بلاد صفتی اشك اوزینه غالبدر. آنك غیری اولان حیوانلر اوزینه بو صفت غالب دكلدر. بز انسانده بلاد صفتی کوردیکمز وقت، آکا بلید تسمیه ایدرز. بو صفت بلادتن دولای، بلید اسمی ايله مسمی اولان حمار اولدیغی ایچون، موجوداتدن بر موجود اولان حماردن انسانه انتقال اولنه رق، انسان حقنده ده، اشك دیرز. یاخود انسانی شدیداً طالب افتراس کوردیکمزده بلاد کی اسبابه بناءً ارسلاندر دیرز. بو نظر موجودات خسیسه ده بویله اولدیغی کبی اسرار شریفه حقنده ده واردر.

مثلاً کونشه و آیا نظر ایدرسك. کونشی انسانك بر سر شریفی اولان روحه و آی ده نفسه تشبیه ایدرسك. وجه شبه بودرکه بو کتابده ویریلن ایضاحات موجبنه نفس هم کمال و همده نقصان صاحبیدر. نفسك کمالی عقل و علم ايله در. و نقصانی ده جهل و شهوات ايله در. نته کم وقت خسوفده قمرک نقصان ضیاسنه ارض سبب اولور. زیرا ارباب علم هیئت عنندنه معلوم اولدیغی اوزره خسوف، جرم ارضك جرم شمس ايله جرم قمر آراسنه دخولیه ظل ارضك سطح قمره دوشمه سی سببیه واقع اولور. و کذا آی اولاً هلال اولور صکره تدریجاً بدر حالنه کلیر. و بعده کیتدکجه نقصانه میل ایدر. حال بوکه آی دائماً کونشه مقابل اولوب بدر حالی محافظه ایدر. ولکن ارضك محورنده دورانی حسبیه مختلف وضیتلر اکتسابندن طولای آی بویله اشکال ناقصه و کامله ده کورونور. کرچه آیک ارض اطرافنده دورانی ده مؤثر ایسه ده، حضرت شیخ اکبرک مقصد عالیلری ارضك تأثیرینی بیان بویورمقدر. و خسوفده ارضك تأثیر مستقلی درکاردر. [۶۳]

و ارض، (احدیت) و (وحدت) و (واحدیت) و (ارواح) و (مثال) عالمترینه نظراً (عالم شهادت) مرتبه سنده واقع اولوب اسفل سافلیندر. کذاک نفسك نقصانی آنجق ارتکاب نهواتدنرکه آنك محلی اسفل سافلین اولان عالم شهاودتدر. زیرا ارواح شهواتدن پاق و مطهردر. نته کم مثنوی شریفده بویوریلور:

جامه از تن جان ز تن آگاه نیست * در دماغش جز غم الله نیست

ترجمه

"البسه بدنندن و جان دخی تندن آگاه دکلدر، روحك دماغنده الله غمنندن باشقه بر شی یوقدر."

امدی ارض سفلی، شمس علونیک نوری ايله پارلادیغی کبی عالم سفلیدن اولان اجسام کثیفه دخی عالم علوبدن اولان روحن نوریه پارلار. بناءً علیه سن کمال فطنت ايله بونک امثالی اولان اشیای خسیسه و شریفه بو نظر ايله باقرسهك او اشیای اولدیغی حال اوزره کشف ایدرک. بونلری برر برر تعداد و انسانه تطبیق ایدرک تفصیل ایتمک پک اوزوند.

متن

[قال المؤلف ولما اردنا ان نأخذ في مقابلة النسختين العالم الاكبر والاصغر على الاطلاق في جميع الاسرار العامة والخاصة رأينا ان ذلك يطول وغرضنا من العلوم ما يوصل الى النجاة في الآخرة اذ الدنيا فانية دائرة فعدلنا الى امر يكون فيه النجاة ويتمشى معه المراد الذي بنينا عليه كتابنا وهدانا نظرنا الانسان فوجدناه مكلفاً مسخراً بين وعد ووعد فسعيناً في نجاته [۶۴] مما توعد به وتخليصه لما وعد الله فاضطرنا الحال في اقامة القسطاس عليه من العالم الاكبر فقلنا اين ظهرت الحكمة من الخطاب والوعد والوعيد من العالم الكبير فرأينا ذلك في حضرة الامر والنهي حضرة الامامة ومقر الخلافة فوجدنا الخليفة فيه ظهرت الحكمة وأثر الاسماء وعلى يديه تنفعل اكثر المكونات الخلوقة للباري تعالى وتفصيلنا الاثر وامعنا النظر في حظ الانسان من هذه الحضرة الامامية فوجدنا في الانسان خليفة ووزيراً وقاضياً وكتاباً وقابض خراج وجبايات واعواناً ومقاتلة اعداء وقتلاً واسراً الى امثال هذا مما يليق بحضرة الخلافة التي هي محل الارث وفي الانبياء انتشرت راياتها ولاحت علامتها واذعن الكل لسلطانها ثم خفيت بعد الانبيا صلوات الله عليهم فلا تظهر ابداً الى يوم القيامة عموماً لكن قد تظهر خصوصاً فالقطب معلوم غير معين وهو خليفة الزمان ومحل النظر والتجلى ومنه تصدر الآثار على ظاهر العالم وباطنه وبه يرحم من يرحم ويعذب من يعذب وله صفات ان اجتمعت في خليفة عصر فهو القطب وعليه مدار الامر الالهي وان لم تجتمع فهو غيره ومنه تكون المادة لملك ذلك العصر وهذا كله في الانسان موجود ونحن ان شاء الله نورده في هذا الكتاب المجموع احسن ايراد مختصراً كافياً مقنعاً والله ينفع العبد بما قصد ويسلك به الطريق الاسد]

ترجمه

"مؤلف دیرکه بز علی الاطلاق جمیع اسرار عامه و خاصه ده، ایکی نسخه مقابلنده عالم اکبر و اصغری آلمق مراد ایتدیکمز ده بونک اوزایه جغنی کوردک. حال بوکه بزم غرضمز علومدن آخرتده نجاته ایصال ایدن شیندر. زیرا دنیا فانی و مندرسدر [۶۵] بویله اولونجه بز کندیسنده نجات اولان امره کچدک و کتابمزده بیان ایتدیکمز مراد آنکله برابر کیدر. و اوده بودرکه بز انسانه نزر ایتدک: آنی مکلف اولارق وعد و وعید آراسنده مسخر بولدق. بناءً علیه بزم سعیمز آنکله وعید اولندیغی شیندن آنک نجاتی و اللهک وعدینه تخلیصی حقندهدر. بویله اولنجه آنک اوزرینه عالم اکبردن میزان اقامه سینه حالاً مضطر قالدق. عالم کبیردن نروده خطابدن و وعد و وعیددن حکمت ظاهر اولدیغی سویلدک ایسه بز بونی حضرت امامت و مقر خلافتک امر و نهی حضرتنده کوردک.

بناءً علیه بز خلیفه بی کندیسنده حکمتی و آثار اسمایی ظاهر اولور و آنک ایکی آلی اوزرینه باری تعالی ایچون مخلوق اولان اکثر مکوناتی منفعل اولور بولدق. و اثری تفتیش ایتدک؛ بو حضرت امامیه دن اسنانک حظی حقنده امعان نظر ایلدک؛ انساندهده خلیفه و وزیر و قاضی و کاتب و قابض خراج و جبايات و اعوان و مقاتل اعداء و قتل و اسر و محل ارث اولان حضرت خلافته لایق بولنان شیدن بونک امثالنه وارنجه یه قدر بولدق. حال بوکه انبیانک ریاتی آچیلدی. و علملری ظاهر اولدی. و هرکس آنک قوتی اذعان ایلدی. بعده انبیا صلوات الله علیهم حضراتندن صکره احتفا ایتدی. یوم قیامته قدر عموماً ابدا ظاهر اولمادی، لکن خصوصاً ظاهر اولدی. بویله اولنجه قطب معلوم غیر معیندر. و او خلیفه زمان و محل نظر و تجلیدر. و عالمک ظاهرینه و باطننه آثار آندن صدور ایدر. و رحم اولنان کیمسه یه آنک سببیله رحم اولنور و عزاب اولنان کیمسه یه آنک سببیله عزاب اولنور. و آنک صفتلری واردر؛ اکر خلیفه عصرده اجتماع ایدرسه، او قطبدر. و مدار امر الهی آنک اوزرینهدر. و اکر اجتماع ایتمزسه آنک غریبدر. و بو عصرک [۶۶] حکمدارینه ماده آندن تگون ایدر. و بونک کافه سی انسانده موجوددر. و بز ان شاء الله بو کتابده هپسینی مختصر، کافی، مقنع اولارق احسن ایراد ایلر. و الله تعالی قصد ایلدیکی شی سببیله عبده نفع ویرر و او سببیله اک دوغرو اولان طریقه تسلیم ایدر."

شرح

مؤلف کتاب حضرت شیخ اکبر رضی الله عنه بویوررکه : بز ایکی نسخه نکه مقابلنده عالم اکبر و اصغری آلمق و بو ایکی نسخه ده موجود اولان اسرار عمومیه و خصوصیه بی علی الاطلاق یکدیگرینه تطبیق ایتمک ایتهدکیمز وقتده، بونلری برر برر ذکر و تعداد ایتمک پک زیاده اوزایه جغنی و بونک ده موجب ملال اولاجغنی و مقصودمزک فوت اولاجغنی کوردک. حال بوکه بزم غرضمز، علومدن آخرتده نجاته ایصال ایدن شیرلی بو کتابده بیان ایتمک ایدی. و عالم اکبرده کی آثار ظاهره و باطنه بی تدقیق ایلر اشتغال آنجق آخرتده فائده بخش اولاجق علمک حصولی ایچون جائزدر. علوم طبیه ایلر اشتغال ایسه فلاسفه کی، آنجق بو عالم ده قالاجق اولان علوم ظاهریه ایلر توغل بزم مسلکمز دکلدر. زیرا دنیا بوز اوزرینه یاپلمش نقوش کی فانیدر. بر زمانده موجود و مرئی اولان صور دیگر زمانده محو و مندرس اولور. ایشته بونک ایچون بر چوق فلاسفه حقیقتی آکلایه مدق دی یه چیرینوب طورورلر. و ایتعاب ذهن ایدرلر. حق تعالی بونلر حقنده **[من الحیوة الدنيا وهم عن الآخرة هم غافلون]** بویورر. بویله اولنجه بز دنیانک صور فانیه سنی برر برر ذکر و تعداددن صرف نظر ایدرک کندیسنده آخرت ایچون نجات اولان امره کچدک.

و کتابمزده بیان ایلدیکمز مراد او امر ایلر برابر سیر ایدر. او امر دخی بودرکه بز صور فانیة عالمدن بر صورت اولان انسانه نظر ایتدک. [۶۷] آنی طرف حقدن تکالیف متعدده ایلر مکلف و احمال ثقیله ایلر محمول بولدق. نته کم حق تعالی بویورر. **[انا عرضنا الامانة على السموات والارض والجبال فابین ان یحملنها واشفقن منها وحملها الانسان]** یعنی "بز اماناتی سماواته و ارضه و جباله عرض ایلدک. آنی یوکلنمکدن ابا ایتدیلر. و آندن خوف ایلدیلر. و آنی انسان یوکلندی." و کذا بز او انسان مکلفی اعمال حسنه سینه مقابل وعد و اعمال سیئه سینه مقابل دخی وعید آراسنده مسخر بولدق. بناءً علیه او دائماً خوف ورجا ایچندهدر. بویله اولنجه بزم سعیمز وعید اولندیغی عذاب آخرتدن آنک نجاتی و وعد اولندیغی نعیم آخرته ایصالیدر.

ایشته بونک ایچون بز انسانک اوزرنه عالم اکبردن میزان اقامه سینه حالاً مضطر قالدک. یعنی عالم کبیرده کی شریف و خسیس اولان اشیایه نظر ایتدک. آنلرک اسماء الهیه دن هانکیسینه مظهر اولدیغنه دقت ایتدک. بعده عالم کبیردن آنک چفتی و مثلی اولارق مخلوق اولان انسانه کچدک. انسانده بونلرک مقابلرینی بولوب ایکی عالمی موازنه ایتدک. و عالم کبیردن نروده تکلیفه دلالت ایدن خطابدن و وعد و وعیددن حکمت ظاهر اولدیغینی

سویلدك ايسه ، بز بونی حضرت امامت و مقر خلافتك امر و نهی حضرتنده كوردك. شویله کی عالم کبیر شؤنات الهیهنك مظاهرینی جامعدر.

و عالم صغیر اولان انسان دخی بو شؤناتی تماماً جامع در. حال بوکه عالم کبیر امر ونهی ایله مکلف و وعد و وعید ایله محاتب دکلدر. انسان ايسه مکلف و محاطبدر. عالم کبیر واقع اولان تجلیات اسمائیهی قبول و بر قید ایله مقید اولمقسزین مضطراً اظهار ایدر. فقط انسان هر تجلی یی قبوله مستعد اولمقله برابر بر قید ایله مقید اولارق محترماً اظهار ایلر. مثلاً شهوت حیواناته ساری اولان تجلیات الهیهدن بر تجلیدر. حیوانات بو تجلی یی قبول و علی الاطلاق مضطراً اظهار ایدر. حیوانك بر نوعی اولان انسان دخی [۶۸] بو تجلی یی قبوله مستعددر. ولكن بو تجلی یی وجودنده فعلاً اظهار ایچون بر قید ایله مقیددر. نته کم حق تعالی بویورور. [والذین هم الفروجهم حافظون الا علی ازواجهم او ما ملکت ایمانهم] و کذا حیوانات اکل و شرب ایله متصفدر. فقط آنلر ایچون بو خصوصده بر حد یوقدر. آنلر بو تجلیات الهیهی مطلق اولارق فعلاً اظهار ایدرلر. انسان دخی بو صفتله متصفدر. فقط مقیداً اظهار ایله مکلفدرلر.

نته کم حق تعالی بویورر. [احل لكم الطيبات] و [لا يستوی الخبیث والطیب] و [انما حرم علیکم المیتة و الدم ولحم الخنزیر] و [لیمیز الله الخبیث من الطیب] بو کی حدود الهیه چوقدر. والحصل تجلیات اسمائیهی الهیهی اظهارده اختیارندن ناشی انسان بر حد دائرهسنه ادخال قلنمش و عالم اکبر مطلق بر اقلمشدر. امدی عالم کبیرده ظاهراً و باطناً خبیث و طیب اولدیغی کی آنك چفتی و مثلی اولان انساندهده او یله جه ظاهراً و باطناً خبیث و طیب واردر. انسان خبیثدن نهی و طیب ایله امر اولونمشدر. بناءً علیه حق تعالی خبیثدن اجتناب ایتمینلره وعید و طیبی اختیار ایدنلره وعد ایتمشددر. بونك ایچون عالم ایله آدمی موازنه ایتمك لازم کلمشددر.

خطابك و وعد و وعیدك حضرت امامت و مقر خلافتك یعنی عسرك انسان کاملی و قطبی اولان ذاتك امر و نهی حضرتنده کورولمه سی بودرکه بو کتابك ابتداسندنبری صور مختلفه ایله ایضاح اولندیغی اوزره عالم اکبرده نه وارسه، آدمده ده او واردر. و عالم اکبرده تجلیات اسمائیهی آثاری فعلاً ظهور ایدر. انسان کاملدهده او اسما آثاری علی وجهه التمام فعلاً ظاهر اولور. انسان ناقصده بعضیلری فعلاً ظاهر و بعضیلری باطندر. آنده جمعیت ظهور یوقدر. حال بوکه حق تعالی کندی شؤناتنك بعضیسندن راضیددر. بعضیسندن راضی دکلدر. عدم رضانك دلیلی [ولا یرضی لعباده الکفر]، [و غضب الله علیهم] آیت کریمه لریدر. و رضانك دلیلی [رضی الله عنهم و رضوا عنه] آیت کریمه سیدر. فقط حقه راضی اولدیغی و اولمادیغی شؤناتك [۶۹] اظهاری مقتضای ذاتی اولدیغیندن ترك اظهار موضوع بحث اولاماز. زیرا اقتضای ذاتی مشیتله علاقه دار دکلدر. مثلاً انسانك آقصرماسی آنك مقتضای ذاتیدر. اراده سی و مشیتی ایله دکلدر. عالم کبیرده بو شؤنات الهیهنك ظهور فعلیسی بر حد ایله محدود اولمادیغی حالده آنك مثلی و چفتی اولان انسانده بونلرك ظهور فعلیسی بر حد ایله تحدید اولونمشدر. بویله اولنجه حائز امامت و مقر خلافت اولان انسان کاملك وجودی مصدر امر و نهیدر. و خطاب ایله ایله انسانك افعالی تحدید ایدلمش و امره مقابل وعد و نهیه مقابل ده وعید اقامه بویورلمشددر.

شو حالده بز خلیفه اولان قطب زامانی کنديسنده حکمت و آثار اسما ظاهر اولور، و حق سبحانه حضرتلرینك باری اسم شریفنك تحقق ایچون مخلوق اولان مکوناتی او خلیفه نك ایکی الی یعنی جمال و جلال اللری اوزرنده منفعل و متأثر اولور؛ بر حالده بولورز. زیرا قطب زمان ارضده حزینة الهیهنك امیندر. تجلیات الهیهی قبول و موجوداته توزیع ایدر.

نته کم بو بابده کی ایضاحات بو کتابك اولنده کچمش ایدی. و بز انسان کاملده کی اثری تفتیش ایتدك. آنك غیری اولان انسانلرك بو حضرت امامیهدن نه کی حظلری اولدیغنی تدقیق ایلدك؛ کوردك که عالم کبیرده نصل بر خلیفه و وزیر و قاضی و کاتب و قابض خراج و جبايات و اعوان و اعداء ایله مقاتله ایلین و قتل و اسیر آلمق کیفیترلری والحاصل محل ارث اولان حضرت خلافته لایق نه کی شیلر وارسه آنلرك جمله سی انسانده موجود اولدیغنی کوردك و بونلری آنك وجودنده تماماً بولدق. کندی زمانلرینك خلیفه ظاهری و قطب آشکاری اولان پیغمبرلریک بایراقلری آچیلدی و علملری ظاهر اولدی. و هرکس آنلرك قوتلرینی ظاهراً کوروب انقیاد ایلدی. فقط آنلردن صکره قطب زمان کیزلندی. صورت عمومیهده قیامته قدر اصلاً ظاهر اولمادی. بناءً علیه عوام امت زمانك خلیفه سی و قطبی کیم اولدیغنی بیله مزلر ولكن خواصی امته ظاهر اولور. [۷۰] خواص اولیاً الله قطب زمانك کیم اولدیغنی بیلورلر. بویله اولنجه خواص اولیا عندنده معلوم اولان قطب عوام عندنده غیر معیندر. و او ذات سعادت سمات خلیفه زمان و نظر الهی و تجلی ربانینك محلیدر. و عالمك ظاهرینه و باطننه اعطیات

اسمائیه الهیه آندن صدور ایدوب عامهیه توزیع اولنور. زیرا او ارضده خزینۀ الهیهنک امینیدر. نته کم مثنوی شریفده بویوریلیر:

خود جهان آن يك كس است واگه است ** هر ستاره بر فلك جزؤ مه است
او جهان كامل است و مفرد است ** نسخه كل وجود اورابدست
خود جهان آن يك كس است و باقیان ** جمله اتباع و طفیل اند ای فلان
ترجمه

محقق جهان او بر کیمسه در و آگاهدر ** فلك اوزرنده هر بر ییلدز آيك جزئیدر
او ذات، جهان كامل و مفرددر ** نسخه كل وجود آنك ایچون اولمشدر
محقق جهان او بر کیمسه در و باقیلری ** هپ اتباع و طفیلدر ای مستمع

مثلا بر کیمسهیه رحم اولنسه، آنك سببيله رحم اولنور. و بر کیمسهیه عزاب اولنسه آنك سببيله عزاب اولنور. و قطب زمانك بر چوق صفتلری وارد. اكر بو صفتلری، خلیفه عصرده یعنی زمانك حکمدار ظاهرنده اجتماع ایدرسه، او ذات شریف قطب زماندر. و مدار امر الهی آنك اوزرنه در. و اكر بو صفتلر او ذاتده اجتماع ایتمزسه، قطب زمان بو حکمدار ظاهرک غیری اولوب عامۀ ناس عندنده غیر معیندر. و خواص اولیا آنی بیلیرلر. و عصرک حکمدارینه ماده یعنی امر اداره ده کی قدرت و تصرف آندن تگون ایدر. و بونی نه خلق نه ده او حکمدار ظاهر ادراك ایده مز. ایشته عالمده نصل قطب زمان و حکمدار ظاهر موجود ایسه، انسانك وجودنده دخی بونك نظیری وارد. بز بو کتابده [۷۱] ان شاءالله تعالی بونلرک جمله سنی، محتصر و کافی و مقنیع اولارق کوزل بر صورتده ایراد ایدرز. الله تعالی قصد ایلدیکی شی سببيله عبده نفع ویرر. حضرت شیخ رضی الله عنه (عبد) لفظندن یا کندی نفس شریفنی ویاخود قارئك نفسنی مراد ایدر.

حضرت شیخك نفس شریفی اولدیغنه کوره معنا شویله اولور: "بو کتابدن مقصد، اهل ذكانك بالارشاد ازالۀ جهلی و حقیقته ارجاع نظریدر. بو قصد عالی سببيله الله تعالی بو بن عبد محضه نفع معنوی احسان ایدر. و بو یوزدن أك طوغری اولان معارفی بیان طریقنه تسلیک ایلر. و بو کتابده سهو و نقصان واقع اولماز." و اكر قارئك نفسی مراد اولنمش ایسه معنا بویله اولور: "عبد قارئك مقصدی، حقیقتی آکلامق و تحصیل معرفت ایتمك ایسه الله تعالی آکا فهم صحیح و زوق سلیم احسانی صورتیله منفعت ویرر. و بو نیت خالصه سی سببيله طریق معرفتك أك طوغریسنه سوق ایدر"

مقدمة الكتاب

[التصوف صافاك الله امره عجيب و شأنه غريب وسره لطيف ليس يمنح الا لصاحب عناية وقدم صدق له أمور واسرار غطى عليهن اقرار وانكار وسقنا هذه المقدمة توطئة لعلم التصوف على الاطلاق فان الانكار عليه شديد وشيطان المخالف له مريد على انا ما سقنا ما سقناه من هذه العلوم في هذا الكتاب الاالنزر اليسير وجعلنا في آخره اشارات تتخلله فسقنا هذه المقدمة لتلك الاشارات ومن اراد ان يقف من تأليفنا على حد اسرار هذه الطريقة الشريفه فليطالع كتاب مناهج الارتقا الى افتضاض ابكار النقا المخدرات بخيمات اللقا وبنيناه على ثلاثمائة باب وثلاثة آلاف مقام لكل باب عشر مقامات كلها اسرار بعضها فوق بعض فرجوننا وفقك الله في سياق هذه المقدمة في هذا الكتاب التي هي كالعلاوة عليه [٧٢] ان يقف عليها السالك ابتداء فيكون له عصمة من الانكار على كلام اهل الطريقة وما يقف عليه في هذا الكتاب فيقع منه التسليم وربما يفتح له السرالذي وقف عنده وسلمه فلهذا اوردناها جعلنا الله ممن حسن اسلامه وسلم ما لم يبلغه علمه آمين بعزته. فاعلم شرح الله صدرك ان مبني هذه الطريقة على التسليم والتصديق حتى قال بعض السادة القاده لا يبلغ الانسان درج الحقيقة حتى يشهد فيه الف صديق انه زنديق ثم تأيد قول هذا السيد بقول الشريف الرضى حفيد على ابن أبي طالب رضى الله عنهما

يا رب جوهر علم لو ابوح به ** لقليل لى انت ممن يعبد الوثنا

ولاستحل رجال مسلمون دمي ** يرون اقبح ما يأتونه حسنا

فاشترط في انكار هذا العلق النفيس رجالاً سماهم مسلمين قد وقفوا مع التخيل والتلبيس وكيف لاينكر هذا الطريق وهل يبقى اثر للباطل عند ظهور الحق فمارا بعد الحق الا الضلال وقل جاء الحق وزهق الباطل

الم تر ان الله اعطاك سورة ** ترى كل ملك دونها يتذبذب

بانك شمس والملوك كواكب ** اذا طلعت لم بيد منهن كوكب

قل الله ثم ذرهم في خوضهم يلعبون حسنات الابرار سيئات المقربين. انه ليغان على قلبي واني لاستغفر الله في اليوم مائة مرة فانظر هذين الشئيين في عالم الحس الداخل تحت ذل الحصر فكيف بعالم الملكوت فكل من تكلم من غير هذا المقام فانه صاحب اضغاث احلام الم تر الى قول الجنيد ان المحدث اذا قورن بالقديم لم يبق له اثر وشتان بين من ينطق عن حدسه ونفسه وبين من ينطق عن ربه وما ينطق عن الهوى[٧٣]

ترجمه

مقدمة كتاب

"الله تعالى سنى صاف قيلسون. تصوفك امرى عجيب و شانى غريب و سرى لطيفدر. آنجق عنايت و قدم صدق صاحبنه احسان اولنور. آنك، اوزرلرينه اقرار و انكار اورتولن امور و اسرارى واردر. و بز علم تصوف ايجون بو مقدمه يى على الاطلاق بر توطئه اولارق سوق ايتدك. زيرا آنك اوزرينه انكار شديددر. و بزم سوق ايتديكمز شى اوزرينه آنك شيطان مخالفى واردرکه مريددر. بز بو كتابده بو علومدن آنجق اقل قليل سوق ايتدك. و بو طريقت شريفه نك حد اسرارينه بزم تأليفمزدن واقف اولمق ايستهين كيمسه(مناهج الارتقاء الى افتضاض ابكار البقاء الخدرات بخيمات اللقا) نامنده كى كتاب مطالعه ايتسون. و بز آنى اوچيوز

باب و اوچ بیک مقام اوزرینه بیان ایتدک که هر بر باب اون مقام ایچوندر. او مقاماتک جمله سی بعضیسی بعضیسنک فوقنده اسراردر.

الله تعالی سنی موفق ایتسون. بو کتابه علاوه کبی اولان بو مقدمه نك سیاقنده بز ابتداء سالک آکا وقوفنی رجا ایتدک که آنک ایچون اهل طریقتک کلامی اوزرینه انکاردن عصمت حاصل اولور. و بو کتابده اوزرینه وقوف حاصل اولمیان شیئه آندن تسلیم واقع اولور. و چوق کره عندنده واقف اولدیغی سر آکا فتح اولنور و آنی تسلیم ایدر. ایشته آنی بونک ایچون ایراد ایتدک. و الله تعالی بزلری اسلامی کوزل اولان و علمی واصل اولمادیغی شیء تسلیم ایدن کیمسه لر قیلسون. (آمین بعزته) الله تعالی سنک صدیقی شرح ایلسون. معلومک اولسون که بو طریقت تسلیم و تصدیق [۷۴] اوزرینه مبنیدر. حتی بعض ساده قاده دیمشلردر که بیک صدیق آنک حقنده زندیق اولدیغنه شهادت ایتدکجه انسان درجه حقیقته بالغ اولماز. بعده بوسیدک قولى حفید علی بن ابی طالب رضی الله عنهما حضرتلرینک قول شریفی ایله تأید ایلدی؛ "نیجه جوهر علم واردرکه اکر بن آنی اظهار ایلسم؛ بکا سن یوته طاپان کیمسه لردنسک دینیلور ایدی. رجال مسلمین قانمی استحلال ایدرلر ایدی ده آنلر اتیان ایلدکلری شئیک اُک چرکیننی کوزل کورورلر ایدی." امدی بو علاقه نفیسه نك انکارنده مسلمین تسمیه اولنان رجالی اشتراک ایلدی که آنلر تخییل و تلبیس ایله واقف اولدیلر. حال بوکه بو طریقه نصل انکار اولونماز. و ظهور حق عندنده باطلک اثری قالیرمی؟ امدی حقدن صکره نه قالیر؟ آنجق ضلال. و حق کلدی باطل زائل اولدی، دی. (الم تران الله... الخ) یعنی "کورمزیمسک محقق الله تعالی سکا بر منزلت اعطا ایلدی که سن آنک دونی اولان هر بر ملکی متزبب کورورسک. زیرا سن کونشسک و کواکب پادشاهلردر. کونش طلوع ایتدیکی وقت آنک تأثیرندن ییلدزلر ظاهر اولماز." سن (الله) دی. بعده آنلری براق وارسون کندی قیل و قاللرنده اویناسینلر. ابرارک حسناقی مقبرلرک سیئاتیدر. "بعض وقتلرده قلبمه غین کلدیکندن بن کونده الله یوز کره استغفار ایدرم." امدی عالم حسده ذل حصر تحتنه داخل اولان بو ایکی شئییه نظر ایت. آرتق عالم ملکوت نصلدر؟ امدی بو مقامک غیریسندن تکلم ایدن کیمسه محقق اضغاث احلام صاحبیدر. جنیدک "محدث قدیمه مقارن اولدقده آنک ایچون اثر قالماز." قولنه نظر ایتمزمسک و کندی ظننندن و نفسندن سویلین کیمسه ایله ربندن سویلین کیمسه آراسنده فرق واردر و هوادن سویلمز. [۷۵]

شرح

حضرت شیخ رضی الله عنه قارئه دعا ایدوب الله تعالی سنی صاف قیلسون بویورلر. زیرا قلب عالم ملک و ملکوتک تعلقاتندن خلاص اولمادیقجه صاف اولماز. و هر ایکی عالمک تعلقاتندن قلبک صفوقی بغایت مشکدر. زیرا تعلقات نفسانیهدن قورتلان قلب تعلقات روحانییه میل ایدر. نته کم سالک ریاضات و مجاهدات و اذکاره دوام ایلدکده کندوسنه تجلی روحانی واقع اولور. و قلبنده بو تجلینک دوامنه میل و انجذاب پیدا اولور. و انقطاع تجلی حالنده کندوسنده اضطراب حاصل اولور. بو اضطراب او تجلیاته تعلقدن نشأت ایدر. سالک بوندن کچمدکجه تجلی ربانییه نائل اولماز. و تجلی ربانی وقوعنده دخی سالکده کونینه تعلق قالماز. و پاک و مصفی اولور. ایشته حضرت شیخ علوهمتلری حسبیل قاری حقنده بو مرتبه بی تمنی بویور.

امدی سالک بو مقامده مشاهدهیه مستند اولان علمی علم تصوف اولور. آنک ایچون علم تصوفک امری عجیبدر و شانی غریبدر. او مقامه واصل اولماین کیمسه لر بو علمی ایشتدیکیلرنده تعجب ایدرلر. و آنده غرابت کورورلر. و سری غایت لطیف اولدیغی ایچون حجابات کثیفه نفسانییه ایله محجوب اولان کیمسه لرک قلبلری، او سر لطیفی ادراک ایده مز. بناء علیه او علم تصوف، آنجق عنایت ازلیه الهیهیه مظهر اولان قدم صدق صاحبی بولنان کیمسه لره احسان اولنور. زیرا علم تصوفک بر طاقم امور و اسراری واردرکه او امور و اسرار اوزرینه اقرار و انکار پرده لری اورتولمشدر. بو علمک حقیقتنی مشاهده ایده مین کیمسه لر، اهل مشاهده دن بو علمی ایشتدکلری وقت کمی اقرار و کیمی انکار ایدر. چونکه علم تصوف لب قرآن اولوب قلوب صافییه من عندالله منزلدر. قرآن کریم حقنده [یضل به کثراً و بهدی به کثراً و ما یضل به الا الفاسقین] [۷۶] بویورلدیغی کبی علم تصوفک شانی دخی قرآن کبیدر. بو علمی ایشیدن کیمسه لرک بر قسمی حدایت بولور. بر قسمی ده ضلالته دوشر و ضلالته دوشنلر ایه کورلرک دکنکلرینه اعتمادلری قبلیدن اولارق، عقول جوزئییه لرینه اعتماد ایدن حمقا و جهلادر. و اقرار ایدنلر ایه "بو علم، هر برلری ذکا و فراستده یکتا اولان صلحای عبادک بیاناتیدر؛ آنلر کذبہ تنزل ایتملر و حقیقتی اولمیان شیء سویله یملر. و ذکاوت و فراستلری اوهم و خیالاتی حقیقتدن تفریق

ایده‌بیل‌جک قدر قویدر. و بزم عدم ادراکمز آنلرک بیان اتدیکلری علمک بطلاننه دلیل اولاماز. "دیین اهل انصافدر. و بو اهل انصاف اهل عنایتدر. و قلبلرنده اثر صدق بولنان ذواتدر.

بناءً علیه بز بو مقدمه‌یی انکاره میدان قالماق اوزره علم تصوف ایچون عمومی بر توطه اولارق سوق ایتدک. زیرا علم تصوف اورینه انکار ایدنلر شدتله انکار ایدرلر. و آنک ایچون شیطان مخالف واردر که بزم سوق ایتدیکمز شی اوزرینه مرید و قوی العناددر. یعنی علم تصوف باطن قرآنه تعلق ایتدیکی و عقل جزئیک وراسنده بولندیغی ایچون ظواهر قرآنیله مقید و عقل جزئی دائره‌سنده محصور اولانلر آنی بر طاقم دلائل وهمیه ایله ابطال غیرتنه دوشوب قوتله و شدتله انکار ایدرلر. و کندیلری حقیقتدن بعید اولدقلری کبی باشقه‌لرینی ده تبعید ایدرلر. و بو بعد و تبعید قوه واهمه‌نک حالیدرکه بو قوت شیاطین جندن یعنی کورنمیان شیطانلردندر. و بو وهمک تحت تأثیرنده بولنوب آنک حکمی اظهار ایدن انسانلر ایسه شیاطین انسدن یعنی کورنن شیطانلردندر. ایشته بو شیاطین انس علم تصوفی منکر اولوب مخالفتلرنده قوی العناددر. بولنلردن بعضیلری آنک بطلانی حقنده [۷۷] بر طاقم کتابلر یازمشلر. و آنلره بر طاقم ترهات درج ایتمشلر و اهل عرفان او ترهاتی آنلرک یوزلرینه برر برر چارپوب کندیلرینی رزیل و رسوای ایتمش اولدقلری حالده ینه آنلر انصاف ایدوب عنادلریندن رجوع ایامامشلردر. زیرا شیطانک صفات ممتازه‌سندن بری ده عناددر. و حق و حقیقتی عدم قبولده تعنددر.

امدی بز بو کتابده علم تصوفدن اقل قلیل سوق ایتدک که نهایتنده اشارات تخلل ایتدی. یعنی غایت آز اولارق بحث و بیان ایلدیکمز علم تصوفک آراسنه بر طاقم اسرار مکنونه حقنده کی اشارات کیردی. ایشته بو مقدمه‌یی بو تخلل ایدن اشارات ایچون سوق ایتدک. و بو طریقت شریفه‌نک حد اسرارینه واقف اولمق ایسته‌ین کیمسه‌لر بزم تألیفاتمزدن بولان (مناهج الارتقاء الی افتضاض ابکار النقاء المخدرات بخیمات اللقا) نامنده کی کتابمیزی مطالعه ایتسون. بو کتابه علاوه کبی اولان بو مقدمه‌نک سوقنده بحث ایده‌جکمز علم تصوفه سالکک ده بادایت مطالعه ده وقوفنی امید ایتدک. بونی اوقودیغی وقت اهل طریقتک کلامنه طعن و انکاردن محفوظ اولور. بو کتابده حقیقتنه مطلع اولمادیغی سوزلری هیچ اولمازسه تسلیم و تصدیق ایدر. واقف اولمادیغی سرلر بالانصاف تصدیقی سببیه آکا فتح اولنوب بو فتح و کشف سائقه‌سیله او کلامی تسلیم ایتمکه مجبور اولور. ایشته بو مقدمه‌یی آنک ایچون ایراد ایتدک. و الله تعالی بزلری اسلام و انقیادی محلنه مصروف اولان و بیلمه‌دیکی شئیلره طعن و انکار ایتمیوب آنی تصدیق و تسلیم ایدن کیمسه‌لردهن ایلسون. (آمین بعزته)

جناب شیخ رضی الله عنه ینه سالکه دعا ایدوب "الله تعالی سنک صدریکی شرح ایلسون" بویورلر. زیرا شرح صدر عنایات الهیه‌دندر. نته‌کم قرآن کریم ده بویوریلور. [افمن شرح الله صدره للاسلام فهو علی نور من ربه فویل للقاسیه قلوبهم من ذکر الله اولئک فی ضلال مبین] [۷۸] زیرا ارباب کشف اولان محقیقنک کلامی لب قرآن و احادیثدر. و آنلره طعن و انکار ایسه آچیق بر شاشقینلقدرد. ورئه انبیا اولان علماء محقیقینک سوزلرینه انقیاد و آنلری قبول ایسه اثر هدایت اولوب بوده طرف ربانیدن منقاد اولان کیمسه‌نک قلبنه نازل اولان بر نور الهیدر. اهل ضلالتن قلبلری قاسی اولدیغندن لب قرآن اولمسی اعتباریه محض ذکراللهدن عبارت اولان محقیقنک کلامنی قبول ایده‌مزلر. آنلرک حالی [وختم علی سمعه وقلبه وجعل علی بصره عشاوة] آیت کریمه‌سنه ماصدقدرد. بناءً علیه سالک حقنده جناب شیخک دعالری پک بویوک بر دعا اولمش اولور.

آندن صکره بویورلرکه "معلومک اولسون که بو طریقت تسلیم و تصدیقه مبتنیدر. حتی بعض ساده قاده یعنی خلقتک اوکلرینه دوشوب آنلری یدن بعض سید سادات بویورمشلردر که بیک صدیق آنک حقنده زندیق اولدیغنه شهادت ایتمدکجه انسان درجه حقیقته بالغ اولاماز.

معلوم اولسون که ظاهری ایله باطنی یکدیگرینه مساوی اولان کیمسه‌یه صدیق دیرلر. یعنی مثلاً بویله بر کیمسه‌نک احوال باطنه‌سی افکاری و مقاصدی و بالجمله خواطری نظر خلقدده بردنبره صورت پزیر اولوب ظاهر اولسه و خلق احوال باطنیه‌سی مطلع اولویرسه، او کیمسه اصلاً متغیر اولماز. و خلقدن اوتانه‌جق بر حالی بولنماز. و زندیق لغتده نور و ظلمت کندیلرندن ظهور ایدن ایکی صانع قائل اولان بت پرسته دیرلرکه برینه یزدان دیکرینه اهرمن دیمشلردر. و حق تعالی یه و آخرته ایمان ایتمه‌ین کیمسه‌یه‌ده دیرلر. و اصطلاح صوفیه‌ده کندیلرینک حالی اولمادیغی حالده بحر فناده استغراق و عین توحیدده استهلاک دعواسنده بولنه‌رق حرکات و سکناتنی اصلاً کندیلرینه اضافه ایتمین کیمسه‌لره دیرلر. آنلرک بو دعوالری حقیقتده [۷۹] صحیحدر. فقط کندیلینک حالی اولمادیغی ایچون دعوای کازبه‌در. بو دعوای کندی نفسلرندن ملامت عصیانی رفع ایتمک قصدیه ایدرلر.

سهل بن عبدالله تستری حضرتلرینه دیدیلرکه "بر شخص، حرکت ابوابك محرکه نسبتی نه اسیه بنم فعلمك دخی اراده حقه نسبتی اوپله در." دیور؛ بو شخص حقنده نه بویوررسکز؟ جواب ویردیله که "اگر بو سوزی سویلین کیمسه شریعتیه رعایت و احکام عبودیتی محافظه ایدیورسه صدیقلردن بریسیدر. و اگر احکام شرعیهیه مخالفت ایدر و بو سوزی کندی نفسندن اسقات ملامت ایچون کندی معزز کویسترمک ایچون سویلیورسه زندیقلردن بریسیدر." ایشته صوفیون عننده زندق بونلره دیرلر. و بو طائفه مجذوبان واصلک متشبهه مبطلیدر. ولکن مجذوبان واصلک متشبهه محقی حقیقتیه بحر فناده مستغرق و عین توحیدده مستهلک اولان کیمسه لردر. بونلر بو حالی استغراق ایچنده جمیع حرکات و سکنا تنده معزوردرلر. کندیلرندن و محیطلرنده اولان اشیادن ذاهلدرلر. بونلردن بعضیلری قولاً و فعلاً احکام شرعیه دائره سنده محفوظدر. بعضیلریده لحکمه محفوظ اولمازلر. اولکی طائفه ایله بونلرک مثالی الی بر مرض سببیه تترهین کیمسه ایله الی جعلی اولارق تترهین کیمسه کبیر. الی مرض سببیه تترهین کیمسه مغلوب و معزوردر. کندی اراده سیله الی تترهین کیمسه ایسه مغلوب و معزور دکلدز.

امدی بونلردن مخالف شرع احوال و حرکات ظهورنی کورن صدیقلر که فنا فی الله مقامنی کچوب بقا بالله مرتبه سنده صاحب تمکین اولمشلردر. بونلر کندی مرتبه لرینه نظراً بو طائفهیه زندق دیرلر. ایشته بیک صدیقک بر کیمسه حقنده زندق اولدیغنه شهادت ایتمدکجه انسانک درجه حقیقنه واصل و بالغ اولمیه جغینک معناسی بودر. و بونک خلاصه سی [۸۰] سالک فنا فی الله مقامنه واصل اولما دقجه مرتبه حقیقته واصل اولماز دیمک اولور. آندن صکره بو "بیک صدیق آنک حقنده زندق اولدیغنه شهادت ایتمدیکجه انسان درجه حقیقته بالغ اولماز." سوزینی سویلین سیدک قوی، علی بن ابی طالب رضی الله عنه حضرتلرینک حفیدی زین العابدین رضی الله عنه حضرتلرینک آتیده کی قول شریفی ایله تأید ایدر. آنلر بویورلر که [یا رب جوهر علم... الخ] یعنی "ای کیمسه، نیجه جوهر علم واردکه اگر بن آنلری اظهار ایتسه م سن بکا پوته طاپان آدمردن بریسی سک دیرلر و بنم کفریمه حکم ایدرک قانمی حلال عد ایلرلر ایدی. و بنم تکفیرم و استحلال دمم اک چیرکن بر شی اولدیغی حالده، اوخ! نه کوزل بر اش یابدق دیه بیان ممنونیت ایدرلر ایدی."

نته کم خلاج منصور حضرتلری حقنده بو حال عیناً بویله واقع اولدی. جناب شیخ اکبر رضی الله عنه بو ابیات شریفه یی فتوحات مکیه لرینک اوتوزنجی بابنده نقل ایدوب وثن یعنی پوتدن مقصد رابطه اولدیغی علی وجه التفصیل بیان بویورلر. و جناب مولانا رضی الله عنه افندمز دخی مثنویلرنده بو معنایه اشاره بویله بویورلر: چون خلیل آمد خیال یار من * صورتش بت معنی او بت شکن

ترجمه

بنم یارمک خیالی، خلیل کبی کدی؛ آنک صورتی بتدر ولکن آنک معناسی پوت قیریچدر و قرآن کریمده ابراهیم علیه السلامک قصه سنده [بل فعله کبیر هم هذا] یعنی بلکه بویوک پوت کوچوک پوتلری قیردی، بویورلمسیله بو معنایه اشارت اولنور. زیرا اسنان کاملک تخیل صورتی قلبده کی علاقات صوریه نك ازاله سنده مؤثردر. سالک بو رابطه سببیه علاقات کونیهدن خلاص اولوب قلبنی تخلیه ایتکدن صکره آنک قلبی [۸۱، ۸۲] تجلیات الهیه یی قبوله مستعد اولوب بو رابطهیه احتیاج قالماز. کندوسنه حقایق الهیه منکشف اولور. ولکن علماً ظاهر بو رابطه یی پوتدر دیوب انکار ایدرلر. آنک ایچون جناب شیخ اکبر رضی الله عنه بویورلر که بو علاقه نفسیه نك انکارنده زین العابدین حضرتلری بنم قانمی رجال مسلمین حلال عد ایدرلر ایدی قولنده تخیل و تلبیس ایچنده قالان رجال مسلمینی ذکر ایلدی. زیرا واصل حقیقت اولامامش اولان مسلمین وارلغک نه اولدیغنی آکلامامش و حق ایله خلک نه اولدیغنی بیلمدکلرندن کندی خیاللرنده ایجاد ایتدکلری حقه طاپمشلردر. و حق و حقیقتی لباس خیاللریله اورتمشلردر. ارباب حقیقت بولدقلری و بیلدکلری حقیقتدن آنلره بر شی اظهار ایتسه لر بو معنا آنلرک خیاللرینه اویمادیغی ایچون درحال تکفیر ایدرلر. و هر برینک خیالی یکدیگرینه اویمادیغی ایچون بربرلرینی دخی تکفیر ایدرلر.

نته کم حق تعالی بویورر [یکفر بعضکم ببعض ویلعن بعضکم بعضاً وما یکم النار وما لکم من ناصوبین] ایشته بویله خیالاتنه تابع اولان کیمسه لر محض حقیقت اولان بو طریق نصل انکار ایتمزله؟ البته انکار ایدرلر. و حقک ظهوری عننده باطنک اثری قالیرمی؟ نته کم حق تعالی بویورر [بل نقذف بالحق علی الباطل فیدمغه] یعنی "بز حق باطل اوزرینه قذف ایدرز. بناءً علیه او حق، او باطلی قهر ایدر." زیرا حقیقت ظاهر اولنجه خیال باطل زائل اولور. و حقدن صکره آنجق ضلال قالیر. "و حق کلدکده باطل سرعتله زائل اولور. [جاء الحق وزهق الباطل]

(الم تر ان الله اعطاك...الخ) یعنی کورمز میسک که حق تعالی سکا بر مرتبه معرفت احسان ایلدی که سن او مرتبه نك مادوننده اولان بالجمله مراتبی متزبب کورورسک. زیرا **(رتبة العلم اعلی الرتب)** بویورلمشدر. و سن کندی حقیقتیکه مطلع اولدیغک وقت کندیگک کونش اولدیغکی عین بصیرتله مشاهده ایدرسک. چونکه سنک بر خیال باطل اولان سنلک **[۸۳]** زائل اولنجه شمس حقیقت طلوع ایدر. و کواکب مثابه سنده اولوب کندی دائره لرنده متصرف اولان حواص ظاهره ک و باطنه ک ملوکدر. کونش طلوع ایتدیکی وقت آنک تأثیرندن ییلدزلرک ضیاسی نصل استتار ایدرسه سنک وجودکده دخی شمس حقیقت طلوع ایدنجه، حواسکک تصرفی و آثاری اوپله جه احتفا ایدر. نته کم بو حاله اشاره جناب مولانا رضی الله عنه بویورلر:

مثنوی

بی حس و بی گوش بی فکر شوید ** تا خطاب ارجی را بشنوید

ترجمه

بی حس و بی گوش و بی فکر اولکیز... تا که **[یا ايتها النفس المطمئنه ارجی الی ربك راضیه مرضیه]** خطابنی ایشیده سکز.

[قل الله ثم ذرهم فی خوضهم یلعبون] یعنی سن اللهک وجودندن غیر وجود یوقدر دی وارسون آنلر کثرات خیالیه نك گفتکوسیله اوینایوب دورسونلر.

"**ابرارک حسناقی مقربلرک سیناتیدر.**" زیرا ابرار هنوز مرتبه خیالدهدر. آنلرک خیالترینه تبعاً ابو یاپدقترینی ظن ایتدکری شیلر، بصر بصیرتلی حقیقته مکشوف اولان مقربین عندنده سئیاتدن عبارتدر. و بو معنایه اشاره صلی الله علیه و سلم افندمز بویورلر "بعض وقتلرده قلبمه غین کلدیکندن بن کونده الله یوز کره استغفار ایدرم." یعنی انبیای عظام حضراتی حین دعوتده سر قدردن محجوب اولدقلرندن جهت نبوتلریله خلقک حقیقتلرینه نظر ایتتمکسزین آنلری دعوت ایدرلر. بو آنلرک امر تکلیفی یه اولان خدمتلی اولوب **[یا ایها الرسول بلغ ما انزل الیک]** امرینه تبعاً واقع اولان بو دعوتلری عین حسنا تدر. و لکن وقتاکه جهت ولایتلریله امر ارادی یه نظر ایدوب دعوت ایتدکری کیمسه لرک بو دعوتی قبول استعدادلری اولمادیغنی کورورلر. اولکی نظرک غین و حجاب اولدیغنی کورورلر. و حقیقتدن حجابی **[۸۴]** سیئه عد ایدوب استغفار ایدرلر. هر نه قدر سر قدردن احتجاب مرتبه نبوتک اجابندن ایهده بو نظر شمس حقیقتک اوکنه کلن بر غیندن عبارت اولدیغنه شبهه یوقدر. بو غین ایهه مرتبه نبوتک کمالدیر. نته کم کوزک قاپاقلری، کوزک کمالیدر. و قاپاقسز کوز ناقصدر. بناءً علیه بوندن انبیانک معرفتنه نقصان کمز. زیرا نبوت ظاهره ولایت باطنه تعلق ایدر. انبیا علم السلام ایهه هر ایکی جهتی ده جامعدرلر.

"**امدی عالم حسده ذل حصر تحتنه داخل اولان بو ایکی شئییه یعنی تصدیق و انکاره نظر ایت.**" زیرا عالم حس محدود و محصوردر. مثلاً حس بصر یک اوزاق اولان بر شئی کوره مز و یک یقین اولان شئی ده کوره مز. نته کم بر کتابی کوزومزه تماس ایتدیره جک درجهده تقریب ایتسه ک اوقویامایز. و اوزاقده اولان بر جرمی حد اصلیبسی اوزره کوره مه یز. نته کم کونش ارضدن یک بویوک ایکن بصرمز آنی بر قالقان جرمنده کورور. و کذا حس سمع یک اوزاقده اولان بر صدایی ایشیده مز. و یک حیف اولان صدایی ده حس ایده مز. نته کم بر قارنجه نك آباقلرینک حشریدیسی موجود اولدیغی حالده قولاقلریمز آنی طویماز و کورمدیکمز طویمادیغمز شیئلری، عقل و عرفانمز ایشیمدیکی وقت، انکار ایدرز. بو انکار ایهه خواسمزک اکثر احوالده بزی تغلیط و تضلیل ایتمسندندر. زیرا عالم حس، ذل حصر تختنه داخلدر. و عالم حسده ابلیسی وهم حاکمدر. وهمک شانی ایهه تلبیسدر؛ آلداتمقدر. و قوه واهمه نك حکمی اسیه ظهور حقیقته قدردر. ظهور حقیقتدن صکره وهمک تحکمی قالماز. آنک ایچون حق تعالی حضرتلری ابلیسه خطبه **[وان علیک لعنتی الی یوم الدین]** یعنی "بنم **[۸۵]** سنک اوزریکه اولان لعنتم یوم قیامته قدردر." بیورر. زیرا یوم قیامت حقیقتک ظهوری و احکام طبیعتک زوالی وقتیدر. و وحدت وجودی علماً و حالاً ادراک ایدن محقیقنک عندنده قیامت قائم اولوب حقیقت ظاهر اولمشدر. بناءً علیه آنلرده وهمک تسلطی یوقدر. نته کم آنلر حقنده حق تعالی **[ان عبادی لیس لک علیهم سلطان]** بویورر.

امدی عالم حسک حالی بویله اولنجه، آرتق عالم ملکوتک نصل اولاجغنی تصور ایت. عالم ملکوتک احوالنه مطلع اولوب آندن بحث ایدن بر محققک سوزلرینی هنوز عالم حس و طبیعتده محصور قالان بر عالم ظاهر و بر فیلسوف ایشیتدیکی وقت، درحال حرافاندر و اوهامدر؛ دیوب انکار ایدر؛ نته کم جهئله زمان اخبارات قرآنی یه **[ان هذا الا ساطیر الاولین]** دیدیلر. و جناب حق آنلر حقنده **[یعلمون ظاهراً من الحیوة الدنیا وهم**

عن الاخرة هم غافلون] بويوردی. بويله اولنجه مقام حقيقتك غيرى اولارق، عالم حسه و عالم طبيعته نظراً تكلم ايدن كيمسه لر محقق، اضغاث احلام يعنى تعبيره صيغمايان پريشان رؤيا صاحبيدرلر.
 بونك دليلنى ايسترسك جنيد رضى الله حضرتلرينك "محدث، قديمه مقارن اولدقه آنك ايچون اثر قالماز." قولنه نظر ايت. زيرا سنك سنلككى احداث ايدن شى محدث اولان بو تعين كثيفكدر. سنك حقيقتك اسيه الطف لطيف اولان وجود حقيقدركه سكا شاخ داماركدن يعنى اعضاى داخلية و خارجيه كدن دها يقيندر. [ونحن اقرب اليه من جبل الوريد] و [ونحن اقرب اليه منكم ولكن لا تبصرون] آيت كريمه لرى بونك دليليدر. سن كندى حقيقتكى علماً و حالاً ادراك ايديك وقت سنلك قالماز. و سنلك قالماينجه ده بنيم ديه جك كندنده بر وجود كوره مزسك. و كندكده بر اثر اثبات ايده مزسك. واقعا بو تعين كثيفك ينه [٨٦] يرنده طورور. فقط سن (الله) معناسنده مستغرق اولورسك. بناءً عليه ادراك ابتداسى علم، انتهاسى استغراقدر. و استغراق ايسه حال دن عبارت اولوب نه كى بر شى اولديغى عباره ايله تعريف ممكن دكلدر. زيرا ادراك نفسيدر. بو تقديرجه دائره حواس ايچونده محصور قالان بر كيمسه نك كندى ظنندن و وهمندن و تعين كثيفك ايجابندن سوز سويله مسى باشقه، دائره طبيعت و خواسدن چيقوب وجود اضافى و عبدانىسى وجود حقيقده فانى اولان كيمسه نك سوز سويله مسى باشقه در. اولكى طائفه حقنده جناب حق [وما لهم بذلك من علم ان هم الا يظنون] بويورو. و علماً و حالاً نبى زيشانه تابع اولان ايكينجى طائفه حقنده ده [وما ينطق عن الهوى] بويورو.

متن

[فاياك وطلب الدليل من خارج فتفتقر الى المعارج واطلبه من ذاتك لذاتك تجد الحق في ذاتك ارايت لما ثبتت نبوة رسول الله صلى الله عليه و اله وسلم واستقر في نفوس العقلاء انه صلى الله عليه وسلم ينطق عن الله تعالى لاعن هوى نفسه دخلوا في رق الانقياد والتسليم وتصرفت عليهم وظائف التكليف ولم يستلوا ما الدليل ولا ما العلة ولقد كان الصحابة رضى الله عنهم اجمعين يسألونه عن اشياء حتى نهوا عن ذلك في قوله تعالى يا ايها الذين آمنوا لاتسألوا عن اشياء ان تبد لكم تسؤكم قال الصحابة نهينا ان نسأل رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم فان تعرض لك ايها الاخ المسترشد ينفرك عن الطريق فيقول لك طالبهم بالدليل والبرهان يعنى اهل هذه الطريقة فيما يتكلمون به من الاسرار الالهية فاعرض عنه وقل له مجابواً في مقابلة ذلك [٨٧] ما الدليل على حلاوة العسل ما الدليل على لذة الجماع و اشباههما وخبرنى عن ماهية هذه الاشياء فلا بد ان يقول لك هذا علم لا يحصل الا بالذوق فلا يدخل تحت حد ولا يقوم عليه دليل فقل له وهذا مثل ذلك. ثم اضرب له مثلاً آخر وقل له لو كان لك دار قد بنيتها بيدك وما اطلع عليها احد غيرك ففشا ذكرها والتصل باسماع الناس خبرها اصطفت احداً من خواصك فادخلته اياها حتى عاينها واحاط بما اطلعت منها عليه بمرائى من الناس عند ادخالك اياه ثم خرج اليهم وقعد يصف لهم ما رأى فيها هل يصح ان يقال له ما الدليل في ذلك المقام على ما تذكره انه على هذه الصفة هذا لا يصح ولو طالبه احد بذلك حمقه الناس وسخفوه وقالوا هذا شئ لا يقوم عليه دليل غابتنا ان رأينا رجلاً ادخله صاحب الدار وخرج فوصف ما رأى فمن حسن الظن به وثبت عنده العدالة صدقه في قوله ومن لم يصدق لا يلزمه ذلك لا يحسن من احد ان ينكر عليه مقالته فان اردت ان تقف على ما ادعاه هذا الرجل فارغب الى صاحبها يدخلك اياها فتشاهد ليس غير ذلك فكذلك يا اخي هذا العلم السننى الذى هو نتيجة التقوى اذا رأينا رجلاً قد اتقى الله ووقف عند حدوده والتصف بالزهد والورع واشباه ذلك ثم نطق بعد هذا بعلم لاتسعه عقولنا وهبه الله سبحانه اياه العلم اللدنى فالواجب علينا التسليم والتصديق فيما ادعاه وتحسين الظن به وترك الاعتراض عليه فان الله تعالى قد يخص من عباده بما شاء من علومه كما قال يؤتى الحكمة من يشاء وقال وعلمناه من لدنا علماً ومسئلة موسى والحضر صلى الله عليهما فيها مقنع اعنى في الاختصاص لايسأل عما يفعل وهم يسئلون هل صدرق [٨٨] او سمع عن الصحابة انهم سألو النبي صلى الله عليه وآله وسلم ما العلة ان الظهر والمغرب ولم اسر في بعض وجهه في بعض ما سمعنا وانما لم يكن ذلك لانه قد ثبتت عصمته وبان صدقه وعلم انا لا ينطق عن نفسه فمهما رأيناك تطلب الدليل والعلة على من ورثه ولازم التقوى التى تدل على صحة علمه كدلالة المعجزة على صدق الرسول علمنا صفة الصدق ما استقرت لديك ولانبذت قط اليك فسلم اليهم احوالهم ولا تنكر اقوالهم وقل رب زدنى علماً عسى ان يفتح لك بابا من عنده]

ترجمه

"امدى خارجدن طلب دليلدن صاقين، معارجه افتقار ايت. و دليلى ذاتك ايچون ذاتكدن طلب ايله حقى ذاتكده بولورسك. كورمدكى كه رسول الله صلى الله عليه و سلم افندمرك نبوتى ثابت اولديغى و

نفوسی عقلا ده صلى الله عليه و سلم افندمذك نفسنك هواسندن دكل، الله تعالى جانبندن نطق ايتديكي استقرار ايلديكي وقت رق انقياد و تسليمه داخل اولديلر. و آنلر اوزرينه وظائف تكليف متصرف اولدى. و آنلر دليلي نه در و علتى نه در؛ ديو سؤال ايتمديلر و صحابه رضوان الله عليهم حضراتندن بعضيلرى حق تعالى نك [يا ايها الذين امنوا لا تسالوا عن اشياء ان تبد الكم تسوكم] قولنده آندن نهى اولننجيه قدر آكا اشيادن سؤال ايتديلر. صحابه كرام رسول الله صلى الله عليه و آله و سلم حضرتلرندن سؤال ايتمكدن نهى اولندق ديديلر.

امدى اى مسترشد اولان قرده شم، سنى طريقدن تنفير ايدن بر كييمسه سكا تعرض ايدوب ديرسه كي آنلردن دليل و برهان طلب ايت. يعنى بو طريق [۸۹] اهلنك اسرار الهيه دن تكلم ايلديكي شيده.

امدى سن آندن اعراض ايت. و بونك مقابلنده آكا جواباً دى كه "بالك طاتيلغنه و جمآنك لذتنه و آنلرك مشابهلرينه دليلك نه در؟ و بكا بو اشيآنك ماهيتندن خبر وير. او البته سكا "بو آنجق ذوق ايله تحصيل اولنان بر علمدر. تعريف تحتنه داخل اولماز. و آنك اوزرينه دليل اقامه اولنه ماز." دير.

امدى سن آكا ايشته بوده آنك كى در، دى و آكا ديكر بر مثال ضرب ايدوب دى كه: سنك كندى ألك ايله بنا ايتديكك بر اوك اولسه و سندن غيرى آكا بر كييمسه مطلع اولمسه و آنك ذكرى شايع اولوب خبرى ناسك سمعلرينه واصل اولسه و سن خواصكدن برينى انتخاب ايدوب او خانه يه آنجق آنى ادخال ايلسه ك و آنى معاينه ايتسه و ناسدن آنى ادخالك عندنده، سنك آكا مطلع اولديغك شئى مشاهده ايله احاطه ايلسه، صكره ناسه چيقسه و اوطوروب آنلره آنده كوردىكي شئى وصف ايتسه، آنك او بو صفتنه در؛ دى يه ذكر ايلديكي شى اوزرينه بو مقامده، دليلك نه در دنيلمك صحيح اولورمى؟ بو صحيح اولماز. بريسى بوكا طالب اولسه ناس آنى تحميق و تسخيف ايدر. و بو اوزرينه دليل اقامه اولنه ميان شيدر، ديرلر. نهايت بز خانه صاحبنك ادخال ايلديكي بر آدمى كوردك؛ چيقوب كوردىكي شئى وصف ايتدى.

امدى آكا حسن ظنى اولان و عندنده عدالتى ثابت بولنان كييمسه آنى قولنده تصديق ايدر. و تصديق ايتمين كييمسه بوكا الزام اولونماز. بر كييمسه آنك مقاله سنه انكار ايتمكى ابو كورمز و اكر سن بو آدمك ادعاسى اوزرينه واقف اولمق ايستر ايسه ك اوك صاخبنه ترغيب ايله كه سنى ده آكا ادخال ايلسون. بناء عليه سن ده كوره سك. بوندن غيرى چاره يوقدر.

امدى اى برادر [۹۰] نتيجه تقوى اولان بو علم سنى دخى بونك كبيدر. بز بر آدمى الله تعالى يه اتقا ايتمش و آنك حدودى عندنده واقف اولمش و زهد و ورع و آنك اشباهى ايله متصف بولنمش بعده بو وصفلردن صكره عقولمزه صيغمايان بر علم ايله نطق ايتمش كورور ايسه ك كه الله سبهانه حضرتلرى علم لدنى پى آنجق آكا وهب ايمشدر؛ امدى ادعا ايلديكي شيده تسليم و تصديق و آكا تحسین ظن و ترك اعتراز اوزريمزه واجب اولور. زيرا الله تعالى عبادندن ديلاه ديكنى علومندن بعضيلرينه مختص قيلار.

نته كم [يؤتى الحكمة من يشاء] بويور. [و علمناه من لدنا علما] بويور. و آنك حقنده موسى و حضر صلى الله عليهما مسئله سى مقنعدر. يعنى احتصاصده. [لا يسأل عما يفعل وهم يسألون] صحابه دن اصلا صادر اولدىمى؟ يا خود نبى صلى الله عليه و آله و سلم حضرتلرينه اوكله و آقشام نه مازلرينك علتى نه در؟ بعضيسنده سراً و بعضيسنده جهراً اوقونور دى يه صور دقلى ايشلدلىمى؟ بز ايشتمك. و بو واقع اولمادى. زيرا آنك عصمتى ثابت و صدق ظاهر و آنك نفسندن نطق ايلمديكى معلوم اولدى.

امدى بز سنى هر نه وقت وارث نبى اولان و صدق رسوله معجزه نك دلالتى كى علمنك صحتنه دلالت ايدن تقوايه ملازم بولنان كييمسه اوزرينه دليل و علت طلب ايدر كورور ايسه ك؛ بيليركه سنك عندنده صفت صدق مستقر دكلدر. و سنك ايچون آندن شئى قليل ظاهر اولمادى. امدى آنلرك احوالى آنلره تسليم ايله و آنلرك اقوالنى انكار ايتمه و (رب زدى علماً) دى. سكا آنك عندندن بر قابو آچيلماسى مأمولدر. [۹۱]

شرح

يعنى كندى وجوديكك خارجندن دليل طلب ايتمه؛ زيرا نه آراسه ك سنده موجوددر. معارجه افتقار ايت. يعنى حقيقتكه صعود ايچون سنده بر طاقم مردمين باصاماكلرى واردركه آنلر نفس جهتندن، (نفس اماره)، (نفس لوايه) و (نفس ملهمه) و (نفس مطمئنه) و (نفس رضىه) و (نفس مرضيه) و (نفس كامله) در. و روح جهتندن (روح حيوانى) و (قلب) و (روح اضافى) و (سر) و (سر السر) و (خفى) و (اخفى) در. بونلرك جمله سى هر انسانك كندى وجودنده در. و انسانك معراجى بو صورته واقف اولور. و هر باصامقده بر علم زوق پيدا

اولنورکه بو علمی خارجدن آلمق ممکن دکلدر: بناءً عليه دلیلی ذاتک ایچون ذاتکدن طلب ایت. حقی، نفس کامله و اخفی مرتبه لرینه وصولکده کندکده بولورسک و علم ذوقی ایله بیلیرسک. و علم زوقیدن سوز سویلینلری کوردیک و وقت، آنلردن دلیل طلب ایتمه. زیرا بوکا دلیل اقامه سی ممکن دکلدر. آنک دلیلی او سوزلرک حقیقتی کندی نفسکده بولماکدن عبارتدر. بویله اولنونجه آنلرک سوزلرینی قبول ایت؛ انکار ایتمه. کورمدکی که صلی الله علیه وسلم افندمزک نبوتی احوالی ظاهریه لری ایله ثابت اولدیغی و حق جانبندن سویلدیکنه عاقل اولان کیمسه لرک نفسلرنده بر علم راسخپیدا اولدیغی وقت، منقاد و تسلیم اولدیلر. وظائف تکلیفیه دن هر نه تبلیغ بویوردی ایسه، اوزرلرینه آلدیلر. بو تکلیفک سببی نه در و لزومنه دلیل اقامه بویور دیمه دیلر. و اصحابدن سؤال ایدنلرده وار ایدی. فقط سورة مائده ده واقع [یا ایها الذین امنوا لا تسالوا عن اشیاء ان تبد الکم تسوکم] یعنی [۹۲] "ای مؤمنلر بعض اشیادن سؤال ایتمیکز؛ اگر او سره اظهار اولنسه فنا اولورسکز." آیت کریمه سنک نزولنده، صلی الله علیه و سلم افندمه سؤال ایتمکدن نهی اولندق دیدیلر. و سؤالدن وازکچدیلر. بو آیت کریمه نک سبب نزولنی بویله روایت ایدرلر که سراقه بن مالک رضی الله عنه "یا رسول الله هر سنه اوزریمزه حج واجبمیدر؟" دیه سؤال ایتدی. "مدت عمرده آنجق بر کره در. اگر سکا هر سنه واجبدر دیسه م واجب اولوردی؛ حال بو که آکا طاقت کتیرمز ایدیکز. بناءً عليه بویله شیئلردن سؤالی ترک ایدک؛ زیرا امم سالفه نک هلاکی پیغمبرلرینه کثرت سؤال لریندن و اختلاف لریندن واقع اولدی." بویوردیلر. چونکه کثرت سؤال، سائله کلفت تحمیل ایدر. بو حال دنیویه ده ده بویله در.

مثلاً بر افندی خادمه "کیت؛ چارشودن بر اوقه اوزوم آل." دیسه، خادم لاعلی التعین ینه بیله جک درجه ده بر اوزوم آلمغه وظیفه سنی ایفا ایتمش اولور. اگر خادم اوزوم هانکی نوعدن اولاجق دیرسه افندی اوزومک نوعنی تعیین ایدر. و خادم تکرار قاچ غروشه قدر آلایم دیسه افندی ثمنی تحدید ایدر. اگر خادم سؤال ایتمه سیدی قولایقله بر قیه اوزوم تدارک ایدوب کتیره بیله جک ایدی. متابع سؤالری سببیه نوعی تعیین و ثمنی تحدید ایدلمش اولان اوزومی آرامق ایچون طولاشمق مجبوریتنده قالدی و بو سؤالر مشقت و کلفت تولید ایلدی.

نته کم بو حال سورة بقره ده زیح بقره قصه سنده واضحاً حکایه بویورلمشدر. والحاصل شهود زوقیلرینه مستنداً سوز سویلین اهل حقیقتک سوزلرینه [۹۳] دلیل اقامه سی طلب اولنمق عقل سلیم عندنده مناسب دکلدر. امدی ای ارشاد اولنمق اسیتهین طریق قرده شم، سنی بو طریقدن تنفیر ایتمک و سلوکدن واز کچیرمک تشبسنده بولنان بر کیمسه سکا دیرسه کی "جانم، بو اهل طریقک بر طاقم سوزلری واردرکه آنلری عقل قبول ایتمه یور. بولردن دلیل طلب ایت، سویلدیکری سوزلری عقلاً اثبات ایتسونلر. آنلره کوری کورینه تسلیم اولمه." سن بویله رهز نلردن یوز چویر. زیرا او حماقتندن ناشی طالب حقیقت اولمق لزومنی ادراک ایده میور. و سنی ده تنفیر ایدوب کندیسینک دوشدیک قویویه چکیور. سن او احمق الزام و ارشاد ایچون جواباً دی که، "بالک طاتلیلغنه و جماعن لذتنه و آنلرک امثالنه." دلیل اقامه ایت. زیرا بالک طاتلیلغی و جماعک لذتی موجوددر. هنوز بال کوروب ییمامش و هنوز بالغ اولوب نفسنده لزت جماعی طاتممش اولان کیمسه یه بولنرک وجودینی اثبات ایت؛ دیرسه ک، بولنرک اثباتی ممکن دکلدر. او کیمسه بالی طاتمق و نابالغ حد بلوغه واصل اولوب جماع ایتمک ایله بولنرک وجودینه مطلع اولور. و کذا آکا متنده تصویر و ایضاح اولنان خانه مثالنی ایراد ایله. ایشته نتیجه تقوی و عالی و سنی اولان علم تصوف دخی بو مثالره مطابقدر.

عظمت الهیه دن خوفاً کلام الهیسنده بیان بویوردیغی اوامر و نواهی دائره سنی تجاوز ایتمین و زهد و ورع و اخلاق حمیده ایله متصف بولنان بر کیمسه نک بزم عقللریمزه صغمایان بر علمدن بحث ایتدکنی کورور ایسه ک؛ آنی تصدیق و تسلیم ایتمک و آکا حسن ظن ایدوب اعتراض ایتمامک بزلره واجب اولور. زیرا الله تعالی علم لدنسیسی آنجق بو اوصافی حائز اولان کیمسه لره [۹۴] احسان ایلر.

معلوم اولسون که عقل دیدیکمز نعمت الهیه نک احاطه و ادراک ایده میه جکی بر شی یوقدر. آنجق عقل کله قدر عقلک مراتب مختلفه سی واردر. اک دون مرتبه سی عقل معاشر. بو عقل عالم طبیعتده محصور قالان کیمسه لرک یعنی اهل ظاهرک عقلیدر. عقل معاش آنجق کندی دائره سنده متصرفدر. و عالم شهادتک احوالی مدرکدر.

عالم شهادتک فوقنده کی عالمک احوالی ادراک ایده مدیکی ایچون آنلری مستبعد کورور. اگر عقل علم و عرفان ایله تربیه اولنوب ترقی ایدرسه، عقل معاد اولور. بو عقل عالم شهادتک فوقنده کی عوالمک احوالی

دخی ادراك ايدر. امدی عقل معاش كندی مرتبه سنده متفاوت اولدیغی کبی عقل معاد دخی اولیله جه متفاوتدر. منابر عقولك تفاوتی اعتباریله، بی نهایت مراتبی واردر.

این تفاوت عقلها را نیک دان ** در مراتب از زمین تا آسمان

هست عقلی همچو قرص آفتاب ** هست عقلی کمتر از زهره و شهاب

هست عقلی چون چراغ سرخوشی ** هست عقلی چون ستاره آتشی

آنچق بو تفاوت عقل کله وصولده زائل اولور. زیرا عقل کل مرتبه سی عقولك جمع مراتبی جامعدر. چونکه آنک مرتبه سی شهادت، مثال، ارواح و اعیان ثابته مرتبه لرینک فوقی اولان مرتبه وحدتدر. و آنک فوقی ذات بحت و صرفدر که جمیع اوصاف اوراده مضمحلدر. و آنک فوقی یوقدر. و بو مرتبه نك عقل ایله مناسبی یوقدر. انبیا علیهم السلام ایله آنلرک وارثلری اولان کملین محقیقک حضراتنک عقلی عقل کلد. آنک ایچون آنلرک ادراك ایتدکلی شیئ مراتب سفلیده اولان عقول ادراك ایده مز. و بو عدم ادراکلی سببیلله اعتراض و انکار ایدرلر. آنچق عقولک بو مراتبی عارف اولان کیمسه لر، آنلرک خبر ویردکلی شینک حقیقتی ادراك ایده مسه لر بیله آنلری تصدیق و تسلیم ایلرلر. بو حالی بر مثال ایله توضیح ایده لم؛ هنوز قرأت ایله اشتغال ایدن [۹۵] بر صبی یه حکمت طبیعیه مسائلندن تحت ایدلسه، ادراك ایده مز. چونکه هنوز عقلی او مرتبه یه ترقی ایتما مشدر. و کذا مثلثات علمنه واقف اولمیان بر کیمسه یه، (غلطه قوله سنک قاچ متر و طولنده اولدیغی یاننه گیتمدن اولچمک ممکندر) دینلسه انکار ایدر. زیرا آنک مرتبه عقلنه کوره قوله لری بویله اولچمک ممکن کلد. بو عالمده بونک امثالی چوقدر.

ایشته جناب شیخ اکبر رضی الله عنه حضرتلرینک "بزم عقولمزه صیغمایان" افاده سنک معناسی بودر. یوقسه حقیقتده عقلک خارجنده هیچ بر شی یوقدر. عقل و آنک مراتبی بر موهبه الهیه در. بو مراتبی و عقلک بو مراتبه مخصوص اولان بعض علومی، حق تعالی قوللریندن دیله دیکنه احسان ایلر. نته کم [یوقی الحکمة من یشاء] و [علمناه من لدنا علماً] بویورر. و بونک کسبی اولمایوب وهبی اولدیغی بو عالمده کی احوال ایله ظاهردر. نته کم بر مکتبه دوام ایدن چوققلرک سوبه سی امر تحصیلده مساوی دکدر. بعضیلری چوق چالیشیر؛ آز شی اوکره نیر، بعضیلری آز چالیشیر چوق شی اوکره نیر. بو آنچق موهبه الهیه در. سورة کهفده واقع موسی و حضر علیهم السلام قصه سی حق تعالینک قوللریندن بعضیلرینه بعض علومنی خاص قیلدیغنه بر دلیل مقنعدر. [لا یسال عما یفعل وهم یسالون] یعنی "حق تعالی حضرتلرینه ایشلیدیکی شیدن سؤال اولنماز. کندولرینه خطاب واقع اولانلر مسؤلدرلر." زیرا حق تعالی جواد مطلقدر. و آنک تجلیاتی دائمدر. عبد کندی استعدادینه کوره آنک تجلیاتی قبول ایدر.

بناء علیه نیچون احسان ایلدک دیه حقه سؤال توجه ایتمز؛ بلکه نچون نقصانی استعدادکدن ناشی تجلیات الهیه یی قبول ایتمدک دبی عبادده سؤال توجه ایدر. و کذا "استعدادی دخی حق ویرمشد. [۹۶] عبد نه یاپسون؟" دینه مز. چونکه استعدادات ازلیه غیر مجعولدر. اسماء الهیه اقتضاً آتیدر. اسماء الهیه مجعول المدیغی کبی آنلرک اقتضاتی ده مجعول دکدر. بوراسی وحدت صرف مقامیدر: بناء علیه سؤال وجواب منقطع اولور. سؤال و جواب کثرات ایچنده واقعدر. و کثرات غیریت اعتباریه در. نته کم بو کتابک اوائلکده شارحاً ایضاح ایدلمشد.

امدی یوقاریده ایضاح اولنان حقیقته مطلع اولان اصحاب کرام حضراتندن سؤال صادر اولمادی. صلی الله علیه و سلم افندمزه اوکله و آقشام نمازلرینک سبی و علنی نه در؟ نیچون اوکله و ایکندی نمازلرنده کیزلی و صباح و آقشام نمازلرنده آشکار اولارق قرائت اولنور دیه سؤال صورولمادی. بز بویله سؤال واقع اولدیغنه دائر بر روایت ایشیتمدک. چونکه واقع اولمادی. زیرا عقلا عندنده آنک عصمتی ثابت و صدق ظاهر و تبلیغاتی کندی نفسندن اختلاق ایلمدیکی معلوم اولدی. فقط قیلرندده صدقندن اثر اولمیان بر طاکم حمقا قرآن کریمه حقنده [ان هذا الاختلاق] دیدیلر.

امدی ای مستمع بز سنی وارث نبی و تقوایه ملازم اولان کیمسه نك حکمیات الهیه دن سویلیدیکی سوزلر اوزرینه دلیل طلب ایدر بر حالده کورور ایه س؛ بو طلبکدن، سنده صفت صدق مستقر اولمادیغی بیلیرز. زیرا بر کیمسه نك تقوایه دوا می و حدود الهیه یی محافظه غیرتند بولنمی علمنک صحتنه دلالت ایدر. نصل که پیغمبرک معجزه سنی کوردیکک وقت، انکاره مجالک قالماز. و آنک صدقنی مجبوراً تسلیم ایدر ایه س، اهل تقوای دخی اولیله جه تصدیق ایتلمیسک. زیرا [۹۷] صفات نفسانیه، وجود انسانیده علی الاطلاق شدتله ظهور ایستر. حق تعالی حضرتلری احکام الهیه سی ایله آنی تحدید و تقیید بویورمشد.

اكر تحديد و تقيد بويورماسه ايدى؛ انسانلر حضيضى اسفله و صفات نفسانيه حيوانيّه ايچنده مستغرق اولوب، مقصد اصلى اولان ترقى و عروجدن محروم قاليرلر ايدى. نته كم حق تعالى بويورور [لقد خلقنا الانسان في احسن تقويم ثم رددناه اسفل سافلين الا الذين امنوا وعملوا الصالحات فلهم اجر غير ممنون] بويله اولونجه احكام الهيّه بي تعظيماً نفسى حدود الهيّه دائره سنده ايتخدام ايتكم غايت كوچدر. شدتله ظهور ايستهين احكام نفسه مخالفتله، بوكا موفق اولان كيمسه شيهسه سز صاحب كرامتدر. نته كم حق تعالى [ان اكر مكم عند الله اتقيكم] بويورور. فقط نفسك حيل و دسائسى سببيله ظاهرده متقى كورونلر ايله لوجه الله صاحب تقوى اولانلرى تفريق ايتكم لازمدر. اولكيلر طريق وهمك سالكلرى اولوب عباداللهك رهزنيذر. ايكنجيلر ايسه طريق حقيقتك سالكلرى اولوب عباداللهك رهنماسيدر. بونلرك هر ايكيسيده اقوال و افعالندن اكلاشيلير.

مصراع

كلامندن اولور معلوم كشينك كندى مقدارى

و ديكر مصراع

آيينه سى ايشدر كشينك لافه باقلماز

يعنى بر كيمسه نك كلامندن درجه عرفانى و فعلندن دخى سوزينك ارى اولوب اولماديغى آكلاشيلير. جناب شيخ رضى الله عنھك توصيه لرى سالك راه حقيقت اولان اهل تقوانك كلاملرينى عدم انكاردر. يوقسه هنوز نفسك حيل و دسائسى آلتنده زيون اولانلرك كلاملرى زاتاً بللى اولديغندن، بحقن رد اولنور. اهل صدق اولان اولكى طائفه نك كلاملرينى انكار ايدر اسهك سنده صفت صدقندن جزئى بر شئ بيله يوقدر. بوكى ذوات كرامك [۹۸] احوالى كنديلرنه مخصوص بيلوب تسليم ايله. سوزلرينى انكار جهتنه كيتمه و "يا رب بو عبد خصكه ويرديك علم دن بنى دخى نسيبه دار ايدرك علمى زياده لشدير." ديه نياز ايله. بلكه سكا دخى جانب حق دن بويله بر علمك قاپوسى آچيلور.

فصل من ذلك

متن

[ولا تنكر عليهم وفقك الله تعالى النطق بالغيب مع ايمانك بالمثال المحسوس الذي نصب الله تعالى لك ان المرأة اذا صقلت وجلت عنها الصداء تجلت صورة الناظر فيها اليس يرى نفسه حسناً ام قبيحاً

فان جاء احد خلفه تجلت صورته في المرأة فعند ما نظر اليها والحاضرون معه قال خلفي انسان او شئ على صورة كذا وكذا حتى يستوفي ما رأى وهو لم يزه بعينه الرؤيا المعهودة والتصديق بهذا واجب فانه محسوس كذلك المعقول نظير المحسوس فيعمد الانسان الى مرآة قلبه فيجلوها من صداء الاغيار ويحيط عنها كل حجاب يحجبها عن تجلى صور المعقولات والمغيبات بانواع الرياضات والمجاهدات فاذا صفت وتجلت تجلى فيها كل ما يقابلها من المغيبات فنطق عما شاهد ووصف ما رأى ما كذب الفؤاد ما رأى وهذا مثال على التقريب ولولا التطويل لتكلمنا على ضروب المكاشفة واصنافها لكن يكفي هذا القدر فمن اراد ان يقف على انواعها على الكمال من تأليفنا فليقف على جلاء القلوب ثم ياليت شعري طالب الدليل على هذا العلم المشاهد هل احاط علماً بمعاني الكتاب حتى يقال له هو من كذا اهل احاله دليل العقل فغاية العاقل الذي حصل له عقل التكليف ووقف عند احكامه من واجب وجائز ومستحيل ان يجعل ما نطق به هذا الصوفي من قبيل الجائز وانما صار واجبا عندهم لامن حيث نفسه الا من حيث العلم القديم فانه سيكون فاذا اتى هذا الصوفي بالجائز او بموقفات العقول اذ النبوة والولاية فوق طورالعقل فالعقل انما يقف او يجوز لانه ماتي بشئ يهد به ركنا من اركان التوحيد ولا ركنا من اركان الشريعة فما حرم المستمع له في معرض الانكار الاقله التصديق فالصفة راجعة عليه والصوفي منزّه عما نسب اليه فدارك يا اخي دارك قبل خلول الهلاك ويموت الانسان على ما كان عليه ويحشر على مامات عليه وحذار حذار من فوات هذه الاسرار والاستضاءه بهذه الانوار فافرش ايها الطالب الحبيب بساط التسليم واخرج بالحرية عن رق الانكار واقعد على كرسي الفكر وافرج عليك حلة المجاهدة واجعل على رأسك تاج الموافقه والمساعدة وانظر النطق من غير محل الخطاب تجد الحق وانظر المستمع تجده مستمعاً مسمعا مخاطباً مخاطباً فاذا كان هو المتكلم المستمع فانت عدم وان كنت موجوداً كما انت حاضر وان كنت مفقوداً ولذلك اشار صلى الله عليه وسلم مخبراً عن ربه عز وجل ولا يزال العبد يتقرب الى بالنوافل حتى احبه فاذا احبته كنت سمعه وبصره فمن يكن الحق بصره فكيف يخفى عليه شئ ومن كان لسانه فكيف ينتهي كلامه فتحقق في هذه المقدمه وقف عندها ترشد وتحمد عاقبة امرك ان شاءالله تعالى فوفر دواعيك وفقك الله لما نوره عليك في هذا الكتاب والله ينفعنا واياك بالعلم ويجعلنا من اهله بعزته [١٠٠]

بونندن بر فصلدر ترجمه

"الله تعالى سنى موفق ايلسون. الله تعالينك سنك ايجون نصب ايلديكي مثال محسوسه ايمانك ايله برابر آنلر اوزرينه غيب ايله نطقى انكار ايتمه. محقق آيينه سيلنديكي و جلا ويرلديكي وقت آندن پاص زائل اولور. و ناظرك صورتى آنده كورينور. او كيمسه نفسنى كوزل ويا چريكن اولارق كورمه زى؟ آنك آرقه سنه بريسي كلديكي وقت، آكا نظر عندنده صورتى آيينه ده ظاهر اولور. كنديسيلى برابر حاضر اولانلره آرقه مده بر انسان واردر. ياخود شويلى و بويله صورتده بر شئ واردر دير. او اونى مهود كوروش ايله كورمديكي حالده، كوردديكي شئ درجه كفايه ده وصف ايدر. حال بوكه آنى تصديق ايتكم واجبدر. زيرا او محسوسدر. معقول دخى بويله جه محسوسك نظيريدر. انسان قلبنك آيينه سنه قصد ايدوب آنى اغيار پاصندن تجليه ايدر. و انواع رياضات و مجاهدات سببيله، آنى معقولات ومغيبات صورتلرنك تجليسنندن حجابيه دوشورك كافه حجاب آندن تباعد ايلر.

امدى صافى و مجلا اولديغى وقت مغيباتندن آكا تقابل ايدن هر بر شئ آنده كورينور. كوردديكي شيدين سويلر و كوردديكي شئ وصف ايدر. "قلبك كوردديكي شئ يالان دكلدر." و ايشته بو على تقريب بر مثالدر. و اكر اوزاماسه بز مكاشفه نك اقسامى و اصنافى اوزيرنه تكلم ايدر ايدك. لكن بو قدر كافيدر. آنك انواعنه كمال اوزره وقوفى مراد ايدك كيمسه تأليفمزدن (جلاالقلوبه) وقوف پيده ايلسون. بعده بو علم مشاهد اوزرينه دليل طلب ايدن كيمسه، بقالم معانى كتابى علماً احاطه ايتديمى؟ تاكه آكا او بوندندر دينلسون. ياخود آكا دليل عقلمى حائل اولدى.

امدى كندوسنه عقل تكليف [١٠١] حاصل و آنك احكامى عندنده واقف اولان عاقلك غايه سى، واجب و جائز و مستحيل جنسندندر. بو صوفينك نطق ايلديكي شئ جائز قبيلندن قيلمق آكا لازمدر. حال بوكه بو صوفى جائز ايله وياخود موقوفات عقول ايله كلديكي وقت، آنك نفسى حيثيتندن دكل آنجق علم قديم حيثيتندن آنلرك عندنده واجبدر. زيرا نبوت و ولايت طور عقلك فوقيدر. عقل آنجق يا توقف ويا تجويز ايدر. چونكه صوفى اركان توحيددن بر ركنى و اركان شريعتدن بر ركنى هدم ايدن بر شئ اتيان ايتمز.

امدی مستمع معرض انکارده آنجق قلت تصدیق صدقدن محروم ایلدی. صفت ایسه آکا راجعدر. حال بوکه صوفی کندوسنه نسبت اولنان شیئدن منزحدر.

ای دراک اولان قردهشم. حلول هلاکدن مقدم تدارک ايله. و انسان بولندگی حال اوزرینه اولور. و اولدیکی حال اوزرینه محشور اولور. بو اسرارک فواتندن صاقین صاقین. بو انوار ايله ضیالین. ای طالب حبیب، بساط تسلیمی یای و حریت ايله رق انکاردن چیق. و کرسی فکر اوزرینه اوطور. و حله مجاهده پی اوزرینه آل. و تاج موافقت و مساعده پی باشکه قوی. و محل خطابک غیرندن نطقه نظر ایت. حق بولورسک و مستمعه نظر ايله، آنی مستمع و مسمع و مخاطب و مخاطب بولورسک.

امدی او متکلم و مستمع اولدیگی وقت سن موجود اولدیغک حالده عدمسک. تنه کیم مفقود اولدیغک حالده حاضرسک و ایشته بونک ایچون صلی الله علیه و سلم افندمز ربی عز و جل حضرتلرندن مخبراً "عبد بن اونی سونجیه قدر نوافل ايله بکا تقریدن زائل اولماز وقتاکه بن آنی سورم. آنک سمع و بصری [۱۰۲] اولورم." قولنده اشارت بویورورلر. امدی بصری حق اولان کیمسه اوزرینه بر شی نصل کیزل اولور. و لسانی او اولان کیمسه نک کلامی نصل نهایت بولور.

امدی بو مقدمه ده متحقق و آنک عندنده واقف اول که ارشاد اولنه سک. و ان شاء الله تعالی عاقبتک محمود اول. بناء علیه دواکی توفیر ايله. الله تعالی سنی بو کتابده سکا ایراد اولنان شیئه موفق ایلسون. و الله تعالی بزی و سنی علم ايله نفعلندیرسین. و بزی آنک اهلندن قیلسون. (بعزته)

شرح

بو بحث، ذکر اولنان مقدمه دن بر فصلدر. الله تعالی بو بیاناتمزی آکلامغه و آکلاقدن صکره تصدیق و تسلیمه سنی موفق ایلسون. الله تعالی حضرتلری عالم حس و شهادتده عالم ملکوتک احوالنه دلالت ایتمک اوزره بر طاقم امثله محسوسه نصب ایتمشدر. و سن ده آنلری انکار ایده میوب تصدیق ایدرسک. زیرا محسوس اولان بر شئیک انکاری عقل قبول ایتمز.

امدی مادام که بو کبی مثال محسوسه ایمانک وارد؛ بو ایمانک ايله برابر محقیقنک عالم غیبه تعلق ایدن سوزلری ایشتدیگک وقت آنلری انکار ایتمه. عالم حس و شهادتده کی مثال محسوسدن بریسی بودرکه توزلی و پاصلی اولان بر آینه سیلندیکی و پارلادلیگی وقت، آنک توزی و پاصی کیدر. و ناظرک صورتی او آینه ده ظاهر اولور. و او کیمسه کوزل ویا چیرکین اولارق صورتی عیناً آینه ده مشاهده ایدر. ناظرک آرقه سنه بریسی کسه آینه یه باقنجه آنک صورتی ده کورور. اوراده بولنانلره آرقه مده بر انسان وار یاخود شو بیچمده و بویله بر صورتده بر شی وار دیر. ناظر آنی معهود کوروش [۱۰۳] ايله کورمیدیکی حالده یعنی یوزینی آرقه سنه چویروب او انسانه ویا او شیئه باقمادیگی حالده آینه ده کوردیکی صورتی تمامیه وصف و تعریف ایدر. آنک بو وصف و تعریفی تصدیق ایتمک واجبدر. چونکه ایسته یین بر آینه ده کی صورت و برده صورتک اصلنه باقهرق بو وصف و تعریفی تطبیق ایده بیلیر. چونکه هر ایکسده محسوسدر. و انکاری ممکن دکدر. ایشته معقول اولان شیئلر دخی بویله جه محسوس اولان شئیلرک نظیریدر. شویله که انسانک قلبی آینه یه مشاهددر. و آنک پاصی و توزی عندالمحققین ماسوا تعبیر اولنان نقوش کونیه در. نته کم مرشدم مولوی اسعد دده حضرتلری بویورور:

بیت

کوکل آیینه وجه خدادار * آنک ژنکی نقوش ماسوادر

وقتاکه انسان قلبنک آیینه سنه قصد ایدوب اغیار و ماسوا پاصنی آندن سیلر و آیینه قلبندن معقولات مغیبات یعنی عالم ملکوت صورتلرینک تجلیسنه مانع اولان بالجمله حجابلر و پرده لر انواع ریاضات و مجاهدات سببیه زائل اولور؛ آنک بو حال صفوتی وقتنده مغیباتدن و عالم ملکوتدن آکا عکس ایدن هر بر شی و هر بر صورت آنده کورونور. آیینه قلبنه منعکس اولان شئی چشم روح و چشم عقل ايله نظر ایدوب کوردیکی شیدن سویلر. و کوردیکی شیء وصف ایلر. نته کم بو کتابک کاتبی بو معائی معقوله پی اولاً آیینه قلبنده مشاهده ایتمش و بعده حروف و ظروف کسوه سیله عالم حسه اخراج ايله مشدر. بو حقیقته اشارتله حق تعالی حضرتلری [ما کذب الفواد ما رای] بویورور. ایشته بو بیانات، معقولی محسوسه تقریب ایچون بر مثالدر. و اگر موجب تطویل اولمسه بز مکاشفه نک اقسامی و اصنافی اوزرینه بر چوق شیئلر سویلر ایدک. و لکن بو قدر کافیدر. [۱۰۴] مکاشفه نک انواعنه کمال اوزره واقف اولمق ایسته یین کیمسه تألیفاتمزدن بولنان (جلاءالقلوب) نامنده کی کتابمزی مطالعه ایتسون.

بوندن صکره معلوم اولسون که آیینۀ قلبرینه انعکاس صورتیله مشاهده ایتدیگری علوم غیبیه دن بحث ایدن محققینک سوزلرینه دلیل طلب ایدن کیمسه نك حالته نظر ایدریز. اگر او کیمسه قرآن عظیم الشانک معائنۀ ظاهره و باطنه سنی علماً احاطه ایتمش ایسه، آکا بو سوزک دلیلی کتاب الهدن فلان آیتک معناسیدر دینیلرک جواب ویرلمک ممکن اولور. اگر او کیمسه معائنۀ کتاب الهی احاطه ایده مامش و آکا دلیل عقل حائل اولمش ایسه بویله کندوسنه عقل تکلیف حاصل و احکام تکلیف عندنده واقف اولان کیمسه نك حکمی اوچ شئیدن خارج اولماق لازم کلیر که بونلرده (واجب)، (جائز) و (مستحیل) در.

عقل عندنده بونک دردونجسی یوقدر. بو صفتده بولنان بر عاقل، محققیندن اولان بر صوفینک سوزینی ایشتدیکی وقت مادام که کتاب اللهک معانیسنی احاطه ایده مدیکندن آنک دلیلنه مطلع اولامدیگی ایچون واجب عد ایتمه یور. هیچ اولماز ایسه آنی مستحیل عد ایتمه یوب جائز قبلندن کورمک و انکار ایتمه مک ایجاب ایدر. چونکه بو صوفی اوامر و نواهی الهیه دائره سنی تجاوز ایتمز و زهد و ورع و اخلاق حمیده ایله متصفدر. و حدود الهیه دائره سنده حرکت ایتدیکنه حکم اولنان بر کیمسه نك عینی زمانده اختیار کذب ایله حدود الهیه خارجنده ده حرکتنه حکم ایله مک ایکی ضدک اجتماعنه حکم ایتمک دیمک اولاجغندن عقل بونی تجویز ایتمز. حال بوکه بو صوفی عقلاً جائز کورولمک ویا توقف ایدلمک لازم کن بر شئی بیان ایلدیکی وقت، او کلامی کندی نفسندن دکل، آنجق علم قدیمدن اخذ ایلدیکی ایچون [۱۰۵] بو کلام آنلرک عندنده عقلک حکمی کبی شایان تجویز ویا توقف دکلدر؛ بلکه واجبدر. چونکه نبوت و ولایت عقل جزئی طورینک فوقندهدر. فقط عقل کلی طورینک فوقی دکلدر. نته کم عقلک مراتبی بالاده کی شرحده ایضاح اولندی.

عقل جزئی یا توقف ایدر. ویا تجویز ایلر. چونکه صوفی بیان ایلدیکی علوم غیبیه ده ارکان توحیددن بر رکنی و ارکان شریعتدن بر رکنی ییقان بر شئی کتیرمز. بو سببله عقل جزئک او کلامی یا تجویز ایتمه سی ویا توقف ایدوب انکار ایتمه سی لازم کلیر. ایشته صاحب صدق اولان عقول جزئییه اربابنک رویشی بودر. بویله اولنجه مستمعی صدقندن محروم ایدن شئی معرض انکارده آنجق قلت تصدیقدر. و قلت تصدیق ایسه عقل جزئی ایجابنه مخالفت و شیطان وهمه موافقتدر. و بو صفت مستمعه راجعدر. صوفی یه راجع دکلدر. حال بوکه صوفی بویله عقل جزئی حکمنه مخالفت ایدن کیمسه طرفندن کندوسنه نسبت اولنان کذبندن مزهدر. بناءً علیه صفت کذب، صوفی پی تکزیب ایدن بویله بر مستمعه راجع اولور. یعنی کازب اولان صوفی اولماز. بلکه آنی انکار ایدن مستمعک کندوسی اولور.

ای ادراکی چوق اولان صورت انسانیه قرده شم، بو تعین بشریک موت ایله بوزولمق زمانی کمزدن اول، آندن صکره قطع ایده جکک مراتب ایچون حاضران. زیرا حدیث شریفده بویورولدیگی اوزره انسان عالم شهادتده نه حال اوزرینه بولنورسه او حال اوزره اولور. و نه حال اوزرینه اولمش ایسه او حال اوزره حشر اولور. [۱۰۶] ذرات خاکک میلیارلرده بیر مرتبۀ نباته کلیر و مرتبۀ نباته کلر ذرات خاکک میلیارلرده بری مرتبۀ حیوانه انتقال ایدر. و مرتبۀ حیوانه انتقال ایدن ذرات خاکک میلیارلرده بری صورت انسانیه کلیر. و صورت انسانیه ده پیدا اولان نطفه نك بیکلرده بری دیگر بر صورت انسانیه منقلب اولور و افراد انسانیه نك میلیونلرده بری دین حق و اعتقاد صحیح صاحبی بولنور. و بونلرک یوز بیکلرده بری دراک اولور. و دراک اولانلرک بیکده بری طالب حقیقت و تشنه معرفت اولور. مادام که سن بو قدر مراتبی قطع ایله دراک و طالب حقیقت بر انسان اولدک حال حیاتکده بو اسراره وقوف فرصتی فوت ایتمکدن صاقین، صاقین. و بو انوار معرفت ایله ضیادار اول. ای بو اسرارک سوکلی طالبی، محققینک کلامی تسلیم و تصدیق بساطنی یای. و عقل و فکریکی حر بوراقوب آنلری انکار و تکزیب اسارتندن چیق وکرسئی فکر اوزرینه اوطور.

مثنوی

ای برادر تو همان اندیشه ** ما بقایت استخوان وریشه

ترجمه

ای برادر سن آنجق بر دوشنجه دن و فکرندن عبارتسک

اوست طرفک کمیک و اعصاب و عضلات و الیافدن عبارتدر

و بو تعین کشفکک اقتضاتی اولان صفات حیوانیه نك ظهورینه مخالفتله حله محجاده بی اوزریکه آل. و محققینک علم قدیمدن اخذ ایتدیگری کلامه مخالفتدن واز کچوب تاج موافقت و مساعدیه باشکه قوی و محل خطاب اولان لسان ظاهره نظردن [۱۰۷] صرف فکر ایدوب نطقک مصدر اصلیسنه باق. حق بولورسک. زیرا صورت انسانیه بالاده ایضاح اولوندیگی اوزره جماددن عبارت اولان ذرات عناصرک اجتماعندن حاصل اولان

بر ترکیبدرکه آنده موجود اولان کوز، قولاق، لسان...الخ حقك سمع، بصر وکلام کبی صفاتنک ظهوری ایچون موضوع پنجره لر در. و بو معرفتی کندیکه دستور اتخاز ایدوب دیکله یین کیمسه یه نظر ایتدیکک وقت آنی دیکله یین و دیکلندیرن و خطاب ایدن و خطاب اولنان بولورسک. نته کم کونش بر اولدیغی حالده مختلف پنجره لر دن او پنجره لرك اشکالنه و وسعتنه تبعاً ضیای نفوز ایدر. پنجره لرك کثرتی کونشک تعددینی ایجاب ایتمز.

امدی حق متکم و مستمع اولدیغی وقت، سن هر نه قدر صورت عنصریه ک اعتباریله موجود ایسه کده حقیقتده بو صفتلر، او صورت منجمده عنصریه ک اولمادیغندن سن معدومسک. سویله مه کی و دیکله مه کی کندیکه اضافه ایتمه ک وهمکدن متولددر. وقتاکه حقک بو صفتلرینک سنک بو صورت عنصریه که عکسی موت ایله سندن منقطع اولور و حواس پنجره لری قاپانر، کندیکه اضافه ایتیکک بو صفتلرك سنک اولمادیغی و بو خصوصده کی دعواک موهوم اولدیغی فعلاً تظاهر ایدر. نته کم سنک قرق یاشنده اولدیغی فرض ایتدیکمز وقت قرق سنه اول مفقود ایدک و عمرینی یتمش سنه فرض ایتدیکمزه آندن صکره یینه مفقود اولورسک و بو ایکی مفقودیت حالی ایچنده حیات دیدیکمز صفت سنک اولمایوب حقک اولدیغی ایچون هر نه قدر حاضر کورونمکده ایسه کده حقیقتده یینه مفقودسک. ایشته صلی الله علیه و سلم افندمز ربی عز و جل حضرتلرندن اخبار ایدوب [۱۰۸] "عبد، بن آنی سونجیه قدر نوافل ایله بکا تقریدن ذائل اولماز وقتاکه بن آنی سورم؛ آنک سمعی و بصری اولورم." قولنده اشارت بویورورلر.

معلوم اولسون که بالاده کی ایضاحاته نظراً حق تعالی حضرتلری، حقیقتده بالجمله عبادینک سمع و بصری و لسانیدر. فقط عبادک چوغی بو صفاتی وجود موهوملرینه اضافه ایدوب بو حقیقتدن بخردرلر. بناءً علیه آنلرك کندی ظنلرینجه حق، کندیلرینک سمع و بصری و لسانی دکلر. بو وهمک آنلردن زوالی و حقیقت حاله اطلاع لری آنجق انبیایه و آنلرك کتیردکلی احکامه تمامیله تابع اولارق صفات نفسانیله لرین استتاریله ممکندر. و بو حال حب ازلی الهینک آنلر حقنده تجلیسی سببیه آنلرك دخی حقه محبتلریله ظهور ایدر؛ نته کم حق تعالی [یحبههم و یحبونه] بویورر. و عبادک عبادات نوافله مواظبتی، حقه اولان محبتلرندن ناشی صدق ایله حقه توجهلریله ممکن اولور. زیرا عباداته دوام مطلقاً سائقه محبتله اولور. عابد یا طوغریدن طوغریه حقه محبت ایله آنک امرینی تعظیماً عبادت ایدر. بو صورتده آنک نظرنده لذائز جنت و آلام جهنم بولنماز و یا خود لذائز جنته محبت و آلام جهنمدن خوف ایله حقه عبادت ایدر. بو ایسه آنجق کندی نفسنه محبتدن نشئت ایدر. بناءً علیه هر ایکی شقهده عبادتک سائقی محبت اولور. فقط اولکی محبت خواصه و ایکینجی عوام مؤمنینه مخصوصدر.

امدی حواصک عبادات نوافله و مواظبتی حالنده حقک حب ازلیسی آنلر حقنده فعلاً ظهور و تحقق ایدر. و بو تحقق نتیجه سنده وجود موهوملرینک وجود حقیقه فناسنی مشاهده ایدرلر. و بو فنا ایچنده کندیلریندن صدور ایدن صفاتک کندیلرینک اولمادیغنی بیلرلر. بناءً علیه بصری حق اولان بویله [۱۰۹] بر کیمسه دن بر شینک احتفاسی ممکن اولورمی؟ و لسان حقک لسانی اولان بویله بر کیمسه نک کلامی نهایت بولورمی؟

ایشته ای طالب حقیقت بو مقدمه ده بیان ایدیلن معانی پی قلبکه سیندیروب او معنالر ایله متحقق اول. و او معنالرک عندنده کونلرجه توقف و تأمل ایت که طوغری یولی بولاسک و انشاءالله عاقبتک محمود اولور. بویله اولنجه حقیقه اطلاع اسبابی توفیر ایله. الله تعالی سنی بو کتابده سکا ایراد ایتدیکمز شیلری آکلامغه و حقیقتنه وصوله موفق ایلسون. و الله تعالی بزی و سنی علم لدنی ایله نفعلندیرسین و بزی و سنی علوم لدنییه اهلندن قیلسون. (آمین بعزته)

متن

[قال المؤلف لما فرغنا من هذه المقدمة والتمهید رأینا ان نقدم فصلاً فی فهرست اللبواب رغبت فی التیسیر لمن اراد ان یقف علی سر معین منها فینظر بابہ فی الفهرست فیسهل علیه مطلبه انشاءالله تعالی

الباب الاول: فی وجود الخلیفه الذی هو ملک البدن واغراض الصوفیه رضی

الله عنهم فیہ وتعبیر هم عنه

الباب الثاني: في اختلاف العلماء في ماهيته وحقيقته
الباب الثالث: في اقامة مدينة الجسم وتفصيلها من جهة كونها ملكا لهذا الخليفة
الباب الرابع: في ذكر السبب الذي لاجله وقع الحرب بين العقل والهوى
الباب الخامس: في الاسم الذي يخص الامام وحده وفي صفاته واحواله [١١٠]
الباب السادس: في العدل وهو قاضي هذا المدينة العالم باحكا مها تديراتها
الباب السابع: في ذكر الوزير وصفاته
الباب الثامن: في الفراسة الحكمية والشرعية
الباب التاسع: في معرفة الكاتب وصفاته وكتبه
الباب العاشر: في المسددين والعاملين اصحاب الجبايات والخراج
الباب الحادي عشر: في رفع الجبايات الى حضرة الالهيه ووقوف الامام
 القدس عليها الى الملك الحق سبحانه
الباب الثاني عشر: في السفراء والرسل المتوجهين الى الثائرين
الباب الثالث عشر: في سياسة القواد والاجناد ومراتبهم
الباب الرابع عشر: في سياسة الحروب وترتيب الجيوش عند اللقاء
الباب الخامس عشر: في ذكر السر الذي يغلب به هذه المرتبة والتنبيه عليه
الباب السادس عشر: في ترتيب الغذاء للروحانية اى الروح على فصول السنة
الباب السابع عشر: في خواص الاسرار المودعة في الانسان وهو على خمسة ابواب
*الباب الول: في كيفية افاضة العقل
*الباب الثاني: في الحجب المانع
*الباب الثالث: في اللوح المحفوظ الذي هو الاتام ولوح المحدث والاثبات
*الباب الرابع: في اسباب الزفرات
*الباب الخامس: في الوصية المريد السالك [١١١]

ترجمه

"مؤلف ديركه بو مقدمه و تمهيددن فارغ اولديغمزده، انلردن بر سر معينه وقوفي مراد ايدن كيمسنگ سهولتنه رغبتة فهرست ابواب حقنده، بر فصل تقديمى مناسب كوردك. فهرسته اولان بابنه نظر ايدر؛ آكا مطلبى آسان اولور. انشاءالله تعالى

برنجى باب: بدنك حكمدارندن عبارت اولان خليفه وجود و صوفيهنك آنك حقنده غرضلرى و آنلك تعبيرى بيانندهدر.
 ايكنجى باب: آنك ماحيتى و حقيقى حقنده علمانك اختلافى بيانندهدر.
 اوچنجى باب: مدينة جسمده اقامت و آنك بو خليفه بر ملك اولمى جهتندن تفصيلى بيانندهدر.
 دردنجى باب: كندوسندن دولاي عقل و هوى آراسنده حرب واقع اولان سببك ذكرينه دائردر.
 بشنجى باب: امام واهده خاص اولان اسم و آنك صفاتى و احوالى بيانندهدر.
 آلتنجى باب: بو مدينةنك قاضيسى اولان عدل بيانندهدر كه آنك احكامى و تدبيراتنى عالمدر.
 يدنجى باب: وزير و آنك صفاتى بيانندهدر.
 سكرينجى باب: فراست حكميه و شرعيه بيانندهدر.
 طقوزنجى باب: كاتب و آنك صفتى و كتبى بيانندهدر.
 اوننجى باب: اصحاب جبايات و خراج اولان عاملر و مسددر بيانندهدر.
 اون برنجى باب: جباياتك حضرت الهيه رفعى و امام قدسينك آنلره وقوفى و آنلرى ملك حق سبهانه حضرتلرينه رفعى بيانندهدر.
 اون ايكنجى باب: مفسدله متوجه اولان سفيرلر و رسوللر بيانندهدر. [١١٢]

اون اوچنچى باب: سياست قواد و اجناد و آنلرك مراتبى بيانندهدر.
 اون دردنچى باب: عنداللقاء سياست حروب و ترتيب جويوش بيانندهدر.
 اون بشنچى باب: بو مرتبهيه غالب اولان سرك ذكرينه و آنك اوزرينه تنبيهه دائردر.
 اون آلتنچى باب: روحانيتك يعنى روحك فصول سنه اوزرينه ترتيب غداسى بيانندهدر.
 اون يدنچى باب: انسانه مودوع اولان خواص اسرار بيانندهدر و او بش باب اوزيرنهدر.
 *برنجى باب: افاضه عقل كيفيتى بيانندهدر كه ابواب كتابك اون سكرنجسيدر.
 *ايكنچى باب: حجب مانعه بيانندهدر كه ابواب كتابك اون طقوزنجسيدر.
 *اوچنچى باب: امام مبدن عبارت اولان لوح محفوظ لوح محو و اثبات بيانندهدر.
 ابواب كتابك يكي رمنجيسيدر.
 *دردنچى باب: اسباب زفرات يعنى طربدن بياخود كردن تنفس شيديدك اسبابى
 بيانندهدر كه ابواب كتابك يكرى رمنجيسيدر.
 *بشنچى باب: مريد سالكه وصيت بيانندهدر. بوده فصللر اوزيرينه اولوب آنكله كتاب
 ختم اولنور. [۱۱۳]

الباب الاول

في وجود الخليفة الذى هو ملك البدن واغراض الصوفيه فيه رضى الله عنهم فيه وتعبير هم عنه

متن

[اعلم ان هذا الخليفة وهو الروح الكلى وقد نبه الله سبحانه وتعالى عليه في قوله تعالى (واذ قال ربك للملائكة انى جاعل في الارض خليفة) واعتباره في العالم الاصغر استخلاف الروح في ارض البدن قد قدمنا في صدر هذا الكتاب قصدنا فيما اشرنا اليه وعزمنا على اخراجه في هذا المجموع ومهدناه مخافة الطعن وانتقاد والنقاد العمى الذين (يعلمون ظاهر من الحياة الدنيا وهم عن الآخرة هم غافلون) واعربنا عن حقيقة ما اردنا حتى لا يجد الناقد اليه مساعاً فنقول على بركة الله تعالى والله يقول الحق وهو يهدى السبيل]

برنجى باب

بدنك حكمدارندن عبارت اولان خليفة وجود و صوفيه نك آنك حقنده غرضلرى و آنلرك تعبيرى
 بيانندهدر

ترجمه

"معلوم اولسون كه محقق بو خليفه روح كليدر. و الله سبحانه و تعالى آكا [واذ قال ربك للملائكة انى جاعل في الارض خليفة] يعنى "يا حبيبم ذكر ايت شو وقتي كه ربك ملائكه يه بن يرپيزنده بر خليفه قيليجيم ديدى." قول شريفنده تنبيه بيوردى. و عالم اصغرده آنك اعتبارى ارض بدنده روحك استخلافيدر.

بز بو کتابك ابتداسنده آكا اشارت [۱۱۴] ایلدیکمز شیده قصد ایلدک و بو مجموعه آنک اخراجنه عزم ایلدک و حیات دنیانک ظاهرینی بیلن و آخرت لرندن غافل اولان اعمی ناقدلرک تعن و انتقاد ی قورقوسنی تمهید ایلدک و ناقدک آکا بر طریق بولامامسی ایچون مراد ایلدیکمز شینک حقیقتنی اظهار ایلدک. امدی بز الله تعالینک برکتی اوزرینه سویلرز. الله تعالی ایسه حق سویلر و طوغری یوله ارشاد ایلر."

شرح

معلوم اولسون که بو کتابک ابتداسنده شرح اولندیغی اوزره وجود واحد حقیقینک لباسی غیریت ایله ظهوری مرتبه روحده واقع اولمشدر. و بو مرتبه فرد و واحددر. زیرا واحددن آنجق واحد صادر اولور. محققین بوکا (روح کلی) و (خلیفه اول) دیرلر و روح کلی امر یعنی شأن کلی الهیدر. نته کم آیت کریمه ده [قل الروح من امر ربی] بیورلمشدر. و بو روح کلینک جزئیاتی و توابعی بی نهایتدر. زیرا شأن کلی الهینک بی نهایت جزئیاتی و توابعی واردرکه بونلره (شؤنات الهیه) و (نسب الهیه) دیرلر. واحدک نسبی قبیلندندر. زیرا واحدک نصف، ثلث، ربع، خمس... الخ کبی بی نهایت نسبی واردر. و روح کلی، حقیقت محمدیه نکه کلاً مرتبه روحیه تنزلندن باشقه بر شی دکلدر. نته کم حدیث شریفده (اول ما خلق الله روحی) بیورولمشدر.

امدی بو روح و آنک توابع و جزئیاتی، مرتبه روحیتده قالدقجه، آثار فعلیه خلافت ظاهر اوله میه جغندن بعده بو روح کلیدن علم الهیده ثابت اولان صور اسماء الهیه نکه مظاهری تمیز ایلدی. نته کم حدیث شریفده (انا من الله والمؤمنون من نوری) بیورولمشدر. شارح مثنوی بحر العلوم مولانا عبدالعلی قدس سره رساله لرنده بیورلر که (ارواح ایکی قسمدر. بر قسمنک تصرف و تدبیر حسبیه ابدانه تعلقی یوقدر. جسممزه اولان نفس ناطقه نکه تدبیر و تصرفی کبی. و آنلره کروبیان دیرلر. بونلر دخی ایکی قسمدر. بر قسمنک [۱۱۵] عالم اجسامدن خبری یوقدر. زیرا بونلر مجانیندرلر. تجلیات وحدت قهری آنلرک دانشلرینی یاقمشدر. آدمه سجده یه و سرفرویه مأمور اولمدقلرینک سبی بودر. آنلر عظمت حق تعالی ده آشفته و دوانه و جمال حق مطالعه ده یاکانه درلر. و آنلره (ملائکة مهیمنه) دیرلر.

و بر قسمنک ده هر نقدر عالم اجسامه تعلقی یوق ایسه ده آنلرک هر بر فردی اجسامدن بر جسم اوزرینده مدبردر. جسم زیدی، روح زیدک مدبر اولمسی کبی. بونلر قیومیتک مشاهده سی ایچنده آشفته و متحیردرلر. فقط آنلر بارگاه الوهیتک حاجبلری و فیض ربوبیتک واسطه لریدر. و فیض حضرت اقدس و اعلی ایکی قسم اوزرینه در. بری (فیض وجه خاص) و دیگر (فیض سلسله ترتیب) در. (فیض وجه خاص) حق سبحانه و تعالی حضرتلرینک سریانی جهتندن عبدک قلبنه غیرک واسطه سی اولمقسزین فائز اولان بر فیضدن عبارتدر. و (فیض سلسله ترتیب) ذکر اولنان حاجبلر واسطه سیله اولور و آنلره (ملائکة جبروتیه) دیرلر و آنلرک رشنه (روح اعظم) دیرلر و دیگر بر اعتبار ایله (قلم اعلی) دیرلر. نته کم (اول ما خلق الله القلم) بیورولمشدر. و دیگر بر اعتبار ایلده (عقل اول) دیرلر. نته کم (اول ما خلق الله العقل) بیورولمشدر. و بو روح اعظم بو طائفه نکه صف اولنده در. و روح القدسی که آکا جبرائل دیرلر. آنلرک صف اخیرنده در. و دیگر قسمی، هر بری بر جسمده تدبیر و تصرف اعتباریه، عالم اجسامه تعلق ایدرلر. و آنلره روحانیان دیرلر. و بونلر دخی ایکی قسمدر بر قسمی سماویاتده تصرف ایدرلر. و آنلره (ملکوت اعلی) دیرلر. و دیگر قسمی ارضیاتده تصرف ایدرلر. و آنلره (ملکوت ادنی) دیرلر و هر بر شی اوزرینه بر ملک موکلدر. و حدیث شریفده (ملک الجبال) و (ملک الريح) و (ملک الرعد) و (ملک البرق) و (ملک السحاب) وارد اولمشدر. تاکه (فسبحان الذی بیده ملکوت کل شی) [۱۱۶] حقیقتی نقابنی قالدیرمیه. بو معنایی حقیقتی ایله بیلیمک ممکن دکلدر. و جن و شیاطین دینیلن ارواح ناریه ملکوت اسفل جنسندندر. و آنلردن بعضیلری نوع انسانی اوزرینه تسلیط اولنمشدر. و ابلیس آنلرک رئیسیدر. و آنلردن بعضیلری قابل تکلیف و وحی ایله مختابدر. ائمه طریق و سادات تحقیق عندنده آنلر حقنده اختلاف کثیر واردر. و هر بری کندی مقامندن خبر ویرمشدر. و آنک شرحی اوزوند.

ارواح و حقیقت ملائکة کرام حقنده فقیر طرفندن فصوص الحکمه یازیلان شرحک مقدمه سنده بر طاقم معلومات اساسیه ذکر ایدلیمشدر. بوراده تکراری موجب تطویل اولور. شو قدر ایضاح ایده لم که ملک قوت و شدت معناسنده در. ارواح صفات الهیه دن برر صفت اولان حیات و قدرت صفتلرینک لباس غیریت ایله ظاهر اولان مظاهریدر. مراتب وجودده افعال الهیه آنلر ایله ظهور ایدر. زیرا بر وجودده حیات و قدرت اولمسه، آندن اصلاً بر فعل صادر اولماز. و افعال الهیه نکه مرتبه اظهري عالم شهادتدر. بناء علیه خلیفه وجود اولان بو روح

کلینک یکدیگریندن متمیز اولان توابعنه خطاباً حق تعالی [انی جاعل فی الارض خلیفه] بویورمشدر. و عالم اکبر اولان حضرت شهادتده خلیفه آدمدر و عالم اصغر اولان آدمده آنک اعتباری ارض بدنده روحک استخلافیدر. نته کم بو کتابک ابتداسنده (استخرج الانسان من وجود علمه الی وجود عینه...الخ) عبارهسنده اشارت ایلدیکیمز معناده بونی قصد ایلدک. و بو کتابک هیئت مجموعهسنده ده او خلیفه وجودک اخراج و اظهارینه عزم ایتدک. و [یعلمون ظاهراً من الحیوة الدنيا وهم عن الآخرة هم غافلون] آیت کریمهسنده بیان بویورلدیغی اوزره، حیات دنیانک حواسی خمسده ایلده محسوس اولان ظاهرینی بیلوب و بصر [۱۱۷] بصیرتلی کور اولمسندن دولای عواقب اموری کوره میوب غفلت ایچنده بولنان منقدرک طعن و انتقادی خوفی بوندن اول مرور ایدن (تمهید) عنوانی آلتنده کی بحثده تفصیل و ایضاح ایلدک. و عقل جزئیلرینک دائرهسنده محصور قالان محدود الافکار علماء رسوم ایلده علوم طبیعییه فیلسوفلرندن عبارت اولان بو اعمی ناقدرک بو کتابده کی بیاناته بر طریق طعن و تنقید بولاماملری ایچون بیاناتمزه مراد ایتدیکمز معنایک حقیقتنی دلائل و براهین ایلده اظهار ایتدک. امدی بز الله تعالینک برکتی ایلده سویلیورز. یعنی بزم کالممز جانب حقدندر. و حق تعالی ایسه حق سویلر و طوغری یوله ارشاد ایلر.

متن

[کان سبب تألیفنا لهذا الكتاب انه لما زرت الشيخ الصالح ابا محمد المؤرری وجدت عنده كتاب سر الاسرار الذی صنفه الحکیم لذی القرنین لما ضعف عن المشی معه فقال لی ابو محمد هذا المؤلف قد نظر فی تدبیر هذه المملكة الدنیاییه وکنت اريد منك ان تقابله بسياسة المملكة الانسانیة الی فیها سعادتنا فاجبته وادعت هذا الكتاب من معانی تدبیر الملك اکثر من الزی اودعه الحکیم وبینت فیہ اشیاء اغفلها الحکیم فی تدبیر الملك الکبیر وعلقتہ فی دون الاربعة الايام بمدينة مؤرر ویکون جرم کتاب فی الربیع والثلاث من جرم هذا الكتاب فهذا الكتاب ینتفع به خادم الملوك فی خدمته وصاحب طریق الآخرة فی نفسه وکل یحشر علی نیته وقصده والله المستعان]

ترجمه

[۱۱۸] "بو کتابی سبب تألیفمز بو ایدی که: شیخ صالح ابا محمد المؤرری بی زیارت ایلدیکمز وقت آنک عندنه حکیمک ذی القرنین ایچون، آنکله برابر مشیه قدرتی اولمادیغی وقتده، تصنیف ایلدیکی (سرالاسرار) کتابی بولدیم. ابو محمد بکا دیدی که (بو مؤلف بو مملکت دینیویهنک تدبیرینه نظر ایتمشدر. و بن سندن کنديسندۀ سعادتمز بولنان و آکا تقابل ایدن مملکت انسانیهک سیاستنی ایسترم. امدی بن آکا اجابت ایتدم و حکیمک آکا تودیع ایتدیکندن ده چوق تدبیر ملک معنالرینی بو کتابه تودیع ایلدم. و آنده حکیمک ملک کبیرک تدبیری حقنده غفلت ایتدیکی بر طاقم شیرلی اظهار ایلدم. و آنی مؤرر شهرنده درت کوندن ده آز بر زمان ایچنده اتمام ایتدم. و کتابک جرمی، بو کتابک جرمندن ربیع و ثلث درجهسندۀ ایدی.

امدی بو کتاب ملوکک خادمه آنک خدمتنده و طریق آخرت صاحبنه دخی آنک کندي نفسنده منفعت بخشدر. و هرکس کندي نیتی و قصدی اوزرینه محشور اولور. (والله المستعان)

شرح

جناب شیخ اکبر رضی الله عنه بو کتابک سبب تألیفنی بیاناً بویورلرکه شیخ ابا محمد المؤرری بی زیارت ایتدیکم وقت، آنک نزدنده (سرالاسرار) اسمنده بر کتاب کوردیم. (مورور) میمک و اولکی رانک ضمیله آفریقای شمالیده واقع بر شهرک اسمیدر. جناب شیخ رضی الله عنه اسپانیادن اورایه کچوب سیاحت بیورمش و او دیارک اهل اللهی ایلده صحبت ایلده مشدر. حضرت شیخ اکبر رضی الله عنه بو سرالاسرار کتابی تألیف ایدن حکیمک اسمنی ذکر ایتما مشدر. قرآن کریمده قصه سی بیان بیوریلان اسکندر ذی القرنینک عصرنده بر حیات اولان بر ذات اولدیغی و بو کتابی ضعف پیریدن [۱۱۹] ناشی آنکله برابر سیاحت قدرتی اولمادیغی وقتده دایما نزدنده بولندبره رق اداره حکومتده مندرجاتندن استفاده ایتمی قصدیه ذی القرنین ایچون تصنیف ایلدیکی آکلاشلمقدهدر. احتمالکه بو کتابک بر نسحه سی آفریقای شمالیده کائن کتبخانه لک بر کوشهسندۀ موجوددر. مندرجاتی مملکت دنیویهنک تدبیرینه دائر اولدیغنه کوره بر حقوق اداره کتابی دیمک اولور.

حضرت شیخ بیورلرکه ابو محمد بکا خطاباً شویله دیدی: بو مؤلف یعنی بو زی القرنینک حکیمی بو کتابنده مملکت دنیویهنک تدبیرندن و ادارهسندن بحث ایتمشدر. و بن سندن بو کتابه مقابل اوله رق مملکت

انسانیه‌نك سیاستی ایسترم که بو سیاستی بیلیمکده بزم سعادت اخروییه مز حصوله کلیر. یعنی مملکت دنیویه ده نصل که حکمدار و آنک وزیر و سائر توابع اداریه‌سی وارسه، بر مملکت حکمنده اولان وجود انسانیده ده بویله‌جه بر حکمدار و وزیر و سائر توابع اداریه‌سی وارد. بونلر نه‌لردن عبارتدر و نصل تصرف و تدبیر ایدرلر؟ بونلری بیان ایت.

بن ابو محمدک بو طلبنی قبول ایتدم و حکیم زی القرنینک او کتابه درج ایتمش اولدیغی تدبیر ملک معنالرندن ده‌ا چوغنی آکا مقابل اوله‌رق تألیف ایتدیغم بو کتابه درج ایلدم. و حکیم زی القرنینک کندی کتابنده ملک کبیرک یعنی مملکت دنیویه‌نک تدبیری حقنده غفلت ایتدیکی بر طاقم خصوصاتی ده بیان و اظهار ایلدم. و بو کتابی مؤرور شهرنده درت کوندن ده‌ا آز بر زمان ایچنده بیتیردم. و کتاب حکیمک جرمی، بنم کتابمک جرمندن تقریباً ربع ویا ثلث درجه‌سنده بر شی ایدی.

امدی بنم بو کتابمده مملکت دنیویه‌نک طرض اداره‌سی مندمج اولدیغندن حکمدارانک خدمتنده بولنان کیمسه‌لرک ایشنه یارار و کذا آنده وجود انسانیده، نظام الهی دائره‌سنده تصرف و تدبیر خصوصاتی ده مندمج بولندیغندن طریق آخرت صاحب‌لرینه کندی نفس‌لرنده موجب استفاده‌در. و هر بر کیمسه بنم بو کتابمندن بر نیتله استفاده ایدر. و هرکس کندی نیتی و قصدی اوزیرنه محشور اولور. (والله المستعان) [۱۲۰]

متن

[اعلم نور الله بصیرتک ان اول موجود اخترعه الله جوهر بسیط روحانی فرد غیر متحیز فی مذهب قوم و متحیز فی مذهب آخرین علی حسب ما یرد الکالم علیه علی ماهیته وهو فی الباب الثانی من هذا الكتاب ارادة واختیاراً ولو شاء سبحانه لاخترع موجودات متعددة دفعة واحدة خلافاً لما يدعيه بعض الناس من انه لا يصدر عن الواحد الا واحد ولو كان لكانت الارادة قاصرة والقدرة ناقصة اذ وجود اشياء متعددة دفعة واحدة ممكن لنفسه غير ممتنع والممكن محل تعلق قدره فان ثبت ان اول موجود واحد فاختر من الله تعالى قال المؤلف وعبر اهل الحقائق عن هذا الخليفة بعبارات مختلفة لكل عبارة منها معنى فمنهم من عبر عنه بالامام المبين ومنهم من عبر عنه بالعرش ومنهم من عبر عنه بمرآت الحق الى اشباه ذلك فلنذكر تعبيرهم عنه ولاى معنى خصوه بتلك العبارات على حسب ما ظهر من الاعتبار فى صفاته التى وهبه الله تعالى اياها وخصه بها]

ترجمه

"الله تعالى سنک بصیرتکی تنویر ایلسون. معلومک اولسون که الله تعالى حضرتلرینک ارادة و اختیاراً ایلک اختراع ایلدیکی موجود، مذهب قومده بسیط روحانی فرد و غیر متحیز بر جوهردر. و دیکرلرینک مزهبنده متحیزدر. آنک ماهیتی حقنده، اوزرینه کلام وارد اولان شی حسبی اوزرینه اولان بحث بو کتابک ایکنجی بابندهدر. و اگر حق سبحانه مراد ایده ایدی؛ بعض ناسک "واحددن آنجق واحد [۱۲۱] صادر اولور." سوزندن عبارت اولان ادعاسنه مخالف اوله‌رق، دفعة واحده موجودات متعدده اختراع ایلر ایدی. و اگر بویله اولسه اراده قاصر و قدرت ناقص اولور ایدی. زیرا دفعة واحده اشياء متعدده‌نک وجودی لذاته ممکن و غیر ممتنعدر. و ممکن قدرتک محل تعلقیدر.

امدی اگر ایلک موجودک واحد اولدیغی ثابت اولدی ایسه حق تعالى جانبندن اختیارد. بو خلیفه‌ی مؤلف و اهل حقائق عبارات مختلفه ایله سویلر و تعبیر ایدر. آنلردن هر بر عبارتک بر معناسی وارد. آنلردن بعضیسی آکا (امام مبین) تعبیر ایدر. و آنلردن بعضیلری آکا (عرش) تعبیر ایلر و آنلردن بعضیلری ده آکا (مرآت حق) و بوکا مشابه تعبیر ایدر. امدی بز آنلرک، آنک حقنده کی تعبیرلرینی و الله تعالینک آنجق آکا وهب ایلدیکی و آکا تخصیص ایتدیکی، آنک صفترلرینده کی اعتباراتدن ظاهر اولان شی حسبی اوزرینه بو عبارات ایله هانکی معنائک آکا خاص اولدیغینی ذکر ایدرز."

شرح

الله تعالى سنک قلب و روح و عقل کوزیکی نور معرفت ایله تنویر ایلسون. معلومک اولسون که الله تعالى حضرتلرینک اراده‌سی و اختیاریله اک اول اختراع و ایجاد بویوردیغی موجود محققینک مذهبنه کوره اویله بر جوهردرکه آنده ترکیب یوقدر، بسیطدر. زیرا ترکیب اجسامک شانیدر. و علم کیمیاده هر نقدر عناصر، بسیط و مرکب اوله‌رق ایکی نوعه آیرلمش ایسه‌ده بو تنويع، او فنک نقطه نظرینه کوره‌در. زیرا اعناصر بسیطه دخی معنا ایله صورتدن مرکبدر. و هر برینک معنالر کی کندیلرینه خاص اولان اوصافدر. مثلاً بسیط اولان مولد المانک اوصافی مولد الحموضه‌یه بکزه‌مز. و آزوتک اوصافی ده بونلره [۱۲۲] بکزه‌مز. دیکر طرفدن کشفیات اخیریه کوره الکترون نظریه‌سی هر بر عنصر بسیطک دخی مرکب بر ماده اولدیغی بیان ایتیمکده‌در. بناءً علیه بو ایلک جوهرک

بساطتی بونلر کبی دکدر. بسیط حقیقیدر و روحانیدر. یعنی معنویدر. زیرا معناده ترکیب یوقدر. و بو جوهر بسیط روحانی ایکیلکدن عاری اولان بر فرددر. و غیر متحیزدر. یعنی فضاده بر محل مخصوصی اشغال ایتمز. نته کم انسانک حجیرات دماغیه سی غایت کوچک اولدیغی حالده آنده نامتناهینک معناسی و دیگر معانی متوالیه بی نهایت وجود پزیر اولور. بو کوچک حجیراته بو معانینک تعلقی آنلرک غیر متحیز اولمسندن ناشیدر. اگر متحیز اولسه بو عظیم معانینک او قدر کوچک بر محلده وجود پزیر اوله مامسی لازم کلیر ایدی. ایشته روح حقنده علماء محققینک مذهبی بودر. فقط دائره عقلده محصور قالان علامانک و حکمانک مذهبنده بو جوهر متحیزدر یعنی فضاده بر محل اشغال ایدن نوعدندر. آنک ماهیتی حقنده نه کبی بر سوز سویله مک ایجاب ایدرسه بو کتابک ایکنجی بابنده ذکر اولنمشدر.

بو جوهر بصیط روحانینک فرد اوله رق ایجاد حقدنه بعض کیمسه لر یعنی حکما و فلاسفه (واحددن آنجق واحد صادر اولور) دستورینی سبب کوسترلر. حال بوکه مرتبه الوهیتده یعنی وجود مطلق مرتبه وحدتده مشیت ثابتدر. و صفات سائر کبی بر صفت اولان مشیت ثابت اولنجه، امر اختراعه بویه بر دستوره تبعیت مجبوری یوقدر. بناء علیه الله تعالی حضرتلری مراد ایده ایدی؛ ایلک اول بویه بر جوهر فرد اختراع ایتمیوب دفعه واحدهده موجودات متعدده اختراع و ایجاد ایلر ایدی. اگر حکما و فلاسفه نکه ذهابی کبی اولسه ایدی حق تعالی اراده سنی اجراده قاصر و عاجز و قدرتی ده ناقص اولور ایدی. بویه اولنجه واحد آنجق واحد صادر اولور سوزی [۱۲۳] مرتبه وحدت ایچون صادق دکدر. بلکه بو سوز بالجمله صفات و نسب و نعوتدن منزله اولان مرتبه احدیت ایچون صادقدر. نته کم حضرت شیخ ابراهیم شطاری قدس سره (آیینة حقایقنا) رساله سنده شویله بیورر. (وقتاکه ذات لاتعین، صورت تعین ایله ظهور ایدر، آنک ایلک تنزلنه تعین اول و علم مطلق و وجود مطلق دیرلر. زیرا شعور ذات و وجدان ذات، بو مرتبهده بلا قید معلوم و غیریت، مطلقدر. و بو مرتبه، مرتبه ثانینک خلافندهدر. زیرا او مرتبهده علم ذات، اعیان ثابته قید معلومی ایله مقیددر. و بو مرتبهده آندن طولای وحدت حقیقی دیرلرکه بو نفس تعین اولک اسمیدر. چونکه (لا یصدر من الواحد الا الواحد) "بو مرتبه ده تعدید و اعداد کثرت و افراد یوقدر. ایشته بو ایضاحاتدن آکلاشیلرکه بو سوزک، کندوسنده مشیت ثابت اولان مرتبه وحدت ایچون اطلاقی ارادهیه عجز و قدرته نقصان اسنادینی موجب اولدیغندن حضرت شیخ رضی الله عنه بو مرتبه حقنده بو کلامی بحق نفی بیوررلر. ذاتاً دفعه واحدهده اشیاء متعدده نکه وجودی لذاته ممکندر. و مستحیل دکدر. و ممکن اولان بر شی دخی قدرتنک تعلق ایده جکی بر شیدر. بویه اولدیغنه شاهد بو عالمده بر چوق مثاللر وارددر. مثلاً بر طاس ایچنه صابونلی صوقویوب و اوزرینه صابونلانش بز اورتولوب کرکین بر صورتله طوتولسه و کنارندن اوفلنسه دفعه واحدهده بیکلرجه کوپوک پیدا اولور. بو ایسه، بر اصلدن نفحه واحده ایله دفعه صور متعدده اظهارندن بشقه بر شی دکدر.

امدی اگر ایلک موجودک واحد اولدیغی ثابت اولدی اسیه بو ثبوت وحدت کیفیتی [۱۲۴] آنجق حق تعالی حضرتلرینک مشیتی و اختیاری ایله واقع اولمشدر. حق تعالی آنی بویه دیله مشدر. بو خلیفه حقنده کرک مؤلفک و کرک سائر اهل حقائقک عبارات مختلفه ایله بر طاقم تعبیراتی وارددر. و بو تعبیراتدن هر بر عبارته نکه دخی برر معنالری وارددر. او اهل حقائقدن بعضیسی او خلیفهیه (امام مبین) دیرلر و بعضیلری (عرش) تعبیر ایدرلر و بعضیلری ده (مرآت حق) دیرلر و بوکا مشابه تعبیرات سائر استعمال ایدرلر. بناء علیه بز او اهل حقائقک او خلیفه حقنده تعبیرلرینی و الله تعالی حضرتلرینک آنجق او خلیفه یه بخش ایلدیکی و آکا تخصیص ایتدیکی بر طاقم صفتلرده کی اعتباراتدن ظاهر اولان شیلره نظر ایدوب بو عبارته ایله هانکی معنانک آکا تخصیص ایدلمش اولدیغنی ذکر و بیان ایدرز. یعنی او خلیفه نکه هانکی صفتنه نظراً (امام مبین) دیمشلدرد و هانکی صفتنه نظراً (عرش) تعبیرینی قوللانمشلدرد. بونلره بیان ایدرز.

متن فصل

[قال المؤلف ذكر القوم رضي الله عنهم ومنهم الامام ابو حامد الغزالي رضي الله عنه ان هذا الخليفة الذي هو الروح من عالم الامر وليس من عالم الخلق اصطلاحاً واحتجوا بقوله تعالى قل الروح من امر ربي وجعلوا من هنا التبيين وارادوا بعالم الامر كل من صدر عن الله تعالى بلا واسطة الا بمشاهدة الامر العزيز وهو السبب الثاني بالاضافة الى الوجود المطلق السبب الاول بالاضافة الى الوجود المقيد فهو المبتدعات وعالم الخلق كل موجود صدر عن سبب متقدم من غير مشاهدة الامراتي هي الكلمة قال الله تعالى الا له الا

امر الخلق تبارك [١٢٥] الله رب العالمين اشارة الى انه سيد العالم وخالقه ومربيه فاذا تقرر هذا فلا مشاحة بين الالفاظ اذا عرف حقيقة المعنى والله يقول الحق وهو يهدي السبيل]
ترجمه

"مؤلف ديدى: قوم رضى الله عنهم شويله ذكر ايلدى كه (ابو حامد الغزالي رضى الله عنه آنلردندر) محقق روحدن عبارت اولان بو خليفه عالم امردندر و اصطلاحاً عالم خلقدن دكلدر. بونلر حق تعالينك [قل الروح من امر ربي] قوليله احتجاج ايلديلر. و تبين ايچون لفظي بورادن اتخاز ايلديلر. و عالم امر ايله الله تعاليدن بلاواسطه آنجق امر عزيزك مشفهي سيله صادر اولان هر بر شئ مراد ايتديلر. و او وجود مطلقه اضافه ايله سبب ثانيدر. سبب اول موجود مقيده اضافه ايله در؛ اوده مبتدعاتدر. و عالم خلق سبب متقدمدن من غير مشافة الامر صدور ايدن هر بر موجوددر كه اوده كلمه در. سيد عالم و آنك خالقنه و مريسنه اشارة حق تعالى [الا له الخلق والامر تبارك الله رب العالمين] بويوردى.
امدى وقتاكه بو تقرر ايلدى؛ حقيقت بيلندكه الفاظ آراسنده بخل يوقدر. الله تعالى حقى سويلر و طوغرى يوله ارشاد ايلر."

بو كتابك مؤلفي اولان حضرت شيخ اكبر رضى الله عنه بيورر كه طائفة محققين رضى الله عنهما خليفه حقنده شويله بيان ايدرلر: و حامد غازالى رضى الله عنه او طائفة دندر: محقق روح كلیدن عبارت اولان بو خليفه عالم امردندر. چونكه شأن كلئ الهيدر. و شأن الهى ايسه معنادر. و طائفة محققينك وضع ايلدكلى اصطلاح موجبجه عالم خلقدن دكلدر. بو طائفة كرام روحك عالم امردن اولديغنه [قل اروح من امر ربي] [١٢٦-١٢٧] آيت كريمسى دليل اوله رق كوسترلر. و تبين مقصد ايچون عالم امر اصطلاحى بورادن وضع ايلديلر. و عالم امر تعبيرى ايله، الله تعالى جانبندن مراتبدن هيچ بر مرتبه نك و اطوار خلقندن هيچ بر طورك توسطى اولمقسزين انجق امر عزيزك مشافهسيه يعنى (كن) امريله صادر اولان هر بر شئ مراد ايتديلر. نته كم حق تعالى [انما قولنا لشيء اذا اردناه ان نقول له كن فيكون] بويورر. و او عالم امر وجود مطلقه اضافه ايله سبب ثانيدر. چونكه عالم امره نظراً سبب اول وجود مطلقدر. اكر وجود مطلق اولمسه، كن امريتك مصدري بولنماز ايدى. مصدر ايسه صادر اولان شينك سببيدر. فقط ينه او عالم امر، وجود مقيده يعنى عالم خلقه اضافه ايله سبب اولدر. زيرا وجود مقيدك مصدري عالم امردر. وجود مقيد ديدكمز شيلر مبتدعات الهيه در. نته كم حق تعالى [الله بديع السموات والارض] بيورر. سماوات و ارض مبتدعاتدن و عالم خلقدندر. و محققين كرام حضراتى عالم خلق تعبيرندن مشافهة امر، يعنى كن امرى، اولمقسزين سبب متقدمدن يعنى سبب اول اولان عالم امردن صدور ايدن هر بر موجودى مراد ايدرلر كه بو موجود دخى، موجود مقيددر. و بو موجود مقيده، (كلمه) تعبير ايدرلر. زيرا كلمه نصل كه بر معنابى حاملاً ظاهر و محسوس ايسه، او موجود مقيد دخى اويله جه بر معنابى حاملاً ظاهر و محسوسدر. ايشته بو اعتبار ايله سنك و بنم وجود مقيدمز بر كلمه در. حق تعالى حضرتلى معنى كلئ يي حاملاً ظاهر اولان سيد عالمه و آنك خالقنه و مريسنه اشارة قرآن كريمده [الا له الخلق والامر تبارك الله رب العالمين] بويوردى.

امدى وقتاكه عالم امر و خلقن معنالى بو ايضاحات ايله تقرر ايلدى. بو حقيقت بيلنديكى [١٢٨] وقت، ايسته ديكت الفاظ ايله تبين معنى ايده بيليرسك. و الفاظ آراسنده شح و بخل يوقدر. بز بو معنابى قرآن كريمدن اقتباس ايلدك. الله تعالى حضرتلى ايسه حقى سويلر و طوغرى يوله ارشاد ايلر. بناءً عليه بياناتمى انكار واديسنه كيتمه.

متن

العبارات المصطلح عليها

[قال المؤلف فاما ما اطلق عليه بعض المحققين من اهل المعانى رضى الله عنهم المادة الاولى فكان الاولى ان يطلقوا عليه الممد الاول فى المحدثات لكنهم سموه بالصفة التى اوجده الله تعالى بها وهذا ليس ببعيد ان يسمى الشئ بما قام به من الصفات وانما عبر عنه بالمادة الاولى لان الله تعالى خلق الاشياء على خر بين منها ما خلق من غير واسطته سبب وجعله سببا للخلق شئ آخر والاعتقاد الصحيح انه تعالى يفعل الاشياء عند الاسباب لا بالا سباب خلافاً للخالفى اهل الحق والذى يصح ان اول موجود مخلوق من غير سبب متقدم ثم صار سبباً لغيره و مادة له و متوقفاً ذلك الغير عليه على العقد الذى تقدم كتوقف الشيع على الاكل واليربي على الشرب عادة وكتوقف العالم على العلم والحى على الحياة عقلاً وامثال هذا وكتوقف

الثوات على فعل الطاعة والعقاب على المعصية شرعاً فلما لحظوا هذا المعنى سموه المادة الاولى وهو حسن ولا حرج عليهم شرعاً ولا عقلاً وعبر عنه بعضهم بالعرش والذي حملهم على ذلك انه لما كان العرش محيطاً بالعالم في قول او هو جملة العالم في قول آخر وهو منبع الامر والنهي ووجدوا هذا الموجود المذكور آنفاً يشبه بالعرش من هذا الوجه اعنى الاتحاد والاحاطة فكما ان العرش محيط بالعالم وهو الفلك التاسع او ما ترى قوله تعالى [١٢٩] (الرحمن على العرش استوى) في معرض التمدح فلو كان في المخلوقات اعظم منه لم يكن ذلك تمداً سر للخواص لكن هنا سر نرمزه ليلذ به صاحبه اذا وقف عليه وهو قوله الرحمن على العرش استوى فالعرش المذكور في هذه الآية مستوى الرحمن وهو محل الصفة والخليفة الذي سميناه عرشاً حملاً على هذا مستوى الله جل جلاله فبين العرشين ما بين الله والرحمن وان كان اياماً تدعوا فله الاسماء الحسنى ولا خفاء عند اهل الاسرار فيما ذكرناه وحد الاستواء من هذا العرش المرموز قوله صلى الله عليه وسلم ان الله خلق آدم على صورته فالعرش الحامل للذات والمحمول عليه للصفة فتحقق ايها العارف وتنبه ايها الواقف وانعم ايها الوارث والله يقول الحق وهو يهدي السبيل]

ترجمه

آنلر اوزرينه موضوع عبارات مصطلحه در

"مؤلف ديركه اهل معانیدن بعض محققين رضى الله انهم حضراتك آكا (ماده اولی) اطلاق ایتمنسه كنجه محدثات حقنده آكا ممد اول اطلاق ایتدكرندن، اوليدر لكن آنلر الله تعالینك آنی، آنكله اجاد ایتدیكى صفت ايله تسمیه ایتدیلر. و بر شئيك بويله صفاتدن قائم اولدیغی شی ايله تسمیه سی بعید دكلدر. و آنجق آكا ماده اولی ايله تعبیر اولندی. زیرا الله تعالی ایشایی ایکی نوع اوزرینه خلق ایتدی. بری سبب واسطه سی اولمقسزین خلق ایتدیكى و آنی دیکر بر شئيك خلقنه سبب قیلدیغی شیدر و اعتقاد صحیح بودرکه حق تعالی ایشایی اهل حقه مخالف اولانلرك خلافتنه اوله رق، اسباب ايله دكل، اسباب عندنده یاپار. و صحیح اولان [١٣٠] بودرکه محقق ایلک موجود، سبب متقدم اولمقسزین مخلوقدر. و بعده آنک غیرسنه بر سبب و آنک ایچون ماده اولدی. و بو غیر، تقدم ایدن عقد اوزرینه آكا متوقفدر. آچلغك اكله و صوسزلغك شربه عادة توقفی کبی. و عالمک علمه و حیک حیاته عقلاً توقفی کبی. و بونک امثالی و ثوابک فعل طاعته و عقابک معصيته شرعاً توقفی کبی. وقتاکه بو معنایی ملاحظه ایتدیلر آكا ماده اولی تسمیه ایتدیلر. و او کوزلدر؛ و آنلر اوزرینه شرعاً و عقلاً خطا یوقدر.

و بعضیلری آكا (عرش) تعبیر ایتدی. بوکا حمل ایدنلرك بیانی بودرکه وقتاکه بر قولده عرش عالمی محیطدر. و دیکر بر قولده دخی جمله عالمدر. و او امر و نهیک منبعیدر. و آنفاً مذکور اولان بو موجودی بو وجهدن یعنی اتحاد و احاطه جهتندن عرشه مشابه بولدیلر. نصل که عرش عالمی محیطدر. و او فلك تاسعدر. معرض تمدحه حق تعالینك [الرحمن على العرش استوى] قولنه نظر ایتمز میسک؟ اکر مخلوقات ایچنده آندن اعز می اولسه ایدی؛ بو تمدح واقع اولماز ایدی. خواصه مخصوص بر سر واردر، لكن بوراده بزم رمز ایتدیكمز بر سر واردر. آنک صاحبی آكا واقف اولدیغی وقت آنكله تلرز ایدر. و او [الرحمن على العرش استوى] قولیدر. امدی بو آیتده مذکور اولان عرش مستوی رحماندر. و او صفتک محلیدر. و بزم تسمیه ایتدیكمز خلیفه بو بیانه حملاً بر عرشدر. الله جل جلاله حضرتلرینك مستواسیدر.

امدی ایکی عرشک آراسیدرکه الله و رحمان مابینیدر. هر نقدر [ایما تدعوا فله الاسماء الحسنی] ایسه ده و بزم ذکر ایلدیكمز شیده اهل اسرار عندنده خفا یوقدر. بو عرش مرموزدن حد استواء صلی الله علیه و سلم افندمzk [ان الله خلق آدم على صورته] قولیدر. [١٣١]

امدی عرش ذاتک حاملیدر. و صفتک محمول علیهدر. ای عارف متحقق اول و ای واقف متنبه اول و ای وارث متنعم اول و الله تعالی حقی سویلر و او طوغری یوله ارشاد ایلر"

شرح

محققین کرام حضراتینك خلیفه حقنده وضع ایتمش اولدقلری اصطلاحات بیاندر. حضرت شیخ اکبر رضى الله عنه بیوررکه اهل معانیدن بولنان محققیندن بعضیلری خلیفه یه (ماده اولی) اصطلاحی وضع ایتدیلر. بو اصطلاحک سبب وضع بودرکه؛ محدثاتك یعنی موجودات اضافیه نك و ممکناتك مبدئ اولدیغی ایچون او خلیفه یه (ممد اول) اطلاق ایتدیكردن (اولی) تعبیرینی موافق بولدیلر. و آنلر بو

خلیفه‌ی، حق تعالی نصل بر صفت ایله ایجاد ایتمش ایسه، بو صفت ایله تسمیه ایتدیلر. و بر شئیک صفاتدن قائم اولدیغی شی ایله تسمیه‌سی عقلاً مستبعد بر شی دکلدر. نته کم طبابت و حکمت و کتابت... الخ صفتلری ایله قائم بولنان بر کیمسه‌یه طبیب، حکیم و کاتب تسمیه‌سی جائزدر. و ایشته آنجق بو معنا سببیه خلیفه‌یه (ماده اولی) تعبیر اولندی.

زیرا کتابک اولندن بری مرور ایدن ایضاحاتدن اکلاشیلدیغی اوزره الله تعالی اشیایی یکی نوع اوزره خلق و اظهار ایتمشدر. بریسنی سبب واصطه‌سی اولمقسزین خلق ایتمش و آنی دیگر بر شئیک خلقنه سبب قیلمشدر. و ایلک موجود اولان خلیفه‌ی، مراتبدن هیچ بر مرتبه‌نک و اطوار خلقتدن هیچ بر طورک توصطی اولمقسزین آنجق (کن) امرینک مشافهه‌سیله اظهار ایتدی. و بو ایلک موجودی، سائر محدثاتک خلق و ایجادینه سبب قیلدی. و اعتقاد صحیح بودرکه حق تعالی اشیایی، اهل حقه مخالفت ایدن معتزله و قدریه و جبریه کبی بر طاقم طائفه‌نک اعتقاداتی خلافنه اوله‌رق اسباب ایله دکل، اسباب عندنده یاپار. زیرا اشیانک مطلقاً اسباب ایله خلقنه اعتقاد قدرت حق بر قید ایله تقيید ایتمک دیمک اولور. و قید تحتنده اولان ایسه عجز ایچنده [۱۳۲] بولنور. و اسبابک وجودینه انتضهره مجبور اولور. حق تعالی ایسه خلق اشیاده اسبابه محتاج دکلدر. فقط ایشایی اسباب پرده‌سی ارقه‌سند خلق ایدر. بو ایسه اشیایی حکمت اوزرینه ترتیب ایتمش اولمسننددر. و بو ترتیب عین رحمتدر. مثلاً حق تعالی حضرتلری بر کیمسه‌ی اسبابنه تشبث ایتمدیکی حالده هیچ اوممادیغی بر وجه ایله اغنا ایده‌بیلیر. نته کم بیورر [ومن یتق الله يجعل له مجراً ویرزقه من حیث لا یحتسب] و بونک بو عالمده بر چوق مثال ظاهرسی کورلمشدر. انکاره مجال یوقدر. فقط غنایی، تجارت کبی بر سبب پرده‌سی ارقه‌سند وضع ایتمشدر. بعده تحصیل غنایی آرزو ایدنلرک نه یولده حرکت ایتملری لازم کله‌جکنی بیلملری ایچونددر. و کذا آخلق کبی بر مرضک ازاله‌سنی اکله متوقف قیلمشدر. و سبب اکل بر پرده‌در. قارنی آجیقان بر کیمسه نه یاپه‌جغنی بیلمک ایچون طوقلغی سبب اکل پرده‌سی ارقه‌سند وضع ایتمشدر. اگر بویله بر سبب اولمسه، انسان آخلق حالی ایچنده نه یاپه‌جغنی بیلهمیوب شاشیرر قالیر ایدی. حال بوکه حق تعالی حضرتلری، طوقلغی حالی اسبابک وجودی اولمقسزین دخی خلق ایدر. نته کم تراجم احوالی مطالعه اولنان بیکلرجه اولیاءاللهک بر چوق زمانلر اکل و شریه احتیاج اولمقسزین یاشادقلری و وجودلرینه‌ده ضعف طاری اولمدیغی واقعدر. بوندن اکلاشیلیرکه حق تعالی اشیایی اسباب ایله دکل، اسباب عندنده و اسباب پرده‌سی ارقه‌سند یاپار. و صحیح و ثابت اولان بودرکه محقق ایلک موجود، کندیسندن اول بر سبب موجود اولمقسزین خلق و اظهار بیوریلمشدر. و بعده بو ایلک موجود، کندینک غیرینه بر سبب و آنک ایچون بر ماده اولمشدر. و بو غیر یعنی ایلک موجوددن صکره حادث اولان شی تقدم ایدن اوزرینه بو ایلک موجوده متوقفدر. و بو توقف دخی عادی و عقلی و شرعیدر. توقف عادی آچلغک اکله و صوسزلغک شریه و توقف عقلی دخی عالمک علمه و حیک حیاته [۱۳۳] و قادرك قدرته و مریدک اراده‌یه و امثالنه و توقف شرعی ده ثوابک فعل طاعته و عصیانک معصیته توقفلری کبیدر. ایشته محققین کرام حضراتی بو معنالی ملاحظه ایتدکرندن دولایی او ایلک موجود اولان خلیفه‌یه (ماده اولی) تسمیه ایتدیلر. و بو اصطلاحی وضع ایلدیلر. و بو تسمیه و اصطلاح کوزلدر. و بو تسمیه‌لرندن طولایی آنلره شرعاً و عقلاً خطا اسناد اولنه‌ماز.

و محققیندن بعضیلری او خلیفه‌یه (عرش) تعبیر ایتدیلر. و روح کلی اولان او خلیفه‌یه (عرش) تسمیه‌لرینک بیانی بودرکه بر قولده عرش عالمی محیطدر. و بر قولده دخی جمله‌ عالمدر. یعنی بر قوله کوره عرش عالمی محیط اولان طغوزنجی فلکدر. و بر قوله کوره دخی عالمک هیئت مجموعه‌سیدر. و او عرش، امر و نهیک منبیدر.

معلوم اولسون که (عرش) کلمه‌سنک بر طاقم معانی لغویه‌سی واردر (تخت) (سقف خانه) و (عز و جاه) و (قوام) و (بر ایشک صحتی) و (بر شئیک قوی طرفی) و (یوکلک) و (بنا) معنالرینه کلیر. اهل تفسیر و حدیث معانی قرآن و احاسیثدن عرش حقنده ایکی معنایه ذاهب اولمشلردر. بر قوله کوره عرش عالمی احاطه ایتمشدر. و آنک حقیقتی آنجق حق تعالی بیلیر. و بو معنی (صقف خانه) معنای لغویسنه توافق ایدر. و دیگر قوله کوره عرش وجود مطلقک بالجمله مراتبی ایله برابر عالم شهادتک هیئت مجموعه‌سیدر. و بو معنی دخی (تخت) معنای لغویسنه توافق ایدر. و بونده معنای اتحاد واردر. و امر و نهیک موردی عالم شهادت اولدیغندن بونلرک منبع عالم شهادتی محیط اولان ویاخود [۱۳۴] وجود مطلقک بالجمله مراتبیه برابر عالم شهادتک هیئت مجموعه‌سی بولنان عرشدر. ایشته محققین کرام حضراتی آنفاً ذکر اولنان بو ایلک موجودی و بو خلیفه‌ی بو اتحاد و احاطه جهتندن عرشه مشابه بولدیلر. نته کم ذکر اولنان بو قوله کوره عرش عالمی محیطدر. و او عرش

طقزنجی فلک اعتبار ایتمشلردن. و افلاک حقنده کی تفصیلات هئیت عتیقه و جدیدیه کوره اسماعیل حقی حضرتلرینک معرفتنامه سنده و حضرت شیخ فتوحات مکیه لرنده بیان ایدلمش اولدیغندن بوراده بیانی تطویلی و مقصددن تباعدی موجبدر.

امدی حق تعالی حضرتلرینک ذات سبحانیسی حقنده تمدحاً بیوردیغی **[الرحمن علی العرش استوی]** قولنه نظر ایتیمز میسک؟ اگر مخلوقات ایچنده آندن دها بویوک بر شی اولسه ایدی؛ و بو تمدح واقع اولماز ایدی. و بو **[الرحمن علی العرش استوی]** قولنده خواصک آکلایه جغی بر سر واردر. اوده بودرکه ذات مطلق کندی کمالاتی اظهار ایچون وجودات مقیده و کثیفیه مستوی اولمشدر. لکن بوراده بزم رمز ایتدی کمز بر سر واردرکه او سرک صاحبی و مالکی آکا واقف اولدیغی وقت، او سرک انکشافندن حاصل اولان زوق ایله متلذز اولور. اوده بودرکه بو آیت کریمه ده مذکور اولان عرش مستوی رحماندر و او عرش صفتک محلیدر. یعنی صفت رحمانیتک محل تجلیسیدر. و صفت رحمانیتک عرشی ربوبیتدر. و ربوبیت موجوداتی اقتضا ایدر. زیرا ربوبیت مربوب ایستر. بناءً علیه ربوبیتک عرشی دخی وجودات مقیده درکه آنک ایلک مرتبه سی مرتبه ارواحدر. و رحمانیت حقایق اسما و صفات ایله ظهوردن عبارت اولوب جمیع مراتب حقیقه یه مخصوص اولان بر اسمدر. مراتب خلقیه نك آنده اشتراکی یوقدر. و الوهیت احکام حقیقه و خلقیه یی جامعدر. بناءً علیه رحمانیت الوهیتدن اخص و الوهیت رحمانیتدن اعم اولور. و خلیفه، حقیقتی اعتباریه **[۱۳۵]** مظهر اسم رحمان و مع الحقیقه والتعین عالم کبیر مثللو مظهر اسم (الله) در. و بزم تسمیه ایتدی کمز خلیفه بو بیانه حملاً بر عرشدر. و الله جل جلاله حضرتلرینک مستواسیدر. بناءً علیه خلیفه نك وجودی مظهر اسم رحمان اولان عرش مجید ایله مظهر اسم (الله) اولان عالم کبیردن عبارت بولان ایکی عرشک آراسیدر. یعنی (الله) و (رحمان) مابینیدر. هر نقدر حق سبحانه و تعالی حضرتلرینک **[ایما تدعوا فله الاسماء الحسنی]** آیت کریمه سنده اشارت بیورلدیغی اوزره بر چوق اسمء حسناسی وار ایسه ده بو ایکی اسم، اسماء سائرهنک امامیدر. و بزم ذکر ایلدی کمز بو معناده اهل اسرار عنندنه خفا یوقدر. بو آیت کریمه ده اشارت بیوریلان عرشه رحمانک نصل مستوی اولدیغی تعریف ایدن بر دلیل ایسترسه ک، او دلیل صلی الله علیه و سه لم افندمک **[ان الله خلق آدم علی صورته]** قول منفیدر. زیرا رحمان حق تعالینک اسماء ذاتیه و صفات معنویه سنه راجع اولان بر اسمدر. و آنک اسماء ذاتیه سی احدیت و واحدیت و صمدیت و عظمت و قدوسیت و امثالی اولوب انجق ذات واجب الوجودینه مخصوصدر. و اوصاف معنویه سی دخی حیات، علم، قدرت، اراده، کلام سمع و بصردن عبارت اولوب بونلر مراتب خلقیه ده ظاهردر.

امدی بو اسم سببیه آنک رحمته کافی مراتب حقیقه و خلقیه یه شامل اولور. زیرا آنک مراتب حقیقه ده ظهوری سببیه مراتب خلقیه ظاهر اولدی. بناءً علیه رحمت، حضرت رحمانیه دن جمیع موجودات حقنده عام اولدی. و بوندن طولای آنک ظهوری موجوداتده ساری اولدی. و کمالی اجزاء عالمک افرادندن هر بر جزئنده و فردنده ظاهر اولدی.

امدی وجودات اضافیه وجود مطلقک تنزلاتندن حصوله کلمش و ذاتنده مخفی **[۱۳۶]** اولان نسب و اوصاف الهیه سنک احکامی غیریت لباسیه ظاهر اولان بو وجودات اضافیه عرشی استیلا ایله مشدر. و بو استیلای احکام آنک عرشه استیلا سیدر. و وجودات مقیده یه و اضافیه یه مخلوق اسمی ویرلمشدر. و بو اسم بوکا عاریت حکمیه در. حقیقتده جمله سی، وجود حقد. بوقسه بعض کیمسه لک ظن ایتدی کی مخلوق وجودی مستقل اولوب سمع و بصر کی اوصاف الهیه آنده عاریت دکلد. بو حال یوقاریده کی شرحلرده ایضاح اولدندگی اوزره بر وجودک لطافت و کثافت حکمیه تجلیسیدر. وجودات اضافیه نك زیده سی و خلاصه سی آدمدر. بناءً علیه آدم مراتب حقیقه و خلقیه نك حامل اولدیغی هر شیئ حاملدر. بویله اولنجه حق تعالی حضرتلری آدمی کندی صورتی اوزرینه خلق و اظهار بیورمشدر. و بالجمله اوصاف الهیه نك احکامی آکا استیلا ایلدی کندن او عرش رحماندر. او حقیقتی ایله ذاتی حاملدر. و اوصاف الهیه نك دخی محمولیدر.

ای صورت انسانیه ده ظاهر اولوب بزم بو سوزلریمزی عارف اولان کیمسه، کندی وجدیکی و شؤوناتکه دقت ایدوب متحقق اول. و ای بو معرفته واقف اولان کیمسه، غیریت غفلتندن او یان و ای علوم لدینییه نبویه نك وارثی بو نعمت معرفت ایله متنعم اول. بزم سوزلریمز واردات حقد. و حق تعالی حق سویلر و طوغری یوله ارشاد ایلر.

متن

[و عبر عنه بعضهم بالمعلم الاول والذي حملهم على ذلك انه لما تحققت عندهم خلافة وانه حامل الامانة الالهة ونسبته من العالم الاصغر نسبة آدم من العالم الاكبر وقد قيل في آدم وعلم آدم الاسماء كلها]

[۱۳۷] كذلك هذا الموجود ثم خاطب الملائكة فقال انبئوني باسماء هؤلاء ان كنتم صادقين قالوا سبحانك لاعلم لنا الا ما علمتنا فامر الخليفة ان يعلمهم ما لم يعلموا فامرهم الله سبحانه بالسجود لمعلمهم سجدوا امر كسجود الناس للكعبة وتشريفاً لا سجدوا عبادة نعوذ بالله لا اشرك به احداً فيكون في هذا العالم الانساني ثمرة السجود لا نفس السجود انما هو التواضع والخضوع والاقرار بالسبق والعجز والشرف له والتقدم واذا حصل موجود في مقام يعلم منه الملائكة فاحرى من دونهم وذلك تشريف من الله دليل قاطع على ثبوت ارادته يختص برحمته من يشاء من عباده سر للخواص وهو حين اوقع الاسماء هل عاين المسميات ام لا والا كيف يصح اطلاق اسم من غير مسمى وهذا موضع نظر وفكر وسر السجود هنا لا يمكن ايضاحه وقد ذكرناه في مطالع الانوار الالهية فاما هل عاين المسميات فقد نبه على ذلك الباري تعالى باسماء هؤلاء فالهاء للاشارة والتنبيه ولا تقع الاشارة الا على حاضر وان كانت الاشارة في هذا الطريق بدأ على رأس البعد وبوحاً بعين العلة فنقول انه عاين المسميات لكن على صورت ما وذلك انه عاينها في نفسه من حيث انه وجعله مجمع اسرار العالم ونسخته الصغرى بر نامجه الجامع ولفوائده وهذه فائدة الاشارة بقوله تعالى هؤلاء في حقنا وهو الغرض والمطلوب في هذا الكتاب]

ترجمه

"و بعضيلرى آكا (معلم اول) تعبير ايتدى و بوكا حمل ايدنلرك بياني بودركه وقتاكة آنلرك عندنده آنك خلافتى تحقق ايتدى و او محقق امانت الهيةك [۱۳۸] حامليدر. و آنك عالم اصغردن اولان نسبتى، عالم اكبردن اولان آدمه نسبتيدر و آدم حقنده [و علم آدم الاسماء كلها] يعنى آدمه اسمانك كافه سنى تعليم ايلدى، دينلدى. بو موجودده بويله در. بعده ملائكه يه خطاب ايدوب [فقال انبئوني باسماء هؤلاء ان كنتم صادقين] اكر سز صادقردن ايسه كز شو اسمائ خبر ويريكز ديدى. [قالوا سبحانك لاعلم لنا الا ما علمتنا] بز سنى تنبيه ايدهرز؛ بز آنجق سنك بزه بيلدرديككى بيليرز ديديلر. بويله اولنجه بيلمككرينى بيلديرمه سنى خليفه يه امر ايتدى. بناءً عليه الله سبحانه آنلره معلملرينه سجدو ايله امر ايلدى؛ سجدو عبادت دكل، ناسك كعبه يه سجدوى كى سجدو امردر. و تشريفدر. الله صيغيرز. بن آكا بر كيمسه يي تشريك ايتتم. و بو عالم انسانيده نفس سجدو دكل، ثمرة سجدو موجود دركه اوده آنجق تواضع و خضيع و سبق و عجز ايله اقراردر. و آنك شرفى و تقدميدر. و بر مقامده موجود اولدى كه ملائكه يه آندن تعليم ايدر. بناءً عليه آنلردن ده لايقدر. و بو اللهدن تشريفدر. آنك اراده سنك ثبوتنه دليل قاطع [يختص برحمته من يشاء من عباده] در. يعنى "الله تعالى رحمته عبادندن ديله ديكنى مختص قيلار." خواص ايچون بوراده بر سر واردر. و او اسمانك وقوعى حيننده مسمياتى معاينه ايتديمى؟ يوقسه ايتديمى؟ والا مسمى اولمقسزين اسم اطلاقى نصل صحيح اولور. و بو موضع نظر و فكردر. و سر سجدو بوراده در. آنك ايضاحى ممكن دكردر. و بز آنى (مطالع الانوار الالهية) ده ذكر ايتدك. مسمياتى معاينه ايدوب ايتمديكنه كلنجه بارى تعالى بوكا [بالسماه هؤلاء] ده تنبيه ايلر.

امدى (هاء) اشارت و تنبيه ايچوندر. و هر نقدر اشارت [۱۳۹] بو طريقده رُئس بعد اوزرينه اظهاراً و طلباً و عين علتى اظهاراً واقع اولدى ايسه ده اشارت آنجق حاضره واقع اولور. بز ديريز كه او، مسمياتى معاينه ايتدى. لكن بر نوع صورت اوزرينه، و بونك بياني بودركه او آنلرى كندى نفسنده هويى حيثيتندن معاينه ايتدى. و آنى اسرار عالمك مجمع و آنك نسخه صغراسى و فهرست جامع و آنك فوائدى ايچون قيلدى. و بو حق تعالينك بزم حقمزده هؤلاء قولنده كى اشارتك فائده سيدر. و او، بو كتابده غرض مطلوبدر."

شرح

محققيندن بعضيلرى بو ايلك موجوده (معلم اول) تعبير ايتدى و آكا معلم اول دينلرك ايضاح بودركه بو محققين عندنده او ايلك موجودك خلافتى تحقق ايتدى. و انك امانت الهيةك يعنى اوصاف نفسية الهيةك حاملى اولديغى اكلاشلىدى. چونكه آنك سمع و بصرى حقه سمع و بصرى و آنك علمى و اراده سى حقه علمى و اراده سيدر. ننه كم بالاده كى شرحدره ايضاح اولدندى. و بو خليفهك عالم اصغردن اولان نسبتى، عالم اكبردن اولان آدمه نسبتيدر. يعنى عالم اكبردن ظاهر اولان آدم بو عالم اكبره نسبة نه حالده ايسه، عالم اصغر اولان انسان جنسندن ظاهر اولان خليفه و انسان كامل دخى بو عالم اصغره نسبة او حالده در. زيرا ادمسز عالم سيلنماش بر آينه مثابه سنده در. و كذا انسان كاملسز انسانيت دخى اوليه جه پاصلى بر آينه مثابه سنده در. وقتاكة عالم اكبر جمع مشتملاتيله ياراتلدى. بونلرك افرادى آراسنده، جمعيت اسمائيه يي حائز و بالجملة اسماء الهيةك آثارينى [۱۴۰] كندى نفسنده مشاهده ايدهبيله جك بر فرد يوق ايدى. مثلاً ملائكه حقنده [لا يعصون الله ما امر

عجز لریدر. زیرا حق تعالی حضرتینک بو مقامده اراده علیه سی (شو اسماء) [۱۴۳] خطابیه او مقامده کورن ايله کورمینی تفریق و کورنک فضلنی و کورمینک عجزینی اظهار و اثبات ایدی. ایشته بو حقیقته بناء بز دیریزکه خلیفه او مسمیاتی بر نوع صورت اوزیرنه معاینه ایتدی. و آنلری کندی نفسنده هویتی حیثیتندن مشاهده ایلدی. زیرا یوقاریده کی شرحلرده ایضاح اولدندی اوزره روح کلی مرتبه سی وجود مطلقک مراتب تنزلیه سندن بر مرتبه در. بناء علیه مرتبه علمده ثابت اولان بالجمله صور اسمائی الهیه یعنی عیان ثابتیه بو مرتبه یه کلیاً منطبق اولمشدر. نته کم حضرت مولانا جلال الدین رومی قدس سره السامی افندمز مثنوی شریف لرینده بو حقیقته اشاره بیوررلر:

آن خیالاتیکه دام اولیاست ** عکس مهرویان بستان خداست

ترجمه و ایضاح

او خیالات که دام اولیادر. بستان خدا مهرولرینک عکسیدر. بستان خدادن مراد علم خدادر. و آنک مهرلریندن مراد ظلال اسماء الهیه اولان اعیان ثابتیه درکه بونلر مرتبه وسعتی بیانه صیغمایان ورثه محمدیه نک قلوب عالیهرینه صورت علمیه و خیالیه ده تمامیه منعکس اولور. و آنلر بو مشاهده لرندن خبر ویررلر. ایشته زیده خواص الحواص اولان اولیاء اللهک بو مشاهداتی هویتلری حیثیتندن واقع اولور. و خلیفه نک مشاهده سی دخی بو صورتله واقع اولمشدر. بناء علیه حق تعال بو خلیفه یی اسرار عالمک مجمع و آنک نسخه صغراسی و فهرست جامعی و آنک فائده لری ایچون قیلمشدر. و آنک عالمه اولان فائده لری بو کتابک ابتداسنده ایضاح اولندی. و بز آدم اولدیغمز حیثیت ايله (هولاء) قولنده کی اشارت تحتنه داخلز. و بو کتابده کی مقصد و مطلوب دخی بونلری بیانندن عبارتدر. [۱۴۴]

متن

[وعبر عنه بعضهم ای الواصلین بمرآت الحق والحقیة والذی حملهم علی ذلك انه لما رأوها موضع تجلی الحقائق والعلوم الالهية والحکم الربانية وان الباطل لاسبیل له اليها والباطل هو العدم المحض ولا یصح فی العدم تجل ولا کشف فالحق کل ما ظهر فی الوجود وفي ایراد الشبهات المعارضة للادلة یتضح ما اردناه سر للخواص السبب الموجب لکونه مرآة الحق قوله صلی الله علیه وآله وسلم المؤمن مرآة اخیه والاخوة هنا عبارة عن المثلية اللغوية فی قوله تعالی لیس کمثله شیء وذلك عند بروز هذا الموجود فی اصفی ما یكون اواصفی ما یمکن واجلی ظهر فيه الحق بذاته وصفاته المعنوية لا النفسية وتجلی له من حضرة الجود وفي هذا الظهور الکریم قال تعالی لقد خلقنا الانسان فی أحسن تقویم فتأمل هذه الاشارة فانها لباب المعرفة وينبوع الحکمة]

ترجمه

"و بعضیلری یعنی واصلین آکا مرآت حق و حقیقه تعبیر ایتدیلر. و بوکا حمل ایدنلرک بیانی بودرکه وقتاکه آنی حقایقک و علوم الهیه نک و حکم ربانیه نک محل تجلیسی کوردیلر و محقق باطلک آکا بولی یوقدر. و باطل آنجق عدم محضدر. و عدمده تجلی و کشف صحیح اولماز. بناء علی وجودده ظاهر اولان هر شی حقددر. و بزم مراد ایتدیگمز شیء متضح اولان ادله یه معارض شبهه لرک ایرادی وارددر. خواص ایچون بر سر وارددر. آنک مرآت حق اولیشنک سبب موجب صلی الله علیه و اله و سلمک (مؤمن قرده شنک آینه سیدر). قولیدر. و اخوة بوراده مثلیت لغویه دن عبارتدر. و حق تعالینک قولنده [لیس کمثله] در. [۱۴۵] و بو مثلیت، بو موجودک اولان اصفی ده و یاخود اوله جق اولان اصفی و اجلی ده بروزی عندنده در. آنده حق صفات نفسیه سیله دکل، ذاتیله و صفات معنویه سیله ظاهر اولور. و آکا حضرت جوددن تجلی ایلر. و بو ظهور کریم حقنده حق تعالی [لقد خلقنا الانسان فی احسن تقویم] بیوردی. امدی بو اشارتی تأمل ایت. زیرا او، معرفتک لبابی و حکمتک ینبوعیدر."

شرح

و حقه واصل اولانلردن بعضیلری او خلیفه یه حقک ویا حقیقتک آیینیه سی دیدیلر. زیرا حق تعالی حضرتلری آنک حقنده [انی جاعل فی الارض خلیفه] بیورمشدر. و خلیفه مستحلفک مظهر اتمیدر. زیرا خلیفه مستحلفک صفاتی حامل اولامدقجه خلیفه اولماز. مثلاً هر هانکی بر علمک معلمی، طلبیه تدریس ایچون یرینه بر کیمسه یی خلیفه سی اوله رق نصب ایلسه او خلیفه مطلقاً او معلمک علمنی حامل اولمق لازمدر؛ اولمازسه، طلبیه درس اوقوداماز. بناء علیه معلمک آنی استخلافی و آنک دخی خلافتی صحیح اولماز. و بو واصلینک آکا مرآة حق و مرآت حقیقته تعبیری حمل ایتملرینک سبی بودرکه بو واصلین او خلیفه یی حقایقک و علوم الهینک

و ربانی اولان حکمتلرک محل تجلیسی کوردیلر. بناءً علیه او (الله) اسم جامعنک مظهری اولدیغندن مرآت حقدر. و وجود مطلقک بالجمله صفاتیلر برابر غیریت لباسیلر روح کلی مرتبه‌سنه تنزلی حسبیلر ثابت اولان بو ایلک موجود مرآت حقیقندر.

امدی مادام که بو خلیفه دائره وجوده داخلدر. عدم محضدن عبارت اولان باطلک آکا یولی یوقدر. چونکه وجود حق و عدم باطلدر. و حق ایلر باطل یکدیگرینک ضدی اولدیغندن ابدی اجتماع ایده‌مزلر. و عدم محض، بر معنای ظلمانی موهوم اولدیغندن آنده نه تجلی و نه ده کشف [۱۴۶] ثابت اولماز. زیرا ظهور و وضوح آنجق وارلق ایچنده اولور. یوقدن هیچ بر شی چیقاماز. امدی مادام که یوقدن بر شی چیقمیور؛ کرک عالم ملکوتده و کرک عالم ملکده ظاهر اولان هر بر شی حق اولور.

سؤال

عالمده نفس و شیطان کی شرعاً و وجودات وهمیه کی عقلاً باطل اولان شیلر واردر. ظاهر اولان هر بر شی نصل حق اولور؟

جواب

بو شیلرک بطلانی امور اعتباریه دندر. هر برلری باطل اضافیدر؛ باطل حقیقی دکدر. و حقه نسبتّه حکمت و شرع و عقله نظراً و بزه نسبتّه باطلدر. بناءً علیه حقیقته باطل یوقدر؛ هپ حقدر.

ایشته بزم مراد ایتدی کمز شی متضح اولان ادلهیه معارض بو کی شبهه‌لرک ایرادی واردر. یعنی بز دلیللر ایرادی ایلر وجودده ظاهر اولان هر شی حقدر دیدک. بو دلیللر، هر شیتک حق اولدیغنی ایضاح ایلدی. فقط بو دلیللر معارض اوله‌رق بریسی چیقوب بالاده ذکر اولنان سؤالی ایراد ایدر. و مثلاً علاوه بو عالمده کلب و خنزیر و نجس کی اشیای خسیسه وارددر؛ بونلرده می حق دیه‌لم؟ دیر. بو سؤاللر ایلر دلیللر معارض شبهه‌لر ایراد ایلر. حال بوکه بو سؤاللر حقیقه عدم اطلاعندن نشأت ایدر. زیرا وجودده خساست و شرافت امور اعتباریه و نسبیه‌در. مثلاً گل دیدیکمز چیچک انسانلر نظرأ شریفدر. فقط نجاست بوجکنه نسبتّه خسیسدر. زیرا آنک قوقوسندن بو حیوانجق هلاک اولور. بناءً علیه انسانه نظرأ نجس نه ایسه، بو حیوانه نظرأ ده گل اویله‌در. و اشیای سائرده بوکا مقیسدر.

امدی خلیفه‌نک مرآه حق اولمسنده خواصه مخصوص بر سر واردر. شویله‌که آنک مرآت حق اولیشنک سبب موجبی صلی الله علیه و سلمک [۱۴۷] (مؤمن کندی قرده‌شنک آیینه‌سیدر). حدیث شریفیدر. بوراده (اخوت) مثلث لغویه‌دن عبارتدر. زیرا اعربلر اخ لفظنی مثل و شبیه و نظیر معناسنده استعمال ایدرلر. و مثلاً (اذا البدر) (بدرک قرده‌شی) دیرلرکه بدرک نظیری و مثلی و مشابهی دیمکدر. قرآن کریمده ده بونک نظیرلری واردر. نته‌کم حق تعالی حضرتلری [لیس کمثله شیئ] بیورر و بو قول ایلر کندوسنی هم تنزیه و هم ده تشبیه و تشبیه ایلر. زیرا (کمثله) ده کی کاف زائد اعتبار اولندقد (آنک مثلی بر شی یوقدر) دیمک اولورکه بو، عوامک اکلایشنه کوره صرف تنزیهدر. چونکه کافه اشیای آنک مثلثی نفی ایدلمش اولیور. و حق آنلردن منزهدر دینلیور. فقط کاف غیر زائد اعتبار اولندقد (لیس کمثله) نک معناسی (لیس مثل مثله) یعنی (آنک مثلی بر مثل یوقدر) دیمک اولور. بوده خواصک اکلایشنه کوره تشبیه و تشبیه‌در. زیرا حق حقنده اولاً مثل اثبات اولنیور. بعده او مثلدن اشیایک مثلیتی نفی ایدیلیور. بو ایسه وجودده ایکیلک و مشابهت اسنادندن باشقه بر شی دکدر. و کذا بو آیت کریمه‌نک مابعدی اولان [وهو السميع البصير] قوی ده هم تشبیه و تشبیه‌ی و هم ده تنزیه و تفریدی متضمندر. زیرا بو قول ایشیدیلنجه وهله اولاده عوامک ذهننه تبادر ایدن معنی، ایشیدیلک و کورجیلکده حقک خلقه مشارک اولماسیدر. چونکه خلق دخی ایشیدر و کورور، دیمک که ایشیتمک و کورمک خاصه‌لرینی حائز اوله‌رق بر حقک و برده خلقک وجودی واردر. بو تشبیه‌در. و کورمک و ایشیتمکده حقک خلقه بکزه‌مه‌سی دخی تشبیه‌در. فقط بو آیت کریمه‌ده خواصک اکلایدی تنزیه و تفرید معناسی واردر. زیرا (هو) ضمیرینک اولاً ذکر و خبر اولان سمیع و بصیر کلمه‌لرینک حرف تعریف ایلر ایدر. حصر افاده ایدر. [۱۴۸] بو صورتده معنی (سمیع و بصیر اولان آنجق حقدر؛ باشقه سمیع و بصیر یوقدر) دیمک اولورکه بوده تنزیه و افراددر.

ایشته بالاده ایضاح اولنان مثلث حق بو روح کلینک عالم شهادتده موجود اولان اصفی ده ویاخود موجود اولاجق اولان اصفی و اجلی ده بروزی و ظهوری عندنده واقع اولور. و او اصفی و اجلی اولان انسان کاملک تعین شهادیه‌سنده حق، صفات نفسیه‌سیله دکل، ذاتی ایلر و صفات معنویه‌سیله ظاهر اولور. زیرا وجودات ممکنه اصطفا قانون الاهیسنه تابع در. جماد، نبات و نبات دخی حیوان و حیوان دخی انسان و انسان

ده انسان كامل مرتبه لرينه ترقى ايتمدكجه حيات و علم و سمع و بصر و اراده و قدرت كبي صفات معنويه الهيه نك محل كامل تجليسى اولاماز. بناء عليه مثلث حق، مرات حقيت اولان بو ايلك موجودك قانون اصطفايه تبعاً غايت مصفى و مجلى اولان كلمش و كلجك انسان كاملده بروزي و ظهورى عندعنده واقع اولور. يعنى بو حقيقتى انسان كاملك تعين كثيف شهاديه سى حامل بولنور. و حقلك آنده ظهورى حلول و اتحاد طريقيله دكلدر. زيرا وجود واحد حقيقده تعدد يوقدر. بلكه او وجود حقيقى لطيف ذاتيله و صفاتيله مراتب كونيه ده كثافتله ظهور ايدر. و بر شئى لطيفك مراتب كثيفه سنده حلول و اتحاد يوقدر. چونكه حلول و اتحاد ايكي شئى مستقلك وجودينى اقتضا ايدر. حقلك مراتب كونيه ده بو ظهورى صفات نفسيه و ذاتيه سيله دكلدر. زيرا قدوسيت و صمديت كبي صفات نفسيه الهيه واجب الوجودينه مخصوصدر. ممكنك واجبه قدم باصه بلمسى، مرتبه امكانده بولندقجه ممتعندر. و حق تعالى حضرتلرى او خلفيه حضرت جوددن تجلى ايلر يعنى آكا صفات معنويه سيله تجليسى عندنده اصلاً بخل و امساك واقع دكلدر. بناء عليه بو صفاتدن هيچ بريسي آنده نقصان قالماز. و آنده بر صفت نقصان قالسه بر مظهر اتم اولاماز ايدى. حال بوكه انسان كامل بر مرآة تام و مظهر اتمدر. نته كم بر كيمسه بر اندام آيينه سنه مقابل اولسه، آنك [١٤٩] تماماً صورتى و بالجمله احوالى آنده ظاهر اولور. و هيچ بريسي نقصان قالماز. زيرا آيينه غمازدر.

مثنوى

عشق خواهد کاین سخن بیرون بود ** آینه غماز نبود چون بود
آینه ات دانی چرا غماز نیست ** زانکه ژنگار از رخس ممتاز نیست
آینه کز ژنگ الایش جداست ** پر شعاع نور خورشید خداست
روتو ژنگار از رخ تو پاک کن ** بعد ز آن نور را ادراك من

ترجمه

عشق، بو سوزك طيشارى يه چيقماسنى ايستر ** آينه نك غماز اولماسى ناصل اولور؟
بيليرمسيك؟ سنك آينه ك نيچون غماز دكلدر؟ ** زيرا آنك يوزندن پاص زائل اولمامشدر.
آلايش پاصندن جدا اولان آينه ** خورشيد خدا نورينك شعاعندن طولو اولور
كيت، يوزكدن پاصى تميزله ** آندن صكره او نورى ادراك ايت

حق تعالى حضرتلرينك بو ظهور كريمى حقنده قرآن مجيدنده [لقد خلقنا الانسان فى احسن تقويم] يعنى "بز انسانى غايت كوزل بر تعيينده و بر شكلده ياراتدق." بيورر. زيرا آنك تعينى و صورت انسانيه سى حقلك جمعيت اسمائيه سيله ظهورينه مساعددر. سن بو آيت كريمده كى اشارتى تأمل ايدوب معناسنى تعميق ايله. زيرا او معرفت الهيه نك لبلريدر. و حكمت الهيه نك پيكارلريدر. هر نه زمان سكا معرفت الهيه ده بر مشكل واقع اولورسه انسانى تدقق ايت. او مشكلك حال اولور. [اقرا كتابك كفى بنفسك اليوم عليك حسيباً] يعنى "كندى كتابكى اوقو؛ حسيب اوله رق او كتاب نفسكه اليوم كفايت ايدر."

متن

[وعبر عنه الشيخ العارف ابو الحكم بن برجان رضى الله عنه بالامام المبين وهو اللوح المحفوظ المعبر عنه بكل شئى فى قوله تعالى وكتبنا له فى اللوح [١٥٠] من كل شئ وهذا اللوح المحفوظ موعظة وتفصيلاً لكل شئ وهو اللوح هذا دليل الشيخ ابى الحكم رحمه الله على تسميته كل شئ والذى حملة على ذلك قوله تعالى وكل شئ احصيناه فى امام مبين وجدنا العالم كله اسفله واعلاه محصى فى الانسان فسميناه الامام المبين واخذناه تنبيها من الامام المبين الذى عند الله تعالى فهذا هو حظنا منه فتدبر وتحققه سر للخواص قال الله تعالى ما فرطنا فى الكتاب من شئ اعتباره الذى هو الانسان من شئ يفضل فى العالم باسره الامام على الحقيقة المبين من كان كل شئ مأموماً به وهذا لا يصح الموجود ولا فى موجود مالم تصح له المشلية اللغوية الفرقانية فاذا صحت المثلية صح وجود الامام واذا صح وجود الامام بطلت الامامة فى حق غيره (لو كان فيهما الهه الا الله لفسدتا) فاذا نظرنا فى هذا الامام المبين بما استوجب الامامة فوجدناه استوجبها باسرار وصفات هو عليها فقلنا هى من نفسه او من غيره فوجدناها امانة بيده فقرأنا ان الله يأمركم ان تؤدوا الامانات الى اهلها فلا حت لنا مرآة الحق المتقدمة فضرينا الامام المبين فى المؤمن مرآة اخيه فخرج لنا واحد فى الخارج فسماه بعضهم مرآة وبعضهم اماماً فلامام كتابى والمرآة سنية]

ترجمه

"و شيخ عارف ابو الحكم ابن برجان رضى الله عنه اكا امام مبين تعبير ايتدى و او حق تعالىنك [وكتبنا له فى الالواح من كل شئ] قولنده هر بر شئ ايله تعبير اولنان لوح محفوظدر. و بو لوح محفوظ هر بر شئيك موعظه و تفصيليدر. ايشته شيخ ابى الحكم رحمه اللهك او لوحه [١٥١] هر بر شئ تسميه سنك دليلى بودر. و آنك بوكا حمل ايتمسى حق تعالىنك [وكل شئ احصينه فى امام مبين] قولنده مستنددر. بز عالمك كافه سنى، اسفلنى و اعلا سنى انسانده احصا اولنمش بولدق. بناءً عليه آنى امام مبين تسميه ايتدك. و آنى الله تعالىنك عندنده اولان امام ميبندن تنبيهان آلدق.

امدى ايشته بو بزم آندن حظمزدر. آنى تدبر و تحقيق ايله. خواصه مخصوص بر سر واردر. حق تعالى [ما فرطنا فى الكتاب من شئ] بيورر. من شئ دن آنك اعتبارى اولان شئ آنجق انساندر كه عالمده جمله يه تفضل ايدر. و بو كنديسى ايچون مثليت لغويه فرقانيه ثابت اولميان بر موجود ايچون و بر موجوده صحيح اولماز. امدى مثليت ثابت اولدقده امامك وجودى صحيح اولور. و امامك وجودى ثابت اولدقده دخی آنك غيرى حقنده امامت باطل اولور. [لو كان فيهما الهة الا الله لفسدتا] يعنى "يرده و كوكده الله دن غيرى اللهلر اولسه ايدى؛ فاسد اولورلر ايدى."

امدى بز امامتى استيجاب ايدن شئ سببيله بو امام مبينه نظر ايتديكمزده بز آنى اوزرينده بولنديغى اسرار و صفاتي استيجاب ايدر بولدق. بويله اولنجه بز ديدك كه او آنك نفسندنميدر ياخود آنك غيرندنميدر؟ بز آنى آنك يدينده امانت بولدق. بناءً عليه [ان الله يأمركم ان تؤدوا الامانات الى اهلها] يى او قودق. امدى بزم ايچون متقدم اولان مرات حق پارلادى. بز [المؤمن مرآة اخيه] قولنده (امام مبين) قولنى ضرب و مزج ايلدك. و بزم ايچون خارجه واحد چيقدى. ايمدى آكا بعضلرى (مرآت) و بعضلرى (امام) تسميه ايتدى. كتابى اوله رق امام و سنيه اوله رق دخی مرآتدر. [١٥٢]

شرح

يعنى اقطاب مغربدن برى اولان عارف بالله شيخ ابوالحكم بن برجان رضى الله عنه بو خليفه يه (امام مبين) تعبير ايتدى. و او امام مبين حق تعالىنك [وكتبنا له فى الالواح من كل شئ] يعنى "بز آنك ايچون الواحده هر بر شيدن يازدق." قولنده هر بر شئ تعبير اولنان لوح محفوظدر. زيرا وجود خليفه يه هر بر شئيك حقيقى منعكس اولديغى يوقاريده ايضاح اولندى. و بو لوح محفوظده هر بر شئيك موعظه و تفصيلى واردر. چونكه آنده ظلال اسماء الهيه اولان اعيان ثابته منعكسدر. بو اعيان ثابته بالجمله اشيانك حقايقيدر. و هر بر عين ثابته مظهر اولديغى اسمك خزينه سنده موجود اولان احكام تفصيليه يي حاملدر. و او حقايق كنديرينه تعلق ايدن اشيايى كندى طرفلرينه داعى اولان موعظه يي شاملدر كه بو موعظه هر برينك كندى باطنندن و حقيقتندن عالم شاهادته ظاهر اولان مظهرينه على طريق الالهام وارد اولور. نته كم بو حقيقته اشاره قرآن كريمده [واوحى ربك الى النحل] بيورلمشدر. و بو واردات عالم شهادته خزينه الهيه نك امينى اولان انسان كامل يديله موردلرينه توزيع اولنور. ايشته شيخ ابى الحكم رحمه الله حضرتلرينك او لوحه هر بر شئ تسميه ايتمسك دليلى بودر. و آنك بو لوحى امام مبينه حمل ايتمسنه كلنجه بو معنايى حق تعالىنك و [وكل شئ احصينه فى امام مبين] يعنى "بز هر بر شئ امام ميبنده احصا ايلدك." قولندن اخز ايلمشدر. مادام كه لوح محفوظده هر بر شئيك موعظه و تفصيلى واردر و كذا هر بشى مادام كه امام ميبنده احصا اولنمشدر. و وجود خلفيه ده ايسه بالجمله حقايق اشيا منعكسدر. و عالمك كافه سنى، اسفلنى و اعلا سنى انسانده احصا اولنمشدر. بناءً عليه او انسانه (امام مبين) تسميه سى جائز اولور. و ايشته بز بو تعبيرى الله تعالىنك عندنده اولان (امام مبين) قولندن تنبهاً آلدق. و بزم انسان صورتنده متعين اولوب، بو تجلى يه مظهريت استعدادنده مخلوق اولديغمز، او امام مبين تعبيرندن حظمزدر.

معلوم اولسون كه [١٥٣] انسان ايكي قسمدر: برى كامل ديكرى ناقصدر. انسان كاملده بالجمله اسماء الهيه نك آثار و احكامى فعلاً ظاهر اولور. و انسان ناقصده ايسه بعض اسمانك آثار و احكامى فعلاً ظاهر و بعضلرى صفات نفسانيه و حيوانييه سى تحتنده مستتر و باطندر. بونلر بر انسان كاملك تربيه سى تحتنده واقع اولان سلوك و مجاهده نتيجه سنده صفات نفسانيه و حيوانييه نك زواليله ظاهر اولور. بناءً عليه بو كتابده ذكر اولنان انسان تعبيرى انسان كامله راجعدر. زيرا انسان ناقص هر نقدر صورتده انسان ايسه ده سيرته هنوز هيوانيت مرتبه سنده در. امدى سن بو معنايى كندى نفسكده تدبر و تحقيق ايله.

بو بيانامتزدن خواصه مخصوص بر سر واردر. اوده بودر كه حق تعالى حضرتلرى قرآن كريمده [ما فرطنا فى الكتاب من شئ] يعنى "بز كتابده هيچ بر شئى نقصير و ضايع ايتمدك." بيورر. (من شئ) دن عبرت آلنه حق

اولان شی آنجق انساندرکه عالمده جملهیه تفضل ایدر. نته کم قرآن کریمده [ولقد کرما بنی آدم و حملناهم فی البرو البحر ورزقناهم من الطیبات وفضلناهم علی کثیر ممن خلقنا تفضیلاً] یعنی "بز بنی آدمی مکرم قیلدق. و آنی قرهده و دکزده حمل ایتدک. و آنی خلق ایتدیکمز شیرک چوغی اوزرینه مبالغه ایله تفضیل ایتدک." بیوریلور. یعنی خلق اولنان شیرک آزی اوزرینه تفضیل ایتدک دیمک اولور. و خلق اولنان شیرک آزی ایسه بزم عالممک خارجندهدر. بناءً علیه بزم عالممزه نظراً انسان کرک عالممزه و کرک عالممک خارجنده بولنان مخلوقاتک پک چوغی اوزرینه تفضیل ایلیمش اولور. و بو هر شئیک موجود بولنمسی کیفیتی کندوسی ایچون مثلث لغویه فرقانیه ثابت اولمایان بر موجود ایچون و بر موجودده صحیح اولماز. زیرا (الله) جمیع اسمایی جامع اولان بر اسمدر. و یوقاریده ایضاح اولنان (ان الله خلق آدم علی صورته) حدیث شریفی موجبجه الله تعالی حضرتلری انسان کاملده ذاتیله و صفات معنویه سی ایله ظاهردر. و حقیقتده بالجمله مراتب حقک وجودندن عبارت [۱۵۴] اولدیغندن مثلث قرآنیله ثابت دکدر. بو مقام، مقام تنزیهدر. ولکن ذات مطلقک لباسی غیریتله ظهور ایتدیکی انسان کامل مرتبه سنده مثلث لغویه فرقانیه ثابتدر. و بو مقام دخی مقام تشبیهدر. زیرا انسان کاملده جمیع حقایق اشیا منعکسدر. نته کم یوقاریده مراراً ایضاح الوندی. و انسنا کمال ایچون مثلث لغویه فرقانیه ثابت اولنجه عالمده امامک وجودی صحیح و ثابت اولور. و امامک وجودی صحیح و ثابت اولنجهده او انسان کاملدن باشقه سی ایچون امامت باطل اولور. زیرا هر بر عصرده امام واحددر؛ تعدد ایتمز. چونکه عالمده تصرف نائب حق اولان انسان کامله مودوعدر. و ایکی متصرفک وجودی جائز دکدر. نته کم بو معنایی حق تعالی حضرتلری قرآن کریمده [لو کان فیهما الهة الا الله لفسدتا] یعنی "اگر یرده و کوکده الهلر اولسه و هر بری بر وجه ایله تصرف ایله سه، یرک و کوکک انتضامی بوزولور ایدی." بیورر. بناءً علیه ایکی متصرفک وجودی جائز اولمادیگی بو آیت کریمه ایله ثابتدر. و آشکار بر شیدرکه امور دنیویهده دخی اهل عقل بر ایشه ایکی مدیر نصیبی روا کورمز. امدی بز امامتک ایجاباتی مقتضی اولان شی سببیه یعنی قدرت تصرف سببیه بو امام مبیننه نظر ایتدیکمز وقت بز او امامتی اوزرینده بولندیگی اسرار و صفاتی، اقتضا ایدر بر حالده بولدق. زیرا قدرت تصرف، صفات نفسیه الهیهدن غیری اولان علم، سمع، بصر، اراده، و قهر و لطف کبی بالجمله صفات معنویه الهیهی حامل اولمادیقجه و محیی و ممیت و ضار و نافع و مانع و معطی کبی اسمانک آثاری کندوسندن فعلاً ظهور ایتدکجه ممکن اولماز. بویله اولنجه بز تأمل ایدوب عجباً بو قدرت تصرف آنک کندی نفسندن و ذاتندنمیدر؟ یوقسه آنک غیرندنمیدر؟ دیدیک. و بو تأمل نتیجه سنده بز آنی امامک یدنده جانب حقدن مودوع امانت بولدق. بو معنایه بناءً [ان الله یامرکم ان تؤدوا الامانات الی اهلها] [۱۵۵] یعنی "الله تعالی حضرتلری اماناتی اهلنه ادا ایتمکی سزه امر ایدر." آیت کریمه سنی اوقودق و آکلادق که بزه بو صورتله امر بیوران حق، کندیسنک اماناتی دخی اهلی اولان خلیفهیه تودیع بیورمشدر.

امدی بو بیاناتدن یوقاریده ذکر کچن (مرآة حق) منجلی اولوب پارلادی. بز (المؤمن مرآة اخیه) قولی ایله (امام مبین) قولنی آلوب جمع ایتدک. و یکدیگرینه مزج ایلدک. بو جمع و مزجدن بزم ایچون خارجهده یعنی عالمده واحد چیقدی کی اوده انسان کاملدر. امدی او انسان کامله بعضیلری (مرآت) و بعضیلری ده (امام) تسمیه ایتدی. کتابی اوله رق یعنی کتاب اللهده واقع [وکل شی احصیناه فی امام مبین] آیت کریمه سنده اقتباساً (امام) و سنیله اوله رق یعنی [المؤمن مرآة اخیه] حدیث شیرفیندن اقتباساً دخی (مرآت) دینلدی.

متن

[وعبر عنه بعضهم بالمفیض وبه کان یقول شیخنا وعما دنا ابو مدین شیخ الشیوخ رضی الله عنه اخبرنی بذلك عنه غیر واحد ممن اثق به والذي حملهم علی ذلك انه لما رأوا الاجسام بیوتاً مظلمة واقطاراً سودا مدلهمة فاذا غشیها نور الروح اضائت فاشرفت کالاقطار اذ غشیها نور الشمس وبالضرورة نعلم ان النور الذی فی بغداد غیر النور الذی فی مكة والنور الذی فی موضع ما غیر النور الذی فی غیره ثم نظرنا الی السبب لو جود تلك الانوار التي خلقها الله عنده لابه فوجدنا جسماً کریاً نورانیاً یقال له الشمس فکل موضع یقابله من الارض یخلق الله فيه نوراً یسمى شمساً فکما یطلق علی کل نور خلق فی الارض فی مقابلة الشمس شمساً لیس ببعید ولا متنوع ان یطلق علی کل نور اضاء به ارض الابدان روحاً وکما یختلف قبول الاماکن لهذا النور لاختلافها فلا یكون [۱۵۶] قبول الاجسام الصقلة للنور کقبول الاجسام الدرنه كذلك یختلف قبول الاماکن الابدان لفیضان الروح لاختلافها فلا یكون قبول البهیمه لفیضانه کقبول الانسان ولا قبول الانسان کقبول الملك فلو سمینا الشمس بالمفیضة صدقنا وحقیقة الافاضة فی الماء وهو مجاز فی غیره ونسبة هذه الارواح عندهم الی الروح الکلی کنسبة ولالة الامصار الی الامام وکذلك یتابون ان عدلوا وبعاقبون ان جاروا

سرللخواص قال الله تعالى جل ثناؤه وتقدست أسماؤه واشرقت الارض بنور ربها اعتبار الربوبية هنا سيادة المعلم الاول وتربيته وتأثير سببته وهو الرجوع اليه في قوله تعالى على طريق التنبيه بيايتها النفس المطمئنة ارجعي الى ربك ونور هذا الرب المنبه عليه هو الروح الحيواني الذي به يشترك البهيمة والانسان واعتبار الموت فيه بحجاب الغمام واعتبار النوم بغروب الشمس واعتبار الغفلة الحجاب الهلالي ثم قد يغيب الامام ويبقى الوزير بدله يفيض على المملكة كالقمر ليلاً وليس كيفيضان الامام وفيض مادة الوزير وفيضانه ان افاض بالنظر الى النفس النباتية وهي الحجاب لمادة النفس المطمئنة وقد يغيبان معاً اعنى الامام والوزير فيبقى الفقهاء نجوم علوم الاحكام فلا يستطيعون افاضة لقهر النفس الحيوانية البهيمية والنفس السبعية واستيلاء سلطانها فتأمل هذا السر تبدلك الحكمة الالهية]

ترجمه

"و آنلردن بعضيلرى آكا (مفيض) تعبير ايتدى و سشيخمز و عمادمز ابو مدين شيخ الشيوخ رضى الله عنه آكا قائلدر. كندوسنه اعتماد اولنان كيمسه لردن برك غيرى ده بكا آنكله خبر ويردى. بوكا حمل ايدنلر وقتاكة اجسامى بيوت مظلمه و كثير الظلمة اقطار سياه كورديلر؛ آنى [١٥٧] روحك نورى قاپلاديغى وقت ضيا ويردى. نور شمس قاپلاديغى وقتده كى اقطار كى اشراق ايلدى. و بالضروره بيليركه بغدادده اولان نور، مكده اولان نورك غيريدر. و هر هانكى موضعه اولان نور آنك غيرنده اولان نورك غيريدر. بعده بو انوارك وجودى ايچون سببه نظر ايتدك كه الله تعالى آنلرى آنكله دكل، آنك عندنده خلق ايلدى. امدى بز آنى كروى، نورانى بر جسم بولدق كه آكا شمس دينور.

امدى ارضدن آكا مقابل اولان هر بر موضعه الله تعالى بر نور خلق ايدر كه شمس تسميه اولنور. امدى شمس مقابلنده ارضده خلق اولنان هر بر نوره شمس اطلاق اولنديغى كى كندوسيله ارض ابدان ضيادار اولان هر بر نورهده روح اطلاق بعيد و ممتنع دكلدر. نصل كه اماكنك اختلافندن ناشى، اماكنك بو نورى قبولى مختلف اولور. اجسام صقلهك نورى قبولى، اجسام درنهك قبولى كى اولماز. ايشته بويلهجه اماكن ابدانك فيضان روحى قبولى، آنلرك اختلافندن ناشى مختلف اولور. بهيمهك آنك فيضانى قبولى، انسانك قبولى كى و انسانك قبولى دخى ملكك قبولى كى اولماز. اكر بز شمس مفيض تسميه ايدر ايسهك؛ صدق ايدرز و حقيقت افاضة صو حقندهدر. و اونك غيرنده مجازدر. و آنلرك عندنده بو ارواحك روح كلى يه نسبتى، شهرلرك واليرلرك امامه نسبتى كبيدر. و كذلك اكر عدل ايدرلرسه مثاب اولورلر و اكر جور ايدرلرسه معاقب اولورلر.

خواصه مخصوص بر سر واردر: ثناسى جليل و اسماسى مقدس اولان الله تعالى حضرتلرى [واشرقت الارض بنور ربها] يعنى "ارض، رينك نوريله اشراق ايلدى." بيورر. بوراده اعتبار ربوبيت، معلم اولك سيادتي [١٥٨] و آنك تربيهسى و سبببتك تأثيريدر. و او حق تعالى حضرتلرينك على طريق التنبيه بيورديغى [يا ايتهنا النفس المطمئنة ارجعي الى ربك] يعنى "اي نفس مطمئنه ريكه رجوع ايله" قولنده مرجوع الهيدر. و بوربك نورى آنك اوزيرينه منبهدر. اوده روح حيوانيدر كه بهيمه و انسان آنكله مشتركدر. و آنده موتك اعتبارى حجاب غمام و نومك اعتبارى غروب شمسدر. و غفلتك اعتبارى حجاب هلاليدر. بوندن صكره بيل كه امام غائب اولدقده آكا بدل وزير باقى قالير. كيجهده آى كى مملكت اوزيرينه فيض ويرر و وزيرك مادهسك فيضى و آنك فيضانى نفس مطمئنهك مادهسك حجاب اولان نفس نباتيهيه نظراً فيض ويرسهده، امامتك فيضانى كى دكلدر. و هر ايكيى يعنى امام و وزير غائب اولدقلى وقت علوم احكامك نجومى اولان فقها باقى قالير. امدى آنلرك نفس حيوانيه بهيميهك و نفس سبعيهك و آنلرك قواسنك استيلاسك قهرينه افاضةيه استطاعتلرى اولماز. امدى سن بو سرى تأمل ايت. سكا حكمت الهيه ظاهر اولور."

شرح

محققيندن بعضلرى او خليفهيه (مفيض) تعبير ايتدى. و شيخمز و عمادمز ابو مدين شيخ الشيوخ رضى الله عنه ده خلفيه (مفيض) تعبير بويرمشدر. ابو مدين مغربى رضى الله عنه حضرت شيخ اكبرك شيخيدر. اسم شريفى شيعب ابن حسندر. كندولرى آكابر محققينددر. جناب شيخ اكبر رضى الله عنه مصنافاتنده آنلرك اسملرينى بر چوق محله ذكر ايتمشدر. هجرتك بيشيوز طقساننده ارتحال ايلمشدر. حضرت شيخ اكبر بيورلر كه بو مفيض تعبيرينى يالكز ابو مدين حضرتلرى كى بر محققدن ايشيتدم. بو تعبيرى دكير محققلردن دخى ايشتدم. [١٥٩] و خليفهيه بو مفيض معناسنه حمل ايدنلر وقتاكة اجسامى قارالنق خانهلر مثابهسند و ظلمتى چوق سياه اقطار كورديلر. او اجسام روحك نورى احاطه ايتديكى وقت ضيا ويردى. كونشك نورى

قاپلادیغی وقت اقتار ارضی نصل اشراق ایدر و ضیا ویرسه، جسم مظلوم ده روحک نوریله اویلهجه اشراق ایلدی. و واقعا منبع ضیا اولان کونش بر اولمغله برابر بالضروره بز بیلیرزکه بغداد اراضیسی اوزرینه منتشر اولان نور، مکه اراضیسی اوزرینه منتشر اولان نورک غیریدر. زیرا هر نقدر منبع بر ایسهده اماکن مختلفهیه مماس اولان حزمات ضیائیه یکدیگرینک عینی دکلدر. بناءً علیه هر هانکی بر موضعهده اولان نور، او موضعک غیری اولان محلهده کی نورک غیریدر.

بعده بز، بو انوارک نصل حصول بولدیغی آکلامق ایچون آنلرک سبب موجبنه نظر ایتدک که الله تعالی او نورلری او سببله دکل، او سببک عندنده خلق ایلدی. یعنی کونش مواضع ارضیهده ظاهر اولان نورلرک سببیدر. فقط بو نورلک وجودی ایچون مطلقه کونش لازم دکلدر. حق تعالی کنش اولمقسزین دخی نور خلق ایدر. فقط عادت الهیه اشیایی اسباب عندنده و اسباب پردهسی آرقهسندن خلق ایتمکدر. نته کم تفصیلی یوقاریده کچدی. بو انوارک سبب وجودینه نظر ایتدکدن صکره آنلرک سببی یوارلق و نورانی بر جسمک وجودندن عبارت بولدق که آکا کونش دینور. و ارضک بو جسمه مقابل اولان هر بر یرنده الله تعالی بر نور خلق ایدرکه آکا کنش تسمیه اولنور. یعنی حد ذاتنده کروی و نورانی اولوب کونش دینیلن جسم بر مادهدن عبارت اولدیغی حالده ارضک مواقع مختلفهسنده بو جسم سببیله خلق اولنان انوار مختلفهیه ده کونش اطلاق اولنور. مثلاً شوراده کونش وار؛ بوراده یوق و اوراده وار کی تعبیراتی دائماً استعمال ایدرز. حال بوکه کونشک ذاتی او محللرده دکلدر. [۱۶۰] ایشته بونک کی کندوسیه ارض ابدان ضیادار اولان هر بر نورهده روح اطلاق جائزدر؛ بعید و ممتنع دکلدر. هر نقدر روح کلی بردن عبارت ایسهده کثیر اولان ابدانه آنک نوری منعکس اولدیغندن آنک هر بر بدنده کی انعکاسندهده روح دینور. و مختلف مکانلر، شمسک نورینی مختلف صورتلرده قبول ایدر و پارلاق اجسامک نوری قبول ایتمی، طونوق و پاصلی اجسامک قبولی کی دکلدر. ایشته بویلهجه اماکن ابدانک فیضان روحی قبولی، آنلرک اختلافی حسبیله مختلف اولور. مثلاً فیضان روحی ابدان حیواناتک قبولی ابدان انسانیهک و ابدان انسانیهک قبولی ده ابدان ملکیهک قبولی کی دکلدر.

معلوم اولسون که منظومه شمسیه می ضیادار ایدن کونش بر اولدیغی کی بونلری ترکیب ایدن جمادات و نباتات و حیوانات و انسانه منعکس اولان روح رخى بردر. نته کم قرآن کریمده شمس کی روح دخی مفرد اولهرق ذکر اولنمشدر. آنجق بو روحک انعکاس نوری جملهسنده علی طریق التساوی محسوس دکلدر. جماداتده غیر محسوسدر. زیرا آنلرک تعینلری بو انعکاس کمالیه قبوله مساعد دکلدر. بناءً علیه آثار روح آنلرده باطندر. نباتاتده نمولری حسبیله بر درجهیه قدر محسوسدر. حیواناتده ظاهر و انسانده اظهاردر. و کذا انسانک جسمی کثیف و ملائکه لطیف اولدیغی ایچون فیضان روحی قبولده مساوی دکلدرلر. ملائکهده آثار روحیه انساندن ده زیاد ظاهردر. انسانده قید مکان و حیز اولدیغی حالده ملائکهده بونلر یوقدر. بو ایضاحاته نظراً اگر بز کونشه (مفیض) تسمیه ایدرسهک طوغری سویلهمش اولورز. و افاضهک معنای حقیقیسی طاشیرمق دیمک اولوب صو حقندهدر. و بو تعبیر صودن باشقه اولان شیر حقنده بول بول اطرافه طاغیتمق معناسنه مجازاً [۱۶۱] مستملدر.

مثلاً شمس ضیاسنی بول بول اطرافه نشر ایدیکی ایچون افاضه ایدیور دینلیدیکی کی کندوسنه ده (مفیض) تسمیه اولنور. و کذا روح کلی آثارینی ارض ابدانه بول بول نشر ایلیدیکی ایچون افاضه و مفیض تعبیرلری آنک حقندهده استعمال اولنور. و روح کلینک هر بر بدنده ظاهر اولان اثرینه بر روح دینلیدکندن محققین کرام عندنده بو ارواحک روح کلی یه نسبتی، شهرلرک ادارهسنه مؤمور اولان والیرک مملکتک هیئت مجموعهسی اوزرینده تصرف کلی یه مالک اولان امامه نسبتی کبیدر. او والیر کنیلرینه امامدن منعکس اولان تصرف سایهسنده اگر رعایا اوزرینده عدل و انصاف دائرهسنده معامله ایدرلرسه مثاب اولورلر. و اگر بو تصرف منعکسی سوء استعمال ایدوب جور و ظلم ایدرلرسه معاقب اولورلر. بو افادات عامهک آکلایهجی بر طرزدهدر. فقط بوراده خواصه مخصوص بر سر واردر. اوده بودرکه حق تعالی حضرتلری "ارض رینک نوریله اشراق ایلدی." بیورر. آیت کریمهده کی (رب) تعبیرندن مستنبط اولان ربوبیت یوقاریده سبب تعبیری ایضاح اولنان (معلم اولک) سیادتیدر. و آنک عالمک اسفل و اعلاسی تربیه ایمتسی و خلق اوزرینده سبب اول اولیشنک تأثیریدر.

امدی معلم اول اولان خلیفهک سیادت و ربوبیتی ثابت اولنجه او خلیفه حق تعالینک تنبیه طریق اوزره بیوردیغی (ای نفس مطمئنه ربکه رجوع ایل) قولنده مرجوع الیهیدر. یعنی نفوس مطمئنه او خلیفه رجوع ایدر. زیرا ارض ابدانه منتشر اولان نور، آندندر. و او خلیفه و روح کلی اصلدر. [کل شی یرجع ایل اصله] قاعدهسنجه البته فرعک اصله رجوعی ایجاب ایدر. و [بنور ربها] خلیفهدن منتشر اولان نوره تنبیه ایدر و [ارجعی الی ربک]

امریله ده ربوبیت اصلیه سی حسبیلہ بو نورك آکا رجوعنه تنبیه بیورلور. و آکا رجوع اده جك اولان نور، [۱۶۲] روح حیوانیدرکه حیوان و انسانك او روحده اشتراکی وارد. و بوروح سبیلہ جسم کثیف مظلم نورلانی. و انسانك روح حیوانیسنده اوچ اعتبار واردرکه برنجیسی اولوم ایکینجیسی اویقو و اوچنجیسی غفلت حاللریدر. اعتبار موت کونشك اوکنه بولوطلرک حجاب المسنه و اویقو اعتباری دخی کونشك غروبنه و غفلتك اعتباری دخی قرص کمرک علم هیئتجه معلوم اولان حجابدن طولای هلال حالنده رؤیتنه مشابهدر. بو اوچ اعتباردن هر برینک بر چوق تفصیلات و نتیجی موجود ایسه ده بوراده تفصیلی پک اوزون اولور.

بوندن صکره معلومك اولسونکه امام غائب اولدیغی وقت آنك مقامنه وزیر قائم اولور. او وزیر کیجه ده آی کی مملکت اوزرینه فیض ویر. فقط وزیرک ماده سنك فیضی و آنك فیضانی نفس مطمئننه ماده سنه حجاب اولان نفس نباتیه نظر فیض ویرسه ده امامتك فیضانی کی دکدر.

معلوم اولسون که انسانده نفس طبع و نفس نباتی و نفس حیوانی وارد. نفس طبع اجزای جسمی بربرندن آیریلوب طاغلمغه براقمیان بر قوتدر. و نفس نباتی جسم ابعاد ثلثیه یعنی طول و عرض و عمقه و جهات ستیه چکوب بیوتن بر قوتدر. و نفس حیوانی جسمه اختیاریله حرکت ویرن بر قوتدن عبارتدر و نفس طبع و نباتی بالجمله خادملیله برابر نفس حیوانی یه خدمت ایدرلر. و هر برینک خادملینی و وظائفی بوراده تعداد و ایضاح اوزون اولور. تفصیلی مراد ایدنلر آثار محقیقی و بالخاصه اسماعیل حضرتلرینک معرفتنامه سیله محمود شبستری حضرتلرینک مرآة المحققین نامنده کی اثرینی مطالعه ایتسونلر.

امدی بونلردن باشقه نفس انسانیده اکتساب ایده جکی صفتلری اعتباریله یدی مرتبه واردرکه بونلرده (نفس اماره)، (نفس لوامه)، (نفس ملهمه)، (نفس مطمئننه)، [۱۶۳] (نفس راضیه)، (نفس مرضیه)، (نفس کامله یاخود باقیه)در. هر بر مرتبه مادون، کندی فوقنده کی مرتبه نك حجابیدر. امدی اماره، لوامه و ملهمه مرتبه لرنده کی اولان نفسلرده صفات حیوانیه موجود اولدیغندن میزان اعتدالدن خروج ایدرلر. نفس مطمئننه مرتبه سی ایسه بونلرک خلافتدر. بو مرتبه جمیع معاملات اعتداده قریبدر.

امدی اکل و شریه منهمك اولان نفس نباتیه (که بونده نفس طبع و حیوانی و دیگر نفوس داخلدر). نفس مطمئننه نك ماده سنه حجاب اولور. و بونلرک جمله سنه فیض بالاده ایضاح اولندیغی اوزره ممد اول اولان خلیفه و امامدن کلیر. او غائب اولدیغی وقت، آنك نائی و وزیر اولان کمیسه دن کلیر ایسه ده وزیرک اقتباسی خلیفه دن اولوب ذاتندن اولمادیغندن، آنك فیضی، کونشدن ضیا اقتباس ایتمک صورتیله ارضی تنویر ایدن قمره بکزر. و قمرک تنویری بالطبع کونشك تنویری کی دکدر. و هر ایکیسی یعنی امام و وزیر غائب اولدیغی وقت احکام شرعیه عالملرینک ییلدیزلری مثابه سنده اولان فقها آنلرک مقامنه قائم اولور. و ظلمت لیلده ییلدیزلر ارضی تنویر ایده مدکری و ظلمتی ازاله ایلیمه مدکری کی او فقها دخی ظلمت لیل مشابه اولان نفس حیوانیه نك و نفس سبعیه نك قهرینه و یرتجی حیوانلره مخصوص اولوب انسانلرده ظاهر اولان قوانک استیلاسنی ازاله یه قدرتلری اولماز. زیرا آنلر یکلز حرف و صوت ایله تبلیغ احکام ایده بیلوب تصرفات معنویه یه قادر دکدرلر.

امدی سن خواصه مخصوص اولان بو سری تأمل ایت و بو ویردی کمز دستوری فکر تعمیق و نتیجی ادراک ایل. سن بو دائره ده تفکر ایتدی کجه کرک مملکت دنیویه نك و کرک مملکت انسانیه نك اداره سنده سکا حکمت الهیه ظاهر و منکشف اولور. [۱۶۴]

استطراد

سکنه ارضده سنه لردنبری نفس حیوانیه و نفس سبعینک حکمفرما اولدیغنه باقیلیرسه الیوم امامک و وزیرینک غیبوتی و یکلز علماء احکامک باقی قالدیغی و آنلرک دخی نصایحی مؤثر اوله مدغی و بناء علی حضرت شیخ اکبر دخی الله عنهمک (عنقای مغرب) نامنده کی اثر عالیرنده ظهورینه اشارت بیوردقلری امامک و فتوحات مکیه لرنک اوچیز آلتمش آلتنجی باینده بیان ایلدکری و زراسنک قریباً ظهورلری منتظردر. (والله اعلم)

متن

[و عبر عنه بعضهم بمرکز الدائرة قال المؤلف والذي حملهم على ذلك انهم لما نظروا رضى الله عنهم الى عدل هذا الخليفة في ملكه واستقامة طريقته في هيأته واحكامه وقضايه سموه مركز دائرة الكون لوجود العدل به وانما حملوه على مركز الكرة نظرهم الى كل خط يخرج من النقطة الى المحيط مساوياً لصاحبه رؤا ذلك غاية العدل فسموه مركز الدائرة لهذا المعنى سر للخواص وذلك ان نقطة الدائرة اصل في

وجود المحيط وكلما قدرت كرة وجوداً أو تقديراً فلا بد ان تقدر لها نقطة هي مركزها ولا يلزم من وجود النقطة وجود المحيط ووجود الفاعل من هذه الدائرة رأس الضابط ولادائرة في الوجود كان الله ولا شيء معه وفخذه يده الميسوطان جوداً وايجاداً والفخذ المختصة بالنقطة يد الغيب والملوكوت الا على ولفخذ المختصة بالمحيط يد عالم الملك والشهادة فالواحدة للامر والاخرى للخلق والله بكل شيء محيط وقد خلقتك من قبل ولم تك شيئاً فبد المركز معرات عن الحركة القاطعة للاحياز ويد المحيط متحركة فتأمل [١٦٥] نور الله بصيرتك لهذه الاشارات فقد مهدت لك السبيل ولو تفصيت آثاره وتتبع خصائصه واطلقت عليه من ذلك القاباً لما وسعها ديوان فاقصرنا في هذا الايجاز على هذا القدر ليدل بذلك على شرفه واجتباؤه من بين سائر المحدثات]

ترجمه

"و آنلردن بعضلری آکا (مركز دائره) تعبير ايتدی. مؤلف دیرکه بوکا حمل ایدنلر وقتاکه بو خلیفه‌نک ملکنده عدلنه و آنک هیأتنده طریقتنک و احکامنک و قضایاسنک استقامتنه نظر ایتدیلر، آنک سببیلہ عدلک وجودندن ناشی آکا (مركز دائره کون) تسمیه ایتدیلر. و آنی آنجق کره‌نک مرکزینہ حمل ایتدیلرکه آنلرک نظری صاحبنه مساوی اوله‌رق نقطه‌دن محیطه چیقان هر بر خطه‌در. بونی عدلک غایه‌سی کوردیلرده بو معنادن طولای آکا (مركز دائره) تسمیه ایتدیلر.

خواص ایچون بر سر واردلر. اوده بودرکه نقطه داهره محیطک وجودنده اصلدر. و هر نه وقت وجوداً ویا رفضیاً بر کره تقدیر ایتسه‌ک، سنک ایچون بر نقطه تقدیری لازمدرکه اوده آنک مرکزیدر. و نقطه‌نک وجودندن محیطک وجودی لازم کلمز. و بو دائره‌دن وجود فاعل پرکار دینیلن ضابطک رأسیدر. و وجودده دائره یوقدر. [کان الله ولا شيء معه] یعنی "الله تعالی موجوددی؛ و آنکله برابر بر شی یوقدی." و آنک ایکی فخذی جوداً و ايجاداً آنک مبسوطه اولان ایلریدر. و فخذک بری نقطه‌یه مختصدرکه يد غیب و ملکوت اعلادر. و فخذک بریده محیطه مختصدرکه عالم ملک و شهادت ایدر. امدی بری امر ایچون و دیکری خلق ایچوندلر. [والله بكل شيء محيطاً] یعنی (الله تعالی هر شی محیطدر). [١٦٦] و آیت کریمه

(سن بوندن اول بر شی دکل ایکن بن سنی یاراتدم) بیوریلور.

امدی مرکز الی، حیزلری قطع ایدن حرکتدن معرادر. و محیط آلی ایسه متحرکردر؛ بناءً علیه تأمل ایت. الله تعالی سنک بصیرتکی، بو اشارات ایچون نورلاندیرسین؛ بن سکا یولی کوستردم و اگر خلیفه‌نک آثارینی تفتیش و آنک خصائصنی تتبع ایلسم و بو جنسندن اولان القابی آکا اطلاق ایتسم، آنلری بویوک بر کتاب استیعاب ایدر ایدی. محدثات سائر آراسندن آنک شرفنه و اجتباسنه بونکله دلالت ایتسمی ایچون، بو ايجاز دائره‌سنده بو مقدار اوزینه قصر ایلدک."

شرح

و محققیندن بعضیلری او خلیفه‌یه (مركز دائره) تعبير ايتدی. بو کتابک مؤلفی اولان حضرت شیخ اکبر رضی الله عنه دیرکه خلیفه‌یه (مركز دائره) تسمیه ایدنلر وقتاکه آنک ملکنده عدلنه و ملکنک هیئت مجموعه‌سنده تعقیب ایتدیکی یولک و وضع ایتدیکی احکامک استقامتنه نظر ایتدیلر؛ خلیفه‌نک وجودی سببیلہ عدلک حصولندن طولای او خلیفه‌یه (مركز دائره کون) تعبییری حمل ایتدیلر.

معلوم اولسون که جناب شیخ رضی الله عنه بو کتابک دباجه‌سنده خلیفه حقنده (وعمر مدینته فی النمط الاوسط) یعنی (نمط اوسطه اولان مدینه سنی معمور قیلدی) بیورمش ایدی. مدینه‌دن مقصد، نزول و عروج مرتبه‌لرینک نقطه تلاقیسی اولمق اعتباریلہ عالم شهادتدر و خلیفه‌نک وجود کونسی عالم شهادتده متعین اولوب مراتب علویه‌دن آلدیغی مراتب سفلیه‌یه توزیع و تقسیم ایدر. و بو توزیع و تقسیمده کفر و ایمان و صلاح و فساد آنک عندنده مساویدر. نه کم ینه دباجه‌ده حضرت شیخ رضی الله عنه (وسوی فی قبضته الاخذ بین من آمن به کفره)

یعنی [١٦٧] "ایمان ایلہ کفر ایدن کیمسه آره‌سنده کی اخذی آنک قبضه‌سنده مساوی قیلدی." بیورمش و بو بابده کی ایضاحات شرحاً مرور ایتمش ایدی.

امدی مادام که افراد موجوداته استعدادلری حسبیلہ، اعطیات و اسمائیه‌دن واقع اولان هر بر شی علی طریق التساوی وجود خلیفه‌دن نشأت ایتمکده‌در؛ او حالده آنی بر دائره‌نک مرکزینہ حمل و تشبیه ایتدیلر و

محققین وقتاکه نقطه‌دن عبارت اولان مرکزدن محیطه چیقان هر بر خطک و هر بر نصف قطرک، عائد اولدیغی قوسه مساوی اوله‌رق چیقدیغنی کوردیلر؛ بو مساوات خروجی عدلک غایه‌سی کوردیلرده بو معنادن طولای او خلیفه‌یه (مرکز دائره) تسمیه ایتدیلر. زیرا عدلک بر معناسی ده بر شیئی بر شیئه مساوی قیلمقدن.

بو حمل و تشبیهده خواصه خصوص بر سر واردن. اوده بودرکه نقطه دائره اولان مرکز، او دائره محیطنک حصولنده و وجودنده اصلدر. و هر نه وقت سن بر کاغد اوزرینه ایجاد و رسم ایتمک و یا خود کاغد اوزرینه رسم ایتمیوبده زهنکده تصور ایلیمک صورتیله بر کره و یا دائره فرض و یا تقدیر ایلسه‌ک؛ سنک ایچون اول امرده بر نقطه تقدیری لازمدرکه او نقطه دخی او کره‌نک مرکزیدر. زیرا اصول هندسه بونی اقتضا ایدر. و هر بر نقطه‌یی ایجاد و یا فرض ایتمکه مطلقه محیطک وجودی لازم کلمز. یعنی هر بر نقطه مطلقاً محیطک مرکزی دکلدر. ولکن هر نرهده بر دائره اولورسه مطلقاً آنک مرکزی اولان نقطه‌نک وجودی لازمدر.

امدی اصول هندسه اوزره بر دائره ایجادنده وجود فاعل پرکار دیدیمز ضابطک باش طرفیدر. و دائره رسمندن مقدم پرکارک باجاقربی برلشدردیکمز وقت، آنی ایکیلکدن عاری بر وجوددن عبارت کورورزکه بو حال دائره‌یی رسم ایده‌جک اولان فاعلک وجودی موجود اولمقله برابر هنوز میدانده [۱۶۸] بر دائره موجود اولمدیغنه اشارتدر. بناءً علیه وجود فاعل اولان حق موجود اولمقله برابر عالمز اولان کره‌نک و دیگر عوالم کره‌لرینک تعیینلری بویه‌جه یوق ایدی. (کان الله ولا شی معه) یعنی "الله تعالی موجود اولدیغی حالده آنکه برابر بر شی یوق ایدی." محققین (الآن کما کان) یعنی "شم‌دیککی حالده ینه اویله‌در." معناسی ده علاوه ایدرلر. بو معنی صرف وحدت وجودی تفهیم ایچوندنر. حال بوکه بوراده حضرت شیخ رضی الله عنه هم وحدتی و همده کیفیت اثنینیتی تفهیم ایچون پرکار مثالی ایراد بیوررلر. زیرا عالم تعین اثنینیتی اقتضا ایدر.

امدی وجود تعیناته نظراً پرکارک باجاقربی آچیلدیغی وقت، آنک وجود واحدی ایکی ایاق صاحبی واله‌رق کورنورکه بو ایکی باجاق جوداً و ایجاداً آنک مبسوط اولان اللریدر. و بو ایکی باجاقدن بری رسم ایدیه‌جک اولان دائره وجودنک مرکزی بولنان نقطه‌یه مخصوصدرکه غیب و ملکوت اعلا ایدر. و باجاغک بریده محیط مخصوصدرکه ملک و شهادت الیدر. یعنی پرکارک رأس وجود حقه مقابلدر. وجود حقه مخفی اولان اسمانک ایجاد مظاهری ایچون او رأسه مربوط اولان ید فاعله و ید منفعله یکدیگرنک تمیز ایدوب آیرلدیلر. وحدتدن ایکیلک پیدا اولدی. ید غیب و ملکوت پرکارک مرکزه ثابت بر ایاغی مثابه‌سنددر. و ید عالم ملک و شهادت دخی پرکارک متحرک اولان و ید محیطی رسم ایدن دیگر آیاغی مثابه‌سنددر.

امدی مرکزه ثابت اولان آیاق محیطک رسمی امر ایدر. و دیگر آیاق ایسه مرکزدن صادر اولان بو امر اوزرینه محیطی خلق و تقدیر ایلر. بناءً علیه ایاغک بری امر ایچون دگیری خلق ایچوندنر. و پرکارک رأس ایسه امر و خلقی محیطدر. نته کم آیت کریمه‌ده [والله بکل شی محیطا] [۱۶۹] بیوریلور. و کذا [وقد خلقتک من قبل ولم تک شیئاً] بیوریلور. نته کم دائره اولجه موجود دکل ایکن پرکارک هر ایکی ایاغنه حاکم اولان رأس، آنی خلق و تقدیر ایله‌مشدر. امدی پرکارک مرکز الی، فضاده قطع مسافات ایتمیوب حرکتدن معرا و ثابت بر حالده طورور. و دائره‌نک محیطی رسم ایدن ال ایسه فضاده قطع مسافات ایچون حرکت ایدر و بو حرکتدن بزم عالمز ایله عوالم شهادیه بی نه‌ایه‌نک تعیینلری وجود پزیر اولور. بناءً علیه بو ویردیکمز دستور اساسی اوزرینه تأمل ایت. الله تعالی سنک دیده عقلی و روحی و قلبی نورلاندرسین ده بو اشارتدن نه کی شیلری مراد ایتدیکمزی آکلا. بن سکا بو دستوری بیان ایتمکه طریق تأملی کوستردم. و اگر خلیفه‌نک آثارینی تفتیش و آنک خصائصنی تتبع الیسه‌م و بونلره بکزه‌ین بر چوق لقب‌لرینی ذکر ایتسه‌م، بیوک بر کتاب یازمق لازم کلیردی. محدثات سائر آراسندن آنک شرفنه و آنک برکزیده‌لکنه دلالت ایتمک اوزره علی طریق الاجاز بو قدرله اکتفا ایتدم.

مثلاً خلیفه‌یه (قلب عالم) لقبی ده ویریه‌بیلیر. و قلب معناسنه حملنده مشابهنک ایضاحی بودرکه وجود انسانینک افعال و حرکاتی تولید ایدن شی خواطردر. قلب کندوسنه وارد اولان خاطره‌یی آلدقندن صکره او خواطرک نوعنه کوره خواسی خمسه‌دن هر برلرینه آنلری توزیع ایدر. و انسان حواسی خمسه‌سنی استعمال ایچون اعضالرینی تحریک ایلر. مثلاً قلب (صاغ طرفه باق) دیر. انسان باشنی چویروب او طرفده حس بصرینی قوللانیر. و یا خود قلب (شو میوه‌نک لذتنه باق) دیر. انسان الی تحریک ایدوب او میوه‌یی اغزیننه آله‌رق حس ذائقه‌سنی استعمال ایلر. [۱۷۰] ایشته سائرلیده بوکا مقیاسدر. امدی خلیفه دخی جانب حقدن وارد اولان بر امری اخز ایدوب حواس مثابه‌سند اولان ملائکه‌یه ویرر و ملائکه دخی اعضا مثابه‌سند اولان تعینات عالمی ایجابنه کوره تحریک ایلر. خلیفه‌نک بوکا مشابه القابی بک چوقدر. عرفای الهیه وسعت معرفت‌لری درجه‌سند آنلری بولوب خلیفه‌یه حمل ایدرلر. و بو القاب ایله یاد ایلرلر.

الباب الثاني في الكلام على ماهية وحقيقته متن

[اختلفوا العلماء رضى الله عنهم في هذا الروح الذى عبرنا عنه بالخليفة فمنهم من قال جوهر فرد متحيز وزعموا انه خلاف الحياة القائمة بالجسم الحيواني وانه حامل الصفات المعنوية وزعم قوم ان الادراكات مختصة بمحالتها لكن الله قد ربط وجودها في الجسم وبقائها ببقاء الروح فاذا فارق الروح الجسد ذهب الادراكات لذهابه وزعم قوم انه جسم لطيف متشبه باجزاء البدن متخللها متحللها كتحلل الماء الصوفة وانه ليس له محل من الجسم يخصه وقال عبد الملك بن حبيب انه صورة لطيفة على صورة الجسم لها عيان واذنان ویدان ورجلان في داخل الجسم يقابل كل عضو وجزؤ منه نظيره من البدن وهؤلاء كلهم احوالوا ان يكون عرضاً فقليل لهم وما الامنع من ذلك فقالوا لم يبعد ذلك عندنا [١٧١] لنفسه لكن اسمع منع من ذلك في قوله ان الارواح تنعم وتتعذب وانها باقية وهاتان الصفتان ليستا من صفة الاعراض فان النعيم يؤدي الى قيام المعنى بالمعنى وهذا محال عقلا عند اكثر العقلاء والشرع ليس يأتي بمحال والحديث الثاني في بقائها يناقض دليل العقل لو كان عرضاً لجاز بقاء الاعراض فانها تتجدد في كل زمان ولكان للحيوان على هذا القول ارواح متعددة بعدد الزمان اي ازمانه المارة عليه وهذا كله باطل]

ايكنجى باب خليفه نك ماهيته و حقيقته دائر اولان كلام حقنده در ترجمه

"خليفه تعبير ايتديكمز بو روح حقنده علماء رضى الله عنهم اختلاف ايتديلر. آنلردن بعضلرى فرد، متحيز بر جوهر در؛ ديدى. آنى جسم حيوانى ايله قائم اولان حياتك خلافي و صفات معنويه بي حامل زعم ايلديلر. و بر طائفه دخى زعم ايتديلركه محقق ادراكات محللرينه مختصدر. لكن الله تعالى آنلرى جسمه ربط ايتدى و آنلرك بقاسى روحك بقاسيله در.

امدى جسديك روحى آيريلديغى وقت، آنك ذهابندن دولاي ادراكاتده كيدر. و بر طائفه دخى دعم ايلديلركه اجزاي بدنّه متشبه اولان بر جسم لطيفدركه صويك يوكه تخلى ويا تحلى كبي آكا متخل و متحللدر. و آنك ايچون جسمدن آكا خاص اولان بر محل يوقدر. و عبد الملك بن حبيب ديدى كه او جسمك صورتى اوزرينه اولان بر صورت لطيفه در. جسمك داخلنده آنك ايكي كوزى و ايكي قولاغى و ايكي الى [١٧٢] و ايكي اياغى واردر. بدنندن هر بر عضوه و جزؤه مقابل اوله رق آنك نظيرى واردر. و ايشته بونلرك جمله سى آنك عرض اولمسنى محال كورديلر.

امدى آنلره بونندن منع ايدن شى نه در دنيلدى. و ديديلركه (بزم عندمزه بو، لنفسه بعيد دكلدر؛ لكن "محقق ارواح تنعم ايدر. و معذب اولور؛ زيرا آنلر باقيدر." قولنده سمع بونندن منع ايلدى. حال بوكه بو ايكي صفت، عرضك صفتندن دكلدر. زيرا نعيم، معنائك معنا ايله قيامنى مؤدى اولور. بو ايسه اكثر عقلا عندنده عقلاً محالدر. شرع ايسه محال ايله كلمدى و بقاسى حقنده كي حديث دخى عقلك دليلنى نقض ايدر. اكر عرض اولسه، عرضك بقاسى جائز اولوردى. زيرا اعراض هر بر زمانده تجدد ايدر و بو قول اوزرينه حيوان ايچون، عدد ازمان سببيله يعنى آنك اوزرينه زمانلرى ماده اولمسي سببيله متعدد روحلر اولور ايدى. حال بوكه بونلرك جمله سى باطلدر."

شرح

حضرت شيخ اكبر رضى عنه خليفه تعبير اولنان روح كلبينك ماهيتى و حقيقتي حقنده علماء كرامك انواع اختلافاتنى بياناً بيوررلركه بو علمادن بعضلرى او روحه، فرددر و تكدر يعنى ثانيسى يوقدر. آنك وجودى متحيزدر. يعنى فضاده بر ير اشغال ايدر. كنديسى ايكي زمانده باقي قالميان عرض نوعندن اولميوب، زمانلرده باقي اولان جوهردر، ديدى و بويله سويلينلر بو روحى جسم حيوانى ايله قائم اولان حياتدن يعنى روح حيوانيدن باشقه بر شى اولدغى و حيات و علم و سمع و بصر... الخ كبي صفات معنويه الهيه بي حامل بولنديغى ظن ايتديلر.

و علمادن بر طائفه دخی ادراکاتک محللرینه یعنی جسمده موجود اولان دماغ قلب، سمع [۱۷۳] و بصر کبی اعضالره مخصوص اولدیغنی و الله تعالی حضرتلرینک بو ادراکاتی جسمک بو کبی محللرینه ربط ایلدیکنی و بو ادراکاتک بقاسی روحک بقاسیله بولندیغنی و روح جسددن آیریلدیغنی وقت، بو روحک کیتمه سی سببیه ادراکاتک دخی برابرجه کیتدیکنی ظن ایتدیلر.

و ینه علمادن بر طائفه بو روحک اجزای بدنه تعلق ایدن بر جسم لطیف اولدیغنی و صو بر یوکه و یا یوکنن معمول بر قماشه نصل نفوز و حلول ایدرسه او روحک دخی او یله جه اجزای بدنه نفوز و حلول ایتدیکنی و جسمده روحه مخصوص بر محل اولمدیغنی زعم ایلدی.

و علمادن عبدالملک بن حبیب دخی دیدی که روح جسم صورتنده بر لطیف صورتدر. جسمک داخلنده بولندی حالده، جسم کبی آنک ده ایکی کوزی و ایکی قولاغی و ایکی الی و ایکی ایاغی واردر. بدنک هر بر عضویه و جزئنه مقابل اولمق اوزره او صورت لطیفه ده دخی بو عضو و جزؤلرک نظیری موجوددر.

ایشته بو بیاناتدن آکلاشلدیغنی وجه ايله علماء مژکوره روحک عرض اولمسنی محال کوردیلر. یعنی روح عرض نوعندن اولاماز دیدیلر. امدی بو بیانات صاحبیرینه دندلی که بوندن یعنی روحک عرض اولدیغنه حکم ایتمکن منع ایدن شی ندر؟ آنلر جواباً دیدیلرکه حد ذاتنده روحک عرض اولمسی بزم عندمزه مستبعد بر شی دکلر. قدرت الهیه عندنده بو ممکندر. ولکن صلی الله علیه و سلم افندمک قول شریفنده ایشندیکمز معنا بزی بو روحی عرض عد ایتمکن منع ایلدی. او حدیث شریف ده "ارواح تنعم ایدر و معذب اولور. زیرا آنلر باقیدر." مألندهدر. حال بوکه بو ایکی صفت، عرضک صفتندن دکلر. زیرا روح، عرض اولدیغنی حالده تنعم ایتسه و معذب اولسه، معنائک معنی ايله و عرضک عرض ايله قائم اولمسی لازم کلیر. [۱۷۴] چونکه نعمت و عذاب برر عرضدر. بونلر تعلق ایتمک ایچون بر جوهره احتیاج واردر. روحک عرض اولدیغنی قبول ایدنجه بر عرض دیگر عرض ايله قائم اولمش اولور. بو ایسه عقلانک چوغی عندنده عقلاً محال اولان بر شیدر. حال بوکه شریعت محال اولان بر شیئ کتیرمامشدر. بلکه ممکن اولان شیئ بیان ايله مشدر. بویه اولنجه روح، عرضک غیری اولمق ایجاب ایدر. روحک بقاسی حقنده کی حدیث ثانی یعنی و (انها باقیة) کلامی آنک عرض الومسنی منافیدر. عقلک دلیلی آنی نقض ایدر. چونکه روح، عرض اولسه، اعراضک باقی اولمسی جائز اولوردی. زیرا عرضلر ایکی زمانده باقی قالماز. هر بر زمانده تجدد ایدر. و روح دخی عرض اولنجه، هر بر زمانده تجدد ایتمسی لازم کلیر. و بو صورتده ده بو قوله کوره هر بر حیوان ایچون زمانلرک عددنجه متعدد روحلر اولمسی ایجاب ایدر. چونکه عرضک ماده سی، اوزرنده بولندیغنی زمانلردر. یعنی عرضی تولید ایدن زماندر. حال بوکه بونلرک جمله سی باطلدر.

متن

[والذی زعم انه ليس بجوهر دليله على ذلك تماثل الجواهر فلو جاز ان يكون جوهر واحد روحاً لكان كل جوهر روحاً وقد قام الدليل على بطلان هذا في مسئلة العقل فان الذی زعم ان الروح جوهر احال ان يكون العقل جوهرًا للتماثل واذا بطل ان يكون جوهرًا بطل ان يكون جسمًا لان الجسم جواهر مؤتلفة جوهران فصاعدا وزعم قوم انه جوهر محدث قائم بنفسه غير متحيز وهو هذا اقول من احد اقوال الامام ابی حامد الغزالی فيه وانه لا داخل الجسم [۱۷۵] ولا خارج عنه ولا متصل به ولا منفصل عنه وذلك لعدم التحيز الذی هو الشرط المصحح للا اتصال والانفصال واعترض عليهم بانه لا يخلو عن الشئ او ضده تقالوا تعری عنهما اذا كان وجود كل واحد منهما له مشروطاً يشترط فمتی النعدم الشرط جاز العزؤ كما تقول في الجاد لا عالم ولا جاهل فان الشرط المصحح لقيام العلم او ضده انما هي الحياة ولا حيرة في الجماد فقيل لهذا وما المانع ان يكون عرضاً فاستدل بدليل من قال انه جوهر وابطل ان يكون عرضاً فقيل له هو جوهر متحيز فاستدل بدليل من قال انه عرض وابطل ان يكون جوهرًا مع اعتقاد حصر المحدثات في جوهر متحيز وعرض ثم قال لهم قد بطل ان يكون جوهرًا متحيزًا وبطل ان يكون عرضاً وهو موجود وليس هو الله سبحانه وتعالى فقد بطل حصرکم ولاح موجود خامس وهو ما ذكرناه ولم نرجح احد هذه الاقوال مع العلم ان الحق في احدها لقول القائل ان الخليفة قد ابى واذا ابى شيئاً ابیته لكن قد ذكرنا ذلك في غير هذا الكتاب قلنا فلما اوجد هذا الخليفة حسب ما اوجده قال له انت المرأة وبك ينظر إني الموجودات وفيك إني ظهرت الاسماء والصفات انت الدليل على وجهتك الخليفة في عالمك تظهر فيهم بما اعطيتك تمدهم بانوارى وتغذيهم باسراى وانت المطالب بجميع ما يطرأ في الملك

استدراك

قلنا هذا خلاف لا يضر ولا يهد ركننا من ارکان الشریعة اذ قال کل واحد علی مذهبه فيه انه محدث
واذا كان هذا فهو المراد والله یوفق الجميع [۱۷۶]

ترجمه

"و او کیمسه که آنک جوهر اولمدیغنی زعم ایتدی. آنک بونک اوزرینه دلیلی تماثل جوهردر. امدی
اگر جوهر واحدک بر روح اولمسی جائز اولسهیدی؛ هر بر جوهر روح اولور ایدی. و دلیل عقل مسئله سنده
بونک بطلاننه قائم اولدی.

امدی روحک جوهر اولدیغنی زعم ایدن کیمسه تماثلدن ناشی عقلک جوهر اولمسی محال کوردی.
و جوهر اولمسی باطل اولدغی وقت، جسم اولمسیده باطل اولور. زیرا جسم ایکی و دهها زیاده جوهرلردن
تألیف اولنان جواهردر. و بر طائفه زعم ایلدی که او بنفسه قائم، غیر متحیز بر جوهر محدثدر. و او امام ابی
حامد الغزالی که حقنده کی قوللرینک بری اولان بو قولدر. و او جسمک داخلنده دکلد و آندن خارج ده
دکلد. و آکا متصل دکلد و آندن منفصل ده دکلد. و بو عدم تحیزدن ناشیدر که اوده اتصال و انفصال
ایچون شرط مصحدر. و آنلره آنک بر شیدن و یاخود آنک ضدندن خالی اولمدیغنی بیانیه اعتراض اولندی.
امدی آنلر دیدیلر که ایکیسندن عاریدر. آنلردن هر برینک وجودی اولدیغی وقت، آنک ایچون شرط قیلینان
بر مشروط وارد. بناء علیه هر نه وقت شرط منعدم اولورسه، عرو جائز اولور. نته کم سن، جماد حقنده
عالم دکلد، جاهل ده دکلد دیرسک. زیرا علمک و یا ضدینک قیامی ایچون شرط مصحح آنجق حیاتدر. حال
بوکه جمادده حیات یوقدر. امدی بوکا عرض اولمسی مانع اولان شی نه در؟ دینلدی. [۱۷۷]

بناء علیه آکا جوهر دین و عرض المسی ابطال ایلین کیمسنک دلیلی ایله استدلال ایلدی. آکا بر
جوهر متمیزدر دینلدی. بناء علیه آکا عرض دین و جوهر متحیز و عرض حقنده حصر محدثات اعتقادیه
برابر آنک جوهر اولمسی ابطال ایدن کیمسنک دلیلی ایله استدلال ایلدی. آندن صکره آنلره دینلدی که بر
جوهر متحیز اولمسی باطل اولدی. و عرض المسی ده باطل اولدی. حال بوکه او موجوددر. و او الله سبحانه
و تعالی دکلد. بناء علیه سزک حصریکز باطل اولدی. و بریشنجی موجود ظاهر اولدی که اوده بزم ذکر
ایلدیکمز شیدر. و بز قول قائله علم ایله برابر، حق آنلرک بریسنده در دیو، بو قوللرک برینی ترجیح ایتمدک.
زیرا خلیفه ابا ایتدی. و بر شیدن ابا ایتدیکی وقت، بن ده آندن ابا ایدرم. لکن بز بونی بو کتابک غیریسنده ذکر
ایلدک. بز دیدک که وقتاکه، آنک ایجادیکنک اقتضاسی اوزره بو خلیفه یی ایجاد ایتدی. آکا دیدی که سن
آیینه سزک. و موجودات سنکله بکا نظر ایدر. و اسما و صفات بکا سنده ظاهر اولور. سن کندی عالمکده
خلیفه اوله رق وجهتک اوزرینه دلیل سزک. آنلرده سنک ویردیکنک شی سببیه ظاهر اولور. بنم انوارم ایله آنلره
امداد ایدرسک. و بنم اسرارم ایله آنلری تغذیه ایلرسک. و ملکده ظاهر اولان هر بر شینک مطلوبلری سنسک.
استدراک

بز دیریزکه بو، ضرر ویرمین و ارکان شریعتدن بر رکنی هدم ایتمین بر خلافدر. زیرا هر بری کندی
مذهبنده آنک حقنده محقق او محدثدر؛ دیدی. و بو اولدیغی وقت، آنجق مراد اولان اودر. و الله تعالی
جمله یی موفق ایلیه. [۱۷۸]

شرح

یعنی روحک جوهر اولمدغنی زعم ایدن کیمسه نک دلیلی دخی تماثل جوهردر. یعنی او کیمسه فعلده و
خاصه ده روح جوهره مشابهمیدر؟ دکلمیدر؟ بو تماثل نظر ایدرده دیرکه: اگر جوهر واحد بر روح اولمق جائز
اولا ایدی؛ هر بر جوهر روح اولور ایدی. و عقل مسئله سنده یعنی عقل جوهرمیدر، دکلد میدر؟ دیو موضوع
بحث اولان مسئله ده اقامه اولنان دلیل، عقلک جوهر اولدیغی دعواسنک بطلاننی اظهار ایلدی. روحک جوهر
اولدیغنی زعم ایدن کیمسه، جوهرلر اراسنده کی تماثل باقوب او تماثلک عقلده اولمدیغنی مشاهده ایتدیکندن،
عقلک جوهر اولمدیغنه حکم ایلدی. و عقلک جوهر اولمسی باطل اولدیغی وقت، جسم اولمسی ده باطل اولور.
زیرا جسم ایکی و دهها زیاده جوهرلرک برلشمه سندن حصوله کلن جواهردر. یعنی جسملر جواهر بسیطه نک
اجتماعندن حاصل اولان جواهر مرکبه در. امدی عقل، بو دلیل کره جوهر اولماینجه، عقله مماثل اولان روح
دخی بویه جه جوهر دکلد.

و بر طائفه دخی زعم ایلدی که روح کندی نفسیه قائم و غیر متحیز یعنی فضا ده بر محل اشغال ایتمین
بر جوهر محدثدر. یعنی قدیم اولمایوب صکره دن حصوله کلن بر جوهردر. و بو قول امام غزالی حضرتلرینک روح

حقنده که قولرندن بریسیدر. و بو قوله کوره روح جسمک داخلنده دکدر. و جسمک خارجنده ده دکدر. و اکا متصل دکدر، و آندن منفصل ده دکدر. و روحک بو خاصه لری عدم تحیزدن یعنی فضاده بر محل مخصوص اشغال ایتماسندن ناشیدر. و بو عدم تحیز دخی روحک جسمه اتصالی و آندن انفصالی ایچون شرط مصحدر. یعنی مادام که روح فضاده بر محل مخصوص اشغال ایمامک خاصه سنی حائز اولان بر جوهردر؛ شو حالده آنک تعلق ایتدیکی شیئک داخلنده [۱۷۹] اولمامسی و تعلق حسبیه آندن خارج ده اولمامسی لازم کلیر. بناءً علیه اتصال و انفصال کیفیتلری ایچون، عدم تحیز، بو حکمی صحیح و ثابت قیلان بر شرط اولور. نته کم بر اوطه ده بش موم یاقلسه، بشنک ضیاسی دخی اوده نکه هر نقطه سنه انتشار ایدر. هر برینک ضیاسی کندوسنه مخصوص بر محل اشغال ایتمز. و بو ضیالر آیریجه برر محل اشغال ایچون یکدیگرینه مزاحم اولمازلر.

و بو قولک صاحب لرینه اعتراضاً دینلدی که روح بر شیدن و آنک ضدی اولان دیگر بر شیدن خالی دکدر. یعنی بز روحه علم و جهل و سعادت و شقاوت کبی شیر اسناد ایده رز. علم و سعادت برر شیردر. و جهل و شقاوت دخی آنلرک ضدی اولان شیردر. بناءً علیه روح بو و امثالی شیردن خالی دکدر. آنلر جاواباً دیدیلرکه روح حد ذاتنده بو شیردن عاریدر و او مجرددر. روحه بر شی ویا آنک ضدی اسناد اولندیغی وقت او اسناد اولنان شیئک وجودی ایچون شرط قیلنمش اولان بر مشروط واردر. مثلاً روحه سعادت اسناد اولندیغی وقت، آنک شرط مصحی، ایمان و عمل صالحدر. و آنک ضدی اولان شقاوت اسناد اولندیغی وقت، آنک شرط محصی ده کفر و عمل طالحدر. امدی بو شرطلرک وجودی عننده روحه بر شی اسناد اولنور. و هر نه وقت شرط منعدم اولورسه، آنک عروی و تجردی جائز اولور. نته کم مورد امر و نهی عالم شهادت اولدیغندن سعادت و شقاوتک شرطلری بو عالمده ثابت اولور. آندن اول بو شرطلر یعنی ایمان و کفر ثابت اولما دیغندن روح عالم تجردده در. والحاصل روحه بر شی اسنادی ایچون شرط مصحح لازمدر. نته کم سن جماد حقنده عالم دکدر؛ جاهل ده دکدر، دیرسک. و جماده علم و جهل اسناد ایده مزسک. چونکه علمک و آنک ضدی اولان جهلک قیامی ایچون شرط مصحح آنجق حیاتندر. [۱۸۰] جمادده ایسه حیات یوقدر. و شرط بولنما نیجه مشروط ده بولماز. بو بر قاعده کلیه در.

امدی بو سوزی سویله یین و بو دلیل لری اقامه ایله یین کیمسه یه؛ شو حالده او روحک عرض اولمسنه مانع اولان شی نه در؟ دینلدی. او کیمسه بو سؤاله جواباً روحه جوهر دیین و آنک عرض المسنی ابطال ایدن کیمسه نکه دلیلنی اقامه ایتدی که بالاده ذکر ایدلمش ایدی. و روحه جوهر متحیزدر دینلدی. بو دفعه ده روحه عرض دیین و هم جوهرک و هم ده عرضک عقلاً و نقلاً حادث اولدیغنه اعتقاد ایله برابر او روحک جوهر اولمسنی ابطال ایدن کیمسنک دلیلنی اقامه اولندی. یعنی روحک عرض اولدیغنه دلیل اقامه ایدنلر و جوهر اولدیغنی ابطال ایتدیلر و جوهر اولدیغنه دلیل اقامه ایدنلر دخی عرض اولدیغنی ابطال ایتدیلر. بو دلیللرک اقامه سندن صکره هر ایکی طائفه یه خطاباً دینلدی که روحک بر جوهر متحیز اولمسی باطل اولدی؛ عرض اولمسی ده باطل اولدی. حال بوکه او روح موجوددر. و او عرض و جوهر اولمقدن منز اولان الله سبحانه و تعالی حضرتلری دکدر. بناءً علیه کیمککک او روحی جوهره و کیمککک عرضیه حصری باطل اولدی. و بو ایضاحه نظراً بر بشنجی موجود ظاهر اولدی که او ده بزم بو کتابک ابتداسنده ذکر ایلدیکمز شیدر. و بز قول قائلک حقیقتنی بیلدیکمز حالده، اک طوغریسی شو قولدر؛ دیه بو اقوال مختلفه دن بریسنی ترجیح ایتدک. زیرا بو اقوالی بیان ایتدیکمز صره ده خلیفه اولان روح کلی آنک ایضاحندن ابا و امتناع ایلدی. چونکه بو کتابک موضوعی بو دکدر. و بر شیدن خلیفه ابا و امتناع ایلدیکی وقت بن دخی آندن ابا و امتناع ایدرم. بو سببدن طولای بو بحثده ایضاحات لازمه اعطا ایتدم. ولکن بز بونی بو کتابک غیریسنده ذکر ایلدک. زیرا مطابقت موضوع حسبیه مأزون اولمش ایدی. [۱۸۱]

شارح حقیر دخی حضرت شیخ اکبر رضی الله عنه اتباعاً بوراده آنلرک روح حقنده که مذهب عالی لیرینی ایضاحدن صرف نظر ایلدی.

بز دیریز که وقتاکه الله تعالی حضرتلری او روح کلی پی نه صورتله ایجاد ایتمک اقتضا ایتدی ایسه او صورتله آنی ایجاد ایلدی. آکا دیدی که سن آیینه سک و موجودات سنک ایله بکا نظر ایدر. نته کم دیمش لردر:

بیت

بر آیینه در عالم هر شی حق ایله قائم * مرآت محمددن الله کورینور دائم
و اسما و صفات بکا سنده ظاهر اولور. زیرا انسان کامل، بالاده کچن شرحلرده ایضاح اولندیغی اوزره
بالجمله اسما و صفات الهیه نکه مظهریدر. سن کندی عالمکده یعنی عالم تعینکده خلیفه و نائب حق اوله رق
کندی وجهتکه یعنی قبله ن اولان حقیقتکه دلیل سک. زیرا عالمک و آدمک تعینات کثیفه لری و آنلرده ظاهر اولان

آثار وجود حقيقي لطيفك و آنده محفى اولان صفات و اسمانك دليلدر. آنلرده يعنى مخلوقاتده ظاهر اولان شيلر بندن سكا كن اعطيات اسمايه دن آنلره ويرديك شى سببيله ظاهر اولور. بنم انوارم ايله آنلره امداد ايدرسك و بنم اسرارم ايله آنلره غذا ويررسك. و عالم ملك و شهادتده ظاهر اولان هر بر شيئك مطلوبلرى سنسك. زيرا سن وجود حقيقي ايله وجودات اضافيه اراسنده بر روح عظيمسك. آنلر سندن كيچمكجه بكا واصل اولمازلر. بناءً عليه سن بو صورتله مطلوبسك.

استدراك

بز ديرزكه عالمانك روح حقنده كى بو اختلافاتى، ضرر ويرمين و اركان شريعتدن بر ركنى هدم ايتمين بر اختلافدر. زيرا هر بريسى كندى مذهبنده روحك حادث [١٨٢] اولديغنى بيان ايدور. و روح حقنده بو حادثدر؛ حكمى اولديغى وقت، شرعك مرادى ثابت اولور. بناءً عليه بو خلاف ايله برابر علماء اساسده متفقدر. و الله تعالى جملة بي روحك حقيقتنه اطلاعه موفق ايلسون.

الباب الثالث

في اقامة مدينة الجسم وتفصيلها من جهة كونها ملكا لهذا الخليفة متن

[اعلم ان الله سبحانه وتعالى لما اوجد هذا الخليفة الذى ذكرناه آنفاً بنى له مدينة تسكنها رعيته وارباب دولته تسمى حضرة الجسم والبدن وعين للخليفة منها موضعاً اما ان يستقر فيه على من قال انه متحيز او محل فيه على قول من قال انه قائم متحيز واما ان يكون ذلك الموضع المعين له موضع امره وخطابه و نفوذ احكامه وقضايه على قول من اثبته غير متحيز ولا قائم بمتحيز فاقام له مدينة الجسم على اربعة اعمدة وهى الاسطقسات والعناصر وسمى سبحانه وتعالى الموضع المعين للخليفة منه القلب وجعله مسكن الخليفة او موضع امره على ما ذكرناه من الخلاف وقال قوم ان موضعه الدماغ والظاهر عندى من طريق التنبيه والاستقراء لا من جهة البرهان انه القلب شرعاً لقوله عليه وآله الصلاة والسلام مخبراً عن ربه (ما وسعنى ارضى ولا سمائى ووسعنى قلب عبدى) وقال (ان الله تعالى لا ينظر الى صوركم ولا الى اعمالكم ولكن ينظر الى قلوبكم) وذلك لان المستخلف انما نظره ابدأ فى الى خلفيته ما يفعله فيما قلده والله سبحانه قد استخلف [١٨٣] الارواح على الاجسام ومما يؤيد ما ذهبنا اليه قوله تعالى لا تعمى الابصار ولكن تعمى القلوب التى فى الصدور وليست الاشارة للقلب النبائى فان الانعام نشاركنا فى ذلك لكن السر المودع فيه وهو الخليفة والقلب النبائى قصره وقال صلى الله عليه وسلم (ان فى الجسد مضغاً اذا صلحت صلح سائر الجسد واذا فسدت فسدت سائر الجسد الا وهى القلب) فالقلب النبائى لا فائدة له الا من حيث هو مكان لهذا السر المطلوب المتوجه عليه بالخطاب والجيب اذا ورد السؤال والباقي اذا فنى الجسم والقلب النبائى فنقول كذلك اذا صلح الامام صلحت الرعية واذا فسدت فسدت بذا جرت العادة وارتبطة الحكمة الالهية]

اوچنجى باب

مدينة جسمده اقامت و آنك بو خليفهيه بر ملك اولمسى جهتندن تفصيلى بيانندهدر

ترجمه

"معلوماتك اولسون كه محقق الله تعالى آنفاً ذكر ايتديكمز بو خليفهيه ايجاد ايلديكى وقت حق سبحانه آنك ايچون بر شهر بنا ايتدى؛ آنك رعيته و ارباب دولته اسكان ايلدى كه حضرت جسم، ياخود بدن تسميه اولنور. و او متحيزدر، دين كيمسه نك قولى اوزره، مستقر اولمسى اويچون خليفهيه آندن بر موضع، ياخود او قائم متحيزدر دين كيمسه نك قولى اوزره آنده بر محل تعين ايلدى. غير متحيز اولديغى و متحيز ايله قائم اولمديغى اثبات ايدن كيمسه نك قولى اوزره، بو موضع معين آكا مخصوص اوله رق آنك موضع امرى و خطابى و نفوذ احكامى و قضاياسيدر.

امدى آنك ايچون مدينة جسمى [١٨٤] درت اساس اوزرينه اقامه ايلدى كه او ده اسطقسات و عناصردر. حق سبحانه و تعالى آندن خليفهيه مخصوص اولان موضع معينى قلب تسميه ايلدى. و خلافدن

بزم ذکر ایتدیکمز شی اوزره آنی خلیفه‌نک مسکنی ویاخود موضع امری قیلدی. بر قوم آنک موضعی دماغدر؛ دیدی. حال بوکه بزم عندمزه برهان جهتندن دکل، تنبیه و استقراء طریقندن، پیغمبرمز علیه و اله الصلاة والسلم افندمzk ربندن مخبراً واقع اولان (ارضمه و ساممه صیغمادم؛ عبدملك قلبنه صیغدم.) قولندن ناشی شرعاً قلب اولدیغی اظهاردر. و (الله تعالی سزك صورتلرینکزه و عمللریکزه نظر ایتمز؛ بلکه قبلریکزه نظر ایدر.) بیوردی. و بونک بیانی بودرکه زیرا آنجق آکا تقلید ایلدیکی شیده، شول شی که ایشلر، مستحلفک نظری ابد خلیفه‌سندهدر. و الله سبحانه ارواحی اجسام اوزرینه استخلاف ایلدی. و حق تعالینک [لا تعمی الابصار ولكن تعمی القلوب التي فی الصدور] قوی بزم زاهب اولدیغمز شیئ تأیید ایدن شیدندر. و اشارت قلب تباتی ایچون دکلدر. زیرا انعام بونده بزه مشارکدر. لکن سر مودع آندهدر. و او خلیفه‌در و قلب نباتی آنک قصریدر. و صلی الله علیه و سلم افندمز (محقق جسده بر مضغه وارد. صالح اولدیغی وقت، سائر جسده صالح اولور. و فاسد اولدیغی وقت، سائر جسده فاسد اولور. آگاه اول که او قلبدر.) بیوردی. امدی قلب نباتنک کندوسنه خطاب متوجه اولان بو سر مطلقه مکان اولمسی جهتندن غیر بر فائده‌سی یوقدر. و سؤال وارد اولدیغی وقت مجیبدر. و جسم و قلب نباتی فانی اولدیغی وقت، باقیدر. امدی بز بونک کبی دیرزکه امام صالح اولدیغی وقت رعیه صالح اولور. و فاسد اولدیغی وقت، فاسد اولور. بونکله عادت جاری و حکمت الهیه مرتبط اولدی. [۱۸۵]

شرح

بو اوچنجی باب خلیفه‌نک جسم شهرنده اقامتی و بو جسم شهرینک خلیفه‌یه ملک اولمسی جهتندن آنک تفصیلاتی بیانندهدر:

الله تعالی آنفاً ذکر اولنان بو خلیفه‌یی ایجاد ایتدیکی وقت، او خلیفه ایچون بر شهر بنا ایتدی. آنک تبعه‌سنی و ارکان دولتی بو شهرده اسکان ایلدی که او شهره حضرت جسم ویاخود بدن تسمیه اولنور. حضرت شیخ اکبر رضی الله عنه خلیفه‌نک شهر جسمده صورت اقامتی ایکنجی بابده ذکر اولنان اقوال مختلفه‌یه استناداً بیانه شروع ایدوب بیورورلرکه: او خلیفه یعنی روح متحیزدر و بر محل اشغال ایدر؛ دین کیمسه‌نک قوی اوزره آنک استقراری ایچون خلیفه‌یه جسمدن بر موضع تعیین ایلدی. یاخود او خلیفه یعنی روح نفسیه قائم اولان متحیزدر دین کیمسنک قوی اوزره او جسمده آنک قیامی ایچون بر محل تعیین ایتدی. غیر متحیز اولدیغی یعنی فضاده بر محل اشغال ایتمدیکی و متحیز ایله یعنی بر محل اشغال ایدن شیهه قائم اولمدیغی اثبات ایدن کیمسه‌نک قوی اوزره، جسمده بو خلیفه‌یه تخصیص ایدلمش اولان موضع معین، او خلیفه‌نک امرینک و خطابنک و نفوز احکام و قضایاسنک و مضعیدر. یعنی روح، بو موضع معیندن مدینه جسم اوزرنده تصرف ایدر.

امدی حق تعالی حضرتلری بو جسم ویا بدن شهرینی درت اساس اوزریه اقامه ایتدی که بونلرده اسطقسات و عناصردر. (اسطقسات) اسطقسک جمعیدر. و لفظ یونانیدر. بر قاچ معناسی وارد: اجرام سماویه و هر شئیک اصلی و ماده‌سی و حرارت، برودت، رطوبت و ییوستک هئیت مجموعه‌سندن عبارت اولان طبیعت معنالرینه‌در. بوراده طبیعتک ذکر اولنان درت رکنی مراد اولنور. و عناصر دخی بوراده جسمی تشکیل ایدن درت رکندن عبارتدرکه آنلرده اجسامک صلب و مایع و غاز حاللری و برده حرارت غریزه‌در. [۱۸۶] یعنی جناب حق جسم بشری طبیعتک حرارت، برودت، و رطوبت و ییوست رکنلریله اجسامک صلب، مایع و غاز حاللریله حرارت غریزه ارکانی اوزرینه اقامه و بنا ایتمشدر. حق سبحانه و تعالی حضرتلری جسمده خلیفه‌یه تخصیص ایلدیکی موضع معینه قلب تسمیه ایتدی. و بو کتابک ایکنجی بابنده ذکر اولنان اختلافه کوره او قلبی یا خلیفه‌نک مسکنی ویاخود موضع امری قیلدی. خلیفه‌نک جسمده کی موضع خصوصنده دخی اختلاف وارد. بر طائفه آنک موضع دماغدر؛ دیدی زیرا افکار وارده‌نک دماغدن صدورینه زاهب اولدیلر. کچه (فسیولوجیای تفکر) مدققلری، منبع تفکر حجیرات دماغیه اولدیغی بیان اتمکده ایه‌لرده، خواطر اولاً قلبه وارد اولور. و قلب او خاطره‌یی دماغه ویرر. و دماغ او خاطره ایله مشغول اولور. بو بر معنادرکه تدقیق مادیاتله اکلاشیه‌ماز. نته‌کم عشق مجازیه مبتلا اولانلر حرارت عشقی صدرلرنده کی قبلرلرنده حس ایتدکلرینی وجودلرنده زوقاً و وجداناً بیلیرلر. بو معنانک دلیل مادیسنی اقامه ایتمک ممکن دکلدر. بو معنانک دلیلی ینه معنادر. او معناده زوق و وجداندر.

پرسید یکی که عاشقی چیست * * گفتم که چو من شوی بدانی

ترجمه

بریسی، عاشق نه‌در دیه صوردی * * بنم کبی اول که بیه‌سک دیه جواب ویردیم

آنك ايچون حضرت شيخ رضى الله عنه بيوررلرکه بزم عندمزده برهان جهتندن دکل، تنبيه و استقراء طريقندن صلى الله عليه و سلم افندمز ريندن اخباراً بيوردقلىرى (بن ارضمه و سامامه صيغمادم عبدملك قلبنه صيغمدم). حديث قدسيسنه نظراً خليفه نك مسكنى ويا موضع امرى شرعاً قلب اولديغنى اظهاردر. چونكه حق ياراتديغى شيئك حقيقتنى خبر ويرانجه آنى قبول ايتمك ضرورىدر. [الا يعلم من خلق وهو اللطيف الخبير] آنك خلافي القاءات وهميه در؛ حقيقت دكلدر. [۱۸۷] و كذا صلى الله عليه و سلم افندمز (الله تعالى سرك صورتلريكه و عمللريكه نظر ايتمز، بلكه قلبلريكه نظر ايدر). بيوردى. ايشته بو ايكي حديثده واقع اولان تنبيه و استقراء طريقنه نظراً خليفه نك مسكنى ويا موضع امرى قلبدر.

(استقراء) مختلف معنياه كليز. بر معنسى بر جنسك اكثر افرادنده مشاهده اولنان كيفيتى، جنسى مذكورك عمومونه اسناد و اثبات ايتمك و ديكر معناسى آوى طوتمق ايچون طوزاق قورمق و بر معناسى ده چوق جستجو ايتمك در. و ديكر معنالريده وارد، بوراده مراد اولكى و صوكنجى معنالردر. يعنى بر چوق جستجو نتيجه سنده كندى نفسنده زوقاً و وجداناً بولديغى معناي سائر انسانلرده تعميم ايتمك و بعده خليفه نك مسكنى ويا موضعى قلب اولديغنه حكم ويرمكدر. بناءً عليه بو حكم، برهان عقلى و فنى جهتندن دكل، بلكه حديث شريفلرده تنبيه و بو تنبيه اوزرينه واقع اولان تفحصات كئيرهيه مستند اولمش اولور. و بونك بياني بودركه الله تعالينك تقليد و تحمیل ايلديكى شیده، هر نه ايشلر و ياپارسه، مستخلف اولان حقل نظرى ابداء خليفه سنده در. زيرا حق تعالى خليفه يه حیات و علم و سمع و بصر... الخ كبی صفات معنويه سنى تقليد و تحمیل ايله مشدر. و افعال و كمالات الهیه بو خليفه نك وجوديله ظاهر اولور. و حق مرآت خليفه ده كندى اسما و صفاتنى مشاهده ايدر.

بناءً عليه آنك نظرى، كندى جمالنى مشاهده ايچون دائماً خليفه سنده در و شفاف اولان بر جامده كماليله صور ظاهر اوله ميه جغندن تام بر آيينه اولمق ايچون او جامه كثيف بر صير لازمدر. روح لطيف صيرسر جام مثابه سنده در. بناءً عليه الله سبحانه ارواحى اجسام كثيفه اوزرينه استخلاف ايلدى. و بو اجسام كثيفه واسطه سيله صور افعال الهیه كماليله ظاهر اولدى.

بيت

صائب ز مائلك مطلب رتبت انسان ** آيينه بى پشت چه صورت بنمايد

ترجمه

ای سائب، لطیف اولان ملائکه دن جسم کثیف صاحبی اولان انسانك مرتبه سنى آراماء، زيرا [۱۸۸] آرقه سنده کثیف بر صير اولميان بر آيينه نه صورت کوستره بيلير؟ و حق تعالينك "ابصار کور دکل؛ لکن صدورده اولان قلبلر کوردن." قولی بزم زاهب اولديغمز وجه ايله خليفه نك مسكنى ويا موضع قلب اولديغنى تأييد ايدن دلائلى شرعيه دندر. و قول الهى و نبويه كى اشارت، قلب نياتى يعنى ييمك و ايچمك ايله نشو و نما بولان أت پارچه سى ايوجن دكلدر. زيرا بو أت پارچه سى حيواناتده ده وارد. و بونده آنلر دخی بزم ايله مشترکدر. لکن سر الهى او قلب نباتيه توديع اولنمشدرکه او سر دخی خليفه در و قلب نباتى خليفه نك کوشکيدر.

معلوم اولسون که قلب نباتيه توديع اولنان سر هم انسان و هم ده حيواناتده موجوددر. و وحى و الهام الهى بو سره وارد اولور. انسانه وارد اولان وحى و الهام ظاهر اولديغى ايچون اثباته حاجت يوقددر. و حيوانه وارد اولديغى دللى [واوحى ربك الى النحل] و امثالى آيات قرآنيه در. و لکن انسان، حيواناتك تكمیل ايتمش بر و صورتى اولديغى ايچون بو سر آنده کاملدر. و احسن تقويم اوزره مخلوق اولديغى ايچون، اسما و صفت الهيه نك آثار و احكامى آنده کمال اوزره ظاهر اولور. صور حيوانيه احسن تقويم اوزره اولماديغندن آنلرده اسما و صفات الهيه دن بعضلرى ظاهر و بعضلرى باطندر. و ظاهر اولانلرى ده کامل دكلدر. مثلاً حيوانات كندى اموريته باقانلرى و اقامتگاهلرينى بيليرلر و كندى كنديلرينه بولورلر. فقط آنلرک بو علمى انسانلرک مرتبه علمنده دكلدر. و كذا بعضلرنده فراست غالب و بعضلرنده پك ناقصدر؛ فقط بو فراست انسانده كى فراست درجه سنه بالغ اولماز. ايشته روح كلينك و خليفه نك كرك انسانك و كرك حيواناتك قلب نباتيلرنده كى آثار تصرفنى بوكا قياس ايت.

صلى الله عليه و سلم افندمز (محقق جسده بر أت پارچه سى وارد، ايو اولديغى وقت [۱۸۹] سائر جسده ايو اولور. و بوزولديغى وقت سائر جسده بوزولور. آگاه اول که او أت پارچه سى قلبدر). بيوررلر. امدى قلب نباتى اولان أت پارچه سنك آنجق بر فائده سى وارد؛ او ده كنديسنه خطاب الهى متوجه اولان بو سر مطلقه يعنى بر قيد ايله مقيد اولميان بو خليفه يه مكان اولمسيدر. نته كم كونش كندى عالمنده على الاطلاق نشر انوار

ایدر. و آنک ضیاسی هر طرفه علی السویه واصل اولور. فقط آنی پنجره لرك اشكال و ابعادى تقیید ایدر. و بو تقید کونشه عائد دکل، بلکه پنجره لرك احوالنه تعلق ایدر.

امدی او سر مطلق سؤال وارد اولدیغی وقت، جواب ویرر و جسم و قلب نباتی اولان ات پارچه سی موت ایله چورویوب بوزولدیغی وقت، باقیدر. نته کم کندوسنه ضیا وارد اولان بر خانه نك پنجره لری بوزولوب ییقلدیغی وقت، کونش ینه باقی و نشر انوار ایتمکده دائمدر. زیرا روح وجود مطلق مراتبندن بر مرتبه اولوب بر صورت کثیف صاحبی دکلدر. فساد و فنا صور کثیفه عارض اولان بر حالدر. و حتی صور کثیفه بوزولمغله آنی تشکیل ایدن اجزا ایچون دخی فنا یوقدر. بلکه بر صورتدن دیگر صورته انقلاب ایدرلر. مثلاً جسم انسانک صورتینی ترکیب ایدن بر چوق عناصر بسیطه زراتی واردر. بو صورت بوزولنجه او زرات طاغیلوب باشقه جسملرك صورتینی تشکیل ایدر. کیمی جماده و کیمی نباته و کیمی حیوانه و کیمی انسانه کیدر. و بو زرات فنا بولمایوب بویله جه دور دائم ایله حشر و نشر ایچنده بولنور. و بو بوزیلان جسمه تعلق ایدن سر مطلق دخی اکر صاحبی اولان جسم طرفندن قیود ماسوا ایله تقیید ایدلمش ایسه مقید اوله رق و اکر صاحبی اولان جسم طرفندن ماسودان اعراض ایله حق مطلقه توجه ایله کندی اطلاق اوزره براقلمش ایسه مطلق اوله رق کندی عالمنده بولنور. [۱۹۰] (اللهم احشرنا فی زمره المطلقین)

امدی اکر قلب نباتیه تعلق ایدن او سر کفر و نیات فاسده ایله بوزولمش اولورسه، جسد انسانیدن صادر اولان افعال دخی بوزوق اولور. و ایمان و عقائد صالحه ایله معمور اولورسه جسم انسانیه دن صدور ایدن افعال دخی ایو اولور. ایشته بز بونک کبی و بوکا قیاساً دیرزکه حکومت ظاهریه ده امام صالح اولورسه، آنک تبعه سی دخی صالح اولور. و فاسد اولورسه آنلرده فاسد اولور. زیرا (الناس علی سلوک ملوکهم) دنیلمشدر. صورت عالیده عادت الهیه بویله جریان ایدر. و حکمت الهیه دخی صورت عالیه بویله باغلانمشدر.

متن

[سر فساد و صلاحه المرتبط بصلاح الرعية وفسادها سبب ذلك ان الله تعالى اذا ولی خليفة قوماً فانه يعطيه اسرارهم او عقولهم فيكون اذ ذاك مجموع رعيته فمتى خانهم في اسرارهم ظهر ذلك فيهم وان اتقى الله في ذلك ظهر ذلك عليهم وقد تكون اسرار رعيته حين تعطاه رذلة ناقصة ولذلك الاشارة (كما تكونون يولى عليكم) وفي رواية (مثل مكان في كما) فان غلب عليه صلاح الامام صلحت وظهر آثار ذلك في الرعية وارباب الدولة بمثينة عدلية الهية يجد ها الانسان في نفسه بعده ان لم تكن ولايدري من اين وردت عليه ولا كيف حصلت له فهذا هو سر قوله عليه وآله الصلاة والسلام اذا صلحت صلح سائر الجسد]

ترجمه

"بر سر واردر. آنک فسادی و صلاحی رعیه نك صلاحنه و فسادینه مرتبطدر. [۱۹۱] و سببی بودرکه محقق الله تعالی بر قومه بر خلیفه متولی قیلدقه آکا آنلرك اسرارینی ویا عقولنی اعطا ایدر. بویله اولنجه بو، رعیه سنك مجموعی اولور. امدی امام، نه وقت آنلرك اسرارلری حقنده خیانت ایدرسه، بو آنلرده ظاهر اولور. و اکر بونده الله تعالی یه اتقا ایدرسه، بو آنلرك اوزرینه ظاهر اولور. و آنک رعیه سنك اسرارى اكا ویریلدیکی حینده بعضاً رزله ناقصه اولور. و (سزك اوزریکزه اولدیغکز کبی تولى اولنور.) و بر روایتده (اولدیغکز مکان مثلنده سزك اوزریکزه تولى اولنور.) حدیث شریفی بوکا اشارتدر. و اکر آنلرك اوزرینده امامك صلاحی غالب اولورسه، صالح اولور و بونك آثاری، مشیت عدلیه الهیه ایله، رعیه ده و ارباب دولته ظاهر اولورکه انسان آنی، موجود اولمدقدن صکره کندی نفسنده بولور. و انك اوزرینه نره دن وارد اولدیغی و کندوسنه نصل حاصل اولدیغی بیلیمز. ایشته بو، علیه الصلاة و اسلام و آله افندمرك (صالح اولدیغی وقت، سائر جسد صالح اولور) قولنك سریدر."

شرح

رعیه ایچنده امام، جسد ایچنده قلب کبیدر. نته کم حضرت سزائی بیورر:

بیت

رعیتدر بتون اعضا سزائی * وجود اقلیمنك شهرى کولدر

قلب صالح و یا فاسد اولدیغی وقت، آثاری اعضادن صادر اولان افعالده ظاهر اولدیغی کبی، امام دخی صالح و یا فاسد اولورسه، آثاری اداره حکومتده و رعیه اوزرنده ظاهر اولر. بونده اهل وقوف و درایتك مطلع اولمسی [۱۹۲] لازم کلن بر سر واردر. اوده بودرکه امامك فسادی و صلاحی، رعیه نك و تبعه نك صلاحنه و فسادینه

مربوطدر. یعنی تبعه صالح اولورسه، امامدهده اثر صلاح کوریلور. و فاسد اولورسه، امامدن دخی احکام فاسده صادر اولور. آنک ایچون حدیث شریفده (عما لکم اعمالکم) یعنی (عامللرینکز و والیلریکز، سزک عمللریکزدر.) بیورلمشدر. و بو حقیقته مطلع اولان اورپا حقوق شناساندن بری ده (هر ملت لایق اولدیغی حکومت نائل اولور.) دیمش و معنای حدیثی تصدیق ایله مشدر. و صلاح و فساد امامک، تبعه نك صلاح و فسادینه ارتباطنك سببی بودرکه محقق الله تعالی بر قوم اوزرینه بر خلیفه نصب ایلدکده، او خلیفه یه او قومک اسرارینی او عقولنی اعطا ایدر. بناء علیه بو خلیفه تبعه سنك هیئت مجموعه سی اولور.

معلوم اولسون که اسماً الهیه دن بعضلری کلی و بعضلری جزئیدر. هر بر اسم کلی کندوسنه مناسب اولان اسماً جزیه یی احاطه ایتمشدر. بناء علیه اعیان ثابته عالمنده، یعنی صور علمیه الهیه مرتبه سنده، بو اسمانك صور علمیه لری یکدیگرندن تمیز ایتدیکی کبی بو تمیز، عالم شهادتده یعنی دنیا ده آنلرک مظاهری اراسنده دخی واقع اولمشدر. ایشته بو حقیقته مبنی، هر برلری بر اسم کلی الهینك مظهری اولان انبیای عظامن و رسل کرام حضارتنك روح کلیری، کدنیلرنه تابع اولان امتلرینك ارواحنی محیطدر. امتلرینك استعدادات غیر مجعوله لری، علم رسالتدن نه مقداری طلب ایتمش ایسه، بو متبوع اولان رسل کرامدهده علم رسالتدن او مقدار ویرلمشدر. زیرا اگر آنلرک استعداددن فضله ویرلسه تکلیف مالایطاق اولور. حال بوکه حق تعالی حضرتلری [لا یتکلف الله نفسا الا وسعها] بیورر. و استعدادلریندن نقصان ویرلسه، حقلری ویرلماش اولور حال بو که حق تعالی حضرتلری [اعطی کل شی خلقه] بیورر.

امدی آلکرک [۱۹۳] وارث معنویلری اولان اولیاً الله ایله وارث صوریلری اولان ارباب حکومت دخی بویلهدر. بناء علیه بر قومه نصب اولنان امام بو خصوصده مظهر اولدیغی اسم کلی حسبیله کندی تبعه سنك مظهر اولدقلری اسمایی محیط اولور. اما تبعه سندن وارث معنویه نائل اولانلری هر وجه ایله محیط دکدر؛ یالکز قدرت ظاهریه اعتباریله محیطدر. نته کم زکریا و عیسی علیهما السلام و امثالی اوزرلرینه غلبه ظاهریه لری واقع اولمشدر. و موسی علیه السلام کبی بعض رسل کرام آنلرک قوت ظاهره لریله سنه لرحه اوغراشمشدر. بناء علیه انبیا علیهم السلامه، علم رسالتدن امتلرینك استعدادات غیر مجعوله لرینك طلب ایتدیکی شی ویرلدیکی کبی، بر قوم اوزرینه منصوب اولان امامه دخی اداره حکومت علمندن کندی تبعه سنك استعدادات غیر مجعوله لرینك طلب ایتدیکی شی ویرلمشدر. بناء علیه تبعه سنك اسرار و عقولنی حاملدر. و تبعه دن ظاهر اولان افعال دخی کرک فساددن و کرک صلاحدن علم الهیده ثابت اولان اعیان ثابته لرینك افتضا ایتدیکی شیلدر. ایشته امامک تبعه سنك مجموعی اولمسنك سری بودر.

استطراد

معلوم اولسون که امام بر قومک امور ادرادیه و سیاسیه سنی تدویره مأمور اولان رئیس حکومتدن عبارتدر. بو رئیس حکومت ایستر قومک انتخابی ایله اولسون ایستر علی طریق الوراثه اولسون مساویدر. امامک خلفاً راشدین رضوان الله علیهم اجمین حضراتی زماننده اولدیغی کبی، جمهور قومک بالانتخاب بیعتی ایله اولمسی اصول وراثتدن اولادر. اشکال حکومت حقوق اداره کتابلرنده تفصیل و ایضاح ایدلمش اولدیغی اوزره [۱۹۴] اوچ نوعه مخصردر:

-برسی حکومت مطلقه

-دیگری حکومت مشروطه

-و اوچنجسی حکومت جمهوریه در.

حکومت مطلقه ایله حکومت مشروطه ده رئیس حکومت بالوراثه تعین ایدر. حکومت جمهوریه ده ایسه رئیس حکومت جمهور قومک انتخاب و بیعتی ایله اولور. حکومت مطلقه ده رئیس حکومت، امور ادریه و سیاسیه یی، کندی اوزوسی دائره سنده تدویر ایدر. و کندوسنی بر قید ایله مقید کورمز. اگر بو اطلاق ادارهده صلاح بولنورسه، تبعه سنك استعدادن ناشیدر. زیرا تبعه نك استعدادی صلاحه مائل ایکن، فساد ادارهیه میل ایتسه، تبعه نك بو ادارهیه تحملی قالماز؛ آنی خلع ایدرلر. و اگر اطلاق ادارهده فساد بولنورسه، ینه تبعه نك استعداددن ناشیدر. زیرا تبعه نك استعدادی فساد مائل ایکن، صلاح ادارهیه میل ایتسه، تبعه نك بو ادارهیه ده تحملی قالماز. کذلک آنی خلع ایدرلر. و کندیلرینه فاسد بر رئیس حکومت بولورلر.

حکومت مشروطه ده بالوراثه تعین اولنان رئیس حکومت، ملت طرفندن منتخب اعضالر ایله اداره اولنان بر مجلسک حکم و قراری دائره سنده اجرای ریاست ایدر. استعداد قومک صلاح ویا فساد تمایلی حکومتک بو شکلنده ده بارزدر. زیرا استعدادلرنده صلاح ویا فساد غالب اولان قوم، مجلس اعضالری ده، کندی

اخلاق‌پرینه مناسب کیمسه‌لردن انتخاب ایدر. و کندی اوزرینه، صلاح ویا فساد نوعندن اولان شیئ کندیسی حکم ایدر.

حکومت جمهوریه‌ده رئیس‌ی حکومت، كذلك ملت طرفندن منتخب اعضا ايله اداره اولنان بر مجلسك انتخابی ايله تعیین اولنور. و حكومتك بو شككنده دخی بالاده ذكر اولنان حقیقت حال جریان ایدر. والحاصل حكومتلر هر هانكي شككده اولورسه اولسون امر اداره‌ده قومك استعدادتی مؤثردر. و جناب شیخ رضی الله عنه حضرتلرینك بیان بیوردیق‌لری حقایق اشكال حكومتك هر بر نوعی حقننده قابل تطبیق‌در. [۱۹۵]

امدی امام تبعه‌سنگ اسرارلری حقننده خیانت ایدرسه، بو خیانتك اثری انلرك اوزرینده فعلاً ظاهر اولور. و كذا بو اسرارلرنده الله تعالیه اتقا ایدر. و حقدن قورقوب طوغری یوله کیدرسه بونك اثری او تبعه‌نك اوزرینده فعلاً ظاهر اولور. و آنلرك اسراری اعیان ثابته‌لرینك اقتضاآتی اولان احوالدر. و امامك تبعه‌سنگ اسراری او امامه ویرلدیكي حینده بعضاً رزله ناقصه یعنی اخلاق سیئه و کمالات انسانییه مغایر نواقص اولور. زیرا آنلرك استعداداتی بودر. و امام، علم حكومتدن تبعه‌سنگ استعداداتنك کندیسنه ویردیكي شیئه مالك و صاحبدر. آندن نه فضله و نه‌ده نقصاندر. ایشته عارف انبیا صلی الله علیه و سلم افندمز (سرك اوزریكزه اولدیغیكز کبی تولى اولنور) و بر روایتده (اولدیغیكز مكان مثلنده سرك اوزریكزه تولى اولنور). حدیث شریفی بو حقیقته اشارتدر. یعنی سز نه استعداد اوزره بولنور ایسه‌كز، اوزریكزه نصب النان امام دخی سزی او استعدادكز دائره‌سنده اداره ایدر. ویاخود اوزریكزه نصب اولنان امامك امر اداره‌ده کی مكان معنویسی، سرك مكان معنویكزك مثلیدر، دیمك اولور. و اگر آنلرك اوزرینده امامك صلاحی غالب اولورسه، تبعه‌ده صالح اولور. زیرا آنك استعداداتی، صلاحی اقتضا ایتدیكندن، امام دخی صالح اولور. و امام صالح اولنجه تبعه‌سندن سائقه نفس ايله فساد عارضی یه میل ایدنلر دخی بو فسادى اجرا ایدهمز. بو صورتده بو صلاحك آثارى مشیت عدلیه الهیه ايله تبعه‌ده و ارباب دولنده ظاهر اولور. و افراد تبعه‌ده بو صلاح اویله بر حالده ظاهر اولوركه انسان یعنی افراد تبعه‌دن هر هانكي بر فرد بحسب البشریه فساد مائل اولوب کندوسنده صلاح کورمز ایكن، بعده کندی [۱۹۶] نفسنده بر صلاح بولمغه باشلار. و بو صلاحك نفسی اوزرینه نره‌دن وارد اولدیغی و کندیسنده نه وجه ايله حاصل اولدیغی بیلمز. و فساد مایلی منقطع اولور. ایشته بو حال علیه الصلاة والسلام افندمزك (قلب صالح اولدیغی وقت، سائر جسده صالح اولور). قولنك سیردر.

متن

[قال المؤلف ثم بنى الله سبحانه و تعالى له منتزهاً عجيباً عالياً مشرفاً في ارفع مكان في هذه المدينة سماه الدماغ و فتح له فيه طاقات و خوات يشرف منها على ملكه و هى الاذنان والعينان والنف والفم ثم بنى له خزانة سماها خزانة الخيال جعلها مستقر جباياته و موضع رفع مارواه الحسن وفيها مخزن جبايات المبصرات والمسموعات والمشموحات والمطعموات وما يتعلق بها ومن تلك الخزانة تكون المرأى والاحلام التى يراها النائم وكما ان فى الجبايات حلالاً وحراماً كذلك فى المرأى مبشرات واضغات احلام وبنى فى وسط هذا المنتزه خزانة الفكر الذى تر تفع اليه المخيلات فيقبل منها الصحيح ويرد الفاسد وبنى له فى اخر هذا المنتزه خزانة الحفظ وجعل هذا الموضع من الدماغ مسكن الوزير الذى هو العقل وله باب فى داخل الكتاب يخصه فاضربنا هنا عن ذكره ثم اوجد له النفس وهى محل التغيير والتطهير ومقر الامر والنهى وهى الليلة المباركة التى يفرق فيها كل امر حكيم وحظها من العلم العلوى الكرسي كما ان الروح محله العرش من ذلك العالم والنفس هى الكريمة كريمة هذا الخليفة وحرته وقد اشار الى ذلك الامام ابو حامد فى قوله ان الروح نكح النفس فتولد ما بينهما الجسم فقال مشيراً الى ذلك فى خطبة لباب الحكمة له [۱۹۷] ربنا ورب آياتنا العلويات وامهاتنا السفليات لكن المتصوفة الصطلحو اعلى كل فعل فيه حظ يرجع لكون من الاكوان انه نفس يعنى عن امر النفس سواء كان ذلك الفعل محموداً مذموماً وكل ما ليس فيه حظ الا لله تعالى فهو روح وان الانسان له ثلاثة انفس نفس نباتية وبها يشترك مع الجمادات ونفس حيوانية وبها يشترك مع البهائم ونفس ناطقة وبها ينفصل عن هذين الموجودين ويصح عليه اسم الانسانية وبها لتمييز فى الملكوت وهى اى النفس الكريمة التى ذكرناها انها تحت هذا الخليفة]

ترجمه

"مؤلف دیرکه بعده الله سبحانه و تعالى بو مدینه ایچنده ارفع مکانده آنک ایچون یوکسک و نظارتلی بر منتزه عجیب بنا ایتدی که آکا (دماغ) تسمیه ایلدی. آنده آنک ایچون پنجره‌لر و قاپولر آجدی که آنلردن ملکنه نظر ایدر. و آنلر قولقلر و کوزلر و بورون و آغزدر. بعده آنک ایچون بر خزینه بنا ایدوب (خزینه

خیال) تسمیه ایتدی. و آنک جباياتنك محل استقراری و حسك روايت ایلدیكى شئيك موضع رفعی قیلدی. و آنده مبصرات و مسموعات و مشمومات و مطمومات و ملبوسات و آنلره متعلق اولان شيلرك جباياتنه بر مخزن یاپدی. نائمك كوردیكى مرأی و احلام بو خزینه دن تكون ایدر. جباياتده نصل کی حلال و حرام وارسا، مرأیده ده بویله جه مبشرات و اضغات احلام واردر. بو متزهك اورتاسنده خزینه فکری بنا ایلدی که آکا مخيلات مرتفع اولور.

امدی آنلردن صحیحی قبول ایدر و فاسدی [۱۹۸] رد ایلر. و دماغدان بو موضعی وزیرك مسکنی قیلدی که او عقلدر. و کتابك ایچنده آکا مخصوص بر باب واردر. بوراده ذکرینی ایراد ایلدك. بعده آنک ایچون نفسی ایجاد ایتدی و او تغییر و تطهیر محلی و امر و نهيك مقریدر. و او لیله مبارکه درکه امر حکیمك هر بری آنده آیریلور. و آنک حظی عالم علویدن کرسیدر.

نته کم روحك محلی بو عالمدن عرشدر. و نفس کریمه در. بو خلیفه نك کریمه سیدر. و آنک حره سیدر. و امام ابو حامد (محقق روح نفسی نکاح ایتدی؛ ایکسینک آراسنده جسم تولد ایلدی) قولنده بوکا اشارت ایتدی.

امدی (الباب الحکمة) کتابنك ابتداسنده بوکا اشاره (ربمز و علویات بابالرمزك و سفلیات آنالریمزك ربی) دیدی. لکن متصوفه، کندوسنده حظ اولان اکواندن بر کونه راجع هر بر فعل اوزرینه (نفسی) یعنی (امر نفسدندر) اصطلاحی وضع ایتدیلر. بو فعلك محمود ویا مذموم اولمسی مساویدر. و کندوسنده حظ اولمایان هر بر شئی آنجق الله تعالی یه خاصدر. اوده روحدر. و محقق انسان ایچون اوچ نفس واردرکه نفس نباتیه در. و آنک سببیه جماداتله مشترکدر. و نفس حیوانیه در. و آنک سببیه بهایم ایله مشترکدر. و نفس ناطقه در. و آنک سببیه بو ایکی موجوددن آیریلر. و آنک اوزرینه انسانیت اسمی صحیح اولور. و آنک سببیه ملکوتده تمیز ایدر. و او بزم ذکر ایلدی کمز نفس کریمه در. اوده خلیفه نك تختنده در."

شرح

مؤلف رضی الله عنه بویوررکه الله تعالی حضرتلری بو جسم شهری ایچنده کی مکانلرك اك مرتفعنده او خلیفه یه مخصوص اولارق یوکسك و حائر نظارت و عجیب بر تنزه محلی بنا ایدوب بو محله (دماغ) تسمیه ایتدی. بو تنزهکاهده او خلیفه ایچون [۱۹۹] بر طاقم پنجره لر و قاپولر آچدی که آنلردن ملکنه نظر ایدر. و بو پنجره لر و قاپولر دخی ایکی کوز و ایکی قولاق و بورون و آغزدر. بعده آنک ایچون بر خزینه بنا ایدوب آکا (خزینه خیال) تسمیه ایتدی. و بو خزینه بی شهر جسمدن خلیفه یه عائد اولارق طویلانان ویرکولرك و خراجلرك محل استقرار و جمعی و حواسی خمسهنك ویردیکی شيلرك چیقمالرینه مخصوص بر محل اتخاذ ایلدی. و بو خزینه ده کوریلن و ایشیدیلن و قوقلانان و طادیلان و کییلن شيلر ایله بونلره متعلق اولان حسیاتك اجتماعنه مخصوص اولمق اوزره بر مخزن یاپدی. اویویان کیمسه نك کوردیکی صورتلر و رؤیالر بو خزینه دن تكون ایدر. حکومت ظاهریه نك طویلادیغی ویرکویلرده نصل که حلال و حرام وارسه بو مخزنه طویلانمش اولان جباياتده ده بویله جه حلال و حرام بولندیغدن نائمك کوردیکی صورتلرده و رؤیالرده دخی (مبشرات) یعنی رؤیای صادق و (اضغاس احلام) یعنی تعبیره سزا اولمایان بر طاقم پرشان رؤیالر واردر. حق تعالی حضرتلری بو تنزهکاهك اورتاسنده ده (خزینه فکری) بنا ایلدی که بو خزینه یه مخيلات چیقار. و بو خزینه یه کندوسنه چیقوب کن مخيلاتدن صحیح اولانلرینی قبول ایدر. و فاسد و بوزوق اولانلرینی ده رد ایدوب دخوله مساعده ایتمز. و دماغده اولان بو موضعی حق تعالی وزیرك مسکنی اتخاذ ایتدی. و او وزیر دخی عقلدر و بو کتابك ایچنده وزیر اولان عقله مخصوص بر باب مستقل واردر. بوراده بحسب المناسبه ذکر اولندی. (خزینه خیال) و (حواس) و (خزینه فکر) و سائر حقنده بوراده براز ایضاحات اعطاسنه لزوم کورولدیکندن (کلشن راز) کتابنك صاحبی محمود شبستری حضرتلرینك (مرآت حقایق) نامنده کی رساله سندن اقتباساً معلومات مجمله اعطا اولونور:

معلوم اولسون که نفسه [۲۰۰] درت اعتبار واردرکه آنلرده (نفس طبعی) و (نفس نباتی) و (نفس حیوانی) و (نفس ناطقه) یاخود نفس انسانی) در.

(نفس طبعی) اجزای جسمك طاغلماسنه مانع اولوب آنلری مجتمعاً طوتان بر قوتدر.

(نفس نباتی) جسم ابعاد ثلثیه یعنی طول و عرضه و عمقه دوغری بویوتن بر قوتدر.

(نفس حیوانی) جسمه اختیاریله حرکت ویرن بر قوتدر. هر بر نفسه خدمت ایدن بر طاقم قوتلر واردر. و نفس طبعی ایله نفس نباتی کندیلرینك خدمتچیلری اولان بالجمله قوتلر ایله برابر نفس حیوانینك محکوم خدمتیدرلر. نفس حیوانینك دخی ایریجه کندیسنه مخصوص اون ایکی خدمتجسی واردرکه بو قوتلرك هر بریسی

کندیسنه عائد اولان خدمتله ايله مشغولدر. او اون ايکي خدمتچينک بشي حواس خمسۀ ظاهره و بشي حواس خمسۀ باطنه و ايکيسي ده قوۀ شهويه و قوۀ غضبيهدر.

حواس خمسۀ ظاهره: باصره، سامعه، زائقه، شامه و لامسهدر.

حواس خمسۀ باطنه: حس مشترك، خيال، واهمه، فکر، حافظهدر.

نفس ناطقه ويا انسانيه، بو قوتلرک کمالی و اعتداليدر. و نفس طبيع و نباتی و حیوانی بوتون خدمتچيلريله برابر نفس انسانينک محکوم خدمتيدر. ذکر اولونان اون ايکي قوتده نفس حیوانی ايله نفس انسانی مشترکدر. مثلاً قوۀ باصره حیواندهده و انساندهده واردر. فقط حیوان کوردیکی اشکال و الوانی تفصیلتيله فرق ايدهمز. انسان فرق ايدر. مثلاً انسان بر کره برده منشور و بر اهرام شکلرینی کورسه بونلری تفريق ايدوب اوصافی بيلير. حیوان يالکز بر جسم کورور. و کذا انسان یشیل و قيرمزی، مائی و صاری و الخ... رنگری کورسه اوصافی بيلير و يکديکرندن تمیيز ايدر. و حیوان بونلری کورسهده ادراک ايدهمز. بناءً عليه بو قوت نفس انسانیده کامل و نفس حیوانیده ناقصدر. ديکر قوتلر دخی [۲۰۱] بوکا قیاس اولونسن. حواس خمسۀ ظاهرهدن هر برلرينک خدمتلی معلوم اولديغندن ايضاحنه لزوم کورولمدي.

حواس خمسۀ باطنهدن برنجسی (حس مشترکدر). حس مشترك، حواس ظاهرهک آخری و حواس باطنهک اوليدر. و قوای ظاهره و باطنهک فصل مشترکيدر. وظیفهسی کوزلرک کوردیکی صورتلری و قولقلرک ایشتيکی صدارلی برلشدیروب باطنه یول ويرر. یعنی حواس باطنهک قبوجيسدر.

ايکنجسی (خیالدر) وظیفهسی حواس ظاهره ايله بیلن شیلرک صورتلرینی و مثالرینی ضبط ایتمکدر. مثلاً کوزلر بر شخص ويا بر شهری کورور. و حس مشترك آنلرک صورتی خیاله ایصال ايدر. و بو صورت و مثاللر اوراده محفوظ اولور. او آدم ويا شهر کوزدن غائب اولسه انسان آنی تکرار کوز ايله کورمکه محتاج اولمقسزین خزینۀ خیالده آنی دیلهدیکی وقت مشاهده ايدر.

ایچنجسی قوۀ واهمهدر. بونک وظیفهسی قوای سائرهبی اضلالدر. و آنلرک اوزرینه تسلطدر. واری یوق و یوغی وار کوسترر. محسوسات جزئیهدن معانی جزئیهبی ده ادراک ايدر. مثلاً زیدک صداقتی و عمرک عداوتی مدرک اولور. بو ادراکده بعضاً اصابت ايدر؛ بعضاً خطا ایلر. کوردیکی و کورمديکی شیلری نفس انسانه کوسترر. دردینجسی قوۀ فکریهدر. اگر عقله تابع اولورسه آکا (ذاکرۀ متفکره) و اگر وهمه تابع اولورسه آکا (متخیله) دیرلر. بونک وظیفهسی حواس ظاهره و باطنهدن (قوۀ حافظهیه) واصل اولان شیلری مشاهده ایتمکدر. و آنلرک صور و معانیلرنده ترکیب و تحلیل ايله تصرف ایلیمکدر. مثلاً صورتدن صوتی تفصیل ايدر بعضاً صورتی صورت ايله و معنایی معنا ايله ترکیب ايدر. بو قوته (قوت متصرفه) دخی دیرلر. [۲۰۲]

بشینجسی قوۀ حافظهدر. وظیفهسی حواس ظاهره و باطنهدن کلن هر معنایی حفظ ايدر، ضایع ایتمز. خلاصه قوۀ حافظه لوحه بکزر. (قوۀ ذاکرۀ متفکره) آنک قاریئدر. و (قوۀ خیالیه) کاتبدر. و (قوۀ واهمه) آفاقدکی شیطانک نظیری اولوب بو ایشی قاریشدیرر. و (حس مشترك) هر طرفدن آقوب کلن نهرلری و ایرماقلری برلشدیرن دکزه بکزر.

نفس حیوانی و انسانیده مشترك اولان اون ايکي قوتدن (قوۀ شهويه) حیوان ويا انسانی جلب منفعته و تحصیل لذته میل ایتدرن قوتدر. و (قوۀ غضبيه) بو قوتک ضدی اولارق حیوانی دفع مضرتۀ و ازالۀ مرارته میل ایتدرن قوتدر.

بو ايکي قوته حواس ظاهره و باطنهک جملهسی ويا بعضیلری معین و یاردمچی اولورلر. بو ايکي قوتک افراط و تفریطی صفت حیوانیه و اعتدالی صفت انسانیهدر. مثلاً قوۀ غضبيهک افراطی تهور و تفریطی جبانئدر. ايکيسي ده مزمومدر. ايکيسنک اورتاسی و اعتدالی شجاعتدر. و کذا قوۀ شهويهک افراطی حرص و شرهدر. و تفریطی انجماد و خموددر. هر ايکيسي ده مزمومدر. ايکيسنک آراسی عفتدرکه نفس انسانی یه مخصوصدر.

بعده حق تعالی حضرتلری خلیفه ایچون نفس ایجاد ایلدی که او آنک نفس ناطقه سیدر و نفس انسانیه سیدر. و او نفس تغییر و تطهیر محلی و امر و نهیک مقریدر. اگر بو نفس ناطقه اولماسه نفس حیوانیه ايله قالیر و قابل خطاب اولماز ایدی. امدی نفس انسانی، نفس حیوانی ايله مشترك اولان قوایی حائز اولديغندن و بالاده ایضاح اولنديغی اوزره نفس حیوانیده بو قوانک مذموم اولان افراطی و تفریطی بولنديغندن، نفس انسانی بو افراط و تفریطک محل تغییر و تطهیریدر. و آنلرک بو صفتلری بوزولوب یرلرینه معتدلی کلیر. و اخلاق [۲۰۳] سیۀ حیوانیهدن تمیزلنر. بوده او نفسک مقرر امر و نهی اولديغندن نشأت ايدر. زیرا مزمومات و محمودات امر

و نهی ايله بيلنمشدر. بناءً عليه نهيدن اجتناب و امره امثال ايتمينلرك نفسلری مرتبة حیوانیه دن مرتبة انسانیه په ارتقا ایده مز. آنلر صورتده انسان سیرتده حیواندرلر.

حضرت شیخ اکبر رضی الله عنه نفس ليله مبارکيه تشبيه بويوروب: او ليلة مبارکه درکه امر حکيمک هر بری آنده آيريلير. نته کم حق تعالی حضرتلری سورة دخانده [فيها يفرق كل امر حكيم] بويور. زیرا نفس کثافت طبيعیه ظلمانيه ایچنده در. و حکيم اولان حق تعالی حضرتلرينک امر و نهی بو نفس ظلمانيده تفریق بويورلمشدر. و نفسک حظی عالم علويدن یعنی مراتب علويه دن کرسيدر. و کرسی ساحه طبيعته در. زیرا بالجمله عوال شهاديه نك منسوج اولديغی محل دستکاه طبيعته در. نته کم آیت کریمه ده حق تعالی [وسمع کرسيه السموات والارض] بويور. و سماوات و ارضک تگون ايتديکی فضای طبيعتک نامتناهی وسعتی واردر. ايشته نمونه عالم اولان نفس اسناني دخی بو دستکاه طبيعته منسوج و متکوندر. و نته کم روحک محلی بو عالم علويدن یعنی مراتب علويه دن عدشدر. و رعشه دائر اولان تفصيلات، خليفه اولان روح کلی حقنده موضوع اصطلاحاتک بالاده بيانی صیراسنده بر نيزه ايضاح اولدندی.

و نفس کریمه در. یعنی قیز اولاددر. و خليفه نك کریمه سيدر. بوراده حلیله سی مراد اولنور. و آنک جاريه سی دکل حره سيدر. و امام ابو حامد غزالی حضرتلری (محقق روح نفسی نگاه ايتدی؛ ايکيسنک آراسنده جسم تولد ایلدی.) قولنده نفس خليفه نك کریمه سی یعنی حلیله سی و حره سی اولديغنه اشارت ایلدی و (لباب الحکمه) نامنده کی کتابنک ابتداسنده ارواح و انفسه اشارت اولارق [۲۰۴] (ريمز و علویات بابالرمزک و سفلیات آنالرمزک ری). دیدی. زیرا علویات بابالرمز تعبیری روحه و سفلیات آنالرمز تعبیری ده نفسه راجعدر. و افعالک کافه سی عالم شهادتده روح ايله نفسک مجموعندن صادر اولور. و نفسک محرکی روحدر. روح اولماسه نفس منجمد بر حالده بولنور. ولاکن متصوفه کندوسنده حظ اولان اکواندن بر کونه راجع هر بر فعل اوزرينه (نفس) در یعنی نفسه منسوبدر و (امر نفسدندر) یعنی نفسک شانندندر، اصطلاحی وضع ايتديلر.

مثلاً حظ اکل عالم کونه راجع بر فعل اولديغندن نفسه عائد بر شيدر. ولاکن نفس اکل سائق الوان شی حیاتدر. حیات اولماسه، حظ اکل دخی اولماز. بويله اولمقله برابر بو حظ متصوفه (روحيدر) ديمدلرده (نفسيدر) دیدیلر. زیرا عالم کونک اقتضاسيدر و حظوظات سائره کونیه ده بوکا مقيسدر. بو کونه راجع اولان فعل اسیتر نکاح شرعی کبی محمود اولسون، اسیتر زنا کبی مزموم اولسون مساويدر. ايکيسنک ده منبع نفس انسانيدر. زیرا بالاده ايضاح اولديغی اوزره بریسی قوه شهويه نك اعتدالی اولان عفت و ديکری افراطی اولان حرص و شره در. و کندوسنده نفسک حظی اولمايان هر بر شی و هر بر فعل آنجق الله تعالی حضرتلرينه مخصوصدر. اوده روحدر. مثلاً نفسک امره امتثال و نهيدن اجتنابده حظی یوقدر. نفس قوه شهويه و غضبيه سنی علی الاطلاق استعمال ایتمک اسیتر؛ آنک حظی بونده در. و نماز و اوروج کبی عبادتدن نفرت ايدر. زیرا آنک بونلرده حظی یوقدر. و امره امتثال و نهيدن اجتناب روحک امريله حاصل اولور. و انسانک اوچ نفسی واردرکه نفس نباتيه و نفس حیوانيه و نفس ناطقه در. نته کم بالاده ايضاح اولندی. حضرت شیخ اکبر رضی الله عنه نفس طبيع نفس نباتيه مندمج اولديغندن ايکسني بر عد ایدوب نفس طبيع پی ذکر ایتمدی. امدی انسان نفس نباتيه سی سببيله جماداتله و نفس حیوانيه سی سببيله بهاعم ايله مشترکدر. و نفس ناطقه سی سببيله بو ايکی موجوددن یعنی جمادات و حیواناتدن آيريلير.

[۲۰۵] و بو نفس سببيله آکا انسانیت اسمنی وريمک صحيح اولور. و آنک سببيله ملکوتده یعنی ملکوت سماوات و ارضده تمیز ايدر. و او نفس بزم ذکر ايتديکمز نفس کریمه درکه اوده خليفه نك تخت اداره سنده در. و آنک دائره حرمنده در.

متن

[قال المؤلف ثم اوجد الله سبحانه من تمام النعمة على الانسان واكمال النسخة على الاستيفاء في هذه المملكة اميراً قوياً مطاعاً كثير الرجل والخول قوى العدد والعدد منازعاً لهذا الخليفة و سماه الهوى ووزيراً سماه شهوة فبرز يوماً في اجناده وخوله يتنزه في بعض بساتينه فاشرفت عليه النفس التي هي حرة الخليفة عليه وترائياً ونظر كل واحد منهما لصاحبه فعشقها الهوى فاعمل الحيلة في اسباب الاجتماع بها فما زال يستنز لها ويستعطفها ويبسط لها حضرته ويهاديها با حسن ما عنده ولم تزل رسل الاماني و سفراء الزور تمشي بينهما حتى مالت اليه وانقادت له وملكها الا جبار والاحسان والخليفة غافل عن هذا والعقل الذي هو وزيره قد يشعر بذلك وهو يسوس الامر ويخفيه عسى لا يشعر بذلك الخليفة وترجع عما هي عليه فصارت النفس بين اميرين قوين مطاعين هذا يناديها وهذا يناديها والكل باذن الله تعالى قل كل من عند الله كلا نمد

هؤلاء وهؤلاء من عطاء ربك فالفهمها فجورها وتقويها في اثر قوله ونفس وما سواها ولهذا جعلناها محل والتغيير التطهير فان اجابت الهوى كان التغيير وحصل لها اسم الامارة بالسوء وان اجابت العقل كان التطهير وصح لها اسم المطمئنة شرعاً ووقوع هذا الامر بحكمة لطيفة وسر عجيب وهو ان الله سبحانه وتعالى لما اوجد هذا الخليفة على ما وصفناه من الكمال اراد ان يعرفه سبحانه مع ذلك انه فقير ولا حول ولا قوة له [٢٠٦] الا بسيد الرب تعالى فلهذا اوجد له منازعاً ينازعه فيما قلده فلما رأى الروح ينادى والنفس لا تجيبه وقد قيل له هو ملكك قال لوزيره ما السبب المانع لها من اجابتي فقال له العقل ايها السيد الكريم ان في مقابلتك موجوداً اميراً قوياً مطاعاً صعب المرتقى عزيز المنال يقال له الهوى عطيته معجلت مشهورة فارسل وزيره اليها فبسط لها حضرته وعجل لها امنيتها في اوني و اقرب زمان فاجابت لدعائه و انقادت له وحصلت تحت قهره واتبعتها اجنادك وبادية رعبتك وما بقي لك من ارباب مملكتك الا ارباب دولتك المتحققون بحقائقك والمختصون بك وها هو قد نزل بفناء قصرك ليخرجه ويخرجك عن ملكك ويستولى على عرشك فدارك دارك قبل نزول الهلاك قال المؤلف فرجع الروح بالشكوى الى الله القديم سبحانه فثبتت له في نفسه عبوديته بالافتقار والعجز والذلة وتحقيق التمييز وعرف قدره وذلك كان المراد فان الانسان لو نشاء على الخير والنعم طول عمره لم يعرف قدر ما هو فيه حتى يبتلى فاذا مسه الضر عرف قدر ما هو فيه من النعم والخيرات فعرف عند ذلك قدر المنعم قال المؤلف فلما رجع الروح بالشكوى الى ربه صار سبحانه واسطة بينها وبينه فقال لها يا ايها النفس المطمئنة ارجعي الى ربك راضية مرضية فادخلي في عبادي وادخلي جنتي فلما ايها النداء فترفع الوسائط حنت واتت واشتاتت فاجابت وانا بت بالعناية الالهية]

ترجمه

"مؤلف ديركه بعده الله سبحانه انسان اوزرينه نعمتك تمامندن و نسحنك اكمالندن ناشى، بو مملكتده استفساسى ايچون، قوى، مطاع، آدملىرى چوق و اتباعى قوى العدد اولرق بر امير ايجاد ايلدى و عدد خليفه منازعدر كه آكا (هوا) تسميه ايتدى. و بر وزير [٢٠٧] ايجاد ايدوب آكاده (شهوت) تسميه ايتدى. امدى او بر كون اوردوسى و اتباعى ايچنده بروز ايدوب بستانلرينك بعضيسنده تنزه ايلدى و حره خليفه اولان نفس آنك اوزرينه طالع اولدى. و يكديكييرنى كوردى و آنلردن هر برى كندى صاحبنه نظر ايتدى. هوا آكا عاشق اولدى. بناءً عليه آنكله اسباب اجتماع حقنده حيله ياپدى. بويله اولنجه دائما آكا نازل اولدى. و آنك كوكلى آلمق ايستهدى و آكا حضرتنى بسط ايتدى و عندنده اولان شينك اك كوزلى آكا هديه ايتدى و رسل امانى و سفراء زور آنلرك بيننده كيدوب كلى. عاقبت آكا ميل ايتدى. و آكا انقياد ايلدى. و اجبار و احسانى آكا تمليك ايلدى. حال بوكه خليفه بوندن غافلدر. و آنك وزيرى اولان عقل بوكا واقفدر. و او بلكه خليفه بوكا واقف اولماز و نفس اوزرينده اولديغى شيدن رجوع ايدر ديو امرى اداره ايدر. امدى نفس قوى و مطاع اولان ايكي اميرك بيننده اولور. و آنى اوده چاغيرر؛ بوده چاغيرر. و كافهسى الله تعالى نك اذنيهدر. [قل كل من عند الله] و [كلاً نمد هؤلاء وهؤلاء من عطاء ربك] [فالفهمها فجورها و تقويها] آنك قولنك اثرى حقنده (و نفس وما سواها) و ايشته بونك ايچون بز آنى تغيير و تطهير محلى ياپدق. امدى اكر هوايه اجابت ايدرسه تغيير واقع اولور. و آنك ايچون سوء ايله اماره اسمى حاصل اولور. و اكر عقله اجابت ايدرسه، تطهير واقع اولور و آنك ايچون شرعاً مطمئنه اسمى صحيح اولور. و بو امرك وقوعى حكمت لطيفه سبيلهدر. و سر عجيبدر. اوده بودر كه محقق الله سبحانه و تعالى بو خليفه بي كمال جنسندن بزم وصف ايلديكمز شى اوزره ايجاد ايدلى. حق سبحانه بونكله برابر آكا كندوسنك فقير اولديغى و آنك ايچون حول و قوت آنجق رب تعالى اولان آنك سيدى ايله اولديغى بيلديرمك [٢٠٨] اراده ايلدى. امدى بونك ايچون آكا منازع ايجاد ايلدى كه، آكا تقليد ايلديكى شيده آكا منازعه ايدر. وقتاكه كوردى كه روح چاغيرر و نفس آكا اجابت ايتمز. حال بوكه آكا او سنك ملكدر دينلمش ايدى. وزيرينه ديدى كه آنك بنم اجابتمه مانع اولان سبب نهدر؟ بويله اولنجه عقل آكا ديدى: اى كريم اولان سيد، سنك قارشوكده بر امير موجوددر كه قوى، مطاع، صعب المرتقى، عزيز المنالدر. آكا (هوى) دينور. عطيهسى، معجل و مشهوددر. آكا وزيرينى كوندردى. آكا حضرتنى بسط ايتدى و آكا مراديني ادنى و اقرب زمانده تعجيل ايتدى. بناءً عليه او آنك دعوتنه اجابت ايلدى. و آكا انقياد ايتدى. و آنك تحت قهرنده اولدى و اردولرنك و رعيتيكك باديه لرى آكا تابع اولدى. و ارباب مملكتدن سنك ايچون، آنجق سنك حقائقك ايله متحقق اولان و سكا مختص بولونان ارباب دولتك قالدى. و ايشته او آنى تحريب و سنى ملككدن اخراج ايچون كوشكك اوكنه نازل اولدى. و سنك تختكه مستولى اولدى. نزول هلاكدن اول چابوق چاره سنه باقى. مؤلف ديركه امدى

روح الله قیدم سبحانه یه شکوایه رجوع ایتدی. بویله اولنجه نفسنده افتقار و عجز و ذلت ایله آنک عبودیتی آنک ایچون ثابت اولدی. و تمیز تحقّق ایتدی. و قدرینی بیلدی. و مرادده بو ایدی. امدی انسان اکر خیر و نعم اوزرینه نشأت ایتسه، مبتلا اولنجه یه قدر، طول عمرنجه آنک حقنده اولان شیئ قدرینی بیلمز. بناءً علیه آنی ضرر مس ایتدیکی وقت، نعم و حیرات جنسندن کندی حقنده اولان شیئ قدرینی بیلیر. بویله اولنجه بونک عندنده ده منعمک قدرینی بیلیر. مؤلف دیرکه وقتاکه روح ربه شکوی ایله مراجعت ایتدی. حق سبحانه نفسک و آنک بیننده واسطه اولدی که آکا بوبوردی که [یا ایتها النفس النفس المطمئنة ارجعی الی ربک راضیه مرضیه فادخلی فی عبادی وادخلی جنتی] وقتاکه آکا ندا کلدی [۲۰۹] وسائط القلیدی. میل ایتدی وکلدی و مشتاق اولدی. بناءً علیه اجابت ایلدی. و عنایت الهیه یه رجوع ایتدی."

شرح

مؤلف رضی الله عنه بیوررکه الله سبحانه و تعالی حضرتلری خلافت الهیه سیله متصف قیلدیغی انسان اوزرینه، بو مملکت جسمده لازم اولان هر شیئ استیفا ایتسی ایچون، نعمتی تماملادی. و عالم کبیرک نسخه سی اولان بو عالم صغیری اکمال ایتدی. و نعمتی اتماماً و بو نسخه یی اکمالاً جسم شهرنده بر امیر ایجاد ایلدی که او امیر قویدر. کندوسنه اطاعت اولونور. و خادم لری چوقدر و عدداً قویدر. و بو قوی العدد اولان اتباع و خدام خلیفه یه منازع و مخالفدر. و او امیره (هوی) تسمیه اولنور. و حق تعالی حضرتلری او امیر هوایه موافق اولارق برده وزیر ایجاد ایدوب آکا (شهوت) تسمیه ایتدی.

امدی امیر هوی بر کون اردوسی و خدامی ایچنه چیقوب بستانلرینک و باغچه لرینک بعضی سنده تنزه ایلدی. و خلیفه نك حلیله سی اولان نفس، امیر هوایه طالع و ظاهر اولدی. و بربرینی کوردی. و یکدیگرینه نظر ایتدیلر. امیر هوای آکا عاشق اولدی. بو عشق اوزرینه هوی نفس ایله اسباب اجتماع حقنده چاره یه و حیلّه یه توسل ایتدی. بناءً علیه هوی دائماً آنک نزدینه کلمکه باشلادی و نفسک کوکلنی آلمق ایسته دی ده آنک اوکنه حضرتنی یعنی لذائذ دنیویه یی یایدی. بکندکرینی آل دیدی. نته کیم حدیث شریفده (الدنيا حلوة خضرة فدام يتحفها منها) یعنی "دنیا حلوة حضرتدر. دائماً آنلردن اتحاف ایدر." بوبوریلورکه دنیا بر طاقم لذائذ حاضرّه و عاجله یی مشتملدر، دیمک اولور. و هوی نزدنده بولونان شیلرک ان کوزلنی آکا هدیه ایتدی که بونلرک اساسی [زين للناس حب الشهوات من النساء والبنين والقناطر المقنطرة من الذهب والفضة والخيل المسومة والانعام والحرث ذلك متاع الحیوة الدنيا] [۲۱۰] آیت کریمه سنده بیان بوبوریلان یدی شیدر. آنلرک اک باشنده قادین واردر. ثانیاً اولاد، ثالثاً آلتون، رابعاً کوموش، خامساً خیل یعنی آتلا و سادساً دوه و قویون و کچی و آنک کبی حیوانات، سابعاً حرث یعنی انواع مزروعاتدر. بونلرک غیری اولان اشیا فرعیاتدندر. ایشته بو یدی شی متاع دنیانک اساسلیردر. و بونلردن حرث و انعام و خیل آلتون و کموش استحصالی ایچوندور. و آلتون و کموش استحصالی ده حب نسادن ناشیدرکه آندن هم التراز اولونور و هم ده اولاد و اخلاف تولد ایدر. و بونلرک جمله سی هوانک و آنک وزیری اولان شهوتک تخت تصرفنده در. و هوانک نفسه اک کوزل هدیه سی ارکک ایچون حسنا قادین و قادیك ایچونده صاحب جمال ارککدر. زیرا لذائذ دنیویه نك اعظمی جماعدر. آنک فوقنده اولارق نفسک میل ایده جکی دیگر بر لذت یوقدر.

امدی افراط شهوتدن مدینه جسم خراب اولدیغی کبی هر هانکی بر هیئت اجتماعی بشریه یی تشکیل ایدن ارفادک عمومیتله افراط شهوته انهماکی یوزندن او هیئت خراب اولور. امدی هوی نفسه عاشق اولنجه آنلرک بیننده رسل امانی یعنی مراداتی و امللری تبلیغ ایدن رسوللر و سفرای زور یعنی حسده کی مشتهیات ایلچیلری کیدوب کلدی. مثلاً هوی نفسه قمار اوینا هم اکلیر و هم ده پارا قازانیرسک و زنکین اولورسک و زنکین اولنجه فلان قادینه مائل اولورسک دیه تلقینات اجرا ایدر. و کذا شیمدی بهار موسیمدر، جامعّه و تکیه یه قاپاناجکنه برآز مسیره ده دولاش هم هوا آلیر و هم ده صاحب جمال نسوانی تماشا ایدرسک دیه انواع حظوظات حسیه یی تبلیغ ایلر. عاقبت نفس کندوسنه عرض اولونان بو حظوظات و لذائزی کوروب هوایه میل ایتدی. و آکا انقیاد ایدوب آرتق هوا طرفنه [۲۱۱] واقع اولان هر درلی القاتی بالقبول اجرایه باشلادی و امیر هوی کندوسنه میل ایدن نفسه اجبار و احسانی تملیک یعنی تشدید ایلدی. زیرا هر هانکی بر امیر قوی، مراداتی یا اجبار ویا احسان ایله انفاذ ایدر. بناءً علیه امیر قوی اولان هوی دخی مراداتی انفاذ ایچون نفس اوزرینه اجبارینی و احسانی تشدید ایتدی. حال بوکه خلیفه، هوی ایله حلیله سی اولان نفس آراسنده کی بو حالدن غافلدر. و لاکن آنک وزیری اولان عقل بوکا واقفدر. و او عقل بلکه خلیفه بوکا واقف اولماز و نفس دخی بو یاپدیغی شیدن رجوع ایدر؛ دیه امری

کیزلەر. بویله اولنجه نفس قوی و مطاع اولان ایکی امیرک آراسنده قالیر. و نفسی بر طرفدن خلیفه و بر طرفدن هوای چاغیرر و حلیله سی اولان نفس روحک هوایه قاپدرمه سی و نفسک بویله ایکی سنک آراسنده قالمه سی هپ الله تعالی حضرتلرینک اذنیله در. نته کم حق تعالی حضرتلری [قل کل من عند الله] یعنی "ای رسولم، هر شی الله تعالی جانبنددر؛ دی" [کلا نمد هولاء وهولاء من عطاء ربك] یعنی "هپسنی بونلره بز امداد ایدرز و بونلر سنک ربک عطاسی جنسندندر" بویورر. و کذا حق تعالی بویورر. [فالمهما فجورها وتقواها] یعنی "حق تعالی نفسه فجوری و تقوای الهام ایلدی." و آنک بو قولنک اثری حقنده دخی [ونفس وما سويها] آیت کریمه سنده نفس اوزرینه قسم الهی واقعدر. یعنی (نفس و آکا اعضا و حواسدن تسویه ایلدیکی شیئ حق ایچون) دیمک اولور.

معلوم اولسون که هر بر نفس کندی عین ثابت سنک ظلی و عین ثابت سی دخی بر اسم الهینک ظلیدر. بناء علیه نفس ظلك ظلی اولور. امدی عین ثابت هر هانکی اسم الهینک ظلی اسیه او اسمک خزینه سنده مکنوز اولان احکام و آثار بو عالم کونده کنديسنک ظلی اولان نفسده ظاهر اولور. زیرا ظل، ذی ظله تابعدر. مثلاً یووارلاق [۲۱۲] بر شینک کولکه سی یووارلاق و اوزون بر شینک کولکه سی دخی اوزون اولور. بو طبعی بر حالدر. بویله اولنجه هر بر نفسه فجور و تقوای الهام اولونان شی، کندی حقیقی اولان عین ثابت سنندن و آکاده مظهر اولدیغی اسمک خزینه سنندن کلیر. و اسماء ایسه مسمانک عینی اولدیغندن بونلرک جمله سی حق تعالی جانبندن کلیر. بعضاً بر نفسک حقیقی مظهر سعادت ایکن بو عالم کونده محیطنک کندوسنه ویردیکی بر حال سببیه عارضی اولارق فجوره میل ایدر؛ فقط مظهر اولدیغی اسمک احکام و آثاری غلبه و کندوسنه تقوای الهام ایتمکه فجورندن تقوای رجوع ایدر. و کذا بونک عکسی اولارق بر نفسک حقیقی مظهر شقاوت ایکن بو عالم کونده محیطنک تأثیرات موقته سنه تبعاً کندوسندن تقوا ظاهر اولور. فقط بالآخره مظهر اولدیغی اسمک احکام و آثاری غلبه و کندوسنه فجوری الهام ایتمکه تقوای فجوره میل ایدر. و فجورک ادناسی ارتکاب صغیر و اوسطی ارتقاب کبائر و اعلاسی کفردر. و تقوانک ادناسی فرائض ادا و اوسطی مع الفرائض نوافلی ایفا و اعلاسی وجود اضافی پی وجود حقیقیده فانی قیلیمقدر. و ایشته بونک ایچون بز نفس فجور ایله تغیر و تقوی ایله تطهیر محلی یاپدق.

امدی اگر نفس هوایه اصابت ایدرسه، فجور ایله تغیر واقع اولور. و بو حالده ده او نفسسه سؤ ایله اماره اسمی ویریلیر. و اگر عقله اجابت ایدرسه تقوی ایله تطهیر واقع اولور و آکا شرعاً مطمئن اسمی ویرمک صحیح اولور. و نفسک بویله قوی و مطاع اولان ایکی امیرک بیننده اولماسی، حق تعالی حضرتلرینک لطیف اولان حکمتی سببیه در. و عجیب بر سردر. او سر دخی بودر که محقق الله تعالی حضرتلری بو خلیفه پی ظاهرراً و باطناً کمال جنسندن بزم وصف ایلدی کمز شی اوزره ایجاد ایلدی. نته کم آیت کریمه ده [واسیغ علیکم نعمه ظاهرة وباطنة] بویورر. یعنی حق تعالی حضرتلری خلیفه پی حیات، علم، سمع، بصر... الخ کبی صفات معنویه سی حامل اولمغه مساعد اولارق خلق ایلدی که بونلر نعم باطنه در. و کذلک حواس و اعضا و بونلرک [۲۱۳] لواحق و لوازمی قبوله مساعد اولارق ایجاد ایلدی که بونلرده نعم ظاهره در. و بونلرک جمله سی کمال جنسندن اولان شیرلدر.

امدی بویله صفات معنویه الهیه پی حامل اولوب کنديسنک اصلنده لباسی غیریته ظاهر اولان بو خلیفه، کندی نفسنده قوت و قدرت کوره جکی و بو کوروش ایله اصلندن حجاب ده دوشه جکی ایچون حق تعالی حضرتلری، او خلیفه ده حد ذاتنده کندی نفسنک فقیر و اصلنه محتاج اولدیغی و کندوسنده بولونان حول و قوت آنجق مربی عالیمی بولونان کندوسینک سیدی و افندیسی ایله موجود اولدیغی بیلدرمک مراد ایتدی. ایشته بو مقصد ایله آنک متصرف اولدیغی جسم شهری ایچنده کندوسنه منازع و مخالف ایجاد ایلدی کی آکا تحمیل ایلدیکی قدرت تصرفده آکا مخالفت ایدر. وقتاکه خلیفه اولان روح کوردی که نفسی چاغیرر و نفس آنک دعوتنه اجابت ایتمز؛ حال بوکه روحه او نفس سنک ملکدر دینلمش ایدی. روح نفسک کندی ملکی اولماسیله برابر دعوتنه اجابت ایتمکیکنه حیرت ایدوب وزیرینه دیدی که بو نفس بنم ملکم اولدیغی و کندوسنی دعوت ایتدیکم حالده نیچون اجابت ایتمیور. بو عدم اجابتک سبب مانعی نه در؟ او سؤاله جواباً عقل روحه دیدی: (ای کریم اولان سید) زیرا روح خلیفه اولوب مستخلفک عینیدر؛ بناء علیه صفت کریمی ده حاملدر. عقل بو سببه آکا (کریم) دیه خطاب ایتدی. و ملک وجودک متصرفی اولدیغندن (سید) دیه خطاب ایتدی. (سنک قارشو کده بر امیر موجوددر که قویدر، و مطاعدر و ایریشلمه سی کوچدر و نائل اولدیغی شیرلرک بویو کدر. و او امیره (هوی) دینور. عطیه سی و احساننی حواسه کوسترر و عجله ویرر. سنک عطیه ک کبی حواسدن مخفی و عالم آخرت ایچون

مؤجل دكلدر. و او امير، نفسه، وزيري اولان شهوتي [۲۱۴] كوندردى و آنك اوكنه بو معجل اولان انواع لڭائز محسوسه يي يايدي. و نفسك بو لڭائز و حظوظات ايچندن بكندكلى شيلرى پك آز و پك يقين بر زمان ايچنده عجله آكا و يردى. نفس دخى بويله مراداتنى چابوق ويرن امير هوانك دعوتنه اجابت ايتدى. و آكا تسليم اولدى. و آنك تحت قهرينه كيردى. و شهر جسم ايچنده كي اردولرك و تبعه كك باديه لرى و قريه لرى آكا تابع اولدى. و ارباب مملكتدن سنك ايچون آنجق سنك حقائقك ايله متحقق و سكا مختص اولان ارباب دولتك يعنى صفات كماله قالدى و ايشته او امير هوى سنك كوشكك اولان قلبك اوكنه قدر كلدى. آنى تخریب ايدى و سنى ملككدن چيقاراجقدر. و سنك تخطنكى محاصره ايتدى. هلاكدن مقدم چابوق آنك دفعى چاره سنه باق.)

مؤلف كتاب جناب شيخ اكبر رضى الله عنه بويورلر كه لباسى غير يتله حادث اولان روح وزيري بولونان عقلدن بونلرى ديكله دكتن صكره كنديسنى اصل قديمى اولان الله سبحانه و تعالى حضرتلرینه شكايته رجوع ايتدى. ايشته بو شكايى سببيله روحك نفسنده استقلالى اولمايواب اصلنه احتياجى و عجزى و ذلتى و اصلى عندنده عبوديتى تحقق ايتدى. و صمديت حق و افتقار روح و قدرت حق و عجز روح و عزت حق و ذلت روح و سيادت حق و عبوديت روح يكدىكرندن تميز و تحقق ايلدى. و نتيجه ده روح كندى قدرينى و منزلتى بيلدى. و مراد الهى دخى آنجق بو ايدى.

بونك دليلى عالم حسنده دخى ظاهر در. زيرا انسان بوتون عمرنده انواع راحت و نعمت ايچنده ياشاسه، اصلا منعمه شكر ايتكم حاطرينه كلمز. زيرا بو نعمتلك قدرينى بيلمز. آنجق بونلرك ضدى اولان الم و عزابه دوچار اولديغى وقت راحت و نعمتك قدر و قيمتى بيلير. [۲۱۵] نته كم (جفاي چكهمين عاشق صفانك قدرينى بيلمز.) ديمشلدرد. مدت عمرنده هيچ خسته لك چكهمش اولان كيمسه صحتك قدرينى بيلمز. خسته لك كلنجه صحتك عودتنه حسرتكش اولور. زيرا اشيا ضديله منكشف اولور. بناءً عليه انسان مستغرق نعم ايكن كندوسنه نقم كلنجه منعمك قدرينى بيلوب آكا شكر ايدر.

مؤلف رضى الله عنه بويورلر كه: روح رينه شكوى ايله مراجعت ايتديكى وقت، حق سبحانه تعالى حضرتلرى روح ايله نفس آراسنده واسطه اولدى. و زوج ايله زوجه آراسنى بولمغه تشبث ايدنلرك زيفه سنى درعه ده بويوردى ده نفسه بويله خطاب ايتدى. (اى نفسى مطمئننه راضيه و مرضيه اولديغك حالده ربكه رجوع ايت ده بنم عبادمه و جنتمه داخل اول.) جناب شيخ رضى الله عنه بو آيت كريمه يي آتيده كي عبارهلرنده تفسير بويورلر.

وقتاكه نفسه بو نداى الهى كلدى روحه ميلنه مانع اولان واسطه لر قالدى. او طرفه ميل ايتدى. و قوشه قوشه روح طرفنه كلدى. و آنده اشتياق حاصل اولدى. بناءً عليه ربك دعوتنه اجابت ايتدى و عنايت الهيه رجوع ايلدى.

متن

[سؤال — فان قيل لم سماها مطمئنة وقال لها راضية مرضية وهي الان اماره بالسوء قلنا انما سماها مطمئنة لتحقيق ايمانها ان منادى الهوى لم يكن منادياً وانما كان منادياً بموجده حيث علمت معنى قوله قل كل من عند الله وكلنا نمد هؤلاء وهؤلاء من عطاء ربك فاطمأنت للنداء لتحقيقها بالابتداء وقد تقدم السبب والعلة وقوله راضية مرضية يريد بالنداء مرضية عندنا [۲۱۶] لتحقيق ايمانها وتوحيدها فادخل في عبادى يعنى عباد الاختصاص اهل الحضرة الالهية وادخل جنتى يريد المكاره التى هي نعم الخليفة اذ الشهوات جنة الكافر وهى نار على الحقيقة ظاهرها نعيم وباطنها جحيم وقد نبه على ذلك رسول الله صلى الله عليه و اله وسلم حيث قال حفت الجنة بالمكاره وحفت النار بالشهوات ويظهر الله عز وجل ذلك عند خروج الدجال وذكر النبى صلى الله عليه وسلم ان له واديين من نار وماء فمن قصد النار وجد الماء و من قصد الماء وجد النار فان قيل وكذلك ايضا كانت تجيب داعى العقل وسمعه من الحق كما ذكرت فلم اجابت داعى الهوى ومقرت قلنا الجواب عن هذا من وجهين احدهما انا فرضنا الكلام فى اوله على ان الحق تعالى اراد ان يعرف الروح قدره للسبب الذى ذكرناه فاسمعها نداء الهوى واصمها عن داعى العقل ليقع ما اراده سبحانه والوجه الاخر ان النفس بعض الروح كما كانت حواء بعض آدم وصار منادى الروح اصلا من نفسها ومنادى الهوى اجنبياً عنها فالاصل حاصل والاجنبى غير حاصل فاشتاقت ان تعرف مالم تعرف فاجابته لتعرف ما ثم كما اجابات حواء ابليس فى اكل الشجرة ومن هنا وقعت بين والهوى العقل الوقائع والحروب والفتن على هذا الملك الانسانى وقد يستولى احدهما وقد يؤخذ منه فيعزله ويأسره وربما يقتله فى حق شخص ما هكذا استمرت الحكمة الالهية حتى العرض الاكبر وربما يملك احدهما البداية والآخر الخاضرة وقد يملك احدهما

الملك كله ظاهراً وباطناً فاما العصاة فان سلطان الهوى مالك باديتهم وسلطان العقل مالك حاضر تهم الخاصة واما المنافقون فان العقل مالك باديتهم والهوى مالك حاضرتهم واما المؤمنون المعصومون [٢١٧] والمحفوظون فالعقل مالك لهم بادية وحاضرة واما الكافرون فالهوى مالكهم بادية وحاضرة فاذا كان في الدار الآخرة وذبح الموت وتميز الفريقان ونفذ حكم الله ألحق العصاة بالمؤمنين المعصومين فحصل لهم النعيم الدائم والحق المنافقين بالكافرين فحصل لهم العذاب اللازم فلم يغن المنافق عمله من الله شيئاً فان التوحيد اصل والعمل فرع فان اتفق في الفرع يفسده ويهلكه جبره الاصل كالعصاة واذا خرب الاصل لم يجبره الفرع كالمنافق فهذا الملك الانساني تصرفه في الدنيا على اربعة اطباق لابد من احدهما في حق كل شخص اما مؤمن معصوم او مؤمن محفوظ واما كافر او مشرك اصلاً واما منافق واما عاص واذا قد تقرر هذا وثبت فلنذكر الان السبب الذي وقع له نشأت الفتن والحروب بين العقل والهوى اذ هذا موضعه والله يقول الحق وهو يهدي السبيل

ترجمه

سؤال:

"نيچون او نفسه مطمئننه تسميه اولندى و حق تعالى راضيه و مرضيه بويوردى؛ حال بوكه او شيمديكى حالده سؤايله اماره در؟" دينيلير ايسه،

بز ديريزكه آنك تحقق ايمانندن ناشى آكا مطمئننه تسميه ايتدى. منادى هواى، منادى اولمادى، آنجق موجدى سببيله منادى اولدى. امدى نفس حق تعالىنك [قل كل من عند الله] [وكلا نمد هؤلاء وهؤلاء من عطاء ربك] قولنك معناسنى بيلديكى جهتله ابتدا ايله تحققندن ناشى ندا ايچون مطمئن اولدى. سبب و علت ايسه مقدما [٢١٨] بيان اولندى. و حق تعالىنك (راضية مرضيه) قولى ندايى مراد ايدر. ايماننك و توحيدنك تحققندن ناشى عندمзде مرضيه در، ديمكدر. [فاد خلى فى عبادى] يعنى عباد احتصاص كه حضرت الهيه اهليدر. [وادخلى جنتى] نعم حليفه دن عبارت اولان مكروهلى مراد ايدر. زيرا شهوات كافرك جنتيدر. و او حقيقتده نارد. اونلرك ظاهرى نعيم و باطنى جحيمدر. و رسول الله صلى الله عليه و اله و سلم افندمز [حفت الجنة بالمكاره و حفت النار بالشهوات] يعنى "جنت مكروهلى ايله اورتولمش و نار دخى شهوتلى ايله اورتولمشدر." بويوردينى جهتن بوكا تنبيه ايلدى. و الله عز و جل حضرتلى خروج دجال عندنده بونى اظهار ايلر. و نبى صلى الله عليه و سلم افندمز ذكر بويورديلركه (محقق آنك اتشدن و صودن ايكى واديسى وارد. كيم آتشه قصد ايدرسه، صو بولور. و كيم صويه قصد ايدرسه، اتش بولور.) امدى اكر دينورسه كه نفس داعى عقله بويله جه اجابت ايدر. و انى سنك ذكر ايتديك كى حقدن ايشيدر.

امدى نيچون داعى هوايه اجابت ايدوب اعراض ايلدى؟ جواباً ديرزكه بو ايكى وجهنددر. انلرك برينى كلامك اولنده فرض ايلدك. شويله كه محقق حق تعالى ذكر ايتديكمز شيدن ناشى روحك قدرينى بيلديرمك ديله دى و آكا هوانك نداسنى ايشتدردى. و حق سبحانه اراده ايتديكى شئى ايقاق ايچون داعى عقلدن انى صاغر قيلدى. و ديكر وجه بودركه محقق نفس روحك بعضيسدر. نته كم حواى ادمك بعضيسدر. و منادى روح اصلاً آنك كندى نفسندن اولدى. و منادى هوى ايسه آندن اجنبيدر.

امدى اصل حاصل و اجنبى غير حاصلدر. بناءً عليه بيلمديكى شئى اوكرنمكه مشتاق اولدى. واقع اولان شئى بيلمك ايچون اجابت ايلدى. نته كم حوا اكل شجره ده ابليس اجابت ايتدى. [٢١٩] و ملك انسانيده هوى و عقل آراسنده وقايع و حروب و فتن و قوعى بورادندر. و بعضاً برينك غلبه سى مستولى اولور. و آنى اخض ايدر. بناءً عليه آكا تعزز ايدر و آنى اسير ايدر. و اكثريا قتل ايدر. هر هانكى بر شخص حقنده عرض اكبره قدر حكمت الهيه بويله مستمر اولدى. و اكثريا برى بادره يى و ديكرى حاضره يى تملك ايدر. و بعضاً برى ملك ظاهراً و باطناً كافه سنى تملك ايدر.

امدى عاصيله كلنجه، سلطان هوى آنلرك باديهرلينك مالكيدر. و سلطان عقل آنلرك حاضره خاصه لرلينك مالكيدر. و منافقلىر كلنجه، عقل، آنلرك باديهرلرنك مالكى و هوى حاضره لرلينك مالكيدر. و معصوم و محفوظ اولان مؤمنلره كلنجه، عقل آنلرك باديهرلينك مالكيدر. و كافرلىر كلنجه، هوى آنلرك باديهرلينك مالكيدر. دار آخرته اولدينى وقت، موت زبح اولنور. عاصيلر، معصوم اولان مؤمنلره الحاق اولنور. آنلر ايچون نعيم دائم حاصل اولور. و منافقلىر، كافرلىر الحاق اولنوب آنلر ايچون عذاب لازم حاصل اولور. بناءً عليه منافقك عملى، جناب حق دن برشى اغنا ايتمز.

امدی محقق توحید اصلدر. و عمل فرعدر. بویله اولنجه فرع حقنده آنی افساد و هلاک ایدک بر شی تصادف ایدرسه، اصل آنی جبر ایدر؛ عاصیلر کبی. و اصل خراب اولدیغی وقت، فرع آنی جبر ایتمز؛ منافق کبی. امدی ملک انسانی دنیاده درت طبقه اوزرینه دونر. هر بر شخص حقنده آنلردن بری لازمدر: یا مؤمن معصوم و مؤمن محفوظدر. و یا اصلاً کافر و مشرکدر. و یا خود منافقدر. و یا عاصیدر. و قتاکه بو تقرر ایلدی و ثابت اولدی؛ شمدی بز عقل و هوی آراسنده [۲۲۰] آنک ایچون فتن و حروبک نشأتی واقع اولان سبیی ذکر ایدرز. زیرا بو آنک موضعیدر. و الله تعالی حق سویلر و او طوغری یوله ارشاد ایلر."

شرح

یعنی هنوز امیر هوانک تحت اداره سنده بولنوب روحک شکایتنه سبب اولان بو نفسه نیچون (ای نفسی مطمئن) دیه خطاب بویورلدی، و حق تعالی آنی راضیه و مرضیه صفتلریله توصیف ایلدی. حال بو که تابع هوی اولدیغی ایچون شمدیکی حالدده فناقلر ایلده امر ایدوب طورور؟ بز بو سؤاله جواباً دیرزکه آکا مطمئننه تسمیه اولونمسی ایماننک تحققدن نشأت ایتمشدر. زیرا نفسی دعوت ایدک امیر هوی، آنجق موجدی اولان حق سببیه نفسی دعوت ایتدی. چونکه علم الهیده هر شیئک حقیقتی ثابت اولدیغی کبی اشیدان بر شی اولان هوانک دخی حقیقتی ثابت اولدی. و او دخی اسماء الهیه دن بر اسمک ظلیدر. و او اسم آنک رب حاصیدر. و آنک صراط مستقیم او اسمک مقتضاسی اوزرینه یورومکدر. و هر بر رب حاص کندی مربوبدن راضی و او مربوب دخی کندی رب خاصی عندنده مرضیدر. و اسماء الهیه نک متقابل اولمسندن طولای صراط مستقیم ایکیدر. بریسی حق و دیکری باطلدر. نته کم سورة فاتحه ده [صراط الذین انعمت علیهم غیر المغضوب علیهم] قول شریفیه بونلره اشارت بویورلیور. و امیر هوی باطل اوزرنده یورور و بو حقیقته نظراً باطل کندی طورنده انکار اولونماز. نته کم حضرت شیخ اکبر افندمزک شیخی ابو مدین مغربی رضی الله عنهما آتیده کی بیتنده بیان بویورلر:

لا تنکر الباطل فی طوره * فانه من بعض ظهوراته

ترجمه

باطلی کندی طورنده انکار ایتمه؛ زیرا اوده حق تعالی حضرتلرینک بعض اسماسندن ظهور ایتمشدر. [۲۲۱]

امدی نفس، حق تعالینک (هر شی حق جانبنددر.) و (هر شی آنلره بز امداد ایدرز و آنلر سنک ربک عطاسندندر.) قولنک معناسنی طبعاً و ذاتاً بیلدیکی جهته، علم الهیده ابتدا ایلده تحققدن ناشی ندا ایچون مطمئن اولدی. یعنی نفس شمدیکی حالدده هر نقدر سوء ایلده اماره اولسه بیلده مادام که بدایه علم الهیده سعادت ازلیه سی تحقق ایتمشدر. و بونی چوجغک ممهی و سودی بیلمه سی کبی طبعاً و ذاتاً بیلر. ایشته بو تحقق و بیلشدن طولای (ای نفس مطمئن) نداسنه مناده واقع اولمشدر. و آنک امر هوی طرفندن اغفل اولنمسنده کی سبب و علتک بیانی اولجه مرور ایلدی. و حق تعالینک (رضیه مرضیه) قولی ندایی مراد ایدر. یعنی ای ایماننک و توحیدینک تحقق ازلیسندن ناشی عندمزه مرضیه اولان نفس، دیمکدر. [فادخلی فی عبادی] "بنم قوللرم ایچنه کیر." یعنی حضرت الهیه اهلی اولان عباد اختصاسم آراسنه داخل اول دیمکدر.

زیرا مخلوقاتک کافه سی اللهک قوللریدر. و لکن آنلرک بعضیسی رحمت رحمیمیه ایلده مرحومدرکه حق تعالی آنلر حقنده [والله یختص برحمته من یشاء] بویورر. و بونلر رحمت رحمیه سنه مختص قیلدیغی قوللردرکه علم الهیده سعادتلی ثابت اولمشدر. [وادخلی جنتی] (جنتمه کیر.) بو قول شریف ایلده حق تعالی حضرتلری نعم خلیفه دن عبارت اولان مکروهلری مراد ایدر. زیرا عالم کونده نفسک مکروه کوردیکی و حظ ایلدیکی شیلر وارد. آچ طورمق و اویقوسز قالمق و آبدست آلوب وقتنده نمازی ادا ایتمک و انفاق مال ایلیمک کبی بر چوق اعمال نفسه کریه کلیر. و بونلرک عکسی اولان نفیس طعاملر اکی و قابا دوشکرده اویومق و ترک صلا و جمیع مال نفسه خوش کلیر و شهوتلر کافرک جنتیدر. حال بوکه آنلر حقیقته آتشدن. و آنلرک ظاهری بر طاقم نعیم و لذائذدر. فقط باطنلری [۲۲۲] جحندمر. و رسول الله صلی الله علیه و سلم افندمز حضرتلری (جنت مکروهلر ایلده اورتولمش و آتش شهوتلر ایلده اورتولمشدر.) بویورمسيله بو ایضاح اولنان حقیقته اشارت ایلدی. و الله تعالی حضرتلری بو حدیث شریفده بیان بویوریلان حقیقتی دجالک خروجی عندنده حساً اظهار ایلر. نته کم صلی الله علیه و سلم افندمز دجال حقنده بویوردیلرکه (آنک آتشدن و صودن ایکی وادیسی واردرکه کیم آتشه قصد ایدرسه، او آتشی صو بولور. و کیم صویه قصد ایدرسه او صوی آتش بولور.)

معلوم اولسون که دجال مبالغه ایلده کذب ایدن معناسنده. آخر زمانده حقایق دینه یی مظهر اولان مهدینک ظهورینی متعاقب آکا معارض و آنی مکذب اولان بر سرکرده خروج ایدر. دجال آنک اسم ذاتیسی دکل،

صفتیدر. و خلقی شهوات نفسانیه دعوت و عبادات و اعمال صالحه کبی نفسه کریه شپلردن اجتنابه دعوت ایدر. و حضرت مهدی ایسه انسان کامل و خلیفه الله فی اللرض اولوب بونک عکسی اولارق نفسه کریه کلن عباداته و اعمال صالحهیه و شهواتدن اجتنابه دعوت ایلر. و بو ظهور مخلف اختلاف اسمادن ناشیدر. زیرا حضرت مهدی اسم هادینک و دجال اسم مضلک مظهر کاملیدر. بو سببله یکدیگرینه معارض اولورلر و حضرت مولانا رضی الله عنه بو حاله اشاره مثنوی شریفلرنده شوبله بویورلر:

چونکه بی رنگی اسیر رنگ شد ** موسی با موسی در جنگ شد
چونکه بی رنگی رس کان داشتی ** موسی با فرعون اندر آشتی

ترجمه

وقتاکه بی رنگک زککه اسیر اولدی، موسی علیه السلام موسای سامری ایله نزاع ایچنده اولدی وقتاکه اولجه مالک اولدیغ بی رنگککه ایریشه سک موسی علیه السلام فرعون ایله صلح و اتحاد ایچنده در. حضرت مهدی خوارق و کرامات ایله ظهور ایتدیکی کبی دجال دخی خوارق و استدرجات ایله ظاهر اولور. [۲۲۳] بناءً علیه دجالک نزدنده بری صو و دیکری آتش ایله مالامال ایکی وادی بولنور. دجال کندوسنه تابع اولانلری صویه دخوله و آتشدن اجتنابه دعوت ایدر. و دعوت واقعهیه اجابتله صویه کیرنلر کندیلرینی آتشد بولورلر. و دعوته مخلفتله آتشه قصد ایدنلر کندیلرینی صوده بولورلر. بو حال او وقت عبادالله ایچون عظیم بر امتحان الهی اولور. زیرا صیجاق بر هواده صویه کیرمک نفسه خوش کلیر. و آتشه دخول ایسه، موتی انتاج ایده جکندن نفس آندن اجتناب ایدر. ده بعض خوارق واردرکه بونلر دجالک فتنه سیدر. و تفصیلاتی کتب احادیثه مندرجدر.

جناب شیخ رضی الله عنه بو حقیقتی بیان بویوردقن صکره بونک اوزرینه ترتب ایدن بر سؤالی ایراد ایدوب دیرلرکه مادام که نفسک ازده سعادت و ایمانی تحقق ایتمسندن ناشی سنک ایضاح و بیان ایتدیگ کبی کندیسنده عقلک دعوتنی حقدن ایشتمک قوتی وارد؛ شو حالده نیچون داعی هوایه اجابت ایدوب عقلک دعوتنه اجابتک اعراض واقع اولدی. بز جواباً دیرزکه بونده ایکی وجه وارد. بریسنی بالاده ایضاح ایدوب دیدک که حق تعالی کندی خلیفه سی اولان روحه تصرفده عجزینی و کندی تصرفنک قدرتی حق ایله اولدیغنی بیلدیرمک و بو صورتله کندی قدر و منزلتنی آکلاتمق مراد ایتدی ده نفسه هوانک نداسنی ایشیتیدردی. و بو مرادینک حصولی ایچون عقلک دعوتنی ایشیتمکدن نفسک قولاقلرینی صاغر قیلدی. ایکنجی وجه بودرکه محقق نفس روحک بعضیسیدر. نته کم نفسک انواعی و اوصافی بوندک اولکی شرحلرده ایضاح ایدلمش ایدی. بوندن مستبان اولورکه هر نفس، روحدر؛ فقط هر روح نفس دکلدر. نته کم حواء آدمک بعضیسیدر. و آدمک دیشیسیدر. و هر قادین آدمدر؛ فقط هر آدم قادین دکلدر.

امدی مادام که نفس روحک [۲۲۴] بعضیسیدر. و منادی اولان روح نفسک اصلیدر. و منادی اولان هوی ایسه، نفسه نظراً اجنبیدر. و جزئک کل ایله اتصال دائمیسی بولوندیغندن جزء عندنده کل حاصلدر. و ایریجه آنی تحصیله لزوم یوقدر. و او جزئک اجنبی ایله اتصالی اولمیدیغندن او اجنبی آنک عندنده غیر حاصلدیر. بناءً علیه نفس بیلمدیکی شیئی اوکرنمک ایچون او اجنبی یه متمایل و مشتاق اولدی. بو حقیقتک اثری دائماً ظاهردهده مشاهده ایدلمکده در.

ننه کم هر بر قومک رجالی نسوان اجنبیهیه و نسوانی دخی رجال اجنبیهیه متمایلدر. و بو حال تمایل آنلرک حال و شانندن بیلمدیکی شیئی اوکرنمک مراقندن منبعثدر. ایشته نفس دخی کندوسنه اجنبی اولان هوانک عندنده لذاذ و حظوظاتدن واقع اولان شیئلری بیلیمک ایچون آکا اجابت ایلدی. نته کم حواء اکل شجرهده ابلیسه اجابت ایتدی. زیرا ابلیس جنس آدمدن اولمایوب هوایه اجنبی ایدی. و ایشته ملک انسانیده، هوی و عقل آراسنده وقعهر و محاربه لر و فتنه لر وقوعنک منبع بودر. و بعضاً عقل و هواندن برینک غلبه سی مستولی اولور. و هانکیسی غالب کلمش ایسه آنی اخذ ایدر. و آنک اوزرینده عزت صاحبی اولور. و آنی اسیر ایدر. و اکثریاده قتل ایدر. آنده اصلاً تصرف اثری بر اقاماز.

افراد انسانیه دن هر بر شخص حقنده عرض اکبره یعنی یوم قیامته قدر حکمت الهیه بویله جه دوام ادر. زیرا یوم قیامت احکام طبیعیه نک مرتفع اولدیغی بر کونددر. و بر اورتو مقامنده اولان احکام طبیعیه مرتفع اولنجه هر شینک حقیقتی ظاهر اولوب آرتق نزاع قالماز. و اکثریا عقل و هواندن بری بادیه بی یعنی تبعه خلیفه نک ساکن اولدیغی کوپلری و دیکری حاضرهی یعنی شهری و مقر اداره بی تملک ایدر. و بعضاً بری ملک ظاهراً و باطناً کافه سنی یعنی هم بادیه بی و هم ده حاضرهی تملک ایدر.

امدی سلطان هوی، عاصیلرک بادیه‌لرینی [۲۲۵] و سلطان عقل آنلرک حاضره خاصه‌لرینی ضبط و تملک ایتیمشدر. و آنلرک بادیه‌لری حواس خسه ظاهره و اعضای وجودیه‌لریدر. و حاضره خاصه‌لری قلب و فکرلریدر. بناءً‌علیه عاصیلر سلطان هوایه تابع اولان حواس ظاهره‌لرینی و اعضا‌لرینی حکم هوی ایله معاصیده استعمال ایدرلر. فقط حاضره خاصه‌لری اولان قلبلری و فکرلری هنوز سلطان عقلک تحت تصرفنده اولدیغندن ایمانلری و اعتقادلری مختل دکدر.

منافقلره کنجه عقل آنلرک بادیه‌لرینک و هوی حاضره‌لرینک مالکیدر. بناءً‌علیه آنلرک حواس و اعضا‌لرندن مسلمانلری آلداتمق و آنلرک حقوقنه مالک اولمق ایچون شرعه موافق علملری صادر اولور. فقط قلبلری و فکرلری حکم هوی ایله بو اعمال ظاهره‌لرینی مکذبدر.

و معصوم اولان انبیا و محفوظ اولان اولیایه کنجه عقل آنلرک بادیه و حاضره‌لرینک مالکی اولدیغندن قلبلری نور ایمانله مملو و افکار و اعتقادلری معارف الهیه ایله مشغول و حواسی و اعضا‌لرندن اعمال حسنه صادردر.

کافرله کنجه هوی آنلرک بادیه و حاضره‌لرینک مالکیدر. بناءً‌علیه آنلرک قلبلری و فکرلری مفسد و اباطیل ایله مملودر. و اعضا و جارجله‌لرندن اعمال فاسده ظاهر اولور. بونلرک جمله‌سی دار اترنده اولدقلری وقت، اولموم دینیلن حال بر قوچ صورتنده تجسم ایتدیریلرک ذبح اولونور. زیرایوم قیامتده عرضلر و عمللرک هر بری برر صورت مناسبده ظاهر اولورلر.

امدی عاصیلر جهت جامعهلری حسبیله معصوم اولان مؤمنلره یعنی انبیا علیهم السلامه الحاق اولنوب. آنلر ایچون نعیم دائم حاصل اولور. و اصل اولان حاضرهلری کفار و مشرک‌لرکی هوانک تحت تملکنده بولندیغی ایچون جهت جامعهلری سببیله، منافقلر دخی آنلره الحاق اولنوب کندیلری ایچون عذاب لازم حاصل اولور. بناءً‌علیه منافقلک عملی جانب حقدن بر حکم صدورینه سبب اولماز. زیرای محقق توحید اصلدر. و عمل فرعدر. بویله اولونجه فرع اولان عملی، امیر هوانک [۲۲۶] تصرفی سببیله افساد و هلاک ایدن بر شی واقع اولورسه، اصل اولان توحید تلافی مافات ایدر. نته‌کم عاصیلرک حالی بویله اولور. و اصل اولان توحید خراب اولدیغی وقت، فرع اولان عمل تلافی مافات ایتمز. نته‌کم منافقلرک حالی بویله اولور.

شو حالده ملک انسانی دنیاده درت طبقه و صنف اوزرینه دونر. هر بر شخص حقنده مطلقا آنلردن بریسی لازمدر. برنجی طبقه مؤمن معصوم اولان انبیا ایله مؤمن محفوظ اولان اولیادر. ایکنجی طبقه آنلرک تاممیله ضدی اولان کافرلر و مشرک‌لردر. اوچونجی طبقه منافقلردر. درجنجی طبقه عاصیلردر. وقتاکه بو ایضاحات تقرر ایتدی. و دلائل ایله ثابت اولدی؛ شمدی ده بز کندی یوزندن ملک انسانیده فتنه‌لر و حربلر نشأتی واقع اولان سببی ذکره شروع ایدرز. زیرا بو آتیده کی باب بو سببله بیانی موضعیدر. بو بیاناتمز ایسه واردات الهیه‌در. عقل نظرینک محصولی دکدر. و الله تعالی حق سویلر و طوغری یوله ارشاد ایلر.

الباب الرابع في ذكر السبب الذي لاجله وقع الحرب بين العقل والهوى متن

[اعلم وفقك الله ان السبب الذي لاجله نشأت الفتن ووقعت الحروب حتى كشفت عن ساقها وعمت الوقائع جميع اقطار المملكة وافاقها هو طلب الرياسة على هذا الملك الانساني ليخلصه من حصل في يده الى النجاة اذ لا يصح عقلاً ولا شرعاً تدبير ملك بين امرين متناقضين في احكامهما ودليل ذلك كما ورد في كتاب الله قوله تعالى لو كان فيهما الهة الا الله لفسدتا وان فرض اتحاد الارادة [٢٢٧] في حق الخلق فان حكم العادة يابى ذلك والشرع في هذين الامرين وما سمعنا بخرقهما في حق شخص قط واذا كان هذا فلم يرد الله تعالى ان يدبر هذا الملك الا واحد وصرح بذلك على لسان رسوله صلى الله عليه وآله وسلم (اذا بويع لخلفتين فاقتلوا الاخر منهما) والخلافة ظاهرة وباطنة وقد تقررت الظاهرة وثبتت وكلامنا هنا في الخلافة الباطنة على حسب الظاهرة انبواباً على انبوب وجرياً على ذلك الاسلوب اعتراض لكشف اسرار وربما للمنازع ان يستروح من هذا الحديث شيئاً ما فيقول قد قال اقتلوا الاخر منهما وما يدريك لعل الهوى تقدم والعقل تأخر فيكون الهوى صاحب الخلافة فنقول ليس التقدم والتأخر هنا بالزمان وانما التقدم هنا باحصاء الشرائط اعني شرائط الامامة ففيمت وجدت كان المقدم للامامة ويخلع من لم تكمل فيه تلك الشرائط ويقتل ان عاند ولم يدخل في الامر العزيز فلا يلتفت للزمان]

دردنجي باب عقل و هوى آراسنده كنديسى ايچون حرب واقع اولان سببك ذكرى حقنده در ترجمه

"الله تعالى سنى موفق ايلسونده آنك امرى منكشف اولسون. معلومك اولسون كه كنديسى ايچون فتن نشأت ايدن و هربلر واقع اولان سبب و اقطار مملكتك و آفاقنك كافة وقايعنك تعمى، ينده اولان كيمسهنك آنى نجاته تخلص ايچون، بو ملك انسانى اوزرنده رياست طلبيدر. زيرا حكملرنده متناقض اولان ايكي امير آراسنده [٢٢٨] تدبير ملك عقلاً و شرعاً صحيح اولماز. ونته كم بونك دليلى كتاب الهيده آنلرك [لو كان فيهما الهة الا الله لفسدتا] يعنى "يرده و كوكده ايكي اله اولسه ايدي، آنلرك انتظام ادارهسى بوزولور ايدي." قولدير. و اكر ايكي مخلوق حقنده اتحاد اراده فرض اولنورسه بو ايكي امير حقنده بونى حكم عادت و شرع منع ايدر. و آنلرك حرقنى اصلا بر شخص حقنده بز ايشتمدك. و بويله اولديغى وقت، حق تعالى بو ملكى آنجق واحد ايله تدبير ايتمك مراد ايدر. و بونى رسولى صلى الله عليه وآله وسلمك لسانى اوزرينده تصريح ايلدى: (اذا بويع لخلفتين فاقتلوا الاخر منهما) يعنى "ايكي خليفه بيعت اولنديغى وقت آنلردك برينى قتل ايديكز." و خلافت، ظاهره و باطنه در. و خلافت ظاهره مقرر و ثابتدر. و بوراده بزم كلاممز، عقدهسى عقدهسنه و بو اسلوب اوزره جارى اولارق حسب ظاهر اوزرينه خلافت باطنه حقنده در. و كشف اسرار ايچون بر اعتراض وارد. و اكثريا منازع ايچون بو حديثن، بر شيدن مستريح اولمق وارد.

امدى ديركه (صلى الله عليه وآله وسلم آنلردن ديكرينى قتل ايديكز) بويوردى و نه بيليرسك؛ بلکه هوى تقدم و عقل تأخر ايتدى؛ بناءً عليه هوى صاحب خلافت اولدى. بز ديرزكه بوراده تقدم و تأخر زمان ايله دكلدر. بوراده تقدم آنجق شرايطك يعنى شرايط امامتك احصاسيله در. امدى كيمده بولنورسه امامت ايچون مقدم اولور. و آنده بو شرايط تكمل ايتمين كيمسه خلع اولنور. و اكر تعند ايدوب امر عزيزده داخل اولمازسه قتل اولنور. بناءً عليه زمانه التفات اولونماز."

شرح

بو دردنجي بابده روحك وزيرى اولان عقل ايله امير هوى آراسنده واقع اولان حربلرك و منازعه لرك سببى بيان اولونمشدر: [٢٢٩]

اي قارى متفطن و متفكر، الله تعالى حضرتلرى سكا توفيق احسان ايلسونده او حربلرك و فتنه لرك امرى سكا منكشف اولسون. معلومك اولسون كه ملك انسانيده عقل و هوى آراسنده حربلرك و فتنه لرك سببى و اقطار مملكتك و آفاقنك كافه سنده بر طاقم وقوعاتك تعمى، ينده و تصرفنده اولان كيمسه دن آنى قورتاروب، طريق تجاته سوق ايتمك ايچون رياست طلبيدر. يعنى بو غوغالرك و نزاعلرك سببى، ملك انسانى يي ايكي مختلف تصرفدن قورتارمق و بو اختلاف تصرف حسبيله امر ادارهده واقع اولان بوزوقلغى ازاله ايتمك ايچون، عقل و

هوادن برينك مقام رياسته كچمسی آرزوسیدر. چونكه عقل رئیس اولورسه طریق صلاح اوزرنده و اكر هوی رئیس اولورسه طریق فساد اوزرنده یكنسق بر اداره تأسس ایتمش اولور. حال بوكه ایکیسنگ تصرفی حالنده ادارهده گاه صلاح و گاه فساد ظاهر اولور. و ملك انسانیده اصلاً نزاع اكسیك اولماز. زیرا حکمرنده تناقض اولان ایکی امیر آراسنده تدبیر ملك عقلاً و شرعاً صحیح اولماز. عقلاً صحیح اولماز؛ چونكه ادارهده تذبذب حاصل اولور. و عقل سلیمه موافق اولان شرعاً دخی صحیح اولماز؛ چونكه حق تعالی حضرتلری بوكا دلیل اولارق قرآن مجیدنده (اكر یرده و كوكده ایکی اله اولسه ایدی، آنلرك انتظام ادارهلری بوزولور ایدی.) بویورر.

و اكر ایکی مخلوق آراسنده اتحاد اراده فرض اولنورسه یعنی بریسی چیقوب ایکی امیرك بالمذاكره متحداً اتخاذ ایده جگه قرار دائره سنده بر ملكی اداره ایتملری ممكن اولمازی؟ دیه بر سؤال اراد ایتسه؛ بز بوكا جواباً دیریزكه، بویله ایکی امیرك اتحاد اراده سنی عادتك و شرعك حكمی منع ایدر. عادتك حكمی منع ایدر، چونكه [۲۳۰] ایکی شخص فطرته یكدیكرینك عینی دكلدر؛ فكرلرنده و حسلرنده و جمیع احوال و شأنلرنده مساواتلری عادة متصور دكلدر. و حكم شرع دخی منع ایدر؛ چونكه حق تعالی حضرتلری [ولقد فضلنا بعض النبیین علی بعض] و [تلك الرسل فضلنا بعضهم علی بعض] بویورر. و انبیا علم السلامك جمله سی امتلرینك رئیس ایدیلر. و آنلرك آراسنده تفضل اولدیگی و برینك دیکرینه بکزه مدیکی مصرحدر. زیرا اسماء الهیه آراسنده تفاضل اولونجه آنلرك مظاهری آراسنده دخی تفاضل اولاجنی بدیهیدر. و بو حكم بالجمله مظاهره شاملدر. و بو عادت اویله بر محكمدركه بونك خرقنی و تخلفنی شمديه قدر اصلاً بر شخص حقنده ایشتمدك.

امدی حكم عادت و شرع، بویله اتحاد اداره یی منع ایتدیکی وقت، حق تعالی حكم عادت و شرعه مستنداً بو ملكی آنجق ید واحده ایله تدبیر ایتمك مراد ایدر. و بو مرادیکی رسولی صلی الله علیه و سلم افندمك لسان مبارکندن شرفصادر اولان شو حدیث ایله تصریح بویوردی. اوده (ایکی خلیفه یه بیعت اولندیگی وقت، آنلردن برینی اولدیریکز.) معناسنده کی قول شریفیدر. و خلافت ایکی نوع اوزرینه در: بریسی خلافت ظاهره و دیکری خلافت باطنه در. و خلافت ظاهره امور دنیویه یی اداره ایدك رئیس حکومتدركه بو رئیس حکومت هر ملتك امورینه تولی ایدن بر فرد اولمق اوزره ثابت و مقرردر. یعنی رئیس حکومتی اولمیان بر قوم یوقدر. و بو رئیس حکومتك ایکی کیمسه اولمسی کورولمش و ایشیدلمش بر شی دكلدر. بز بوندن بحث ایده جك دكلدر. بوراده بزم کلامم خلافت ظاهره نك عقده سی عقده سنه و آنك اسلوبی اوزرینه جاری اولارق خلافت باطنه حقنده در. یعنی خلافت باطنه یی بیان ایدرکن آنك احوالی خلافت ظاهره نك احوالنه تطبیق ایده جکز. و بو حدیث شریفده مندمج اولان بر سرک کشفی ایچون بر اعتراض درمیان اولنه بیلور. و اکثریا معترض و منازع اولان [۲۳۱] کیمسه ایچون بو حدیث شریفك لفظی تحتندن بر معنی استشمام اولنمق وارددر.

امدی معترض دیركه (صلی الله علیه و سلم افندم آنلردن برینی اولدیریکز.) بویوردی. و نه بیلیرسك بلکه ملك انسانیده هوی تقدم و عقل تأخر ایتدی. یعنی امیر هوی مقام ریاسته کچدی و عقل آکا مغلوب اولدی. و بناءً علیه ملك انسانیده هوی صاحب خلافت اولدی.) بز بو معترضه جواباً دیرزكه تقدم و تأخر زمان ایله دكلدر. بوراده تقدم آنجق شرائط امامتك احصاسییه یعنی امامته بر طاقم شرطلر وارد؛ آنلری تعداد ایدرز. و ایکی امیردن هانکیسنده بو شرطلر بولنورسه امامت ایچون او مقدم اولور. و کندوسنده بو شرائط موجود اولماز ویا تکمل ایتمش بولونمازسه یعنی بعضیلری بولنوب بعضیلری بولنمازسه او کیمسه مقام ریاسته بولونسه دخی خلع اولنور. و اكر مقام ریاستدن چکلمکده عناد ایدر و امر عزیزه انقیاد ایتمز ایسه قتل اولنور. بناءً علیه زمانه یعنی برینك ده اول مقام ریاسته کچمش اولمسنه التفات اولونماز.

متن

[وشرائط الامامة علی ما ذکرته العلماء عشرة ستة منها خلقية لا تكتسب واربعة منها مكتسبة فاما الخلقية فالبلوغ والعقل والحرية والذكورية ونسب قریش وفيه خلاف ولم یره بعض العلماء و سلامة حاسة السمع والبصر واما الاربعة المكتسبة فالنجدة والكفاية والعلم والورع وهذه الشرائط كلها موجودة في هذا الخليفة والهوى معری عنها نعوذ بالله لانشرک به احدا فلندکرها شریطة حتی نستو فیها ونبین ان الروح قد جمعها الشرط الاول البلوغ فان الامامة لا تنعقد لصبی اعتباره فی الروح البلوغ نور الله بصیرتك امر شرعی [۲۳۲] و بلوغ الروح اتصاله بالالهية و قد ثبت اتصاله علی ما ذکرناه اتصال شرف ورفعة وبلوغ مقام کریم حین اخذ علیه الميثاق فقال الست بربکم قالت بلی فلو كانت الارواح غیر بالغة لما تصور منها هذا الجواب ولا توجه علیها هذا الخطاب شرعاً الشرط الثاني العقل فان الامامة لا تنعقد لجنون اذ هو غیر مخاطب ولا

تکلیف علیه والامام مکلف اعتباره الروح یعقل عن الله تعالى ما یرد علیه منه ولذلك قال بلی وهی صفة قائمة به عنها صدر العقل الذی جعلناه وزیراً له فیما یأتی ان شاء الله تعالى الشرط الثالث الحریة فان الامامة لا تتعقد لرقیق وذلك لان الامامة تستدعی ان یستغرق الامام اوقاته فی امور الخلق وهذا لا یتفق للعبد اذ سیده مالک له یقطع علیه النظر فی مهمات الخلق باشتغاله فی تصرفاته اعتباره الروح لا یوجد اشد حریة منه ولا اکمل اذ لیس لا حد علیه ملک الا الله تعالى وکیف یتصور ذلك وهو اول المحدثات وكون الامام مستغرق فی مهمات الخلق فکذلك الروح مستغرق فی مهمات ملکة قال الله تعالى یسبحون اللیل والنهار لا یفترون الشرط الرابع الذکوریة فان الامامة لا تنعقد لامرأة والذی منع من ذلك انه لیس لها منصب القضاء ولا منصب الشهادات فی اکثر الحکومات شرعاً اعتباره هذا بین لا یتحتاج فی نفسه الی شرح والذی منع ان تكون النفس اماماً انها وان اتصفت بصفات الکمال فانها فی الکنون تحت حجاب الصور وهی کریمة هذا الامام وحلیة وهی محل الفجور والتقوی والعله مطردة فی الخلافین معاً]

ترجمه

"و علمانک ذکر ایتدیکي اوزره شرائط امامت اوندرد. آنلردن آلتیسی خلقیه درکه اکتساب اولنماز و آنلردن دردی مکتسبدرد. خلقیه کنجه، (بلوغ) و (عقل) و (حریت) [۲۳۳] و (ذکوریت) و (نسب قریش) که آنده اختلاف واردرد. و علمانک بعضیسی آکا نظر ایتمز و (حاسة سمع و بصیرک سلامتی) در. و مکتسب اولان درده کنجه (نجدت) و (علم) و (کفایت) و (ورعدر) و بو شرائطک کافه سی بو خلیفه الهیده موجوددر. و هو ی آنلردن معرادر. الله صیغنورز. آکا هیچ بر کیمسه ی تشریک ایتمز. امدی بزه مستوفی اولونجیه قدر بز آنلری شریطه شریطه ذکر و بیان ایده رز. محقق روح آنلری جمع ایتدی.

شرط اول بلوغدر. زیرا امامت صبی ایچون منعقد اولماز. الله تعالى سنک بصیرتکی نورلاندیرسین. بلوغک روحده کی اعتباری امر شرعیدرد. و بلوغ روح آنک الهیته اتصالیدرد. و آنک اتصالی بزم ذکر ایتدیکمز شی اوزرینه ثابت اولدی. آنک اوزرینه میثاق اخذ ایتدیکي حینده مقام کریمه بلوغدرکه اتصال شرف و رفعتدر. امدی حق تعالى [الست برکم] بویوردی؛ (بلی) دیدی. اگر ارواح غیر بالغه اوله ایدی؛ آنلردن بو جواب تصور اولنماز و آنلر اوزرینه بو خطاب توجیه اولنماز ایدی.

شرط ثانی عقلدر. محقق امامت مجنون ایچون منعقد اولماز. زیرا او غیر محاطبدر. و آنک اوزرینه تکلیف یوقدر. حال بوکه امام مکلفدر. آنک روحده اعتباری بودرکه الله تعالیدن اوزرینه وارد اولان شی تعقل ایدرد. و بونک ایچون (بلی) دیدی. و او آنکله قائم اولان بر صفتدرکه ان شاء الله تعالى کله جک اولان شیده بزم روح ایچون وزیر یاپدیغیمز عقل آندن صادر اولدی.

شرط ثالث حریتدر. محقق امامت رقیق ایچون منعقد اولماز. و بیانی بودرکه زیرا امامت امامک اوقاتنک امور خلقدده استغراقی اقتضا ایدرد. و بو عبد ایچون موافق اولماز. چونکه آنک سیدی، آنک مالکیدرد. اشتغالی و تصرفاتی ایله آنک اوزرنده مهمات [۲۳۴] خلقه نظری قطع ایدرد. روحده کی اعتباری بودرکه حریتی آندن اشد و اکمل اولان بولونماز. زیرا آنک اوزرنده الله تعالیدن غیری هیچ بر کیمسه ملکی یوقدر. و بو نصل تصور اولنورکه او محدثاتک اولیدرد. و امام مهمات خلقدده مستغرقدر. کزک روح دخی ملکک مهماتندن مستغرقدر. حق تعالى بویوررد. [یسبحون اللیل والنهار لا یفترون] یعنی "کجه، کوندوز تسبیح ایدرلر؛ اصلا فتور کتیرمز لر."

شرط رابع ذکوریتدر. محقق امامت، قادیان ایچون منعقد اولماز. بوندن منع ایدن شی بودرکه اکثر حکوماتده آنک ایچون منصب قضا و منصب شهادت شرعاً یوقدر. آنک بو اعتباری آچیقدر. نفسنده مختاج شرح دکلدرد. هر نقدر صفات کمال ایله متصف اولسه دخی نفسی امام اولمقدن منع ایدن شی بودرکه او کونده حجاب صور تحتنده در. و او بو امامک کریمه سی و خلیله سیدرد. و او محل فجور و تقوادر. و علت ایکی خلافتده ده برابرجه متحددر."

شرح

"یعنی علماء و مجتهدین حضراتی امامت ایچون اون شرطک وجودی لازم اولدیغی کتب شرعیه ده بیان ایتمشلردرکه بونلردن آلتیسی امام اولاجق کیمسه نک یارادیلشده موجود اولمق لازمدر. زیرا بونلر چالشمقله قازانلماز. بونلردن دردی سعی ایله قازانیلیر. یارادیلشده موجود اولمسی لازم کلن شرطلر بلوغ، عقل، حریت، و ارککلک و نسبی قریش قبیله سنه متصل اولمقدر که بو نسب خصوصنده علمانک اختلافی واردرد. بعضیلری بو نسب امامتک شرطندن دکلدرد دیرلر. و سمع بصر حاصه لرینک سلامتیدرد. و سعی ایله مکتسب اولان درت شرط

دخی نجات و علم و کفایت و ورعدر. آتیده ایضاح اولنه جغی اوزره بو شرائطک اونی ده خلیفه الهی اولان روحده موجوددر. [۲۳۵] و امیر هواده بو شرطلرک هیچ بریسی یوقدر. خلیفه الهی اولان روحک بو صفتلرینه بز غیری تشریک ایتمکدک اللهه صیغنورز. زیرا بو صفتلری محلنه اسناد ایتاماکله ظلم ایتمش اولورز. و شرک ظلم عظیمدر. نته کم حق تعالی حضرتلری بویورر. [ان الشرک لظلم عظیم]

امدی بز روحک جمع ایتدیکی بو شرائطی قارئک ذهننده هیچ بر عقده قالمیه جق صورتده برر برر ذکر و بیان ایدرز. شویله که برنجی شرط بلوغدر. زیرا ظاهرده هنوز حد بلوغه واصل المیان بر چوجق ایچون امامت منعقد اولماز. اسبابی عقول سلیمه عندنده واضح اولمقله برابر کتب شرعیده ده دخی تفصیل اولونمشدر. ای قاری، الله تعالی حضرتلری سنک بصیرتکی و دیده عقلکی نورلاندیرسین ده بو بیاناتمزی ایو آکلا. بلوغک روحده کی اعتباری آتیده ایضاح اوله جغی اوزره امر شرعیدر. یعنی روحک بلوغ شرعاً ثابتدر. و بلوغ روح آنک الهیته اتصالیدر که بو اتصال کیفیتی بزم یوقاریدنبری روح حقنده واقع اولان بیاناتمز ایله ثابت اولدی. و بو خصوصه اشاره حضرت مولانا رضی الله عنه مثنوی شریفلرنده بویورلر:

جامه از تن جان ز تن آگاه نیست ** در دماغش جز غم الله نیست

ترجمه

البسه تندن، جان ده تن دن آگاه دکدر ** آنک دماغنده الله غمندن باشقه سی یوقدر
و کذا دیکر بر بیتده ده بویورلر:

اتصال بی تکلیف بی قیاس ** هست رب الناس راباجان ناس

ترجمه

رب الناسک جان ناسه بی تکلیف و بی قیاس بر اتصالی واردر.

سورة اعرافده [واذ اخذ ربك من بنی آدم من ظهورهم ذریتهم واشهدهم علی انفسهم علی الست بریکم قالوا بلی شهدنا] یعنی (وقتاکه حق تعالی بنی آدمک ظهرندن ذریتلرینی اخذ [۲۳۶] ایتدی. و آنلری نفسلری اوزرینه شاهد ایدوب بن سزک ربکز دکلمیم دیدی. آنلرده اوت، شاهد اولدق دیدیلر. بویورلدیغی اوزره حق تعالی ارواحدک میثاک اخذ ایتدیکی حینده ارواح مقام کریمه یعنی الهیته واصل ایدی که بو اتصال، اتصال شرف و رفعتدر. یوقسه ایکی شئیک برلشمسه سی قبیلندن دکدر. زیرا مرتبه ارواح وجود حقیقینک لباس غیریتله مرتبه ظهوریدر.

امدی بو اخذ میثاق اثناسنده حق تعالی (بن سزک ربکز دکلمیم) بویوردی. ارواح دخی اوت، دیوب تصدیق ایتدیلر. اگر ارواح غری بالغ اولسه ایدیلر، بو خطابه اهل اولمازلر و بو خلطابک معنای دقیقنی ادراک ایدوب اوت جوابیله تصدیق ایتملر ایدی. زیرا ربوبیت آنجق وجود حقیقینک لباسی غیریتله ظهوریله مربوبک وجودینه موقوفدر. ارواح بونی ادراک ایتدکری ایچون وجود حقیقینک رب و کندیلرینک مربوب اولدیغنی بیلوب تصدیق ایتدیلر. بو ادراک ایسه اثر بلوغدر.

ایکنجی شرط عقلدر. محقق امامت، محروم عقل اولان مجنون ایچون منعقد اولماز. زیرا او غیر محاطبدر. عقل اولمیان کیسمه یه بر شی سویلنمز و آکا بر شی تکلیف اولنماز. حال بوکه امام امور عبادی تدویر ایله مکلفدر. و عقلک روح حقنده کی اعتباری بودرکه الله تعالی جانبندن کندی اوزرینه وارد اولان خطابی تعقل ایدر. و بو تعقلی سببیه خطابه جواباً اوت، دیدی. و عقل روح ایله قائم اولان بر صفتدرکه انشاء الله تعالی آتیده کله جک اولان بحثده بز عقل روحک وزیر اولدیغنی بیان ایتدک. و عقلی بو بحثده روحک وزیر یاپدق. زیرا عقل روحدن صدور ایتدی. و عقلک صورت تعقلی بلوغ حقنده کی شرحده ایضاح اولندی.

اوچنجی شرط، حریتدر. و محقق امامت رقیق یعنی کوله ایچون منعقد اولماز. [۲۳۷] و بو حریت زمانمزده بین الناس آکلاشیلان حریت دکدر؛ بلکه کوله لکدرکه نسبه تعلق ایدر و نسب ایسه کسبی دکدر، خلکیدر. آنک ایچون جناب شیخ اکبر رضی الله عنه بونی شرائط خلقیه میاننده تعداد بویورمشدر. بو خصوصی بر چوق سؤال و جوابی تولید ایدر. بوراده آنلرک ذکرى تطویلی موجب اولاجغندن صرف نظر اولندی. امدی کوله ایچون امامتک عدم جوازینک بیانی بودرکه امام بالجمله اوقاتنی امور خلقه حصر ایتمک ایجاب ایدر. حال بوکه بو، عبد ایچون ممکن دکدر؛ چونکه آنک افندیسی آنک مالکیدر. اکثر اوقاته آکا بر طاقم ایشلر امر ایدر. و کوله اوقاتنی بو ایشلره صرف ایتمک مجبوریتنده در. بناءً علیه عین زمانده امور خلق ایله مشغول اولماز. و بحقی وظیفه سنی ایفا ایده مز. حریتک روح حقنده کی اعتباری بودرکه حریتجه روحدن ده قوی و مکمل اولان بر شی

تصور اولونماز. زیرا آنک اوزرنده حق تعالیدن غیری هیچ بر کیمسه نك تصرفی یوقدر. و آنک مالکی آنجق حقد. زیرا او محدثاتک اولیدر. و وجود حقیقی حق آندن اول لباس غیرتله هیچ بر مرتبه ده ظهور ایتمش دکدر. بناءً علیه مادونی اولان اشیایه نظراً آندن ده هر هیچ بر شی یوقدر. و امام خلک امورنده نصل مستغرق ایسه، روح دخی کندی ملکی اولان جسمک تدویر امورنده اویله جه مستغرقدر. تدبیرات و تصرفاتی جسم اوزریندن بر آن قطع ایتسه، موت دیدیکمز حال حاصل اولور. نته کم حق تعالی قرآن کریم ده (کیجه، کوندوز تسبیح ایدرلر، اصلاً فتور کتیرمزلر). بویورر. بو آنک دلیل استغراقیدر.

دردونجی شرط ذکوریت یعنی ارککلکدر. محقق امامت قادیان ایچون منعقد اولماز. قادیانی امامتدن منع ایدن شی بودرکه اکثر حکومتلرده شرعاً و قانوناً قادینلره حاکمک موقعی و منصب شهادت ویرلماشدر. زیرا تشریحاً و طباً و اداره و اخلاقاً [۲۳۸] قادینلره رجالک تودیع وظائفی او جمعیت بشریه نك تدریجاً انقراضی موجب اولور. بونک اسباب مادیه سی حقنده قابل خطاب اولان عقول سلیمه اربانه ایضاحت مجمله اعطاسنه لزوم کوریلور:

۱- قادینلرک بنیه سی تولید ولده مقتضی تشکلات دائره سنده مخلوقدر. بناءً علیه بو بنیه یه حرب و ضرب کی و ضائف رجال تحمیل اولنه ماز. خلقیته مخلفتله تودیع اولنورسه، او وظیفه یی لایقیله ایفا ایده مز. هم وظیفه وهم ده بنیه خللدار اولور.

۲- قادیان تشکلات بنیویه سی اعتباریله القاح رجالی قبول و تربیه و وظیفه طبیعیه سیله مؤظف و بعداللقاح نطفه رجالی حسن و محافظه وظیفه سیله مکلفدر. طباً قادیان کرک اثنای حملنده و کرک وضع حملدن صکره نفاس حالنده خسته در. بو خسته لغی اثناسنده کندی وجودینک عوارضیه مشغول و عصبی اولوب حسیاتنه حاکم دکدر. محاکمه سنده سلامت یوقدر. بو مدت ظرفنده خصوصات ذاتیه سنی بیله ایفاده اظهار عجز ایدن بر قادینک امور خلق ایله اشتغالی ممکن دکدر. خصوصیه مره بعداخری بو حال حملک وقوعی وجودینک قواعد طبیعیه سی اقتضاسندندر.

۳- قادیان رجالدن زیاده طبعاً آلایشه و تزینات ایله اظهار جماله میالدر. بو حالک اثباتنه حاجت یوقدر. زیرا کرک تاریخاً و کرک زمانمزه حساً مشهوددر. بونک خلافی ادعا کونشی انکار قبیلندندر. و قادینلرک بو میلری پک قوی و شدید اولوب زمانمزه (مودا) دینیان بلای اقتصادی هر مملکتده بونک شاهدیدر. و بو حسی تطمین ایچون کالای عصمتی فدا ایدن قادینلره هر مملکتده فوج فوج تصادف اولنور. امدی بو حسه غلبه ایدن قادینلر استثنادر. و استثنا ایسه قاعده دکدر. بناءً علیه قادینک امور خلق اوزرنده بو حسی ایله تصرفاته قیامی اداره جائز دکدر. [۲۳۹]

۴- طبعاً آلایشه و تزینات ایله اظهار جماله میال اولان قادینلرک وظیفه رجاله اشتراکری اخلاقاً موافق دکدر. چونکه رجال ایله اختلاطه سببدر. و اختلاط اثناسنده طرفینک حسیات شهوانیه لرینه حاکم اوله بیلملری نفسلری اولمش و مطمئن اولمش بولونمالرینه متوقفدر. بویله بر نفس، انسانه بیللرجه مجاهدات و ریاضاتدن صکره بیله حاصل اولماز. کیجه، کوندوز، آرزوی نفسانیلری آرقاسنده قوشان انسانلرده بویله بر حالک تصویری ممکنمیدر. قادینده اظهار جمال و عشوه و ناز و ادا میلی بولندقجه هانکی بر ارکک آکا قارشی متانتی محافظه ایده بیلیر. و هر هانکی بر قادیان خلقتنده مرکوز اولان بو حسی ایله مقام ریاستده بولنور ایسه روس و انکیز ملکه لری قاته رینا و ویقتوریانک تاریخلرده مضبوط اولان احوالی تمثیل ایده جکری درکاردر. و زمانمزه فحشیاتک هر مملکتده تکثرینه سبب یکانه کثرت اختلاطدر. اسباب سائره آنک تحتنده مستعتر تفرعاتدر.

امدی بو اساساته زمانمزک زنیپرست ارککلری و رجال پرست قادینلری بر طاقم سفسطه لر ایله اعتراض ایده بیلیرلر. فقط بزم سوزمز ارباب انصفا و عقول سلیمه اصحابنه در. حیوانیت دویغولرینک اوستنه یالیدیزی پرده لر چکمک ایته ینلره دکدر.

سؤال

حضرت شیخ اکبر بو کتابده قادینلر ایچون امامت منعقد اولمیاغنی بویورور حال بوکه فصوص الحکمه فص سلیمانیده سلیمان علیه السلام ایله یمن ملکه سی بلقیسک قصه سنده سیاست حکومته وقوفده ببلقیسک رجال اوزرینه تفوقنی بیان ایتمشدر. و بو قصه قرآن کریم ده ذکر اولوندیغنه کوره قادیان ایچون امامتک انعقادی صحیح اولمق لازم کلمزی؟ [۲۴۰]

جواب

اولاً بو کتابده جناب شیخ رضی اللہ عنہ تدبیر ملک حقندہ کی قواعد عمومیہ یی توضیح و بناءً علیہ قاعدہ عمومیہ اولارق قادیان ایچون امامتک منعقد اولمیہ جغنی بیان بویوریورلر. فصوص الحکمده کی بیانلری ایسه بو قاعدہ عمومیہ نک استثناسیدر. و استثنای ایسه قواعد عمومیہ آراسنده ذکر ایدلمز. ثانیاً سلیمان علیہ السلامک یمن ملکہ سنی دعوتی و امامتی نفس نبوتپناهییلرینه حصری و بو قصه نک قرآن کریمده ذکر، صفات کمالیه ایلہ متصف اولسه بیلہ عنداللہده قادیان ایچون امامت منعقد اولمیہ جغنه دلیلدر. بویله اولونجه حضرت شیخ اکبرک بیانات علیہ لرندہ تناقض یوقدر.

امدی قادیانک حکومت ظاہریہده امام اولاماسنک وجودات انسانیده کی اعتباری آچیقدر. و حد ذاتندہ محتاج ایضاح دکلدر. و اوده نفس انسانیدر. و نفس انسانی هر نه قدر صفات کمالیه ایلہ متصف اولسه دخی وجود انسانیده امام و حاکم اولامز. آنی امامتدن منع ایدن شی بودرکه نفس دیدیکمز قوت، عالم کونده صورتلرک پردہ سی آلتنه کیزنلمشدر. بر صورتہ تعلق ایتتمکسزین آنی کورمک ممکن دکلدر. و نفس امام اولان روحک کریمہ سی و حلیله سی درکہ بالادہ کی شرحلرده ایضاح اولندیگی اوزره او محل فجور و تقوادر. یعنی آکا استعداد ازلیسنہ کوره فجور و تقوا جنسندن اولان شیرل الهام اولنور. و بو علت عنوست هم ظاہری و هم ده باطنی خلافتده متحداً موجوددر.

متن

[الشرط الخامس النسب اعتباره الدخول في المقامات المحمدية وهي الدورة الثانية الالهية التي حضرت الاولى والاخرية بعث آخراً وقيل له صلى الله عليه وسلم متى كنت نبياً قال صلى الله عليه وسلم وأدم بين الماء والطين فانتهدت في عيسى عليه السلام [٢٤١] الدورة من آدم وكذلك جعله في كتابه كما قال تعالى ان مثل عيسى عند الله كمثل آدم فختم بمثل ما بدا واختصت الدورة الثانية الحاكمة على الكل المحمدية المحيطة بجوامع الكلم وهي الدورة التي من الشرق الى الغرب فكما ان محمداً عليه وآله السلام ارسل الى كافة ذلك الروح ارسل الى كافة البدن وفي هذا سر عجيب نذكره في غير هذا الكتاب فهذا فائدة النسب الى الروح الشرط السادس سلامة حاسة السمع والبصر اذ الاعمى والاصم لا يتمكن من تدبير نفسه فكيف يدبر غيره اعتباره الروح سماعه بالحق ونظره بالحق فتقدس عن الآفات وتزده قال صلى الله عليه وسلم مخبراً عن ربه ولا يزال عبدي يتقرب الى بالنوافل حتى احبه فاذا احببته كنت سمعه الذي يسمع به وبصره الذي يبصر به وهما سر يبحث عنه فانه كذلك كان فمن كان الحق سمعه وبصره كيف لا يدبر نفسه وغيره]

ترجمہ

"شرط خامس نسبدر. آنک اعتباری مقامات محمدیہده دخولدر. و او اولیت و آخریتی حصر ایدن دورہ ثانیہ الہیہدرکہ آخر اولارق بعث اولوندی. و صلى الله عليه وسلم افندمزہ نه وقتدنبری نبیسک دینلدی. صلى الله عليه وسلم افندمز (آدم، صو ایلہ طوپراق آراسنده ایکن نبی ایدم). بویوردیلر. امدی آدم دن اولان دورہ عیسی علیہ السلام حقندہ منتهی اولدی. و حق تعالی کتابندہ آنی بویله یاپدی. نته کم حق تعالی بویورر: [ان مثل عيسى عند الله كمثل آدم] یعنی (مثل عیسی عنداللہده آدمک مثلی کبیدر). امدی باشلادیگی شی مثلیله ختم ایتدی. و کل محمدیہ محیطہ اوزرینہ حاکم اولان دورہ ثانیہ جوامع الکلمہ مختص اولدی. و او شرقدن غربہ اولان بر دورہدر. امدی [٢٤٢] محمد علیہ و آلہ اسلام نصل کہ کافہیہ ارسال اولندی ایسه، روح دخی اویلہجه کافہ بدنہ ارسال اولندی. و بونده بر سر عجیب واردرکہ بز آنی بو کتابک غیریسندہ ذکر ایتدک. امدی بو، روحه نسبک فائدهسیدر.

شرط سادس، حاسة سمع و بصرک سلامتیدر. زیرا اعمی و اصم اولان کیمسه کندی نفسنی تدبیردن عاجزدر؛ باشقه سنی نصل تدبیر ایدر. روحک اعتباری آنک حق ایلہ سماعی و حق ایلہ نظریدر. بناءً علیہ آفاتدن مقدس و منزهدر. صلى الله عليه وسلم افندمز ریندک مخبراً بویوررر: (بن آکا محبت ایدنجه قدر عبدم نوافل ایلہ بکا تقریبیدن زائل اولماز وقتاکہ بن آنی سورم آنک سمعی بن اولورم کہ بنم ایلہ ایشیدر. و آنک بصری اولورم کہ بنم ایلہ کورور.) و بوراده کندنندن بحث اولنان بر سر واردر. امدی اوده بویله اولدی. بناءً علیہ سمعی و بصری حق اولان کیمسه، نصل کندی نفسنی و آنک غیرینی تدبیر ایتمز."

شرح

بشنجی شرط نسبدن. بالاده ذکر اولوندیغی اوزره خلافت ظاهرده شرط نسبك وجودنده علماء آراسنده اختلاف وارد. خلافت باطنیهده خناب شیخ رضی الله عنه حضرتلری بو شرطی ثابت قیلوب بویورلرکه نسبك روح حقنده کی اعتباری آنک مقامات محمدیهده دخولیدر. و او مقامات محمدیه اولیت و آخریتی حصر ایدن دوره ثانیة الهیهدر.

معلوم اولسون که ذات احدیهنک وحدت و واحدیت مرتبه لرینه تنزلنده غیریت اعتباری یوقدر. روح کلی مرتبه سنه تنزلی لباس غیریتله ظهور مرتبه سیدر. بناءً علیه الوهیت مرتبه سی اولان مرتبه وحدتدن وجود مطلق حقل حقیقت انسانیه و صور علمیه مرتبه سی اولان مرتبه واحدیت تنزلی الهیتک دوره اولیسی و روح کلی مرتبه سنه تنزلی دخی دوره ثانیة سیدر. و بو مراتب نزلات فقیر طرفندن فصوص الحکمه یازیلان شرحک مقدمه سنده تفصیلاً [۲۴۳] بیان ایدلمشدر.

امدی روح کلی مرتبه سی، مرتبه وحدتدن عبارت اولان حقیقت محمدیهنک طور اثبیت ايله ظهورندن عبارت اولوب جمیع کثراتک مبدئی و اولیدر. و کندی حقیقتی حامل اولان تعین محمدی صلی الله علیه و سلم عالم کونده اک صکره بعث اولنوب نبوتی ختم ایتمشدر. بناءً علیه او دوره ثانیة الهیه اولیتی حصر ایتدیکی کبی آخریتی دخی حصر ایتمشدر. نته کم صلی الله علیه و سلم افندمه (نه وقتدنبری نیسک؟) دینلکده سعادتله جواب ویروب (آدم صو ايله چامور آراسنده ایکن نبی ایدم.) بویوردیلر. و روح کلی مرتبه سنده کی نبوتلرینه اشارت ایلدیلر. و عالم کونده ظهور ایدن انسان کاملرک تعین نسبیلرینه اوچ دوره وارد:

برنجیسی دوره آدمدرکه آدم علیه السلام ظهوری کندیسی کبی آدمدن دکلدر. بلا اب و ام مخلوقدر. بو دوره عیسی علیه السلامه قدر کیدر. و اوراده نهایت بولور. زیرا عیسی علیه السلام ظهور نسبیسی باشقهدر؛ ام جهتندن عنصری و اب جهتندن روحیدر.

بناءً علیه بلا اب عنصری مخلوقدر. و بونی حق تعالی کتاب کونده یعنی قرآن فعلیده بویله یاپدی. نته کم قرآن قولیسنده بویور. [ان مثل عیسی عند الله کمثل آدم] یعنی (دوره تعین و ظهور نسبیسی خصوصنده عیسی علیه السلام، عنداللهه آدمک مثلیدر.) بناءً علیه حق تعالی حضرتلری خلقت آدمه نصل بر طرز مستثنا ايله باشلادی ایسه عیسی علیه السلام خلقتنده دخی بر طرز استثنا ارائه سیله اویله جه او دوره یی ختم ایلدی. ایشته ایکنجی دوره دخی بودر.

اوچنجی دوره صلی الله علیه و سلم افندمزک تعین علیرینک طرز ظهوریدر. بوده آنلرک قواعد طبیعی کونیه اوزره اب و امدن تولدلریدر. و تعین شریفلرینک بو وجه ايله ظهوری آنلرک کمال اعتدالی حائز اولمالرندن ناشیدر. زیرا قاعده ده اعتدال وارد. [۲۴۴] و استثناده اعتدال یوقدر. و بالاده ذکر اولنان دوره ثانیة الهیه کل محمدیه محیطه اوزرینه حاکم اولوب هر بری بر کلمه اولان حقایق انبیا علیهم السلامی جمع تخصیص قیلندی. یعنی حقیقت محمدیهدن عبارت اولان مرتبه وحدت اوزرینه دوره ثانیة الهیت اولان و جمیع ارواحی محیط بولنان روح کلی محمدی حاکمدر. زیرا روح کلی محمدی معنی اولان مرتبه وحدتک صورتیدر. و صورت معنی اوزرنده حاکمدر. چونکه صورتسز معنانک ظهوری یوقدر. و معنی صورت اولمادیقجه کورونمز. ایشته بو دوره ثانیة الهیه شرقدن غربه اولان بر دورهدر. یعنی بعث محمدیدن صکره جمیع شریعک احکامی مرفوعدر. چونکه آندن صکره شرقدن غربه قدر کلن سکنه ارض احکام قرآنییه مخاطب اولمق استعدادنی حائزدر. الیوم اهل غربک احکامنه توسل ایتدکربی ادعا ایلدکری شریعت عیسویه یوقدر. چونکه آنلر شریعت عیسویه احکامنه اتباع استدادنده دکلدرلر. هر نقدر آنلر قولاً قرآنی انکار ایدرلر ایسه ده فعلاً فرقنه وارمقسزین آنک احکامنه رعایت ایدرلر. بوراده بو حالک بوراده بر قاچ دلیلی ذکر ایتکم مناسبدر:

۱- شریعت عیسویهده بریسی یناغنه بر طوقات اورسه، دیگر یناغنی چویرمک لازمدر. شریعت محمدیه ده [فمن اعتدای علیکم فاعتدوا علیه بمثل ما اعتدی علیکم] یعنی "سزه تجاوز ایدن کیمسهیه، سزه تجاوز اولنان شیئک مثلیله تجاوز ایدک." بویورلمش اولدیغندن قصص و مقابله وارد. اهل غربک هیچ بریسی یدیکی طوقات مقابلنده دیگر یناغنی چویره مز. بلکه درحال مقابله ایدر. و حتی اگر بر سوز مقابلنده دوئللو تکلیف ایدر.

۲- شریعت عیسویهده حکمداره ویرکوسنی کندی ایلله متواضعانه کوتورمک لازمدر. حال بوکه حکمدارلرینه قارشى تواضع شویله طورسون؛ اهل غرب آنلرک تحکملرینه تحمل ایده مدیلرده تاج تختلرینی آلت و اوست ایتدیلر. حقسزلغه و منکراته قارشى قیام شریعت محمدیه اقتضاسندندر. [۲۴۵] زیرا حدیث شریفده

"سزدن بریکز بر منکر کورورسه الی ایله و مقتدر دکلسه دیلی ایله منع ایتسون. و اگر بوکدهده مقتدر دکل ایسه قلبیله بغض ایتسون." بویوریلور.

۳- قرآن کریم ده [قل سیروا فی الارض فانظروا کیف بدا الخلق] یعنی "یریوزنده کریکز؛ کیفیت خلقه نصل باشلادی؛ نظر ایدیکز." بویوریلورکه بو توصیه ارضک و نباتات و حیواناتک و انسانلرک کیفیت خلقتلرینی تدقیقه تشویقدر. بناءً علیه اهل غرب سطح ارضی بوجاق بوجاق طولاشوب طبقات و مستحاثات علملرینی وجوده کتیردیلر و فعلاً بو تشویق دائره‌سندده عمل ایتدیلر. زیرا استعدادلری بودر. باشقه درلو حرکت ایده‌مزلر.

۴- اهل غرب بریسنک اوطه‌سندده عمل ایتدیلر. زیرا استعدادلری بودر. باشقه درلو حرکت ایده‌مزلر.

قولاً انکار ایتدکلری قرآن کریمک شو [یا ایها الذین امنوا لا تدخلوا بیوتا غیر بیوتکم حتی تستانسوا وتسلموا علی اهلها] یعنی "ای مؤمنلر اهلندن اذن آلامدقجه و سلام ویرمدکجه، کندی خانه‌کزدن غیری کیمسهنک خانه‌سندده کیرمیکز." آیت کریمه‌سندده حکمنه رعایت ایدرلر. زیرا استعدادلری بودر؛ باشقه درلو یاپامازلر.

۵- اهل غرب قرآن کریمک تعدد زوجات حقندده کی مساعده‌سنی قبیح کوروب انکار ایدرلر؛ حال بوکه فعلاً غیر مشروع اولارق متعدد مترسلر تصرف ایدرلر. و بو حاله اولان انهماکلری او قدر ظاهردرکه قوانین داخلیه‌لرینه ولد طبع تعیر ایتدکلری ولد زنالری حقندده احکام وضعنه مجبور اولمشلردر.

۶- نسایه و عطریاته میللری پک شدتلیدر. بو ایسه نسبت کونیة محمدیه‌درکه آثاری امتندده ظاهردر. زیرا صلی الله علیه و سلم افندمز (حبیب الی من دنیاکم ثلث النساء والطیب وجعلت قره عینی فی الصلاة) [۲۴۶] یعنی "بکا سزک دنیا‌کزدن اوچ شی سودیرلدی که نساء و کوزل قوقولردر. و بنم قره عینم نمازده قیلندی." بویورلر. ایشته صلاة خارج اولمق اوزره اهل غرب بو نسبت کونیة محمدیه‌نک ایکیسنه شدتله متمایلدرلر. زیرا کندیلری امت محمددن اولمق استعدادنددهدرلر. باشقه درلو یاپامازلر.

والحاصل اهل غربک قولاً انکار و فعلاً اجرا ایتدکلری شریعت محمدیه احکامی برر برر تعداد ایتیمک لازم کلسه مستقل بر کتاب اولور. بو قدری اهل انصافه نمونه اوله‌رق ارائه اولندی. و بو نمونه‌لر ایله آکلاشیلدی که شریعت محمدیه شرقدن غریبه قدر اولان بر دوره‌در. و آخر زمانده ظهور ایده‌جک اولان مهدی علیه السالمک تأثیریه اهل غربک قولاً و فعلاً احکام قرآنییه قبوللری مؤمول قویدر.

ایشته محمد علیه واله السلام نصل که کافیه ارسال اولندی ایسه، روح دخی اوپله‌جه کافیه ارسال اولندی. و بونده بر سر عجیب واردرکه بز آنی بو -تدبیرات الهیه- کتابنک غیری اولان آثارمزه ذکر ایتدک. یعنی بو سر عجیب مقامات محمدیه‌یه داخل و وارث محمدی اولمقله عالم کونده خلافت باطنیه‌ی حائز اولان ذاتک عالم کونک کافه‌سندده متصرف اولمسیدر. و بو ذات شریف هر عصرده واحد اولوب تصرف معنوی صاحبیدر. بعضاً بو ذات تصرف صوری و معنوی صاحبی اولور. نته‌کم آخر زمانده ظهوری خبر ویریلن مهدی علیه السلام خلافت ظاهره و باطنیه‌ی حائز اولور. و کذا روح دخی بدنده واحددر. بدنک ظاهرنده و باطننده تصرف ایدر. ایشته بو ذکر ایتدیکمز شی روحه نسبتک فائده‌سیدر.

آلتنجی شرط حاسه سمع و بیصرک سلامتیدر. زیرا کوزی کورمین و قولقلری ایشتمین کیسمه کندی نفسنی اداره‌دن عاجزدر؛ باشقه‌لرینی نصل اداره ایده‌بیلیر؟ روحک بونده کی اعتباری، آنک حق ایله، ایشتمسی و حق ایله کورمه‌سیدر. و حق ایله ایشیدن [۲۴۷] روحک سمع و بصری البته آفاتدن مقدس و منز اولور. و بونک دلیلی صلی الله علیه و سلم افندمزک ربندن مخبراً بیان بویوردیغی حدیث قدسیدر. اوده بودر: "بن آنی سونجیه قدر قولم نوافل ایله بکا تقرب ایدر. بن آنی سودیکم وقتده ده آنک سمع اولورم، بنم ایله ایشیدر. و بصری اولورم؛ بنم ایله کورور."

امدی بوکا اصطلاح محقیقنده -قرب نوافل- دیرلرکه مقام جمع دیمکدر. و بو مقامده عبد حقه آلت اولور. و بو مقامک فوقی -قرب فرائضدر- که آکاده مقام جمع الجمع دیرلر. -بقا بالله- دیمکدر. بو مقامده ده حق، عبده آلت اولور. بوراده کندندن بحث اولنان بر سر واردر. اوده بودرکه مادام که وجود اضافی عبد مرتبه کثافتده بولندیغی حالده، حق آنک سمع و بصری اولمقله حقه آلت اولیور؛ البته کثافتدن عاری اولان روح بویله اولمغه ألیقدر. و او مبدأ خلقندن بری بویله اولدی. بناءً علیه سمع و بصری حق اولان کیسمه، البت کندی نفسنی و کندی نفسندن غیریلرینی تدبیره مقتدر و خلافته ألیق اولور.

متن

[الشرط السابع والثامن النجدة والكفاية وهما من صفات الارواح الا ترى ان الله تعالى اذا اراده نصره عباده امدهم بملائكته وايدهم به قال تعالى اني ممدكم بالف من الملائكة مردفين وقال وايدهم بروح منه

الشرط التاسع العلم وهذا قد ظهر في آدم عليه السلام حين علم الاسماء كلها فلا نحتاج الى ذكره الشرط العاشر الورع وهو منبعه واليه مرجعه اذ الشريعة رداؤه والحقيقة ازاره وقد استكملت الشرائط في هذا الخليفة وصحت خلافته وانعقدت امامته [٢٤٨]

ترجمه

"يدنجي و سكرنجي شرط نجدت و كفايتدر. و بونلر ارواحك صفتلريندندر. كورمز ميسك الله تعالى عبادينك نصرتني اراده ايتديكي وقت آنلره ملائكه سيله امداد ايدر. و آنلري آنكله تأييد ايلدر. نته كم حق تعالى [اني ممدكم بالف من الملائكة مردفين] يعني "محقق بن سزه بيك ملك ايله بي درپي امداد ايديجي يم." بويوردي. و ينه بويورر: [وايدهم بروح منه] يعني "آني كندى جانبندن بر روح ايله تأييد ايلر." طقوزنجي شرط علمدر. و بو اسمانك كافه سني تعليم ايتديكي حينده آدم عليه السلام حقنده ظاهر اولدى. امدى بز آنك ذكرينه مختاج دكلز.

اوننجي شرط ورعدر. و اونك منبعيدر. و آنك مرجعي آكادر. زيرا شريعت آنك رداسي و حقيقت ازاريدر. و شرائط بو خليفه حقنده مستكمل اولدى. و آنك خلافتي صحيح اولدى. و امامتي ده منعقد اولدى."

شرح

حضرت شيخ رضى الله عنه خلافتك خلقى اولان آلتى شرطنى بالاده بيان بويوردقن صكره كسبي اولان درت شرطنى بيانه شروع بويورلر. بو كسبي اولان يدينجي شرط نجدت و سكرنجي شرط كفايتدر. نجدت: اصلا قورقمقسزين شجاعت و قوت قلب و اقدام و ثبات ديمكدر. خليفه نك امر ادارهده بو صفتده بولنمسي لازمدر. و بو صفت بولنمازسه چرخ اداره ضعيف دونر و عاقبت مختل اولور. و بو صفت كسبيدر. زيرا ممارسه ايله قوت بولور. مثلا سياحت بحريه يه آليشمامش اولان كي ميسه قورقار فقط ممارسه ايله بو قورقو زائل اولور. و كذا هيچ حرب كورمامش اولان بر كي ميسه صوك درجه قورقار. فقط اعتياد ايله آليشير. قورقو زائل اولوب يرينه شجاعت قائم اولور. [٢٤٩]

سكرنجي شرط كفايتدر. بوده قدرت ادارهدر كه ممارسه ايله حاصل اولان بر صفتدر. امر ادارهده مبتدى اولان بر كي ميسهده بالطبع كفايت اولماز. ايشته بو ايكي صفت ارواحك صفت ازليه سندندر. روحك نجدت و كفايته دليل ايسترسهك، نظر ايتكه الله تعالى مؤمن قوللرينه كفار ايله حرب اثناسنده صيقلدقنلرند آنلره يارديم ايتمي مراد ايتيكي وقت، ارواح لطيفه اولان ملائكه سيله امداد ايدر. و بو امداد كيفيتني قرآن كريمده "محقق بن سزه بيك ملك ايله بي درپي امداد ايديجي يم." و "آني كندى جانبندن بر روح ايله تأييد ايدر." بويوردي. زيرا ارواح لطيفه بر صورتده متمثل اولدقلى وقت، آنلرك او صورتلري، جسمانيلرك صورتى كبي خرق و التيام قبول ايتمز؛ بناء عليه آنلرده خوف موت يوقدر. بالطبع شجع اولورلر. و مأمور اولدقلى ايشده كفايتلري واردر. زيرا اراده لري و قوتلري حقل اراده و قوتيدر. و كندى اراده لري اولماديغندن حق تعالى آنلر حقنده [لا يعصون الله امر ما هم] يعني "الله تعالينك امر ايتديكي شئي عصيان و مخالفت ايتمزلر." بويورمشدر. بشرده اراده اولديغندن آنلردن امر حقه مخالفت صادر اولور. بناء عليه آنلر حقنده تدبير اموره كفايت و عدم كفايت موضوع بحث اولابيلير.

طقوزنجي شرط، علمدر. و علم صفت آدميدن اولوب كسبيدر. و بو صفت، اسمانك كافه سني تعليم ايتديكي حينده، ابتدا آدم عليه السلامده ظاهر اولدى. بناء عليه افراد آدمينك هر برينك روحنده بو صفت خلقه موجوددر. فقط عالم تعيينده روحنده مركزوز اولان بو صفتك انجلاسي ايچون سعي لازمدر. نته كم حق تعالى حضرتلري [ليس للانسان الا ما سعى] بويورر. و بو صفتك وجودى انسانده ظاهر و باهر بولنديغي ايچون آنك تفصيلاً بياننه حاجت يوقدر. [٢٥٠]

اوننجي شرط، ورعدر. ورع: رانك كسريله متقى ديمكدر. حق تعالينك حرام قيلديغي شيلردن اجتناب و حرمتنده شبهه ايديلن شيلردن احترازدن كنايهدر. و ورع، و اتقا خليفه نك منبع فيضيدير. و خليفه نك جميع امورنده مراجعت ايدهكي مقام ورع و تقوادر. زيرا شريعت خليفه نك رداسيدر. و آنك عيوب بشريسي اورتر. و اوستنه كيديكي لباسدر. و حقيقت آنك كوملكيدر كه ردا سنك آلتندهدر. و بو ازار حقيقت بشريته خاص اولان عيب اثنينيتي ستر ايدر. ايشته خليفه حقنده مقتضى بولنان اون شرطك تعداد و ايضاحي تمام اولدى. بو شرائطي حائز اولان ذاتك خلافتي صحيح و امامتي ده منعقد اولور.

متن

[ولتر جمع الى السبب الذى لاجله وقعت الحروب والفتن بينهما فاقول ان السبب فى ذلك طلب الرياسة على هذا الملك الانسانى فاذا صحت الرياسة لاحدهما عليه سعى فى نجاته واقامته وحمى ذماره واعلى مناره وحجبه عن الاسباب الردية له فى الدارين على حسب ما يتخيله او يعلمه واعلم ان سبب نجاته من كل امر مهلك هو طاعته لامر داع من خارج يقال له الشرع عرفه الروح اذ هو من جنسه وجهله الهوى فالهوى تخيل له ان النجاة فى حيزه والروح يعلم ان النجاة فى حيزه فنشاء الخلاف ووقع الشتات والذى دعا الى ذلك ان حقيقة الاميرين مختلفان فلما جاء الداعى من خارج نظراً الى نتيجة ذلك الامر فوجدوا له نتيجتين فى الواحدة الهلاك وفى الاخرى النجاة فطلب كل واحد منهما سبيل النجاة وتجنب الهلكات على حسب ما اقتضته الحكمة الالهية [٢٥١] وحقيقته وكل لو ترك والاعتذار لكانت لهم حجة ما لكن حسمهما الحق جل اسمه بحجته البالغة حيث قال لا يسئل عما يفعل وهم يسئلون وهؤلاء للجنة ولا ابالى وهؤلاء للنار ولا ابالى وجف القلم]

ترجمه

"و بز ايكي سنك آراسنده كنديسى ايجون حروب و فتن واقع اولان سببك ذكرينه رجوع ايدرز. امدى بن ديرم كه بونده سبب بو ملك انسانى اوزرنده طلب رياستدر. بناءً عليه ايكي سندن برينك آنك اوزرنده رياستى ثابت اولديغى وقت، آنك نجاتنده و اقامه سنده سعى ايدر. و آكا قرابتنى حمايه ايدر. و علاماتنى اعلا ايلر. و آنى كنديسى ايجون تخيل ايلديكى ويا بيلديكى شى حسبى اوزره دارينده آنك هلاكنى موجب اولان اسبابدن منع ايدر. و بيل كه هر بر امر مهلكدن آنك سبب نجاتى خارجدن بر داعنيك امرينه آنك طاعتيدركه آكا شرع دينر. روح آنى عارفدر. زيرا آنك جنسندنر. و هوى جاهلدر.

امدى هوى آنك ايجون نجاتى كندى حيزنده تخيل ايدر. حال بوكه روح محقق نجات كندى حيزنده اولديغى بيلير. بناءً عليه خلاف نشأت ايدر. و شتات واقع اولور. و بوكا دعوت ايدن ايكي اميرك حقيقتى مختلفدر.

امدى وقتاكه داعى خارجدن كبير، بو امرك نتجه سنه نظراً كنديسى ايجون ايكي نتجه بولور؛ بريسى هلاك و ديكرى نجاتدر. بناءً عليه آنلردن هر برى حكمت الهيهك و آنك حقيقتنك اقتضا ايتديكى شى حسبى اوزره، سبيل نجاتى طلب ايتدى. [٢٥٢] و هلكاتدن اجتناب ايلدى. و اكر هر برى ترك و اعتذار ايتمش ايسه، آنلرك حجتدن بر حجتى واردر. لكن اسم جليل اولان حق تعالى "ايشله ديكندن سؤال اولونماز، آنلر سؤال اولنورلر." و "بونلر جنته مخصوصدر، و مبالاتم يوقدر و بونلر جهنمه مخصوصدر و مبالاتم يوقدر و قلم قوريدى." بويوردى وجه ايله آنلرى حجت بالغه سيله فصل و حسم ايدر.

شرح

"يعنى بز روحك وزيرى اولان عقل ايله امير هوى آراسنده نه سببدين ناشى حربلر و فتنه لر واقع اولديغى ذكرينه رجوع ايدرز:

امدى بن ديرم كه بو غوغالرك و فتنه لرك سببى بو ملك انسانى اوزرنده طلب رياستدر. بناءً عليه عقل و هوادن برينك ملك انسانى اوزرنده رياستى و تحكى ثابت اولديغى وقت آنك نجاتنه و آنى بولنديغى حال ايجنده قائم قيلمغه و كنديسنك آكا يقينلكنى و تعلقنى حمايه و حفظ ايدر. و رياستنك و تحكمنك علامتيرينى و نشانلرينى اعلا ايدر. و او علامتلى كورن كيمسه بيلير كه بو انسان اوزرنده عقل و هوادن بريسى غالبدر. و هوى كنديسى ايجون تخيل ايلديكى و عقل دخى يقيناً بيلديكى شى حسبى اوزره او ملك انسانى دنيايه و آخرته آنك هلاكنى موجب اولان اسبابدن منع ايدر. مثلاً هوى تخيل ايدر كه شريعت نظام عالم ايجوندر. بناءً عليه موازنه عقيله خللدار الماماق شارطيله شراب ايجمكه و بلا جبر زنا كى حظوظات حيوانيه ي ايفا ايتمكه بأس يوقدر. و كذا اوروج نفسك سرکشكنى كسر ايدوب حقوق خلقه تجاوزى منع ايتمك اوزره آنى ضاعيف قيلمق ايجوندر. حقوق خلقه رعايت ايتدكن و نفسى تربيه ايلدكن صكره صوم ايله نفس تعزيب ايتمكه معنى يوقدر. ايشته هوانك بوكا مقيس بيك درلو تخيلاتى واردر كه ملك انسانينك نجاتى بونلر ايله اولابيله جكنى تخيل ايدر. بونلر آنك حقيقته مخالف اولان خيالاتيدر. و موجب هلاك اولاجيغى ظن و تخيل ايلديكى بو اسبابدن آنى منع ايدر.

فقط حقيقت امورى بيلن عقل ديركه شريعت يالكز نظام عالم [٢٥٣] ايجون دكلدر. بلكه دنيايه و آخرته هلاكدن نجاته سببدر. دنيايه سبب نجاتدر. چنوكة شريعت دائره سنده نفسه حظوظات حيوانيه سى بر حد و قيد دائره سنده ويريلور. سؤاستعمال درجه سنى بولوب نفسى هلاك اولماز. زيرا حيوانه فضله علف ويرلسه چاتلايوب هلاك اولور. و آخرته سبب نجاتدر. چنوكة ظاهر عالمده تكليف ايلهى باطنده تكوين ايجندر. احكام

شریعتہ اتباع ایله عمل صالح ایشلهین کیمسه لرك بو عمللری عالم آخرتك تشكلات بنیویه سی اقتضاسنجه صور جمیلده ظاهر اولور. و صالحلر بو صور جمیله ایله متنعم و متذوق اولورلر. و انبیا علیهم السلام و اولیا قدس الله اسرارهم حضراتی هر درلو مساویه میلدن مطمئن اولان نفسلریله احکام شریعتہ صوك درجه رعایت ایتدیلر. و تقوی زاد آخرتك خیرلیدر. ایشته عقلك دخی بوكا مقیس بر چوق معلوماتی واردركه ملك انسانینك نجاتی بونلر ایله اولابیلرچكنی یقیناً بیلیر. و بو اسباب هلاکدن آنی منع ایدر.

و بیل که هر بر امر مهلکدن ملك انسانینك سبب نجاتی کندیسنك خارجدن بر داعنیک امرینه آنك اطاعت ایتمه سیدرکه او داعنیک امرینه ده شرع دینور. روح بونی عارفدر. چونکه او شرع روحك جنسنددر. زیرا شرعك طوغریدن طوغریه مصدری حقددر. بالاده که شرحلرده ایضاح ایدلمش اولدیغی اوزره روحك دخی مصدری طوغریدن طوغریه حقددر. کرچه حقیقتده هوی دخی حقدن صادر ایهده آنك صودیری طوغریدن طوغریه دکلدر. آراده بر چوق وسائط واردر. بناءً علیه هوی حجاب وسائط آرقه سنده بولندیغی جهتله شرع جنسندن اولمیدیغی ایچون جاهلدر.

امدی هوی ملك انسانی ایچون نجات کندی حیزنده اولدیغی تخیل ایدر. و او یله ظن ایدر. حال بوكه روح محقق نجات کندی حیزنده اولدیغی یقیناً بیلیر. بویله اولونجه عقل ایله هوی آراسنده اختلاف ظهور ایدر. و تفرقه واقع اولور. و نجاته دعوت ایدن ایکی امیرك [۲۵۴] یعنی عقل ایله هوانك حقیقتلری مختلفدر. امدی داعی خارجدن کلدیکی وقت، بو امر دعوتك نتیجه سنه نظراً کندیسی ایچون ایکی نتیجه بولور. بریسی هلاک دیکری نجاتدر.

معلوم اولسون که امر الهی ایکیدر. بریسی امر ارادی دیکری امر تکلیفیدر. امر ارادی، عبدك عینی ثابته سنك استعداد و قابیلیته کوره سعادت و شقاوتی حقدن حقه اراده سیدر. بو جهت سر قدره تعلق ایدر. و امر تکلیفی نبی علیه السلامك جانب حقدن کتیردیکی شریعتدرکه برای حجت سعیده و شقی یه علی السویه تبلیغ اولنور. مخالفت ایدنلر امر تکلیفی یه مخالفت و امر اراده یه موافقت ایتمش اولورلر. حین دعوتده کندیلرینه فتور کلامك ایچون سر قدر انبایا علم السلامدن مستورددر. آنلر دعوتلرینك نتیجه سنه نظر ایدرلر. و مخالفت ایدنلرک مألئ هلاکه و موافقت ایدنلرک مألئ ده نجاته اولدیغی کوررلر. زیرا امر ارادی موجبجه مأللری هلاکه اولانلر، دعوت ایدلدیکجه ابو جهیل کبی شقاوتی آرتار. بناءً علیه انبایا علیهم السلام بو خصوصده اطبایه بکززلر. طبیب مألئ هلاکه اولان بر مریضی تداوی ایتدکجه مرضی تشدد ایدر. بو بحثك تفصیلی فصوص الحکمده فص یعقوبیده در. ایشته بو حقیقته بناءً عقل و هواندن هر بری حکمت الهیه نك و کندولرینك حقیقتلرینك اقتضا ایتدیکی شی حسبی اوزره طریق نجاتی طلب ایتدی. و هلاکندن اجتناب ایلدی. و هیچ شبهه یوق که سعیدك هلاکی شقاوتده و نجاتی سعادتده در. و شقینك هلاکی دخی سعادتده و نجاتی شقاوتده در. و عقلك حیزنده سعادت و هوانك خیزنده شقاوت واردر. وهلهً غریب کورونن بو حکمك حقیقتی جناب شیخ رضی الله عنه برآز آشاغیده ایضاح بویورلر.

امدی عقل و هواندن هر بری دیکرینك مسلکنی ترك و کندی مسلکنده اعتذار ایتمش اسیه، آنلرک حجتدن بر حجتی واردركه او حجتلرده عین ثابته لرینك استعداد و قابیلیتیدر. و حق تعالی حضرتلری اعیان ثابته یه کندی قابلیات و استعداداتنه کوره افاضه وجود ایلدی. [۲۵۵] آنلره کندی طور و مسلکدرنه جبر ایتدی. لسان استعدادلریله نه ایسته مش ایهلر آنی احسان ایلدی. بناءً علیه جلیل الاسم اولان حق تعالی یه "نیچون افاضه وجود ایلدك نیچون ایستدیکلرنی احسان ایتدك." دییه سؤال اولونماز؛ بلکه لسان استعداد ایله سعادت بر اقوب شقاوتی طلب ایتمش اولانلره سؤال توجه ایدر. ایتشه بو حقیقته مبنی حق تعالی [لا یسئل عما یفعل وهم یستئلون] و "بونلر جنت ایچونددر و مبالاتم یوقدر. و بونلر جهنم ایچونددر و مبالاتم یوقدر." بویورر. وقتاکه عالم آخرته حق تعالی هرکسك عین ثابته سنی کندوسنه کشف ایدر. او کیمسه کورورکه سعید ایه، سعادت کندندر. و شقی ایه، شقاوتی ینه کندندر. ایشته بو اعیان ثابته نك کشفی حقه حجت بالغه سیدرکه آنلرک ترکلرینی و اعتذارلرینی بو حجت ایله فصل و حسم ایدر.

متن

[فنقول ان الروح حقیقته نور والهوی حقیقته نار وکل واحد منهما یتنعم من وجوه فی وجوده اذ هی صفته النفسیه والا لو تیقن من حقیقته نار انه یعذب بها وان الفاعل قادر علی ذلك لطلب الفرار الی محل وجود النور لو تحقق فیهِ النجاة لكن جهل ذلك فكل دعا الی مقامه فلا تعذب بالنار بل النار تتعذب بالنور كما تضر ریح الورد بالجعل فاذا كان یتعذب بالنور یتخیل ان هذا الملك الانسانی یتعذب ایضاً بالنور فهو ابدأ

يطلب ان يخرج من النور ويحجبه عنه بالافعال التي تؤديه الخروج عنه وهي الشهوات التي حفت النار بها فمن وردها فقد ورد النار ويطلب ايضا الروح الذي هو نور مثل ذلك فكل واحد منهما ينظر في الاسباب الموصلة هذا الملك الانساني الى حذبه فيعبر ضها عليه ويحليه بها وقد صبح عندهما انه متى تحلى او اتصفت بوجه ما كان ملكا لصاحب ذلك الوصف وكان [٢٥٦] المستولى عليه فوقعت الفتن والحروب ولو ترك كل واحد منهما النظر من نفسه ونظر الى هذا الداعي من خارج الذي هو الشارع وقال وجدت داعياً من خارج ثبت صدقه وعصمته فما قال فيه النجاة فهو ذلك وما قال فيه الهلاك فهو ذلك لوقع التسليم والانقياد وارتفعت الفتن وحصل الملك في حزب النجاة لكن هذا لا يصح الا اذا كانت تزول حقيقة الهوى فانه عين المخالفة فلو عدمت انعدم وذهب لكن الله تعالى في هذا تدبير عجيب يحجب عنه من شاء ويكشفه لمن شاء لا يسأل عما يفعل وهم يسألون وله الحجة البالغة ولو شاء لجعل الناس امة واحدة ولا يزالون مختلفين الا من رحم ربك وهم اهل الجمع ولذلك خلقهم ليظهر اسمائه في الوجود والله يقول الحق وهو يهدي السبيل والحمد لله رب العالمين]

ترجمه

"امدى بز ديرزكه محقق روحك حقيقتى نوردر. و هوانك حقيقتى نارد و آنلردن هر برى كندى وجودنده من وجوه تنعم ايدر. زيرا او آنك صفت نفسيه سيدر و يوقسه اكر كنديسى حقيقتنك نار اولديغنى تبين ايتسه، آنكله معذب اولور. و محقق فاعل، اكر آنده نجات تحققت ايتسه بيله وجود نورك محلنه فرار طلبى ايچون بوكا قادردر؛ لكن بونى جاهل قيلدى.

امدى هر برى كندى مقامنه دعوت ايتدى. بناءً عليه نار، نار ايله معذب اولماز. بلکه نار، نور ايله معذب اولور. نته كم نجاست بوجكى كل قوقوسيله متضرر اولور. امدى نور ايله متعذب اولديغى وقت بو ملك انسانينك دخى كذلك نور ايله متعذب اولديغى تخيل ايدر. بويله اولونجه او، ايدا نوردن خروجى طلب ايدر. و آنى آندن خروجه مؤدى اولان افعلى ايله آندن منع ايدر. و اوده شهواتدرکه نار آنكله اورتلمشدر. [٢٥٧] كيم كه آنلره وارد اولدى؛ محقق ناره ورود ايتدى. و نوردن عبارت اولان روح دخى كذلك بونك مثلى طلب ايدر.

امدى آنلردن هر برى بو ملك انسانينك اسباب موصله سنده كندى خزينه نظر ايدر. بناءً عليه آنك اوزرينه آنلرى منقرض قيلار. و آكا آنلر ايله حيله ايدر. و ايكسينك عندنده آنك تحلى ايتديكى وياخود بو وصفك صاحبي ايچون ملك اولان بر وصف ايله اتصاف ايلديكى ثابت اولدقده، آنك اوزرينه مستولى اولور. بويله اولونجه فتن و حروب واقع اولور. و آنلردن هر برى كندى نفسنه نظرى ترك ايده ايدى؛ و شارعدن عبارت اولان حارجدن بو داعى يه نظر ايليه ايدى؛ و بن حارجدن بر داعى بولدم كه آنك صدق و عصمتى ثابتدر؛ نجات آنك ديديكى شيدهدركه اوده بودر. و هلاك آنك ديديكى شيدهدركه اوده بودر؛ ديه ايدى، تسليم و انقيادك وقوعندن ناشى فتنه قالقار و ملك حزب نجات ايچنده اولور ايدى. لكن بو، آنجق هوا زائل اولديغى وقت صحيح اولور. زيرا او مخالفتك عينيدر. اكر معدوم اولورسه، منعدم اولور و كيدر. لكن بونده الله تعالى يه مخصوص بر تدبير عجيب واردركه ديله كيكي كيمسه يي آندن حجاب دوشورور. و ديله ديكي كيمسه يه ده آنى كشف ايدر. [لا يسئل عما يفعل وهم يسئلون] يعنى "ايشله ديكي شيدن آكا سؤال اولنماز و آنلره سؤال اولنور." و حجت بالغه آنك ايچوندر. [و لو شاء ربك لجعل الناس امة واحدة] يعنى "اكر ديلسه ايدى؛ ناسى امت واحده قيلار ايدى." [ولا يزالن مختلفين] يعنى "آنلر دائماً مختلفدرلر." [الا من رحم ربك] يعنى "ربك رحمت ايلديكى كيمسه مستثنادر." و آنلر اهل جمعيدر و آنلرى بونك ايچون خلق ايلدى؛ تاكه وجودده اسماسى ظاهر اوله. و الله تعالى حقى سويلر و طوغرى يوله ارشاد ايلر و حمد رب العالمينه مخصوصدر."

شرح

يعنى بز ديرزكه محقق روحك حقيقتى نوردر. زيرا حقدن بلا واسطه ظهور ايتمشدر. [٢٥٧] و حق تعالى حضرتلرى [الله نور السموات والارض] يعنى "الله تعالى سمالك و ارضك نوريدر." بويورر. و هوانك حقيقتى نارد. زيرا بالواسطه ظاهر اولان عالم طبيعتندر. و اسفل سافلين اولان عالم طبيعت ايسه جحيمدر. و نارد. چونكه كثافت فطريه سيله، لطيف اولان اصلندن بعيددر. و روح ايله هوانن هر برى وجوهندن بر وجه ايله

کندی وجودنده و وارلغنده متنعم اولرلر. زیرا روحك صفت نفیه سی نور اولدیغی کبی هوانك صفت نفسیه و ذاتیه سی دخی نارد. **(الجنس مع الجنس)** حکمنجه هر بری کندی جنسی ایله استیناس ایدوب متنعم اولور. و هم جنسك غیری ایله استیناس ایده مز؛ معذب اولور. نته کم منافق و کافر مؤمنك حضورندن و صحبتندن متأذی اولور. و اگر هوی کندی حقیقتك نار اولدیغی ذوقاً و خبرهً تیقن ایلسه آنکله متأذی اولور ایدی؛ فقط کندی حقیقتنده و صفتنده مستغرق اولدیغی ایچون بونی ادراك و تیقن ایده مز. بلکه کندی طورنده و مشربنده ذوق ایدر.

و فاعل مطلق اولان حق تعالی، نورك موجود اولدیغی محلده نجات تحقق ایتسه بیله، محل ناره فرار طلب ایتمه سنه قادردر. لاکن ههوایه محل نوره نجات اولدیغی بیلدرمدی. آنی حالاً و ذوقاً جاهل قیلدی. بویله اولنجه عقل ایله هوادن هر بری کندی مقامنه دعوت ایتدی. بناء علیه نار کندی جنسی اولان نار ایله معذب اولماز؛ بلکه نار نور ایله معذب اولور. بونك مثالی عالم ظاهرده موجود در.

نجاست بوجکی کل قوقوسیله متضرر و معذب اولور. امدی هوی نور ایله متعذب اولنجه، بو ملک انسانینک دخی کندیسی کبی نور ایله متعذب اولدیغی تخیل ایدر. و بویله تخیل ایدنجه ده او هوی، ابدا نوردن خروج ایتمک ایستر. و ملک انسانی پی دخی نوردن حروجه مؤدی اولان افعال ایله او نوردن منع ایدر. و او افعال دخی شهواتدرکه نار او شهوتلر ایله اورتولمشد. **[۲۵۸]** کیم که شهواته وارد اولدی؛ محقق ناره ورود ایتدی. و نوردن عبارت اولان روح دخی کذلک ملک انسانی پی ناردن حروجه مؤدی اولان افعال ایله او ناردن منع ایدر. و آنلر دخی نفسه کریه کلن اوامر الهیه درکه جنت آنلر ایله اورتولمشد. کیم که بو مکروهاتی اختیار ایلدی؛ محقق نوری و جنتی اختیار ایلدی.

امدی روح ایله هوادن هر بری بو ملک انسانی پی کندی مقاملرینه موصل اولان اسبابده کندی حزینه نظر ایدر. بناء علیه او ملک انسانی اوزرینه حزینی مسلط قیلار. و آکا آنلر ایله حیل ایدر. و روح و هوادن برینک عندنده او ملک انسانینک تحلی ایتدیکی و یاخود آنلردن برینک مالک اولدیغی بر وصف ایله اتصاف ایلدیکی ثابت اولنجه آرتق آنک اوزرینه مستولی اولور. و برینک استیلاسی اوزرینه دیکریله فتن و حروب واقع اولور. و عقل و هوادن هر بری کندی نفسنه و نفسنده حاصل اولان ذوقه نظری ترک ایدوب ده شارعدن عبارت اولان بو داعی یه نظر ایده ایدی "و بن خارجدن بر دعوتجی بولدم که آنک دعوتنده صدق و عصمتی ثابتدر. نجات بنم ذوقمده دکل، بلکه آنک دیدیکی شیده درکه اوده بودر. و هلاک آنک دیدیکی شیده درکه اوده بودر." دیه ایدی؛ تسلیم و انقیاد سببیه فتنه قالقار و ملک انسانی حزب نجات ایچنده بولونور ایدی.

لاکن بو حال آنجق، هوی زائل اولدیغی وقت، ثابت اولور و هوی بولندقجه بو حالک وجودی ممکن دکلدر. زیرا او هوی، مخالفتک عینیدر. یعنی مادام که امر الهی و بو امر الهی پی تبلیغ ایدن بر داعی وارد. البته هوی بوکا مخالفت ایدر. و کندیسی بالخاصه بوکا مخالفت ایچون مخلوقدر. زیرا علم الهیده ثابت اولان حقیقتی، بو مخالفتی اقتضا ایدر. اگر هوی معدوم اولورسه **[۲۵۹]** فتنه دخی منعدم اولور؛ کیدر. لاکن بو ملک انسانیده فتنه و حربک وقوعنده الله تعالی یه مخصوص بر تدبیر عجیب واردرکه او تدبیر عجیبدن دیله دیکیمیسه پی حجابیه دوشور. و آنک حقیقتنی بیلدرمز و دیله دیکیمیسه ده آنی کشف ایدوب بیلدیرر و بو تدبیری حق تعالی نیچون بعضیلردن صاقلار و بعضیلرله آچار، دیه سؤال اولنماز. زیرا بو تدبیر دن بعضیلرک احتجایی و بونک بعضیلرینه کشفی آنلرک عین ثابته لرینک اقتضاسندندر. و تجلیات الهیه، عبدک استعداد وقابیلیتیه کوره در. چونکه حق تعالی حکیمدر. و حکیم هر شئی یرینه وضع ایدنه دیرلر.

بناء علیه حق تعالی بو تدبیر عجیبی قابیلیتی اولمایانلره کشف ایتمز؛ آنلردن صاقلار. بویله اولنجه استعدادیه کوره احسان ایدن حق تعالی یه سؤال توجه ایتمز. بلکه سؤال استعدادات ناقصه اصحابنده در. آنک اچون حق تعالی **[لا یسئل عما یفعل وهم یسئلون]** بویورر. و کذا **[ولله الحجة البالغة]** بویورر. زیرا هر بر عبدک عین ثابته سنک قابلیت و استعدادی حق تعالی حضرتلرینک ید قدرتنده حجت بالغه در. شایت بر کیمسه حقه "نیچون بنی بویله یاپدک؟" دیه سؤال سورسه، حق تعالی آکا، آنک حقیقتنی کشف ایدیورر. و بو کشف نتیجه سنده او عبد کورورکه کندیکن بویله اولماسی ینه کندنده ایمش و حق تعالی طرفندن جبر واقع اولمامش؛ بلکه جبر کندیسنه ینه کندیسندن واقع اولمشد. و ینه حق تعالی بو حقیقته اشاره **[ولو شاء ربک لجعل الناس امة واحدة]** بویورر. زیرا حق تعالینک اراده سی علمنه و علمی ده معلومه تابعدر. و معلوم عبدک عین ثابته سیدر. و اعیان ثابته قابض و باسط و ضار و نافع و هادی و مضل کبی اسماء متقابله الهیه نک زلالیدر.

امدی مادام که اسماء مختلفدر؛ البته آنک ظلالی دخی مختلف اولور. [۲۶۰] و اعیان ثابته مختلف اولنجه معلومات دخی مختلف اولور. و معلومات مختلف اولنجه علم حق دخی مختلف اولور. و علم حق مختلف اولنجه اراده الهیه دخی مختلف اولور. عبارده کی "لو" امتناع ایچوندر. یعنی حق دیله سه ایدی، ناسی اختلافاتدن عاری، امت واحده قیلار ایدی. و لاکن حقایق اشیا مختلف اولدیغی ایچون، بونی دیله مک ممتنع اولدیغیندن، دیله مدی. [ولایز لون مختلفین] "آنلر دائما مختلفدرلر." و بو اختلافدن ربکک رحمت رحیمیه ایله مرحوم قیلدیغی کیمسه لر مستثنادر. زیرا آنلر اهل جمعدر. بونلر بر طاقم انسان کاملردرکه جمع اسما و صفات الهیه نک مظهریدرلر. بناءً علیه هر بر کامل بو جمعیت اسمائیه یه مظهریت اعتباریه یکدیگرینک عینیدر. کرچه صلی الله علیه و سلم افندمز مستثنا اولمق اوزره بونلرده دخی بو جمعیت ایچنده بر اسمک غلبه احکامی وار ایسه ده، کاملین آراسنده کی اتحاد و عینیت، جمعیت اسمائیه نقطه نظرندندر. یوقسه حقیقتده عینیت یوقدر. زیرا تجلیده تکرار یوقدر. و حق تعالی بالجمله مخلوقاتی وجودات اضافیه عالمنده اسماء مختلفه سنک احکامی ظاهر اولمق ایچون خلق ایتدی. ایشته بو حقیقته مبنی ارضده ساکن اولان امم مختلفه نک وحدنیتنه سعی ایدن بابیلر ایله امثالنک، بو خصوصده مصروف اولان همت و غیرتلی واهیدر.

و بونک حصولی ممکن کورمک حقیقت حاله جهلدن منبعثدر. بو ذکر ایتدی کمز سوزلر آیات قرآنیهدن مقتبسدرکه آنلری حق سویلر و الله تعالی سویلیدیکی وقت حق سویلر. و طوغری یوله ارشاد ایلر. بناءً علیه بز (افضل الدعاء الحمد لله) حدیث شریفی موجبنه بو معرفته وصولدن دولای رب العالمینه حقیقت حمد ایله حمد ایلرز. [۲۶۱]

الباب الخامس

في الاسم الذي يخص الامام وحده وفي صفاته واحواله

متن

[وان الامام لا يكون الا واحدا من اربعة جرت الحكمة الالهية في العالم ان للخليفة عليه اسم يختص به وحده دون غيره لا سبيل ان يسمى به احد حتى اذا ذكر تميز وعرف ولم يعط اللفظ على مجرى العادة ان يفهم منه غير الامام ولا عليه من بقية اسمائه ولو كانت الفا بوقوع الاشتراك تاسيا بمن استخلفه وهو الله تعالى فانه سبحانه اختص بالاسم الالهية حتى اذا قال احد الله لم يفهم من هذا الاطلاق سوى الفاعل سبحانه الا انزل قوله اعبدوا الله لم يقولوا وما الله ولما قيل لهم اعبدوا الرحمن قالوا وما الرحمن قلنا ان ننظر اى اسم يختص به هذا الامام ونطلقه عليه فلم نجد شيئا الا ما سماه الله تعالى به في قوله واذا قال ربك للملائكة انى جاعل فى الارض خليفة و قد منع سبحانه ان يوجد منه فى زمان واحد اثنان فخصم ذلك بقوله اذا بويح لخليفتين فاقتلوا الاخر منهما فلا يصح اقامة ملك مدبرين وان اتحدت ارادتهما قال الله تعالى لو كان فيهما الهة الا الله لفسدتا لانه قد يأمر الخليفتين بعين ما ينهى عنه الاخر ولا بد من امثال امر احدهما اذ لا يسوغ امثال الامرين فان تركوا عوقبوا وان اطاعوا احدهما عاقبهم الاخر اذ بنفس ما يطيعون الواحد عصوا الاخر فعاقبهم من عصوه فوجب على من اطاعوه نصرتهم فادى ذلك الى حروب وفتن تشغل عن تدبير الملك فيخرب فلهذا نص على خليفة واحد] [۲۶۲]

بشنجى باب

يالكز امامه مخصوص اولان اسم و آنک صفاتی و احوالی بیانندهدر.

ترجمه

"محقق امام، آنجق درتدن بری اولر. عالنده حکمت الهیه جاریدرکه محقق آنک اوزرنده یالکز خلیفه یه مختص بر اسم واردر. آنک غیرى هیچ بر کیمسه نک آنکله تسمیه سنه یول یوقدر. تاکه ذکر اولندیغی وقت، تمیز ایده و بیلینه و آنی استخلاف ایدن کیمسه یه اتباعاً لفظ، مجرای عادت اوزره کندوسندن امامک غیرى و وقوع اشتراك سببیه بیک بیله اولسه آنک اسملرینک بقیه سندن آنک اوزرینه آکلاشماغی اعطا ایتمز. و آنی استخلاف ایدن الله تعالیدر. زیرا حق سبحانه الهیت اسمنه مختصدر. حتی بری الله دیدیکی وقت بو اطلاقندن، فاعل سبحانه دن غیرى آکلاشماز. کورمز میسک؟ آنک [اعبدوا الله] قولی نازل اولدیغی وقت، [الله] نه در دیمدیلر و وقتاکه آنلره (اعبدوا الرحمن) دینلدى، رحمن نه در دیدیلر. بز دیررکه بو امامه هانکی بر اسم مختص اولدیغنه نظر ایدرز، و آنی آکا اطلاق ایله رز.

امدی بز الله تعالینک [واذ قال ربك للملائكة اني جاعل في الارض خليفة] یعنی "ذکر ایت شو وقتی که ربک ملائکه یه یریوزنده بن بر خلیفه قیلیجیم، دیدی." قولنده آنی تسمیه ایلدیکی بر شیئک غیری بولمایز و حق سبحانه زمان واحده آندن ایکی پی منع ایلدی ده بونی (اذا بویع الخلیفتین فاقتلوا الاخر منهما) یعنی "ایکی خلیفه یه بیعت اولندیغی وقت دیکرینی قتل ایدیکز." قولیله حسم ایلدی.

امدی یکیسنک اراده سی متحد اولسه بیله ایکی مدبر آراسنده ملک اقامه سی صحیح اولماز. حق تعالی [لو کان فیهما الهة الا الله لفسدتا] [۲۶۳] یعنی "یرده و کوکده الھدن غیری الھلر اولسه ایدی؛ یر و کوک فاسد اولورلر ایدی." بویوردی. زیرا محقق ایکی خلیفه دن بری دیکرینک نهی ایلدیکی شیک عینی ایلہ امر ایدر. حال بوکه آنلردن برینک امرینه امتثال لابدر. ایکی امره امتثال ممکن اولمادیغندن اگر ترک ایدرلر، معاقبه اولونورلر. و اگر آنلردن برینه اطاعت ایدرلر، دیکری آنلری معاقبه ایلر. وقتاکه برینه اطاعت ایلدکری شیئک نفسیله دیکرینه عاصی اولورلر.

امدی عاصی اولدقلری کیمسه آنلری معاقبه ایلر. بناءً علیه کندوسنه اطاعت ایلدیکلری کیمسه اوزرینه آنلرک یاردملری واجب اولور. ایشته بو حروب و فتنی مؤدی اولوب تدبیر ملکن اشغال ایدر. بویله اولنجه خراب اولور. ایشته بونک ایچون خلیفه واحد اوزرینه نص ایلدی."

شرح

بو بشنچی باب یالکز امامه خاص اولان اسم حقنده و امامک صفتلری و حاللری بیاندهدر. محقق امام، آنجق درت وصف حائز اولان ملوکدن بری اولورکه بونلردن بری هم نفسنه و هم ده رعیه سنه سخی و بری هم نفسنه و هم ده رعیه سنه لیثم و بری نفسنه لیثم و رعیه سنه سخی اولور. بونلرک بیانی آتیله مستقل بر بابده کله جکدر.

عالمده حکمت الهیه بویله جاریدرکه محقق عالم اوزرنده یالکز خلیفه یه مخصوص بر اسم واردرکه او اسم باشقه سنه و یریلهمز. خلیفه نک بو اسم ایلہ تفردی، ذکر اولندیغی وقت سائر ناصدن تمیز ایتمی و بیلیمه سی ایچوندن. و امامه مخصوص اسم اولمق اوزره موضوع اولان لفظدن مجرای عادت اوزره امامدن باشقسکی آکلاشیلماز. یعنی عادت جاریه امامدن باشقه سنک آکلاشلماسنه مانعدر. و امامک سائر ناس ایلہ مشترک بر چوق اسملری اولسه بیله امامتی جهتندن عادةً کندیسنه مخصوص اولان لفظ بو بقیه اسملردن هیچ بریسی اوزرینه اطلاق اولنماز. و او اسم خلیفه در. [۲۶۴]

مثلاً خلیفه نک احمد و محمد و علی کبی سائر خلق ایلہ مشترک اولان اسملری واردر. فقط خلیفه اسمی آنجق کندوسنه مخصوصدر و بو اسمک، بو مشترک اولان سائر اسملر ایلہ مناسبتی یوقدر. و خلیفه نک بو تفردی کندیسنی استخلاف ایدن حق سبحانه و تعالی حضرتلرینه اتباعاً و تشبهاً واقع اولمشدر. زیرا حق سبحانه و تعالی حضرتلری الهیت اسمنه مختصدرکه بو اسمده کندوسنه اصلاً اشتراک ایدن بر فرد یوقدر. حتی بری [الله] دیدیکی وقت، او کیمسه نک بو اطلاقندن فاعل حقیقی اولان حق سبحانه و تعالی حضرتلردن باشقه سی آکلاشیلماز. کورمز میسک؟ حق تعالینک [اعبدوا الله] یعنی "اللهه عبادت ایدیکز." قولی نازل اولدیغی وقت، خلق [الله] کیمدرکه آکا عبادت اده لم دیمدیلر. فقط وقتاکه [اعبدوا الرحمن] یعنی "رحمانه عبادت ایدیکز." دینلدی؛ رحمتدن اشتقاقی و رحمتک عبادده شمولی اعتباریله خلق [رحمن] نه درکه آکا عبادت ایده لم دیمدیلر. ایشته بونک کبی خلقه، خلیفه یه اطاعت ایدیکز دینلسه خلیفه کمیدر دیمزلر. فقط خلیفه نک اسمی بالفرض [عبدالله] اولسه، و خلیفه، عبدالله اطاعت ایدیکز دینلسه، عبدالله کیمدر دیه صورارلر. بناءً علیه بز دیرزکه بو امامه هانکی بر اسم خاص اولدیغنه باقوب او اسمی آکا اطلاق ایلرز. بویله اولنجه الله تعالینک [واذ قال ربك للملائكة اني جاعل في الارض خليفة] قولنده آکا دیدیکی بر اسمک غیری بولمایز که او اسم دخی خلیفه در.

و حق تعالی حضرتلری او اسمی مفرد اولارق استمال بویوردیغی ایچون، بر زمان ایچنده خلیفه جنسندن ایکی شخصک وجودینی منع ایلدی ده بو خصوصی نبی ذیشاننک لسانیه "ایکی خلیفه یه بیعت اولندیغی وقت دیکرینی قتل ایدیکز." قولیله فصل و حسم ایلدی.

امدی ایکی شخصک اراده سی متحد اولسه بیله ایکی مدبر آراسنده یعنی مقام تدبیرده بولونان ایکی کیمسه آراسنده ملکی اقامه ایتمک و ملک اداره سی حال قیام و نظام ایچنده طوتمق صحیح اولماز. چونکه ممکن اولماز. بو عدم امکانی حق تعالی حضرتلری [لو کان فیهما الهة الا الله لفسدتا] آیت کریمه سنده بیان بویوردی. سبب واضحی بودرکه محقق ایکی خلیفه دن بری دیکرینک نهی ایلدیکی شیک عینی ایلہ امر ایدر. مثلاً

خليفه نك برى فلان شيدن شو قدر غروش وپړكو آلسون ديه امر ايدر؛ ديكړى بو جائز دكلدر، آلماسين دير. بو اسيه برينك نهى ايلديكي شيئك غيرى ايله امر ايتمكد. حال بوكه رعيه نك بونلردن برينك امرينه امتثالى اقتضا ايدر. بر شيئك هم ياپلماسى و همده ياپلماماسى ممكن اولماديغندن برينك امرينى و ديكړينك نهينى ترك ايدرلرسه معاقبه اولونولر. و اكر برينك امرينى طوتوب ديكړينك نهينى نظر اعتباره آلماسه لر ديكړى آنلرى معاقبه ايلر. چونكه صاحب قوتدر. والحاصل برينه اطاعت ايلدكلى شيئك نفسيله و ذاتيله ديكړينه عاصى اولمش اولولر. بو صورتده ده كندوسنه عصيان ايتدكلى كيمسه آنلرى معاقبه ايلر. اكر برينك امرينى بكنوب كنديسنه اطاعت ايدرلرسه ديكړينك معاقبه سنه مانع اولمق ايچون اطاعت ايلدكلى كيمسه اوزرينه آنلك ياردم ايتمه لرى واجب اولور. ايشته بو حال بالطبع محاربه و فتنه لر وقوعنه مؤدى اولوب خليفه يي تدبير ملكدن اشغال ايدر. و تدبير ملك مهمل بر حاله قالنجه او ملك خراب اولور. ايشته بو سبب واضح و طبيع ايچون حق تعالى حضرتلرى كرك آيت كريمه ده و كرك نبى ذیشانك لسانيله وارد اولان حديث شريفده خليفه واحد اوزرينه نص ايلدى.

متن

[فان قيل قد سمعنا الله تعالى يقول وهو الذى جعلكم خلائف الارض وقد قلت انه واحد شرعاً فكيف الجمع فنقول ان سر الخلافة واحد وهو متوارث تتوارثه هذه الاشباح فاذا ظهرت في شخص مادام ذلك الشخص متصفا بها من المحال [٢٦٦] شرعاً ان يوجد من ذلك القبيل في ذلك الزمان بعينه في شخص آخر وان ادعاه فهو باطل ودعواه مردودة وهو دجال ذلك الزمان فاذا فقد ذلك الشخص انتقل ذلك السر الى شخص آخر فانتقل معه اسم الخليفة فلماذا قيل خلائف فانظر في هذا الفصل فقد نهبت فيه على اسرار لم اجزم على ايضاحها تنبيه فاذا تقرر هذا وثبت فينبغي لهذا الخليفة ان يتخلق باسماء من استخلفه حتى يظهر في اخلاق رعيته وفي افعالها وقد ذكرنا معنى التخلق بالاسماء الربانية في كتابنا المترجم بكشف المعنى عن سر اسماء الله الحسنى]

ترجمه

"امدى اكر دينلورسه كه بز ايشتك كه الله تعالى [وهو الذى جعلكم خلائف الارض] يعنى "او الله تعالى سزى ارضك خليفه لرى قيلدى." بويورر. حال بوكه سن او شرعاً بردر ديدك. بناءً عليه جمع ناصلدر؟ بز ديرزكه محقق سر خلافت بردر و او متوارثدر. بو اشباح آنى توارث ايلر. امدى بر شخصده ظاهر اولديغى وقت آنكه متصف اولان بو شخص دائم اولدقجه، بو زمان ايچنده آنك عيني ايله شخص آخرده بو قبيلدن موجود اولمق شرعاً محال جنسندندر. و اكر او دعوى ايدرسه، او باطلدر. و آنك دعواى مردوددر. و او بو زمانك دجاليدر.

امدى بو شخص فاقد اولدقده بو سر شخص آخره انتقال ايدر. بناءً عليه آنكه برابر خليفه اسمى ده انتقال ايدر. ايشته بونك ايچون خلائف دنيلدى.

امدى بو فصله نظر ايت كه بن آنده اسرار اوزرينه تنبيه ايتدم. آنلك ايضاحى اوزرينه تنبيهى قصد ايتدم. بو تقرر ايلديكى و ثابت اولديغى وقت، بو خليفه ايچون آنى استخلاف ايدن كيمسه نك اسمليله تخلق ايتمك اولور. تاكه آنك رعيه سنك اخلاقنده و آنلك افعالنده ظاهر اوله [٢٦٧] و بز اسماء ربانيه ايله تخلقك معناسنى - كشف المعنى عن سر اسماء الله الحسنى - ايله مترجم اولان كتابمزده ذكر ايتدك."

شرح

يعنى بزم بياناتمزه اعتراضاً بريسى چيقوب ده "سن شرعاً خليفه بر اولور؛ ديدك و بونك دليل شرعيسى ده اقامه ايتدك؛ حال بوكه بز الله تعالى حضرتلرينك [وهو الذى جعلكم خلائف الارض] قولنى ايشتك. بو دليل شرعى يه نظراً دخى خليفه بردن زياده اولمق لازم كلىر. يكديكىنه متناقض كورين بو ايكي دليل بينينى جمع ايله بو ظاهرى تناقض ناصل ازاله ايديلير. "ديهك اولورسه بز بو اعتراضه جواباً ديرزكه محقق سر خلافت بردر. يعنى قابل انقسام اولمايان بر معنای كليدر. و او متوارثدر. بو اشباح آنى توارث ايلر. يعنى معنى صورت ايله متظاهر اولاجغندن، او معنای كلى بو عالم صورده بر شبحدن ديكر شبجه يعنى شخصدن شخصه انتقال ايتمك صورتيله متوارثدر. و بو توارث اولاددن اولاده انتقال صورتيله دكل، بلکه بالاده ايضاح اولنديغى اوزره ظاهراً و باطناً امامته مخصوص اولان شرطلرى حائز بولونان اشخاص آراسنده يكديكرينه انتقال صورتيله در.

امدى بر معنای كليدن عبارت اولان بو سر خلافت، حائز شروط بولونان بر شخصده ظاهر اولديغى وقت بونكه متصف اولان بو شخص حياتده بولندقجه، بو زمان ايچنده عيني ايله ديكر بر شخصده دخى بو سر خلافتك ظهورى شرعاً و حقيقه و عقلاً محال جنسندن اولان بر شيدر. و بونك شرعاً و عقلاً و حقيقه محالييتى

یوقاریده ایضاح اولندی. و اگر حائز شروط اولان بر شخص موجود ایکن، دیگر بر شخص چیقوب ده دعوی خلافت ایدرسه او شخص باطلدر. و آنک دعواسی مردوددر. و او شخص بو زمانک دجالیدر. و دجال مبالغه ایله کذب ایدن معناسنهدر. و آخر زمانده بویله دجاللرک ظهور ایدهجکی احادیث نبویهده اخبار بویورلمشدر. امدی حائز خلافت اولان کیمسه بو عالم شهادتدن انتقال ایتمک [۲۶۸] صورتیله فاقد و غائب اولدقده، بو سر خلافت دیگر حائز شروط اولان شخص آخره انتقال ایدر. و بو سرک انتقالیله برابر او شخصه خلیفه اسمی ده انتقال ایلر. و بو حال بویلهجه متسلسلاً دوام ایدر. بناءً علیه ارضده بر چوق خلیفه لر کلوب، کیدر. ایشته خلیفه لرک بو صورتله تعددینه مبنی [وهو الذی جعلکم خلائف الارض] آیت کریمه سنده کلمه جمع ایله [خلائف] بویورلدی.

امدی ای قاره ذکی، بو فصله نظر ایت که بن بو فصلده و بو بحثده بر طاقم سرلره اشارت ایتدم. و اشارت ایتدیکم بو سرلرک آیریجه ایضاحنه قصد ایتدم. بزم بیاننامزی ادراک ایدن اذکیا بونلری استخراج ایده بیلیر. و یاشادیغی زمان ایچنده کی وقوعاتک جریاننه نظر ایدوب حقیقت حالی ادراک ایلر. و بو سرلری آفاق و انفسه تطبیق ایلر. هر هانکی بر شخصده بو سر خلافت تقرر ایلدیکی و ثابت اولدیغی وقت، بو خلیفه کندسنی استخلاف ایتمش اولان حق تعالی حضرتلرینک اسماء الهیه سیله تخلق ایدر. و بو تخلق او خلیفه نک تبعه سنک اخلاقنده و آنلرک افعالنده او اسماء الهیه احکام و آثارینک ظهوری ایچوندن. زیرا عالمک هیئت مجموعه سی اسماء و صفات الهیه نک ظهورینه مخصوص بر آینه در. و بز اسماء الهیه ایله تخلقک معناسنی - کشف المعنی عن سر اسماء الله الحسنى - نامنده کی کتابمزه ذکر ایتدک.

متن

[یا ایها السید الکریم حافظ علی شریعتک واجعل ملکک خادماً لها ولا تعکس فیعکس علیک ولا تغفل عن النظر فی کل حین فی رعیة الاحکام الظاهرة ولاسرار الباطنة المتولدة عنها التي وهبها الله تعالى لك علی طبقات العوالم الذین ذکرناهم فی الانسان ثم یتدرج الامر الی وزیرک فیکون علی هذه الحالة النظر الی کتابک الی کل وال فی مملکتک [۲۶۹] فعلیک بکظم الغیظ وتوقیر الکبیر ورحمة الصغیر ورؤیة احسان المحسن والغض عن اسائه والتغافل عن الزلة والسقطة وذلك بان تذلل العین یوما بنظرة فی فضول او اللسان فی لفظة فضول فیکظم الغیظ بالاستغفار والافابة مماوقع فیه لاکن غمض عینیه اعواماً اوسکت من غیر استغفار زماناً واما توقیر الکبیر فلیس فی الباطن للسن حظ وانما الکبر بالشرف والمرتبة والصغیر علی هذه النسبة واما رؤیة احسان المحسن فاذا احسن الیک عامل من عمالک مثل العین والسمع فلك ان تجزل الیه العطاء علی ذلك من مقامه وما یلیق به بزره والذی او صیک به ایها السید الکریم ان لا تنفذ امراً فی ملکک حتی تنظر الی عاقبة ذلك الامر فان اعقب خیراً امضیت والا امسکت فتأنی فی امورک اعنی فی الطاعات اذ العلل کثیرة فان النفس قد تأمر بالطاعة لامر ما یجب مخالفتها فیه وهذا عند ارباب النفوس باب متسع فیه عبرة]

ترجمه

"ای کریم اولان سید، شریعتک اوزرینه حافظ اول و ملککی آکا خادم قیل. و عکسنی یاپماکه سنک اوزریکه عکسی اولور. و انسانده ذکر ایتدیکم طبقات عوالم اوزرینه کندوسندن الله تعالینک سکا وهب ایلدیکی متولد اولان احکام ظاهره و اسرار باطنیه نه نظرندن هر بر حینده غافل اولما. بعده امر وزیریکه تدرج ایلر. بناءً علیه کاتبکه و مملکتکده اولان هر بر والی یه نظر بو حالت اوزرینه اولور. اوزریکه قظم غیظی و توقیر کبیری و رحمت صغیری و رؤیت احسان محسنی و اسائتدن کوز یومماپی و زله و صقطه دن تغافل اوزریکه لازم قیل. و بوده کوزک بر آن فضوله نظر ایله ویاخود لسانک [۲۷۰] لفظة فضوله حرکت ایتمه سیله در.

امدی غیظ استغفار ایله و کندوسنده واقع اولان شیدن رجوع ایله قظم اولنور. سنه لرجه کوزلرینی غمض ایتمه یین ویاخود زمانلرجه استغفارسز ساکت اولان کیمسه کی اولما. و توقیر کبیره کلنجه، باطنده سن ایچون حظ یوقدر. و کبر آنجق شرف و مرتبه ایله در. و صغیر دخی بو نسبت اوزره در. و احسان محسنک رؤیتنه کلنجه، عین و سمع کی سنک عمالکدن بر عامل سکا احسان ایلدیکی وقت، بونک اوزرینه آنک مقامندن آکا بر جوق عطا ایتمک سنک ایچون اولسون. و آکا آنک ذکر ی لایق اولماز.

ای سید کریم سکا، شونی ده وصیت ایدرم که ملککدن بر امری تنفیذ ایتمه. تاکه بو امرک عاقبتنه نظر ایت. اگر عاقبتی خیر ایه اجرا ایت و الا امساک ایله. امورکده یعنی طاعانده تأنی ایله. زیرا علل چوقدر.

محقق نفس، کندوسنه مخالفت ایجاب ایدن امردن بر امر ایچون طاعت ایله امر ایدر. و بو ارباب نفوس عندنده کندوسنده عبرت اولان بر باب متسعدر.

شرح

"ای کریم اولان سید" خطابی روحه در. زیرا روح خلیفه اولوب مستخلیفک عینیدر. بناءً علیه صفت کریمی ده حاملدر. بو سببله کریم دیه خطاب اولندی. و بحسب الخلافه ملک وجودک متصرفیدر. و جمیع قوانک رئیسی اولدیغندن "سید" دیه خطاب اولندی. عالم کونک اقتضای ذاتیسی و استعدادکک مطلوبی اولان شریعتی احمدیه‌یی محافظه ایت. و ملکک اولان وجود انسانی پی آنک محافظه‌سنه خادم قیل. عکسنی یاپماکه سنک اوزریکه عکسی واقع اولور. یعنی احکام شریعتی محافظه‌دن انحراف و ملکک اولان وجود انسانی پی آنک غیرینده استخدام ایتمه. اگر بویله عکسنی یاپارسه‌ک مقام اصلیک عالم علوی ایکن بو مقام اصلی یه رجوع ایده‌میوب او مقامک عکسی اولان [۲۷۱] درکات سفلیه‌ده قالیرسک. زیرا نفس، وظیفه‌سی احکام شرعیه‌یه مخالفتدن عبارت اولان امیر هوایه تابع اولوب ده سن دخی حلیله‌مدر؛ دیه نفس ایله برابر اولور ایسه‌ک چاه حذلانه دوشر و حسرت و ندامت ایچنده قالیرسک.

و هر بر آنده احکام ظاهره و اسرار باطنیه رعایت خصوصنده نظردن غافل اولماکه او احکام ظاهره و اسرار باطنه‌دن انسانده بزم ذکر ایتدیکمز طبقات عوالم اوزرنده، الله تعالینک سکا وحب ایلدیکی شیلر متولددر. یعنی انسانده حواس ظاهره و باطنه واردرکه بونلر حقنده کی تفصیلات یوقاریده بیان اولندی. و بونلر خلیفه‌یه مخصوص بر طاقم پنجره‌لر و قاپولردرکه حواس ظاهره‌یه بر طاقم احکام ظاهره و حواس باطنیه‌یه دخی اسرار باطنه تعلق ایلر. و بونلرک ایکسندن دخی انسانده مندرمج اولان طبقات عوالم اوزرنده الله تعالینک سکا وحب ایلدیکی شیلر یعنی اعطیات اسمائیه متولد و ظاهر اولور.

بناءً علیه سن حواس خمسۀ ظاهره‌کدن صادر اولان احکامه و حواس خمسۀ باطنه‌که وارد اولان اساراره دقت ایت. بو عطایای اسمائیه اسم هادی حضرتندمنی؛ یوقسه مضل حضرتندمنی وارد اولویور. بویله‌جه آنلرک ماهیتلرینه نظردن غافل اولما. سنک بو تفتیشات و مراقبات متمادیه‌کدن صکره، بو مراقباتک وزیرک اولان عقله تدرج یعنی سرایت و انتقال ایلر. بناءً علیه کاتبکه یعنی قوۀ خیالیه‌ک و مملکتکده اولان هر بر والیه‌یه یعنی قوای متصرفه‌که اولان نظر دقت بو حال اوزرینه اولور. اگر محیطکک افعال و حرکتندن سکا حداث مستولی اولورسه بو اوفکه‌یی هضم ایتمکی و بویوکره توقیر و احترامی و کوچوکره مرحمتی و محسن اولان کیمسنک احساننی کوروب تقدیر ایتمکی و کوردیکک فنالقلره قارشنی کوز یوممایی و خلقک زله‌سندن یعنی مصر اولمامق اوزره آنلردن صادر اولان قباحتلردن و سقطه‌دن یعنی بلا اختیار و تصنع خلقدن صدور ایدن قصورلرون تفاغلی اوزریکه واجب قیل. و زله و سقطه‌نک [۲۷۲] ایضاحی بودرکه کوز باقلمه‌سی جائز اولمایان بر شیئۀ فضولی اولارق باقار ویاخود لسان سویلنمسی مناسب اولمایان بر لفظی فضولی اولارق سویلر.

امدی اوفکه‌یی هضم ایتمه‌نک چاره‌سی استغفار و کندوسنده حداث واقع اولان شیدن رجوع ایتمکدر. سن سنه‌لرجه اغماض عین ایتمین ویاخود زمانلرجه بلا استغفار ساکت اولان کیمسه‌لرکی اولما. و بویوکره توقیر و احترامه کلنجه بویوکره هرنه قدر ظاهرده یاش اعتباریه اولور ایسه‌ده باطنده یاش ایچون حظ یوقدر. یعنی باطنده و معناده کنجک و اختیارلق یوقدر. باطنده بویوکره آنجق شرف و مرتبه ایلدر. باطنده کی کوچوکره دخی کذالک بو نسبت اوزره‌در. و احسان محسنک رؤیتنه کلنجه کوز و قولاق کی سنک عمالکدن یعنی مملکتکک والیلردن بر والی سکا احسان ایلدیکی یعنی شرعه مطابق عمل ایلدیکی وقت بو عمل و احسان اوزرینه آنلرک کندی مقاملردن بو والیره بر چوق عطا ایتمکی اوزرینه واجب بیل. و بو عطارک آنلره ذکر ایدلمسی لایق اولماز. زیرا بوندن تزکیۀ نفس تولد ایلر. حال بوکه حق تعالی حضرتلری [فلانزکوا انفسکم] بویورمشدر. و خلیفه‌نک مملکت انسانیده کی عین و سمع کی والیرینک احساننه قارشنی آنک عطای کثیری فعلاً شکریدر.

و سری صقطعی حضرتلری، جنید بغدادی حضرتلرینه "شکر حقنده نه دیرسک؟" دیه صوردی. او حضرت، "شکر، حق تعالینک ویردیکی نعمتله ایله معسیتلره عودت ایتمه‌مکدر." جوابنی ویردی. سمع و بصر کی قوی وجود انسانیده حق تعالینک نعم ظاهره‌سیدر. بونلری حدود شرعیه دائره‌سندۀ استعمال ایتمک شکر فعلیدر. و آنلرک هر آنده شرعه مطابق عمللرده استخدامی شکر فعلی متوالی و احسان متتابعیدر. و عطای کثیرک بر معناسی دخی بودرکه بو کی قوانک حدود شرعیه دائره‌سندۀ عمللری رسوخ بولنجه، آرتق آنلرک ریاضات و مجاهدات ایله تأدیلرینه و [وَلَا تَنْسَ نَصِيبَكَ مِنَ الدُّنْيَا وَأَحْسِنَ كَمَا أَحْسَنَ اللَّهُ إِلَيْكَ] یعنی "دنیا‌دن نصیبکی

[۲۷۳] اونوتمه و الله تعالينك سكا، احسان ايلديكي كبي احسان ايله. " آيت كريمه سي موجبجه مباحات ايله تنعمدن منعلرينه لزوم قالماز. بو حال آنلرك نعم ظاهرة الهية ايله تالطيفلري ديمك اولور.

ای سید کریم اولان خلیفه سکا شونی ده وصیت ایدرم که ملکده اموردن بر امرک حکمنی درحال تنفیذ و اجرا ایتمه. اولاً بو امرک عاقبتی تأمل ایت. اگر بو تأمل نتیجه سنده او امرک عاقبتی خیر اولدیغنی کورور ایسه ک اجرا ایت. عکسی حالده او امرک اجراسندن صرف نظر ايله اجراسنه مأمور اولدیغک ایشلرکده یعنی طاعات و عباداتده تأنی ايله. هر خاطره خطور ایدن عبادتی اجرا ایدهیم ديه عجله ایتمه. زیرا علل چوقدر. یعنی ظاهری طاعت و عبادت و باطنی معصیت اولان امور پک چوقدر. محقق نفس، ظاهری طاعت و باطنی معصیت اولدیغی ایچون کندوسنه مخالفت اولنمق لازم کلن ایشلردن بر ایش ايله امر ایدر. بو وصیت ارباب نفوس یعنی علل نفسی بیلن کیمسه لر عندنده کندوسنده عبرت اولان بر باب متصدر.

مشهوردرکه امام علی کرم الله وجهه و رضی الله عنه افندمز بر حربده کافرک برینی یاتیروب قتل ایتمک ایستدی. کافر کمال غضبندن وجه پاک علی یه توکوردی. بو حالی متعاقب جناب علی، کافرک قتلندن واز کچوب آنی سربست برافدی. کافر بو حاله حیرت ایدوب دیدیکی " یا علی، بنی اولدیرمکدن نیچون صرف نظر ایتدک؟ بونک سصربنی بکا ایضاح ایت. " سلطان المخلصن امام علی افندمز بویوردیلرکه " کفار ايله حرب فرض و عبادتدر. و سنی قتله متصدی اولدیغم وقت آنجق بو فرضی ایفا ایده جکدم. حال بوکه سن یوزومه توکورنجه، نفسمده بر حدت پیدا اولدی. اگر نفسمک بو حدتی ائناسنده سنی قتل ایتمش اولسه، امر عبادته نفسمک آرزوسنی دخی تشریک ایتمش اولاجقدم. حق تعالی حضرتلری ایسه [ولا یشرک بعبادة ربه احداً] بویوروب [۲۷۴] کندی عبادتنه هیچ بر شینک تشریک اولنمامسنی امر ایدر. بناءً علیه صورتده طاعت و عبادت و باطنده شرک و معصیت اولان بو امری اجرادن واز کچدم. " کافر "یا علی، نه عالی دینک واردر. " دیوب مسلمان اولمشدر. بو قصه مثنوی شریفک برنجی جلدنده جناب مولانا رضی الله عنه افندمز طرافندن حقایق و دقایقه بیان بویورلمشدر. والحاصل ظاهرده طاعت و باطنده معصیت اولان بر چوق امور -تزکرة الاولیا- و -نفحات الانس- و -رشحات عین الحیات- کبی کتابلرده اولیاء اللهدن نقلاً ایضاح و تفصیل اولنمشدر.

متن

[یا ایها السید الکریم والذی او صیک به ان لا تتحلی لرعیتهک الا لمحۃ بارق او خیال طارق فانهم لا یعرفون قدر الخلافة لعقور هم فربما بادامة التحلی اساء وا الادب بل لا یكون الا كذلك ولو بسط الله الرزق لعباده لبغوا فی الارض ولكن ینزل بقدر ما یشاء فقد نبه علی مقام القبضی والتحلی هنا انما هو اظهار التوحید یوما ما او فی نازلة مالا فی کل النوازل لان استدامة التحلی یؤدی الی تعطیل الاحکام والدیانات و اذا کان كذلك خرب الملك عاجلاً و آجلاً فالله الله ولا لمحۃ بارق من التوحید]

ترجمه

"ای کریم اولان سید، سکا شونکله ده وصیت ایدرم که رعیتهک ایچون لمحۃ بارق و خیال طارقک غیری تحلی ایتیمیه سک. زیرا آنلر قصورلرندن ناشی خلافتک قدرینی بیلمز لر. [۲۷۵] بناءً علیه چوق کره ادامۃ تحلی سببيله سؤ ادب ایدر لر. بلکه بونک غیری واقع اولماز. و الله تعالی رزقی عبادینه بسط ایتسه، یریوزنده بغی ایدر لر ایدی. ولكن دیله دیکی مقدار ايله تنزیل ایدر. امدی مقام قبض اوزرینه تنبیه ایلدی. و تحلی بوراده آرا صره ویا هر بر حادثه ده دکل، بعض حادثه ده اظهار توحیددر. زیرا استدامة تحلی احکام و دیاناتک تعطیلنی مؤدی اولور. و بویله اولنجه ده ملک عاجلاً و عاجلاً خراب اولور. امدی توحیددن لمحۃ بارقک غیرندن صاقین صاقین."

شرح

ای کریم اولان سید، (روحه خطابدر و خلیفه ظاهر ایچون دخی حصۃ معنی واردر.) سکا شونکله ده وصیت ایدرم که رعیتهک و تبعهک ایچون لمحۃ بارق و خیال طارقک غیری تحلی ایتیمیه سک. "لمحه" بر شینک بردن بره آز کورولمسی معناسنده. "بارق" سرعتله شمشک کبی چاقوب غائب اولان شیدر. "خیال طارق" کیجه کوزه کورونوب سرعتله زائل اولان خیالدر. "تحلی" تزیین معناسنده. و براز اشاغیده بیان اولوناجغی اوزره جناب شیخ رضی الله عنه بوراده تحلی یی "اظهار توحید" معناسنده استعمال بویورمشلردر.

امدی روحک رعیته سی قوا و اعضا و جوارح اولدیغی بالاده ایضاح اولندی. خلیفه ظاهرک رعیته سی دخی آکا تابع بولنان خلقددر. خلیفه ظاهرک تحلیسی و تزیینی، افراد سائرتهک تحلیسی و تزیینه بکزه میه جکی ایچون بویله بر تزیینه ظاهر اولدیغی وقت، کندی مقامنک وحدتنی اظهار ایتمش اولور. بو تحلی و اظهار توحید دائمی

اولماملیدر. زیرا [۲۷۶] خلق قصور معرفت لرندن ناشی خلافتک قدرینی بیلمز لر. بو ادامه تحلی سببیله کندیلرنده بو حاله الفت و اعتیاد پیدا اولاجغندن چوق کره او مقامک شان علیسنه حرمت و رعایتده ادب سزلک ایدر لر. و بلکه دائماً بو حاله جرأت ایدر لر. بناءً علیه رعیتیه قارشلی تحلی آنجق لمحۀ طارق و خیال بارق قبلیندن اولمالیدر که او مقامک هیبتی رعیه اوزرندن زائل اولماسین.

روحک تحلیسنه و تزیننه کلنجه، خلافتی حسبیله مستخلف اولان حقل صفاتیله ظهوریدر. و بو ظهور عندنده قوادان ظاهر اولان صفاتک و اعضا و جوارحدن صادر اولان افعالك آنلره اضافه سی و آنلرک بونلره موهوم اولان صحابتلری قالماز. و بو حالده توحید صفات و توحید افعال ظاهر اولور. و بو حال عالم کونده حقیقتک ظهوریدر و بو حالک تمادیسلی مرتبۀ شریعت و احکام اولان مرتبۀ کونده اصلاً جائز دکلدر. زیرا قوی و اعفا بو اظهار توحید مواجهه سنده کندیلرنه مخصوص اولان وظائفی ایفا ایده مز اولور لر. نته کم مجاذیب الهیه نک حالی میدانددر. ایشته بو اظهار و ظهور توحید ارزاق الهیه دن بررزقدر. اگر بو رزقی عبادینه حق تعالی بسط و ابزال ایتسه یریوزنده بغی ایدر لر ایدی. یعنی بو مرتبۀ کونک احکامنه رعایت ایدوب قوی و اعضالرینی ماضع لهرلینده استعمال ایده مز لر ایدی. و لکن الله تعالی بو رزقی دیله دیکي مقدار یعنی عبدک استعداد و قابلیتی مقداری تنزیل ایدر. بو حال اسم قابضک اقتضاسیدر. بناءً علیه بو [ولو بسط الله الرزق لعباده لبغوا فی الارض ولكن ينزل بقدر ما يشاء] آیت کریمه سی مقام قبضه اشارت بویورر.

و بو بحثده ذکر اولونان تحلیدن مراد، آرا صیرا و یاخود هر بر حادثه ده دکل، حوادثدن بعض حادثه ده اظهار توحیددر. زیرا دائماً تحلی و اظهار توحید بالاده ذکر اولندیغی اوزره احکام شریعتک و دیاناتک تعطیلنی مؤدی اولور. چونکه محقیقک حضراتی [۲۷۷] [لو ظهرت الحقیقة لبطلت الشریعة] یعنی "اگر حقیقت ظاهر اولسه شریعت باطل اولور ایدی" بویورمشلدر. بونک بویله اولدیغی اهل حال و زوق عندنده کونش کبی ظاهر در. بیان علمیسلی بودر که شریعت اثنینیت اوزرینه مستنددر. مرسل، رسول، مرسل الیه کبی کثرات لازمدر. بو ایسه صفات و افعال حق مواجهه سنده عبادده صفات و افعال اسنادینی اقتضا ایدر. و اراده صفات الهیه دن بو صفت اولدیغی کبی عبده اضافه اولنان صفتلردن دخی بر صفتدر. و نظر شریعتده عبد مریددر و اراده سندن ناشی مسؤلدر.

بناءً علیه عالم کونده و بو مرتبۀ شهادتده اراده حق مواجهه سنده، عبده دخی اراده اثباتی لازم کلیر. بو ایسه منافی توحید صفاتدر. فقط وجودک مرتبۀ کونه تنزلنک اقتضاسی بو حال اولدیغندن مرتبۀ شهادتده اثنینیت اصل و توحید عارضیدر. و عارض اولان حالک دوامی اسیه جائز دکلدر. وقتاکه تعین شهادتی عبد موت دیدیکمز حال ایله مرفوع اولور. بو تعینه تعلق ایدن عبادات و احکام شرعیه دخی مرفوع اولور. نته کم [واعبد ربك حتى يأتيك اليقين] ایت کریمه سنده بو حقیقته اشارت بویورلور. والحاصل بو عالم تعینده علی الدوام اظهار توحید جائز دکلدر. اگر اولورسه احکام شریعت معطل اولور. و احکام شریعت معطل اولنجه، بو ملک انسانی درحال و یاخود یاواش یاوش خراب اولور. ملک عاجلاً خراب اولمسی بودر که قوی و اعضا نظام اوزره حرکت ایده میوب محیطیله منازع اولور. و بو منازعات، حضرت منصور و هندلی سرمد سرمست و امثالی حقنده روا کوریلن احواله سبب اولور. و اجلاً خراب اولمسی بودر که نظام و انتظامی بوزولان قوی و اعضایه یوماً فیوماً خلل طاری اولور. و بو خلل آنک کوندن کونه فناسنی مؤدی اولور. بویله اولنجه توحیددن لمحۀ بارقک غیرندن یعنی دوام اظهار توحیددن صاقین، صاقین. [۲۷۸]

متن سیاسة

[یا ایها السید الکریم اصغ الی سیاسة مدنیة من اخ شفیق علیک رفیق بک ینبغی لک عند ما ترید ان تبرز لاهل مملکتک وتظهر فی عالمک المتصل والمنفصل من عالم الملکوت والجبروت والشهادة فلتقدم وزیرک العقل رضی الله عنه الی جمیع مملکتک یقوم فیهم مقامک و یعرفهم بتجلیک لهم ویوقر فی نفوسهم من هیبتک وجلالک وعظیم سطوتک مالا تنفر نفوسهم به عنک ویقرر ایضاً فی قلوبهم من حنانک ولطفک ورحمتک وجودک وجسیم منتک مالا یؤدیهم الی الادلال علیک فیلقونک فی حد الاعتدال لا قانطین ولا مدلین بل معتدلین ان ارادوا الانبساط علیک قبضهم ما وقر فی نفوسهم من جبروتک وعظیم سطوتک وان ارادوا الانقباض بسطهم ما وقر فی نفوسهم من رأفتک وحنانک فهم بین الخوف والرجا فی مقام الهیبة والانس قد آمنوا العقاب وخافوا الاجلال]

کانما الطیر منهم فوق رؤسهم ** لا خوف ظلم ولكن خوف اجلال

هذا مقام لا يصح الا في الطائفة الملكوتية والكروبية واما من دونهم فمشاهدة العقاب تمنعهم من الادلال قال تعالى يخافون يوماً تتقلب فيه القلوب والابصار وقال يخافون ربهم من فوقهم يا ايها السيد واجعل عقوبة من عصاك على قدر مرتبته وقرب منزلته الاترى ابا يزيد البسطامي رضى الله عنه كيف اقام سنة كاملة ما سقى نفسه شربة ماء عقوبة لها حين امتنعت [٢٧٩] عليه لامر اراده منها لله تعالى]

ترجمه

"ای سید کریم، سکا رفیق اولان اخ شفیقکدن سیاست مدینه بی دیکله. اهل مملکتک ابراز ایتمک و عالم ملکوت و جبروتدن و شهادتدن سنک عالم متصل و منفصلکده اظهار ایلیمک مراد ایتدیکک، سکا لازم اولور.

امدی وزیرک اولان عقلی (رضی الله عنه) جمیع مملکتک تقدیم ایله که آنلرک اراسنده سنک مقامکده قائم اولسون. و سنک آنلره اولان تجلیکی بیلدرسک. و آنلرک نفوسنده سنک هیبتکی و جلالکی و سطوتکک عظمتی تقدیر و تثبیت ایله سین. آنک سببیلله آنلرک نفوسی سندن نفرت ایتمه سین. و کذلک آنلرک قلوبنده سنک شفقتکی و لطفکی و رحمتکی و جودکی و سنک اوزرینه ادلاله مؤدی اولمیان منتکک جسامتنی تقریر ایله سین. بویله اولنجه آنلر سکا قانطین و مدلین اوله رق دکل، بلکه معتدلین اوله رق، حد اعتدالده ملاقی اولورلر. اکر آنلر سکا قارشى انبساطی مراد ایدرلرسه، سنک جبروتکدن و عظیم سطوتکدن آنلرک نفوسنده اولان شی، آنلری قبض ایدر. و اکر انقباضی مراد ایدرلرسه، سنک رأفتکدن و شفقتکدن آنلرک نفوسنده مقرر اولان شی، آنلری بسط ایدر. امدی آنلر مقام هیبت و انسده خوف و رجا اراسنده اولوب عقابدن امین و اجلالندن خائف اولورلر.

کویا آنلرک باشنه قوشلر قونمشدر** آنلرده خوف ظلم دکل ولکن خوف اجلال واردر. بو مقام آنجق طائفة ملکوتیه کروبییه حقنده صحیح و ثابت اولور. و آنلرک غیرینه کلنجه، مشاهده عقاب آنلری ادلالدن منع ایدر. حق تعالی بویورر. "قلوب و ابصارک تقلب ایلدیکی کونده [٢٨٠] آنلر قورقارلر." وینه بویورر: "آنلر فوقلرنده کی ربلرندن قورقارلر." ای سید، سکا عصیان ایدنه، آنک مرتبه سی و قرب منزلتی مقدارنجه عقوبت ایله. بیایزد بسطامی رضى الله عنهمی کورمز میسک؟ الله تعالی ایچون مراد ایلدیکی بر امره ممانعت ایلدیکی حینده، نفسنه عقوبت ایچون نصل بر سنه کامله صو ایچرمدی."

شرح

ای سید کریم، -باطنده روحه ظاهرده شرائطی جامع اولان امامه خطابدر-. امورکده سکا رفاقت ایدن برادر شفیقکدن سیاست مدینه بی یعنی مملکتک ظاهراً و باطناً انتظامنه تعلق ایلین اصول اداره بی دیکله. روحک مملکتی جسم و امامک مملکتی معلومدر. مملکتکده کی اهالیه بر شی ابرازینی و عالم ملکوت و جبروتدن و شهادتدن سنک عالم متصل و منفصلکده بر شی اظهارینی مراد ایتدیکک وقت او اصول اداره سکا لازم اولور. روحک اهل مملکتی قوای ظاهره و باطنه در. قوای ظاهره عالم شهادتدن و قوای باطنه عالم ملکوت و جبروتدندر. روحک عالم متصلی بالاده حاضره تعبیر اولنان قلب و عالم منفصلی بادیه تعبیر اولنان حواسدر. امدی وزیرک اولان عقلی "که الله تعالی او عقلدن راضی اولسون." جمیع مملکتک اهالیسنه تقدیم ایله که آنلرک اراسنده سنک مقامکده قائم اولسون و سنک آنلرک اوزرینه تصرفله اولان تجلیکی بیلدرسین. آنلرک نفسلرنده و ذاتلرنده سنک هیبتکی و جلالکی و سطوتکک عظمتی تقریر ایله سین؛ فقط بو اخطار و انزار او وجه ایلله اولسون که آنک سببیلله آنلرک نفسلری و ذاتلری سندن نفرتله سنک هیبت و جلالکدن قاچاقق یر اراماسینلر. بلکه بو تجلیک آنلری سنک مخبته و سندن [٢٨١] عنایت طلبنه سوق ایله سین. بناءً علیه وزیرک آنلره سنک هیبت و جلالکی بیلدیردیکی کبی، آنلرک قلیبلرنده سنک شفقتکی و لطفکی و رحمتکی و جود و کرمکی و سکا قارشى نازلانمه لرینه سبب اولمیه جق صورتده سنک آنلر اوزرینه اولان احسانکک جسامتنی تقریر ایله سین. ایشته بو ایکی صورت دائره سنده اولان تجلیک سببیلله آنلر سکا بسبتون نومید ویا بسبتون لالابالی و اهل ناز اوله رق دکل، بلکه بو ایکی طویغو کندولرنده معتدل اوله رق، حد اعتدالده ملاقی اولورلر. اکر آنلر سکا قارشى انبساط دائره سنده معامله یه میل ایتسه لر، آنلرک قلیبلرنده یرلشن جبروتکک و عظیم سطوتکک آنلری قبض ایدر. و صیقار؛ حدسز انبساطدن منع ایدر. و اکر آنلر سنک هیبت جلالکک غله بسیله انقباضه میل ایتسه لر، سنک رأفتکک و شفقتکک ملاحظه سی آنلره انبساط بخش ایدر. بو صورتده آنلر مقام هیبت و انسده خوف و رجا اراسنده اولوب عقابدن امین و اجلالندن قورقار بر حالد بولورلر. بو حال ایچنده آنلرک حرکاتنده او یله بر سکونت و تائی اولورکه کویا آنلرک باشنه قوشلر قونمشدرده ادنی بر حرکت ایلله اوچاقلرندن خوف ایدرلر.

آنلرده کی خوف، خوف ظلم دکل، خوف اجلالدر. یعنی سیدمژک بزه حقسزیره قهری توجه ایدر؛ دیه قورقمازلر؛ بلکه رأفت و شفقتی و انواع احساننی بیلدکری حالده، کمال عظمتی مواجهه‌سند لوزاندردلر.

بو مقام کثافت بشریه‌دن انسلاخ ایدوب بحر وحدتده مستغرق اولان و حدیث قدسیده بویوردیغی اوزره حق تعالی آنلرک سمع و بصری و سائر قوی و اعضاسی اولوب ملائکه مقربینک صفاتیله متصف بولنان طائفه حقنده صحیح و ثابت اولورکه آنلره طائفه ملکوتیه کروییه دینور. [الا ان اولیاء الله لا خوف علیهم ولا هم یحزنون] [۲۸۲] آیت کریمه‌سی مصداقجه آنلرده خوف و حزن یوقدر. وجود عبدانیلری وجود حقانیده مستغرقدر. فقط بو طائفه‌دن غیری اولان کیمسه‌لره کلنجه، مشاهده عقاب آنلری ادلالدن یعنی انبساطه میل ایله نازلانمقدن منع ایدر. نته کم حق تعالی بویورر: "قلوب و ابصارک تقلب ایلدیکی کونده آنلر قورقارلر." وینه بویورر: "آنلر فوقلرنده کی ربلرندن قورقارلر." بوراده کی فوق، فوق مکانی دکل، [وهو القاهر فوق عباده] آیت کریمه‌سند بیان بیوردیغی اوزره فوق معنیدر.

ای سید اولان روح سکا عصیان ایدن قوی و حواسه آنک مرتبه‌سی مقتضاسنجه و قرب منزلتی مقدارنجه جزا ایت. بیازید بسطامی رضی الله عنیه کورمزیمسک، و آنک منقبه‌سنی ایشتمدکم؟ رضای باری ایچون اجراسنی مراد ایلدیکی بر امره مخالفت ایلدیکی وقت، نفسنه عقوبت و جزا ایچون تمام بر سنه نصل صو ایچیرمدی!

متن تکمله حکمیه

[ایها السید الکریم نزه نفسک عن الدنیا و او طارها و اجعلها خادمة لک و لرعیتک و ما الدنیا الی جانب منصبک الذی اهلك الله الیه المقدس عن تعلق الکنونین به فکیف عن الدنیا الی مقتها الله تعالی و ما نظر الیه من حین خلقها و ناهیک تشبیه النبی صلی الله علیه و سلم ایها بالجیفة و المزیلة مع اخباره انها لا تساوی عند الله جناح بعوضة و انها ملعونة ملعونة ما فیها الا ما کان من ذکر الله اوریجمل بهمة خلیفة مثلك قد خلقه الله نوراً جوهرة [۲۸۳] بین ان یلحظ ببصره او بطرفه الی جیفة او مزیلة او یتکالب علیها و قد قال تعالی یا دنیا اخدمی من خدمتی و خدمی من خدمک فالدنیا و فقلک الله تطلبک حتی توفیک ما قدره لک من استخلفک من جاهک فتحلی بالاشفاق لر غیک و اجمل فی طلب ماسخره لک و اجتهد بنجاتک و تخلیص نفسک باشتغالک بما کلفک من الاوامر و النواهی و الحدود فعلیک بالاعراض عن الدنیا تأتیک راغمة خادمة و الذی یأتیک منها ویصل الیک و انت مقبل علیها هو الذی یصل الیک و انت معرض عنها ذکر کعب الاحبار ان الله تعالی ذکر فی التورات یا ابن آدم ان رضیت بما قسمت لک ارحت قلبک و بدنک و انت محمود و ان لم ترض بما قسمت لک سلطت علیک الدنیا حتی ترکض فیها رکض الوحوش فی البریة ثم وعزتی و جلالی لا تنال منها الا ما قدرت لک و انت مذموم فعلق الراحة بالقلب مع البدن اذ لا یصح طلب شیء من غیر ارادة اذ هی المحركة للباعث علی البحث و التفتیش و الارادة من خاصتک المصرفة لعامتک فان تصرفت فی المضمون تصرفاً کلیاً لم تنهياً لا مثال او امرک علیها و عند عدولها عن ذلك کنت لئیماً علی رعیتک علی ما یرد فی داخل الباب]

ترجمه تکمله حکمیه

"ای سید کریم، نفسکی دنیادن و آنک احتیاجندن تنزیه ایت. و آنی کندیکه و رعیه که خادم قیل. الله تعالینک سنی آکا اهل قیلدیغی منصبکه نسبه دنیا نه‌در؟ [۲۸۴] که او کندیسنه کونینک تعلقندن مقدسدر. امدی دنیانک تعلقی نصل اولورکه الله تعالی اکا بغض ایتدی. و خلقی حینندن بری آکا نظر ایتدی. و نبی صلی الله علیه و سلمک آنی جیفه‌یه و مزیله‌یه تشبیهی سکا کافیدر. و آنک اخباریله الله تعالینک عندنده او، سیوری سینکک قنادینه مساوی دکلدر. و او ملعوندر. و انده اولانلر ملعوندر. آنجق ذکر الله جنسندن اولان شیء مستثنادر. الله تعالینک بر جوهر نوری ظاهر اوله‌رق خلق ایتدیکی سنک کبی بر خلیفه‌نک همتنه، تماماً ویا کوز اوجی ایله جیفه‌یه ویا مزیله‌یه باقمق ویا آکا صالدریمق یا قشیرمی؟ و حق تعالی بویوردی که "ای دنیا بکا خدمت ایدنه خدمت ایت، و سکا خدمت ایدنی استخدام ایله."

امدی الله تعالی سنی موفق ایلسون، سنک منصبکی سکا استخلاف ایدن جانبندن، سکا تقدیر اولنان شیء، سکا وفا ایدنجیه قدر، دنیا سکا طالبدر. بناءً علیه رعیه که اشفاق ایله متحلی اول. سکا مسخر ایلدیکی شیء طلبده اجمال ایت. و نجاتکه و اوامر و نواهی و حدوددن سکا تکلیف ایلدیکی شیله اشتغالک سببیه

نفسك تخلصكه جهد ايله. بويله اولنجه دنيان اعراض اوزرينه لازم قيل. سن اكا اقبال ايتسهك دخي آندن سكا كلن شي ايستر ايسته مز خادم اوله رق سكا كلير. و سكا واصل اولر. و سن آندن اعراض ايتسهك ده ينه سكا واصل اولور. كعب الاخبار بيان ايدر كه الله تعالى توراته ذكر ايلدي كه "اي ابن آدم اكر بنم سكا قسمت ايتديكمه راضي اولور ايسهك قلبك و بدنك راحت اولور و سن ده محمود اولورسك و اكر بنم سكا قسمت ايلديكمه راضي اولمازسهك سكا دنيايي مسلط ايدرم؛ بريده و خوشك حركتي كي آنده حركت ايدرسك. بعده عزم و جلالم حقيچون سن مذموم اولديغك حالده آندن آنجق بنم سكا تقدير ايلديكم شئي نائل اولورسك." امدى بدن ايله قلبه راحتي تعليق ايت. [۲۸۵] زيرا اراده سز بر شينك طلبى صحيح اولماز. چونكه بحث و تفتيش اوزرينه باعث ايچون او محركد. و اراده سنك عامهك ايچون مصرف اولان خاصه كدر. و اكر مضمونده تصرف كلي ايله تصرف ايدرسه، آنك اوزرينه اولان امرليكيك امثالنه تهيا ايلمز. و آنك بوندن عدولى عندنده، سن داخل بابده ايراد ايديله جك اولان شي اوزرينه رعيتكه لثيم اولورسك."

شرح

يعنى اى سيد كريم اولان روح، ذاتكي دنيان و دنيانك احتياجنندن وارسته قيل. و او دنيايي ذاتكه و رعيهك اولان قواكه و اعضاكه خادم ايله. زيرا سنك مرتبه شاهادته ظهورك سنده كي كمالاتك اظهاري ايچوندر. و حقيقتده دنيانك وجودي بو مقصده خدمت ايچوندر. اكر سن دنيانك احكامنده مستغرق اولور ايسهك بو مقصد عالي فوت اولور. حال بوكه الله تعالى سنى اهل قيلديغي خلافت منصبه نسبة دنيا نه در؟ بو منصب خلافت كندوسنه دنيا و آخرتك تعلقندن پاك و مقدسدر. زيرا حقيقتده سنك ايله حق اراسنده مراتب كونيهدن هيچ بر مرتبه يوقدر. اكر دنيايه و آخرته علاقه ايدرسهك، بونلر حق ايله سنك اراكده حجاب اولور. نته كم (الدنيا حرام على اهل الاخرة حرام والاخرة حرام على اهل الدنيا وهما حرامان على اهل الله) يعنى "دنيا اهل آخرته حرامدر. و آخرت اهل دنيايه حرامدر. و هر ايكيسي ده اهل الله حرامدر." بويورلمشدر. حال بويله ايكن الله تعالىنك بغض ايتديكي و ياراتديغي حيندن برى هيچ بر قيمت و يرمديكي دنيايه تعلقك نصل اولور؟ و او دنيانك هيچ بر قيمتي اولمديغنه دليل ايسترسهك، نبى صلى الله عليه و سلم افندمك آنى [۲۸۶] جيفهيه و مزبلهيه تشبيه بويورمسي كافيدر. نته كم حديث شريفده (الدنيا جيفة وطالبها كلاب) يعنى "دنيا جيفه در و آنك طالبلىر كبلردر." بويورلمشدر. و ينه صلى الله عليه و سلم افندمك (لو كانت الدنيا تعدل عند الله جناح بعوضة ما سقى منها كافراً شربة ماء) يعنى "اكر دنيا عند اللهده بر سيورى سينك قانادنه معادل اولسه ايدى؛ آندن بر كافر بر ايچيم صو و يرمز ايدى." و (الدنيا ملعونة وملعون ما فيها الا ما كان من ذكر الله) يعنى "دنيا ملعونه در و آنده اولان دخي ملعوندر؛ آنجق ذكر الله جنسندن اولان شي ملعون دكلدر." حديث شريفلىله واقع اولان اخباريله الله تعالىنك عندنده او دنيا سيورى سينك قانادينه مساوى دكلدر. و او ملعوندر. يعنى حقدن بعيددر. و آنده اولان شيلر دخي ملعون و بعيددر. آنجق دنياده ذكر الله جنسندن اولان شيلر ملعون و بعيد دكلدر.

معلوم اولسون كه دنيانك ملعون و بعيد المسى بعد صوري دكلدر. بلكه بعد معنويدر. زيرا دنيا مراتب وجود حقدن بر مرتبه در. و حق تعالى [فاينما تولوا فثم وجه الله] آيت كريمه سى موجبجه آنده ذاتي و صفاتي و اسماسى و افعالي ايله ظاهر در. و حق تعالى [وهو معكم اينما كنتم] آيت كريمه سى موجبجه جميع مظاهر ايله برابر در. بناءً عليه حقك برابر اولديغي بر يرده لعن و بعد يوقدر. بعد، آنجق بو حقيقتدن جاهل و غافل اولانلره نظر آدر. زيرا جاهل كندينك و عالمك وجوديني مستقل و حقك وجودندن آيري كورور. و بو كوروشدن بالطبع بعد حاصل اولور. عارف ايسه بو حقيقتي بيلديكي و آنك بو معرفتي ذكر الله جنسندن بولنديغي و بو معرفتك محل تحصيلي ايسه دنيا اولديغي جهته اكا كوره دنيا ايچون لعن و بعد يوقدر. زيرا حديث شريف موجبجه دنياده ذكر الله [۲۸۷] جنسندن اولان شيلر ملعون دكلدر. امدى عارفك نظري بويله اولنجه آنك دنيا ايله مناسبتي دنيانك عيني ايچون دكل، آنجق حق ايچون اولمش اولور.

امدى اى سيد كريم الله تعالىنك ظاهر بر جوهر نور اوله رق خلق ايتديكي سنك كي بر خليفهك همته كوز اوجي ويا نظر تام ايله محضا عينندن طولايي جيفه و مزبله الوان دنيايه قيمت و يروب بامق و اكا كبلر كي صالديرمق ياقيشيرمي؟ و دنيايه عينندن طولايي مجلوب اولوب اكا خدمتلىر ايتكم لايق اولورمي؟ حق تعالى حضرتلى "اي دنيا بكا خدمت ايدنه خدمت ايت، و سكا خدمت ايدنى استخدام ايله." بويورمشدر. زيرا دنيانك خلقندن مقصود اولان شي عارف كامل ظهوريدر. و دنيا بالجمله لوازم و لواحقى ايله آكا خادم اولمق ايچون مخلوقدر. نته كم حضرت شعدى بويورر:

بيت

ابر و باد و مه و خورشید فلک در کارند * * تاتونانی به کف آری و به غفلت نخوری
همه از بهر تو سرگشته و فرمان براند * * شرط انصاف نباشد که تو فرمان نبری

ترجمه

بولوطلر، روزکارلر، و فلکک آبی و کونشی، الکه بر مقدار اتمک کچیرمهک و غفلت ایله بییمه مهک ایچون خدمت ایچنده درلر. و هپسی سنک ایچون حیران و مطیع درلر. سنک مأمور اولدیغک خدمتی ایفا ایتمه مهک شرط انصاف دکلدر.

امدی انسانک مأمور اولدیغی خدمت تحصیل معرفت و بو معرفت دائره سنده معبودینه عبادتدر. اگر مطلوبی ترک ایدوب ملعبه صبیان مثابه سنده اولان امور دنیایه مشغول اولور ایسهک [۲۸۸] دنیا سکا خادم اولماز. سن دنیایه خادم اولمش اولورسک. حال بوکه وجود عنصرینکک قوامی ایچون، دنیادن سکا لازم اولان شی نه ایسه، سکا منصب خلافتی بخش و سنی استخلاف ایدن حق ازلده کندی جانبدن سکا تقدیر ایتمش اولدیغی او شی، سکا کفایت ایده جک مقدرده کلوب سنی بولور؛ بناء علیه رعیهک اولان حواس و اعضا که اشفاق ایله متحلی اول. و آنلری امور دنیایه فضولی اوله رق ظالمانه اشغال ایدوب یورمه. فقط "مادام که احتیاجات دنیویهم بکا ازلده تقدیر اولنمشدر. و مطلقاً بکا کله جکدر؛ او حال ده اسبابه تشبثی ترک ایدهیم." ده دیمه. حقک سکا مسخر ایلدیکی بو حوایجک طلبنده مجماً اسبابه تشبث ایله و بو طلبده کلفت و مبالغه ایتمه؛ زیرا مقرر اولمیان شی حقنده نه قدر اختیار کلفت و مبالغه ایتمهک سکا کلمز. بیهوده یورولمش اولورسک. اهل دنیانک احوالنه نظر ایدرسهک، بو حالک بیکلرجه مثالی کورورسک. و انسان طوغدیغی کوندنبری احوالی محاسبه ایده جک اولورسه، کورورکه بیکلرجه مرادندن آنجق بر قاچنه نائل اولمشدر. احوال سائره سی عقل و خیالندن کچمه مش اولان شیلدر. مادام که حقیقت حال بودر؛ او حالده طلبده اجمال ایدوب نجاتکه و اوامر و نواهی دن و حدوددن حقک سکا تکلیف ایلدیکی شیه اشتغالک سببی ایله نفسکی قورتارمغه چابالا. بویله اولنجه مظاهر دنیویهدن یوز چویرمکی اوزریکه واجب قیل. و اختیار کلفت ایله دنیای مصرانه طلبدن واز کچ. زیرا سن کمال محبتله دنیایه توجه ایتمهک، ازلده مقدر اولان شی نه ایسه، ایستر ایسته مز سکا خادم اوله رق کله جک اولان آنجق اودر. و آندن اعراض ایدوب کرهاً و مجماً اسبابه تشبث ایتمهک ینه کله جک اولان اودر.

بو حالی توضیحاً اصحاب کرامدن کعب الاخبار رضی الله عنه حق تعالی حضرتلرینک [۲۸۹] بالاده ترجمه اولنان تورات شریفده کی خطابنی بیان ایدر. امدی سن بو حقیقتی بیلهرک طلبده اجمال ایدوب رعیهک اولان قوی و اعضاک حقنده شفقت ایله معامله ایدرسهک بالطبع هم بدن و هم ده قلب راحت ایدر. شو حالده سن بدن ایله قلبه راحتی تعلیق و تثبیت ایت. سن بویله یاپنجه اولاً قلبده بر طاقم بیهوده املر منقطع و بعده او املرک اراده حصولی زائل اولور. چونکه اراده سز بر شیئک طلبی صحیح اولماز. و اراده بحث و تفتیشه باعث ایچون محرکدر. مثلاً کولکده غنا املی اولنجه، اراده آنک اسباب حصولنه مصروف اولور. و اراده سنک عامه کده یعنی قوی و اعضاکده تصرف ایدن خاصه کدر. یعنی قلبکدر. و اگر خاصهک مضمونده یعنی هر هانکی بر معنائک حصولنده مستغرق اولوب تصرف کلی ایله تصرف ایدرسه عامهک یعنی قوی و اعضاک و او تصرف تختنده زیون اولور. و سن خاصهک اولان قلبکه امر و نهی و حدود الهیه عائد بر طاقم امرلر ویرمش اولسهک دخی آرتق اکا امتثاله حاضر اولماز. زیرا باشقه بر معناده مستغرقدر. و او سنک امرلریکه امتثاله ایده مینجه، سن، بو بابده مزکور اولوب آتیده ایضاح ایدیله جک اولان درت صنفدن رعیهک ایچون لثیم اولان صنفه داخل اولورسک.

متن

[فאלله الله اجهد ان لا تتعلق لك ارادة الا بمراد محبوبك ومطلوبك سبحانه من جهة ظاهر الامر وباطن الارادة بعد وقوع المراد المؤدى الى العلم بان ذلك الواقع لو لا ما سبق في العلم على ذلك وتعلقت به الارادة لما وقع على ذلك الوصف مع جواز تبدله في نفسه في وقوعه على غير ذلك الوصف الكيفية فاذا تقرر هذا فانا اضرب لك مثلاً لمن لم يفهم من عمالك وولاتك فيما تقدم [۲۹۰] من طلب الرزق الذي لا بد منه في طلب الدنيا والاعراض عنها والقوت منها والحق سبحانه والله المثل الاعلى وهو العزيز الحكيم رجل صرف وجهه الى الشمس فرجع ظله خلفه فقصد نحو الشمس فاتبعه ظله ولم يلحقه ولا نال منه وفي الاستوى يعني استواء الشمس في فبة الفلك على رأس الرجل سرلا ينكشف ولا نودعه كتابا وهو موجود في قوله تعالى ثم قبضناه الينا قبضاً يسيراً ثم نرجع الى المثال فنقول ثم هذا الرجل ان اقبل بو جهه على ظله واستدير الشمس وجرى ليلحق ظله فهو لا يلحق الظل وقد فاتته حظله من الشمس وهم الذين قال الله جل ذكره فيهم ارجعوا وراءكم فالتمسوا نوراً وما لحق من الظل الا ما تحت قدميه وهو الحاصل له في استدباره الظل

فان ذلك الرجل والشمس وجود الحق والظل الدنيا وما حصل تحت قدميك القوت الذي لا بد منه يا ايها السيد الكريم وهل خلقت الدنيا الا من اجلك وخلقك سبحانه من اجله فوجدك له واوجد الاشياء لك انزل في التوراة يا ابن ادم خلقت الاشياء من اجلك وخلقتك من اجلى فلا تهتك ما خلقت من اجلى فيما خلقت من اجلك وقال تعالى في القرآن العظيم وما خلقت الجن والانس الا ليعبدون ما اريد منهم من رزق وقال تعالى ومن رحمته جعل لكم الليل والنهار لتسكنوا فيه ولتبتغوا من فضله وقال تعالى الله الذي جعل لكم الانعام لتركبوا منها ومنها تأكلون والخيول والبغال والحمير لتركبوها وزينة و امثال هذا مما لا يحصى في القرآن كثيرة] ترجمه

"صاقين، صاقين. امرك ظاهري جهتندن محبوبك و مطلوبك اولان حقك مرادينك غيرينه اراده كك تعلق ايتمامسنة چاليش. و باطنك اراده سي علمه مؤدى اولان [۲۹۱] مرادك وقوعندن صكره در كه بو واقع، علمده بونك اوزرينه مسبوق اولمسه ايدى و آكا اراده تعلق ايتمسه ايدى؛ بو وصف و كيفيتك غيرى اوزرينه آنك وقوعنده كندى نفسكده آنك جواز تبدلى ايله برابر بو وصف اوزرينه واقع اولماز ايدى.

امدى وقتاكه بو تقرر ايتدى: بز دينانك طلبنى و آندن اعراضى و آندن اولان قوتى ضرورى قيلان طلب رزق جنسندن اولجه ذكر اولنان شى حقنده، سنك عالمكدن و واليركدن اكلاميان كيمسه يه بر مثال كتيره لم. و حق تعالى [ولله المثل الا على وهو العزيز الحكيم] بويورر. شويله كه بر آدم يوزينى كونشه چويرر؛ آنك كولكه سي آرقه سنه دوشر. كونش طرفنه يوروينجه كولكه سي آكا تابع اولور. و آكا ايريشمز. و اكا نائل اولماز. و استواده يعنى استواء شمسده قبه فلكده آنك باشى اوزرنده در. بر سر واردركه كشف اولنماز و يازلمق صورتيله توديع اولنماز. و او حق تعالينك [ثم قبضناه اليها قبضا يسيرا] قولنده موجوددر. بعده مثاله رجوع ايدوب ديرزكه آندن صكره بو آدم اكر يوزينى كولكه سنه چويروب كونشه آرقه سنى دونر و كولكه سنه يتشمك ايچون يوروسه او كيمسه كولكه يه يتشه مز. و كونشدن اولان حظنى ده فوت ايدر. و آنلر شونلردركه الله تعالى جل ذكره حقلرنده [ارجعوا ورائكم فالتمسوا نورا] يعنى "ارقه كزه دونكزده بر نور التماس ايديكز." بويوردى. و او كيمسه ظلدن آنجق ايكي آياقلىرلى آلتنده اولان شينه لاحق اولدى. و او دخی آنك شمسده استدابارنده كنديسى ايچون حاصلدر.

امدى محقق بو آدم و كونش، وجود حق و ظل دنيا در. و ايكي آياغنك آلتنده اولان شى ده وجودى ضرورى اولان قوتدر. اى سيد كريم، دنيا آنجق سنك ايچون خلق اولندى. [۲۹۲] و حق سبحانه سنى آنك ايچون خلق ايتدى. و آنك ايچون ايجاد ايلدى. و اشياى سنك ايچون ايجاد ايتدى. تورانده انزال ايلدى كه "اى آدم اوغلى، اشياى سنك ايچون خلق ايتدم. و سنى ده كندم ايچون ياراتدم. امدى كندم ايچون ياراتديغم شى، سنك ايچون ياراتديغم شيده هتك ايتمه." و حق تعالى قرآن عظيمنده بويورر. [وما خلقت الجن والانس الا ليعبدون] يعنى "جنى و انسى عبادت ايتلمرى ايچون خلق ايتدم." بنم آنلردن مراد ايتديكم شى رزق جنسندندر. و ينه حق تعالى بويورر. "و آنك رحمتندركه كيجه يى سكون و راحت و كوندوزى فضلندن كسب و تجارت طلبكز ايچون خلق ايتدى." و ينه حق تعالى بويورر. " او الله تعالى كه سزك ايچون، سزك راكب اولمه كز و آنلردن اكل ايتمه كز ايچون انعامى، و راكب اولمه كز ايچون زينت اوله رق آتلىر و قاطيرلىر و حمارلىر خلق ايتدى." و بونك امثالى تعداده كلمين شيلردن قرآنده چوقدر.

شرح

يعنى اى سيد كريم اولان روح، امرك ظاهرى جهتندن يعنى شرع اوله رق نبى عليه السالمك تبليغ بويوردىنى امر تكليفى جهتندن، محبوبك و مطلوبك اولان حقك مرادى نه ايسه سنك دخی اراده ك مملكتك اولان جسم انساننده او مراده تعلق ايتسون. صاقين و للهدن قورق. و اراده كك مراد حق اولان امر تكليفينك و شرعك غيرينه تعلق ايتمامسنة چاليش. و باطنك اراده سي يعنى امر ارادى حق، حقك علمنه مؤدى اولان مرادك يعنى عبدك عين ثابته سنك علم الهيده معلوم اولان صورتك ثبوتندن صكره در. بو واقع يعنى عين ثابته عبد، ازله علم الهيده ثبوت بولان [۲۹۳] حال اوزرينه مسبوق اولمسه ايدى؛ و او حال اوزرينه اراده الهيه تعلق ايتمسه ايدى؛ بو ثبوت بولان وصفك و حالك غيرى اوزرينه او مرادك وقوعنده حد ذاتنده او مرادك تبدلى جائز اولمقله برابر، عالم ظاهرده بو وصف اوزرينه واقع اولماز ايدى.

معلوم اولسون كه علم الهيده هر بر موجودك بر حقيقتى و بر عين ثابته سي واردر. بو اعيان اسماء الهيه نك صور علميه ليدر. بونلرك علم الهيده ثبوتى وجود مطلق حقك كندى ذاتندن، كندى ذاتنه، كندى ذاتيله تجليسى نجه سنده واقع اولور. و بو تجلى نجه سنده علم الهيده پيدا اولان اعيان هانكى اسمك صورتى اوله رق

ثابت اولمش ایسه لر، ارواح و مثال و شهادت مرتبه لرنده دخی آنلرک او صورتله ظهورلرینه اراده الهیه تعلق ایدر. زیرا قدرت حق، اراده حق و اراده حق دخی علم حقه و علم حق دخی معلومات حقه تابعدر.

امدی بر عین ثابته نه وصف و کیفیت ایله حقه معلومی اولمش ایسه آنک مرتبه شهادتده دخی او صورتله ظهوری ایچون اراده حق تعلقنه امر ارادی دیرلر. بو امر ارادی، قضای الهیدر. و قضای الهی دخی یا مبرم ویا معلق اولور. قضای مبرمک تبدیلی ممکن دکدر. فقط قضای معلقک تبدیلی جائزدر.

امدی قضای الهی مبرم اولسون معلق اولسون، مادام که اثری عالم شهادتده عبد اوزرینده ظاهر اولمشدر، ایشته بو ظهوره باقوب دیرزکه بو عبدک عین ثابته سی علم الهیده بو وصف ایله ثابت اولمش و اراده الهیده بو وصف اوزرینه تعلق ایتمشدر. بو بحثک تفصیلی فصوص الحکمه فص عزیری ایله فص یعقوبیده در. و عبدک بالجمله احوالی ایچونده صوری و معنوی رزق دخی داخلدر.

وقتاکه بو ایضاحات تقرر ایتدی؛ شمدی بز دنیا طلبی و آندن اعراضی و دنیادن اولان قوت و احتیاجاتی ضروری و لابد قیلان طلب رزق جنسندن [۲۹۴] اولجه ذکر اولنان شی حقنده، سنک رؤسای مملکتکدن اکامیان کیمسه لر بر مثال کتیره لم. یعنی وجود عنصری انسانینک دوام حیاتی رزقه محتاج اولدیغی و رزق دنیا جنسندن بولندیغی ایچون انسان دنیایی تحصیل ایتمکه میل ایدر. ایشته بز یوقاریده بو میلک دائره مشروعتینی و او دائره مشروعت خارجنده قالان احوال دن اعراض و طلب دنیاده اجمالی ایضاح ایتمش ایدک. شمدی ده بو طلب رزق حقنده کی ایضاحات ابو اکلا شملق ایچون بر مثال کتیره لم. زیرا حق تعالی قرآن کریمده [ولله المثل الاعلی] بویورر. بو آیت کریمه ما قبله برابر بویله در. [لذین لا یومنون بالاخرة مثل السوء ولله المثل الا علی وهو العزیز الحکیم] یعنی "آخرته ایمان ایمین کیمسه ایچون فنا مثل واردر. و الله تعالی ایچون مثل اعلی واردر. و او عزیز و حکیمدر. یعنی عواقب اموری ادراک ایدوب ایمان ایتمین کیمسه لرک احوالی فنا مثال لر ایله توضیح اولنور. و الله تعالینک وضع بویوردیغی احکام حقیقت ایسه عالی مثال لر ایله فهومه تقریب اولنور. و حق تعالی امورینی یرلی یرینه وضع ایدن عزیزدر."

ایشته حضرت شیخ اکبر رضی الله عنه بو آیت کریمه یی فنا مثال ایله عالی مثالی جامع اوله رق آتیده توضیح و تفسیر بویورلر: شویله که بر آدم کونشه یوزینی چویردیکی وقت کولکه سی ارقه سنه دوشر؛ کونش طرفنه یورودکجه، کولکه سی کندوسنه تبعاً حرکت ایدر. بو کولکه اصلاً کندوسنه واصل اولماز. بو حال رزق مقدرک نره ده اولورسه اولسون کندوسیه برابر بولندیغی ادراک ایتمین و بیهوده قوشوب یورولان کیمسه ایچون فنا بر مثالدر. وقتاکه شمس وقت زوالده قبه فلکده آنک باشی اوزرنده بولنور؛ کولکه سی ممدود اولمایوب آیاغنک التنده قالیر. امدی [۲۹۵] کونش وجود حق و کولکه وجود عبد و کونش نقطه زوالده بولنمی تجلی ذاتی حق اولنجه بو تجلی عننده عبدک وجود ظلیسی فانی و حق باقی قالیر. و حق عبدک وجود ظلیسی کندی جانبنه قبض ایتمش اولور.

حضرت شیخ بویورلرکه بوراده بر سر واردرکه شفاهاً کشف اولنه ماز. و یازلمق صورتیله ده تودیع اولنه ماز. زیرا تجلی ذاتی حالنده کی فنا، زوقه عائد بر مؤسله در. زوقی اولان بر حالی لفظ و کتابت ایله تفهیم قابل دکدر. مثلاً عنین اولان کیمسه یه زوق جماعی سویله مک و یازمق ایله تفهیم فابل دکدر. و بو سر زوقی، حق تعالینک [ثم قبضناه الینا قبضاً یسیراً] قولنده موجوددر. بو آیت کریمه نک ماقبلی بودر. [الم تر الی ربک کیف مد الظل ولو شاء لجعله ساکناً ثم جعلنا الشمس علیه دلیلاً ثم قبضناه الینا قبضاً یسیراً] یعنی "ربکه نظر ایتمز میسک؛ کولکه یی نصل تمید ایتدی و اگر دیله سه ایدی آنی ساکن قیلاردی؛ کولکه یی تمیددن صکره او کولکه اوزرینه کونشی دلیل قیلدق. آندن صکره ده آنی کندی جانبمه قبض یسیر ایله قبض ایتدک."

معلوم اولسون که بو شرحک مختلف محللرنده ده ایضاح اولندیغی اوزره وجود مطلق حق کندی ذاتنه کندی ذاتنده، ذاتیه تجلی بویورماسیه اسما و صفات الهیه سنک صورتلری علمنده پیدا اولدی. بو صور زلال اسمادر. بعده مرتبه مرتبه تنزل ایله بو صور علمیه نک ظلالی عالم شهادتده اظهر اولدی. صور عالم دن هر بر صورت هانکی اسمک مظهری اولمش ایدیه، او اسمک خزینه سنه مکنوز اولان احوال و احکام بو عالم دنیاده آندن آنا فناً ظاهر اولور. و بو احکام و آثار هر مظهرک کندی حقیقتنک ظلیدر. و بو ظلال بو عالمده شؤنات الهیه دن باشقه شیلر دکدر. [۲۹۶] و شمس وجود حق بونلر اوزرینه دلیدر. وقتاکه موت اختیاری و یا خود موت اضطراری ایله وجود عبد حکماً و یا فعلاً فانی اولور. بو شؤنات الهیه کندی اصلی جانبنه قبض یسیر ایله مقبوض اولور. ایشته بو مثال، حق تعالی ایچون عالی بر مثالدر.

بعده جناب شيخ رضى الله عنه مثاله رجوع ايدوب بويوررکه؛ بعده بو آدم يوزيني كولکه سنه و ارقه سنى ده کونشه دونوب كولکه سنه يتيشمک ايچون يوييسه بالطبع كولکه سنه يتيشه مز. زيرا اورته ده ايکي کي کورونن آنجق بر وجود واردر. وصول ايسه ايکي وجود اراسنده اولور. و او کيمسه كولکه سنه طوغرى يوروينجه کونشه توجهدن اولان حظنى ده فوت ايتمش اولور. يعنى دنيا نك وجودينى مستقيل ظن ايدوب کونش کي ظاهر و باهر اولان وجود حقه توجهنى ترك ايدرك بو وجودك كولکه سندن عبارت اولان دنيا نك ارقه سندن قوشان آدم ايکي وجه ايله خائب و خاصر اولور. بريسي ابداء كولکيه يتيشه مز، ديکرى ده حقه توجهدن اولان حظنى فوت ايدر. ايشته بو اهل غفلت ايچون فنا بر مثالدر. و بونلر او کيمسه لرديرکه حق تعالى آنلر حقنده [ارجعوا ورائکم فالتمسوا نوراً] يعنى "نور محض اولان وجود حقه ارقه کزى چوپروب ظل اولان دنيايه توجه ايدوب خائب و خاسر اولديکيز. بو حالدن خلاص ايچون يوزيکيزى حقه چوپروب آندن بر نور التماس ايدیکيز." بويورر. بويله بر کيمسه كولکه دن آنجق ايکي اياقلىر آلتنده اولان شيئه لاحق اولمشدر. و كولکه دن کندوسنک يتيشه بيلديکي مقدار ايستر کونشه توجه ايتسون ايستر ارقه سنى چوپريسين، هر حال و زمانده کنديسى ايچون [۲۹۷] ذاتاً حاصل اولمش بر شيدر. و بوندن فضله سنه يتيشمک امکانى يوقدر. اکر يتشمک ايچون قوشارسه، حاصلى تحصيل ايچون قوشمش اولورکه بوده عبثدر. ايشته بو عالى و فنا مثال ايچنده کونش، وجود حق و بو آدم، ظل دنيايدر. و ايکي آياغنک آلتنده اولان شى ده بقاى حيات ايچون وجودى ضرورى اولان قوت و رزقدر. ايشته اى قارى فطين بو مثاله کوره کندى حالکي تدبر و تأمل ايت.

اى سيد کريم اولان روح، دنيا آنجق سنک ايچون خلق اولندى زيرا سن معناسک، سنک ظهورک ايچون صورت لازمدر. دنيا ايسه صورتدر و صورت معناسز اوله ميه جنى ايچون حق تعالى حضرتلرى سنى او صورت اولان دنيا ايچون خلق ايتدى و او صورته تعلقک ايچون ايجاد ايلدى. و سن جمعيت اسمائيه مظهر اولديغک جهتله اشيايى سکا خادم اولمق اوزره ايجاد ايتدى. نته کم يوقايرده ايضاح ايدلمش ايدى. بو معنايى مؤيد اوله رق حق تعالى تورات شريفده انزال بيوردى که "اى آدم اوغلى، اشيايى سنک ايچون خلق ايتدم، و سنيده کندم ايچون ياراتدم. امدى کندم ايچون ياراتديغم شئ، سنک ايچون ياراتديغم شيده هتک ايتمه." زيرا انسان جمعيت اسمائيه مظهر اولديغى ايچون صورت الهييه اوزره مخلوقدر. و بو مظهريتى حسبيله جمال حقه بر آيينه در. بناءً عليه حق تعالى کندى جمالنى انسان کامل مرآتنده مشاهده ايدر. بويله اولنجه آنى کندى ايچون ياراتمش اولور. و آنک محيطنده کى بالجمله اشيا آنک بقاى وجودى ايچون خادمدر. انسان بو استعداد اوزره مخلوق ايکن، کندى خادملى اولان اشيا نك مجلوبى اولور و حقه ارقه سنى چوپيرسه طبقى رائى مواجهه سنه موضوع بر آيينه نك [۲۹۸] بو رائى يى ارقه سنى چوپيرمه سى کي اولور. و بالنتيجه کندى وجودندن مقصود اولان غايه فوت اولور.

و حق تعالى بو حقيقتى [وما خلقت الجن والانس الا ليعبدون] يعنى "بن جن و انسى آنجق عبادت ايتملرى ايچون خلق ايتدم." آيت کريمه سنده بيان بويورر. و عبادت معرفته متوقفدر. زيرا بيلينمين شيئه عبادت اولنماز. و معرفتک مفتاحى کشينک کندى نفسنه اولان معرفتيدر. و کشينک کندى نفسنه اولان معرفتى، بالاده ذکر اولندى. يعنى بو عالمده کنديسى کندى حقيقتنک ظليدر. و حقيقتى اولان عين ثابته سى ظلال اسماء الهييه در. و اسماء الهييه مسما اولان حقه عينيدر. امدى کشى يه کندى حقيقتندن، مادی اولسون معنى اولسون آنا فاناً نازل اولان شى، آنک بو عالمده کى رزق جنسندندر. آنک ايچون جناب شيخ رضى الله عنه بنم بو بيانندن مراد ايتديکم شى رزق جنسندندر بويورر. و بو رزق جنسندن اولان شيلرى بيان ايدن آيات قرآنيه لايعد و لا يحصا.

متن

تتمه

[يا ايها السيد الكريم تحبب الى رعيته واجزل العطايا لهم لكل صنف ما يصلح به وذلك ان تمنعه من المحارم وتجزل لهم مواهب الطاعات على قدر الاستطاعات وتذكر من استخلفك يوم تشهد عليهم السنتهم وايدهم وارجلهم ان السمع والبصر والفؤاد كل اولئك كان عنه مسؤولاً فهاتان الآيتان شملتاً خاصتك وعامتک ولا تمش فى الارض مرحاً وأمر بالمعروف وانه عن المنكر وتفقد النفس الامارة واللومة واجعل وزيرك يتلطفها فى كل حين ويسوسها [۲۹۹] مدبرة باديه ملكك ومملكته فانها لا تلقى للحواس الا مايلقى اليها ان خيراً فخير وان شراً فشر فتصلح عند ذلك مملكته وتكثر جباياتك وتظفر باعدائك فاجعل همته ابداء فى اصلاح الاقرب فالاقرب يقل شغبك وتعبك وسلط الصالح على الفاسد يصلحه واياك ان يكون ذلك

بالخوف الشديد فتزیدهم نفوراً فبما رحمة من الله لنت لهم ولو كنت فظاً غليظ القلب لا نفضوا من حولك فاعف عنهم واستغفر لهم وشاورهم في الامر فان النفوس مجبولة على حب من احسن اليها]

ترجمه

تتمه

" ای سید کریم، رعیه که محبت ایت. و هر بر صنفک کندوسنه صالح اولان عطایایی آنلره بزل ایله. و بو سنی محارمدن منع ایدر. ممکن اولدیغی قدر مواهب طاعاتی آنلره ایت و سنی استخلاف ایدنی تزکر ایله که برکون آنلرک لسانلری و اللری و آیقلری آنلرک علیهنه شهادت ایدر. محقق سمع و بصر و قلبک هر برندن صاحبک عملی سؤال اولنور. ایشته بو ایکی آیت سنک خاصه کی و عامه کی شاملدرلر. و یریوزنده تکبرانه یورومه و معروف ایله امر ایت. و منکردن نهی ایله و نفس اماره و لوامه یی تفقد ایله و وزیرکی هر بر حین و آنده آنلره تلطف ایدر قیل. و ملکک و مملکتک مدبره بادیه سنی آنلره سیاست ایدر قیل. زیرا آنلر حواسه، آنجق کندولرینه القا اولنان شیئ القا ایدرلر. [۳۰۰] اکر خیر ایسه خیر اولور. و اکر شر ایسه، شر اولور.

امدی بونک عندنده مملکتک صالح اولور. و جباياتک تکثر ایدر. و دشمنلریکه مظفر اولورسک. امدی همتکی ابداءک یقین اولانک اصلاحنه صرف ایت که نزاع و جدالک و زحمتک قلیل اولسون. و صالحی فاسد اوزرینه مسلط ایت که آتی اصلاح ایده و بونک خوف شدید ایله اولمسندن صاقین که آنلرک نفرتلری تزاید ایدر.

امدی الله تعالی جانبندن سکا بو رحمتدرکه سن آنلره ملایم اولدک. و اکر بد اخلاق اولوب قلبی قاتی اوله ایدک؛ البته آنلر سنک اطرافکدن طاغیلرلر ایدی. بویله اولنجه آنلری اوف ایت و آنلر ایچون استغفار ایله. و آنلری تطیب ایچون امرده مشاوره ایت. زیرا نفوس کندوسنه احسان ایدن کیمسه نک محبتی اوزره مجبولدر."

شرح

یعنی ای سید کریم و ای خلیفه اولان روح، رعیه ک اولان قوای ظاهره و باطنه که محبت ایت. و بونلردن هر صنفک ایشنه یارایه جق اولان عطالری، آنلرک هر برینه آیری آیری بزل ایت. و بو محبت و عطار، سنی ارتکاب محارمدن منع ایدر. او قوایه ممکن اولدیغی قدر مواهب طاعاتی بول بول احسان ایت و جمیع احوالده سنی استخلاف ایدن حق سبحانه و تعالی حضرتلرینی تزکر و یاد ایله که قرآن کریمده اخبار بویورلدیغی اوزره کونلردن برکونده استخلاف اولنان کیمسک رعیه لری یعنی دیلری و اللری و آیقلری آنلرک اجرا آتی حقدنه کندی علیهلرینه شهادت ایدر. و کذا اخبار قرآنی یه نظراً محقق سمع و بصرک و قلبک هر برندن بونلرک صاحبی اولان خلیفه نک عملی سؤال اولنور. ایشته بو ذکر اولنان [۳۰۱] [یوم تشهد علیهم السننهم... الخ] و [ان السمع والبصر... الخ] آیت کریمه لری سنک خاصه ک اولان قواک و عامه ک اولان اعضانک احوالی شاملدر. حق سبحانه و تعالی حضرتلرینک بحسب الخلافه سکا احسان ایلدیکی قدرت و تصرفه مغرور اولوب یریوزنده متکبرانه یورومه. و رعیه که شرعک امر ایتدیکی معروف ایله امر ایت. و شرعک نهی ایتدیکی منکراتدن آنلری نهی ایله و نفس اماره ایله نفس لوامه نک احوالی دائماً تفقد ایدوب مراقبه آلتنده طوت. زیرا نفس اماره نک میلی دائماً مساوی جانبنده در. و نفس لوامه هر نه قدر مساوی یی تقبیح ایتمک و آندن ندامت ایتمک صفتی حائز ایسه ده ینه مساوی یه نظرندن قورتلما مشدر.

و وزیرک اولان عقلی علی الدوام خاصه ک اولان قواک و عامه ک اولان اعضا که لطف ایله معامله ایدر بر حالده بولندر. یعنی شرعک تحدید ایلدیکی تنعمدن و مباحاتدن منع ایتمه و ملکک و مملکتک اولان وجود انسانینک مدبره بادیه سنی یعنی بادیه ک اولان اعضاکی تدبیر ایدن قوای باطنه کی و ظاهره کی آنلره سیاست ایدر بر حالده بولندر. یعنی اعضای وجودندن هر هانکی بری حدود الهیه یی تجاوز ایدرسه، آتی او تجاوز ایتدیکی امردن کیرو چکمک ایچون قواکی او اعضا اوزرنده متصرف قیل. مثلاً کوزک نامحرمة نظر ایتدیکی وقت قوه مفکره کی آکا مسلط ایت. زیرا او بادیه ک اولان اعضا حواسه، آنجق کندولرینه القا اولنان شیئ القا ایدرلر.

معلوم اولسون که انسان بو عالم کثافتده محیطنده کی موجوداتی آنجق حواس خمسۀ ظاهره سیله حس ایدر. و بونلر وجود انسانیده موجود اولان اعضالره تعلق ایدرلر. حس رؤیت کوزه و حس لمس وجودک هیئت مجموعه سنه و حس سمع قولاغه و حس شم بورونه و حس زوق [۳۰۲] آغزه تعلق ایدر. بناءً علیه حواسه الضا اولنان شی، محیطلرندن بو عضولره القا اولنان شیدر. بو القات، یا شرعه موافق اولور و یا مخالف

اولور. شرعه موافقت حالنده بونك منعى ايچون عقل و فكرك تصرفلرينه حاجت يوقدر. مخالفت حالنده او عضوى حدود الهيه دائره سنه چكمك ايچون، عقلك و فكرك وظيفه سى، چاره تداركى و حيله استعماليدر.

امدى اكر كندى محيطندن اعضالره القا اولنان شى، مشروع و خير ايسه، حواسده خيرا القا اولنور. و اكر نا مشروع و شر ايسه، شر القا اولنور. بويله اولنجه سنك بالاده كى ايضاحات دائره سنده حركتك عندنده اراده مملكتده صلاح حاصل اولور. و جباياتك يعنى اعمال صالحه ك تكثر ايدر. و اعمال صالحه ك تكثر ايدنجه دوشمنلرك اولان هوايه و آنك وزيري اولان شهوته غلبه ايتمش اولورسك.

امدى همتكى ايدا اك يقين اولانك اصلاحنه صرف ايت كه ملككده نزاع و جدالك قليل اولسون و سكا اك يقين اولان قلب و آندن صكره، قواى باطنه و بعده اعضادر. و صالحى فاسد اوزرينه مسلط ايت كه آنى اصلاح ايتسون. اولاً قلبى اصلاح ايدرسه ك بو صالح اولان قلبى قواى فاسده اوزرينه مسلط ايدرسه ك؛ آنلرى اصلاح ايدر. زيرا قلب صالح اولورسه، وارد اولان افكار فاسده نك اجراسنه ميدان ويرمز. بالنتيجه فكر و اعتقاد دخى صالح اولور. و قواى باطنه صالح اولدقده قواى ظاهره يي اصلاح ايدرلر و آنلرده اعضايي اصلاح ايلرلر و بو اصلاح كيفيتنى اعتدال اوزره ياپ. آنلرى خوف شديد واسطه سيله ياپمه. زيرا خوف شديددن آنلرك نفرتلرى تزايد ايدر. و نفرت ايله اولان عملده اخلاص بولنمديغى ايچون، فائده حاصل [۳۰۳] اولماز.

مرويدر كه بر كيمسه حضرت عمر رضى الله عنه افندمرك زمان خلافتلرنده نماز قيلار ايدى. حضرت عمر آنك عجلوانه قيلديغى نمازى بكنمدي و النده قامچى بولنديغى حالده آكا جلال ايله نمازك اولمديغى و اعاده سنى امر ايتدى. او كيمسه قورقوسندن تعديل اركان ايله نمازى اعاده ايتدى. حضرت عمر آنى تماشا ايتمكده ايدى، نمازك ختامندن صكره آكا صوردى "باق شمدى نمازى كوزل ادا ايتدك. اولكى نمازى ابي اولدى شمدىكى مى؟" او كيمسه جواباً ديدى "البته اولكه نماز ده ابي ايدى. حضرت عمر "نيچون؟" ديه صوردى. او كيمسه "بن اولكى نمازى الله تعالىنك رضاسى ايچون كوكلمك آرزوسيله ادا ايتمش ايديم. صكره كى نمازى قامچى قوروسندن قيلدم." ديدى. و حضرت عمر رضى الله عنه سكوت بويوردى.

امدى اى خليفه قرآن كريمده روح كللى و خليفه اصلى اولان صلى الله عليه و سلم افندمزه خطاباً بيان بيويرلان صفتدن سنك دخى نصيبك واردر. اوده بودركه سنك خاصه ك و عامه ك حقنده اولان معامله كده ملايم اولمه ك الله تعالى جانبدن سكا رحمتدر. و اكر بد اخلاق اولوب قلبى قاتى اولسه ايدك، البته آنلر سنك اطرافكدن طاغيلرلر و سنك تحت تصرفكه كيرمزلر و هر برى بيلديكى ايشلر ايدى. بويله اولنجه اكر آنلردن مخالفت واقع اولورسه حقلرنده شدتله سياست ايتميوب عفو ايت. و آنلر ايچون استغفار ايله يعنى سيئه لرينك حسنه ايله سترينى طلب ايله و آنلرى تطيب ايچون اجرا آتكده آنلر ايله مشاوره ايت. و طاقتلرينه كوره ايش بويور. اكر بويله ياپار ايسه ك بو معامله آنلره كوزل و خوش كلير و نفوس كندوسنه كوزل معامله ايدن كيمسه نك محبتى اوزره مجبولدر. [۳۰۴]

سياسة

[ايها السيد الكريم ينبغى لك بل هواء كد عليك ان لا تضع شيئاً في غير موضعه ولا تبرز شيئاً الا في وقته المعهود عندهم واياك وخرق العادة الا عند مسيس الحاجة اليه ليكون القبول عليه اشد اذ العادة وفرت الدواعى الى ذلك الوقت الظهور ذلك الامر المستطر مثل لو خرق الله العادة بنزول المطر في غير وقته واستدام الصحو في غير وقته ادى ذلك الى القنوط الى الكفران فهم مع الاحسان يبغون في الارض فكيف بالاساءة وان ظهر مثل هذا في سنة فلامر ما وعدل منه ابحت عنه تجده فتخلق بهذه الاوصاف تكن لك السلامة دنيا و آخرة اذا هممت بامر فقل ان شاء الله كما قال تعالى ولا تقو لن لشيئ انى فاعل غدا الا ان يشاء الله ولا تتألى على الله ولا تنقضوا الايمان بعد تو كيدها ولا تتخذوا ايمانكم دخلاً بنيكم واحذر القراء السواء فانهم يأكلون در همك ويقربون النار لحكمك ودمك فلا تصحب الا خليلاً تجدمعه الزيادة في دينك فان رأيت في صحبتك النقص في دينك فبئس القرين وهو اكبر عدو لك فاحترز منه في ملكك فانه يكون سبب خرابه وهذا القرين فيك هواك جاهد هواك فانه اكبر اعدائك وقال تعالى قاتلوا الذين يلونكم من الكفار وهو اقرب الكفار اليك فاشتغل به اشتغل بك فان السباع العادية تهدم باديه مملكتك وتورثك النعيم الدائم وهذا يهدم دينك]

ترجمه

سياسة

"ای سید کریم سکا، بر شیئی کندی موضعنک غیرینه وضع ایتماک و آنلرک عندنده معهود [۳۰۵] وقتک غیرنده بر شی ابراز ایتماک لایق اولور. و بلکه او سنک اوزریکه مؤکددر. و خرق عادتدن صاقین، آنک قبولی قوی اولمق ایچون آنجق آکا حاجت مسی عندنده عادتق خرق ایت. زیرا عادت، بو امر مقدرک ظهوری ایچون، بو وقته دواعی پی توفیر ایدر. مثلاً الله تعالی وقتنک غیرنده نزول مطر ایله و وقتنک غیرنده بلوطی ازاله ده استدام ایله عادتق خرق ایلسه، بو امیدسزلکه و کفرانه مؤدی اولور.

امدی آنلر احسان ایله یریوزنده بغی ایدرلر؛ اسائت نصل اولور؟ و اگر بر سنه ده هر هانکی بر امر ایچون بونک مثلی ظاهر اولور و آندن عدول ایلسه، سن آنی تدقیق ایله بولورسک. بویله اولنجه بو اوصاف ایله تخلیق ایت. سنک ایچون دنیاچه و آخرتجه سلامت حاصل اولسون. بر امره همت ایلدیکک وقت "ان شاء الله" دی. نته کم حق تعالی بویورر. [ولا تقولن لشی...الخ] یعنی "بر شییه عزیمتکده بن آنی یارین یاپارم دیمه بلکه الله تعالی مراد ایدرسه یاپارم دی." و الله اوزرینه یمین ایتمه. نته کم حق تعالی بویورر: [ولا تنقضوا الایمان بعد تو کیدها] یعنی "یمینلریکزی تآکیددن صکره او یمینی بوزمایک." و کذا بویورر [ولا تتخذوا ایمانکم دخلاً بینکم] یعنی "یمینلریکزی بینکرده مکر و حيله ایتخاز ایتمیک."

قرناء سوءدن حزر ایت. زیرا آنلر پاره کی یرلر و سنک لحمکی و دمکی ناره تقریب ایدرلر. سن آنجق آنکله دینکده زیاده بولدیغک بر حلیله مصاحب اول. اگر دینکده آنک صحبتی ایله نقصان کورور ایسه ک، امدی اونه فنا قریندر. و او سنک ایچون اک بیوک دشمندر. ملککده آندن احتراز ایله. زیرا او آنک سبب خرابی اولور. [۳۰۶] و سنک حقکده بو قرین سنک هواکدر. هواکه جهاد ایله. زیرا او دشمنلریکک اک بیوکیدر. و حق تعالی بویورر: [قاتلوا الذین یلونکم من الکفار] یعنی "سزه اک یقین کافرلر ایله مقاتله ایدک." و او سکا کافرلرک اک یقینیدر. امدی آنکله مشغول اول. او سنکله مشغولدر. زیرا سباع عادیه مملکتکک بادیه سنی بیقار و سکا نعیم دائم ایراث ایلر. بو ایسه سنک دینکی بیقار."

شرح

ای سید کریم اولان روح، سکا لایق اولان و بلکه سنک اوزریکه مؤکداً الزم بولنان شی بودرکه بر شیئی کندی محلنک غیرینه قویمیه سک. و تبعه ک عندنده معلوم و معهود اولان وقتک خارجنده کی اوقاتده آنلره بر شی ابراز و اظهار ایتمیه سک. زیرا آنلر آلیشدقلمی شیئی مخالف بر حال و حرکت کورورلرسه شاشیرلر. زیرا عادت، بو عالم اسبابده، بر امر مقدرک ظهوری ایچون بو وقته لازم اولان اسباب و دواعی پی توفیر ایدر. مثلاً آچلق اکل طعامه و اکل طعم وجودک قوتنه و وجودک قوتی دنیوی و اخروی مساعی یه سببدر. و بونلرک جمله سی بو عالمده عادتدر. و بو احوالک زهوری ایسه امر مقدردر. بناءً علیه آچلق وقتنده عادت اولان اکل طعم لازمدر. بویله اولنجه عادتیه رعایت اقتضا ایدر. و خرق عادتدن اجتناب ایتمیدر. چونکه بو عالم نشئه روحانیه اوزریه دکل، بلکه نشئه نفسانیه اوزریه مخلوقدر. مثلاً روحک کیفیت رؤیتی و تکلمی هر جهتدن واقع اولدیغی حالده جسمک رؤیتی و تکلمی آنجق موضوع چشم و لساندن واقع اولور.

امدی ای روح کریم، عالم جسمده سن کندی حالکی [۳۰۷] اظهار ایدرک کیفیت رؤیت و کلامی معلوم و معهود اولان چشم و لسانه وضع ایتمیوبده بالفرض الدن و ایاقدن و سائر اعضادن اظهار ایدرسه ک، آنلر شاشیرلر و شاشیقینلق کندی محیطنه ده سرایت ایدوب نظام عالم محتل اولور. زیرا بو شیلری موضعنک غیرینه قویمش اولورسک. و بر شیئی موضعنک غیرینه قویمق ایسه ظلمدر. و کریمه ظلم لایق دکلدر. و تبعه کک عندنده معلوم و معهود اولان وقتک غیرنده آنلره بر شی اظهار ایتمه. و مثلاً اویقو وقتنده، اویانقلق حالی اظهار ایتمه. بناءً علیه عادتیه مخالف حال و حرکتدن صاقین. آنجق عادت خلافتده بر شی اظهارینه حاجت مس ایتدیکی و مثلاً سنک حال و شانکی انکار ایدن و فقط هدایتیه مستعد اولان کیمسه ظاهر اولدیغی وقت، خرق عادت ایله. زیرا هر وقت ظاهر اولمایوب بویله عندالحاجه آراسره واقع اولان بر حالک قبولی، بونی مشاهده ایدنلر اوزرنده قوت و شدتله تأثیر ایدر.

مثلاً الله تعالی وقتنک غیرنده یعنی یاز کونی متمادیاً قار و یاغمرور یاغدیهرق عادتق خرق ایتسه و یاخود وقتنک غیرنده یعنی قیش وقتنده بلوطی علی الدوام ازاله ایدوب هیچ یاغمرور و یا قار یاغدرمه سه بو خرق عادت عبادک امیدسزلکنه و کفرانه مؤدی اولور. امدی عباد، کندیلرینه حقک بول، بول احسانی کلدیکی وقت بیله یریوزنده بغی و فساد ایدر اولدقلمی حالده بویله وقتنک غیرینه کثرت باران و یا انقطاع باران اسائتی واقع اولورسه، آرتق آنلرک حالی نیه منجر اولور؟ وار قیاس ایت. و اگر بر سنه ده احوال ارضیه و سماویه دن هر هانکی بر امر ایچون بو بیان ایتدیکمز شیئک مثلی ظاهر اولور و حق تعالی او امرده عادتدن عدول و تجاوز ایدرسه، سن آنک

نتایجی تدقیق ایت. عباد اوزرنده نصل تأثیرات [۳۰۸] حصوله کله جکنی بولور و اکلارسک. بویله اولنجه **(تخلقوا باخلاق الله)** امر منیفنه تبعاً سنی استخلاف ایدن حَقْک بو اوصاف و اخلاقی ایله تخلق ایت که سنک ایچون دنیاچه و آخرتجه سلامت حاصل اولسون.

بر امرک اجراسنه همت و قصد ایلدیک وقت، **(ان شاء الله)** دی. زیرا بو قولک تلفظی مشیت الهیه دن عدم غفلتکه دلالت ایلر و قدرت الهیه مشیه ته و مشیت الهیه ده علمه و علم الهی ده معلومات اولان اعیان ثابتته نک قابلیات و استعداداته تابعدر. **(ماشاء الله کان وما لم یشاء لم یکن)** یعنی "حقک مشیتی تعلق ایدن شی موجود اولور و مشیتی تعلق ایتمین شی موجود اولماز." دیمکدر.

امدی بر شیئ همت و قصد ایلدیک وقت، بو سری تخطر و تفکر ایدرسه ک او شیئک عدم تکنوندن مغموم و محزون اولمازسک. زیرا بیلیرسک که او شیئ اراده حق تعلق ایتمامشدر. و بو حقیقتی حق تعالی قرآن کریمنده **[ولا تقولن لشی انی فاعل ذلک غداً الا ان یشاء الله واذکر ربک اذا نسیت]** یعنی "بر شیئ عزیمتکده بن آنی یارین یاپارم دیمه؛ بلکه الله تعالی مراد ایدرسه یاپارم دی، و غفلتله مشیتی اونوتدیغک وقت ربکی ذکر ایله." بیورر.

و الله تعالی اوزرینه یمین ایتمه. نته کم حق تعالی بیورر **[ولا تنقضوا الایمان بعد توکیدها]** یعنی "و یمینلریکزی تأکیددن صکره او یمینی بوزمایک." کذا بیورر **[ولا تتخذوا ایما نکم دخلاً بینکم]** یعنی "یمینلریکزی بینکرده مکر و حيله اتخاز ایتمیک." زیرا بر شیئک تقویه سی ایچون الله تعالی اوزرینه یمین ایتمکده محذورات وارد. مثلاً بر ایشی یاپه جگه یمین ایتدیک وقت، [۳۰۹] هر ایشک وقوع و ظهوری مشیت الهیه متوقف اولدیغی اونوتمش اولورسک. جائزکه سنک یمین ایتدیک او ایشک وقوعه مشیت الهیه تعلق ایتمامشدر. بو صورتده او ایشی یمین ایله تأکید ایتدیک حالده موانع حیلولتی سببیه یمینکی نقض ایمش اولورسک. و مادام که هر ایشک وقوعی و عدم وقوعی مشیت حقه موقوفدر. و بو خصوصده کی مشیت الهیه سندن مستورددر. بو مستوریت ایله هر هانکی بر ایش حقنده یمین ایتدیک وقت، او یمینی مخاطبکی اقناع ایچون آکا قارشى مکر و حيله اتخاز ایتمش اولورسک. و بو حاللر ایسه بالاده کی اوامر الهیه یه مغایر بر حرکت اولور. بو ورطه دن خلاص اولمق ایچون الله تعالی اوزینه یمین ایتمامک مسلک عرفان اولور.

سؤال

بعض احادیث شریفه قسم ایله تأیید بیورلمش اولدیغی کبی بعض اکابردن دخی کلاملرنکده یمین واقع اولمشدر. بونلرک وجهی نه در؟

جواب

بونده ایکی وجه وارد. بریسی مشیت الهیه نک او خصوصه تعلق کندیله رینه مکشوف اولدیغی ایچون آنی تأکیداً یمین بیورلمشدر. دیکری حد ذاتنده واقع اولمش اولان و وقوعه اراده الهیه نک تعلق عالم ظاهرده ظهور و بروز ایله اکلاشلمش بولنان بر امر ایچون قسم بیورلمشدر. امدی رسول الله صلی الله علیه و سلم افندمره حقایق اشیانک مکشوف اولدیغنه شبهه یوقدر. بناءً علیه بعض احادیث شریفه [۳۱۰] بو سببدن یمین ایله تأکید بیورلمشدر. و بعض اکابردن دخی واقع اولان بر امر یمین ایله تأکیداً بیان اولنمشدر. ازجمله امام علی کرم الله وجهه افندمز خیر قلعه سنی کندی قوتی ایله قوپارمادیغنه یمین ایدوب **(والله ما قلعت باب خیر)** بیورر. و خیر قلعه سنک بر فرد انسانینک قوتیه قوپاریله میه جغی عامه نظرنده بر امر ظاهر ایدی. و مع هذا بو خارقه هرکسک کوزی اوکنده واقع اولمش ایدی. و کذا شریعتده بر امرک عدم وقوعه یمین جائزدر. نته کم **(البینه للمدعی والیمین علی من انکر)** یعنی "بینه مدعی ایچون و یمین انکار ایدن کیمسه اوزرینه در." قاعده سی مشهوردر. زیرا مدعینک وقوعی ادعا ایلدیکی بر امرک عدم وقوعی بیان و آنی یمین ایله تأکید ایتمک او امرک وقوعه مشیت الهیه نک تعلق ایتمامش و بناءً علیه عالم ظاهرده دخی ظهور ایله مامش اولدیغی بیان ایتمک دیمکدرکه بو یمینک نقضی متصور دکلد.

قرناء سوءدن حزر ایت. و آنلردن قاچ. زیرا آنلر سنک پاره کی یرلر و آنکی و قانکی نار بعده یاقلاشدیرلر. سن اوپله بر خلیله و بر دوسته مصاحب اول که آنک صحبتی سببیه دینکده کی قوت زیاده اولسون. اگر کندیکه مصاحب اتخاز ایلدیک بر دوستک صحبتی سببیه دینکده نقصان و خلل کورور ایسه ک او کیمسه سکا پک فنا بر آرقداشدر. و او کیمسه اک بیوک دشمنکدر. ملکده آندن احتراز ایت. زیرا او کیمسه ملکک خراب اولمسنه سبب اولور. و سنک حقکده بو اک فنا آرقداش سنک هواکدر. هواکه جهاد ایله و آنکله [۳۱۱] دائماً محارب اول.

زیرا او سنک ملکده دوشمنلرک اک بیوکیدر. نته کم حق تعالیٰ [قاتلوا الذین یلونکم من الکفار] یعنی "سزه اک یقین کافرلر ایله مقاتله ایدیک." بویورر. و سنک هواک سکا کافرلرک اک یقینیدر. زیرا ملکک اولان جسمندهدر. و جسمکک خارجندن سکا القآئده بولنان کافرلر بالطبع آندن دها اوزاقدر. بویله اولنجه غفلت ایتمیه رک دائماً آنکله مشغول اولوب احوالی ترصد ایت. و دائماً مراقبه آلتنده طوت. زیرا او هوا سنی هیچ بر وقت ترک ایتمیوب سنکله مشغول اولمقدهدر. بو هوا عادى یرتجیجی حیوانلردن دها مضدر. زیرا سباع عادیه سنک مملکتکک بادیه سی اولان اعضالریکی و جسم ظاهریکی یقار. و نتیجه سنده موت دینیلن حال حاصل اولور. و بو یوزدن مرتبه شهادتی احرازک حسبیه نعیم دائم ایراث ایدر. و بو هوا دشمنی ایسه، سنک حاضرهک و مقبرک اولان قلبکی افساد ایدرک دینکی کوکندن قوپارر.

متن

[ایها السید الکریم اوصی وزیرک وحاجبک ان لا یدخل علیک من الصفات الی هی جباياتک الا صفة تتحقق فیها انها نتیجة عن مقدمتین صحیحتین ضرورتین و فرع عن اصلین کریمین مستقیمین فان الصفات ماترد علیک به النفس مما یعطیها الهوی لتهلك بها فتأتی الیک بها فی احسن صورة تكون و باطنها ضد ذلك حتی ان اختبرت ذلك وجدت صحته فتحفظ فاذا جاءک بصفة ودخلت علیک فانظر سابقها وعاقبتها بالادلة الواضحة الشرعية [۳۱۲] العقلية والعادية واسبؤها فی محک النظر ومجاری الفكر وزنها بمعیار العلم و تفرس فیها ما تعطیک الادلة المنصوبة للفراسة فان كانت تعقب خیراً فتحل بها وان کان خلاف ذلك فاقتلها فتلك الصفة هی الی نیهنا رسول الله صلی الله علیه وسلم بقوله ایاکم وخضراء الدمن فالثی ضرورة انما یعقب حسب اصله یرجع والیه]

ترجمه

"ای سید کریم وزیریکه وحاجبکه وصیت ایدرم که سنک جباياتکدن عبارت اولان صفات جنسندن سنک اوزریکه آنجق کندوسنده تحقق ایتدیکک بر صفت داخل اولسون که او صفت، صحیح و ضروری اولان ایکی ایکی مقدمه نک نتیجه سیدر. و کریم و مستقیم اولان ایکی اصلدن بر فرعدر. زیرا صفات، آنلر ایله سنی هلاک ایتمک ایچون، هوانک کندوسنه ویردیکی شیلردن، نفسک سنک اوزریکه ایراد ایلدیکی شیدر. امدی نفس آنلری، سکا کوزل بر صورتده اوله رق کتیرر. حال بوکه آنلرک باطنی بونک ضدیدر. حتی اگر سن تجربه ایدرسهک، آنک صحتی بولورسک. بویله اولنجه تحفظ ایت. سکا بر صفت کلدیکی و سکا داخل اولدیگی وقت ادله واضحه و شرعیه و عقلیه و عادیه ایله آنک سابقنه و عاقبتنه نظر ایت. و آنی محک نظرده و مجاری فکرده تجربه ایت. و آنی معیار علم ایله وزن ایله و فراست ایچون منصوب اولان ادله نک سکا ویردیکی شیئی آنک حقنده تفرس ایله.

امدی اگر بر خیری تعقیب ایدرسه [۳۱۳] آنکله متحلی اول. و اگر بونک خلافی اولورسه آنی قتل ایت. امدی بو صفت رسول الله صلی الله علیه و سلمک (ایاکم وخضراء الدمن) یعنی "دنیا دن و آنک زخارفندن صاقینکز." قولیه بزه تنبیه بویوردیگی صفتدر. بویله اولنجه شی، آنجق کندی اصلی حسبی تعقیب ایدر. و آکا رجوع ایلر."

شرح

ای سید کریم اولان روح، وزیرک اولان عقله و حاجبک اولان فکره شونی وصیت ایدرم که سنک حواس خمسه کدن خزینه خیالکه بر طاقم جبايات طولانوب کلیرکه بو جبايات صفات جنسندن اولان شیلردر. سن بونلردن آنجق حقیقتنه مطلع اولمق صورتیه کندوسنده تحقق ایتدیکک بر صفتی خزینه خیالکه قوی. زیرا سنک بو تحقق ایتدیکک صفات، صحیح و ضروری اولان ایکی مقدمه منطقیه نک نتیجه صحیحه سیدر. و بری قرآن کریم و دیکری احادیث شریفه اولمق اوزره کریم و مستقیم اولان ایکی اصلدن بر فرعدر. مثلاً غلبه لکده بریسی آیاغکه باصسوب سنی اینجته سنده درحال بر صفت غزب پیدا اولور. و او کیمسنگ صورتی خزینه خیالکه مغضوب علیه اوله رق داخل اولر. ایشته سن بو وقت بر قیاس منطقی یاپوب دیملیسک که "صفت غضبیه تحقق مذمومدر. زیرا قرآن کریم موجبجه کظم غیظ مذمومدر. و هر مذموم شرعینک ضدی مذموم شرعیدر. اوبله ایسه صفت غضب مذموم شرعیدر. و بونکله تحقق جائز دکدر." و یاخود عکسنه بر قیاس یاپوب دیملیسک که "صفت حلم ایله تحقق مقبولدر. زیرا بو صفت قرآن و احادیثه مدح

اولنمشدر. و قرآن و حدیثه هر مدح اولنان صفتله تحقق مقبولدر؛ [۳۱۴] اویله ایسه صفت حلم ایله تحقق مقبولدر. "ایشته کورلییورکه صفت غضب ایله عدم تحقق و صفت حلم ایله تحقق حکملری ذکر اولنان قیاس منطقیلرده ایراد اولنان ایکیشر مقدمه نك نتیجه سی اولور. و بو نتیجه دخی قرآن و حدیث کبی مستقیم و کریم اولان ایکی اصلدن بر فرع اولمش اولور. سکا کلن صفتلردن هر بر صفت حقنده متیقظ بولنوب اکر بویله قیاس منطقی ایله بر حکم صحیح ویرمیه جک اولور ایسه ک، سکا داخل اولان فنا صفتلره یول ویرمش و آنلر ایله تحقق ایتمش اولورسک. بو ایسه سنک حقکده ضرردر. زیرا صفت دیدیکمز شیرلر اویله حاللردرکه نفس آنلری سنک دشمنک اولان امیر هوادن آلوب سکا ویرر. و هوا او صفتلر ایله سنی هلاک ایتمک ایستر. و نفس او صفتلری سکا ویردیکی وقت، آنلری ظاهرأ سکا کوزل بر صورتده کوسترر. حال بوکه آنلرک باطنی و حقیقتی بونک ضدیدر و چیرکندر. حتی بو بزم سوزمژک صحتنی اکر سن کندی نفسکده تجربه ایدرسه ک ثابت بولورسک. بویله اولنجه نفسک ویردیکی صفتلردن تحفظ ایت. و صاقین آنلر ایله تحقق ایتمه.

امدی سکا بر صفت کلدیکی و سکا داخل اولدیغی وقت، ادله واضحه و شرعی و عقلیه و عادیه ایله آنک اولنه و آخیرینه نظر ایت. و آنی نظر عقلی محکنه اور. و فکر مجرالرنده تجربه ایت. و آنی علم اولچوسی ایله طارت و فراست ایچون نسب ایدلمش اولان دلائل منطقیه نك سکا ویردیکی نتیجه یی او صفت حقنده تفرس ایله. مثلاً نفس سکا دیرکه "رماضان کلدی، وجودک ضعیفدر. سکا صفت سائمیت ایله قیام ضرردر. و اوروج طوتدیغک وقت وجودک بسبتون ضعیف دوشر دیکر فرائضی ده ادا ایده مزسک." بو ظاهرده معقول و کوزل کورونور. امدی سن، نفسک بو حکمنی دلیل واضح شرعی یه و عقلی یه تطبیق ایدرسه ک، [۳۱۵] چیرکین بولورسک. و مثلاً نفسه دیرسک که "ای نفس، بن شمدی یه قدر هر کون ییدم؛ ایچدم؛ وجودم عین ضعف ایچینده ایدی. و ییمک و ایچمک بو ضعفه چاره ساز اولامادی. و صیام بسبتون اکل و شربی ترک اولمایوب بر کونلک بر مسئله در. آندن صکره افطار ایدوب وجودی اکل و شرب ایله تقویه ممکندر. خصوصیه بنده بر خسته لک یوقدرکه نقض صیام جائز اولسون. بلامرض نقض صیام نصه مخالف بر حرکتدر و نصه مخالف هر بر حرکت ایسه معصیتدر. اویله ایسه نقض صیام بنم ایچون ارتکاب معصیتدر."

و کذا مثلاً نفس سکا دیرکه "وجودیکی تقویه ایچون شراب ایچ؛ زیرا امور دنیا و آخرت بو وجودک قوتی ایله قائمدر. و شرابک نفی ایسه قرآنده مذکوردر. و هر نه قدر حرمتی وار ایسه ده "ضرورتلر ممنوع اولان شیرلی مباح قیلار." قاعده عمومیه سنجه سنک ایچون منع شرعی دخی یوقدر. "سن بو حکمی نظر عقلی محکنه اورور و فکر مجرالرنده تأمل ایدر و آنی معیار علم ایله طارتارده دیرسک که "ای نفس، حق تعالی حضرتلری [کلوا من الطیبات] بویورر. و شراب حیثدر. طیب دکلدر، طیبات آراسنده وجودی تقویه ایده جک بر چوق اغدیة نافعیه واردر. بناء علیه شراب ایچمک بنم ایچون اصلاً ضروری بر شی دکلدرکه مباح اولسون. بلکه بنم ایچون شرب خمر معصیتدر. زیرا نص قاطع ایله ممنوعدر. و هر نص قاطع ایله ممنوع اولان شیئ ایشله مک معصیتدر. اویله ایسه شرب خمر معصیتدر. و شرابک نفی هر نه قدر قرآن کریمده مذکور ایسه ده [واثهما اکبر من نفعهما] نصی ایله کناهک نفعندن ده بویک اولدیغی تصریح اولنمشدر. و فبالغی ده بویک اولان بر امر نافی اختیار نکال آخرته سبب اولدیغندن البته آنک ترکی اولادر. بناء علیه شرب خمردن واز کچمک اولادر." ایشته کورلییورکه نفسک حکملری ظاهرده فائده لی و کوزل کورونور فقط تأمل اولنورسه آنک ضدی اولان چیرکین نتیجه لر ظهور ایدر.

ایشته نفسدن کلن [۳۱۶] هر بر صفتی بو نمونه لره تطبیقاً تفکر ایت. اکر بر خیری تعقیب ایدر و قیاسک نتیجه لری خیره منجر اولورسه آنکله تحقق ایت. و تزین ایله و اکر دنیاچه و آخرتجه خیرک خلاقی اولان شره منجر اولورسه، صاقین، او صفتله متحقق اولمایوب آنی قتل و امحا ایت. ایشته قتلی ایجاب ایدن صفت صلی الله علیه و سلم افندمژک (ایاکم وخضراء الدمن) یعنی "زخارف دنیادن صاقنکز." حدیث شریفده بزه تنبیه بویوردیغی صفتدر. (خضراء الدمن) اصلنده فنا بر محیطده یتیشمش "کوزل قادینه" اطلاق اولونورکه ظاهری غایت کوزل و فقط باطنی اولان اخلاقی غایت چیرکیندر. دنیا دخی بونک کبیدر. ظاهری مزین؛ فقط باطنی ملوثردر. بو سببله (ایاکم وخضراء الدمن) حدیث شریفی دنیادن و آنک زخارفندن کنایه اولور. بویله اولنجه هر هانکی بر شیئک اصلی نه کیفیتده ایسه او شی، کندی اصلنک او کیفیتنی تعقیب ایدر. و آکا راجع اولور. یعنی اولی خیر ایسه آخری ده خیر اولور. زیرا اسم هادی حرصتندن وارد اولان بر صفت بو اصلک اقتضائی نه ایسه آنی و اسم مصل حضرتندن کلن بر صفت دخی بو اصلک ایجاباتی تعقیب ایدر. و هر بریسی کندی اصلنه رجوع ایلر. زیرا بو ایکی اصل یکدیگرینک ضدیدر. بناء علیه برینک حسبی و کیفیتی ده دیکرینک ضدی اولور. (الضدان لا یجتمعان) قاعده سنجه آنلردن صدور ایدن احوالدن هیچ بریسی دیکرینه رجوع ایتمز؛ ینه کندی اصلنه کدیر.

متن تنبیه

[حافظ علی ذاتک الشریفة الروحانية واعرف قدرها ولاى شئ وجدت [۳۱۷] وما المراد وان امکنک ان لا تصرفها فی قیام وقعود وحركة وسكون واشباه ذلك من جميع افعالك الا عن امر الهی علوی فتحقق قال الحضر وما فعلته عن امری. فنظر نظرة فی النجوم فقال انی سقیم. وما ینطق عن الهوی وایاک وانفاذ امر فی ملکک حتی تشاور وزیرک فیه فان فی مشاورتک اياه تثبت مودتک فی قلبه والمودة تورث الشفقة والشفقة تورث النصح والنصح یورث العدل وبالعدل بقاء المملكة هكذا ینبغی ان یکون صفات الامام واحواله والا هلك ويهلك]

ترجمه تنبیه

ذات شریفة روحانیة اوزرینه حافظ اول. و آنک قدرینی و نه ایچون ایجاد اولندیغنی و مراد نه اولدیغنی عارف اول. و ممکن اولدیغنی قدر قیام و قعودده و حرکت و سکونده و بتون افعالکدن بونک کبیلرنده آنی آنجق امر الهی علویدن تصرف ایله. امدی متحقق اول. حضر [وما فعلته عن امری] یعنی "بن آنی کندی امرمدن ایشله مدم." دیدی. "نجومه بر باقیش باقدی ده بن خسته یم دیدی." [وما ینطق عن الهوی] یعنی "هوادن سویله مز." و ملککده انفاذ امردن صاقین. تاکه آنک حقنده وزیرکله مشاوره قیل. زیرا سنک آنکله مشاوره ک آنک قلبنده سنک مودتکی تثبیت ایدر. و مودت شفقتی ایراث ایلر. و شفقت نصیحی ایراث ایدر. و نصیح عدلی ایراث ایلر و بقاء مملکت عدل ایله در. ایشته امامک [۳۱۸] صفتلری و حاللری بویله اولمق لازمدر. یوقسه هلاک اولور و هلاک ایلر.

شرح

ای خلیفه حق اولان روح، شریف و روحانی اولان ذاتکی تأثیرات نفسانیه دن حفظ ایله. و ذاتک قدرینی بیل. زیرا آنی استخلاف ایدن حق سبحانه و تعالی حرضتلی آنی کندی جمالی مشاهده ایچون ایجاد ایله مشدر. و آنک عالم کثافته تعلقی و جسمه اولان ارتباطی بی تکلیفی، مراتب وجودک کافه سنده شؤنات الهیه نک ظهور و بروزی ایچوندنر. بناءً علیه آنک ایجادندن مراد الهی جلا و استجلادر. بویله اولنجه ممکن اولدیغنی قدر، قیامده و قعودده و حرکت و سکونده و جميع افعالکدن بکا مماثل اولان شیلرده ذاتکی آنجق امر الهی علویدن تصرف ایله؛ یوقسه امر الهی سفلیدن تصرف ایتمه و امر الهی سفلی، امر نفسانیدر. بناءً علیه احکام نفسانیه ایله دکل، احکام روحانیه ایله متحقق اول.

زیرا ذات شریفک امیر هوایه مجلوب اولان حلیله نفسکه تمایلدن و آنک رنکنه بویانمقدن امتناع ایدنجه، صفوت و طهارت اصلیه سی سببیه امر الهی علوی پی یعنی علوی اولان احکام روحانیه پی قبول ایدر. نته کم سورۀ کهمده حکایه بویوریلان موسی و حضر علیهما السالم قصه سنده جناب حضر یادیغنی ایشلری، امر نفسانی سفلیدن یامادیغنی بیانا [وما فعلته عن امری] بویورمشدر. و کذا ابراهیم علیه السلامک "نجومه بر باقیش باقوبده بن خسته یم دیدیکی" قرآن کریمده مذکوردر. او حضرتک بو کلامی ایه [وما ینطق عن الهوی] آیت کریمه سی موجبنه امیر هوانک نفسه القا ایلدیکی بر شی اولمایوب [ان هو الاوحی یوحی] آیت کریمه سی مصداقنه انبیا علیهم السلامه خاص اولان امر الهی علویدن بر تصرف ایدی. [۳۱۹]

امدی ای خلیفه ملکک اولان جسمده بر امری انفاذ ایده جکک وقت، وزیرک اولان عقل ایله مشاوره ایت. آنکله مشاوره ایتمزدن اول، انفاذ امردن حزر ایله. زیرا سنک عقل ایله مشاوره ک آنک قلبنده سکا قارشی آنک مودتنی تثبیت ایدر. و ثبوت مودتدن شفقت حاصل اولور. و شفقت نصیحتی اقتضا ایدر. و نصیحت عدله سبب اولور. و ملکک بقاسی عدل ایله در. زیرا اداره امورده افراط و تفريط انتظامی بوزار. و انتظام اداره آنجق اموره اعتدال ایله قائم اولور. ایشته ملک جسمده خلیفه اولان روحک اداره سی بو وجه ایله اولدیغنی کبی حکومت ظاهرده امور عبادی تدویره مأمور اولان امامک صفتلری و حاللری دخی عیناً بویله اولمق لازمدر. عکسی حالده او امام هلاک اولور. یعنی مقام امامتدن ساقط اولور. و مقام امامتده قالدقجه ده ملککی خراب و تبعه سنی هلاک ایلر. عدالتدن انحراف ایدن رؤسای حکوماتک کرک کندیلرینک و کرک تبعه لرینک هلاک صوری و معنویلرینک تواریخ سلفده یوزلرجه مثالی واردر.

متن

باب

[لا يخلو الامام ان يكون واحداً من اربعة بالجود ظهر الوجود ودام قالت الحكماء الملوك اربعة لا خامس لها ملك سخي على نفسه سخي على رعيته وملك لثيم على نفسه لثيم على رعيته وملك سخي على نفسه لثيم على رعيته ولا يخلو ملك من احد هذه الاوصاف كذلك هذا الخليفة الالهى لا يخلو من احدها والا اعتبار لتصحيح النسختين فنقول ظهر لنا [٣٢٠] في الوجود الانساني علم وهو مقام الجمع وعمل وهو مقام التفرقة وهو وحده الكرسي والاول حد العرش فيرد الوتر الى الكرسي الذي هو موضع القدمين فيكتسب الشفعية الى الارض وهذا الملك هو الليلة المباركة التي يفرق فيها كل امر حكيم فيا ايها السيد ان كنت صاحب علم وعمل سخي على نفسك سخي على رعيته وان كنت لا صاحب علم ولا عمل فانت سخي على نفسك لثيم على رعيته وان كنت صاحب عمل لا صاحب علم فانت لثيم على نفسك سخي على رعيته رعيته وهما سر منعنا عن كشفها تركناه لاهل الاذواق والتحقق]

ترجمه

باب

"امام درتدن برى اولمقدن خلى دكلدر. و موجود، جود ايله ظاهر و دائم اولور. حكماء ديرلرکه ملوک درتدر؛ آنک بشنجيسى يوقدر.

-نفسنه سخي، رعيه سنه سخي،

-و نفسنه لثيم، رعيه سنه لثيم،

-و نفسنه سخي، رعيه سنه لثيم،

-و نفسنه لثيم، رعيه سنه سخيدر.

و بر ملك بو اوسافك برندن خالى دكلدر. بونك كبي بو خليفه الهى دخی آنلرك برندن خالى اولماز. و اعتبار ايكي نسخه نك تصحيحى ايچوندر. امدى بز ديرزكه وجود انسانيده بزم ايچون علم ظاهر اولدى. و او مقام جمعدر. و عمل ظاهر اولدى و او مقام تفرقه در. او ده حد كرسي در. و اولكى حد عرش در. امدى وتر موضع قدميندن عبارت اولان كرسي يه وارد اولور. ارضه شفيعت [٣٢١] كتب ايلر. و بو ملك ليلة مباركه دركه آنده هر بر امر حكيم آيريلير.

امدى اى سيد ؛

- اكر سن صاحب علم عمل ايسه ك نفسكه سخيسك، رعيه كه ده سخيسك.

-و اكر صاحب علم و عمل دكل ايسه ك، نفسكه لثيمسك، رعيه كه ده لثيمسك.

-و اكر صاحب علم اولوب صاحب عمل دكل ايسه ك نفسكه سخيسك، رعيه كه لثيمسك.

-و اكر صاحب عمل اولوب صاحب علم دكل ايسه ك نفسكه لثيمسك، رعيه كه سخيسك.

و بوراده بر سر واردركه آنك كشفندن منع اولندق؛ آنى اهل اذواق و تحققه ترك ايلدك."

شرح

يعنى حكومت ظاهرده امام و خليفه درت نوعدر. بو درت نوعك برى اولمقدن خالى دكلدر. و موجود اولان مظاهر جود الهى ايله يعنى عطايه اسمائيه ايله ظاهر و دائم اولور. زيرا حق تعالى حرضتلى اسماسى حسبيله دائم التجليدر. بو تجليات الهيه بر آن تعطيل قبول ايتمز. اكر بر آن منقطع اولسه، وجود مظاهر معدوم اولور. و اسماء الهيه يكديكريتك ضدى اوله رق متقابلدر. بناء عليه عالمده بو سبيله اضداد متنوعه واقع اولور. امامك درت نوع اولمسى دخی بو سببندر؛ حكماء ديرلرکه ملوک و حكمدارلر درت نوعدر؛ آنك بشنجيسى يوقدر. شويلاه:

١- نفسنه قارشى سخي و رعيه سنه قارشى ده سخيدر.

٢- نفسنه قارشى لثيم و رعيه سنه قارشى ده لثيمدر.

٣- نفسنه قارشى سخي و رعيه سنه قارشى لثيمدر.

٤- نفسنه قارشى لثيم و رعيه سنه قارشى سخيدر.

ايشته عالمده موجود ملوكدن هر هانكى بريسي بو تعداد اولنان وصفلرك برندن خالى دكلدر.

[٣٢٢] بونك كبي حكومت باطنده بو خليفه الهى دخی بو اوصافك برندن خالى اولماز. بو خليفه الهى انسانك ملك جسمنده متصرف اولان روحدر. بو ذكر اولنان كلامده كى اعتبار، ايكي نسخه نك يعنى عالم اكبر اولان

عالم شهادتک هئیت مجموعه‌سی ایله عالم اصغار اولان انسانک تصحیح و تثبیتی ایچوندن. زیرا یوقاریه‌که شرحلرده مرور ایتدیکی اوزره عالم اکبرده هر نه موجود ایسه عالم اصغارده دخی آنک مثلی موجوددر.

امدی بز دیرزکه وجود انسانیده بزم ایچون نسبت علم ظاهر اولدی. و او نسبت علم مقام جمعدر. زیرا علم صفت الهیهدر. و افراد انسانیده ظاهر اولان علمک او علم کلی یه اتصالی و آنده اجتماعی وارسته ایضاحدر. و کذا وجود انسانیده عمل ظاهر اولدی. و او عمل مقام تفرقه‌در. زیرا عمل ایچون آلت لازمدر. و آلت صورت کثیفه انسانیده‌در. و صور کثیفه اشیا غیریت لباسیله وجود حقه ظهورندن عبارت اولوب مقام تفرقه‌در. یعنی آیریلیق مرتبه‌سیدر. و بو مقام تفرقه حد کرسیدر. یعنی ساحه طبیعتدرکه نفس کلی بو دستکاه طبیعتده متکوندر. و اولکی مقام جمع ایسه حد عرشدر. یعنی مرتبه وحدتدرکه او مرتبه‌ده غیریت یوقدر.

امدی وتر و تک اولان وجود حق، ایکی قدمک یعنی جمال و جلالک موضع ظهورندن عبارت اولان کرسی یه یعنی نفس کلینک تگون ایلدیکی ساحه طبیعتده وارد اولور. و ارض دیدیکمز وجود اضافی عالمنه شفعت یعنی چفتلک کتب ایلر و بو ملک یعنی وجود اضافی مرتبه‌سی لیله مبارکه‌درکه [فیها یفرق کل امر حکیم] آیت کریمه‌سی موجبجه او لیله مبارکه‌ده هر بر امر حکیم آیریلیر. زیرا نفس کثافت طبیعیه ظلمانیه ایچنده‌در. و حکیم اولان حق تعالی حرصتترینک هر بر شأن الهیسی یعنی کرک اسماء جمالیه‌سنک و کرک اسماء جلالیه‌سنک احکامی او مرتبه‌ده یکدیگرندن آیری بر صورتده ظاهر [۳۲۳] اولور. و مرتبه وحدت مرتبه احدیه‌نک استوا ایلدیکی بر عرشدر و او حقیقت محمدیه‌دن عبارتدر. و بو مرتبه‌یه الوهیت مرتبه‌سی دخی دیرلر. و عرش و کرسییه عائد اولان تفصیلات سائره اوچنجه بابک شرحنده مرور ایتدی.

امدی ای حکومت ظاهرده امام اولان سید ویا ای وجود انسانی ملکنده خلیفه اولان روح، اکر سن صاحب علم اولوب تبعه‌ک اوزرنده بو علمک ایجاباتنه توفیقاً عادلانه اجرای عمل ایدرسه‌ک هم نفسکه و هم ده رعیه‌که سخیسک. و اکر بونک عکسی اوله‌رق جاهل و عادلانه و عالمانه عمل صاحبی دکل ایسه‌ک هم نفسکه و هم ده رعیه‌که لئیمسک. و اکر علم صاحبی اولوبده بو علمکه عامل دکل ایسه‌ک، نفسکی علم ایله تزین ایتمش اولدیغک ایچون نفسکه سخی و رعیه‌که لئیمسک و اکر عمل صاحبی اولوبده علم صاحبی دکل ایسه‌ک نفسکه لئیمسک فقط رعیه‌که سخیسک.

حضرت شیخ رض الله عنه بویورلرکه بو اقسام اربعیه تعلق ایدن بر سر واردرکه او سری اهلنک غیری یه کشف ایتمکدن منع اولندق. زیرا او سر حالاً و زوقاً ادراک اولنه‌بیلیر. بناءً علیه آنی اهل اذواقه و حقایق الهیه ایله تحقق ایدنلره ترک ایتدک. چونکه حاله و ذوقه عائد اسرار الهیه‌یی سوبله‌مک و یازمق ایله آکلامق قابل دکلدر.

متن

[وانحصرت الاقسام ولعل معترضاً يقول نسلم القسمین وهما قولک صاحب علم وعمل فانه العالم العامل. ولا صاحب علم ولا عمل وهو عکسه ولا نسلم القسمین الاخرین فنقول له الاقسام صحیحته واضحه وذلك ان الارواح نعیمها بالعلوم والمکاشفات والاجسام نعیمها بالمحسوسات من المطعومات والمشمومات وعذابهما باضداد هذه فاذا سلمت القسمین فیلزمک ان تسلم القسمین الاخرین وذلك ان الذی هو صاحب عمل لا صاحب علم [۳۲۴] فانه المقلد وهو صاحب عمل وليس لروحه علوم یلتذ بها انما هی مسجونة مقيدة بالنظر الى ما یؤل الیه محلها من نعیم الجنان ولا نقول ان هذا صاحب علم واما القسم الاخر وهو صاحب علم لا صاحب عمل فهو العالم المرتکب الشهوات والمسخر فی المحرمات فان روح هذا متنعم بما یکشف له من العلوم ورعیته معذبة بما ارتکبت من المحارم المؤدية الى دار البوار فتدبر هذه الاقسام تر الحکمة البالغة]

ترجمه

"و اقسام انحصار ایتدی و بلکه بر معترض دیرکه ایکی قسمی تسلیم ایده‌لم. و آنلر سنک صاحب علم و عمل قولکدر. امدی او عامل اولان عالمدر. و علم و عمل صاحبی اولمیان آنک عکسیدر. و دیگر ایکی قسمی تسلیم ایتیمز. امدی بز آکا دیرزکه اقسام صحیح و واضحدر. و بیانی بودرکه محقق ارواحک نعیمی علوم و مکاشفات ایلهدر. و اجسامک نعیمی مطعومات و مشمومات جنسندن محسوسات ایلهدر. و آنلرک عزایی بونک اضدادی ایلهدر.

امدی سن ایکی قسمی تسلیم ایتدیگک وقت، سکا دیگر ایکی قسمی ده تسلیم ایتمک لازم کلیر. و بیانی بودرکه او کیمسه‌که صاحب عملدر، صاحب علم دکلدر، او مقلددر. و صاحب عملدر و آنک روحی ایچون علوم یوقدرکه آنکله التذاذ ایده. او آنجق مسجوندر. و کندوسنه رجوع ایده‌جکی شیء نظر ایله مقیددر. و

آنك محلی نعیم جنان جنسندندر. و بز بوکا صاحب علمدر دیمیز. و دیگر قسمه کلنجه او صاحب علمدر، صاحب عمل دکلدرد. امدی او شهواتی مرتکب و محرمات ایچنده مسخر اولان عالمدر. آنک روحی علومدن کندوسنه منکشف اولان شی ایلله متنعمدر. و آنک رعیه سی دارالبواره مؤدی [۳۲۵] اولان محارمندن ارتکاب ایلدیکی شی سببیه معذبدر. امدی بو اقسام تدبیر ایت؛ حکمت بالغه بی کوره سک."

شرح

یعنی اقسام ملوک درده انحصار ایتدی. و بشنچی بر حال متصور دکلدرد. و مأمولدرکه بر معترض چیقوب بو تعداد اولنان قسملره اعتراضاً دیرکه "بو ذکر ایتدی که درت قسمدن ایکی اولکی قسمی تسلیم و تصدیق ایده لم و تسلیم ایده بله جکمز قسملردن برنجسی ملوکدن بعضیلرینک علم و عمل صاحبی اولدیغی قولکدر. و بو قسم علمی ایلله عمل ایدن عالمدر. و عمل صاحبی اولمیان بو قسمک عکسیدر. بوکلری قبول و تصدیق ایدرز. و لکن دیگر ایکی قسمی تصدیق ایتمیزکه آنلرک بریسی صاحب علم اولوب صاحب عمل اولمیان و دیکری ده صاحب عمل اولب صاحب علم اولمیاندر."

امدی بز بو معترضه جواباً دیرزکه "بزم بیان ایتدی که درت قسم صحیح و ثابت و واضحدر. و بیانی بودرکه محقق ارواح، علوم و مکاشفات ایلله متنعم اولور. زیرا کندوسی لطیف اولدیغی جهتله تنعمی ده عالم لطافتدن اولور. و اجسام دخی ییه جک و قوقلایه جک و کوریله جک و ایشیدیله جک شیلردن بر طاقم محسوسات ملایمه ایلله متنعم اولور. زیرا کندوسی کثیف اولدیغی جهتله تنعمی ده عالم کثافت و محسوساتدن اولور. و روحک عذابی علمک ضدی اولان جهلنددر. و جسمک عذابی ده ضد اکل اولان آچلقدندر. و فنا منظره لر و فنا قوقولر کی محسوسات غیر ملایمه دندر.

امدی ای معترض، ذکر اولنان ایکی قسمی قبول ایتدی که وقت، دیگر ایکی قسمی ده تسلیم و قبول ایتمه که لازمدر. زیرا صاحب عمل اولوب صاحب علم اولمیان کیمسه مقلددر. بو کیمسه آنجق صاحب عملدر و آنک روحی ایچون التذاذ ایده جک بر علم یوقدر. او آنجق تقلید ایچنده مسجون و محبوسدر و رجوع ایده جکی شیئه نظر ایلله مقیددر. [۳۲۶] و او نظرك محلی جنتلرک نعیمی جنسندندر. یعنی صاحب عمل اولان مقلد، واقف اسرار اولمایوب کوزینی جنت اعماله و او جنتده کی نعیمه دیکمشدر. عملی آنجق جنته کیده جکم و جنتک نعمتترینه قاووشه جغم دیه اجرا ایدر. بز اسرار عمله و اسرار جنانه واقف اولمیان بو مقلده علم صاحبیدر دیمیز. و دیگر دردنچی قسمه کلنجه، او صاحب عمل اولمایوب، صاحب علم اولان کیمسه در. بو قسمه داخل اولان کیمسه واقف اسرار اولمقله برابر هنوز نفسنک حظوظاتی ترک ایده مامش اولدیغندن شهواتی ارتکاب ایدن و حراملر ایچنده مسخر اولان عالمدر. آنک روحی، علومدن کندوسنه منکشف اولان شی ایلله متنعمدر. فقط آنک رعیه سی اولان قوی و اعضاسی دار هلاکه دخوله سبب اولان حراملردن ارتکاب ایلدیکی شی سببیه معذبدر.

امدی ملک انسانیده صاحب علم و عمل اولان کامل روحاً و جسماً راحت مطلقه ایچنده در. و آنک ضدی اولان بی علم و عمل کیمسه، روحاً و جسماً معذبدر. و صاحب عمل اولوب صاحب علم اولمیان کیمسه روحاً معذب و جسماً متنعمدر. و صاحب علم اولوب صاحب عمل اولمیان کیمسه روحاً متنعم و جسماً معذبدر. و حکومت ظاهرده امامک علم و عمل صاحبی اولمسی هم کندیسی و هم ده تبعه سی ایچون نعمتدر. زیرا کندوسنک مقام امامتده قیامنه و ملکنک بقاسنه و تبعه سنک دوام راحتنه سبیدر. و علم و عمل صاحبی اولمامسی هم کندی و هم ده تبعه سی ایچون عذابدر. زیرا کندوسنک مقام امامتده عدم بقاسنه و ملکنک ذوالنه و تبعه سنک انسلاب راحتنه سبیدر. و یالکز عمل صاحبی اولوب علم صاحبی اولمامسی، کوردیکی قواعد تقلیداً اداره حکومت ایتدیکی و یاپدیغی ایشلرک ذوقنه واقف اولمدیغی ایچون شخصاً تعب و مشاق ایچنده در. [۳۲۷]

فقط تقلیداً عمل صالحی حسبیه ملکی باقی و تبعه سی مستریح اولور. و یالکز علم صاحبی اولوب عمل صاحبی اولمامسی مشروع و غیر مشروع اوله رق یاپدیغی ایشلرک ذوقنه واصل اولدیغی ایچون مقام امامتده کندیسنه ذوق معنوی حاصل ایه ده عمل صالحی اولمامسی یوزوندن ملکی خراب و تبعه سی پریشان اولور.

متن

[ثم وجب لنا ان نبين ما نريده بالسوء واللؤم في هذا الموضع وفي حق هذا العالم المودع في هذا الكتاب فنقول ان السوء بذل الشيء عند الحاجة اليه من غير زيادة ولا نقصان واللؤم بذل الشيء من غير حاجة اليه فمن جاوز فقد افراط ومن قصر فقد فطرط وكلا طرفي قصد الامور ذميم وفي ذلك اقول:

جری مثل دل السماع مع الحجی علیه ** علی مرالزمان قدیم

توسط اذا ماشئت فانه ** كلاطرفي قصد الامور ذميم

فقف رحمك الله عند هذا الحصر فظاهر الخليفة عمل وباطنه علم وظاهره حد وباطنه مطلع والرعية على قسمين بادية وحاضرة والبادية عالم الشهادة المنفصل في حق المتبوع المحمدي والحاضرة على قسمين خواص وعوام فالعوام عالم الشهادة المتصل في الانسان من اعضا وجوارح و هي البادية في حق غير المتبوع والخواص على قسمين عالم العقل وعالم النفس فعالم النفس ينقسم قسمين مطيع وعاص فالمتطيع يسمى عالم الجبروت والعاص هم اعداء هذه المدينة الذي ذكرناهم وعالم العقل على قسمين محجوب وغير محجوب فاصحاب الاوصاف محجوبون وهم عالم الملكوت [٣٢٨] اصحاب المقامات قال الله تعالى وما منا الا له مقام معلوم وغير المحجوب هم اصحاب السلب عرائس الله المخبؤون عنده في خزائن غيوبه حجبهم غيره عليهم حتى لا يعرفهم سواه لما لا يعرفون الا اياه وهم في المقام الذي يعبر عنه المحققون بالفناء الثالث المحقق الكلي وهم خواص هذه المدينة فانظر في هذه الاقسام ترشد ان شاء الله

ترجمه

"بعده بو كتابه مودع اولان بو عالم حقنده بو موضعه سخا و لؤم ايله مراد ايتديكمز شئي تبين ايتكم بزه واجب اولدى. امدى بز ديرزكه محقق سخاء عنالاحاجه زيادهسز و نقصانسز بر شينك بزليدر. و لؤم حاجت اولمقسزين بر شينك بزليدر. امدى تجاوز ايدن افراط و قصر ايدن فرط ايتدى. و امورك ايكي طرفه قصدى ذميمدر. و بونك حقنده بن ديرم:

مرور زمان اوزرينه قديم اولان بر مثل جاريدركه آكا عقل ايله سماع دلالت ايدر. شويله كي بر شئي ديله ديكت وقت متوسط اول. زيرا بر ايشك وسطنك ايكي طرفي مذمومدر. امدى الله تعالى سكا رحمت ايله سين. بو حصر عندنده توقف ايت. بويله اولنجه ظاهر خليفه، عمل و آنك باطنى علمدر. و ظاهرى حد و باطنى مطلعدر. و رعيه ايكي قسمدر؛ بادية و حاضره در. و بادية حق متبوع محمدية عالم شهادت منفصلدر. و حاضره ايكي قسم اوزرينه در؛ خواص و عوامدر. امدى عوام انسانده اعضا و جوارح جنسندن عالم شهادت متصلدر. و او حق غير متبوعه بادية در. و خواص ايكي قسمدر. عالم عقل و عالم نفسدر. عالم نفس ايكي قسمى منقسمدر؛ مطيع و عاصيدر. [٣٢٩] مطيعه عالم جبروت تسميه اولنور. و عاصى، ذكر ايتديكمز بو شهرك دشمنليدر. و عالم عقل ايكي قسم اوزرينه در؛ محجوب و غير محجوبدر.

امدى اصحاب اوصاف محجوبلدر. و آنلر عالم ملكدندر. اصحاب مقامات الله تعالىنك [وما منا الا له مقام معلوم] يعنى "بزدن هر برينك آنجق مقام معلومى واردر." بويوردىغدر. و غير محجوب، اصحاب سلبدركه آنلر الله تعالىنك عرائسى اولوب آنك خزائن غيوبنده، آنك عندنده كيزلنمشلدر. آنلر اوزرينه غيرتدن ناشى آنلرى اورتمشدر. تاكه آنك غيرى آنلرى بيلمز؛ زيرا آنلر آنجق آنى بيليرلر. و آنلر بر مقامده دركه محققلر آكا - فناء ثالث محقق كلى - تعبير ايدرلر. و آنلر بو مدينه نك خواصيدر. ايشته بو اقسام حقنده نظر ايت، انشاء الله رشيد اولورسك."

شرح

يعنى ملوك اقسامنى بيان ايتدكدن صكره بو تدبيرات الهيه كتابنه توديع ايديلن بو عالم حقنده، بو بحثده سخاء و لؤم ايله نه كى احوالى مراد ايتديكمزى تبين و ايضاح ايتكم بزه واجب اولدى: بز ديرزكه سخاء، بر شئي احتياج مس ايتديكى وقت او شينك زياده و نقصان اولميه رق بزل ايدلمسيدر. و لؤم، كندوسنه احتياج اولمادىغى حالده، بر شينك بزليدر. بونلر صورت و معنايه شاملدر.

صورتها مثال؛ بر ضيافتده مسافرلر طويه بيله جكي قدر طعم احضارى سخادر. و مسافرلر احتياجندن پك فضله طعم احضاريله اسراف ايدلمسى و ياخود آنلر آج قالمارينه سبب اوله جق قدر آذ طعم تداركى لؤمدر. معنايه مثال: هنوز الفبا تعليم اولنان بر صبى يه حروفاتى آنك آكلايه بيله جكي تعبيرات ايله [٣٣٠] تفهيم سخادر. فقط اشكال حروفاتى تعليم ايدركن حرفلردن كلمه تركيبنك تفهيمنه قيام ايدلمسى و ياخود اشكال حروفك تعريفنده تقصير اولنمى لؤمدر. بناء عليه بر شينك بزلنده درجه احتياجى تجاوز ايدن افراط و احتياج مقدارينى تنقيص ايدن تفريط ايتدى. و هر بر امرك برى افراط و ديكرى تفريط اولمق اوزره ايكي طرفى واردر. بو ايكي طرفدن برينه قصد و توجه مذمومدر. و بونك حقنده بن نظاماً شويله ديرم:

مرور زمانه اسکیمش اولان بر ضرب مثل حالاً دخی جاریدرکه او ضرب مثلی قولاق ایشیدر و عقل صحتنه حکم ایدر، اوده بودرکه بر شیئی مراد ایتدیک وقت متوسط اول؛ او ایشک اورتیه سنی اخیار ایت. نته کم (خیر الامور اوسطها) بویورلمشدر. زیرا بر شیئک اورتیه سنک ایکی طرفی مذمومدر. چونکه (افراط) و (تفریط) در. امدی الله تعالی سنک فهمکه رحمتی ایله تجلی بویورسون، بالاده ذکر اولندیغی اوزره ملوک درت نوعه حصری عندنده توقف ایت؛ باشقه بر نوعی ده وارمیدر؛ یوقمیدر؛ دیه فکریکی اتعاب ایتمه. بو حصر تحقق ایدنجه آکله شیلیرکه خلیفه نك ظاهری عمل و باطنی ده علمدر. و تعبیر دیکرله ظاهری حد و باطنی مطلعدر. زیرا عمل علمک نتیجه سیدر. و علم، عمله سبیدر؛ بناءً علیه عملک سبی اولان علم، باطندن طلوع ایتدکجه، حد اولان جسمده عمل ظاهر اولماز.

و رعیت ایکی قسمدر. بریسی بادیه، دیکری حاضره در. و بادیه حق متبوع محمدیده عالم شهادت منفصلدر. متبوع محمدیدن مراد، هر بر زمانده موجود و کونده متصرف اولان قطب اعزمدر. جمیع مخلوقات فیض الهی آنک واسطه سیله توزیع اولنور. نته کم بو کتابک ابتداسنده شرح و ایضاح اولندی. بناءً علیه جمیع مخلوقات، آنک اهل بادیه سیدر. [۳۳۱] و آنلر عالم شهادت منفصلدر. زیرا عالم صورته آنلرک وجودات اضافیه لرله قطب اعظمک وجود اضافیسی یکدیکرندن آیری و منفصلدر. و او ذات وارث کمالات محمدیه اولدیغی ایچون جمله نك متبوعیدر.

و حاضره دخی ایکی قسمدر؛ بریسی خواص و دیکری عوام. وجود انسانیده اعضا و جوارح جنسندن عالم شهادت متصلدر. یعنی اعضا و جوارح انسانی، کندی وجود اضافیسنه متصل اولوب آنک نظر حسندن غائب دکلدر. دائماً حضردر. و بو عوام، غیر متبوع محمدی اولان افراد انسانیه حقنده بادیه در. یعنی متبوع محمدی اولان، قطب حقنده سائر افراد انسانیه عالم شهادت منفصلدن اوله رق، نصل که بادیه ایسه، اعضا و جوارح دخی عالم شهادت متصلدن اوله رق، سائر افراد انسانیه ایچون او یله جه بادیه در. زیرا قطب اعظمک بادیه سنه نصل که کندی فیضی واصل اولورسه، غیر متبوع محمدی اولان افراد انسانیه دن دخی کندی اعضا و جوارحنه او یله جه فیض نازل اولور. و آنلرک غیر متبوع محمدی اولمسی، کمالات محمدیه یه عدم مظهریتلرندن ناشیدر.

و خواص دخی ایکی قسمدر؛ عالم عقل و عالم نفسدر. زیرا کرک عالمده و کرک آدمده بو ایکی عالم ثابتدر. عالم نفس دخی ایکی قسمه منقسمدر. بری مطیع و دیکری عاصیدر. و عالم نفسک مطیع اولان قسمنه عالم جبروت تسمیه اولنور. زیرا عقول و نفوس مجرده وجود مطلق مراتب کلیه سبعة سندن دردنچی حضرتدرکه آکا عالم جبروت تسمیه اولنور. و بو مرتبه ده نفوس ملائکه ثابتدرکه آنلر مطیعدرلر. و آنلر حقنده حق تعالی [لا یعصون الله ما امرهم] یعنی "آنلر امر اولندقلری شیده عصیان ایتمز لر." بویورر. و عالم نفسک عاصی اولان قسمی، یوقاریده ذکر ایتدیکمز بو مدینه نك [۳۳۲] دشمنلریدر. آنلر امیر هوی و آنک وزیری اولان شهوت و آنلرک توابعی اولان قوارد. و عالم عقل دخی ایکی قسم اوزرینه در. بریسی محجوب اولان قسمدرکه آنلر اصحاب اوصاف اولوب عالم ملکوتدندر.

معلوم اولسون که مرآت حقایق ده مزکوردرکه -عالم یا عالم ملک و یا عالم ملکوتدر-. بو ایکیدن خالی دکلدر. عالم ملکه، عالم ظاهر و عالم شهادت دخی دیرلر. و عالم ملکوته عالم باطن و عالم غیب دخی دیرلر. بو ایکی عالمک هر برنده طقوز آیت کبری مقرردر. بریسی نفس کلک ملکوتیدر یعنی باطنیدر. و دردی ملک مقرب اولان جبرائیل و میکائیل و اسرافیل و عزرائیل علیهم السلامدرکه عناصر اربعه نك باطنیدر. و بری انسانک باطنیدر. و اوچ موالید ثلثه دن هر برینک باطنیدر. و بونلرک جمله سی اصحاب اوصافدر. شو حالده عالم جبروت و عالم ملکوتک مراتبندن بر مرتبه اولور. و بونلر اصحاب مقاماتدن اولوب مقام معلوملرینی تجاوز ایده مزلر. یعنی ایروده کی مقاماتدن محجوبدرلر. نته کم حق تعالی آنلردن نقلاً [وما منا الا له مقام معلوم] یعنی "بزدن هر برینک مقام معلومی واردر."

و عالم عقلک ایکنجی قسمی اولوب محجوب اولانلر اصحاب سلبدرکه آنلر الله تعالینک عرائسی اولوب آنک غیب خزینه لرنده آنک عندنده کیزلنمشلردر. بر داماد کندی عروسی، غیرتندن ناشی اغیاردن نصل ستر ایدرسه، حق تعالی دخی کندی عرائسی مثابه سنده بولنان اصحاب سلبی، غیرتدن ناشی او یله جه ستر ایتمشدر. آنلری حق تعالیدن غیری هیچ بر کیمسه بیله مز. سبی بودرکه بو اصحاب سلب حقک غیرتدن ذاهلدرلر. آنلر آنجق حق تعالی پی بیلیرلر. و بو اصحاب سلب بر مقامده درکه محققلر او مقامه -فناء ثالث محقق کلی- تعبیر ایدرلر. و آنلر بو مدینه نك یعنی [۳۳۳] عالم شهادتک خواصدیدرلر. و عالم شهادتدن اولان ملک انسانیده ملکوت

عالمك طقوز آیت كبراسنك نظیری خواس خمسه دركه بش اعضای ظاهره نك باطنیدر. و دردی دخی قوه مفكره و حافظه و واحمه و خیالیه در. امدی بو ذكر اولنان اقسام حقنده چشم عقل ایله نظر ایت. ان شاء الله طریق سدادی ادراك ایدوب رشید اولورسك.

متن

[یا ایها السید الکریم اذا تحققت هذا فابذل لكل عالم ما يحتاج اليه على حسب ما حددت لك آنفاً وكذلك لنفسك فتكون في المقام المحمدي صاحب علم وعمل وهو الكمال والسخاء كل السخاء الزهد فيما في ايدي الناس فما احبت رعية مليكها حتى زهد فيما عندها والسخاء يورث المحبة والمحبة تورث القرية والقربة تورث الوصلة والوصلة تورث الجمع وهنا اشارة مضمونة تحت حجاب الغيرة فكذلك ينبغي لك ان تزهد في جميع اقوالك افعالك واعتقاداتك وتبني البيت وتوقد السراج وتضرب الستارة وتبرز الصور تبدولك الحكمة الالهية وتلوح لك الحقائق على ما هي عليه وموضع هذا من الكتاب العزيز والله خلقكم وما تعملون فكما ان لانسان اذا ترك مال الناس عند الناس احبه الناس كذلك اذا تركت ما لله عند الله و لم تطمع فيه ولا اضفت شيئاً الى نفسك من جميع افعالك كنت على الله الحقيقة زاهداً وعلى التوحيد راشداً]

ترجمه

"ای سید کریم، بونی تحقیق ابتدیک وقت، هر بر عالمه، آنفاً سکا تحديد اولنان [۳۳۴] شی حسبی اوزره، محتاج اولدیغی شیئ بذل ایت و نفسک ایچون دخی بویله یاپ. بناء علیه مقام محمدیده صاحب علم و عمل اولورسك. و او کمال و سخادر. هر سخا، ناسک اللرنده اولان شی حقنده زهددر. امدی رعیه ملکرینی، کندی عندلرینده اولان شی حقنده تزهد ایتمدیجه سومزلر. و سخا محبت ایراث ایدر. و محبت قربت ایراث ایدر. و قربت وصلتی ایراث ایدر. و وصلت، جمیع ایراث ایدر. و بوراده حجاب غیرت تحتنده مصون اولان بر اشارت واردر. ایشته بویله جه جمیع اقوالکده و افعالکده و اعتقاداتکده سکا تزهد ایتتمک لازمدر. بیٹی بنا ایت. و سراجی ایقاد ایله. و پرده بی ایندیر. و صوری ایراز ایت. سکا حقایق الهیه ظاهر اولسون. و حقایق سکا علی ما هی علیه لایح اولسون. و کتاب عزیزدن بونک موضعی [والله خلقكم وما تعملون]در.

امدی انسان ناس ایچون اولان شیئ ترک ایدنجه، فصل ناسک احبی اولورسه، الله ایچون اولان شیئ ترک ایدنجه ده عنداللهده بویله اولور. و آنک حقنده طمع ایتتمز. و جمیع افعالکدن بر شیئ نفسکه اضافه ایله مز ایهسک، حقیقتده الله اوزرینه زاهد و توحید اوزرینه ده راشد اولورسك."

شرح

ای سید کریم اولان روح و یاخود امام زمان، سخا و لؤمی تحقیق ابتدیک وقت، عالم شهادت متصل و منفصلدن عبارت اولان بادیه که و حاضره که محتاج اولدقلری شیئ آنفاً تحديد اولنان شی حسبی اوزره، افراط و تفریطدن عاری اوله رق بذل ایت. و نفسک ایچونده بویله یاپ. اگر بویله یاپارسهک، مقام وراثت محمدیده صاحب علم [۳۳۵] و عمل اولمش اولورسك. و بو طرز کمال و سخادر. و هر سخا ناسک اللرنده بولنان شیدن تزهددر. یعنی او شیلره طمع ایتما مکدر و تبعه حکمدارلرینک اللرنده بولنان شیدن طمعنی کسمدکجه سومزلر. و اللرنده کی ما ملکی آلان حکمدارلردن اهالی نفرت ایدر. بناء علیه سن تبعه که قارشی سخی اول. زیرا سخا محبت ایراث ایدر. و محبت دخی یقینلک و یقینلک وصلت و وصلت جمع ایراث ایلر. زیرا کشتی سودیکنه قریب اولور و قریب اولنجه ده آکا واصل اولمش بولنور. و واصل اولنجه ده سودیکی کمیسه ایله مجتمع اولمش اولور. بو سوزلرده غیرت پرده سی آلتنده محفوظ اولان بر اشارت واردر که عبده قرب نوافل مرتبه سنده منکشف اولور. و عبد بونی حالاً و زوقاً آکلار. بوده (لا یزال عبدی یتقرب الی بالنوافل حتی احبه و اذا احببت کنت له سمعاً و بصراً و لساناً وید... الخ) یعنی "عبدم نوافل ایله، بن آنی سونجیه قدر، دائماً بکا تقرب ایدر؛ وقتاکه بن آکا محبت ایدرم. آنک سمعی و بصری و لسانی و الی بن اولورم. امدی بنمله ایشیدر بنمله کورور. بنمله سویلر، بنمله طوتار... الخ" حدیث قدسیسنده بیان بویوریلان حالدر. و حضرت شیخ اکبر رضی الله عنه بو اشارتی علی طریق المعرفه آتیده بیان بویورلر. شویله که : ایشته بویله جه جمیع اقوالکده و افعالکده و اعتقاداتکده کړک حقه و کړک خلقه قارشی تزهد ایت. خلقه قارشی اولان تزهد بیان اولندی. شمدی ده حقه قارشی اولان تزهد ذکر اولنور.

امدی خانه قلبی بنا ایت. و سراج معرفتی یاق. و پرده اعیانی آس. و او پرده اوزرینده انواع صوری کوستر. نته کم خیال اویناتانلر اولاً بر محل مخصوص بنا ایدوب [۳۳۶] پرده بی آصارلر. و آرقه سنه قنديل یاقارلر؛ بعده او پرده ده انواع صورتلر و اوینلر کوسترلر. سن دخی بویله یاپ که سکا حقایق الهیه ظاهر اولسون. و بو حقایق سکا اولدیغی حال اوزره لایح و ظاهر اولسون.

امدی حق حقنده تزهده قرآن کریمده موضعی [والله خلقکم وما تعملون] آیت کریمه سیدر. یعنی "الله تعالی سزی و عمللریکی یاراتمشدر." امدی انسانک کرک ظاهری اولان جسمی و کرک باطنی اولان روحی و آنلردن ظاهر اولان آثار و افعال، حق تعالینک تجلیاتندن عبارت اولنجه عبد اورتده بر خیال مثابه سنده قالیر. و کندی نفسی و نفسنه اضافه ایده جک بر شی کوره مز.

امدی انسان ناسک متصرف اولدیغی شیئی ترک ایدنجه، نصل ناسک محبتنی قازانیر ایسه، الله تعالینک تصرفنده اولان کندی نفسی و کندنندن ظاهر اولان افعالی، کندی نفسنه اضافه ایتمیوب حقه ترک ایتدیکی وقت، الله تعالینک عندنده دخی بویله اولور. یعنی امر تصرفده حقه اشتراکدن واز کچدیکی ایچون، حق تعالی آکا محبت ایدر. اگر سن بویله یاپارسه ک حقیقتده الله تعالی حرصتترینه قارشى زاهد و کندی نفسکی و افعالکی تجلیات حقندن عبارت بیلدیك و بو معرفتله کثراتی نفی ایتمش اولدیغک ایچون توحید اوزرنده راشد اولورسک.

متن

[فاسع فی اکتساب هذه الاوصاف تكن من اهل الانصاف وقديماً خبرت الناس في او طائنا واو طانهم فلم ار لديهم اعظم قدراً ولا اكبر خطراً ولا اجل [۳۳۷] في نفوسهم من رجل طال صمته و قل كلامه وان تكلم بالحكمة فان القلة منها احسن من الكثرة وا قبل لنفوسهم حذر السامة وهو حد السخاء المتقدم وقد كان رسول الله صلى الله عليه وسلم يتخلل اصحابه بالموعظة مخافة السامة عليهم وكذلك ينبغي للوارثين ان يكونوا وكذلك لم ار اعظم عندهم واجل نفوسهم واحب اليهم من رجل زهد فيما في ايديهم واحتجب عنهم ولم يظهر لهم الا عند ما يعرفون ان الحاجة مستهم للنظر اليه فحينئذ يظهر لهم على ما قدمت لك في اول الباب فكل شيء نوره في ذلك المقام قبل لتعطش النفوس اليه فان اقبلوا عليك بشئ من دنياهم فارغب عنها وردهم على فقرائهم فان ابوا الا بواسطتك فخذ منهم وادفع الى فقرائهم على علم منهم بذلك هكذا تكون حالة الامام وبها يعظم عند اهل مملكته]

ترجمه

"امدی بو اوصافک اکتسابنه سعی ایله کی اهل انصافدن اوله سک. قدیمآ ناس بکا خبر ویردی که بزم وطنلریمزده و آنلرک وطنلرنده، آنلرک عندنده آنلرک نفوسی ایچونده، سکوتی اوزون حکمتله تکلم ایتسه بیله کلامی قلیل اولان رجلدن قدرأ اعظم و خطراً اکبر و اجل بر رجل کورولمامشدر. زیرا او جنسندن قلت، اکثردن ده کوزلدرد. و اوصانمق قورقوسنی آنلرک نفوسی ایچون قبول ایت. و او سخاء متقدمک حدیدرد. و رسول الله صلى الله عليه وسلم [۳۳۸] اصحابنه موعظه ده، آنلر اوزرنده اوصانمق قورقوسندن ناشی آرالقی ویرردی. و وارثلرک دخی بویله اولمسی اقتضا ایدر. و کذلک آنلرک اللرنده اولان شی حقنده تزهده ایدن و آنلردن احتجاب ایلین و آنلره آنجق آنلرک احتیاجی مس ایتدیکی بیلین شی عندنده او حاجته نظراً ظاهر اولان بر آدمندن آنلرک عندنده ده عظیم و آنلرک نفوسی آراسنده ده جلیل اولانی کورمدم.

امدی بو وقتده بابک اولنده سکا تقدیم ایتدیکمز شی اوزره آنلر ایچون ظاهر اولور. امدی بزهر بر شیئی، نفوسک آکا تعطشی ایچون بو مقام قلیله ایراد ایدتک. بویله اولنجه سکا دنیا لرنندن بر شی ایله توجه ایدرلرسه، آنلردن اعراض ایت. و آنلرک فقراسی اوزرینه ردیله. اگر ابا ایدوب، آنجق سنی توسیط ایدرلرسه آنلردن احض ایت. و آنلرک بوکا علملری اولمق اوزره، آنلرک فقرالرینه دفع ایله. و امامک حالی دخی بویله اولور. و او سببله مملکتک اهل عندنده عظیم اولور."

شرح

سن ذکر اولنان اوصافک اکتسابنه یعنی امورده افراط و تفريطدن اجتناب و آنلرک وسطی اولان سخا و زهد ایله اتصافه سعی ایت که اهل انصافدن یعنی اهل عدلدن اوله سک. عکسی حالده افراط و تفريطه دوشوب اهل ظلمدن اولورسک. بو افراط و تفريط انسانک جمیع احوالنه شاملدر. مثلاً کلام بر صفت انسانیه در. بونک دخی افراقی و تفريطی واردر. کلامی لزومندن فضله سویله مک افراط و لزومی حالنده سویله مامک تفريط و احتیاج نسبتنده سویله مک سخادر. نته کم ناس، اسکیدنبری [۳۳۹] کرک بزم وطنلریمزده و کرک کندیلرینک وطنلرنده بولنان کیمسه لرک آراسنده آنلرک عندنده، سکوتی مدید و حکمتله تکلم ایتسه بیله کلامی آز اولان بر آدمندن قدرأ

اعظم و خطراً اكبر و اك جليل بر كيمسه كورلمديكني خبر وپرمشردر. زيرا حكمتله تكلمك آزي، چوغندن دها كوزلدر. چونكه انسانلرده اوصانمق و بيقمق خاصه سي واردر. بناءً عليه اوصانمق قورقوسني آنلرك نفوسي ايچون قبول ايت كه ناسه قارشى بو صورتله معامله اولجه ايضاح اولنان سخانك حديدري. و ظاهريردر. نته كم صلى الله عليه و سلم افندمز، اوصانمه لري و بيقمه لري محزوريني درپيش بويوردقلري ايچون، اصحاب كرامنه (رضوان الله عليهم اجمعين) موعظه ده آزالق ويردرى. بناءً عليه وارث نبوى اولان انسان كاملرك دخى، تربيه ايتدكلري مريلرينه قارشى، نصيحت و موعظه ده و سائر معاملاتده بويله ياپملري لازمدر.

و كذا ناسك اللرنده بولنان شى حقنده تزهديدن و آنلردن صورتده و معناده احتجاب ايلين يعنى كيجه، كوندوز آنلرك آراسنده بولنميان و بولنديغي وقتده دخى دائما اسرار حقايق و معارفى ابدال ايتميبوب، آنلره آنجق احتياجلري مس ايتديكي معلوم اولان بر شيئك وقوعنده، او حاجته نظراً صورت و معناده ظاهر اولان بر آدمين، او ناس عندنده دها عظيم و آنلرك آره سنده دها جليل اولان بر كيمسه بي كورمدم.

امدى انسان كامل احتياج مس ايدن بر سببه مبني ناس اراسنده ظاهر اولديغي وقت، بابك اولنده سكا تقديم ايتديكمز شى اوزره، يعنى حاجت مقدارندن نه زياده، نه ده نقصان اولمامق اوزره ظاهر اولور. و آنلرك احتياجنى تأمين ايتمكله [۳۴۰] اكتفا ايدر. اصلاً افراط و تفريط ايلمز.

امدى بز كرك وجود انسانيده خليفه اولان روحه و كرك حكومت ظاهرده امام اولان كيمسه يه هر بر شئي نفوسك آكا تعطشى يعنى شدتله ميلي ايچون بو مقام قيلده و معاني يه مربوط اولان كلام عالمنده ايراد ايلدك. زيرا كلام معنابي افهام ايدرسه ده حال بخش ايتمز. حال، آنجق او معاني ايله عمله سعي ايتمك صورتيله نفوسده حاصل اولان بر ملكه دن عبارتدر. بو ملكه نك تحصيلي ايسه عنايت حقله سالكك يد همتنده در.

امدى مادامكه تزهدي، سخادر؛ بويله اولنجه ناس سكا دنيا لرندين يعنى مال لرندين بر شى ايله توجه ايدرلرسه، آنلردن ايراض ايت. او كتيردكلري مالى قبول ايتمه؛ فقرايه ويريكر، دى. اكر كنديلري فقرايه تصدقدين ابا ايدوب، آنجق بو خصوصده سنى توسط ايتمك ايسترلرسه، او مالى آنلردن آل و آنلرك معلوماتي تحتنده، آنلرك فقرالرينه توزيع و تصدق ايله. ايشته وجود انسانيده روحك حالى بويله اولديغي كبي، حكومت ظاهره ده امامك حالى دخى بويله اولور. و بو صفات ايله متصف اولان امام، بو سببله مملكتنك اهلى و تبعه سي عندنده تعظيمه و محبته سزا اولور.

الباب السادس فى العدل وهو قاضى هذه المدينة العالم باحكامها وتديراتها متن

[ايد الله السيد الهمام الا عدل الاكمل ان اردت بقاء مملكت عليك والظفر باعدائك [۳۴۱] ان يكون متولى احكام رعيته ومنفذ قضايك العدل فانه ابقاه الله عليك ما ولى مدينة قط ولا مملكة الا ظهرت فيها البركة ونمت الارزاق وعمت الخيرات جميعها وهو موجود محمود محبوب على ممر الدهر والاعصار وهو الميزان الموضع فى الارض وبه يكون الفصل فى العرض الاكبر من العباد وهو الحاكم فى ذلك اليوم وهو المأمور به شرعاً وان الملك جسد روحه العدل ومتى لم يكن العدل خرب الملك وكانت الحكماء

تقول عدل السلطان انفع للرعية من خصب الزمان وقد امر الله تبارك وتعالى عباده فقال ان الله يأمر بالعدل والاحسان وذم من لم يتصف به ولا جعله حاكماً عليه فقال ويل للمطففين الذين اذا اکتالوا على الناس يستوفون واذا کالوهم او وزنوهم يخسرون الا یظن اولئك انهم مبعوثون لیوم عظیم وقال لقمان لا لبنة و اقصد فی مشیک و اغضض من صوتک وقال تعالی ولا تجهر بصلاتک ولا تخافت بها وابتغ بین ذلك سبیلاً وهو العدل وقال تعالی ولا تجعل یدک مغلولة الى عنقک ولا تبسطها کل البسط وقال صلی الله علیه وسلم لا بی بکر ارفع من صوتک وقال لعمر اخفض رضى الله عنها ومنه فعله صلی الله علیه وسلم وقد انقطعت احدى نعلیه فنزع الاخری ومشی حافياً حتی یعدل فی اقدامه وعلیه انشاء الله وصوره ومن وصایا بعض الحكماء لا تکن حلوا فتشرط ولا مرأ فتعفی فالعدل سار فی جمیع الاشیاء فاجعل العدل حاکماً علی نفسك اهلك ورجلك وخولک وعبیدک واصحابک [٣٤٢] وجمیع من توجه علیه حکمک فی کلائک وفعلک ظهراً وباطناً]

آلتنجی باب

عدل حقنده در و او بو مدینه نک احکامی و تدبیراتی عالم اولان قاضیدر ترجمه

"عدل و اکمل اولان سید همام، الله تعالی سنی مؤید قیلسین. اگر سن اوزرکده ملکک بقاسنی و دشمنلریکه ظفری مراد ایدرسه ک، رعیه ک احکامنه متولی و قضایاک منفزی عدل اولمق لازمدر. امدی محقق الله تعالی آنی سنک اوزرکده ابقا ایلدی. اصلاً بر شهره و بر مملکتته متوجه اولمدی؛ الاکه آنلرده برکت ظاهر اولدی. و ارزاق نما بولدی. و بالجمله میزان تعمیم ایلدی. و او، دهور و اعصار ممری اوزرنده محمود، محبوب اولان بر موجوددر. و او، یریوزنده وضع اولنمش بر میزاندر. و عرض اکبرده فصل عباد آنکله اولور و او، بو کونده دخی حاکمدر. و او، شرعاً مأمور بهدر. و محقق حکمدار، جسدد. و آنک روحی عدلدر. و هر نه وقت عدل اولمازسه، ملک خراب اولور. و حکماء دیمشلدرکه سلطانک عدلی، زامنک بوللغندن دها نافعدر. و الله تبارک و تعالی قوللرینه امر ایدوب [ان الله يأمر بالعدل والاحسان] یعنی "الله تعالی عدل و احسان ایله امر ایدر." بویوردی. و آنکله متصف اولمیان کیمسه بی ذم ایتدی. و آنی، آنک اوزرینه حاکم قیلما دی ده بویوردی که [وَلْيُلْ لِلْمُطَفِّفِينَ... الخ] [٣٤٣] یعنی "وای اکسیک طارتانلرک حالنه! که ناسدن آلدقربی تمام وزن ایدرلر و آنلره اولچدکلری ویا طارتدقلمری وقت، اکسیک یاپارلر؛ عجباً اونلر یوم عظیم ایچون بعث اولنه جقلمری ظن ایتمیورلری؟"

و لقمان اوغلنه دیدی "یورومه کده نه پک حیزلی و نه ده پک عجول اول. سسکی وسط دره جه ده چیقار." و الله تعالی بویوردی [ولا تجهر بصلاتک... الخ] یعنی "نمازکده جهر ایتمه؛ اخفاده ایتمه؛ بونک آراسنده بر یول اختیار ایت." و او عدلدر وینه حق تعالی بویورر [ولا تجعل یدک... الخ] یعنی "الکی بونوکه باغلانمش قیلمه و آنی بسبتون دخی آجه." و صلی الله علیه و سلم ابی بکر رضی الله عنه صوتکی رفع ایله بویوردی و عمر رضی الله عنه صوتکی ایندر بویوردی. و صلی الله علیه و سلم او جنسندن عدلی ایشله دی و نعلینلرندن بریسی قویدییی وقت، دیکربنی ده چیقاروب چیپلاق یورورلر ایدی. تاکه آیاقلمری حقنده عدالت بویوره. و الله تعالی آنی، آنک اوزرینه انشا ایلدی. و تصویر ایتدی و بعض حکمانک وصایاسندندرکه طاتلی اولمه؛ سنی بلع ایدرلر و آجی اولمه سندن استکراه ایدرلر.

امدی عدل جمیع اشیا یه ساریدر. بناءً علیه عدلی، نفسکه و اهلکه و آدمیکه و خادملیکه و کوله لریکه و اصحابکه و سکا توجه ایدنلرک کافه سنه و وکلاک حقنده کی حکمکه و ظاهراً و باطناً فعلکه حاکم قیل.

شرح

ای همتی عالی و اعدل و اکمل اولان سید، الله تعالی سنی بو صفتلر ایله مؤید قیلسین. اگر سن ملک وجودیکک بقاسنی و ملکده اولان دشمنلریکه ظفر و غلبه بی [٣٤٤] ایسترسه ک، رعیه ک و تبعه ک احکامنه عدلی متصرف قیل و سنک حکمربکی اجرا ایدن آنجق عدل اولسون. بونی اوزریکه واجب بیل.

امدی محقق الله تعالی او عدلی سنک اوزرنده ابقا ایتدی. آنجق عدالتک متوجه اولدیغی بر شهر و بر مملکتده برکت ظاهر اولور. و ارزاق نما بولور. و بالجمله امورده میزان و انتظام تعمیم ایدر. و او عدالت دهرلرک و عصرلرک ممر اوزرنده محمود و محبوب اولان بر موجوددر. یریوزنده یعنی عالم شهادتده جانب حقندن وضع ایدلمش بر میزاندرکه جمیع امورک زیاده لکی و نقصانلغی و افراطی و تفریطی آنکله اولچولور. و عرش اکبرده یعنی

یوم قیامتده حق تعالی عبادك صنفلرینی و درجهلرینی او عدالت ایله فصل و تفریق بویورر. و او عدل بو کونده یعنی حیات دنیویهده دخی حاکمدر و دنیا محل تکلیف اولدیغندن او عدل شرعاً مأمور بهدر. و شریعت آنک اجراسنی امر ایدن و محقق بر ملک حکمداری جسد و او حکمدارک روحی ده عدلدر. و عدالت اولمادیغی وقتلرده ملک خراب اولور. و حکما دیمشلدركه حکمدارک و سلطانک عدلی زمانک بوللغندن یعنی ارزاقک مزول و اسعارک اھون اولمسندن ده فائدهلیدر. زیرا بر مملکتده عدلک ضدی اولان ظلم حکمران اولورسه، بوللق خلقه رفاه و سعادت بخش ایتمز. ظلم بو رفاهی، عزاب و اضطرابه قلب ایدر. و الله تعالی حضرتلری قرآن کریمده قولرینه "محقق الله تعالی عدل و احسان ایله امر ایدر." بویورر. و عدل ایله متصف اولمایان کیمسه یی ذم ایدر و ظلمی عدل اوزرینه حاکم قیلمادی ده قرآن کریمده بویوردی که "وای اکسیک اولچنلرک حالنه که ناسدن آلدقیرینی [۳۴۵] تمام طارتارلر و آنلره اولچدکلی ویا طارتدقیری وقت، اکسیک یاپارلر. عجباً آنلر یوم عظیم ایچون بعث اولنه جقلرینی ظن ایتمیورلرمی؟"

بو اولچو و وزن، عبادك احوال مادیه و معنویه سنه شاملدر. زیرا بر چوق کیمسه لر واردکده ناسدن کندیلرینه قارشى حسن اخلاق بکلرلر؛ فقط کندیلری آنلره قارشى، سوء اخلاق ایله متصف اولورلر. و جناب لقمان اوغلنه نصیحت ایدوب دیدی که "خفیف مشربانه یورومه، متکبرانده یورومه بونلرک آره سنده متوسطانه یورو. و قونوشدیغک وقت، چوق باغیرمه، کوچ ایشدیلجک قدرده یاواش سویلمه؛ بلکه سسکی لزومی قدر چیقار. و الله تعالی "نمازکده جهر ایتمه؛ اخفاده ایتمه؛ بو ایکیسنک آراسنده بر یول اختیار ایت" بویوردی. و جهر ایله خفا آراسی بر طریق معتدل اولدیغندن بو خصوصده عدلدر. و ینه حق تعالی بویوردی "الکی بوینوکه باغلانمش قیلمه، و آنی بسبتون دخی آچمه." الی بوینونه باغلامق بخلدن و بسبتون آچمق اسرافدن کنایه در. و بخل ایله اسراف آراسی آنجق اعتدال و عدلدر. و بو عدل و اعتداله اشاره صلی الله علیه و سلم افندمز ابی بکر الصدیق رض الله عنه صوتکی رفع ایله بویوردی. زیرا جناب صدیق [یا ایها الذین امنوا لا ترفعوا اصواتکم فوق صوت النبی] یعنی "ای مؤمنلر، صدالریکزی، صدای نبی فوقنه چیقارمیکز." امری وارد اولدقدن صکره، بو امره مخالفت قورقوسندن صلی الله علیه و سلم افندمز ایله حین مکالمهده سسکی غایت آز چیقارر ایدی. بو ایسه تفریط ایدی و کزا حضرت عمر ابن الخطاب رضی الله عنه جلادت طبعلرندن دولای حین مکالمهده سسکی چوق چیقارردی. افندمز آکاده "سسکی ایندر." بیوردی. زیرا بو افراط ایدی. صلی الله علیه و سلم افندمز بو ذکر اولنان نوعدن عدلی تطبیق و اجرا بویورلر ایدی. مثلاً مبارک نعلینلرندن برینک طاسمه سی قوپدیغی وقت، آیاقلری حقنده عدالت [۳۴۶] بویورمق مقصدیله دیکرینی ده چیقاروب چیپلاق یورورلر ایدی. و الله تعالی حضرتلری صلی الله علیه و سلم افندمزک مزاج سعادتلرینی عدل و اعتدال اوزرینه انشا بویوردی. و جسم شرفیلرینی اعتدال اوزرینه تصویر ایلدی. بناءً علیه عدل و اعتدال آنلرک نشأت علیه لری اقتضاسندن ایدی. زیرا حق تعالی نبی ذیشان افندمزی نمونه کمال بشری اولمق اوزره اظهار ایلدی. و هر انسانی بو نمونه عالی یه بکزه مکده دعوت ایلدی. و حکمدان بعضیلری وصیت ایدوب دیمشلدركه طاتلی اولما؛ سنی یوتارلر و آجی اولمه سندن استکراه ایدرلر. زیرا لزومی اولمیان محله حلم و طاتلیق تفریطدر. و نفس انسانی یه ضرردر. و کذا واره یوغه حدت و غضب ایسه افراطدر. و ناسک استکراهنه سببدر.

امدی ویریلن ایضاحاته نظراً اکلاشلدی که عدل و اعتدال جمیع اشیا یه ساریدر. بناءً علیه عدلی، نفسکه و اهل و اولادیکه و آدمیکه و خدمتجیلریکه و کوله لریکه و رفقا و اصحابکه و سکا توجه ایدوب سنکله مناسبتده بولنانلرک کافه سنه و حکمدار ایسه ک وکلای امورک حقکده کی حکمکه و افعال ظاهره که و باطنه که حاکم قیل.

الباب السابع
في ذكر الوزير وصفاته وكيف يجب ان يكون جرى التدبير الرباني الحكمي
متن

[في العادة ان لا يستقيم امر مليك في ملك الا بوزير مدبر يكون واسطة بين المالك والمملوك فكذلك اقتضت الحكمة لما ابرزنا هذا الخليفة المذكور ان نجعل له وزيراً يسمى عقلاً وعليه يتوجه الخطاب الا لى من الله تعالى اذ هو مدبر المملكة قال الله تبارك وتعالى ان في ذلك لآيات لا ولي الا للباب لا ولي النهى ان في ذلك [٣٤٧] لذكرى لمن كان له قلب او القى السمع اى عقل فاوجد الله سبحانه لهذا الامام هذا الوزير الذى يقال له العقل لانه يعقل عن الله تعالى كل ما يلقي اليه وهو على المملكة كالعقال على الدابة يحفظها حذر الضرر ولهذا سماه عقلاً واصطفاه له وزيراً فعلياً يحتمل ان يكون من الوزر والوزر وكلاهما موجود فيه فان كان من الوزر الذى هو الثقل فانه حامل اثقال المملكة واعبائها وان كان من الوزر الذى هو الملجاء فانه يلجاء اليه في جميع الاشياء اذ هو لسان الخليفة والمنفذ عنه اوامره فلهذا المعنى صح عليه اسم الوزارة لما لم يكن ايضاً بد من وجود معنى هذا اللفظ وهو موجود عجيب ومخترع لطيف اوجده البارى في ثاني مقام من الامام وانزله من الخليفة منزله القمر من الشمس على مذهب من يقول بالاستمداد و لهذا تراه عند حضور الملك وتجليه ليست له تلك الصورة ولا يبصر لان الامر هناك صادر عن الامام بار تفاع الوسائط وهيبة المشاهدة عظيمة وحظها من كتاب الله قوله لمن الملك اليوم لله الواحد القهار وفي وقت الحجاب وقعت الدعوى نعوذ بالله من حجاب الدعوى فمتى احتجب الخليفة كان للوزير الظهور وانفاذ الاوامر والاعطاء والمنع اذ هو لسان الخليفة والمترجم عنه وهذا موجود في سر روحانية القمر والشمس الاترى القمر اذا حصل في قبضة الشمس ليس له نور ولا ظهور لاستيلاء الشمس عليه فاذا كانت الليالى البيض كان له الظهور التام بمغيب الشمس عن اعين الناظرين فالقمر في ذلك الوقت يشاهد الشمس والعالم والناس لا يشاهدون الا القمر] [٣٤٨]

يدنچى باب
وزيرك و آنك صفتلرينك و تدبير ربانى و حكى جريانى نصل اولمق ايجاب ايلديكنك ذكرينه دائردر
ترجمه

"عادته، مليكك امرينك ملكده، آنجق مالك ايله مملوك آراسنده واسطه اولان وزير مدبر ايله اولمسي مستقيم اولور. امدى حكمت بويله اقتضا ايدركه بز بو خليفة مزكورى ايراز ايتديكمزده، آكا عقل تسميه اولنان بر وزير اتخاز ايدهلم. و الله تعالى جانبندن خطاب الهى آكا توجه ايدر. زيرا او، مملكتك مدبريدر. الله تبارك و تعالى "محقق بونده اولى الالباب ايچون علامتلى واردر"، "اولى النها ايچون"، "محقق بونده كنديسى ايچون قلب اولان ويا القاي سمع يعنى عقل ايدن كيمسه ايچون پند و نصيحت واردر." بويوردى.

الله سبحانه بو امام ایچون بو وزیری ایجاد ایلدی که آکا عقل دینور و آنجق عقل تسمیه ایتدی. زیرا الله تعالیدن کندیسنه القا اولنان هر بر شیئی تعقل ایدر. و او مملکت اوزرنده، حیوان اوزرنده کی باغ کبیدرکه آنی حزر فراردن حفظ ایدر. و ایشته بونک ایچون عقل تسمیه ایتدی. و آنی آنک ایچون وزیر اوله رق اصطفا ایلدی. فعیل وزندن وزردن ویا وزردن اولمق محتملدر. و آنلرک ایکسی ده آنده موجوددر. امدی اکر ثقلدن عبارت وزردن اولورسه، او مملکت و آنک مهماتنک ائقالنی حاملدر. و اکر ملجأدن عبارت اولان وزردن اولورسه، او جمیع اشیاده کندیسنه التجا اولنادر. زیرا او خلیفه نك لسانیدر. و آنک امرلری آندن انفاذ اولنور.

امدی بو معنادن ناشی آکا وزارت اسمی صحیح اولور. کزک بو لفظک معناسنک وجودی لازم اولدیغی ایچون آکا اطلاق اولندی. و او بر موجود عجیب و مخترع لطیفدرکه باری تعالی آنی امامدن ایکنجی مقامده [۳۴۹] ایجاد ایلدی. و آنی خلیفه دن، استمداد ایله قائل اولانلرک مزهی اوزرینه، شمسدن قمر منزله سنه انزال ایدلی. و ایشته بوندن طولای ملک حضور و آنک تجلیسی عندنده، آنک ایچون بو صورت ثابت اولمدیغی و کورولمدیکی کورورسک. زیرا امر، ارتفاع وسائط و هیبت مشاهدۀ عظیمه ایله، بوراده سکا امامدن صادردر. و کتاب اللهدن آنک حظی [لمن الملك اليوم لله الواحد القهار] یعنی "بو کونده ملک کیمکدر؟ واحد قهار اولان اللهکدر." قولیدر. و وقت حجابده دعوالر واقع اولور. حجاب دعوان الله صغینور.

امدی خلیفه نه وقت احتجاج ایلرسه وزیر ایچون ظهور و انفاذ اوامر و اعطا و منع واقع اولور. زیرا او خلیفه نك لسانیدر. و آندن مترجمدر. و بو، آی ایله کونشک سر روحانیتنده موجوددر، کورمز میسک؟ آی کونشک قبضه سنده اولنجه، آنک اوزرینه استیلا و شمسدن ناشی، آنک ایچون نور و ظهور یوقدر. وقتاکه لیله بدر اولور؛ اعین ناظریندن شمسک غائب اولمسی سببیله، آنک ایچون ظهور تام واقع اولور. امدی قمر، بو وقتده مشاهد شمسدر. عالم و ناس ایسه آنجق قمری مشاهده ایدرلر.

شرح

یعنی بر حکمدارک مملکت اموری بی اداره سنده عادت جاریه بودرکه مالک ایله مملوک یعنی متصرف ایله متصرف آراسنده، تدبیر اموره واسطه اولان بر وزیر لازمدر و امور اداره مملکتده بو طرزده اجرا اولنورسه مستقیم اولور. نته کم حکومتلرده مسؤل برر باش وکیل بولنور. حکومت ظاهرده اصول اداره بویله اولدیغی کی وجود انسانیده خلیفه اولدیغی ذکر و اثبات ایلدیکمز روح ایچون دخی بر وزیر اتخاز لازم کلیر. زیرا حکمت بونی اقتضا ایدر. [۳۵۰] و الله تعالی جانبندن خطاب الهی عقله توجه ایدر. بناءً علیه نعمت عقلدن محروم اولان صبیان و مجانین تکلیفات لهیه ایله مکلف دکدرلر. چونکه عقل مملکت انسانیه نك مدبریدر. و عقلی اولمیانلرک ویا عقلی ناقص اولانلرک افعال و حرکاتی انتضامدن عاریدر. آنک ایچون الله تبارک و تعالی حرصتلی قرآن کریمده "محقق بونده عقل صاحبلی ایچون آیتلر و علامتله وارد." بویور. و دیگر بر آیتده دخی [لا ولی النهی] بویوررکه نهی عقل دیمکدر. و کذا دیگر بر آیتده دخی "محقق بونده کندیسی ایچون قلب اولان ویا القای سمع یعنی عقل ایلین کیمسه ایچون پند و نصیحت وارد." بویور. بناءً علیه قرآن کریمه مخاطب اولانلر، آنجق اهل عقلدر.

ایشته بو حکمته مبنی، الله سبحانه حضرتلی، مملکت انسانیه ده خلیفه و امام اولان بو روح ایچون بویله بر وزیر ایجاد ایلدی که آکا عقل دینور. و او وزیر آنجق عقل تسمیه ایتدی. سبب تسمیه سی بودرکه او وزیر، الله تعالی جانبندن کندیسنه القا اولنان هر بر معنایی آکلار و تعقل ایدر. یعنی او معانینک قیدیله مقید اولور. و او عقل وجود انسانی اوزرنده، حیوانک وجودی اوزرنده کی باغ و یولار کبیدرکه او یولار او حیوانی فرار قورقوسندن محافظه ایدر. و عقل دخی بویله جه وجود انسانی اوزرنده بر باغدر و یولاردرکه آنی طبیعت اوچوروملرینه و هلاک وادیلرینه فراردن منع ایدر. ایشته بو سببدن ناشی حق تعالی روحک وزرینه عقل تسمیه ایتدی. و عقلی روح ایچون وزیر اوله رق اصطفا و اختیار بویوردی. وزیر کلمه سی –فعیل-وزرنده اوله رق ز انک اکونیه –وزر-دن ویاخود ز انک فتحیه –وزر-دن مشتقد. و هر ایکسینک معناسی ده عقلده موجوددر. اکر یوک و ثقل معناسنه اولان وزردن مشتق اولورسه [۳۵۱] طوغریدر. زیرا او عقل مملکت انسانیه نك و آنک مهماتنک ائقالنی و یوکرینی حاملدر. و اکر ملجاء معناسنه اولان –وزر-دن مشتق اولورسه، ینه طوغریدر. زیرا او عقل هر شیده کندیسنه التجا اولنان بر شیدر. نته کم انسان، علمی، اجتماعی و تجاری اولان هر بر امورنده عقله توجه و التجا ایدر. چونکه او وجود انسانیده خلیفه اولان روحک لسانیدر. و روحک امرلری عقل واسطه سیله انفاذ اولنور. ایشته بو معنادن ناشی آکا وزرات اسمی صحیح اولور. و کذلک بو لفظک معناسنک وجودی عقله

لازم اولدیغی ایچون آکا وزیر اطلاق اولندی. و او عقل، بر موجود عجیب و مخترع لطیفدرکه باری تعالی حضرتلری آنی امامدن ایکنجی مقامده ایجاد ایلدی. زیرا امر تصرفده برنجی مقامک صاحبی وجود انانیده روحدر. و ایکنجی متصرف دخی عقلدر. و عقل، حیات ایله قائمدر. بناءً علیه مقام تصرفده عقل ایکنجیدر. و استمداد خصوصنده، عقلک خلیفهیه نسبتی، قمرک شمسه نسبتی کبیدر. یعنی قمر، اخز ضیا خصوصنده، نصل کونشه محتاج ایسه، عقل دخی بویلهجه، اخز خصوصنده روحه محتاجدر.

ایشته بو نسبتبه مبنیدرکه حکمدارک حضوری و آنک ظهوری عندنده وزیر ایچون بو صورت تصرف ثابت اولمدیغی و کورلمدیکنی مشاهده ایدرسک. زیرا امامک حضوری و زهوری عندنده وسائط قالقار و مشاهده عظیمه نك هیبتی ظاهر اولور. امر بوراده سکا بلا وسائط آنجق امامدن صادر اولور. تتمیماً للفائده بورده اهل سلوکه نافع بعض ایضاحات اعطاسی لازم کلدی: معلوم اولسون که وجود انسانیده خلیفه اولان روح بو کتابک مقدمه سنده ایضاح [۳۵۲] اولندیغی اوزره در. حق طرفندن مستخلفدر. بناءً علیه وجود انسانیده حقیقته متصرف اولان حقدر. نته کم آیت کریمه ده [والله خلقکم وما تعملون] بویورلمشدر. بو اعتبار ایله برنجی متصرف حق و ایکنجی متصرف روح و اوچنجی متصرف دخی عقلدر. یعنی روح حقک خلیفه سی و عقل بو خلیفه نك وزیریدر.

امدی روحک تجلیسی عندنده، عقلک تصرفی زائل اولور. و بلا واسطه حقک تجلیسی عندنده دخی روحک تصرفی استتار ایلر. ذات بارینک تجلیسی ایله روحک تجلیسی اراسنده عظیم فرقلر وارد. بر چوق سالکر بو مقامده آلدانمشلر و تجلی حق بولدق لرینی ظن ایتمشلردر. اگر شیخ کامل، صاحب تصرف اولمازسه، سالک ایچون بو ورطه دن قورتلمق مشکل اولور. کوکل آیینه سی بشریت صفاتندن و طبیعت پاسلرندن ریاضت و مجاهده و عبادتده ثبات سببیلرله صافی اولدیغی وقت، قلبه بر طاقم صفات روحانیه تجلی ایدر. و بو حال، انوار روحانیتک غلباتندن اولور. زیرا روح، تامامیه صفات بشریه دن خارجه چیقمشدر. و بر وقت اولورکه روح بتون صفاتیله تجلی ایدر. و بو حال، صفات بشریه آثارینک کاملاً محو شدن نشأت ایدر. و بعضاً خلیفه حق اولان روحک ذاتی تجلی ایدر. و خلافتی سببیه - انا الحق - دعواسنده بولنور.

تجلی روحانی ایله تجلی ربانی آراسنده کی فرق بری بودرکه تجلی روحانی رنک حدودی حائزدر. و آنک قوه افنائیه سی یوقدر. واقعا وقت ظهورده صفات بشریه یی ازاله ادر. ولکن افنا ایده مز؛ تجلی احتجاب ایدنجه درحال صفت بشریت ظاهر اولور. فقط حق سبحانه و تعالی حضرتلرینک تجلیسینده سالک بو آفتلردن امین اولور. و دیگر فرق بودرکه تجلی روحانیده آرام دل ظاهر اولور ایسه ده سالک شک [۳۵۳] و ربیدن قورتیله ماز. و بو تجلی معرفت تام ویرمز. فقط حضرت حق سبحانه و تعالینک تجلیسی بونک خلافته در.

و دیگر بر فرقی ده بودرکه تجلی روحانیتدن غرور و پندار ظاهر اولور. و عجب و وارلق زیاده لشیر. و طلبده نقصان اولور. و خوف و نیاز آزالیر. یعنی کندوسنک مرشد کامل اولدیغی و بر مرشد احتیاجی قالمادیغی و بناءً علیه مقصودی اولان تجلیات ربانیه حاصل اولدیغندن کملین اولیاء الله صره سنه کچدیکنی ظن ایدر. کندیسنی مشایخ عصر ایله مقایسه ایدوب، احسان حق ایله آنلره تفوق ایتدیکی دعواسنده بولنور. زیرا نظرنده کرک کندوسنک و کرک دیگر مشایحک وجود موهوملری ثابتدر. فقط حق سبحانه و تعالی حضرتلرینک تجلیسندن بونلرک جمله سی قالقار و وارلق یوقلغه مبدل اولور. آنده طلب آرتار و تشنه لک زیاده اولور. و خوف و نیاز چوغالیر. عجب و وارلق مرتفع اولور.

امدی تجلی ربانی مشاهده و تجلی روحانی مکشفه در. و مشاهده ده اصلاً خطا اولماز. مکشفه ده ایسه خطا اولور. آنک ایچون تجلی روحانیه مظهر اولان سالکرک کشفلرینه مستنداً بیان ایتدکری شیلرک بعضیسی صحیح و بعضیسی خطا اولور. و کندیلرنده غرور نفس اولدیغندن بو خطالردن متنیه و متیقظ اولمازلر. تأویلاته قیام ایدرلر. و خطا ایچنده خطایه دوشرلر.

تجلی ربانیده حق سبحانه و تعالی حضرتلری عبدینه هر هانکی صفتله تجلی پی مراد بویوررسه او صفتله تجلی ایدر. صفت حیات ایله تجلی ایدرسه، حیات باقیه یی بولور. صفت کلام ایله تجلی ایدرسه، حق تعالی حضرتلریله مکالمه واقع اولور. صفت رزاقیت ایله تجلی ایدرسه، جانب غیبدن رزق بولور. صفت خلاقیت ایله تجلی ایدرسه، خلق مخلوقه قدرتیاب اولور. [۳۵۴] و صفت اماته ایله تجلی ایدرسه، نظری اصابت ایتدیکی کیمسه یی اولدورر. و صفت احیا ایله تجلی ایدرسه، او کیمسه نك نظری اولویه منعطف اولورسه، درحال دیریلور. و دیگر صفات الهیه ده بویله در. فقط تجلی روحانی صاحب لرنده بو قدرت یوقدر.

امدی روحك تجلیسی عندنده احكام عقل استتار ایدر. و حقك تجلیسی عندنده روحك صفاتی اختفا ایلر. و بو استتار و اختفانك كتاب اللهدن حظی [لمن الملك لیوم لله الواحد القهار] قولیدركه بو قول تجلی ربانی ده احكام و صفات روحانیه‌نك ملكده تصریفی زائل اولدیغنه دلیلدر. و حقك احتجابنده روح و روحك احتجابنده دخی عقلك دعوالری واقع اولور. بو دعوی ایسه عین حجابدر. بناءً علیه حجاب دعوادن اللهه صغینورز.

امدی خلیفه نه وقت، احتجاب ایدرسه، وزیر او وقت ظاهر اولور. و انفاذ اوامر، و اعطا و منع وزیردن واقع اولور. زیرا او خلیفه‌نك لسانیدر و کندیسی اموره متحکم دکل، بلکه ناقل و مترجمدر. و بو ایضاح ایلدیكمز ظهور و اختفا کیفیتلری آی ایله کونشك سر روحانیتنده موجوددر. کورمز میسك آی کونشك قبضه‌سنده اولنجه یعنی آی کره ارضك بر قسمنه مقابل ایکن، ارض او صرهدده کونشه مقابل بولنجه آیك اوزرینه استیلاء شمس سببیله آی کورونمز و آنك ایچون نور و ظهور یوقدر. ارضه کونشك ضیاسی متولی اولور. فقط کونشك غریبیله ارضك بر قسمی کیجه اولوب قمر ارضك بو قسمنه متوجه اولسه، کونشدن اقتباس ایلدیکی ضیا سببیله ظهور تام حالنده کورلور. و قمر بو وقتده شمسك مشاهدیدر. عالمك او قسمی و او قسمده بولنان ناس ایسه آنجق قمری بدر حالنده مشاهده ایدرلر. و بالطبع کونشی کورمز. بو حال علم هیئتته واقف اولانلرك عندنده بر حقیقته مسلمهدر. بونك کبی شمس ذاتك طلوعی وقتنده [۳۵۵] قمره مشابه اولان روح استتار ایدر. و کذا شمس مشابه اولان روحك تجلیسی وقتنده قمر مثابه‌سنده اولان عقل استتار ایلر. و عکسی اوله رق شمس ذاتك اختفاسی حالنده روحك نوری اشراق ایلر. و کذا شمس روحك اختفاسی وقتنده عقلت نوری ظاهر اولور.

متن

[وهذا سر عجیب وهذا باب عظیم للحقائق فيه مجال وانفساح ولارباب القلوب فيه اعتبار بين اندماج واتضاح لان الحكمة عزیبة فی انداره علی قدر سراره ثلاث بثلان وقد ذکرنا هذا السر فی غیر هذا الموضع مستوفی فی كتاب المثلثات لنا وحظه من كتاب العزیز (قال اعوذ برب الناس ملك الناس اله الناس وكان شیخنا ابو مدین رضی الله عنه ماحصل له من سر الوجود عند التجلی المحمدی الا مقام ملك الناس ولهذا كان یصرح بان سورته من القرآن تبارك الذی بیده الملك ومقام اله الناس انفراد به القطب ولذلك كان ابو مدین احد الامامین الموجودین فی العالم ثم نرجع ونقول فلما ابدع بنیته وسوی جوهریته اودع فیهِ حسن التدبیر والسیاسة وجميع الامور اللائقة بالمملكة من مقامه الى ادنی موجود من رعیتته وعلی هذا المهیع وردت الشرائع ثم نقش سبحانه وتعالی جميع العلوم فی جوهره ذاته فصار محلاً للعلوم مع انه لا یدری این یصر فیها ولا الحالات التي یصر فیها فیها وذلك حکمة من الله تعالی لیكون مضطراً الى الخلیفة كما فعل بالخلیفة فیما تقدم عارفاً بنفسه وقدره وعارفاً مخدومه الذی او جده من اجله ثم اقعد سبحانه الخلیفة علی عرش الوحداية ورداه برداء الفردانية و جللاه بصفات الالهية فاكتسب من الاجلال [۳۵۶] والهبة والعظمة ما لو ظهر لعالم الشهادة منها مقدار سم الخياط لبهرهم وضعقوا من حینهم وسلبوا عن نفوسهم فهذا مقام الخلیفة فكیف بنا بمشاهدة الحق سبحانه فی دار الکرامة فانظر وفقك الله ما اعظم هذه القورة العجیبة التي یویدنا الله بها فی ادراکنا عند النظر الیه جل جلاله فی الدار الاخرة]

ترجمه

"و بو بر سر عجیبدر. و بو، کندوسنده جای جولان و کنیشك بولنان بر باب عظیمدر. و آنده ارباب قلوب ایچون اندماج و اتضاح آراسنده اعتبار واردر. زیرا حکمت، اوچه اوچ اوله رق آنك اسرارینك قدرینه آگاه قیلیمق خصوصنده غریبدر. و بز بو سری بو موضعک غبرنده، مثلثات کتابمزه درجه کفایه‌ده ذکر ایلدک. و آنك کتاب عزیزدن حظی [قل اعوذ برب الناس ملك الناس اله الناس] در. و شیخیمز ابو مدین رضی الله عنهمه تجلی محمدی عندنده سر وجود آنجق -ملك الناس- مقامنده حاصل اولدی. و بونك ایچون قرآنندن [تبارك الذی بیده الملك] سورهنی اصراح ایلر ایدی. و -اله الناس- مقامیله قطب انفراد ایلر و بوندن طولای ابو مدین عالمده موجود اولان ایکی امامک بریسیدر.

بعده رجوع ایدوب دیریزکه وقتاکه حق تعالی او عقلک بینهنی ابداع ایلدی و آنك جوهرینی تسویه ایتدی. اگا حسن تدبیر و سیاستی و کندی مقامندن رعیه‌سندن ادنی موجوده وارینجیه قدر، مملکتنده جميع امور لائقه‌ی تودیع ایلدی. و شرایع بو مسلك مستقیم اوزرینه وارد اولدی.

بعده حق سبحانه و تعالی [۳۵۷] آنك ذاتنک جوهره‌سنده، جميع علومی نقش ایلدی. بناءً علیه او آنلرك نره‌دن تصرف اولندقلرینی و آنلری تصرف ایدن حالاتی بیلمدیکی حالده، علوم ایچون محل اولدی. و

بو خلیفه‌یه مضطر اولمسی ایچون الله تعالی جانبندن بر حکمتدر. نته کم خلیفه حقنده نفسنی و قدرینی عارف اولمق و کندی اجلندن ناشی آنی ایجاد ایلدیکنی بیلیمک اوزره، مقدما ذکر ایلدیکیمز شیئی یاپمش ایدی. بعده حق سبحانه خلیفه‌ی عرش وحدانیت اوزرینه اوطورتدی. و آنی رداء فردانیت ایله اورتدی. و آنی صفات الهیه‌سیله تجلیه قیلدی. بناءً علیه آکا اجلال و هیبتی و عظمتی کیدردی. و آنلردن بر شیئی اکر ایکنه دلیکی مقداری، عالم شهادت ایچون ظاهر اولسه ایدی، آنلر حیران قالیرلر ایدی. و وقتلرینی ادراکدن ضعهفه دوشرلر ایدی. و نفوسلرندن منسلب اولورلر ایدی.

امدی مقام خلیفه ایشته بودر. بناءً علیه دار کرامتده حق سبحانه‌ک مشاهده‌سیله بزه نه حال اولور. الله سنی موفق ایلسون. دار آخرتده، جل جلاله حضرتلرینه نظر عندنده بزم ادراکمزده کی بو قدرت عجیبه نه بیوکدرکه الله تعالی آنی بزده ایجاد ایلدی."

شرح

یعنی یوقاریده ایضاح اولنان ذات حقه روحی استخلافی و عقلی خلیفه‌یه وزیر یاپمسی و بونلردن برینک ظهورنده دیکرینک آنده اندماجاً تصرفنک زوالی و بونلرک آفاقده کی شمس و قمر مثالی بر سر عجیبدر و بو سر عجیب دخی غایت کنیش و عرضاً و طولاً ایستندلیکی قدر، جولانه مساعد اولان بیوک بر قاپیدر. و بر باب عظیم اولان بو سرده [۳۵۸] عرصه ضیق مادیاتده محبوس قالانلر ایچون دکل، ساحه فسیح معناده پرواز ایدن ارباب قلوب ایچون، ذکر اولنان اندماج و اتضاح یعنی اختفا و ظهور کیفیتلری آراسنده آفاق و انفسده عبرت آلنه‌حق بر چوق شیلر واردر. زیرا بو اندماج و اتضاحک کرک آفاقده و کرک انفسده اوچه مقابل اوچ اوله‌رق واقع اولان اسرارینک قدرت و عظمتنه طالب حقیقتی آگاه و مطلع قیلیم خصوصنده کی حکمت غریب و عجیبدر. و بز اوچه مقابل اوچ اولارق واقع اولان بو سری بو موضعدن باشقه موضعلرده یعنی باشقه آثارمزده و خصوصیه - مثلثلات- اسمنده کی کتابمزده درجه کفایه‌ده ذکر ایتدک. شارح فقیر دیرکه بز اوچه مقابل اوچ اوله‌رق واقع اولان بو اسراره متعلق حکمتی حضرت شیخ اکبر رضی الله عنه افندمزک روحانیتلرندن بالاستمداد آتیده براز ایضاح ایدرز. شویله‌که:

فصوص الحکمه، فصل صالحیده بیان بویورلدیغی اوزره، اساس تکوین فردیت ثلاثیه اوزرینه مبنیدر. بو فردیت ثلاثیه، حق موجد جانبندن اولاً ذات، ثانیاً اراده، ثالثاً قولدر. و ایجاد اولنان شی طرفندن دخی اولاً آنک علم الهیده ثابت اولان شیئی، ثانیاً کن قول الهیسی ایشتمه‌سی، ثالثاً کندی وجودینک ایجادنده مکوینی و موجدی طرفندن واقع اولان امره امثال ایتمسیدر. زیرا ذات موجدنه‌ک فردیت ثلاثیه‌سنه مقابل شینک ده فردیت ثلاثیه‌سی اولمسه ایدی؛ فردیت الهیه‌نک تأثیری اولماز ایدی. چونکه مؤثرک مقابلنده بر متأثر اولماینجه هیچ بر اثر ظاهر اولماز. بناءً علیه مؤثرده کی تأثیرک ثبوتی، متأثرک وجودی ایله اولور. بوندن اکلاشلدی که امر تکوینده اوچه مقابل اوچ ثابتدر.

امدی اساس کتوین بویله اولنجه بو فردیت ثلاثیه جمیع مراتب الهیه‌یه شامل اولور. و آفاقده و [۳۵۹] انفسده بو سر ظاهردر. نته کم بو فردیت ثلاثیه ایجاد معانیده‌ده ساریدر. مثلاً بر قیاس منطقی یاپوب -عالم متغیردر؛ هر متغیر حادثدر؛ اویله ایسه عالم حادثدر-. دیسه‌ک، بوراده بریسی -عالم متغیردر- دیکری -هر متغیر حادثدر- طرزنده ایکی مقدمه واردر. بو مقدمه‌لرک هر برنده ایکیشر مفرد موجوددرکه بونلر -عالم، متغیر، حادث- کلمه‌لریدر. فقط ایکنجی مقدمه‌ده -متغیر- کلمه‌سی تکرر ایتمشدر. بو تکررک سبی ده ایکی مقدمه‌ی یکدیگرینه ربط ایتمکدر. بو تکرری ترک ایدنجه -عالم، متغیر، حادث- کلمه‌لرندن عبارت اوچ مفرد قالیر. و قیاسک نتیجه‌سی تکوین معنادن عبارت اولوب بو ایچ مفرد اوزرینه بنا ایدلمش اولورکه بوده فردیت ثلاثیه‌در. تکوین معناده بو اوچه مقابل اوله‌رق آنک موجدی و مکوینی اولان انسانده دخی فردیت ثلاثیه موجوددرکه اوده روح و عقل و قولدر. بو بحثک تفصیلنی ایستینلر فص صالحي یی مطالعه ایتسونلر.

اندماج و اتضاحه کلنجه بونک دخی مثلاً ایضاحی بودرکه اوچ عددی مراتب اعدادک ایلک فردیدر. زیرا آنک مادونی ایکی ایله بردر. ایکی زوج عدددر و بر ایسه اعداددن معدود اولمایوب بالجمله اعدادک منشأیدر. نته کم ریاضیون عندنده بو حقیقت ثابتدر. یعنی جمیع مراتب اعداد بردن تشکل ایدر. زیرا مراتب اعداد برک تکررندن باشقه بر شی دکلدر. مثلاً $1+1=2$ اولور. و ایکی مرتبسنده واحد مندمج اولمغله برابر واضح و ظاهر دکلدر. آنده مختفیدر. و کذا $1+1+1=3$ اولور. و اوچ فرد اولان مراتب اعدادک برنجسیدر. امدی اوچ ظاهر اولنجه بر اختفا ایدر. و $1+1+1=2$ شکنده اوچ مرتبه‌سی بوزولور. ایکی مرتبه‌سی قالر. و $1+1+1=1$ [۳۶۰]

شکلنده ایکی مرتبه‌سی بوزولوب بر قالیر. بناءً علیه ایکی مرتبه عددی، اصلی اولان واحده رجوع ایدر و بو زمانده او مرتبه‌لر ایچون واحده اندماج و واحد ایچون دخی اتضاح ثابت اولور.

امدی آفاقده و انفسده اولان بو فردیت ثلاثیه‌نک خلاصه‌سی و زبده‌سی بودرکه مراتب وجودک جمله‌سنده مؤثرات و متأثرات مختلفه وارد. و هر بر مؤثرده فردیت ثلاثیه موجود اولدیغی کبی متأثراتده دخی بوکا مقابل فردیت ثلاثیه وارد. بونلرک مثالی بی نه‌ایه‌در. بر مثالی بودرکه حصول ولده ارکک مؤثردر و قادین متأثردر. و ولد مؤثر ایله متأثرک نتیجه‌سیدر. ارککده کی فردیت ثلاثیه قادینده کی فردیت ثلاثیه‌یه تقابل ایدر. ولددن مقدم پدرک وجودی ظاهردر. و ولد نطفه پدردن اولور و نطفه پدرک عین وجودیدر. وقتاکه نطفه ولد اولور؛ ولد ظاهر و واضح اولور، پدرک عین وجودی اولان نطفه‌سی انده اندماج ایلر. چکرک ایله اغاچ دخی بو مثاله مطابقدر؛ تأمل ایت. بو بابده کی تفصیلات سائر فصوص الحکمده حکمت فردیه‌یه مقارن اولان فصل محمدیده‌در. بو محل فضله تفصیلاته مساعد دکلدر. بو قدر ایضاحات کفایت ایدر.

و بو حکمتک کتاب عزیز اولان قرآندن حظی **[قل اعوذ برب الناس ملک الناس اله الناس]** در. و بو، وجودک مراتب ثلاثه‌سنی کوسترر یعنی ناسک ربی، ناسک ملکی، ناسک الهی مرتبه‌لرینی اخبار ایلر. رب الناس؛ مرتبه صفاتی و ملک الناس؛ مرتبه اسمایی و اله الناس؛ مرتبه اطلاق مشعردر. و شیخیمز ابو مدین رضی الله عنهمه، تجلی محمدی عندنده، وحدت وجود سری، آنجق **ملک الناس** مقامنده حاصل اولدی. یعنی ازواق محمدیه‌نک انکشافی اثناسنده وحدت وجود سری **[۳۶۱]** آنجق مرتبه اسماء و افعال اولان **ملک الناس** مقامنده حاصل اولدی. زیرا مراتب وحدت ایچدر؛ وحدت ذاتیه، وحدت صفاتی، وحدت افعالدر. بونک ایچون حضرت ابو مدینک قرائتنه دوام ایلدیکی سورة قرآنی **[تبارک الذی بیده المک]** ایدی و اله الناس مقامیله قطب انفراد ایلر. یعنی بو مکام آنجق قطبه مخصوصدر. و **ملک الناس** مقامنده قائم اولدیغی ایچون ابو مدین حضرتلری عالمده موجود اولان ایکی امامک بریسیدر.

معلوم اولسون که بو کتابک ابتداسنده مرور ایتدیکی اوزره، عالمده تصرفات الهیه خلیفه الله فی الارض اولان قطب واسطه‌سیله‌در. آنک محل نظری آنجق حق سبحانه حضرتلیدر. و بالجمله فیوضات الهیه عالمه آنک واسطه‌سیله نازل اولور. و آنک اسم معنویسی **[عبدالله]** در. بناءً علیه او، **[اله الناس]** مقامنده قائمدر. آندن صکره ایکی امام واردرکه بریسی قطبک صاغنده اولوب نظری عالم ملک باطنی اولان عالم ملکوتدر. و عالم ملک، تعینات اسمائیه‌دن عبارت اولوب افعال الهیه‌نک تجلیکاهیدر. اسمانک باطنی ایسه، صفاتدر؛ بناءً علیه عالم ملکوت، عالم صفاتدر. و بو امام **[رب الناس]** مقامنده قائم اولوب، اسم معنویسی **[عبدالرب]** در. و امامک دیکری قطبک صولنده‌در. نظری عالم ملکدر. آنک ایچون **[ملک الناس]** مقامنده قائم اولمشدر. و اسم معنویسی **[عبدالملک]** در. و بو امام مرتبه‌ده عبدالریدن افضلدر. زیرا عالم ملکده، عالم ملکوت مندمجدر. و اله الناس مقامنده قائم اولان قطب ایسه جمیع مراتبی حائز اولدیغندن جمله‌دن افضلدر.

امدی فردیت ثلاثیه تصرف عالم امرنده کی مؤثرلرده دخی ثابت اولدی که آنلر قطب ایله ایکی امامک وجودیدر. **[۳۶۲]** و آنلرک نسبتلری ذات و صفات و اسمایه‌در. و بو فردیت ثلاثیه‌یه مقابل متأثراتده‌ده فردیت ثلاثیه ثابتدر که آنلرده مرتبه ارواح، مرتبه ملکوت، مرتبه ملکدر.

بو ایضاحاتی ویردکدن صکره صده رجوع ایدوب دیرزکه وقتاکه حق تعالی عقلک بنیه معنویسی ابداع ایتدی. و آنک جوهر نورانیسی تسویه ایلدی. آکا حسن تدبیری و سیاسی و وجود انسانیده کندی مقامی اولان دماغدن اعتباراً، آنک رعیه‌سی و تبعه‌سی اولان قوا و اعضانک اک دوننه وارنجیه قدر، مملکت انسانیده جمیع امور لایقه‌ی تودیع ایتدی. و شرایع بو عقلک مسلک مستقیمی اوزرینه وارد اولدی. زیرا شریعتده عقلک قبول ایتیمیه‌جکی بر شی یوقدر. آنجق عقلک، عقل کله وارنجیه قدر بر چوق مراتبی وارد. عقول ناقصه‌دن بعضیلرینک حکمتنی ادراک ایده‌مدیکی احکام سرعیه‌ی عدم قبوللری، او احکامک مسلک متسقیم عقل اوزره اولمدیغنه حکم ایچون، سند کافی دکلدر. بونک حکمتنی آنجق او عقول ناقصه ادراک ایده‌مامشدر. آنک فوقنده کی عقول ادراک ایده‌بیلر.

بعده او عقلک جوهر نورانسندن جمیع علومی نقش ایلدی. بناءً علیه او عقل، او علومک نره‌دن تصرف اولندقلرینی یعنی کندوسنه آنافانا نره‌دن ویرلیدیکی و او علومه نه کی حاللرک متصرف اولدیغی بیلمدیکی حالده، او علومک محل نقشی اولدی. و عقلک بونی بیلهمامسی، عقلک بو خلیفه روحه قارشى مضطر اولمسی ایچون الله تعالی جانبندن کندوسنه بر حکمتدر. زیرا جهل، عجزی و مافوقه افتقاری اقتضا ایدر. نته کم خلیفه حقنده‌ده، حق تعالی حضرتلری، او خلیفه‌نک نفسنی و قدرینی عارف اولمسی و آنی کندیسی ایچون ایجاد ایتمش اولدیغی

بیلمه‌سی ایچون، مقدما [۳۶۳] ذکر ایتدی کمز وجه ایله کندی خلیفه‌سی اولان نفس امیر هوایه مجلوب قیلیمش و روح آنی کندی طرفنه جلبه بر چاره بولامایوب، کندی موجدی اولان حق تعالی یه رجوع و نیاز ایتیمش ایدی. بعده حق سبحانه و تعالی حضرتلری خلیفه اولان روحی وجود انسانیده وحدانیت عرشی و تختی اوزرینه اوطورتدی. زیرا وجودک بالجمله حرکات و سکاناته مؤثر اولان آنجق روحدر. و بو خصوصده آنک مشارکی یوقدر. و آنی رداء فردانیت ایله اورتدی. زیرا وجود انسانیده ذاتاً و صفةً و افعلاً آنک مشابهی و آنک ایکنجسی یوقدر. روح بو خصوصده فرد و تکدر. و اورو حی ملک وجود انسانیده صفات الهیه سیله اظهار ایلدی. زیرا خلیفه مستخلفک عینیدر. بناءً علیه آنک صفاتی حائز اولمق لازم کلیر. بویله اولنجه حق تعالی آکا کندی صفتلرندن اجلال و هیبتی و عظمتی کیدردی. و اکر بو صفتلرندن، ایکنه دلیکی قدر آز بر شی، عالم شهادت اهلنه ظاهر اولسه ایدی؛ عقللری باشلرندن کیدوب حیران قالیرلر ایدی. و ادراک اوقاتدن عقللری ضعفه دوشر ایدی. و نفوسلرندن منسلب اولورلر یعنی کندیلرینک کندیلکیرینی غائب ایدرلر ایدی. ایشته خلیفه‌نک مقامی بودر. امدی صفات خلیفه‌نک ظهوریله حال بویله اولورسه، دار کرامت اولان عالم آخرتده او خلیفه‌نک مستخلفی اولان حق سبحانه و تعالی حضرتلرینک مشاهده سیله بزه نه حال اوله‌جغنی آرتق سن تصور ایت. الله تعالی حضرتلری سنی بو معنائک ادراکنه موفق ایتسین. دار آخرتده حق جل جلاله حضرتلرینک بزم کندوسنه نظریمز عندنده ادراکمزده ایجاد ایلدیکی بو قدرت عجیبه نه بیوکدر! بز بو قدرت عجیبه سایه‌سنده عالم آخرتده حق تعالی [۳۶۴] حضرتلری مشاهده ایدرز. نته کم حق تعالی بویور [وجوه یومئذ ناضرة الی ربها ناظره]

متن

[فلما قام الخلیفة فی هذا المقام ادخل علیه العقل فلما دخل علیه تجلت صورة العقل جوهریته فی ذات الخلیفة فلاحت له الاسرار والعلوم المنقوشة فیہ والناس یغلطون فی هذا المقام فیطلبون من خارج ما هو فیهم فیتعبدون ولو وقفوا عند قوله تعالی وفي انفسکم افلا تبصرون لاستراحوا له.

قد یر حل المرء لمطلوبه * والسبب المطلوب فی الراحل

فاذا اراد العقل معرفة شی فی تدبیر الملك واصلاحه افتقر عند ذلك الی مشاهدة الامام فعند المشاهده یلوح له المراد فیہ فیقوم له التجلی منزلة الخطاب من الملك الی الوزير اذ المراد حصول العلم وبهذا یعبر عن مخاطبة المعقولات فانهم لیسوا باجسام یكون فیها اصوات وحروف واذا لم تكن اصوات وحروف ورقوم الی غیر ذلك من الدلائل فلك ان تنظر الی ما یؤدی الیه تلك الادلة من الاصوات وغیرها فی قلب السامع فهو حصول المعنی وهو اثر الکلام من الخاطب فکذلك اذا حصل للعقل آثار العلوم فی قلبه من فیض الروح الکی عبرنا عنه بالکلام والقول والخطاب فلما او جده علی هذه الصفت جعل مسکنه الدماغ لبشر فی علی اقطار المملکت وان یكون قریبا من خزانة الخیال الی هی مستقر جبايات البادية وقریبا من خزانة الفكر والحفظ حتی یقرب علیه النظر فی جمیع مهماته [۳۶۵]

ترجمه

"امدی خلیفه بو مقامده قائم اولدقده، اکا عقل ادخال اولندی. وقته که آکا داخل اولدی؛ عقلک صورتی و آنک جوهریتی، ذات خلیفه‌ده تجلی ایلدی.

امدی آکا کندوسنده منکوش اولان اسرار و علوم ظاهر اولدی. حال بوکه ناس بو مقامده غلط ایدرلرده، کندیرنده اولان او شیئ خارجدن طلب ایدرلر. بناءً علیه زحمت چکرلر و اکر حق تعالینک [وفي انفسکم افلا تبصرون] یعنی "نفسلریکزه دخی واردر، کورمیور میسکز؟" قولی عندنده واقف اولسه ایدیلر؛ آنک ایچون استراحت ایدرلردی. کشی مطلوبی ایچون سفر ایدر. حال بوکه مطلوبک سبیی سفر ایدنده‌در. امدی عقل تدبیر ملک و آنک اصلاحي حقنده بر شیئک معرفتنی مراد ایتدیکی وقت، بونک عندنده امامک مشاهده‌سنه محتاج اولور. مشاهده عندنده‌ده آکا کندوسنده اولان مراد ظاهر اولور.

امدی آنک ایچون تجلی، ملکدن وزیره خطاب منزله‌سنده قائم اولور. زیرا مراد حصول علمدر. و بوکا مخاطبة معقولات تعبیر اولنور. چونکه آنلر کندوسنده اصوات و حروف اولان اجسام ایله دکدرلر. و دلائلدن اصوات و حروف و رقوم و سائره موجود اولمدیگی وقت، قلب سامعده اصوات و سائرهدن اولان بوا دله‌نک کندیسنه مؤدی اولان شیئ نظر ایتمک سکا لازمدر. او ده معنائک حصولیدر و مخاطبدن کلامک اثریدر.

امدی بویله جه عقل ایچون، آنک قلبنده، روح کلی فیضندن آثار علوم حاصل اولدقده، بز آکا کلام و قول و خطاب تعبیر ایدرز. وقتاکه حق تعالی آنی بو صفت اوزرینه ایجاد ایتدی؛ آنک مسکنی اقطار مملکت اوزرینه مشرف اولان دماغ قیلدی. و بادیه نك جباياتنك مستقری اولان [۳۶۶] خزانه خیالی قریب و خزانه فکری و خفزی قریب اوله رق یاپدی. تاکه جمیع مهماتنه نظر آکا قریب اوله.

شرح

یعنی خلیفه یوقریده کی شرحده ایضاح اولنان مقامده قائم اولدقده، آنک حضورینه عقل ادخال اولندی. و وقت دخوله عقلک صورتی و آنک جوهریتی خلیفه نك ذاتنده تجلی ایلدی. معلوم اولسون که کرک روح و کرک عقل، هر ایکسی ده معنادر. و معنائک صور حسیه لری اولمادیغندن آنلرک وجودلری عالم صور اوزرنده کی تأثیراتیه معلوم اولور. صور حسیه ده تمیز اولدیغی کبی عالم معناده دخی هر معنائک یکدیگرندن تمیزی واقعدر. بناءً علیه معنا اعتباریه روح ایله عقل یکدیگرندن آیریلرلر. و عقل روحه بر صفت اوله رق داخل اولور. و بو صفتک دخی عالم معناده بر جوهریتی و کندیسنه مخصوص خواص متمیزه سی وارد. ایشته عقل بو جوهریتی و کندیسنک صورتی اولان اوصافی ایله خلیفه اولان روحک ذاتنده تجلی ایدر. زیرا بدنن روح منقطع اولنجه عقل دخی قالماز. و فقط عقلک محل تعلق اولان دماغ تفسد ایدنجه بدنه روح قائم اولدیغی حالده، عقل زائل اولور. بو حال عقلک روحدن غیری بر جوهریتی معنویه صاحبی اولدیغنه دلیلدر. امدی ذات خلیفه ده تجلی ایدن عقله، حد ذاتنده کندوسنده منقوش اولان اسرار و علوم ظاهر اولدی. حال بو که ناس بو مقامده غلط ایدرلرده حد ذاتنده کندیلرنده موجود اولان او اسرار و علومی خارجدن طلب ایدرلر. بیهوده زحمت چکرلر. اکر حق تعالینک [وفي الارض ايات للموقنين وفي انفسكم افلا تبصرون] یعنی "ارضده موقنین ایچون علامتله واردر و نفسکزه ده واردر؛ کورمز میسکز." [۳۶۷] قولى عندنده توقف ایدوب آنک معناسنی بالتأمل آکلامش اولسه ایدیلر؛ او اسرار و علومک تحصیلی ایچون زحمت چکمیوب استراحت ایدرلر ایدی. نته کم شاعر آتیده کی بیتنده بو معنایه اشارت ایدر:

قد یر حل المرء لمطلوبه * والسبب المطلوب فی الراحل

بو بییتی جناب شیخ رضی الله عنه فتوحات مکیه نك جلد اولنده ابراهیم بن معسود الالبری نامنده کی ذاتدن نقل ایدر. یعنی هر کسک سفر زحمتنی اختیار ایتمه سی مطلوبی اولان بر شیئی تحصیل ایتمک ایچوندر. حال بوکه او مطلوب اولان شی، او کیمسه ده بر سبب تختنده مطلوب اولمشدر. و او سبب دخی سفر ایدن کیمسنک کندی ذاتنده مندمجیدرکه اوده مطلوبه محبتدن عبارتدر. بناءً علیه سائق عشق و محبتدر و اوده طالبک کندیسنده در.

معلوم اولسون که تحصیل علم ظاهرده خارجدن واقع اولمش کبی کورینور. حال بوکه حقیقتده بویله دکلدر. مثلاً شمدی یه قدر عالمده ظاهر اولان اختراعات و اسرار طبیعیه یه عائد علوم و فنون، هپ عقلک محصولاتیدر. بونلرک وجودی، اولجه ظاهر دکل ایدی که عقل بونلری خارجدن آلابلسین. بو علوم و اسرار، حد ذاتنده عقلک کندوسنده منقوش ایدی؛ اسباب مختلفه نك تأثیراتیه ظهوره کلدی. فقط هر زمان موجود اولان عقوله بونلرک بردن بره منکشف اولمایوب تدریجاً و آنآفاناً انکشافنک سببی عقل ادراک ایده مز. و او علومک نره دن تصرف اولندقلرینی و او علومه نه کبی حالاتک متصرف اولدیغنی بیله مز.

امدی او علوم صدوردن سطورده و بعده ینه سطوردن صدوره انتقال ایلر. و بونلر حد ذاتنده عقلک کندوسنده منقوش اولان علوم و اسرارندن عبارتدر. و بالجمله علوم حق تعالی حضرتلرینک علیم اسم شریفنک خزینه سندن خلیفه حق اولان روحه نازل اولور. بناءً علیه عقل تدبیر ملک و آنک اصلاحی حقنده بر شینک معرفتنی مراد ایتدیکی وقت، [۳۶۸] بو مرادی عندنده، امام و خلیفه اولان روحک مشاهده سنه محتاج اولور. زیرا عقل روحک صفتیدر. عقلک روحی مشاهده سی عندنده آکا کندوسنده اولان مراد ظاهر اولور. یعنی عقل، روحه، اسم علیم حضرتندن نازل اولان و کندونسنک مرادی اولان علمی، روحدن اخذ ایدر. بناءً علیه عقل ایچون تجلی، ملکدن و حکمداردن وزیره خطاب مثابه سنده اولور. هر نقدر بوراده حرف و صوت موجود دکل ایسه ده، مراد آنجق حصول علمدر. بوده بی حرف و صوت واقع اولور. آنک ایچون بو حاله [مخاطبه معقولات] تعبیر اولنور. و معنایه دلالات ایدن اصوات و حروف و رقوم و سائر اشارات حسیه موجود اولمدیغی وقت، سامعک قلبنده اصوات و سائرهن متحصل اوله نك کندوسنه مؤدی اولان معنایه نظر ایتمه ک لازمدر. و مخاطب جانبندن صادر اولان کلامک اثری معنادر. و مادام که بو معنا، بی حرف و صوت روحدن عقله واصل اولیور.

البته ملڪدن وزيره خطاب منزله سنده اولور. ايشته بويله عقل ايچون آنك قلبنده روح كلي فيضندن يعني حقيقت محمديه مرتبه سندن آثار علوم حاصل اولقده، بز آكا كلام و قول و خطاب تعبير ايدرز. حق تعالى آني بو صفت اوزرينه ايجاد اينكده، او عقلك مسكني وجود انساني مملكتك اقطاري اوزرينه ناظر اولان دماغ ياپدي. يعني عقله مسكن اولمق اوزره دماغي تخصييص ايتدي. و مملكت انسانيه نك جميع امور و مهماتنه يقيندن نظر ايده بيلمك ايچون، اعضا و جوارحن ظاهر اولان شيلرك استقرار ايلديكي خزينه خيالي و خزينه فكري و حفظي دماغه ياقين ياپدي. نته كم دماغك و خزينه خيالك و خزينه فكر و حفظك وجود انسانيده كي موضعلري و وظيفه لري يوقاريده مفصلاً ايضاح اولندي. [۳۶۹]

متن

[فينبغى لك ايها الخليفة الاكرم ان تحافظ على وزيرك وتسايسه وتتحبب اليه فان في بقائه صلاح ملكك ومدينتك الاترى اذا اتفق في العقل شئ وهلك بفساد محله كيف تخرب مدينة الجسم ولا يقدر الروح على تلفيقها فحافظ على الوزير حفظك على نفسك فهو يدك التي تبطش بها وعينك التي تبصر بها فمتى هممت بامضاء امر في ملكك فقرب العقل وتدبر معه وشاوره وانظر الى ما يصدر عنه فيه واعمل بما يشير به عليك فان الله تعالى قد اودع الصواب في رأيه وتحفظ من الوهم فان الوهم موجود يبرز للنفس على صورة العقل فقد يلتبس عليك وهو وزير مطاع له في الانسان تأثير عظيم وهو المستولى على الناس والباعث على الافكار الرديئة وهو يورث الوسوسة فتحفظ منه وميز وزيرك عيناً واسماً ولا تستبد بنفسك فلا خير في امر ولا ملك لا يدبره عقل ولما كان الوزير قد يتشبه به من اكثر وجوده وصفاته لا من كلها اضطررنا الى نعته بالنعوت الكاملة التي لا يمكن للوهم ان يتشبه بها على الكمال فانظر الى النعوت التي انا اذكرها لك ان شاء الله تعالى فاذا رأيتها قد قامت بموجود ما فذلك وزيرك وهو المراد فا حفظها وحصلها وحصنها تغتبط والله الهادي]

ترجمه

"اي خليفه اكرم، سنك ايچون وزيرك اوزرينه محافظ اولمق و آني ادراه ايتمك و آكا محبت ايتمك اقتضا ايدر. زيرا ملكك و مدينه نك صلاحى آنك بقاسنده در. [۳۷۰] كورمزيسك؟ عقل بر شيه تصادف ايتديكي و آنك محلي بر فساد ايله هلاك اولديغي وقت، مدينه جسم نصل خراب اولور؟ و روح آنك تلفيقنه قادر اولاماز.

امدى وزيرك اوزرنده محافظ اول كه سنى نفسك اوزرنده حفظ ايتسون. بناء عليه او، سنك الكدركه سن آنكله طوتارسك و كوزكدركه آنكله كورورسون.

امدى هر نه وقت ملككده بر امرك اجراسنه قصد ايدرسك؟ عقلى تقريب ايله و آنكله برابر تدبر ايت و آني مشاور قيل. او، امر حقنده آندن صادر اولان شيه نظر ايله و سكا اشارت ايلديكي شيه ايشله. زيرا الله تعالى آنك رأينده صوابي ايداع ايلدى. و وهمدن تحفظ ايت. زيرا وهم بر موجوددركه نفسه عقل صورتنده كورينور. بويله اولنجه سكا التباس واقع اولور. و او كنديسنه اطاعت اولنان بر وزيردركه انسانيه تأثير عظيمي وارد. و او ناس اوزرينه مستوليدر. و افكار رديئيه باعثدر. و او وسوسه ايراث ايدر. بناء عليه آندن تحفظ ايله و وزيركي عيناً و اسماً تميز ايت و نفسك ايله مستبد اولمه. عقلك تدبير ايتمديكي بر امر و ملكده خير يوقدر. و وقتاكه وزير، كافه سنده دكل اكثر وجوه و صفاتنده آكا بكزه دى. نعوت كامله ايله آني تنعيته مجبور اولدق كه كمال اوزره وهمك آكا بكزه مه سي ممكن دكلدر.

امدى ان شاء تعالى بنم سكا بيان ايده جكم نعوته نظر ايت. بناء عليه هر هانكي بر موجود ده آنك قائم اولديغنى كورديكك وقت، بيل كه بو سنك وزيركدر. و مراد اولان آنجق اودر. آني حفظ ايت. و آني تحصيل ايله و آني تحصيل ايت كه مسرور اوله سك. والله الهادي."

شرح

اي خليفه اكرم اولان روح، سكا لايق اولان شى بودركه وزيرك اولان عقل اوزرينه [۳۷۱] محافظ اوله سك و آني حسن اداره ايده سك و آكا محبت ايله سك. زيرا عقل سنك صفتكدر. نظرك دائماً بو صفتك اوزرينه اولورسه، وجود انسانيده آنك آثاري ظاهر اولور. و ملكك و مدينه نك اولان وجود انسانيك صلاحى او عقلك بقاسنده در. كورمزيسك؟ عقل بر شيه تصادف ايدوب آنك محلي اولان دماغ بر فساد ايله هلاك اولديغي وقت، مدينه جسم، نصل خراب اولور. مثلاً نفس ايچكي يه مبتلا اولسه، آنك تأثيريله عقلك مسكني اولان دماغ مختل اولور و بو وقتده اعضا و جوارحن ظاهر اولان افعال و حركات و اقوال نظام عقلدن بعيد بولنور. و اسرار

و آفییون کبی سائر مکیفات دخی بویله در. بناءً علیه شریعت مسکن عقل اولان دماغی تخریب ایدن هر شیئی منع ایتمشدر. بونلر دماغی تخریب ایدن اسباب مادیه در. اسباب معنویه دن بریسی قوه واهمه نك تحریکیله نفسك هوایه میلیدر و دماغی قوه واهمه نك استیلاسی بوزدیغی وقت، مع ذالله حال جنت ظهور ایدر. و جنت قوه واهمه نك عقلی ستر ایتمه سندن باشقه بر شی دکلدر.

امدی بو سببلر ایله وجود انسانی خراب اولدیغی وقت، روح بدنده قائم اولدیغی حالده آنك تلفیق و اصلاحنه قادر اولاماز. بویله اولنجه سن وزیرك اوزرینده محافظ اول که اوده سنی نفسك اوزرنده حفظ ایده بیلسین. بناءً علیه او عقل، سنك الکدرکه سن طوتدیغك شیئی آنکله طوتارسك و سنك کوزکدرکه کوردیکك شیئی آنکله کورورسك.

امدی هر نه وقت، ملکده بر امرك اجراسنه قصد و توجه ایدرسهك، عقلی تقریب ایدوب آکا مراجعت ایله. و او ایش حقنده آنکله برابر تدبر و تأمل ایت و آنکله مشاوره ایله. او ایش حقنده عقل نه حکم ویرسه او حکمه نظر ایت. [۳۷۲] و سکا اشارت ایلدیکی او حکم ایله عمل ایت. چونکه الله تعالی حضرتلری عقلك رأینده صوابی ایداع ایلدی. یعنی عقل ویردیکی حکملرده دائماً صواب و حق اوزره در. آنك حکملرنده اکرلک بولنماز. و وهمدن تحفظ ایت و آنك تأثیراتندن کندیکی صاقله. زیرا وهم بر موجوددرکه نفسه عقل صورتنده کورینور. و انسانه بر طاقم خصوصاتی عقل و منطقه موافق کبی کوسترر. فقط آنك کوستردیکی شیلرک اصل و اساسی یوقدر. بویله اولنجه سکا التباس واقع اولور. یعنی هر هانکی بر مسئله ده بر صورتله حکم ایدن عقلمیدر؟ یوقسه وهممیدر؟ دیه سنده تردد پیدا اولور و او وهم کندیسنه اطاعت اولنان بر وزیردرکه وجود انسانیده بیوک بر تأثیری واردر. یعنی عقل روحك وزیر ایلدیغی کبی وهم دخی شهوت کبی هوانك وزیردر. و قوای نفسانی اوزرینه مسلطدر. نفس امیر هوایه مجلوب اولنجه وجود انسانی وزیر وهمك حکمی آلتنده زیون اولور. و بو زمانده عقل کری طورور و وهمك تأثیرات تصرفیه عاقبت مملکت انسانی خراب اولور. و عالم دنیا نشئه نفسانیه اوزره مخلوق اولدیغندن او وهم ناس اوزرینه مستولیدر. و آنك استیلاسی و تصرفی افکار ردئییه باعثدر. و شانی دائماً وسوسه ایراث ایتمکدر. بناءً علیه بو مضر وزیرك تصرفندن کندیکی حفظ ایت. و وزیرك اولان عقلی عیناً و اسماً وهمدن تمیز و تفریق ایله و عقلك مشاوره سنی ترك ایدوب نفسك ایله مستبد اولمه. زیرا عقلك تدبیر و اداره ایتمدیکی بر ایشده و ملکده خیر یوقدر.

وقتاکه وزیر اولان عقل، کافه سنده دکل، بر چوق وجهلرده و صفتلرده وهمه بکزه دی؛ بناءً علیه نعوت کامله ایله بز آنی تنعیه یعنی عقلی اوصاف حسنه [۳۷۳] کامله سیله تنعیت و توصیفه مجبور اولدق؛ چونکه بو اوصاف حسنه نك کمالی اوزره وهمك، عقله بکزه مه سی اصلاً ممکن دکلدر. بویله اولنجه ان شاء الله تعالی آتیده بنم سکا ذکر و بیان ایده حکم بو اوصاف حسنه یه نظر ایت. کندی وزیرك اولان عقلی عیناً و اسماً وهمدن تمیز و تفریق موافق اوله سک.

امدی هر هانکی بر موجودده بو ذکر ایتدیکمز نعوت و اوصاف حسنه نك قائم اولدیغنی کورورسك بیل که بو عقلدر. و سنك وزیرکدر. و مطلوب و مراد اولان آنجق اودر. آنی کوزلجه حفظ ایت. و آنی تحصیله سعی ایله. و آنی قوتلندرکه وجود انسانیده کی تدبیراتك حسن جریانی کوروب مسرور و شاد اوله سک. و طوغری یوله ارشاد ایدن الله تعالی حضرتلیدر.

متن

فصل

فی تفصیل خلق الوزیر و صفاته

[فاعلم رحمك الله ان العدل شخصه والهمة رأسه والجمال وجهه والحفظ حاجباه والحياء عیناه والطلاقة جبیناه والعزة انفه والصدق فمه والحكمة لسانه والتیه عنقه والسعة والاحتمال الاذی صدره والشجاعة عضده والتوکل مرفقه والعصمة معصمه والکرم کفه والايتار بنانه والجود یده واليمن یمینه والیسر یساره والورع بطنه والعفة فرجه والاستقامة ساقه والرجاء والخوف قدماه والفتنة قلبه والعلم روحه والامانة حیاته والزهد لباسه والتواضع تاجه واکلیله والحلم خاتمه والانس بیته والهدی طریقہ والشریعة مصباحه والفهم دثاره والنصح شعاره [۳۷۴] والفراسة علمه والفقر کسبه والعقل اسمه والحق سمعه فاذا رأیت هذه الاوصاف فیه فاتخذہ وزیرك وللیک سміراً ولما کانت الفراسة علم هذا الوزیر المذکور ومحل کشفه واطلاعه علی ممکنات الخواطر ومغیبات الامور احتجنا الی ان نسوق منها طرفاً مختصراً عقیب هذا الباب حکمیة وشرعیة ان شاء الله] والله اعلم.

ترجمه فصل

وزيرك خلقنك و صفاتنك تفصيلی بياننده در

"الله تعالى سكا رحمت ايله سين. معلومك اولسون كه محقق عدل آنك شخصيدر و همت باشيدر و جمال وجهيدر و حفظ آنك قاشلريد و حيا، كوزلريد. و طلاق آنك ايدر و عزت بورنيدر و صدق آغزيدر و حكمت لسانيدر و تيه بويينيدر. و سعه و احتمال ادى آنك صدريد. و شجاعت بازوسيدر و توكل ديرسكيدر. و عصمت معصميدر. و كرم كفيدر. و ايثار بارماقوريدر. و جود ايدر و يمن صاغيدر و يسر صوليدر و ورع قارنيدر و عفت فرجيدر و استقامت باجاغيدر و رجا و خوف اياقوريدر و فطنت قلبيدر و علم روحيدر و امانت حياتيدر و زهد لباسيدر و تواضع تاجي و اكيليدر و حلم خاتميدر و انس خانه سيدر و هدي طريقيدر و شريعت مصباحيدر و فهم دثايريد و نصيح شعاريدر و فراست علميدر و فقر قسيبدر و عقل اسميدر و حق آنك سمعيدر. [۳۷۵]"

امدی سن آنك حقنده بو اوصافي كوردريك وقت، آنی وزيرك و كيجهك ايچون سميرك اتخاز ايت. و وقتاكه فراست بو وزير مذكورك علمی و ممكنات خواطر و مغيبات اوموره آنك اطلاعی و آنك محل كشي اولدی، بز بو بابك عقيبنده نظری مختصراً آنك حكमितنه و شرعيتنه سوجه محتاج اولدق. ان شاء الله تعالى والله اعلم."

شرح

يعنى بو فصل وزير اولان عقلك خوينك و صفتلرينك تفصيلاً بياننه دائرد. اي قارى الله تعالى سكا رحمت رحميه سيله تجلى بيورسون. معلومك اولسون كه محقق عدل، وجود انساننده عقلك شخصيدر يعنى بر انسانك افعالنده و اقوالنده اعتدال كوردريك وقتده بيل كه او كيمسه ده عقل حكمراندر. زيرا عقلك تشخصي آثاريله ممكن اولور. و عدل عقلك كندوسنى تشخيص ايتديره جك اولان بر خوييدر.

و همت، آنك باشيدر زيرا معالياته توجه عقلك مقتضاي ذاتيدر. و بر كيمسه نك علو همت صاحبي اولمسي عقلنك كمالنددر. نته كم "قوشلر قانادلريله و انسان همتيله اوچار." دنيلمشدر. و جمال عقلك وجهيدر. زيرا جمال، كورنلر ك خوشنه كيدن بر شيدر. و عقلك عدلي ايله كمالي ظاهر اولديغي وقت، بو عدل و كمال هر كسك نظرنده محبوب و مرغوب اولور.

و حفظ، عقلك ايكي قاشيدر. يعنى انسانك قاشلري، باشندن و آلندن كوزي اوزرينه آقوب كن ترلري، نصل كه كوزينه آقمغه مانع اولور و آنی حفظ ايدرسه، عقل بر شيئه همت و قصد ايتديكي وقت، نظري اوزرنده بولنان حفظ دخي، آنك كوزينه اباطليك آقوب كيرمه سنه مانع اولور. [۳۷۶]

و حياء، عقلك ايكي كوزيدركه وجود انساننده آنك ظاهر اولديغي محل چشم حسلردر. نته كم انسان موجب عار و حيا بر شيئه تصادف ايتديكي وقت، آكا عطف نظرندن استحيا ايدر. و بويله بر شيئه بلا پروا نظر ايدن و آنده محذور كورمين كيمسنگ چشم عقلی كور اولوب كندوسى حياء دنيلن جوهر معنويدين محرومدر.

و طلاق، يعنى كشاده رولق و آچيق بيان، عقلك آلنيدر. يعنى عقل اوصافيله آچيق بر صورته ظاهر اولور. و آنك بياننده اصلاً اغلاق بولنماز، قصدي نه ايسه اني ابهام و اغلاق بولنمقسزين اظهار ايدر.

و عزت، آنك بورنيدر. يعنى عقل بالجمله ارفاد بشر آراسنده موقع عزته بولنور. و كمال عقل ايله متصف اولان كيمسه هر كس طرفندن تعزیز اولنور. هيچ بروقت ذلت و حقارته معروض قالماز. هر نقدر ناقص العقل اولان جهال آكا قارشى حرمتده قصور ايتسه لر بيله حقيقتده بو حال عقلك عزته ضرر و يرمز. زيرا جهال حيوان زمره سنه ملحقدر. [اولئك كالانعام بل هم اضل]

و صدق و طوغريلق، آنك اغزيدر. زيرا عقلك دهان معنويسندن صادر اولان هر بر امر عين صوابدر. و يوقاريده بيان اولديغي اوزره حق تعالى حضرتلري آنك رآينه صوابي ابداع بيورمشدر. هر هانكي بر مسئله يه اولان حكمدار انساندن صادر اولان خطا عقلدن دكل، بلكه وهمدندر.

و حكمت، عقلك لسانيدر. يعنى عقل هر بر شيئك حقيقتنى سويلر. اصلاً باطل ايله تكلم ايتمز. و تيه، يعنى حيران اولمق عقلك بويوندر. زيرا عقل، حقايقه اولان علمی ايله برابر اسرار الهيه ده حيراندر. و بو حيرت، علمه مستند اولان بر حيرت اولديغندن حيرت محموده در. و صلى الله عليه و سلم افندمز بو حيرته

اشاره (رب ذدنی فیک تحیراً) یعنی "یا رب، سنک حقکده کی حیرتمی زیاده لشدن." [۳۷۷] بویورمشلردن. جهله مستند اولان حیرت ایسه مزومودن. عقلک حیرتی بو نوعدن دکلدن.

و سعه و احتمال اذی، آنک صدردن. یعنی عقلده وسعت و کنیشلک واردن. و بو کنیشلکی جاهلرک و عقول ناقصه اربابنک انواع ازالرینی احتمال سبب اولور. و بو معنوی یوکی یوکلنوب صبر ایدن. نته کم صلی الله علیه و سلم افندمز "هیچ بر نبی یه بنم کی اذی اولنمادی." بویورلر. و جناب فخر عالمک یوکلندکلی اذی، اذای معنوی ایدی. زیرا کندیلری عقل کل صاحبی اولدقلریندن، اطرافنده کی انسانلرک کندی عقللرینه تبعاً اجرا ایتدکلی اوموردن متأزی اولورلر و آنلره قارشلی صبر بیوروب کمال بشاشت و حلم ایله قولاً و فعلاً آنلره راه سدادی کوسترلرلر ایدی. بو احتمال اذانک نه کی بر شی اولدیغنی، تربیه صبیان و جهاله مأمور اولان معلملر ذوقاً ادراک ایدرلر.

و شجاعت، عقلک بازوسیدن. یعنی عقل رأینده و حکمنده شجاعت. جبانیت آنک شانندن دکلدن. و توکل، دیرسکیدن. یعنی انسان بازوسنی نصل دیرسکنه استناد ایتدیروب اوطورورسه، عقل دخی بازوی شجاعتنی توکل دیرسکی اوزرینه استناد ایتدیرن.

و عصمت، عقلک معصمیدن. یعنی عقل قصد و توجه ایده جکی هر هانکی بر امری، بو ایشته وبال و معصیت وارمیدن؟ یوقمیدن؟ دیه دست معنویسیله یوقلار. خیر سزرسه ایشلر. شر حس ایدرسه توقی ایدن. و کرم، عقلک آوجنک ایچیدن. یعنی کف عقلدن دائماً کرم ظاهر اولور.

و ایثار، عقلک پارماقلیدن. یعنی عقل اکرام و تنعیم خصوصنده باشقه لرینی نفسنه تقدیم و ترجیح ایدن. و جود یعنی جومردلک عقلک الیدن.

و یمن، صاغی و یسر، صولیدن. یعنی عقلک [۳۷۸] صاغی یمن و برکت و صولی یسر و سهولتدن. و هر ایکی جانبی فوائدله مالیدن.

و ورع، قارنیدن. یعنی عقل پرهیزکار اولدیغندن آنک غدای معنویسی طیبیدن. بناءً علیه آنک قارنی طیبیات معنویه ایله مالیدن.

و عفت، فرجیدن یعنی عاقل اولان کیمسه فرجی نا مشروع بر صورتده استعمال ایتمز. زیرا عقل بوکا مانعدن. بناءً علیه زنا، عقول ناقصه اربابنک کاریدن. و قادینلر ناقصات العقل اولوب زنایه سریع المیل اولدقلری ایچون حق تعالی حضرتلری [الزانیة والزانی... الخ] آیت کریمه سنده قادینلرک ذکرینی تقدیم بویورمشلردن. نته کم احوال زمانه بو حالک شاهد باهریدن.

و استقامت، عقلک باجاغیدن. یعنی عقل طوغریلقده ثابتدن. و رجا و خوف، آیاقلیدن. یعنی عقل اموره حسن عاقبتی امید ایتمکله برابر سوء عاقبتدن دخی امین اولمایوب قورقار.

و فطنت، قلبیدن. یعنی عقل، منبع ذکا و فطنتدن. حمق و بلاهت اصلاً آنک شانندن دکلدن. و علم، روحیدن.

و امانت، حیاتیدن. یعنی عقل، علم ایله قائم اولوب حیاتی و یاشامه سی امانت دائره سنده در. جهل و خیانت آنک شانندن دکلدن.

و زهد، لباسیدن. یعنی عقل هواسات نفسانییه میل ایتمز. و بو حال آنک کسوه سیدن. و تواضع، تاجی و اکلییدن. یعنی عقل تکبر و عجبیدن بریدن. بو قدر اوصاف حسنه سیله برابر کندیسنی بکنوب کبر و فخر ایتمز.

و حلم، خاتمیدن. یعنی حکمنده غضوب دکلدن. و انس، خانه سیدن. یعنی عقلده قناعتسزلک سببیه واقع اولان اضطراب یوقدن. کندی اوصاف حسنه سی دائره سنده سکون و راحت ایچنده در.

و هدی، طریقیدن. [۳۷۹] یعنی طوغری یوله ارشاد، آنک طریق معتادیدن. و شریعت، مصباحیدن. یعنی ظلمت طبیعت ایچنده طریق معتادینی شریعت قنديلنک نشر ایتدیکی ضیا ایله قطع ایدن.

و فهم، دثاریدن. یعنی عقلک زهد لباسی اوزرینه کیدیکی جبه فهمدر و آکلایشدن. زیرا عقل هواسات نفسانییه ادراکده سریع الانتقالدن.

و نصیح، شعاریدن. یعنی نصیحت ایله امور خیریه تهشویق آنک شعاری و علامتیدن.

و فراست، علميدر. يعنى علم عقلك روحى و فراست ده آنك علمى اولديغندن فراست عقلك روحنك روحى اولور.

و فقر، كسبيدر. يعنى عقل، بو بابده مقدما ايضاح اولنديغى اوزره خليفه اولان روحه عرض افتقاردن خالى دكلدر. زيرا آنك مكتسباتى كندوسنه خليفه روحدن واصل اولور.

و عقل، اسميدر. و عقل تسميه سنك سبى يوقايريدده كي متن و شرحلرده ايضاح اولندى.

و حق، آنك سمعيدر. يعنى عقل، باطل اولان اموره اصلا قولاق آصماز؛ آنجق حق و طوغرى اولان شيلرى ديكور.

امدى اى قارى سن كندوسنده بو اوصافى حائز اوله رق وجودكده كورديكك شئى وزير اتخاز ايدوب هر بر امرى آنكله مشاوره ايت. و ظلمات نفسانيه ايچنده آنى كيجهك ايچون مصاحب اتخاز ايله. و بو ذكر و تعداد اولنان اوصافك ضدينى حائز اولان وهمك القاآتنه اصلا نظر ايمه. و آندن تحفظ ايت.

و وقتاكه فراست بو ذكر اولنان وزيرك علمى و ممكنات خواطر و مغيبات امور اوزرينه آنك محل كشفى و اطلاعى اولدى. يعنى بو وزير قلبه وارد اولوب تمكّن ايدن بر طاقم خواطر ك ماهيتلرينى و غير محسوس اولان بر طاقم امورى فراست واسطه سيله [۳۸۰] بيلدى. و فراست آنك محل كشفى اولدى؛ بز بو يدنجى بابك عقيبنده نظر عقلى پى مختصراً او فراستك حكى و شرعى قسملرينه سوجه محتاج اولدق. ان شاء الله تعالى والله اعلم.

الباب الثامن فى الفراسة الحكمية والشرعية متن

[قال الله عز وجل ان فى ذلك لآيات للمتوسمين وقال صلى الله عليه وسلم اتقوا فراسة المؤمن فانه ينظر بنور الله فالفراسة اكرمك الله نور من انوار الله عز وجل يهدى له عباد له ولها دلائل فى ظاهر الخلق جرت الحكمة الالهية بارتباط مدلولاتها بها وقد يشذ ولكن ذلك نادر فى الفراسة الحكمية اذ هى موقوفة على ادلة عادية ضعيفة واما الشرعية فلا تشذ لانها عن امر الهى كما قال وما فعلته عن امرى بان ذلك كان بامر

الله تعالى فهي مستمرة عند اهلها لان دلائلها في نفس من قامت به بخلاف الحكمة فان ادلتها في نفس المتفرس فيه فرأينا ان نسوق في هذا الباب الفراسيتين معاً على اخص ما يمكن واتمه

سكزنجي باب

فراست حكميه و شرعيه بيانندهدر

ترجمه

"الله عز و جل [ان في ذلك لايات للمتوسمين] يعني "محقق بونده امعان نظر ايدنلر ايچون [۳۸۱] علامات واردر." و صلى الله عليه و سلم (اتقوا فراسة المؤمن فانه ينظر بنور الله) يعني "مؤمنك فراستندن صاقنكز؛ زيرا او اللهك نوريله نظر ايدر." بويورلر. الله سكا اكرام ايله سين. امدى فراست، الله عز و جل حضرتلرينك نورلرندن بر نوردرکه عباديني آكا هدايت ايلر. و خلقك ظاهرنده آنك ايچون دلائل واردرکه حكمت الهيه او دلائله آنلك مدلولاتنك ارتباطى سببيله جاريدر. و بعضاً تخلف ايدر ولكن فراست حكميه ده نادردر. زيرا او، ادله عاديه ضعيفه اوزرينه موقوفدر. و شرعيه يه كنجه تخلف ايتمز. زيرا او، امر الهيدندر. نته كم حق تعالى بونك الله تعالىنك امريله اولديغنى بياناً [وما فعلته عن امرى] يعني "بن كندى امرمدن ايشله مدم." بويورر. امدى او آنك اهلى عندنده مستمدر. زيرا آنك دلائلى بونكله قائم اولان كيمسه نك نفسندهدر. حكميه نك خلافتهدر. زيرا آنك ادله سى متفرس فيهلك نفسندهدر. امدى بز بو بابده ايكي فراستى برلكده ممكن اولان شيئك اخصى و آنك اتمى اوزرينه سوق ايتديكىمى كوردك."

شرح

يعنى الله عز و جل حضرتلرى سورة نحلده [ان في ذلك لايات للمتوسمين] بويورر. متوسمين، متفرسين معناسندهدر. يعنى بو علامتلردن عبرت آلانلر آنجق فراست صاحبلىدر، ديمك اولور. و صلى الله عليه و سلم افندمز "مؤمنك فراستندن صاقنكز؛ زيرا او مؤمن اللهك نوريله نظر ايدر." بويورلر. ايشته كتاب و سنتدن فراستك دليلى بونلردر.

امدى اى قارى، الله تعالى حضرتلرى سكا نور فراستك احسانيله اكرام ايله سين. فراست، الله عز و جل حضرتلرينك انوار متنوعه سندن [۳۸۲] بر نوردرکه [يهدى الله لنوره من يشاء] آيت كريمه سنده بيان بويورديغى اوزره قوللرندن ديلديكى كيمسه لرى او نوره هدايت ايلر. و بو نور سببيله او كيمسه نك بصيرتى آچيلوب اشياي چشم ظاهر ايله كوردى كندن دها مكمل اوله رق كورور. و خلقك ظاهرنده يعنى اشياي كثيفه و صور عنصريه حسيه ده، او فراست ايچون بر طاقم دليللر واردرکه حكمت الهيه، او دلائله آنلك مدلولاتنك ارتباطى سببيله جاريدر.

مثلاً حق تعالى حضرتلرى امم سالفه دن بر قسمنى پيغمبرلرينك كتيرديكى احكامه مخالفت ايتدكلرى ايچون بر طاقم حادثات طبيعيه ايله هلاك ايتدى. و پيغمبرلرى اكر مخالفتدن واز كچمزلرسه، بو كى حادثاتك واقع اوله جغنى امتلرينه اولجه خبر ويرديلر. بو حادثاتك علائى و مقدماتى ظهور ايدنجه، آنلر بونى على العاده وقوعه كلن حادثاتدن ظن ايدوب عاقبت احوالى تفرس ايده مديلر. و خلقك ظاهرى اولان بو حادثات طبيعيه ده كى افراط آنك مدلولى اولان هلاكه دليل ايكن بو دليلى او مدلوله ربط ايده مديلر. نته كم حق تعالى حضرتلرى قوم لوطك هلاكنى بيانندن صكره قرآن كريمه امت محمده خطاباً [ان في ذلك لايات للمتوسمين] بويوردى. يعنى "اى مت محمد اكر سزليده احكام منزله يه مخالفت ايدرسه كز سزده بويله حادثات طبيعيه يي تسليط ايدر." ديمكدر. و حادثات طبيعيه ده كى افراط، هيچ شبهه يوق كه علامت عقوبتدن مثلاً هيچ ياغمور ياغماسى سببيله اكينلره و ثمراته نقصان طريياتى و ياخود افراط درجه ده ياغمور نزولى ايله اكينلرك و ثمراتك و مسكنلرك خرابيسى و تعاقب تزلزلات ارضيه و فقر و فاقه عمومى و سارى خسته لقلرك استيلاسى بر طاقم دلائلدرکه آنلك مدلولاتى انواع سوء اخلاقك جزاسيدر. [۳۸۳]

مثنوى

ابر بر نايد پى منع زكات * وز زنا افتد وبا اندر جهات

ترجمه

زكات، و يرلمز اولنجه، ياغمور بولوطلرى كلمز اولور و زنادن دخى هر طرفده وبا و سارى خسته لقلر منتشر اولور.

امدی نور فراست صاحبلى بونلرى ادراك ايدر. و فراستدن اعرى و حسيات حيوانيه ايله مالى اولانلر ايسه، اهل فراستك بو تفرسلىرىن جهل و حماقته حمل ايله استهزا ايدرلر. نتهكم قوم نوح دخی ابتدا بويله استهزا ايتمش و قوم صالح دخی مقدمه عذاب اوله رق ظاهر اولان قارا بولوطى كوردكلرنده [هذا عارض ممطرنا] يعنى "بو بزه ياغمو كتيك بولوطدر." ديهرك اخبار بويوريلان عذابى استبعاد ايتمش و بعده جملهسى خاك هلاكه سريلمشدر. بو ذكر ايتديكمز بر بيان عموميدر.

فراست بالجمله امور و معاملات خصوصيه ده دخی جاريدر. مثلاً بر صاحب فراست، مصاحبى اولان كيمسه نك اقوال و افعالندن آنك مرادىنى تفرس ايدر. و بو افعال و اقوال دليل و او كيمسه نك مرادى ايسه، مدلول اولور و دليل ايله مدلول آراسندهده ارتباط بولنمق طبيعيدر. بوكا فراست حكميه ديرلر. و فراست حكميه ده بعضاً دليلك مدلوله ارتباطنده استثنالر واقع اولور. ولكن نادرلر. چونكه فراست حكميه اعدى و ضعيف اولان دليللر اوزرينه موقوفدر. مثلاً زيد، عمروه اثنائى مصاحبتده آجى بر سوز سويلر ويا عبوس الوجه طورور. عمر، بو سوزدن و بو وضعدن زيدك كندوسنه عداوتى و كينى اولديغنه حكم ايدر. حال بوكه حقيقتده زيده بويله بر عداوتى اولميه بيلير. بناءً عليه مدلول عد اولنان عداوته، دليل عد ايديلن او قول و فعلك ارتباطى اولمامش بولنور. ايشته فراست حكميه ده بعضاً بويله استثنالر واقع اولور. و آتيده كله جكي وجهله عند الحكماء شكل و شمائل اشخاصدن استدلال اولنان اخلاق دخی بويله در. [۳۸۴]

فراست شرعيه كنج بونك استثناسى يوقدر. و بو فراست اصلاً تخلف ايتمز. زيرا او دليل ظاهرى واسطه سيله اولمايوب طوغريدن طوغرى يه امر الهيدندر. نتهكم حق تعالى حضرتلرى موسى و حضر عليهما السلام آزالرنده واقع اولان قصه يي باياناً قرآن كريمده جناب حضرتدن نقلاً [وما فعلته عن امرى] يعنى "قتل غلامى و تعييب سفينه يي و تسوية جدارى بن كندى امرمدن ايشله مدم." بويورر. و بو قصه كتب تفاسيرده مندرج اولديغندن بوراده تفصيلى موجب اطنايدر.

امدى او فراست شرعيه، بو فراستك اهلى عندنده مستمردر و دائمدر. چونكه آنك دلائلى، امر الهى ايله قائم اولان كيمسه نك نفسندهدر و بو كيمسه نك قلبى نقوش ماسودان خالى اولديغى ايچون متفرس فيه اولان خلقك ظاهرندن دليل استحصالنه محتاج دكلر. آنك قلبى مهبط الهامات الهيه و مورد اوامر الهيه در. بناءً عليه بويله بر كيمسه، جميع امورنده امر الهى دائره سنده حركت ايدر. و آنك نفسى آنجق امر الهى ايله قائم اولور. بو حال فراست حكميه نك خلافتنه در. زيرا فراست حكميه صاحبلىرينك نظرندن خلقك ظاهرى مستور اولماديغندن، آنلرك دليللرى متفرس فيه اولان نقوش ماسوانك نفسندهدر. و دليللرينى خلقك ظاهرندن استحصال ايدرلر. امدى بز بو سكرنجى بابده ايكي فراستى يعنى فراست حكميه و شرعيه يي ممكن اولديغى قدر بيانده اخص و اتم اولمق اوزره سوق ايتديكمزى كوردك.

متن

فصل

الفراصة الحكمية [۳۸۵]

[اعزك الله من المعارف الفكرية والعلوم النظرية والاحكام التجريبية وانما مست الحاجة اليها في هذا الكتاب اذ كل احد ليس يهبه الله تعالى نور اليقين ويزيل عن عين بصيرته حجاب الربون فينتظم في سلك اهل الفراسة الشرعية فلما لم يكن هذا لكل احد لكونها موهبة من الله تعالى فلا يفوز بها الا الخواص من عباده وكتابتنا هذا موضوع للخواص والعوام فيما يحتاجون اليه وهذا الباب من أأكد ما يحتاج اليه ويعول عليه لان الانسان مضطر الى معاشره الناس ومخاللتهم وكل انسان في صنفه وفي عالمه واذا كان هذا الاضطرار وليس عنده من الفراسة الشرعية ما يميز به بين اخوانه سقنا فصلاً كافياً من الفراسة الحكمية ليوقف الانسان عنده ويصرفه في مهماته ويشغل بضروب الطاعات عسى الله ان يفتح له باباً من عنده الى نور اليقين وملا حظة الملكوت الا على فا علم يا اخي وفقنا الله واياك الى احسن الهيئات واعدل النشأت الذى ينبغى لك ان تتخذه سجيراً اى خليلاً و ليلك سميماً ولملكك وزيراً من ليس بالطويل ولا بالقصير لين اللحم رطبه بين الغلظ والدقة وابيض مشرب بجمرة وصفرة معتدل الشعر طويله ليس بالسبط ولا بالجعد القطط في شعره حمرة ليس بذاك السواد اسيل الوجه اعين مائلة الى الغور والسواد معتدل عظيم الرأس سائل الاكتاف في عنقه

استواء معتدل اللبة ليس في وركه ولا صلبه لحم خفي الصوت صاف ما غلظ منه ومارق مما يستحب غلظه او رفته في اعتدال طويل البنان للرقعة سبط الكف قليل الكلام [٣٨٦] والضحك الا عند الحاجة ميل طباعه الى الصفراء والسودا في نظره فرح وسرور قليل الطمع في المال ليس يريد التحكم عليك ولا الرياء ليس بعجلان ولا بطئ فهذه قالت الحكماء اعدل الخلقة واحكمها وفيها خلق سيدنا محمد رسول الله صلى الله عليه وسلم حتى صح له الكمال ظاهراً باطناً فان قدرت ان لا تصحب الا مثل هذا فافعل ولا تقف مع شهوتك اذا لم ينور الله بصيرتك فان رزقت النور الالهي فانت اذ ذاك سلطان العالمين صاحب الحقيقتين الوجود تحت قهرك ورباستك وامرك واعلم يا اخي ان الحكماء زعموا في مقالاتهم في الفراسة وقدرايت ذلك تجربة ان اعدل الخلق مثال ما تقدم وصفه ومما ذكر في مقالا تهم ان البياض الصادق مع الزرقة والشقرة الكثيرة دليل على الفُحّة والخيانة والنفس وخفة العقل فان كان مع ذلك واسع الجبهة ضيق الذقن ازعر اوجن كثير الشعر على الرأس فقالت الحكماء ان التحفظ ممن هذه صفته كالتحفظ من الافاعي القتالة

(الشعر) واعلم ان الحكماء قالوا ان الشعر الخشن يدل على الشجاعة وصحة الدماغ والشعر اللين يدل على الجبن وبرد الدماغ وقلة الفطنة وكثرة الشعر على الصدر والبطن يدل على وحشيته الطبع وقلة الفهم وحب الجور والشقرة دليل على الحمق وكثرة الغضب وسرعته والتسلط والاسود من الشعر يدل على العقل والالناه وحب العدل والمتوسط.

(الجهة) قالت الحكماء الجبهة المنبسطة التي لا غصون فيها تدل على الخصومة والشغب والصلف ومن كانت جبهته متوسطة في النتو والسعة وكانت فيها غصون فهو صدوق محب عالم يقظان مدبر حاذق. (الاذنان) ومن كان عظيم الاذنين فهو جاهل الا انه يكون [٣٨٧] حافظا ومن صغير الاذن فهو احمق

سارق

(الحاجب) الكثير الشعر يدل على العي وغش الكلام فان امتد الحاجب الى الصدغ فصاحبه تياه صلف ومن رق حاجب واعتد في الطول والقصر وكانت سودا فهو يقظان فهم

(العين) ان اردأ العيون الزرق واردأ الرزق منها الفيروز جيه فمن عظمت عيناه وجحظت فهو حسود قح كسلان غير مأمون وان كانت زرقة كان اشد وقد يكون غاشا ومن كانت عيناه متوسطة مائلته الى الغور والكحلة والسواد فهو يقظان فهم ثقة محب فان احدث في طول البدن فصاحبها خبيث ومن كانت عينه جامدة قليلة الحركة كالبهيمة ميت النظر فهو جاهل غليظ الطبع ومن كانت في عينه حركة بسرعة وحدت نظر فهو محتال لص غادر ومن كانت عينه حمراء فهو شجاع مقدم فان كان حواليتها نقط صفر فصاحبها شر الناس وار دأهم

(الانف) اذا كان دقيقاً فصاحبه نزق وان كان انفه طويلاً يكاد يدخل في فمه فهو شجاع ومن كان افطس فهو شبق ومن كان ثقب انفه شديد الانتفاح فهو غصوب واذا كان غليظ الوسط مائلا الى الفطوس فهو كذوب مهذار واعدل الانوف ما طال غير طول فاحش ومن كان انفه متوسط الغلظ وقناه غير فاحش فهو دليل العقل والفهم

(الفم) ومن كان واسع الفم فهو شجاع ومن كان غليظ الشفتين فهو احمق ومن كان متوسط الشفتين في الغلظ مع حمرة صادقة فهو معتدل ومن كانت اسنانه ملتوية او ناتية فهو خدع متحيل غير مأمون ومن كانت اسنانه منبسطة خفافاً بينهما فليج فهو عاقل فقه مأمون مدبر من كان لحم الوجه منه منتفخ الشدين فهو جاهل غليظ الطبع ومن كان نحيف الوجه اصفر فهو ردي خبيث خداع شكس [٣٨٨] من طال وجهه فهو وقح ومن نظرتة فاحمر وحجل وربما دمعت عيناه او تبسم تبسماً لا يريد به فهو لك متودد محب فيك لك في نفسه مهابة

(الصوت) الجهير يدل على الشجاعة والمعتدل بين الكل والتأني والغلظ والرقعة يدل على العقل والتدبير والصدق سرعة الكلام ورقته تدل على القحة والكذب والجهل الغلظ في الصوت دليل على الغضب وسوء الخلق الغنة في الصوت دليل على الحمق وقلة الفطنة وكبر النفس

(التحر) الكثير دليل على الصلف والهذر والخداع الوقار في الجلسة وتدارك اللفظ وتحريك اليد في فصول الكلام دليل على تمام العقل والتدبير وصحة

(العقد) قصر العنق دليل على الخبث والمكر طول العنق ورقته دليل على الحمق والجبن والصياح واذا انضاف اليهما صغر الرأس فانه يدل على الحمق والسخف غلظ العنق يدل على الجهل وكثرة الاكل اعتدال العنق في الطول والغلظ دليل على العقل والتدبير وخلوص المودة والثقة والصدق

(البطن) الكبير يدل على الحمق الجهل والجبن لطافة البطن وضيق الصدر يدلان على جودة العقل وحسن الرأي

(عرض الكتفين والظهر) يدل على الشجاعة وخفة العقل انحناء الظهر دليل على الشكاسه استواء الظهر علامة محمودة بروز الكتفين دليل على سوء النية وقبح المذهب اذا طالت الذراعان حتى يبلغ الكف الركبة دل على شجاعة وكرم ونبل النفس واذا قصرت فصاحبها جبان محب في الشر (الكف) الطويلة مع الاصابع الطوال يدل على النفوذ في الصناعة واحكام الاعمال وتديير الرياسة اللحم الغليظ في القدم يدل على الجهل وحب الجور القدم الصغير اللين يدل على الفجور رقة العقب يدل على الجبن وغلظه يدل على الشجاعة غلظ الساقين مع العرقوين دليل على البله والقحة من كانت خطاه واسعة بطئية فهو منجح في جميع الامور والا عمال [٣٨٩] مفكر في عواقبه والضد للضد فهذا وفقك الله مختصر من الفراسة على ما وضعته الحكماء فتحققه ترشد في معرفة الناس ان شاء الله تعالى ولنعمد ذالفصل الذي ذكرت الحكماء الى النشأة المعتدلة المذكورة في اول هذا الباب ولنمش عليها النشأة الروحانية حرفاً

ترجمه

فصل

"الله تعالى سنى عزيز ايله سين. بو كتابده معارف فكريه و علوم نظريه و احكام تجربييه حاجت مس ايتدى. زيرا هر كسه الله تعالى نور يقينى وهب ايتمدى. و آنك عين بصيرتندن حجاب غطاىي ازاله ايلمدي كه فراست شرعيه اهلى سلكنده منتظم اولسون.

امدى بو الله تعالى جانبندن موهبه اولمسندن ناشى، هر بر كيمسه يه مخصوص اولماينجه آنك عبادندن آنجق خواص آكا فائز اولور. حال بوكه بزم بو كتابمز، محتاج اولدقلى شى حقنده خواص و عوام ايچون موضوعدر. و بو باب ما يحتاج اليه آكد و آكا عاندر. زيرا انسان معاشرت ناسه و آنلك مخالفتنه مجبوردر. و هر انسان كندى صنفنده و كندى عالمندهدر. وقتاكه بو اضطرار موجود اولدى و آنك عندنده فراست شرعيه دن، اخوان بينينى آنكله تميز ايده جك شى اولمادى. بناء عليه بز انسانك آنك عندنده واقف اولمى و مهماتنده تصرف ايلمى و اقسام طاعات ايله اشتغال ايتمى ايچون فراست حكميه دن بر فصل كافى سوق ايتدك. بلكه الله تعالى آكا كندى عندندن نور يقينه و ملكوت اعلانك ملاحظه سنه بر قابو آچار. [٣٩٠]

امدى اى برادر؛ معلومك اولسون كه الله تعالى بزي و سنى هيا تترك اك كوزلنه و نشأتلك اك معتدلنه موفق ايله سين. سكا اويله بر كيمسه يى خليل و كيجهك ايچون مصاحب و ملكك ايچون وزير اتخاز ايتكم لايقدر كه او كيمسه طويل اولميه، قصيرده اولميه. اتي قاتليق و يومشاقلى آره سنده لين و نازك و حمرت و صفرت ايله بياض مشرب اوله. و صاجنك اوزونلغى معتدل اولوب دوز و قيصة قيويرجق اولميه. صاجنده حمرت اولوب بونكله برابر سياهلى اولميه يعنى قمرال اوله. كوزلى واسع و حدقه سى بيوك اولوب معتدل اوله رق چقورلغى و سياهه مائل اوله. باش بيوجك اوله. اوموزلى بويوننده نه بك مرتفع و نه ده دوشوك اوله و قايناقلرى و آنلك آراسى ملحم اولميه. خفى الصوت اوله. پارماقلىرى اوزونلغى، انجه لكى اعتدالده اولمغله برابر غلظت و رقتدن صاف اولوب غلظتى و رقتى مقبول اولان نوعدن اوله. كفى مستطيل و اورته سى براز محدب اوله. كلامى و كولمه سى آز اولوب آنجق عندالحاجه اوله. طباعنك مىلى صفرا و سودايه اوله. نظرنده فرح و سرور اوله. ماله طمعى آز اوله. سنك اوزرينه تحكى مراد ايدر و كوسترش ياپار اولميه. عجل و بطى اولميه.

ايشته حكمانك خلقتك اعدلى و احكى اوله رق ديدىكلرى بودر. و سيدمز محمد رسول الله صلى الله اليه و سلم كندوسنك ظاهراً و باطناً كمالى ثابت اولمق ايچون، او خلقتده خلق اولندى. امدى اكر سن بونك مثلنك غيرينى مصاحب اتخاز ايتمامكه قادر اولورسهك؛ انى ياپ. و الله تعالى سنك بصيرتكي منور قيلمادىغي وقت، شهوتكله واقف اولمه. اكر نور الهى سنى ارزاق ايلر ايسه، سن بو وقتده ايكى عالمك سلطانى و ايكى حقيقتك صاحبي اولورسك. [٣٩١] وجود سنك قهرى و رياستك و امرك تحتنده اولور.

اى برادر، معلومك اولسون كه محقق حكما فراست حقنده كى مقاله لرنده زعم ايلديلىر. بن ايسه بونى تجربه كوردم كه محقق خلقك اعدلنك وصفى مثالى ما تقدمدر. و آنلك مقاله لرنده ذكر اولنان شيدر.

محقق کوز؛ پک مای و صاچ قیرمزی ایله سیاه قاریشیق رنکده اولمق مکره و خیانت و فسقه و خفت عقله دلیلدر. و اگر بونکله برابر آلی کنیش، چکەسی طار و کوسه و یاناقلری اتلی و باشنده صاچی چوق اولورسه، حکما، دیرکه بو صفتی حائز اولان کیمسه دن افعا قتاله دن تحفظ کبی تحفظ لازمدر.

قیل؛ معلومک اولسون که حکماء دیرلرکه سرت صاچ شجاعت و صحت دماغه و یومشاق صاچ قورقاخلغه و دماغک برودتنه و قلت فطنته دلالت ایدر. و آموزلر اوزرنده و بویونده چوق قیل اولمسی حماقته و جرأته دلیلدر. و صدر و بطنده چوق قیل اولمسی وحشت طبعه و قلت فهمه و حب جوره دلیلدر. و قیللرک سیاه و قرمزی قاریشیق رنکده اولمسی حمقه و کثرت و سرعت غضبه و تسلطه دلیلدر.

جبهه؛ حکماء دیرلرکه کندوسنده بوروشقلق اولمیان جبهه منبسطه خصومته و بین الناس افساده و کبره و تجاوز حده دلالت ایدر. و ارتفاع و وسعتده جبهه سی متوسط اولان و آنده بوروشقلقلر بولنان کیمسه، صدوق، محب، عالم، متیقظ، مدبر و حازقدر.

قولاقلر؛ قولاقلری بویوک اولان کیمسه جاهلدر. آنجق آنک حافظه سی قوتلی اولور. [۳۹۲] و قولاقلری کوچوک اولان احمق سارقدر.

قاش؛ قیللرک چوقلغی عجزه و فساد کلامه دلالت ایدر. اگر قاشلر شقاقلره قدر، اوزارسه، آنک صاحبی متکبر و احمقدر. و قاشلرک اوزونلغی و قیصه لغی معتدل و اینجه و سیاه اولان کیمسه نک فهمی یقظاندر.

کوز؛ محقق کوزک اک فناسی مائیدر. و مائینک اک فناسی ده فیروزه رنکنده در. امدی کیمک کوزلری بویوک و فیرلاق اولورسه، او کیمسه حسود خالصدر، تنبلدر، غیر مأموندر و اگر مای ده اولورسه اشد اولور و بعضاده حائن اولور. و کیمک کوزلری متوسط، چیقورلغه و قدرتدن سرمه لی و سیاهه مائل اولورسه او کیمسه یقظان فهمدر، ثقه در، سویمیلیدر. اگر طول بدنده کسکین اولورسه یعنی کوچوکلی و اوزنلغی ایله برابر نظری کسکین اولورسه، آنک صاحبی حبیثدر. و کیمک کوزی جامد، قلیل الحرکه و بهیمه کبی میت النظر اولورسه، او جاهلدر. و غلیظ الطبعدر. و کیمک کوزنده سرعتله حرکت و حدت نظر اولورسه، او حيله کار، خیرسز، غدر ایدیجیدر. و کیمک کوزی قیرمزی اولورسه، او شجاع، غایت جسوردر. اگر حوالیسندده کوچک نقطه لر اولورسه آنک صاحبی ناسک شریسی و آنلرک اک فناسیدر.

یورون؛ اگر اینجه اولورسه، صاحبی چویکدر. اگر اوزون اولوب آحزینه دخوله قریب اولورسه، او کیمسه شجیعدر. اگر بورنی اکی اولورسه او کیمسه کثرت جماعه مبتلادر. و کیمک بورننک دلیکی بویوک ایسه، او غضوبدر. و اورته سی قالین و اکلیکه مائل اولورسه، او کیمسه چوق یالانچی و بوش سوز سویلیجیدر. و بورونلرک اعدلی [۳۹۳] طولی طول فاحش اولمیاندر. و کیمک بورننک قالنلغی متوسط و تومسکلی غیر فاحش اولورسه او عقل و فهمه دلیلدر.

آغز؛ کیمک آغزی کنیش اولورسه، او شجیعدر و کیمک دوداقلری قالین اولورسه او احمقدر و کیمک دوداقلری چوق قرمزی اولمقله برابر قالینلقدده متوسط اولورسه او معتدلدر.

دیش؛ کیمک دیشلری بربرینه دولاشیق و چیقق اولورسه، او کیمسه خدعه کار و حيله کار، غیر مأموندر. و کیمک دیشلری خفیف اوله رق منبسط آرالری آچیق اولورسه، او عاقل، مدرک، مأمون، مدبردر. وجه؛ کیمک یوزی ملحم و آوورتلری شیشکن اولورسه، او جاهل و غلیظ الطبعدر. و کیمک وجهی نحیف و چوق صاری اولورسه، او ردی، حبیث، خدعه کار، بخیلدر. وجهی اوزون اولان کیمسه، بی حیادر و سن کیمک یوزینه نظر ایدوبده او قیزار و اوتانیر و اکثریا کوزلری صولانیر و یاخود ایسته مدیکی بر تبسمله تبسم ایدرسه، او کیمسه سنک ایچون متوددر. نفسنده سنک ایچوندر، سنک حقکده محبدر.

صوت؛ جهیرک مهابتی شجاعتده دلیلدر. عجز ایله تانی و قالینلغی ایله اینجه لک آراسی عقله و تدبیره و صدقه دلیلدر. اینجه سس ایله سرعت کلام مکره و کذب و جهله دلیلدر. صدانک قالینلغی غضبه و سوء خلقه دلیلدر. صداده غنه حمقه و قلت فطنته و کبر نفسده دلیلدر. کثرت حرکت کبر و حماقته و معناسزلغه و خدعه کارلغه دلیلدر. جلسه ده وقار و تدارک لفظ و کلام آراسنده تحریک ید تمام عقله [۳۹۴] و تدبیره و صحت عقده دلیلدر.

بویونک؛ قیصه لغی حبت و مکره دلیلدر. و بویونک اوزونلغی و اینجه لکی حماقته و جبانته دلیلدر. و باشک کوچوکلی مضاف اولدیغی وقت، باغرمق حماقت و سخافته دلیلدر. و بویونک قالنلغی جهله و کثرت اکله دلیلدر. و اوزونلقدده و قالینلقدده بویونک اعتدالی عقل و تدبیره و خلوص مودته و اعتمادده و صدقه دلیلدر.

یویوک قارین؛ حماقته و جهله و جبانته دلیدر. بطنك لطافتی و صدرك طارلغی، جودت عقله و حسن رأیه دلیدر. و اوموزلرك و آرقه نك كنیشلكی شجاعته و خفته دلیدر. و انحناء ظهر؛ سوء خلقه دلیدر. استواء ظهر علامت محموده در. **اوموزلرك؛** قالقیق اولمسی، سوء نیته و مذهب مشرینك مفلوجیتنه دلالت ایدر. **قوللر؛** آوجنك ایچی دیزلره دکینجیه قدر اوزون اولورسه، شجاعته و کرمه و عزت نفسه دلالت ایدر. و اگر قیصه اولورسه، آنك صاحبی قورقاقدر و شری سور. **یارمقلرك؛** اوزونلغی ایله برابر كفك اوزون اولمسی، صناعتده نفوز و احکام اعماله و تدبیر ریاسته دلیدر.

آیاقده کی؛ أتك غلیظ اولمسی جهله و حب جوره دلیدر. ضعیف و کوچوك اولان آیقق فجوره دلالت ایدر. اوکجه نك اینجه لکی جبانته دلیدر. و قالینلغی شجاعته دلیدر. بالديرلر ایله برابر باجاقلرك قالینلغی بلاهته و مکره دلیدر. و آدیملری واسع و بطی اولان کیمسه، جمیع امور و اعمالنده مرادینه موفقدر. عواقبنده مفکدر. و ضدی، ضدی ایچون ثابتدر. امدی الله تعالی سنی موفق ایله سین. ایشته حکمانك وضع ایتدیکی اوزره فراست مختصری بودر. بناء علیه آنی تحقیق ایت که معرفت ناسده ان شاء الله تعالی صاحب رشد اوله سک. و بز بو فصلده بو بابك اولنده حکمانك ذکر ایتدیکی نشأت معتدله مذکوره یه قصد ایدر و البته آنك اوزرینه یویورز. یعنی نشأت روحانیه یی ده حرفاً حرفاً [۳۹۵] آنك اوزرینه سوق ایدرز.

شرح

حضرت شیخ اکبر رضی الله عنه فراست حکمیه یه دائر اولان بو فصلده بویورلرکه بو تدبیرات الهیه کتابنده تفکدرن حاصل اولان معارفی و چشم عقلک نظرندن حاصل اولان بر طاقم علملری و ظواهر اشیاده کی تجربه لره کوره حاصل اولان احکامی بیانه احتیاج مس ایتدی. چونکه الله تعالی حضرتلری، عدم قابیلیتی حسبیه، هرکسه نور یقینی وهب و احسان ایتمدی. و آنلرك بصیرت کوزلرندن حجاب ریونی ازاله ایتمدی که آنلر فراست شرعیه اهلی سلکنده منتظم و آنلرك زمره سنه داخل اولسونلر. (ریون) رانك فتحیله (رین) کلمه سنك جمعیدر. و (رین) ارتکاب معاصی سببیه قلبه مستولی اولان پرده یه دیرلر. نته کم حق تعالی [کلا بل ران علی قلوبهم] بویورر.

امدی بو فراست شرعیه، الله تعالی حضرتلرینک امین اولان قوللرینه موهبه اولدیغی جهتله هر بر کیمسه یه مخصوص اولمایوب؛ آنجق او فراسته خواص عباد فائز و نائل اولور. بزم بو کتامز ایسه، خواص و عوامک محتاج اولدقلری حقایق و معارف ایچون تألیف اولنمشدر. بو سببه بناء بو باب بیانه احتیاج مس ایدن شیرلی آکد و آنلره عائددر. زیرا انسان ناس ایله معاشرته و آنلر ایله دوستلق دائره سنده یاشامغه مجبوردر. حال بوکه هر فرد انسانی، مظهر اولدیغی اسم الهی حسبیه کندی صنفنده و کندی عالمنده امرار حیات ایلر. اسماء مختلفه الهیه نك احکامی باشقه باشقه اولدیغندن، افراد انسانیه نك صنفلری و عالملری دخی بربرینه بکزه مز. وقتاکه هر بر فرد انسانی ناس ایله معاشرته مجبور اولدی. و معاشرت ایتدیکی اخواننك بینی فکرآ و اخلاقاً تمیز ایده بیلمک ایچون کندوسنده فراست شرعیه بولنمدی. بناء علیه [۳۹۶] بر انسانك خلقک ظاهرنده دلائله واقف اولمسی و امور و مهماتنده بو دلائله کوره تصرف ایلمه سی و بو دلائلدن حاصل اولان علمه کوره ناسک فنلرندن قاچوب آییلرله معاشرت سببیه اقسام طاعات ایله اشتغال ایتمسی ایچون فراست حکیمه دن بر قصل کافی علاوه ایتدک. طالحلردن قاچوب، صالحلر ایله مصاحبتک سببیه اعمال خیریه یه موفقیکدن دولایی، بلکه الله تعالی قلبکه مستولی اولان ریون و پرده لری کشف ایدرك سکا کندی عندنده نور یقین طرفنه و ملکوت اعلانك یعنی عالم غیبیک ملاحظه و مشاهده سنه بر قاپو آچار.

امدی ای برادر، سن بزم بو فصلده قول حکمایه کوره هیأتلرك اک کوزلی و نشأتلرك اک معتدلی اولمق اوزره ذکر ایتدی کمز اوصاف و شمائلده کی انسانلری کندیکه مصاحب اتخاذ ایت. و سیدمز محمد رسول الله صلی الله علیه و سلم کندوسنك ظاهراً و باطناً کمالی ثابت اولمق ایچون، بو ذکر اولنان خلقتده خلق اولندی. و کندیلری نمونه کمالات الهیه ایدی.

امدی سن بو نمونه کمالاته مشابه و مماثل اولان کیمسه دن باشقه سنی مصاحب اتخاذ ایتماکه قادر اولور ایسه ک، هیچ طورمه اوپله یاپ. و الله تعالی سنك چشم بصیرتکی نور یقین ایله منور قیلدیغی و سنده فراست شرعیه موجود اولمدیغی وقت، صاقین شهونکله یعنی نفسک اراده سی و حکمی ایله ناسدن هر راست

كلی و نفسك مرادینه موافق اولانی كندیكه رفیق و دوست اتخاز ایتمه. بو وقتده بو ذكر ایتدیكمز فراست حكمیه ایله عمل ایت. اكر بو عملك سببیه نور الهی سنی ارزاق ایدرسه سن بو نوره نائل اولدیغك وقت، ایکی عالمك یعنی عالم شهادت ایله عالم غیبك سلطانی و بو ایکی عالمه مخصوص اولان حقیقتك صاحبی اولورسك. و هر ایکی عالمك [۳۹۷] موجوداتی سنك قهرک و ریاستك و امرک تحتنده اولور. زیرا سن بو حال ایچنده سنلكك ایله اولمیوب، حق ایله باقی بولنورسك. سنك قهرک حقك قهری و سنك ریاستك حقك ریاستی و سنك امرک حقك امری اولور.

ای برادر بو دخی معلومك اولسون كه حكماء فراست حكمیه حقنده کی سوزلرینی زعم ایلدیلر. یعنی ظن غالب اوزرینه بنا ایتدیلر. بن ایسه، آنلرك بو مقالاتنی میزان تجربهیه وضع ایتمدن قبول ایتدم. و بو تجربهیه نتیجه سنده كوردملكه محقق خلكك اعدلنك وصفی اولجه ذكر ایتدیكمز شی کبیدر. و حکمانك ذكر ایتدكلی فراست حكمیه بالتجربه ثابت و متحققدر. بناءً علیه اعضاء انسانیه دن هر برینك اشكال مختلفه سنده کی دلائل برر برر تعداد اولندی. ایشته حکمانك وضع ایتدیکی اوزره فراست حكمیه نك محتصرأ بیانی بونلردر. سن معاشرت ناسده بونلری تطبیق و تحقیق ایت كه بو دلائل سایه سنده ناسك احوالنه معرفت حاصل ایده بیله سك. و نتیجه تطبیقاتكده ان شاء الله تعالی صاحب رشد اوله سك. و بز بو فصلده آتیا بو بابك ابتداسنده حکمانك ذكر ایتدیکی نشأت معتدلیه قصد و توجه ایدر و البته بو مقصد اوزرنده یورورز. یعنی نشأت ظاهریه و نفسانییه مقابل اوله رق كلمه، كلمه نشأت باطنیه و روحانییه ده بو فراست اوزرینه سوق ایدرز.

متن

[فا قول اعلم ان الروح الانسانی لما كان له وجه الى النور المحض ووجه الى الظلمته المحضة وهي طبيعته كانت ذاته متوسطة بين النور والظلمة وسبب ذلك انه خلق مدبر النشأة الطبيعية عضرية كالنفس الكلية التي بين الهباء والعقل فالهباء [۳۹۸] ظلمة محفة والعقل نور محض والنفس بينهما كالسدفة فمتى ما لم تغلب على اللطيفة الا انسانية احد الو صفيين كان معتدلاً يؤتي كل ذي حق حقه ومتى ما غلب عليه النور المحض او الظلمة المحضة كان لما غلب عليه كما ذكر في النشأة الحسية من الطول المفرط او القصر المفرط والبياض المفرط والسواد المفرط وكل ضدين على التفاوت في احد الطرفين فا قول اما البياض المفرط فاستفراغنه للنظر في عالم النور بحيث لا يبقى فيه ما يدبر به عالم طبيعته وهي من الروح فاذا استغرخ النور قصر عن تدبير الطبيعة من الشق الاخر فيفسد سريعاً قبل حصول الكمال فكان مذموماً وكذلك في الجانب الاخر وهو السواد المفرط بحيث يمنعه النظر في طبيعته عن عالم النور فذلك ايضاً مذموم فاذا كان وقتاً وقتاً كما قال عليه السلام لي وقت لا يسعني فيه غير ربي وكان له وقت مع اصحابه ووقت مع اهله وكذلك الطول والقصر مدة اقامته في النظر في احد الجانبين فينبغي ان يكون المدة بقدر الحاجة واما اعتدال اللحم في الرطوبة بين الغلظ والدقة هو اعتداله في البرز خيات بين المعنى والحس كاللهم بين الجلد والعظم واما اعتدال الشعر فكونه بين القبض والبسط واما كونه اسيل الوجه فهي الطلاقة والبشاشة واما كونه اعين فصحة النظر في الامور واما عينه مائلة الى الغوثة والسواد فاستخراج الامور الخفية والعلوم الغيبية واما كونه معتدل الرأس فتوفير العقل واما كونه سائل الاكتاف فاحتمال الاذى من غير تأثر واما كونه مستوي العنق فالاستشراق على الاشياء من غير ميل اليها واما كونه معتدل اللبة الذي هو مجرى النفس لا ستقامة الاصوات فاستقامة الكلام في الخطاب بما يليق بالمخاطب واما كونه ليس في وركه ولا صلبه لحم نظراً الى الامور التي يلجاء اليها ويتورك عليها [۳۹۹] ان تكون تخلصه الى احد الطرفين فانه ان كانت برز خية قد يعز به في غالب الامور واما سبط الكف فرمي الدنيا من غير تعلق واما قلت الكلام والضحك فنظره الى مواقع الحكمة فيتكلم ويضحك بحسب الحاجة واما كونه في نظره فرح وسرور فهو استجلاب نفوس الغير عليه بالمحبة واما كونه قليل الطمع في المال فهو البعد عن العائلة واما كونه لا يريد التحكم عليك ولا الرياسة فهو شغله بكمال نفسه لابلک واما كونه ليس بعجلان ولا بطي اي ليس بسريرع الاخذ مع القدرة ولا عاجز فهذا قد ذكرنا اعتدال نشأة اللطيفة الانسانية حرفاً بحرف على النشأة المعتدلة الدينية التي ذكرناها عن الحكماء انفا ثم نأخذ تفصيل الاعضاء على هذا المثل بقدر ما متوقف للنظر السديد في ذلك ولم نودعه ههنا لئلا يطول الكتاب ولنرجع الى الفراسة الشرعية]

ترجمه

"امدی بن دیرم: معلوم اولسون که محقق روح انسانینک بر وجهی نور محض و بر وجهی طبیعتدن عبارت اولان زلمت محزیه‌در. آنک ذاتی نور ایله ظلمت اراسنده متوسطدر. و سببی بودرکه او، نشأت طبیعی عنصریه‌بی مدبر اوله‌رق خلق اولندی. هباء و عقل اراسنده اولان نفس کلیه کی. امدی هباء ظلمت محضه‌در. و عقل نور محضدر. نفس آنلرک ایکیسنک آره‌سنده نور ایله ظلمت ممزوج اولان بر شیدر.

امدی نه وقت لطیفه انسانیه اوزرینه ایکی وصفدن بری غالب اولمازسه، معتدل اولور. هر بر ذی حقه حقنی ویرر. و نه وقت آنک اوزرینه نور محض و زلمت محض اولان شی غالب اولورسه، اوزرینه غالب اولان شی ثابت اولور. نته‌کم نشأت حسیه‌ده [۴۰۰] طول مفرط ویا قصر مفرط و بیاض مفرط و سواد مفرط ذکر اولندی. و هر ایکی ضد ایکی طرفک برنده تفاوت اوزره‌در. بن دیرم که بیاض مفرط کندی عالم طبیعتنی تدبیر ایلدیکی شی کندوسنده باقی قالمیه‌حق صورته‌ده، نظرک عالم نوردی کی استفراغیدر. امدی نوری استفراغ ایتدیکی وقت شق آخردن طبیعتی تدبیردن قاصر اولور. بناء‌علیه حصول کمالدن اول سریعاً فاسد اولوب مزموم اولور. و جانب دیگر حقنده‌ده بویله‌در. و او طبیعتنده عالم نوردن نظری منع ایتمی جهتیه سواد مفرطدر.

امدی بو دخی وقت اولسه بیله مزمومدر. نته‌کم علیه السلام افندمز "بنم بر وقتم واردرکه آکا ربمک غیری صیغماز." بویورر. حال بو که آنک اصحابی ایله برابر بر وقتی و اهللیه برابر دخی بر وقتی وار ایدی. و آنک ایکی جانبندن برینه اولان نظرده‌کی آنک مدت اقامتنک طول و قصری ده بویله‌در. بناء‌علیه مدتک بقدر الحاجه اولمی اقتضا ایدر. و لحکم رطوبته‌ده قالدیگی و اینجه‌لی اراسنده‌کی اعتدالی، جلد و کمیک آراسنده‌کی لحم کبی، معنی و حس آراسنده آنک برزاختنده‌کی اعتدالیدر. و اعتدال شعره کلنجه آنک قبض ایله بسط آراسنده بولنمه‌سیدر. و آنک اسیل الوجه اولمی، طلاق و بشاشتدر. و کوز واسع و حدقه بویوک اولمی اموره صحت نظردر. و آنک کوزلرینک چقورلغه و سیاهه مائل بولنمه‌سی، امور خفیه و علوم غیبیه استخراجیدر. و آنک معتدل اوله‌رق باشی بویوک اولمی توفیر عقلدر. و آنک اوموزلرینک نه پک چیقیق و نه‌ده پک دوشوک اولمی، من غیر تأثر احتمال ازادر. و آنک بویینک مستوی اولمی، آنلره میلی اولمقسزین اشیایه اطلاعدر. و آنک اصواتک [۴۰۱] استقامتنه مخصوص مجرای نفس اولان کردننک معتدل اولمی، خطابته‌ده لایق اولان شی ایله استقامت کلامدر. و قایناقلرک آراسنک اتلی اولمامسی مجبور اولدیگی و اوزرینه‌ده اوطوردیگی اموره نظراً ایکی طرفدن برینی انتخاب ایتمه‌سیدر. زیرا او، هر نقدر برزهییه ایسه‌ده او سببله غالب اموره معزور اولور. و آوجنک مستطیل و ایچنک براز محدب اولمی، تعلقی اولمقسزین دنیای رمی ایتمکدر. و قلت کلام و ضحکه کلنجه، آنک نظری مواقع حکمته‌در. بحسب الحاجه سویلر و کولر. و طباعنک صفرایه و سودایه میلی اولمی، عالم علوی یه میل آنک اوزرینه غالب اولمقددر. و آنک نظرنده فرح و سرور اولمی، نفوس غیرک، محبت ایله کندی اوزرینه استجلابیدر. و آنک مال حقنده قلیل الطمع اولمی، عائله‌دن بعددن و آنک سنک اوزیرکه تحکم و ریاست مراد ایتمز اولیشی، آنک شغلنک سنک ایله دکل، کمال نفس ایله اولمه‌سیدر. و آنک عجول و بطی اولماسی، قدرت ایله برابر، سریع الاخذ و عاجز اولمامسی دیمکدر.

آنفاً حکمادن نقلاً ذکر ایتدیکمز نشأت طبیعی معتدله اوزرینه کلمه بکلمه مقابل اوله‌رق نشأت لطیفه انسانیه‌نک اعتدالی، ایشته بو ذکر ایتدیکمزدر. بعده سن بو مثال اوزرینه، آنده نظر سدیك توقف ایلدیکی شی قدر، اعضانک تفصیلنی اخذ ایدرسک. و بز کتاب اوزاماق ایچون آنی بوراده تودیع ایتمدک. و شمیدیکی حالده فراست شرعییه رجوع ایدرز.

شرح

حضرت شیخ اکبر رضی الله عنه نفس ایله روحک شمائلی مقابله و مقایسه ایچون بویوررلرکه [۴۰۲] محقق روح انسانینک بر وجهی نور محضه و بر وجهی ده طبیعتدن عبارت اولان ظلمت محضیه اولدیغندن او روحک ذاتی نور ایله ظلمت اراسنده متوسطدر. و آنک توسطنک سببی بودرکه او روح انسانی، نشأت طبیعی عنصریه‌بی و صورت مادیه‌بی تدبیر ایتمک اوزره خلق اولندی. آنک وضعیتی هباء ایله عقل آراسنده اولان نفس کلیه‌نک وضعیتنه بکزر. هباء اجزای فردیه مادیه‌دن عبارت اولوب ظلمت محضه‌در. و بو زرات مادیه‌بی اشکال مختلفه‌نک ترکیبی ایچون تدبیر ایدن عقل کل، نور محضدر. زیرا نور کندی ظاهر و اشیایی مظهر اولان شیء دیرلر.

و عقل كل ايسه، تدبيرات مختلفه سيله اشياده ظاهر و اجزای فردية ماديه يي تركيب ايتكم صورتيله اشيایي مظهردر. و بالجملة صور اشيایي حامل اولان نفس كل، آنلرك ايكسنگ آراسنده واقع اولوب نور ايله ظلمت ممزوج اولان بر شيدر.

امدی هر نه وقت لطيفه انسانيه يعنى روح انسانی اوزرينه، نور و ظلمتدن عبارت اولان ايکي وصفدن بری غالب اولمازسه، او روح انسانی معتدل اولور. هر بر حق صاحبنك حقني ويرر. يعنى ايجابنده كرك ظلمانی اولان صورت كثيفه نك و كرك نورانی اولان عقلك احكامنی معتدلاً اجرا ايدر. و هر نه وقت، او روح اوزرينه نور محض و ظلمت محضه دن عبارت اولان بر وصف غالب اولورسه، او روح كندوسنه غالب اولان وصف ايله توصيف اولنور. يعنى افراد انسانيه دن هر فرد نظر اولنور. اكر بتون افعال و حركات ايجابات نفسانيه و اقتضات حيوانييه تبعاً جريان ايتكمده ايسه، آكا ظلمانی دينور. و اكر ايجابات نفسانيه دن بعيد و احكام ظاهريه دن مجتنب و بالعكس عالم ملكوته متوجه ايسه آكا نورانی دينور. [٤٠٣] بو عالمده بونلرك ايكيسي ده اعتدال دكلدر. نته كم نشأت حسيه ده يعنى صورت كثيفه اسانيه ده طول مفرط و قصر مفرط و بياض مفرط و سواد مفرط حقنده بالاده ايضاحات ويرلمش ایدی. و هر ايکي ضد، ايکي طرفك برنده تفاوت اوزره در. يعنى افراط درجه ده اولان اوزونلقلر و قيصة لقلر و بياضلقلر و سياهلقلر آراسنده درجات متفاوتة اولديغي کبی روحك نور محض و ظلمت محضه ده اولان توجهنك دخی متفاوت درجه لری واردر.

بن روحك افراط درجه ده بياض اولمسنگ معناسی حقنده ديرم که روح کندی عالم طبيعتنی يعنى تعلق ايتديکی صورت كثيفه يي، تدبير ایلديکی شی کندوسنده باقي قالمیه جق صورتده نظیرنی تماماً و کاملاً عالم نوره صرف ایتمه سیدر. بو استفراغ نظر وقتنده ظلمت محضه دن عبارت اولان شق آخردن طبیعتی تدبیر و اداره دن قاصر اولور. يعنى روح قدرت نظیرنی تماميله عالم نوره صرف ايتديکی ايجون ظلمت محضه جنسندن اولان صورت كثيفه نك طبيعتنی اداره ایدمه جك بر حاله کیر. غذا لازم ايکن وقتنده جسمه غدایی وره مز. نکاح لازم ايکن، وقتنده نکاحی اجرا ایدمه مز. والحاصل عالم طبيعتك احكامنی، شرعك چیزديکی حد دائره سنده ايفا ایلیمه مز. بناءً عليه صورت كثيفه بشریه، حق و يرلمديکی ايجون سريعاً بوزولوب مزموم اولور. بو حقیقه اشاره اعراف انبیا صلی الله عليه و سلم افندمز (نفسك مطيتك فارفق بها) يعنى "نفس سنك بينك حيوانكدر؛ آكا رفي ايله معامله ایت." بویورلر. و ايکي طرفدن بریسی اولان ظلمت محضه دخی بویله در. و بو طرف، روحك تعلق ايتديکی صورت كثيفه نك طبيعتنده عالم نوردن نظری منع ایتمی جهتيله، سواد مفرطدر. و عالم کثافته توجهدن عبارت اولان سواد مفرط وقت، وقت اولسه بیله مزمومدر. يعنى وقت، وقت عالم کثافته اولان [٤٠٤] استغراق کلی ايله اولمالیدر. بلکه بو توجه عالم نوردن احتجایی ايجاب ایتیمه جك صورتده اولمالیدر.

نته كم بو حاله اشاره حق تعالی حضرتلری قرآن کریمده [رجال لا تلهيهم تجارة ولا بيع عن ذكر الله] يعنى "رجال وردرکه آنلری تجارت و بيع، اللهك ذکرندن مشغول قیلماز." بویورر. و نته كم صلی الله عليه و سلم افندمز "بنم بر وقتم واردرکه آكا ريمك غیری صیغماز." بویورر. بوده عالم نوره توجه اشاره در. حال بو که اعراف انبیا افندمزك اصحاب کراميله صحبت بویوردقلری بر وقت و اهل و عیاليله بولندقلری بر وقت وار ایدی. بونلرده عالم ظلمته توجهدر. و روحك ايکي جانبندن برینه يعنى بياض مفرط اولان عالم نوره و سواد مفرط اولان عالم ظلمته اولان نظرنده، بو جانبلرده مدت اقامتنك طول و قصری ده ذکر اولنان احکامه تابعدر. بناءً عليه بو نظرک دائره مزمومیتدن تخلصی ايجون مدتک بقدر الحاجه اولمسی اقتضا ايدر.

جسمك آننك رطوبت يعنى خشین اولمایوب يومشاقلق دائره سنده قالینلق و اینجه لك آراسنده کی اعتدالنه مقابل، روحك بو وصفی، جلد و کمیک آراسنده کی أت کبی، معنی و حس آراسنده آنک برزحیاتده کی اعتدالیدر. يعنى روح، نه بسبتون معناده و نه ده کاملاً حسده مستغرق اولمایوب برزحیاتدن عابرت اولان بو ايكيسنگ آراسنده اعتدالی محافظه ایتكم لازمدر.

روحك قبض ايله بسط آراسنده بولنسی جسمك شعیرنك اعتدالنه مقابلدر. و آنك طلاق و بشاشتی وجه جسمك دوز اولمسنه تقابل ايدر. و روحك امور خفيه و علوم غيبیه استخراجی جسمك کوزلرينك چقورلغه و سیاهه مائل اولمسنه مقابلدر. و امورده صحت نظری [٤٠٥] جسم کوزینك واسع و حدقه سنك بیوک اولمسنه تقابل ايدر. و روحك وفرت عقلی جسمك باشنك بیوککلکنه مقابلدر. روحك اصلاً تأثر طویماقسزین اذی و جفای جهاله تحمیلی، جسمك اوموزلرينك نه پك چیقیق و نه ده پك دوشوك اولمامسنه تقابل ايدر. و روحك میل و محبتی اولمقسزین اشیایه اطلاعی، جسمك بویینك مستوی اولمسنه مقابلدر. و روحك اثانی خطابه، مخاطبنه لایق اولان معانی ايله استقامت کلامی، اصواتك استقامتنه مخصوص مجرای نفس اولان جسم کردنك اعتدالنه

مقابلدر. وروحك مجبور اولديغي واوزرلرنده اوطوردیغی اوموره نظراً افراط و تفریطدن عبارت اولان ايکي طرفدن بريني انتخاب ایتمی، جسم قايناقلرينک و آنلرک آراسنک اتلی اولمامسنه مقابلدر. کرچه روحك اعتدالی هر نقدر برزخیه یعنی ايکي طرفدن بريني ترک ايله وسطی اختيار ایتمه سی ايسه ده مجبوري ت سببيله، ايکي طرفدن برينه ميل غالب اولان اموره معزور اولور. و متنده تعداد و ايضاح اولنان اوصاف دخی بونلره مقيسدر. ايشته آنفاً حکمادن نقلاً ذکر ايتديکمز نشأت طبيعیه معتدله اوزرينه کلمه بکلمه مقابل اوله رق نشأت لطيفه انسانيه نك اعتدالی بو ذکر ايتديکمز اوصافدر. بو بياندن صکره سن بو مثاله تطبيقاً نظر سديک واقف اوله بيلديکي شی مقداری، اعضايه متعلق اولان احکام و اوصافک تفصيلی اخذ ايده بيليرسک. و بز بو کتاب اوزاماق ايچون بو تفصيلاتی بورايه درج ایتمدک.

معلوم اولسون که حکماء و محققن قیافتنامه لر یازمشلردر. از جمله ابراهيم حقی حضرتلری معرفتنامه سنه برده قیافتنامه درج ایتمشدر. تفصيلی مراد ایدنلر بو کبی آثاره مراجعتله توسیع معلومات ايده بيليرلر. [٤٠٦] و بز شمديکي حالده فراست شرعيه نك بياننه رجوع ایدرز.

متن

[اعلم رحمك الله ونور بصيرتك ان عالم الملكوت هو المحرك لعالم الشهادة تحت قهره وتسخيره
حكمة من الله تعالى لا لنفسه استحق ذلك فعالم الشهادة لا يصدر منه حركة ولا سكون ولا اكل ولا شرب
ولا كلام ولا سكون وصمت الا عن عالم الغيب وذلك ان الحيوان لا يتحرك الا عن قصد و ارادة وهما من
عمل القلب وهو من عالم الغيب والحركة وما شاكلها من عالم الشهادة وعالم الشهادة عندنا كل من ادركناه
بالحس عادة وعالم الغيب ما ادركناه بالخبر الشرعي او النظر الفكري اي البصيرة فيما لا يظهر للحس عادة
فنقول ان عالم الغيب يدرك بعين البصرة كما ان عالم الشهادة يدرك بعين البصر وكا ان البصر لا يدرك عالم
الشهادة ما لم يرتفع عنه حجاب الظلم وما اشبه ذلك من الموانع فاذا ارتفعت الموانع وانبسطت الانوار
على المحسوسات ادرك البصر المبصرات فادر اكها مقرون بنور البصر ونور الشمس او السراج واشباهها من
الانوار كذلك عين البصيرة حجابها الريون والشهوات وملاحظات الاغيار الى مثل هذا من الحجب فتحول
بينه وبين ادراك الملكوت اعني عالم الغيب واذا عمد الانسان الى مراة قلبه وجلاها بانواع الرياضات
والمجاهدات حتى ازال عنها كل حجاب واجتمع نورها مع النور الذي انبسط على عالم الغيب وهو النور الذي
تترا أي به اهل الملكوت وهو بمنزلة الشمس في المحسوسات اجتمع عند ذلك نور عين البصيرة مع نور
التمييز فكشف المغيبات على ما هي عليه غير ان بينهما لطيفة و ذلك ان الحس [٤٠٧] اي البصر المعهود
يحجبه الجدار والبعد المفرط والقرب المفرط والاجسام الكشيفة الحائلته بينه وبين من يريد ادراكه وهذا
لقصور عادة وقد تنخرق لنبي او ولي كقول اني اراكم من وراء ظهري وفي الاولياء ابتداء المكاشفات لهم في اول
سلوكهم وان المرید اول ما يكشف له عن المحسوسات فيرا رجلاً مقبلاً او يراه على حالة ما وبينهما البعد
المفرط والاجسام الكثيفة بحيث ان يراه بمكة ويرى الكعبة وهو باقصي المغرب وهذا كثير عند المریدين في
اول احوالهم ذقت ذلك والله الحمد ثم ينتقلون عن ذلك ان كانوا من اهل العناية والاختصاص بالوراثة النبوية
وان بقي اعني خرق العادة على الدوام فهم المعبر عنهم بالبدلاء وان تخللهم ذلك في وقت دون وقت فهو اما
وارث واما عابد صاحب فترات واما عالم البصيرة فلا اذ عالم الغيب ليس بينه وبين عين البصيرة مسافة ولا
بعد ولا قرب مفرط وحجابه انما هو الران والقفلة والكبر وقد ارتفعت بالمجاهدات فلاحت اعلام الغيوب
لكن ثم امر تذكره وهو ان تخللت عين البصيرة كما ذكرناه فان ثم حجاباً آخر الهيا وهو ان النور الذي ينسط
من حضرة الجود على المغيبات في الحضرات الوجوديت ليس يعمها الا على قدر ما يريد الله تعالى ان يكشف
لك منها مع انك في غاية الصفاء والجلاء وذلك هو مقام الوحي دليلنا على ذلك لا نفسنا ذوقنا له ولغيرنا
قوله تعالى قل لا ادري ما يفعل بي ولا بكم ان اتبع الا ما يوحي الي مع غاية الصفاء النبوي فكيف بالولي الذي
ما فتح له من الطريق خربة ابرة فهذا هو الحجاب الالهي وهو في الكتاب العزيز وما كان لبشر ان يكلمه الله
الا وحيا او من وراء حجاب او يرسل رسولا فيوحي باذنه مايشاء فقله [٤٠٨] ان اتبع الا ما يوحي الي هو قدر
ما يكشف له من عالم الغيب فبري تأثيره في عالم الشهادة فيتكلم به على ذلك الحد فيقول يكون كذا ولا
يكون كذا وعاقبة امره الى كذا على قدر الكشف وهذا الحجاب الالهي لا يمكن رفعه عقلاً ولو بلغ المرأ اعلى
الغايات بدليل ان هذا الحجاب انما هو العلم الازلي المتعلق بمعلومات غير متناهية وكل ما حصره الوجود
فهو متناه ولا تكشف عين البصيرة الا ما دخل في الوجود بوجه ما من اوجه مراتب الوجود فلا حجة لك في
قوله تعالى وكل شيء احصيناه في امام مبين قال الله تعالى ما نفدت كلمات الله وقال لنفد البحر قبل ان تنفد

كلمات ربي وذلك لعدم التناهي فاذا تقرر هذا وصح لنا حد الكشف عن عالم المغيب فمهما ظهر ممن حصل في هذا المقام شيء من ذلك على ظاهره في حق شخص ما فتلك الفراسة الشرعية وهي اعلا درجات المكاشفة وحظ من الكتاب العزيز المبين ان في ذلك لآيات للمتوسمين وذلك لان لها علامات في الحس بينها وبين عالم الغيب ارتباط وهذا علم موقوف على الذوق خلاف الفراسة الحكمية فانها موقوفة على التجربة والعادة وقد لا تصدق وهذا لا سبيل عند اهل هذا الشأن الى تكذيبه فانه نور الله تعالى ولا يعطى الا الحقائق فهكذا تكون الفراسة الشرعية وسبب حصولها ما ذكرناه وقد جعل الله لعالم علمها علامات في ظواهر الموجودات كما جاء الاثر عن عثمان رضي الله عنه حين اخذ على الرجل في نظره الى ما لا يحل له فقال له الرجل او حي بعد رسول الله صلى الله عليه وسلم فقال لا ولكن قال رسول الله صلى الله عليه وسلم اتقوا فراوسة المؤمن فانه ينظر بنور الله رأيت ذلك في عينيك وهذه العلامات انما هي حجب نصبها الله تعالى لا عين الغير تأنيس القلوب الفعيفة واستحالتها [٤٠٩] حتى تطمئن ولو قال لك غير النبي انما رأيت ذلك لما انبسط نور اليقين على الكتاب الحفيظ فنظرت فعلك فيه فقضيت عليك مَحَبَّتَهُ الاذان وقبضت عنه النفوس مع صدقه في ذلك فلما علقت بعلامات ظاهرة سكن القلب والخاطر الضعيف الى ذلك مع قوة دليل الشرع في قوله اتقوا فراوسة المؤمن اجتمع من ذلك بعض ايمان ومع ذلك قد يتهم ويقال لعله كاهن او صاحب رأى و ذكاء]

ترجمه

"الله تعالى سكا رحمت ايله سين و بصيرتكي تنوير ايتسون. معلومك اولسون كه عالم ملكوت كه عالم شهادتك محركيدر و الله تعالى جانبندن حكمة أنك تحت قهرنده و تسخيرنده در؛ بوكا استحقاقى كندى نفسكدن ناشى دكلدر. عالم شهادتدن هيچ بر حركت و سكوت و اكل و شرب و كلام و سكوت و صمت صادر اولماز. الاكه عالم غيبندن صدور ايدر. و بياني بودركه حيوان، آنجق قصد و اراده دن حركت ايدر. و آنلر عمل قلدنددر. او ده عالم غيبنددر. و حركت و أنك مشاكلى عالم شهادتنددر. و بزم عندمزه عالم شهادت عادة حس ايله آندن هر بر ادراك ايتديكمز شيدر. و عالم غيب عادة حسه ظاهر اولميان شيده بزم خبر شرعى و نظر فكرى يعنى بصيرت ايله ادراك ايتديكمزدر. امدى بز ديرزكه عالم شهادت نصل عين بصر ايله ادراك اولنور ايسه، عالم غيب دخى عين بصيرتله ادراك اولنور. و نته كم بصر كندوسندن حجاب ظلم و موانعدن بونك مشابهي مرتفع اولمادقجه ادراك ايتمز. امدى موانع مرتفع و انوار محسوسات اوزرينه منبسط اولدقده، بصر مبصراقى ادراك ايدر. بناء عليه أنك ادراكى [٤١٠] نور بصره و نور شمسه ويا سراج و انواردن بونلرك مشابهلرينه مقروندر. عين بصيرت دخى بويله در. و أنك حجاب ريون و شهوداتدر. و ملاحظات اغياردر. و حجابلردن بونك مثليدر. آنكله ادراك ملكوت يعنى عالم غيب آراسنه حائل اولور. و انسان قلبنك آيينه سنه قصد ايتديكى و آنى، آندن حجابى ازاله ايتدينجيه قدر انواع مجاحدات و رياضات ايله مجلى قيلديغى وقت، أنك نورى عالم غيبه منبسط اولان نور ايله اجتماع ايدر. و آنكله اهل ملكوتى پي در پي كورور. و او محسوساتده شمس منزله سنده در. بونك عندنده عين بصيرتك نورى، نور تميز ايله اجتماع ايدوب مغيبات على ما هي عليه منكشف اولور. شو قدر واركه ايكي سينك آراسنده بر اينجه لك وارددر. و بياني بودركه محقق حسى يعنى بصر معهودى ديوار و بعد مفرط و قرب مفرط و اجسام كثيفه احجاب ايدوب ادراكى مراد ايدن كي مسه ايله أنك بينه حائلدر. و بو عادة قصوردر. و نبى و يا ولى بعضاً خرق ايدر. "بن سزى وراء ظهرمدن كورورم." قولى كى. و اوليا حقه ابتداء مكاشفات، آنلرك سلوكلرينك اولنده در. و محقق مريده اك اول كشف اولنان شى محسوساتنددر. امدى او، كلمك اوزره اولان بر آدمى كورور ياخود آنى هر هانكى بر حال اوزره كورور. حال بوكه مكه ده كوردىكى حيثيتله آرالرنده بعد مفرط و اجسام كثيفه وارددر. و اقصى مغربده اولديغى حالده كعبه پي كورور. اوائل حاللرنده مريدلر عندنده بو چوق واقع اولور. الله تعالى يه حمد اولسون بن بونى ذوق ايتدم. اكر عنائيت و وراثت نبويه ايله اختصاص اهلندن اولورسه، بعده بوندن انتقال ايدر. و اكر باقى يعنى خرق عادت دوام اوزره اولورسه آنلره "بدلاء" تعبير اولنور. [٤١١] و اكر بو وقت، وقت آنلره آرالق ويررسه، او كي مسه يا وارث ويا صاحب فترات اولان عابدر. و عالم بصيرته كنجه، آكا حجاب يوقدر. زيرا عالم غيبك آراسيله عين بصيرتك آراسنده مسافه و بعد و قرب مفرط يوقدر. و أنك حجابى آنجق قلبه كلن غطاء و غفلت و كبردر. و مجاهده ايله مرتفع و مرآت قلب منجلى اولديغى و كندوسنه مقابل اولان شينك ظاهر اولمسنه مستعد بولنديغى وقت، اعلام غيوب لايح اولور. لكن بزم ذكر ايده جكمز بر امر واقع اولوركه اوده بيان ايتديكمز كى هر نقدر عين بصيرت تخلص ايدرسه ده، امدى ديكر بر حجاب الهى واقع اولوركه اوده

محقق حضرات وجودیه‌ده مغیبات اوزرینه حضرت جوددن منبسط اولان نوردکه آنلره عام اولماز. آنجق سنك غایت صفا و جلاده اولماك ايله برابر الله تعالینك مراد ایلدیكى شی مقداری اوزرینه آنلردن سكا منکشف اولور. و بو مقام وحیدر. بوکا نفسمز ایچون دلیلمز، آکا زوقمزد. و بزم غیرمز ایچون حق تعالینك [قُلْ لَا أَذْرِي مَا يَفْعَلُ بِي...الخ] یعنی "ای حبیبم دی که بن بنم ايله و سزك ايله نه ایشله نیر؟ بیلمم، بن آنجق بکا وحی اولنان شیئی تابعم." قولیدر. غایه صفاء نبوی ايله برابر بویله اولورسه، ایکنه اوجی قدر کندوسنه یول آچیلماش اولان ولی نصل اولور. و ایشته بو آنجق حجاب الهیدر. و او کتاب عزیزده واردر:

[وما كان لبشر...الخ] یعنی "الله تعالینك بشره سویله مسی آنجق وحیاً یاخود حجاب آرقه سندن یاخود بر رسول ایدرك اولدی. امدی او مراد ایلدیكى شیئی کندی اذنی ايله وحی ایدر." آنك "بن آنجق بکا وحی اولنان شیئه تابعم." قولى عالم غیبدن کندوسنه کشف اولنان شی قدردر. [٤١٢] بناءً علیه عالم شهادنده آنك تأثیرینی کورور. بو حد اوزرینه آنکله تکلم ایدرده بویله اوله جق و بویله اولمیه جق و آنك عاقبت امری بوکادر، دیر. کشف مقداری اوزرینه در. و بو حجاب الهیدرکه کشی دلیل ايله اعلی الغیاته بالغ اولسه ده عقلاً آنك رفعی ممکن دکدر. محقق بو حجاب آنجق معلومات غیر متناهییه متعلق اولان علم ازلیدر. و جودك حصر ایلدیكى هر بر شی متناهیدر. و عین بصیرت آنجق مراتب وجودك او جهتدن هر هانکی بر وجهی ايله وجوده داخل اولان شیئی کشف ایدر. و حق تعالینك [وكل شی احصیناه فی امام مبین] قولى سنك ایچون حجت اولماز. الله تعالی "اللهك کلماتی توکنمز." بویورر. و "ربمك کلماتی توکنمزدن اول البته دکز بیتر." بویورر. و بو عدم تناهیدن ناشیدر.

وقتاکه بو تقرر ایتدی. و بزم ایچون عالم غیبدن حد کشف ثابت اولدی؛ امدی بو مقامده اولان کیمسه دن هر هانکی بر شخص حقنده ظاهری اوزرینه بوندن بر شی ظهور ایتسه، بو فراست شرعیه در و او درجات مکاشفه نك اعلا سیدر. و کتاب عزیز میبندن حظی [ان فی ذلک لایات للمتوسمین] در. زیرا آنلر ایچون حسده علامتلا و آنلرک آراسیله، عالم غیب آراسنده ارتباط واردر. و بو فراست حکمیه خلافنه اوله رق زوقه موقوف اولان بر علمدر. زیرا فراست حکمیه تجربه و عادت اوزرینه در. و بعضاً طوغری اولماز. بو ایسه، بو شانك اهلی عندنده آنك تکزیننه یول اولمیاندر. زیرا الله تعالینك نوریدر و آنجق حقایقی اعطا ایدر. ایشته فراست شرعیه [٤١٣] بویله اولور. و آنك سبب حصولی بزم ذکر ایتدی کمزد. و بعضاً الله تعالی فراست شرعیه بی تعلیم ایتدیكى عالمه موجوداتك ظاهرنده علامات قیلار.

نته کم کندوسنه حلال اولمیان بر شیئه نظری حقنده بر رجلی مؤاخذه ایتدیكى حینده عثمان رضی الله عنهدن خبر وارد اولدی. او رجل آکا:

"رسول الله صلى الله عليه وسلم من صكره وحيمي واردر؟" دیدی.

"خير، ولكن رسول الله صلى الله عليه وسلم (اتقوا فراسة المؤمن فانه ينظر بنور الله) بویوردی.

"بن بونی سنك كوزلرنده كوردم." دیه جواب ویردی.

و بو علامتلا آنجق حجبدرکه الله تعالی قلوب ضعیفه نك تأنیسی و مطمئن اولمق اوزره آنلرک استماله سی ایچون غیرك كوزلرینه نصب ایدر. و اگر سكا نبیدن باشقه سی سویلرسه، سن آنجق بونی نور یقینك کتاب حفیظ اوزرینه انبساط ایتمسندن ناشی کورورسك.

امدی آنك حقنده فعلکه نظر ایدرسك؛ علیه که حکم ایلرسك. بونده آنك صدق ايله برابر قولاقلا آثار و نفوسی آندن منقبض اولور. امدی علامات ظاهریه تعلق ایتدیكى وقت، قلب و خطر ضعیف (اتقوا فراسة المؤمن) قولنده کی دلیل شرعینك قوتی ايله برابر بوکا ساکن اولور. و بوندن دولای بعض ایمان مجتمع اولمقله برابر متهم قیلوب، بلکه کاهندر. یاخود صاحب رأی و ذکادر، دینور.

شرح

یعنی الله تعالی سكا رحمت رحیمیه سیله تجلی ایدوب بصر بصیرتکی نور یقین ايله تنویر ایتسون. معلومك اولسون که عالم صورت عمومیه ده ایکی قسمدر. بریسی حساً مشهود اولان عالمدرکه [٤١٤] آکا عالم شهادت و عالم ملك دینور. و دیکری حساً مشهود اولمیان عالمدرکه بوکه ده عالم غیب و عالم ملکوت دینور. و بو تقسیم بزلره کوردر. حق سبحانه و تعالی حضرتلرینك عندنده عالم غیب یوقدر. بلکه جمیع مراتب عوالم، عنداللهده حاضر و مشهوددر. نته کم [عالم الغیب والشهادة هو الرحمن الرحیم] بویورلمشدر.

امدی بزلره نظراً عالم ملکوت، عالم شهادتک محرکیدر. و عالم شهادت، الله تعالی حضرتلری جانبندن حکمت اولمق اوزره، عالم ملکوتک تحت قهرنده و تسخیرنده در. عالم ملکوتک بو تصرفه استحقاقی، کندی

نفسندن و ذاتندن دکلدر. بلکه تدبیرات الهیهده کی حکمت بونی اقتضا ایتمشدر. عالم شهادتدن هیچ بر حرکت و سکون و اکل و شرب و کلام و سکوت و صمت صادر اولماز. الاکه عالم غیبدن صدور ایدر. و بو حکمک ایضاً بیانی بودرکه حیوانک حرکتی، آنجق قصد و ارادهدن نشأت ایدر. و قصد و اراده ایسه عمل قلبدن اولوب عالم حسده کورونمز. بناءً علیه بو عمل قلب عالم غیب جنسندندر. و حساً مشهود اولان حرکت و آنک امثالی عالم شهادت جنسندندر. و بزم عندمزه عالم شهادت، عادت اوله رق حس ایله او عالم شهادتک جنسندن هر بر ادراک ایتدیکمز شیدر. و عالم غیب اسیه، عادةً حسمه ظاهر اولمیان شیده بزم خبر شرعی و نظر فکری یعنی بصر بصیرت ایله ادراک ایتدیکمزد.

امدی بز دیرزکه عالم شهادت نصل ظاهر کوزی ایله کوریلورسه، عالم غیب ده بصیرت و باطن کوزیله کوریلور. و ظاهر کوزی قاراقق اولدیغی و اوکنه اجسام کثیفه حائل اولدیغی وقت کورهمز. بونلر آکا حجاب اولور. آنجق بو حجابلر قالدیغی وقت [۴۱۵] کورور. و آنجق بو موانع مرتفع و آیدینلق محسوسات اوزرینه یایلدیغی وقت، بصر مبصراتی ادراک ایدر. بناءً علیه چشم ظاهرک ادراکی کوزک نورینه و کونشک ضیاسنه ویا دیگر ضیالردن بر ضیایه مقرون اولور.

عین بصیرت دخی، عین بصر کبیدر. و او عین بصیرتک حجابی و پرده سی، ارتکاب معصی سببیه قلبه عارض اولان اورتودر. و شهوات نفسانیهدر. و وجود حقک غیری اعتبار اولنان صور محسوساته علاقه در. و دیگر بونلره بکزهین حجابلردر. ایشته بو حجابات عین بصیرت ایله ادراک ملکوت یعنی عالم غیب آراسنه حائل اولور. و انسان قلبنک آیینه سنه قصد و توجه ایدرک، آکا عارض اولان هر بر حجاب زائل اولنجیه قدر انواع مجاهدات و ریاضات ایله آنی پارلاتدیغی و سیلیدیکی وقت، او آیینه قلبک جلاسی، عالم غیبیه یاییلیمش اولان نور ایله اجتماع ایدر. و بو اجتماع سببیه اهل ملکوتی پی در پی کورور. و عالم غیبیه منبسط اولان او نور، عالم محسوساتده شمس منزله سنده در. بو نور عندنده عین بصیرتک یعنی قلب کوزینک نوری، نور تمیز ایله اجتماع ایدوب مغیبات اولدیغی حال اوزره منکشف اولور. شو قدر وارکه چشم حس ایله چشم قلب آراسنده اینجه بر فرق وارد. او فرقک بیانی بودرکه محقق چشم حس، یعنی بصر معهودی، دیوار و افراط درجه ده اوزاقلق و افراط درجه ده یقینلک و اجسام کثیفه احجاب ایدوب ادراکی مراد ایدن کیمسه ایله ادراک ایدیه جک اولان شی آراسنه حائل اولور. و بو حال عالم حسده عادت اوله رق ظاهر اولان بر قصور و عجزدر.

مثلاً باقمق ایسته دیکمز بر منظره نک اوکنه بر آدم کلسه، آنک وجود کثیفی کوزمه پرده اولور. نظریمز او کثافتدن [۴۱۶] نفوز ایدوب او منظره پی کورهمز. بو عدم رؤیت چشم حس ایچون بر قصور و عجزدر. فقط عالم حسک عادت بویله در. و نبی و یاخود ولی بعضاً بو عالم حسک عادتنی خرق ایدر. و بیرتار. نته کم صلی الله علیه و سلم افندمز "بن سزی وراء ظهرمدن کورورم." بویوردیلر. حال بوکه عالم حسک عادت بر انسانک اوکندن کوزلریله کورمسی ایدی. آرقه دن کورمک ایسه خرق عاتدر. و زمانمزه افکار منوره اصحابندن بولندقلرینی ادعا ایدن بر چوق جاهلر بو خرق عادت انکار ایدرلر. حال بوکه کشفیات فنیه بو حمقانک انکار جاهلانهرینه پی در پی جواب ویرمکده ایسه ده آنلر بونک دخی فرقنده دکلدرلر. مثلاً کوزک اوکنه بر جسم کثیف کلنجه ایلروسی کوره مامسی عالم حسده بر عادت ایکن رونتکن شعاعنک کشفی بو عادت بر درجه یه قدر خرق ایتدی و بیرتدی. دیمک که عالم حسده واقع اولان عاداتک بعض و سائط ایله خرقی قابل ایمش. امدی بو خرق عادت ایچون ده بر چوق و سائط مکتومه واردرکه آنلر بو جهله منکرینک مجهولیدر.

امدی اولیاء حقنده ابتداء مکاشفات، آنلرک سلوکرینک اولنده در. و محقق مریده اک اول کشف اولنان شی عالم محسوساتدندر که او مرید کشفی جمله سندن اوله رق کلمکده اولان بر آدمی کورور. یاخود آنی نه حالده بولنیورسه او حال اوزره کورور. حال بوکه او مرید مکة مکرمه ده ایکن کوردیکی جهته کندوسیه مرئ اولان کیمسه ارالرنده بعد مفرط و اجسام کثیفه وارد. و مثلاً کندوسی فاس کبی اقصاب مغربده بولندیغی حالده کعبه پی کورور. بو رؤیته بعد مفرط [۴۱۷] و اجسام کثیفه مانع اولماز. بونلر ایسه اعدتاً عالم حسده مانع رؤیت ایدیلر. بعد مفرط اولدیغی حالده صدانک ایشیدلمسی ده بویله در. بو خرق عادت منکر اولان جهله بی دینه ده کذالک کشفیات فنیة اخیره جواب ویرمکده در. نته کم استانبول ایله لوندره و پارس ارالرنده بعد مفرط بولندیغی حالده تلسر تلفون واسطه سیله استانبولده بورالرده کی نطقلری و قونسرلری دیکله مک ممکن اولمقده در. و احتمال که آتی قریبه مکان بعیده کی بر آدمی ده دیگر بر واسطه ایله کورمکده ممکن اوله جقدر. فقط فنک و سائطی کلفتلی و جزئی بر عارضه طبیعیه ایله خللدار اوله بیله جک بر شیدر.

ولكن بالاده ايضاح اولنان رويت قلب عوارض طبيعه ايله خللدار اوله بيله جك ماهيته دكلدر. اوائل حالرنده مريدلر عنندنه بوكي حرق عاتلر چوق واقع اولور. حضرت شيخ اكبر رضى الله عن "الله تعالىيه حمد اولسون بن بوني زوق ايتدم. و كندی نفسمده بوكي حوارق عادات واقع اولدى." بويورلر. و اكر كنديسندن حوارق ظهور ايدن مريد، عنايت الهيه و وراثت نبويه ايله اختصاص اهلندن اولورسه، بعده بو عالم محسوساتدن اولان كشفدن ترقى و انتقال ايدوب اهل ملكوتى پى در پى كورور. و اكر بو خرق عادت كيفيتى مريددن منقطع اولمايوب دوام اوزره اولورسه بويله كيمسه لره اصطلاح محققينده "بدلاء" تعبير اولنور.

معلوم اولسون كه "بدلاء" يدى كيمسه دن عبارت اولوب بونلر يريوزنده مأمور الهيدرلر. جناب شيخ اكبر رضى الله عنه فتوحات مكيه نك ۱۹۸ نجى بابنك اوتوزنجى فصلنده بونلره "ابدال" دخی تسميه ايدوب بويورمشلردركه "حق سبحانه و تعالى يريوزيني يدى اقليم ياپمشدر. و حاص قوللرندن يدى كيمسه پى انتخاب ايتمشدر. و آنلرك آدينى ابدال قويمشدر. و هر اقليمك وجودينى او يدى [۴۱۸] كيمسه دن برى ايله حفظ ايلر. بن مكه مكرمه حرمنده آنلر ايله جمع اولدوم. و آنلره سلام ویردم. و آنلر بكا سلام ویردیلر. و آنلر ايله مكالمه ايتدم.

و اكر حرق عادت مريده وقت وقت اراق و فاصله ويرسه، بويله اولان كيمسه يا وارث ويا صاحب فترات اولان عابدر. وارثدن مراد خلقاً و عرفاناً كمالات محمديه نائل اولان كيمسه در. و بو ذات سعادتسمات على الاكثر عبادالهي ارشاده مأمور اولديغندن بحسب الوظيفه كندوسنه حوارقك دوامى لازم دكلدر. ارشاده مستعيد اولان قلوب ضعيفه پى تأنيس و تظمين ايچون، آره صره كندوسندن حرق عادت واقع اولور. و صاحب فترات اولان عابددن مراد، دخی هنوز حجاب نورانيدن خلاص اولمامش اولان سالك عابددركه آنده خرق عادت تلزى واردر. بو تلززه اولان مىلى حسبيله، خرق عادتك انقطاعنده يکينسنه انتظاراً سعى و عباداتنى تزويد ايدر. بناء عليه بو خرق عادت من طرف الله كندوسنه بر تازيانه شوق اولور. بو ذكر اولنان خرق عادت عالم محسوساته عائد اولان قسمدر.

عالم بصيرته كلنجه اكا حجاب يوقدر. چونكه عالم غيب ايله عيني بصيرت آراسنده مسافه و بعد و قرب مفرط يوقدر. و عين بصيرتك حجابي آنجق قلبه مستولى اولان غطاء، و غفلت و كبردر. و بو حجابلر مجاهده ايله مرتفع و قلب آينه سى سيلينه رك مجلا اولديغى و پاسدن سيلنه رك تميزلنوب كندوسنه مقابل اولان شيئك عكس ايتمسنه مستعيد بولنديغى وقت، عالم غيبك صورى لايح و ظاهر اولور. لكن ذكر اتيدكمز كى هر نقدر عين بصيرت هر بر شينه تحليل ايدر و اكا هر شئي منكشف اولور و عالم بصيرتي ايچون حجاب اولماز و عين بصيرت مغيباتى مشاهده دن منقطع اولماز ايسه ده، بوراده بشقه بر حجاب الهى واقع اولور. بو حجاب دخی نورانى بر حجابدر. يعنى بو حجاب حضرات وجوديه ده، يعنى وجود مطلقك مراتبنده تكون ايدن مغيبات اوزرينه "جواد" اسمى حضرتندن منبسط و مستولى [۴۱۹] اولوب فقط بو مغيباتك جمله سنه عام اولميان نوردر. يعنى عيني بصيرتي منور اولان بر كيمسه عالم غيبه نظر ايتديكى وقت مغيباتك هپسنى بردن مشاهده ايدهم. آنجق سن صوك درجه صفا و جلا ايچنده اولماك ايله برابر الله تعالى سكا مغيباتدن نه مقدارينى كوسترمك مراد ايتمش ايسه، آنلردن سكا او قدرى منكشف اولور.

ايشته بو حال عالم غيبى مشاهده دن بصر بصيرتك منقطع اولماسيله برابر، او بصر بصيرته جانب حقدن چكلمش اولان ديكر بر پرده در. و بو حال مقام وحيدر و بو حاله دليلمز نفسمز ايچون بزم اكا ذوقمزد. يعنى بو حال بزم نفسمزده واقع اولديغى و بو حالى بز ذوقاً بيلديكمز جهتله بويله حكم ايتدك. بو حال آنجق بزم نفسمزده دليل اولور. بشقه لرينه دليل اولماز. و بزم غيرمز يعنى بو حاله ذوقاً مطلع اولميانلر ايچون دليل حق تعالىنك [قل لا ادرى ما يفعل بى... الخ] قوليدر.

امدى صفاء نبوى صوك درجه ده اولمقله برابر مغيبات امور حق تعالىنك كنديسنه بيلديرديكى و كشف ايتديكى قدر اولورسه، كندوسنه ايكنه بورنى قدر يول آچيلمامش اولان بر و لينك حالى نصل اولور؟ وار قياس ايت. و ايشته بو آنجق حجاب الهيدر. و بو حجاب الهى كتاب عزيزده بيان بويورلمشدر. اوده بو آيت كريمه ده در. [وما كان لبشر... الخ] و آيت كريمه ده [فيو حى باذنه ما يشاء] يعنى "ديله دكى شئي كندى اذنبيله وحى ايدر." قولى بصر بصيرتك مشاهده ده كى حدينه اشارت اولديغى كى [ان اتبع الا ما يوحى الى] قولى دخی كذلك عالم غيبدن كندوسنه كشف اولنان شئيك مقدارينه اشارتدر.

امدى او ذات محترم كشف اولنان شيئك تأثيرينى عالم شهادتده كوروب بو حد و مقدار اوزرينه سوز سويلرده "بويله اوله جق بويله اولميه جق و آنك عاقبت امرى بوكادر." دير. و بو اخباراتك جمله سى كنديسنه

واقع اولان کشف مقداری اوزرینه در. و بو بیاندن اکلاشیلیرکه اولیاء اللهن [۴۲۰] عالم شهادتده قیامته قدر حادث اوله حق اولان وقوعات حقنده کی اخباراتی آنجق کندولرینه واقع اولان کشف مقداریدر. و ایشته بو عین بصیرتی آچیق اولان ذوات محترمه یه قارشی بر حجاب الهیدرکه کشی آیینۀ قلبی تجلیده صوک درجه یه بالغ اولسه بیلر بو حجابک رفعی دلیل ایله عقلاً رفع اولنه ماز. یعنی بویله بر کیمسه عقلاً تقدر تأمل و تفکر ایدرسه ایتسون بو حجاب رفعی معقول کوستره بیلرکه بر دلیل بولاماز. عدم امکانک سبی بودرکه بو حجاب، آنجق معلومات غیر متناهی یه متعلق اولان علم ازلیدر. یعنی امساء و صفات الهیه نامتناهیدر. و علم ازلی الهیه ثابت اولان بو اسما و صفاتک صور علمیه لریده بالطبع نامتناهیدر. حال بوکه غیریت اعتباریه ایله ظاهر اولان وجود مقیده منحصر بولنان هر بر شی متناهیدر. زیرا او وجود بر حد و بر قید صاحبیدر. بناءً علیه او وجود مقیدک عین بصیرتی، وجود مطلقک مراتبنک و جهلرندن هر هانکی بر وجه ایله او وجودده داخل اولان شی کشف ایده بیلر. یعنی وجود مقید وجود مطلقک بالجمله شؤناتی احاطه ایله کشف ایده ماز. بلکه آنده داخل اولان وجوه شؤنات ایله یه دن هر هانکی بر وجهی کشف ایده بیلر. احاطۀ کلیه آنجق بو شؤناتک صاحبی اولان الله ذوالجلال حرضت لرینه مخصوصدر. و عیدی حادثک علمی، علم قدیمی اصلاً احاطه ایده ماز.

امدی بوراده بر سؤال وارد اولوب دینلیرکه سن بو کتابک برنجی بابنده خلیفه یه امام مبین تسمیه ایتمش ایدک. و آنک امام مبینه حملی حق تعالینک [وکل شی احصیناه فی امام مبین] قولنه مستنددر، دیمش ایدک. امدی بو دلیلۀ نظراً حق تعالی خلیفه اولان انسان کاملده هر بر شی احصا بویورمش و آندن هیچ بر شی ستر ایتماش اولمق اقتضا ایتمزمی؟

جناب شیخ رضی الله عنه بو سؤال مقدره جواباً بویورلرکه: بو آیت کریمه ذکر اولنان حجاب الهینک عدم وقوعنه قارشی بر دلیل اوله ماز. زیرا [کل شی] دن مراد انسان کاملک مظهریت جمعیه ذاتیه صاحبی اولدیغنه اشارتدر. یوقسه من الازل الی ابد ظهور ایتمش [۴۲۱] و ایده جک اولان شؤنات الهیه یه مطلع اوله جغنه اشارت دکلر. جناب شیخ اکبر رضی الله عنه فصوص الحکمده فص عزیزیده بویورلرکه:

"فمن المحال ان يعلمه الا هو فانها ای الاعیان المفاتیح الاول اعنی مفاتیح الغیب التي لا يعلمها الا هو وقد يطلع الله من يشاء من عباده على بعض الامور من ذلك" یعنی "اعیانی الله تعالیدن غیری بر کیمسه نك بیلمه سی محالدر. زیرا اعیان مفاتیح اولدر. یعنی مفاتیح غیبدرکه آنلری الله تعالیدن غیری کیمسه بیلمز. و بعضاً الله تعالی بوندن بعض امورۀ عبادندن دیله دیکی کیمسه لر ی مطلع قیلار."

امدی حق تعالی ازلاً و ابداً متجلی اولدیغی و انسان کامل ایسه، اولیت و آخریت ایله مقید بولندیغی جهتلۀ محدودک، نا محدودی احاطه سی قابیل دکلر. حق تعالی او انسان کاملۀ اعیان ثابته دن آنجق مراد ایتدیکی شیلری اظهار ایدر. و الله تعالی تجلیات الهینک عدم تناهیسنی "اللهک کلماتی توکنمز." و "ربکم کلماتی توکنمزدن اول البته دریا توکهنر." آیت کریمه لرنده بیان بویورمشدر.

وقتاکه بو عدم تناهی تقرر ایتدی. و بزم ایچون عالم غیبدن کشف ایدیلن شئیک محدودیتی ثابت اولدی. امدی بو مقام کشفده اولان کیمسه دن هر هانکی بر شخص حقنده، آنک ظاهری اوزرینده، بوندن یعنی انک عین ثابته سنه تعلق ایدن عالم غیبدن بر شی ظهور ایتسه، بوکا فراست شرعیه دینور. و او درجات مکاشفه نك اعلا سیدر. زیرا مکاشفه نك درجه لر ی واردر. بعضیلری عالم مثالدن واقع اولور. و بو عالمدن کشف محقق و ثابت اولماز. زیرا بوراده محو و اثبات واردر. نته کم حق تعالی بویورر. [یمحو الله ما یشاء و یشبت] و سالکن بو عالمدۀ کوردیکی بر شئیک وقوعندن خبر ویردیکی حالدۀ او شی، عالم شهادتده ظاهر اولماز. اعیان ثابته نك کشفی ایسه اصلاً تحلف ایتمز. زیرا قضای مبرمدر. و کتاب عزیزدن بو کشفک حظی [ان فی ذلك لا یات للمتوسمین] [۴۲۲] آیت کریمه سیدر. زیرا آنلر یعنی عالم غیبدن اولان شیلر ایچون، حسده علامتله و صور حسیه و ظاهره نك آراسیله عالم غیب آراسنده ارتباط واردر. زیرا (ان الله خلق آدم علی صورته) حدیث شریفنک بر معناسی دخی آدمک روحی صورتنده و روحنک دخی عین ثابته سی صورتنده خلق بویورلمش اولمسیدر. و صورتدن مراد آنک معناسیدر. و بو فراست شرعیه فراست حکمیه حلافنه اوله رق ذوقه موقوف اولان بر علمدر یعنی تدریس و تدرس ایله و مطالعۀ کتب ایله تحصیل اولنه ماز. فقط فراست حکمیه تجربیه و عادتۀ مستند بولندیغدن تعلیم و تعلم اولنه بیلر. و تعلیم و تعلم ایله تحصیل اولنان بو فراست حکمیه بعضاً طوغری اولمیه بیلر. حال بوکه فراست شرعیه بو شانک اهلی عندنده یعنی فراست شرعیه اهلنک عندنده آنک تکرینۀ یول اولمیان بر فراستدر. چونکه الله تعالینک نوریدر. و آنجق حقایق اشیا یه اطلاعی اعطه ایدر. ایشته فراست شرعیه بویله اولور. و انک سبب حصولی بزم بالاده ذکر ایتدی کمز کی مرآی قلبه جلا ویرمکدر.

امدی فراست شرعیه عین بصیرتک حجابدن عاری اولمسی سببیه، عالم غیبی مشاهدەدن عبارت ایسهده الله تعالی حضرتلری بعضاً بو فراست شرعیه بی بیلدیردیکی بر عالمه موجوداتک باطنی کوستردیکی کبی او موجوداتک ظاهرندە دخی علامتەر قیلار. نته کم حرامه نظر ایتمش بر کیمسه بی حضرت عثمان رضی الله عنه افندمزک مؤاخزه بویوردینی خبری بزه وارد اولدی.

حین مؤاخزهده او کیمسه حضرت عثمان افندمزه خطاباً "رسول الله صلی الله علیه و سلم افندمزدن صکره وحیمی کلیور؟" دیدی. حضرت عثمان افندمز جواباً "خایر، ولكن رسول الله صلی الله علیه و سلم اتقوا فراسة المؤمن فانه ينظر بنور الله بویوردیلر. بن سنک بو حرامه نظریکی کوزلرنده کوردیم." بویوردی.

و بو علامتەر آنجق بر طاقم حجابلردرکه الله تعالی بو فراست صاحبترینه قارشو قلوب ضعیفه نك [۴۲۳] تأنیسی و بو قلوبك آنلره میلی ایچون، غیرك کوزلرینه نصب ایدر. زیرا اگر سکا نبی علیه السلامدن باشقه سی، "بن آنجق بو کشف ایتدیکم شئی نور یقینک کتاب حفیظ یعنی لوح محفوظ اوزرینه انبساط ایتدیکی وقت کوردیم. انده سنک فعلنه نظر ایتدم و علیهکه حکم ایلدم." دیسه بو سوزده قائلک صدقنی کورمکله برابر، قولالقر آثار و اهمیت ویرمز. و نفوس آندن منقبض اولور. زیرا قائل صرف احوال باطنه دن خبر ویردی. فقط بو اخبار علامات ظاهریه یه تعلق ایتدیکی وقت، قلب و خاطر ضعیفه (اتقوا فراسة المؤمن) قولنده کی دلیل شرعینک قوتی ایله ساکن اولور. یعنی سامع دیرکه "بو ذاتک خبری طوغریدر. و بو کی احوال باطنه نك انکشافنه دلیل شرعی ده وارد." و ایشته بوندن طولایی فراست شرعیه صاحبترینه قارشو بعض ایمان مجتمع اولمغله برابر بلکه بو ادم کاهندر یاخود صاحب رأی و ذکادر. بنم بو حالکی کهانت ویا رأی و ذکا ایله بیلدی دیه آنی اتهام ایدر.

متن

تنبيه

[بقي لنا من الباب شئ في الغرض الذي قصدناه وهو تصحيح النسختين بالمقابلة في الفراسيتين الشرعية والحكمية وذلك ان للقائل ان يقول اذا ولا بد عندكم من المقابلة فاين حظ الاشقر والازرق والعظيم الانف والمعتدل الكحول من هذه الفراسة الشرعية فنقول سألت سؤال عارف ونحن ان شاء الله تعالى تخلصه ونخلصه لك سؤالك بايسر شئ وهو انا نظرنا الى الفراسة الحكمية فرأينا اربابها والقائلين بها والقاطعين بحكمها راجعين الى واسطة وقسموا الاشياء الى مذموم ومحمود فجعلوا الخير كله [۴۲۴] والمحمود في الوسط وجعلوا الذم والشر في الطرفين فقالوا في الابيض الشديد والاشقر الشديد والازرق ما سمعت من الذم وانه غير محمود وكذلك الاكل الشديد السواد والدقيق الانف جدا مذموم كل هذا والمعتدل بينهما الغير مائل الى احد الطرفين ميلا كلياً هو المحمود على حسب ما تقدم في الفراسة الحكمية فلما رأيناهم قد حصروا هذه الاشياء وقصروها على هذا القدر نظرنا ذلك في هذا العالم اين ظهر الحسن والقبح فقلنا لا حسن ولا قبح الا شرعاً على هذا قام لنا الدليل فلما رأينا ان الحمد والمدح والذم على الفعل من جهة ما شرعاً نظرنا كيف تجمع طرفين وواسطة نعمدنا ان نجعل الطرفين مدتومين وبجعل الوسط محموداً الذي هو محل الاعتدال فنقول الانسان لا يخلو ان يكون باطناً محضاً وهو القائل بتجريد التوحيد عندنا حالاً وفعلاً وهذا يؤدي الى تعطيل احكام الشرايع وقلنا عنايتها وكل ما يؤدي الى هدم قاعدة من قواعد الدين فهو مذموم باطلاق عصمنا الله واياكم من ذلك واما ان يكون ظاهرياً محضاً متغلباً بحيث ان يؤديه ذلك الى التجسيم والتشبيه فهذا مثل ذلك ملحق بالذم شرعاً واما ان يكون جارياً مع الشريعة على فهم اللسان حيثما مشى الشارع مشى وحيثما وقف وقف قدماً يقدم وهذا هو الوسط وبهذا تصح محبة الله له قال تعالى فاتبعوني يحببكم الله و يغفر لكم ذنوبكم فاتباع الشارع واقتداء اثره صحت محبة الله للعبد وغفرت الذنوب وحصلت السعادة الدائمة فهذا اعزك الله وجه مقابلة النسختين فان قال قائل سلمنا هذا التقابل وهو صحيح فكيف نميزه من الانسان على التعيين واذا رأيت رجلاً ساكتاً شهد الصلاة والجماعات وهو مع ذلك منافق مصر قلنا قد تقدم مكان هذا الباب ولكن لا بد ان نجيبك على ما سألت وذلك ان السكوت وشهود الصلوات [۴۲۵] واشباههما من عالم الشهادة وكونه كافراً في سره فهو من عالم الغيب ونحن اذا تحصل لنا الفراسة الشرعية حكمنا بكونه كافراً في نفوسنا وابقينا ماله ودمه معصوماً شرعاً لظهور الكلمة التوحيدية معاملتنا له على هذا النسق وما كلفنا غير هذا فهذا وفقك الله تلخيص الفراسة الشرعية والحكمية قد او ضحتها لك غاية الايضاح والتبيين والله سبحانه يوفق سيرنا للعمل باسباب حصولها في نفسه وتحليلته بالوقوف عليها انه القادر على ذلك والملي به]

ترجمه تنبیه

"قصد ایتدیکمز غرض حقنده بادن بزم ایچون بر شی باقی قالدی که اوده شرعیه و حکمیه اولان ایکی فراست حقنده مقبله ایله تصحیح نسختیندر. و بیانی بودرکه محقق بر قائل؛ "سزک عندکزده مقبله واردر. امدی بو فراست شرعیه دن اشقر و ازرق عظیم انف و معتدل کحوله نك حاضی نره ده در؟" دیه بیلیر. بز دیرزکه سن بر عارف سؤالی صورتدک. و بز ان شاءالله تعالی سنك سؤالی ایسر شی ایله سکا زبده و تلخیص ایده رز. اوده بودرکه بز فراست حکمیه په نظر ایتدک. آنک اربابی و اکا قائل اولانلری و آنک حکمی ایله قاطع اولانلری ایکی طرفه وسطه راجع کوردک. و آنلر اشیایی مزمومه و محموده تقسیم ایدوب وسطه اولانک هپسینی خیر و محمود قیلدیلر و ایکی طرفه کیلرینی ذم و شر قیلدیلرده ابیض شدید و اشقر شدید ازرق حقنده ذمدن ایشندیکن شی سویله دیلر. و او غیر محموددر. و کذا سیاه اکحل شدید و بورنی اینجه اولمق بونک هپسی جداً مزمومدر. [۴۲۶]

و ایکی طرفک بریسنه میل کلی ایله غیر مائل اولوب آنلرک بیننده معتدل اولان فراست حکمیه ده اولجه تقدم ایدن شی حسبی اوزره محموددر. وقتاکه بز آنلری بو اشیایی بو درجه اوزرینه حصر و قصد ایتدکلرینی کوردک. بو عالمده بوکا نظر ایتدک که حسن و قبح نره ده ظاهر اولور. بویله اولنجه بز دیدک که حسن و قبح آنجق شرعاً موجوددر. بزم اچون بوکا دلیل قائم اولدی. وقتاکه بز محقق حمد و مدح و ذم شرعاً هر هانکی بر جهتدن فعل اوزرینه اولدیغنی کوردک. ایکی طرفی و اورتایی نصل جمع ایتدیکمز نظر ایدرز. و ایکی طرفی مزموم یایمغه و محل اعتدال اولان وسطی ده محمود قیلمغه قصد ایدرز.

امدی بز دیرزکه انسان باطنی محض اولمقدن خالی دکلدر. اوده بزم عندمزده حالاً و فعلاً تجرید توحید ایله قائل اولاندر. و بو احکام شرعیه ک تعطیلنه مؤدی اولور. و بز دیرزکه بو بزدن بعیددر. و قواعد دیندن بر قائده پی هدم ایدن هر بر شی اطلاق ایله مزمومدر. الله تعالی بز و سزی بوندن حفظ ایله سین. و یاخود ظاهری محض اولمغدن خالی اولمایوب تجسیم و تشبیهه مؤدی اولمق جهتدن سوز سویلر.

امدی بوده آنک کبی شرعاً ذمه ملحقدر. و یاخود فهم لسان اوزره شریعتله جاری اولمقدن خالی دکلدر. آدیم آدیم شارعک یورودیکی جهتده یوریر و شارعک توقف ایتدیکی جهتده توقف ایدر. و ایشته بو وسطدر و آنک ایچون محبة الله بونکله صحیح اولور. حق تعالی [فاتبعونی یحببکم الله ویغفر لکم ذنوبکم] یعنی "بکا تابع اولکز که الله تعالی سزه محبت ایتسن. و زنوبکزی مغفرت ایله سین." بویور.

امدی اتباع شارع و آنک اقتضاء اثری عبد ایچون محبة اللهی صحیح قیلار. و زنوبی غفر ایدر. و سعادت دائمه پی حاصل ایلر. الله تعالی سنی عزیز ایلسین. ایشته ایکی نسخه نك وجه مقابله سی [۴۲۷] بودر. اکر بر قائل دیرسه که بو تقابلی تسلیم ایتدک. و او صحیحدر. نمازه و جماعته حاضر اولان بر رجل ساکنی کوردیکم وقت علی التبعین انساندن آنی نصل تمیز ایدرلم. حال بوکه او، بونکله برابر منافق مصردر. بز دیرزکه بو بابده بر محل تقدم ایتدی. و لکن سؤال ایتدییکک شی اوزرینه بزم سکا جواب ویرمه مز لازم کلدی. و بیانی بودرکه محقق سکون و صلاته حضور و آنلرک اشباهی عالم شهادتدندر. و آنک کافر اولیشی آنک سرنده در. اوده عالم غیبدندر. و بزم ایچون فراست شرعیه حاصل اولدیغنی وقت کندی نفسلریمزده آنک کافر اولدیغنه حکم ایدر و آنی براقیرز. و کلمه توحیدیه نك ظهورندن ناشی آنک مالی و دمی شرعاً محفوظدر. آنک ایچون بزم معامله مز بو نسق اوزره در. و بونک غیری ایله مکلف دکلز.

الله تعالی سنی موفق ایلسون. ایشته فراست شرعیه و حکمیه نك تلخیصی بودر. آنلری سکا غایت ایضاح و تبیین ایله ایضاح ایتدم. و آنلرک اسباب حصولیه نفسنده عمله و آنلره وقوف ایله تحلی یه سیدمز الله سبحانه موفق ایدر. زیرا او بوکا قادردر. و بونکله اغنا ایدر."

شرح

یعنی بو سکرنجی بابده قصد ایتدیکمز غرض حقنده بزم ایچون بیانی مقتضی بر شی ده قالدی که اوده فراست حکمیه ده ذکر اولنان احوالک فراست شرعیه په تطبیقی و بونلرک ایکی نسخه ده قارشولاشدرلمق صورتیله تثبیتدر. و بیانی بودرکه بریسی چیقوب "سزک عندکزده مقبله اصولی واردر. بناءً علیه فراست حکمیه ده ذکر ایتدییککز اشقر و ازرق و عظیم انف و معتدل کحوله نك فراست شرعیه ده کی حظی و مقابلی نره ده در؟" دیه بیلیر. بز جواباً دیرزکه سن بر عارفه لایق اولان سؤال صورتدک. و ان شاءالله تعالی بز سنك سؤالی سکا [۴۲۸] قولایقله زبده و تلخیص ایدرز.

و او زیډه ده بودرکه بز فراست حکمیه په نظر ایتدک؛ آنک اربابنی و آکا قائل اولانلر و او فراسته کوره حکم قطعی ویرنلری، افراط و تفریطدن عبارت اولان ایکی طرفه و اعتدال دن عبارت اولان وسطه راجع اولدق لرینی کوردک. و آنلر اشیای مزوم و محمود قسملرینه تقسیم ایدوب وسطده اولانلرک هپسینی خیر و محمود اتخاز ایتدیلر و وسطک ایکی طرفنده کیلرینی مذموم و شر قیلدیلرده پک بیاض و پک قزیل و مائی حقنده ذم قسمندن بلاده ایشتدیکک شیئ سویله دیلرکه او غیر محموددر. و کذا پک سیاه و پک قدرتن سورمه لی کوز و بورنی اینجه اولمق بونک هپسی جداً مذمومدر. و ایکی طرفک بریسنه میلی کلی ایله غیر مائل اولوب آنلرک بیننده معتدل اولان فراست حکمیه ده مقدما ذکر کی کچدیکی اوزره محموددر.

یعنی کوزک سیاهه مائل کستانه رنکنده اولمسی و قدرتن اولان سورمه سی پک شدید اولمامسی و بورنک نه اینجه و نه ده قالین اولمامسی محموددر. وقتاکه بز فراست حکمیه اهلنک بو اشیای بو قدر و درجه اوزرینه یعنی افراط و تفریط و اعتدال اوزره حصر و قصر ایتدک لرینی کوردک. بو عالم صورته حسن و قبحک نرهده ظاهر اولدیغنه نظر ایتدک. بو نظر نتیجه سنده دیدک کی حسن و قبح آنجق شرعاً موجوددر. و حقیقت وجودده حسن و قبح یوقدر. زیرا بو صفتلر وجودات کثیفه نک ایجاباتیدر. و وجودلر ایسه مستقل اولمایوب اصافی اولدق لرندن آنلردن ظاهر اولان صفتلر دخی امور عدمیه دندر. و عالم صورت، عالم تکلیفدر. بناءً علیه صورت انسانیه دن ظاهر اولان افعال دن شرعک حسن دیدکی حسندر و قبیح دیدکی دخی قبیحدر. بویله اولنجه، حسن و قبح شرعاً موجود اولمش اولور. [۴۲۹]

نته کم جناب شیخ اکبر رضی الله عنه بو معنای تأییداً فصوص الحکمه فص یونسیده شوله بویورلر: [فما مذموم الا ماذمه الشرع فان ذم الشرع الحکمة يعلمها الله او من اعلمه الله] یعنی "شرعک ذم ایتدیکی شئیک غری مزوم یوقدر. زیرا شرعک ذمی حکمتدن ناشیدرکه آنی الله بیلیر. یاخود اللهک بیلدریدیکی کیمسه بیلیر." امدی مادامکه حسن و قبح آنجق شرعک چزدیکی دائریه کوره در، او حالده شرعک تعیین ایتدیکی قواعد بزم ایچون بر دلیل قائم اولور. و شرع افعال انسانیه نک افراط و تفریطنی مزوم و اعتدالنی محمود اوله رق کوسترمش اولدیغندن بز انسانک ظاهرینه تعلق ایدن افعال اوزرینه شرعک ویردیکی بو حکمی باطنه تعلق ایدن فراست شرعیه ایله مقابله و تطبیق ایدرک ایکی طرفی یعنی افراط و تفریطی و اورتیه یعنی اعتدالی نصل جمع ایتدی کمزه نظر ایده رز. و فراست شرعیه ده دخی بو ایکی طرفی مزوم و محل اعتدال اولان وسطی ده محمود یایمغه قصد ایدرز ده دیرز که؛

انسان باطنی محض اولمقدن خالی دکلدر. اوده بزم عندمزه حالاً و فعلاً تجرید توحید ایله قائل اولاندر. یعنی زوقاً وحدت وجودی مدرک اولوب بالجمله افعالنده بو زوقنه کوره حرکت ایدن کیمسدرکه بونلر مجازیب الهیه در. و بو حال احکام شرایعک تعطیلنه مؤدی اولور. زیرا شریعت اثنتیت زوقی اوزرینه مستنددر. حال بوکه بو کبی کیمسه لرک نظرنده ایکیلک قالمامشدر. قالاً و علماً وحدت وجودی مدرک اولانلرک بو بحسده یری یوقدر. و بز دیرزکه باطنی محض اولوب تعطیل شرائع ورطه سنه دوشمک بزدن اوزاقددر. زیرا قواعد دیندن بر قاعده پی هدم ایده ک هر بر شیئ علی الاطلاق مزومدر. الله تعالی بزی و سزی بو ورطه یه دوشمکدن حفظ ایتسون. زیرا بو عالم حس و شهادت دار تکلیف [۴۳۰] و موطن اعمالدر. و یاخود انسان، ظاهرئ محض اولمقدن حالی اولمایوب تجسیم و تشبیه مؤدی اولمق جهتندن سوز سویلر. یعنی حق صورته تقیید و تحدید ایلر. ایشته بوده باطنی محض اولمق کبی شرعاً زمه ملحقدر. بو ایکی حالدن اولکیسی تنزیه صرف و ایکنجیسی تشبیه صرف اولمقله ایکیسیده شرعاً مزومدر. و بونک بریسی افراط، دیکری، تفریطدر. و یاخود انسان، فهم لسان یعنی کلامدن منکشف اولان معنا اوزرینه شریعتله جاری اولمقدن خالی دکلدر.

امدی او کیمسه قرآن و حدیثه باقوب آدیم آدیم شارعک یورودیکی جهته یورور. و طوردیغی یرده طورور. یعنی شارع تنیه دن نه مقدار بیان ایتمش ایسه آنی آلیر و تشبیه دن نه تبلیغ ایتمش ایسه آنی تبلیغ ایدر. بناءً علیه تنزیه و تشبیه بیننی جمع ایدر. و ایشته بو وسطدر.

نته کم حضرت شیخ رضی الله عنه فصوص الحکمه فص نوحیده بیان بویورلر:

فان قلت بالتزیه کنت مقیداً * و ان قلت بالتشبیه کنت محداً

و ان قلت بالامرین کنت مسدداً * و کنت اماماً بالمعارف سیداً

ترجمه

اگر سن تنزیهه قائل اولور ایسه ک مقید اولورسک * و اگر تشبیهه قائل اولورسک محدد اولورسوک

و اگر امرین ایله قائل اولور ایسه ک مسدد اولورسک * و معارفنده امام و سید اولورسک

و بويله کيمسه ايچون بو طرض حرکت ايله محبته الله ثابت و صحيح اولور؛ حق تعالی [فاتبعوني يحببكم الله ويغفر لكم ذنوبكم] يعني "بكا تابع اولکزکه الله تعالى سزه محبت ايتسون و زنوبکزی مغفرت ايلسون." بويورر. ايشته بو آيت کريمهيه نظراً اتباع شارع و آنک [٤٣١] اثرينه اقتفاء، عبد ايچون محبة الله ثابت قيلار. و بويله بر کيمسه يي الله تعالى سوه. و آنک زنوبی غفر و ستر ايدر. و الله تعالينک محبت ايتديکی کيمسه البته سعادت دائمييه نائل اولور. الله تعالى سنی عزيز ايتسون. ايشته ايکی نسخانک يعني فراست حکميه و شرعيه نك وجه مقابله سی بودر.

بر قائل چيقوب ديرسه کی؛ "بك اعلى، فراست حکميه ده کی ايکی جهتله وسطی يعني افراط و تفريط ايله اعتدالی و بوكا مقابل فراست شرعيه ده کی افراط و تفريط ايله اعتدالی اکلادق. و قبول ايتدک. و آنک صحتی نظرمزده ثابت اولدی. فقط نمازه و جماعته حاضر اولان و کندوسنده سکونت بولنان بر آدمی کوردیکم وقت، سعادت و شقاوتی تعيين ايتمک اوزره انسانلرک ايچنده انی نصل تمیز ايدهلم؟ حال بوكه او بو صورتله ظاهرده شارعک اثرينه افتفا ايتمکله برابر، باطننده منافق مصردر. بناءً عليه آنک ظاهرينه باقهرق ويرديکم حکم ياکلش اوله جقدر."

بز جواباً ديرزکه بو بابده کی بياناتمک ضمننده بر محل تقدم ايتدی. زیرا بز بو بابک فصلنک ابتداسنده ديدک که "هرکسه الله تعالى نور يقيني وهب ايتمدی و آنک عين بصيرتدن حجاب غطاي ازاله ايلمدي که فراست شرعيه اهلی سلکنده منتظم اولسون. آنک عبادندن آنجق اکا خواص فائز اولور. بو کتابمز ايسه خواص و عوام ايچوندر. فراست شرعيه صاحبی اولميانلرک استفاده سی ايچون علامات ظاهرهيه تعلق ايدن فراست حکميه يي بيان ايتدک."

امدی سنک سؤالک بو سوزلرک ضمننده حل ايدلمشدر. فقط بو سؤالکه واضح بر جواب ده ويرمه مز لازم کلدی. او ده بودرکه محقق سکون و نمازه حاضر اولمق و آنلره مشابه اولان افعال عالم شهادتدندر. و آنک کافر اولشی او کيمسه نك سرنده در؛ اوده عالم غيبدندر. و بزم ايچن فراست شرعيه حاصل اولوب ده آنک سريکه مطلع اولديغمز وقت کندی نفسلريمزده آنک کافر اولديغنه [٤٣٢] حکم ايدر و آنی کندی حالنه ترک ايدر. و آنک باطنی افشا و اظهار ايتميز. و او کيمسه ظاهرده کلمه توحيديه يي قائل اولديغی ايچون، آنک مالی و دمی شرعاً محافظه ايدر. ايشته ظاهرده مؤمن و باطنده کافر اولان منافق حقه بزم معامله مز بو طرزده در. و شرعاً بونک غیری ايله مکلف دکلز. معاملاتی خصوصيه مزه کلنجه آنک بو حالی فراست حکميه ده کوستريلن شمائله مزمومه ايله علاقه دار اوله جغندن، معاشرت و محاللت امرنده دخی فراست حکميه نك کوستردیکی دستوره نظراً حرکت ايدهرز.

الله تعالی ظاهرده فراست حکميه يه و باطنده دخی فراست شرعيه يه موفق ايلسون. ايشته فراست شرعيه و حکميه نك تلحیصی بودرکه بونلر دساتير اساسيه در. آنلری سکا پک آچيق بر صورتده بيان ايتدم. و بو ايکی فراستک اسبابی خصوصيله نفسنده عمله و آنلره وقوف ايله تزينه سيدمز الله سبحانه موفق بويورور. زیرا الله زوالجلال حضرتلری هر شیئ قادر اولديغی کی بوكده قادردر. و بو ايکی فراستی سکا احسان ايله اغنا بويورر.

الباب التاسع في معرفته الكاتب وصفته وكتبه متن

عليك بكاتب لبق رشيق * ذكى في شمائله حراره

تناجيه بطرفك من بعيد * فيفهم رجع لحظك بالاشاره

[٤٣٣] الكاتب وفق الله الامام وسلک به حيث لا خلف ولا امام موجود لطيف كريم شريف اصفق عالم الغيب على شرفه واعتلائه نجی ادریس النبی علیه السلام وهو اول من خط بالقلم وهو صاحب خلاء القلب وغطائه وبيده زمام منع الخير وعطائه يجول بين سناه الباهر وسنائه ويتردد بين شعاعه وضياؤه منفذ الاوامر على القرب والبعد عالم سر من له الامر من قبل ومن بعد يغني ويفقر ويشح ويؤثر سجله ذات النفس الكلية وهي حرم الامام الزكية الموصوفة بالمطمئنه الراضية المرضيه كتب في رقها المنشور العلوم البرزخية فعند ما يظهر آثاره على صفحات قراطيس الاجسام عبر عن ذلك بنفوذ امر الامام ونحن ان شاء الله قد بينا ان نذكر في هذا الباب صفة الكاتب والكتاب في فصلين والله المؤيد لا رب غيره]

طقوزنجی باب
کاتبک و صفتنک و کتبک معرفتی بیاننده در
ترجمه

شمائلنده برکزیده اولان عاقل و زیبا اندام و ذکی بر کاتبی اوزریکه لازم قیل که اوزاقدن باقیشک ايله سر سویلرسک؛ او سنک کوز اوجيله نظریکک جوابنی اشارتله اکلار.

الله تعالی امامی موفق ایلسون. و آنی ارقه و اوک اولمیان جهته سالک قیلسون. کاتب، لطیف و کریم و شریف اولان بر موجوددر. عالم غیب آنک شرفنه و اعتلاسنه اطبقدرد. صاحب سر ادریس نبی علیه السلامدر. و او، ایلک قلم ايله یازی یازان کیمسه در. [۴۳۴] و او صاحب خلأ قلبدر. و آنک غطاسی واردرد. و خیرک منعنک و اعطاسنک زمامی آنک النده در. و او آنک باهر اولان ضیاسی و آنک رفعتی آره سنده جولان ایدرد. و آنک شعاعی و ضیاسی بیننده متردد اولور. قرب و بعد اوزرینه اوامرک منفزیدرد. اول و صکره امر صاحبی اولان کیمسه نک سیرینی عالمدر. غنی یاپار و فقیر قیلار. امساک ایدرد و ایثار ایلر. و آنک سجلی نفس کلیه درکه او امامک مطمئننه و راضیه و مرضیه ايله موصوف اولان حرم ذکیه سیدرد. آنک رق منشورنده علوم برزخیه یازلمشدر.

امدی قراطیس اجسام صفحاتی اوزرنده اثری ظاهر اولان شیئی عندنده بوکا امر امامک نفوزی تعبیر اولنور. و بز ان شاء الله بو بابده ایکی فصلده کاتبک صفتنی و کتابی ذکر و بیان ایده رز. [والله الموفق لا رب غیره]

شرح

بو بحثی ایضاح ایچون بر مقدمه ایرادی ایجاب ایدرد. معلوم اولسون که آدم عالمک زیده سی اولدیغی و عالمده هر نه موجود ایسه، جمله سنک آدمده بولندیغی یوقاریده کچن بحثلرده ایضاح ایدیلیمش ایدی. عالمک روحی و خلیفه سی، روح کلی محمدی صلی الله علیه و سلمدر. نفس کلی عالم او روح کلینک مطمئننه و راضیه و مرضیه صفتلریله موصوف و پاک و مزکی اولان حلیله سیدرد. و روح کلی آدم حقیقدرد. و نفس کلی حوادره بونلر وجود حقیقی حقه مندمج قوه کلیه و همیه نک تأثیریه جنت ذاتدن اثنینیتدن عبارت تعینات کثیفه مرتبه سنه [اهبطوا] امریه هبوط و نزول ایتدیلر. و روح کلی ايله نفس کلینک اجتماعدن لایعد و لایحصی ارواح و نفوس جزئیه متولد اولوب یکدیگریله اجتماع ایتدیلر. و بونلرک اجتماعدن دخی انلرک مثللری اولان ارواح و نفوس جزئیه متسللاً [۴۳۵] ظهور ایتدی و ایده کلمکده بولندی.

امدی نفس کلی یه وارد اولان احکام روح کلیدن کلیر. و نفس کلی احکام صفاتیله سنه دکل بلکه روح کلیه تابع بولندیغندن بو خصوصده مطمئننه در. و زوجی اولان روح کلینک حکمندن راضیدرد. و زوجی عندنده مرضیه در. بناء علیه کندوسی صفاتی طبعیه ملوئه سندن پاک و زکیه در. فقط نفوس جزئیه قوای و همیه نک یعنی شیطاین جنک تأثیریه ظلمت طبعیه یه مائل و ارواح جزئیه نک دعوتندن غافل اولدقلرندن آنلره حقیقت حالی تلقین ایده جک بر داعی لازمدر. و بو داعیلرده انبیا علیهم السلام ايله آنلرک ورثه کاملریدرد. جناب شیخ اکبر رضی الله عنه بو داعیلردن بریدرکه بو کتابیه عباداللهی حقایقه دعوت بویورلر.

امدی قلم عالی عقل کلدن عبارتدر. و او جوهر عمی ده تعین ملکوتیدرکه آنده بوتون اشیا مکنوندر. لوح محفوظ نفس کلیدن عبارتدر. و او تعین ملکیدن عبارتدرکه قلمده موجود اولان شئیک تفصیلی، آنده القاء قلم ايله متحققدر. و بو لوح ام کتابدر. و بوراده کتابت رقمیه یعنی اشارات محسوسه یوقدر. بلکه کتابت معانی واردرکه عقلدن نفسه القا اولنور. نته کم حق تعالی بویورر؛ [لکل اجل کتاب یمحو الله ما یشاء و یشبت و عنده ام الکتاب] یعنی "آجال خلائقندن هر بر اجل ایچون بر کتاب واردرکه الله تعالی دیله دیکی شی محو ایدرد. و اثبات ایدرد. و ام الکتاب آنک نزدنده درکه آنده محو و اثبات داخل دکلدر." زیرا او لوح کندیلرنده محو و اثبات اولان دیگر کتابلرک خلافتنه اوله رق تغیردن محفوظدر. و بو قلم اعلی موجود اولمسی ایجاب ایدن شیرلی لوح محفوظه یازدی. و یازمقدن فراغت ایلدی. و صلی الله علیه و سلم افندمز (جف القلم بما هو کائن) بویوردقلرینک معناسی بودرد. و قدرت الهینک مظاهرنندن عبارت اولان قوای روحانیه یعنی ملائکه کرام چوقدر. انلرک بعضیسی قلملردرکه [۴۳۶] قلم عالی ده اولان شیدن بر مقدار انده مکنوندر. و آنلرک بعضیسی الواحدرکه هر قلم کندوسنه عائد اولان لوحه نقوش حروفیه مثابه سنده اولان صور محسوسه یی یازار. و بو قلملر هر وقت کتابت

ایچنده در. بعضا یازدقلری محو اولور و بعضا دخی ثابت قالیر. و سرور عالم صلی الله علیه و سلم افندمز معراجده بو قلملرک صریرینی یعنی جیزرتیلرینی ایشتدیلر. ولکن قلم اعلا قورومشدر. و آرتق حالاً یازاماز. بو ایضاحاندن اکلاشیلرکه عقل خلیفه اولان روحک وزیر اولدیغی کبی آنک کاتبی اولان قوه حیالیه نك ید یمننده قلمدرکه خلیفه دن کاتب خیاله وارد اولان امری، نفس کلی لوحی اوزرینه یازار. فقط عقل ایله نفسدن باشقه ده بر چوق قلملر و لوحلر واردرکه آنلرده صره سی دوشدکجه ایلروده پی در پی ایضاح اولنور. و بوده معلوم اولسون که وجودات اضافیه نك و کثراتک اصلی خیالدر. و بالجمله اسماء و صفات الهیه نك محل ظهوری آنجق عالم خیالدر. و بو خیال وجود حقیقی حقه واقع اولدیغندن آنده دائماً حقیقت جلوه گارد. بناءً علیه عالم کبرک کاتبی خیالدر. و عالم صغیر اولان وجود انسانیده کی کاتب دخی آنده کی قوه خیالیه در. زیرا انسانک بوتون اعتقاداتی تثبیت ایدن قوه خیالیه سیدر. امدی خیالک حق اولدیغی کبی باطلی ده وارد. و خیال حقک مکوئی عقلدر. و خیالی باطلک مکوئی قوه واهمه در. زیرا قوه فکریه عقله تابع اولورسه آکا-ذاکره متفکره-دیرلر. و اکر و همه تابع اولورسه آکا-متخیله-دیرلر.

بیت

فیض بدلم زعالم قدس بریز ** تا محو شود خیال باطل زدلم

ترجمه

یا رب عالم قدس دن کوکلمه بر فیض دوک ** تاکه کوکلمدن خیال باطل زائل و محو اولسون. [۴۳۷] مادام که کاتبک ایوسی و فناسی وارد. او حالده معناده شمائل بر کزیده و موزون اولان خیال حق و صورتده دخی فراست حکمیه بحثنده بیان اولنان اوصافی حائز زکی بر کاتبی انتخاب ایت که سن آنکله اوزاقدن سر سویلشه سک. و او کاتب کمال ذکاوتندن سنک کوز ایله اولان اشارتنده کی مقصودیکی فهم ایده. الله تعالی امام اولان روحی عوایق خیالیه ده براقمایوب ذاتنه مظهریته موفق ایلسون. و انی اوک و ارقه اولمیان جهته یعنی لا تعین عالمنه سالک قیلسون. زیرا اوک و ارقه عالم تعیناتک اقتضاتنددر. کاتب معنا بر موجوددرکه، لطیفدر، کسیف بر شی دکلدر. و کریمدر، زیرا بزل وجود خصوصنده اصلا امساک ایتمز. و شریفدر زیرا مرتبه سی وضع اولان حواص ظاهرده دن دکلدر. آنک شرفنه و اعتلاسنه عالم غیب پک زیاده مطابقدر. زیرا عالم شهادت عالم سفلیدر. و عالم غیب، عالم علویدر. و قوه خیالیه دخی بو صفتی حائزدر. افقده بونک نظیری صاحب سر اولان ادريس علیه السلامدر. زیرا ادريس علیه السلام ریاضات شاقه ایله نفسنی صفات حیوانیه و کدورات طبیعه و نقائص عارضه دن تطهیر ایتمش و عقل مجرد حالنه کلمشدر. و عالمده عقل کلی قلم اعلی در. و آدمده عقل جزئی قلم اسفلدر. بناءً علیه ادريس علیه السلام بین البشر ایلک دفعه قلم ایله یازی یازمسی حکم باطنک ظاهرده بروزندن عبارت اولور. و عقل کاتب اولان خیال صاغ النده قلم مثابسنده در. و نفس لوح مثابسنده در. و قانون عقلی ایله نفسه تگون ایدن قضایای فکریه لوح محفوظده یازلمش اولان صور وجودیه مثابه سنده در. ایشته بونک ایچون صلی الله علیه و سلم افندمز (اول ما خلق الله) و (اول ما خلق الله العقل) بویوردی. و قلم عقل اولدن عبارتدر. و خیالک اصل وجود اولدیغی یوقاریده ذکر اولندی. زیرا وجود خیال اولماسه، عقلک [۴۳۸] محل تصرفی بولنماز. و او قلم جلاء قلب صاحبیدر. و غطاء صاحبیدر. یعنی قلم عقلک ظاهرده کی قامیش قلمه مشاهبتی وارد. زیرا ظاهرده کی قلمک ایچی بوشدر و طیشی ده غشاء ایله مستورد. عقل دخی بویله در. جوفی خالی و سالمدر. و وهم و قواء سائره کبی غشاوات مختلفه ایله محاط و مستورد. و خیرک منعنک و اعطاسنک دیزکنی او کاتبک النده در. زیرا کاتب اسماء و صفات الهیه نك محل تجلیسیدر. النده کی قلمی سر قدر دائره سنده اجاله ایدر. مانع اسمنک حکمی ایله منع و معطی اسمنک حکمی ایله اعطا ایدر. و مضل اسمنک حکمیه خیری منع و شری اعطا ایدر. و هادی اسمنک حکمی ایله شری منع و خیری اعطا ایدر؛ و قلم عقل، کاتب خیالک باهر اولان ضیاسی و آنک رفتی آراسنده جولان ایدر. زیرا مرتبه خیال اصلا ظلمت قبول ایتمین بر عالم روحانیدر. بونک ایچون او ساحده تگون ایدن صور معنویه اصلا بصر بصیتدن استتار ایتمز. و عالم ظاهرده ایسه نور و ظلمت یکدیگرینی تعقیب ایتدیکندن صور محسوسه چشم ظاهره کاه بارز کاه مخفی اولور. و آنک مرتبه سی عالم محسوساته نظراً رفیعدر. و قلم عقل آنک شعاعی و ضیاسی آره سنده کیدوب کلیر. و او قلم عقل کاتبک خلیفه دن آلدیغی امری اوزاق و یقین اوزرینه انفازا ایدر. زیرا بعد و قرب خصائص جسمانیه دندر. عالم معنا اولان خیالده قرب و بعد مساویدر. و او قلم عقل، اول و صکره کندوسنه امر وارد اولان کیمسه نك سیرینی عالمدر. یعنی صور علمیه الهیه صور خیالیه در. خارجه وجودی یوقدر. و کذا وجود

حقك بحسب الاسماء مراتبه تنزلنده غيريت اعتباريه يي حائز اوله رق ظهور ايدن صور متعينه نك جمله سي خيالدرد. نته كم حضرت شيخ اكبر رضی الله عنه فصوص الحكم لرنده فص سليمانيدده بويورلر:

بيت

انما الكون خيال و هو حق في الحقيقه ** و الذي يفهم هذا حاز اسرار الطريق

ترجمه

[٤٣٩] محقق كون، خيالدرد؛ او ده حقيقتنده حقدرد. و بوكي اكلايان كيمنسه اسرار طريقتي خائزدر. و كذا مولانا جامي قدسي سره بويورر:

بيت

آرى عالم همه خيالىست ولى ** پيوسته درو حقيقتي جلوه گر است

ترجمه

اوت عالم بتون خيالدرد فقط آنده دائما بر حقيقت جلوه گر در و امر الهينك مرتبه علمه نزولى دفعيدر. نته كم بويوريلور. [وَمَا أَمْرُنَا إِلَّا وَاحِدَةٌ كَلَمْحٍ بِالْبَصَرِ] و او مرتبه دن مراتب كونيه نه نزولى تدريجيدر. نته كم بويوريلور. [وَإِنْ مِّن شَيْءٍ إِلَّا عِنْدَنَا خَزَائِنُهُ وَمَا نُنْزِلُهُ إِلَّا بِقَدَرٍ مَّعْلُومٍ]

امدى - من قبل - ايله حضرت شيخ اكبر سر قدره تعلق ايدن اعيان ثابتيه يي و - من بعده - ايله ده مراتب كونيه يي مراد بويورلر. و تجلى علمي عقله اولديغندن بو عقل من له الامر اولان خيالك سريني عالم اولمش اولور. امدى سر قدر حسبيله قلم عقل غنى ياپار و فقير قيلار و امساك ايدر و ايتار ايلر. يعنى او تجليات اسمائيه نك مهكوميدر. و آنك سجلي يعنى دفتري نفس كلينه ذاتيدر كه او آدم حقيقي اولان روح كلينه حواسيدر. و يوقاريده ايضاح اولنديغي اوزره امام اولان روح كلينه مطمئننه و راضيه و مرضيه صفتلريله موصوف اولان حرم پاكيدر. و بو صفتلر ايله اتصافك سبي و ارواح جزئيه ايله انلرك حليله لرى نفوس جزئيه اراسنده كي مناسبت يوقاريده ايضاح ايدلمشدر. و آيت كريمه ده [وكل شئ فعلوه في الزبر وكل صغير وكبير مستطر] يعنى "ايشلدكلرى هر بر شى دفتريده مرقومدر. و هر بر كوچك و بيوك مسطوردر." بويورلمسى بو مراتبه اشارتدر. امدى نفس كلينه نك نشر اولنمش اولان صحيفه سنده علوم برزحيه يازلمشدر. [٤٤٠]

معلوم اولسون كه وجود مطلق حق، حقيقت محمديه دن عبارت اولان مرتبه وحدتدن مرتبه وحديته تنزل ايتدكده باجملة اشيانك صور علميه لرى يكدركن تميز ايلر. بو مرتبه ده غيريت يوقدر. فقط وجودك روح كلى مرتبه سنده تنزلنده بو صور علميه غيريت لباسنه بورونه رك جواهر مجرده و نورانيه حالنده تكون ايدرلر. و بونلر بو عالمده يي صورت ايكن وجودك مثال مرتبه سنده تنزلنده، هر برلرى عالم شهادته اكتساب ايده جكلرى صور كثيفيه مطابق اولمق اوزره برر صور خيالييه بورونورلر. وجودك عالم شهادته تنزلنده دخى، بو صور خياليه برر صورت كثيفه حالنى اكتساب ايدرلر. و عالم مثال، عالم ارواح ايله عالم شهادت آره سنده بر برزحدر. امدى كثيف اولان نفس كلينه، محسوس اولان بر رق منشوردر. يعنى نشر اولنمش صحيفه دركه بو صحيفه ده برزحدر عبارت اولان عالم مثاله منقوش بولنان علم يازلمشدر. و عالم بويله اولديغي كبي آدم دخى بويله در. آدمك قوه خياليه سي روح ايله نفس آراسنده بر برزحدر. و نفس كثيفنى تشكيل ايدن حواس ظاهره سي و اعضالرى خيالنده منقوش اولان علومك رق منشوريدر. زيرا خيالى نه ايسه، افعالى اكا كوره ظاهر اولور. امدى كرك عالمده كرك آدمده كاغد مثابه سنده اولان اجسام صفحاتى اوزرينده نه كبي آثار ظاهر اولورسه بو آثاره عالمده امام اولان روح كلينه و آدمده امام اولان روح جزئنه نفوز امرى تعبير اولنور. و روح عين ثابتيه سي حسبيله امر ايدر. و اعيان ثابتيه مشيت الهييه تابعدر. [وما تشاؤون الا ان يشاء الله] حكمنجه حقيقتنده هر شى مشيت الهييه تابعدر. و بز اكر مشيت الهييه تعلق ايدرسه بو بابده ايكي فصلده كاتبك صفتنى و كتاتبي ذكر و بيان ايدرز. و موفق يعنى توفيق بحش ايدن الله تعالىدر. و آندن بشقه مربوبى تربيه ايده جك رب يوقدر. [٤٤١]

متن

فصل

في الكاتب

[اعلم وفقك الله ان الله سبحانه جعل في المملكة الكبرى لوحاً محفوظاً وقلماً معلوماً في مداد الدوات ولا تقبل التفصيل مادامت فيها فاذا انتقل المداد فيها الى الغلم تفصلت الحروف به في اللوح وتفصل

العالم بها الى مالا غاية له كما ان النطفة التي هي مادة الانسان مادامت في ظهر آدم كانت محجوع الصرر الانسانيه مجمله فيها ولا تقبل التفصيل مادامت فيها فاذا انتقلت الى لوح الرحم بالقلم الانساني تفصلت الصورة الانسانيه علياً وكنوته بيمين مقدسة عن التأليف التغيير فينفذ امر الارادة بالعلم من الحق الى اليمين بتحريك القلم على سطح اللوح المحفوظ بعلم ما كان وهو ولا كان وما يكون وما لا يكون ولما ابنتي هذا الكتاب على مقابلة النسختين ومقابلتهما على النشأتين اردنا ان نعرف اين الكاتب منا

قلمي ولوحي في الوجود يمدّه ** قلم الاله ولوحه المحفوظ
ويدي يمين الله في ملكوته ** ما شئت اجري والرسوم حظوظ]

ترجمه

فصل

كاتب حقندهدر

"الله تعالى سني موفق ايلسون. معلومك اولسون كه محقق الله سبحانه مملكت كبراده بر لوح محفوظ و ديوتيك مركبي ايجنده بر قلم معلوم ايجاد ايلدي. و آنده دائم اولديقجه تفصيل قبول ايتمز. وقتاكه مركب آندن قلمه انتقال ايلر؛ انكه حروف لوحده تفصيل ايلر. [٤٤٢] و علم انكه كنديسي ايجون غايت اولميان شينه قدر تفصيل ايدر. انسانك مادهسي اولان نطفه كبي كه ظهر آدمده دائم اولدقجه صور انسانيه نك مجموعي آنده مجمل ايلدي. و آنده اولدقجه تفصيل قبول ايتمز. وقتاكه لوح رحمه قلم انساني ايله انتقال ايدر. صورت اسنانيه تفصيل ايلر. عيلدر. و اني تأليف و تغييردن مقدس اولان يمين ايله تكوين ايلدي.

امدي حق جانبندن علم سبيله اولان امر اراده لوح محفوظك سطح اوزرينه تحريك قلم ايله موجود اولان و اولمايان و موجود اوله جق و اولميه جق اولان شينك علمي يمينه نافز اولور. وقتاكه بو كتاب ايكي نسخه نك مقابله سي اوزرينه و آنلك مقابله سي ده ايكي نشأت اوزرينه مبتني اولدي. كاتب بزدن نرهده اولدغني تعريف ايتمي مراد ايلدك.

الهك قلمي و آنك لوح محفوظي، بنم قلم و لوحه امداد ايدر. و بنم يدم انك ملكوتنده الله k
ييميندر، بن ديلديكم شئي اجرا ايدر و رسوم حظوظدر."

شرح

الله تعالى سني بو بيان ايتديكمز حقائق اكلامغه موفق ايله سين. معلومك اولسون كه الله سبحانه و تعالى حضرتلري مملكت كبراده يعني انسان كبير اولان عالمده بر لوح محفوظ و ديوتيك مركبي ايجنده بر قلم معلوم ايجاد ايلدي كه او لوح محفوظ عالم كبيرك نفس كليسي و ديوتيت طبيعت و مركب عناصردن متشكل اولان مادهدر. و قلم معلوم عقل اولدر. و بو عقل اول مرتبة واحديتن عبارت اولان حقيقت انسانيهدر. و بو قلمك -معلوم- وصفي ايله توصيفي مرتبة واحديتك معلومات الهيهدن اولان اعيان ثابته يي حائز اولمسنندرن. زيرا اعيان ثابته صور علميه دن عبارتدر. و علم الهي بو معلوماته تابعدر. و قلم ديوتيك مركبي ايجنده بولندقجه، حروف و كلمات او مركبدن ايريلوب تفصيل قبول ايتمز. مركب [٤٤٣] ديويتن قلمه انتقال ايتديكي وقت، او قلم سبيله حروف و كلمات اجسام كاغلدر اوزرينده تفصيل ايلر. و علم اسمائي و صفائي، مركب مثابه سنده اولان عناصر بسطه دن قلم عقل واسطه سيله او قدر تفصيل ايدر كه نفس كلي لوح اوزرينده منقوش اولان صور مادييه اصلا غايت و نهايت بولنماز. و علم اجمالي او قلم واسطه سيله علم تفصيلي اولور. عالم صغير اولان آدمده بونك نظيري نطفه در. انسانك ماده سي اولان نطفه ظهر آدمده بولندقجه صور انسانيه نك مجموعي آنده مجملدر. و ظهر آدمده بولندقجه تفصيل قبول ايتمز. وقتاكه انسان كندي مثلي تكوينه ميل ايدوب سائقه حب ايله نطفه سني ظهردن قلم مهودي ايله لوح رحمه نقل ايدر، او وقت لوح رحمه كندي مثلي تكون ايدر كه صورت انسانيه اجمالدين تفصيله كليز. زيرا نطفه ده انسان مندمج اولديني مجملاً معلوم ايلدي؛ فقط آنك قاشي، كوزي، بوي و اندامك بيچيمي و احوال و شؤوناتي مخفي ايلدي. وقتاكه اقلام مختلفه قوا، اني قرطاسي طبيعت اوزرينده عناصر مركبي ايله آناً فاناً ترقيم ايتدي. نطفه ده كي علم اجمالي تفصيله كلدي. و انسانك بتون اشكال و احوالي و شؤوناتي مفصلاً معلوم اولدي.

و كذا عالم كبيرك ماده سي فضاده نفس رحمانيدن تكون ايدن عماء يعني سحاب مضيدركه منظومه شمسيه مز آنده مخفي ايلدي. و بو عالمك نفس كلييه سندن عبارت اولوب ارض ايله سيارات سائر و آنلك اوزرلرنده تكون ايتمش و ايده جك اولان بالجمله صور قلم اعلا ايله بو لوح محفوظ اوزرينه يازلمشدر. و تفصيل

مکوناته واسطه اولان بو قلم وصفدن علیدر. آنک ایچون کندیسنه قلم اعلا دنیلمشدر. و او قلمک وجودی تألیف و تغیردن مقدس و طاهر اولان یمین ایلهدر. یعنی اراده حق ایلهدر. یمین، صاغ ال معناسنهدر. بوراده جمال حقدن کنایهدر. زیرا اراده ایجاد تعلق ایدر. [۴۴۴] اعدامه تعلق ایتمز. و مشیت هم ایجاد هم ده اعدامه تعلق ایدر. و ایجاد لطف و جمال و اعدام قهر و جلال اولدیغی ایچون، مرید اسمنه تعلق ایدن اراده یمین ایله تعبیر بیورلمشدر. و بر شئیک ایجادینه اراده الهی تعلق ایدنجه، او اراده تألیف و تغیردن مقدسدر. نته کم حق تعالی بیورر. [انما قولنا لشی اذا اردناه ان نقول له کن فیکون] و اراده نک ایجاد تعلق ایتدیکنه بو آیت کریمه دلیدر. زیرا -کان- کلمه وجوددر.

امدی حق سبحانه و تعالی حضرتلری علم الهیسنده ثابت اولان اعیان سببیه ایجادینی مراد بیوردیغی شیرلن ظهورینی -کن- قولیه امر ایدر. و بو امر اراده حقدن یمینه یعنی ید ایجاد اولان ید جماله نافذ اولور. یعنی کاتب مثابه سنده بولنان و خیالندن عبارت اولان اعیان ثابته مرتبه سنک صاغ الینه یعنی ید ایجادینه نافذ اولوب بو کاتب تحریک قلم ایله عقل کلک فعالیتی ایله لوح محفوظک یعنی نفس کلیه نک سطحی اوزرینه موجود اولان یعنی عالم ظاهرده وجود اضافی اکتساب ایتمش اولان و هنوز عالم ارواح و مثلاًده اولوب ظاهرده موجود اولمایان و اعیان ثابته مرتبه سندن مراتب سائره یه تنزل ایده جک اولان و اولمیه جق یعنی ابد الابد کم غیبده قاله جق اولان شئیک علمنی یازار. بز بوراده کاتب اعیان ثابته و اکاده خیال دیدک. نته کم جناب مولانا جلال الدین رومی رضی الله عنه افندمز مثنوی شریفلرنده بویله بیوررلر:

آن خیالات که دام اولیاست ** عکس مهرویان بستان خداست

ترجمه

دام اولیا اولان او خیالات ** بستان خدا مهرولرینک عکسیدر

بستان خدادن مراد صور علم الهی مرتبه سیدر. و آنک مهرولری ظلال اسما اولان اعیان ثابتهدر. [۴۴۵] و اعیان ثابته اسماء الهیه نک زلالی و ظلال ایسه خیالدر. امدی بو خیالاتدن جناب حقک مراد بیوردیغی مقدار اولیاالهن قلوب شریفه لرینه عکس ایدوب سر قدره مطلع اولورلر. و بز ینه یوقاریده کاتب و لوح و قلمک انواعی چوقدر، دیمش و صهرسی کلدکجه ایضاح اولنه جغنی وعد ایله مش ایدک. بوراده ایضاحات اعطاسی مناسب کورولیور.

عزیز نسفی حضرتلری لوح و قلم و دوات حقنده تألیف بیوردیغی رساله ده دیرکه ماهیات و محسوسات و معقولات و مفردات و مرکبات و جواهر و عارض عالم جبروتده ایدیلر. بو جهندن عالم جبروته -دوات- دیرلر. و عالم کبیرک دواتی اولدیغی کبی عالم صغیرک دخی دواتی واردر. و عالم صغیرک دواتی نطفه در. زیرا عالم صغیرده موجود اولان هر شی کاملاً آنک نطفه سنده موجود ایدی. فقط جمله سی مستور و مجمل ایدی. و یکدیگرندن ایرلماش ایدی. بو جهندن نطفه یه دوات دیرلر. بو هر ایکی دواتک کاتبی و قلمی و لوحی کندیسيله برابردر و کندندر. و هر ایکی کاتب کتابتی بر کیمسه دن اوکرمنه مشدر. کتابت هر ایکیسنک ذاتی ایله برابردر. وقتاکه عالم کبیرک دواتنه یاریل! دیه بر خطاب کلدی، ایکی شاخ اولدی. بر شاخی عقل اول اودی که بو، خدانک قلمیدر. و بر شاخی فلك اول اودی که خدانک عرشیدر. بناء علیه عقل اول عالم کبیرک قله می و عرش خدا عالم کبیرک لوحیدر. عقل اوله عالم ملکوتک جوهر اولی دیرلر. و فلك اوله ده عالم ملکک جوهر اولی دیرلر. و عقل اول دریای نور ایدی. او دریانک عظمتی آنجق حق تعالی بیلیر. و فلك اول دریای زلمت ایدی. آنکده بیوکلکنی آنجق حق تعالی بیلیر.

قلم خدا اولان بو عقل اوله کندی ارزریکه و فلك اول اوزرینه یاز! دیه خطاب کلدی. طرفه العین ایچنده یازدی. [انما امره اذا اراد شیئاً ان یقول له کن فیکون] [۴۴۶] عاقبت عقول و نفوس و طبایع عقل اولدن ظاهر اولدی. و افلاک و انجم و عناصر فلك اولدن پیدا اولدی. و طبقات حالنه کلدی و یکدیگرندن آیرلدی. [اولم یر الذین کفروا ان السموات والارض کانتا رتقا ففتقناهما وجعلنا من الماء کل شیء حی افلا یومنون] شارح حقیر دیرکه خلقت ارض و سماوات حقنده کی تفصیلات بو آیت کریمه یه مستنداً فقیر طرافندن فصوص الحکمه یازیلان شرحک مقدمه سنده ایضاح ایدلشمدر.

بو ایضاحاته نظراً عالمده و آدمده کاتب و قلم و لوحک باطنیسی اولدیغی کبی ظاهریسی دخی واردر. باطکی اولانلرک مراتبی اولدیغی کبی ظاهری اولانلرک دخی مراتبی واردر. کاتب باطنی بر مرتبه یه کوره صور اسمائیه دن عبارت اولان اعیان ثابته و قلم باطنی عقل کل و لوح باطنی روح کلی و بر مرتبه یه کوره کاتب روح کلی و قلم ملائکه و لوح نفس کلیدر. و کاتب ظاهری قوای طبیعی و قلم عناصر و لوح ساحه طبیعتدر. و آدمده کاتب

باطنی عقل و قلم قوه فکریه و لوح قلبدر. و بر اعتباره کوره کاتب عقل و قلم قوه واهمه و لوح قلبدر. و بر اعتباره کورده کاتب، خیال و قلم قلب و لوح دماغدر. و کاتب ظاهری حواس ظاهره و قلم، اعضا و جوارح و لوح افعالک ساحه تجلیاتی اولان هر بر محلدر. بونلر کلیات اعتباریهدر. جزئیات اعتباریه ده بر چوق کاتب و قلم و لوح واردر. بو کاتبلرک کیمی ای و کیمی فنا یازار. و باطن ایله ظاهر آرهسندده اشتراک دائمی واردر. یعنی کاتب و قلم باطنی و لوح ظاهری اولور. و بونک عکسی ده اولور. زیرا معنادن صورته و صورتدن معنایه دائمی نزول و عروج واردر. مثلاً آدمک اعتقادی کاتب و اعضا و جوارحی قلمدر. [۴۴۷] اعتقادیکنک اعضا و جوارحی ایله نقش ایتدیکی صور اعمالیه عالم معنی اولان برزخده منقوش اولور. بناءً علیه وجود انسانیده بر چوق کاتب و قلم و لوح واردر.

حضرت شیخ اکبر رضی الله عنه، بو تدبیرات الهیه کتابنده تعقیب اولنان قاعده ایکی نسخه‌نک یعنی عالم و آدم نسخه‌لرینک مقابله‌سی اوزرینه و آنلرک مقابله‌سیده ایکی نشأت یعنی باطن و ظاهر نشأتلری اوزرینه مبتنی اولدیغی ایچون بزده یعنی آدمده کاتبیک نرده اولدیغی تعریف ایتمکی مراد ایتدک، دیدکدن صکره رمز طریقیه آتیده کی معنای بیان بویورلر: "قلم الهی و آنک لوح محفوظی بنم قلممه و لوحمه وجودده ممد اولور." یعنی قلم خدا اولان عقل اول، بنم عقل جزئیه و ولح محفوظ الهی اولان نفس کلیه دخی بنم نفس جزئیه‌مه بو وجود اضافی مرتبه‌سندده امداد ایدر. زیرا نفس کلیه اوزرینه عقل کل ایله نقش ایدیلجک اولان صورتلردن بر چوقلرینک ارتسامنده، اقلام عقول اسنانه واسطه اولور. مثلاً عالمده ظاهر اولان بونجه اخراعات نفس کلیه اوزرینه قلم عقل کل ایله یالزمق لازم اولدیغی وقت عقول بشر بونلری اختراع و اظهار ایدر. بناءً علیه بو اختراع و اظهارده قلم خدا اولان عقل کل ایله لوح محفوظ الهی اولان نفس کلیه، عقول و نفوس جزئیه‌یه ممد اولمش اولور. یوقاریده ایضاح اولندیغی اوزره عقل کلک نفس کلیه اوزرینه یازدیغی شیلر امر مقضی اولدیغندن بو لوح الهی محو و اثباتدن محفوظدر.

مثلاً جناب مریمک بلا زوج بو عالم ظاهرده نفح جبریل ایله حضرت عیسی علیه السلامه حامله اولمسی بر امر مقضی ایدی. قلم الهینک بر نوعی اولان حضرت جبریل ایله لوح مثابه‌سندده اولان رحم مریمه صورت عیسویه منقوش اولدی. بونک اولمامسی امکانی یوق ایدی. چونکه امر مقضی ایدی. محو و اثبات، نفس کلیه ده ظاهر اولان صور محسوسه [۴۴۸] الواحده اولور. بو صور محسوسه قضای الهینک تفصیلی اولان قدردر. و بر موجب حدیث شریف، قدر، قدر ایله رد اولنور. (القدر یرد بالقدر)

مثلاً طبیعتده صغوقلق و صجاقلق واردر. و کذا نور و ظلمت واردر. صغوقلق ردی صجاقلق ایله و صجاقلق ردی صغوقلق ایله و کذا نورک ردی زلمت ایله و ظلمتک ردی نور ایله‌در. بناءً علیه عقل صغوقلق ویا ظلمتک ردی ایچون بر اصول تسحین ویا تنویر بولوب صجاقلق و آیدینلق حاصل ایدر. و بانتیجه‌ده محو و اثبات وجوده کلیر. و کذا دمیر، دمیر ایله و مکر مکر ایله رد اولنور. و سائرلری ده بوکا قیاس اولنور.

جناب شیخ اکبر رضی الله عنه ایکنجی بیت شریفلرنده بویورلر: "بنم یدم آنک ملکوتنده اللهک یمینیدر." یعنی بنم یدم اولان حقیقتم آنک ملکوتنده آنک ید ایدر. ملکوتدن مراد عالم شهادتک فوقنده اولان مراتب عالم غیبیدر. یعنی ارواح و مثال مرتبه‌لریدر. بنم یدمدن مراد علم الهیده ثابت اولان عبدک حقیقتیدرکه تجلیات وجود ارواح و مثال و شهادت مرتبه‌لرنده بو اعیان ثابته حسبیه واقع اولور. زیرا حق معلوم اولان شیء مراد ایدر. و معلوم ایسه عبدک عین ثابته‌سی و حقیقتدیر. بناءً علیه عبدک عین ثابته‌سی اللهک ملکوتنده آنک ید ایدر.

"بن دله‌دیکم شیء اجرا ایدرم. و رسوم حظوظدر." یعنی بن علم الهیده ثابت اولان حقیقتکم و عین ثابته‌مک استعدادینه تبعاً مراد ایتدیکم شیء مراتب کونیه‌ده اجرا ایدرم. و وجود اضافیمدن ظاهر اولان رسوم و افعال ازلی اولان حظلر و نصیبلردر.

معلوم اولسون که قدرت اراده‌یه و اراده علمه و علم معلومه تابعدر. و معلوم عبدک عین ثابته‌سیدر. و اعیان ثابته صور اسمائیه‌دن عبارتدر.

امدی هر بر اسمک حزینه‌سندده مکنوز اولان شیلرک [۴۴۹] مرتبه افعال اولان کونده ظهوری لابدر. و عبد -کن- امرینه امتثالاً وجود واحد حقیقی حقه‌ده کندی وجودینی کندبسی تکوین ایدر. بناءً علیه فعل تکوین عبده اضافه اولنور و بو خصوصده حق جانبندن جبر یوقدر؛ آنجق امر واردر. بو بحثک تفصیلی فصوص الحکمه فصی صالحیده‌در. [وما تشاؤون الا ان یشاء الله] وحدت اراده‌یه [والله خلقکم وما تعملون] وحدت افعاله ناظردر. ای قاری فطین بو بحثی ایو تأمل ایت.

متن

[فالكاتب صفة لطيفة علمية تسمى اليمين ومادتها من عليين وهو مقام الابرار وصاحب الشراب الممزوج فاذا اراد الامام ان يظهر امراً من الملكوت في عالم الشهادة تجلى للقلب فانشرح الصدور وذلك عبارة عن كشف الغطاء فارتقم فيه مراد الامام وذلك القلب هو مرآت العقل فرأى العقل في مرآته مالم يكن رآه قبل ذلك فعرف انه مراد الامام فاستدعا الكاتب فاطلعه على المراد وقال له اكتب في ذات النفس كذا وكذا فاذا حصل في النفس خرج على الجوارح فلهذا قلنا فيه ان شرابه ممزوج لانه امتزج بعين المقربين وهو العقل فلهذا حصل له الشرف الكامل في حقه]

ترجمه

"امدی کاتب بر صفت لطیفه علمیه در. یمین تسمیه اولنور. و آنک ماده سی علییندندر. و او مقام ابرارد. و آنک صاحبی شراب ممزوجدر. امدی امام عالم شهادتده ملکوتدن بر امری اظهار ایتمی مراد ایلدیکده قلبه تجلی ایدرده صدر منشراح اولور. و بو کشف غطادن عباردر. امامک مرادی آنده مرتقم اولور. و بو قلب عقلک مرآتیدر. [۴۵۰]

امدی عقل بوندن اول کورمدیکی شیئی کندی مرآتنده کورورده امامک مرادی او اولدیغنی بیلیر. امدی کاتبی چاغروب آنی مرادینه مطلع قیلار. و آکا ذات نفسه شونی، بونی یاز دیر. امدی نفسده حصوله کلنجه جوارح اوزرینه خروج ایدر. ایشته بونک ایچون بز آنک حقنده شرابی ممزوجدر، دیدک. زیرا او عین مقربین ایله امتزاج ایلدی. و او عقلدر. امدی بونک ایچون آنک حقنده آکا شرف کامل حاصل اولدی."

شرح

معلوم اولسون که هر فرد انسانینک علم الهیده ثابت اولمش بر حقیقتی وارد. و بو حقیقت اسماء الهیدن بر اسمک صورت ظلیه و خیالیه سیدر. و بو حقایق، وجود حقیقینک مرتبه واحدیه تنزلندنده ثابت اولور. و مرتبه واحدیت حقیقت محمدیه دن عبارت اولان مرتبه وحدتک تفصیلیدر. و بو مرتبه حقیقت انسانیه و عقل اول دخی دیرلر. و بو ثابت اولان حقیقت هانکی اسم الهینک ظلی اسیه او اسم او فرد انسانینک رب خاصی اولوب کندی مظهری اولان او فردی جمیع مراتبده ناصیه سندن چکه رک کندی صراط مستقیم اوزرینده یوروتور. بناءً علیه او اسمک خزینه سنده مکنوز اولان شؤنات الهیه نه لردن عبارت ایسه دنیاده و اخرته و جمع مواطنده بونلر او عبدک مظهرندن ظاهر اولور.

امدی او رب خاصک زلی اولان عین ثابته کاتب و عقل اول قلم و عبدک هر بر موطنده کی وجود اضافیسی لوحدر. و او عین ثابته بر صفت لطیفه علمیه در. و عالم امر و شأندندر. عالمده امام روح کلی محمدیدر. و کاتب بالجمله اسماء الهیه نک صور زلیه لرینی جامع اولان حقیقت انسانیه در. و قلم انلرک صوری مراتب محتلفه ده نقش ایدن عقل اولدر. بو مراتبک ایلک لوحی نفس کلیه درکه لوح محفوظدر. و آدمده امام انک روح جزئیسی [۴۵۱] و کاتب آنک قوه خیالیه سی و قلم آنک عقل جزئیسی و لوح وجود اضافیسی اولان نفس جزیه سیدرکه لوح محو و اثباتدر.

امدی تجلیات وجود بحسب الاسماء اولدیغندن و اسم صفتک ظاهری و صفت اسمک باطنی بولندیغندن بو صفت لطیفه علمیه دن عبارت اولان کاتبه - یمین یعنی دست ایجاد اولان صاغ ال تسمیه اولنور. و بو کاتبک ماده سی عالم علییندندر. یعنی مستوای رحمان اولان عرشدندر. و او عرش صفتک محلیدر. یعنی صفت رحمانیتک محل تجلیسیدر. و او عرش مقام ابرارد. و او مقامک صاحبی شراب ممزوجدر. نته کم ابرار حقکده قرآن کریمده بویورلور. [یشربون من کاس کان مزاجها کافوراً] و عالم ایکیدر. بریسی عالم علیین، دیکری عالم سچیندر. علیین عالم امر و سچین عالم خلقدر. و عالم امر عالم شأندن عبارت اولوب لطیفدر. و عالم سچین عالم ظهوردن عبارت اولوب کثیفدر. و علیین ذکر اولندیغنی اوزره ابرارک مقامیدر. نته کم [ان کتاب الابرار لفی علیین] بویوریلور. و سچین عالم طبیعت اولوب مقام فجاردر. نته کم [ان کتاب الفجار لفی سچین] بویوریلور. و ارواح ابرار بر موجب حکم شریعت عمل سببیه احکام طبیعتدن خلاص اولدقلرندن علیین عروج ایدرلر. و ارواح فجار احکام شرعیه یی ترک و حظوظات نفسانیه یه میل ایله احکام طبیعتده مستغرق اولدقلرندن علیینه عروج ایده میوب سچینده قالرلر.

امدی کرک ابرارک و کرک فجارک کاتبک ماده سی علییندندر. بناءً علیه امام و خلیفه اولان روح عالم شهادتده ملکوتدن یعنی عالم غیبدن علم علیه ثابت اولان بر امری اظهار ایتمی مراد ایلدیکده قلبه تجلی ایدرده صدر منشراح اولور. و بو انشراح صدر اورتونک آچیلیمسندن عبارتدر. و بو حالی متعاقب امامک مرادی

قلبه مرتقم اولور. و بو قلب وزير اولان عقلك آينه سيدر. بناءً عليه عقل بوندن اول كورمديكي صورت خياليه يي كندى آينه سي [٤٥٢] اولان بو قلبدن كورور. و امامك مرادى بو صورت خياليه نك اظهارى اولديغنى بيلير. امدى عقل كاتب اولان قوه خياليه يي چاغروب انى مرادينه مطلع كيلار. و اكا ذات نفسه شونى و بونى ياز دير و قوه خياليه نك قوه نفسانيه اوزرينده تثبيت ايتديكى بو صورتلر اعضا و جوارح اوزيرينه خروج ايدر. ايشته بونك ايچون بز كاتب حقنده شرابي ممزوجدر ديدك. چونكه او مقرينك چشمه سي ايله امتزاج ايتدى. و او مقرب عقلدر. زيرا وزير اولديغى جهته خليفه يه آنك منتسبلرينك جمله سندن ده ا يقيندر. و كاتب عقلدن استمداد ايدوب معنابي قلم اعضا و جوارح واسطه سيله عالم صورته اظهار ايدر. ايشته شرابك بو امتزاجندن طولاي كاتب حقنده كنديسنة شرف كامل حاصل اولدى.

متن

[فان قيل ما مقام هذا الكاتب العرش او الكرسي او بينهما وقد علمنا على ما قررنا في مواضعنا ان الكرسي هو محل الفرقان وهو النفس قال تعالى ونفس وما سواها فالهمها فجورها وتقواها فهذا فرقان والكاتب مرتبته ان يكتب في محمود ومذموم على اختلاف الاحوال وليس مقامه في محل كتابته فخيرني كيف يتفق هذا قلنا قولك صحيح فاعلم انه ليس من العرش الى الكرسي مدح ولا ذم سوى علوم مقدسة وتنزلات تنزيهية عن الاتصاف الفرقان والعرش مقام الامام والكرسي مقام النفس وهي محل التغيير والتطهير حالاً ومقاماً فاذا نفذ الامر الى الكاتب فانه ينفذ واحداً مقدساً لا يتصف بدم ولا حمد فالكاتب انما يكتب من الخزانة المحمدية وهي التي يفرق فيها كل امر حكيم فيأخذ ذلك الامر من الخزانة المحمدية على ماوضع لمتعلقه فان كان حمداً فهو ذلك فيحصل عند ذلك للكاتب علماً وعيناً [٤٥٣] لا حالاً ومقاماً لانه فوق ما يكتب فما يصدر عنه الا حسن فهو بزانة مع الارادة و تصرفه في شغله التي هي الكتابة مع الخزانة المحمدية فالذي حاصل الامورده امرين انما هو الرسول بذلك الامر والمخاطب فالكاتب من ظاهره والكاتب من باطنه فحقيقة الرسول هي المدة لحال الكاتب في حاله ومقامه وحاله او حقه هو الممد له في رقومه و افعاله فهو فرق من حيث هو مشرف وهو واحد من حيث ذاته وهذا كله ليس لنفسه لانه لو اراد الله تعالى ان يبدله بالتقديس تعبيراً او بعليين سجيناً لما منعه من ذلك مانع لكن هنا سر نسوقه في معرض السؤال لترتفع الهمة الى طلبه وهوان نقول امن المحال ان يوجد هذا الكاتب في سجين حتى نقول ان بعض ابي جهل وغيره من الفراعنة في عليين اعنى كاتبه وحقيقته وبعضه في سجين او تكون المشيئة في حق المعنى به تقدس كاتبه وغير المعنى به في سجين وان كان محالاً ارتفاعه عقلاً فقد شقى الشقى بكليته وتوايعه فانظروا في كشف هذا السر المستور وفتح هذا الباب المقفل من انفسكم لا من غيركم]

ترجمه

"امدى اكر بو عرش ياخود كرسى وياخود انلرك آره سى كاتبك مقامى نه در؟ دينورسه، بز مواضعه مزده تقدير ايتديكمز شى اوزره اولجه بيلديردك كه محقق كرسى محل فرقاندر. و اوده نفسدر. حق تعالى [وَنَفْسٍ وَمَا سَوَّاهَا فَأَلْهَمَهَا فُجُورَهَا وَتَقْوَاهَا] بويوردى. ايشته بو كاتبك فرقانيدر. و انك مرتبه سي اختلاف [٤٥٤] احوال اوزرينه محمود و مذموم حقنده يازمقدرد. و آنك مقامى كتابتك محلنده دكلدر. بويله اولنجه بكا خبر ويركه بو نصل واقع اولور. بز ديرزكه سوزك صحيحدر. امدى محقق معلومك اولسون كه عرشدن كرسى يه قدر علوم مقدسه دن و اتصاف و فرقانندن نزيهه اولان تنزلاتدن غيرى مدح و زم يوقدر. و عرش مقام امامدر. و كرسى مقام نفسدر. و او حالاً و مقاماً محل تغيير و تطهيردر.

امدى امر كاتبه نافز اولديغى وقت، او مقدس اوله رق واحداً نافز اولور. زم و حمد ايله متصف اولماز. بناءً عليه كاتب خزانة محمديه دن آنجق يازار. و او كنديسنده هر بر امر حكيم تفريق اولنان خزانهدر. بويله اولنجه بو امرى متعلقنه موضوع اولان شى اوزره خزانة محمديه دن اخذ ايدر. اكر حمد ايسه، او بودر. بونك عندنده كاتبه علماً وعيناً حاصل اولور. حالاً و مقاماً دكل. زيرا او يازديغى شينك فوقيدر. آندن آنجق حسن صدور ايدر. او بذاته اراده ايله در. و انك تصرفى خزانة محمدى ايله كتابتدن عبارت اولان انك شغلنده در. امدى حاصل اولان امر اكا ايكي امر اوله رق وارد اولور. او آنجق بو امر ايله رسول و محاطبدر. بناءً عليه كتابت آنك ظاهرندندر. و كاتب انك باطنندندر. و رسولك حقيقتي كاتبك حالنده و مقامنده كاتبك حالنه ممددر. و انك حالى ياخود انك حقى رقومنده و افعالنده انك ايچون ممددر.

امدی او مشرف اولمسی جهتندن فوقدر. و او ذاتی جهتندن واحددر. و بونک جمله‌سی انک نفسی ایچون دکدر. زیرا الله تعالی انی تقدیس ایله تغییراً و یاخود علین ایله سجیناً تبدیل ایتمک مراد ایدرسه بوندن بر مانع انی منع ایده‌مز ایدی. لکن بوراده [۴۵۵] بر سر واردرکه حمت انک طلبنه یوکسلمک ایچون معرض سؤالده بزانی سوق ایدرز. و اوده؛

"بو کاتبک سجنده اولمسی محال‌دنمیدر؟ تاکه محقق ابی جهل و انک غیری اولان فرعونلرک بر جزئی یعنی انک کاتبی و حقیقتی علییندهدر. و بر جزئی ده سجندهدر. یاخود هر نه قدر انک ارتفاعی عقلاً محال ایسه‌ده، مشیت، حق متنی بهده انک کاتبی تقدیس ایدر اولدی. و غیر متنی بهده ده سجنده قیلدی؛ دیه بیللم." دیمه مزدر.

امدی شقی محقق کلیتی و توابعی ایله شقیدر. بناءً علیه بو سر مستورک کشفنه نظر ایدیکز. و بو کلیدی باب سزک غیری‌کزدن دکل، نفس‌کزدن فتح اولور.

شرح

معلوم اولسون که وجود مطلقک غیرت لباسیله ظاهر اولان ایلک مرتبه‌سی، روح کلی مرتبه‌سیدر. نفس کلیه مرتبه‌سی آندن ظهور ایتمشدر. و آنک حقیقتی مرتبه واحدیتدن عبارت اولان حقیقت انسانیه مرتبه‌سیدر. و حقیقت انسانیه مرتبه‌سی مرتبه وحدتدن عبارت اولان حقیقت محمدیه‌نک تفصیلیدر. و کرسی نفس کلیه‌در. و انلرک مابینی عالم مثالدر.

امدی عرشدن مثاله و مثالدن نفس کلیه عالمه بر طاقم نقوش یازیلر. بناءً علیه بونلرده کاتب واردر. عجباً عرشک و کرسینک و انلرک آراسنک کاتبینک مقامی نه‌در؟ دیه صوریلورسه، بز جواباً دیرزکه بو کاتبک اوچنجی بابنده نفسی لیلۀ مبارکه‌یه تشبیه ایدوب امر حکیمک هر بری آنده تفریق ایلدیکنی یعنی حق تعالی حضرتلرینک امر و نهی بو نفس ظلمانیده ایرلدیغنی و انک حظی کرسی اولدیغنی بیلدرک. و نفسک محل فرقان اولدیغنه دلیل حق تعالینک [وَنَفْسٍ وَمَا سَوَّاهَا فَأَلْهَمَهَا فُجُورَهَا وَتَقْوَاهَا] یعنی "نفس و اکا اعضا و جوارحدن تسویه ایلدیکی شی حقیچون، امدی او نفسه فجوری و تقوایی الهام ایلدی." قول شریفیدر. [۴۵۶] و ایشته بو نفس کاتبک محل فرقانی یعنی واسطۀ تفریقیدر. و کاتبک مرتبه‌سی، احوال مختلفه‌یه کوره نفس اوزرینه محمود و مزمومه دائر یازمقدر. و کاتبک مقامی کتابتنک محلنده دکدر، بلکه کندی عالمندهدر. مثلاً کنوش ارضی ضیادار ایدر. فقط انک مقامی ضیا ویردیکی محلده دکدر، بلکه کندی عالمندهدر.

معلوم اولسون که هر بر نفس کندی عین ثابت‌ه‌سناک ظلی و او عین ثابت‌ه دخی بر اسم الهینک ظلیدر. بناءً علیه نفس ظلیک ظلی اولور. امدی عین ثابت‌ه هر هانکی اسمک ظلی ایسه او اسمک خزینه‌سندن مکنوز اولان احکام و اثار بو عالم کونده کندیسناک ظلی اولان نفسده ظاهر اولور. زیرا ظل ذی ظله تابعدر. بویله اولنجه هر بر نفسه فجور و تقوادن الهام اولنان شی، کندی حقیقتی اولان عین ثابت‌ه‌سندن و اکاده مظهر اولدیغنی اسمک خزینه‌سندن کلیر. بعضاً بر نفسک حقیقتی مظهر سعادت ایکن بو عالم کونده محیطک ویردیکی حال سببیله عارضی اوله‌رق فجوره میل ایدر. فقط مظهر اولدیغنی اسمک احکام و اثاری غلبه و کندیسنه تقوایی الهام ایتمکه فجوردن تقوایه رجوع ایدر. و بونک عکسی ده واقع اولور. بناءً علیه نفس فجور ایله تغییر و تقوا ایله تطهیر محلیدر. و فجور مزموم و تقوا محموددر.

امدی بر سائل چیقوب "کاتبک مقامی محل کتابتنده اولماسی و آنک محمود و مزموم یازمسی نصل واقع اولور؟" دیه بر سؤال صوریلر. بز جواباً دیرزکه "سؤالک محلنده واقعدر و صحیحدر. بونک ایضاحی بودرکه عرشدن کرسی یه قدر اصلاً مدح و زم یوقدر. آنجق علوم مقدسه‌دن اتصاف و فرقاندن نزیح و پاک اولان تنزلات واردر. یعنی وجود مطلق حقک تنزلات نزیه‌ه‌سی و مراتب وجود حقنده کی علوم مقدسه واردر. بو ایسه محض خیردر. اعتبارات نفسانیه‌دن شر یوقدر. بناءً علیه بو خیردر بو شردر دیه فرقان دخی [۴۵۷] یوقدر. و عرض مقام امامدر. یعنی روح کلنک مقامیدر. و روح کلی ایله موانستی اولان ابرارک مقامیدر و علیندر. و کرسی ایسه مقام نفسدر و او نفس حال و مقام اعتباریله محل تغییر و تطهیردر. نته‌کم یوقاریده ایضاح اولندی.

امدی امر کاتبه نافز اولدیغنی وقت او، مقدس و خیر اوله‌رق واحداً نافز اولور. و خیر و شردن عبارت اولان اثینیت ایله نافز اولماز. بناءً علیه بو امر بالطبع خیر و شر ایله‌ده نافز اولماز. بویله اولونجه کاتب آنجق خزانه محمدیه‌دن یعنی حقیقت انسانیه مرتبه‌سندن عبدک ثابت اولان حقیقتندن نازل اولان حکمی یازار. و او حقیقت انسانیه‌دن عبارت اولان خزانه محمدیه کندوسنده هر بر امر حکیم تفریق اولنان بر خزانه‌در. زیرا بو مرتبه‌ده حقایق یکدی‌کزدن تمیز ایتمشدر. کفر و ایمان و فقر و غنا و فجور و تقوا حقنده قضای الهی سبق ایتمشدر.

بویله اولنجه کاتب بو امری متعلقنه یعنی عین ثابتہ سنک ظلی اولان عبدک نفسی اوزرینه موضوع اولان شی وجہی ایله خزائے محمدیہ دن آلیر.

سؤال

عرشدن کرسیه قدر آنجق علوم مقدسه و تنزلات نزیهه واردر، دینلدیکی حالده حقیقت محمدیہ نک تفصیلی اولان حقیقت انسانیه مرتبه سنده، عبدک حقیقتنده کفر و ایمان ثابت اولدیغی بیان اولندی. کفر مزمووم و ایمان محمود دکلمیدر؟ و امر کفر وارد اولونجه کاتب مزمووم حقنده امر نافز اولمش اولمیورمی؟

جواب

بو سؤالک جوابی حضرت مولانا جلال الدین رومی رضی الله عنه افندمز مثنوی شریفلرنده آتیده کی بیت شریفلر ایله اعطا بویورلر:

راضیم در کفر زانروکه قضااست ** نی از آن روکه نزاع خبث ما ست
کفر هم نسبت به خالق حکمت است ** گر به ما نسبت کنی کفر آفت است

ترجمه [۴۵۸]

قضای الهی اولمسی جهتندن کفره راضیم ** یوقسه بزم خبثمز جهتندن راضی دکلم
کفر دخی خالقه نسبتله حکمتدر ** اگر بزه نسبت ایدرسه کفر آفتدر
معلوم اولسون که بر قضا و برده مقضی واردر. زیرا قضای الهی تجلیات اسمایه ایجابی اولدیغندن و بو تجلیات ایسه عین کمال اولدیغیندن خالقه نسبتله حکمتدر. بناء علیه کمال و حکمته راضی اولمامق جهلدر. فقط بو حکم قضانک عالم نفسده کی صورتی مقضی اولدیغندن بوکا راضی اولمق و بوندن خوشلانمق جائز دکلدر. بو مسئله یی لایقيله توضیح ایچون بر مثال ایراد ایده لم.

غایت ماهر بر رسام صوک درجه حسنا بر قادین رسمی کمال محارثله ترسم ایتدیکی کبی منظره سی غایت قبیح اولان بر دیلنجی رسمی ده ترسم ایدر. رسام دیلنجیده کوردیکی بتون چیرکنلکری فرچاسیله اويله ماهرانه تصویر ایدر و بو چیرکنلکری اک اینجه لکترینه وارنجیه قدر اويله بر محارثله ترسم ایدرکه کورنلر رسامک محارثنه حیران اولورلر. بناء علیه رسامک قضا سندن عبارت اولان تصویر حسن و مقضیدن عبارت اولان صورت قبیح اولور. حال بوکه رسامدن صادر اولان آنجق کمال و حکمت و صنعتدر. بو ایسه آنجق حسندر. و بو صورت خارجیه اسیه قابیحدر. امدی لوحه یی کورنلر رسامک کمالندن و حکمت صنعتندن راضی اولوب خوشلانیرلر. و فقط او صورت قبیحه دن خوشلانمازلر. نظرلرینه ایکنج کورونور. کرجه رسامک علمنده خیال حسن و قبیح ثابت ایدی. فقط آندن کرک کوزل و کرک چیرکین لوحه ده صادر اولان شی آنجق کمال و حکمت صنعت اولدی. بو ایسه آندن ترسمیک مقدس و واحد اوله رق نزولیدر. زیرا آنک نظاری آنجق کمال و حکمتدر. یوقسه قبحه دکلدر. قبح بعد الصورت واقع اولان امور نسبیه [۴۵۹] و اعتباریدر.

امدی بو مثاله مطابق اوله رق کاتبک خزائے محمدیہ دن آلدیغی امر عالم صورتده حمدی ایجاب ایدرسه، او آنجق حمددن عبارتدر. و اگر زمی ایجاب ایدرسه اوده آنجق زمدن عبارتدر. و بو اخز عندنده بو امرک ماهیتی کاتبه علماً و عیناً حاصل اولور. حالاً و مقاماً حاصل اولماز. زیرا آنک حالی و مقامی زم و حمد ایله توصیفدن مبرادر. چونکه او زم و حمددن یازدیغی شینک فوقیدر. او آنجق کمال و حکمت الهیه یی اظهار ایتدیکی ایچون آندن آنجق حسن صادر اولور. و او بذاته اراده ایله در. یعنی امر ارادی یازار. زیرا اراده علمه و علم معلومه تابعیدر. و معلوم عین ثابتدر. و قضای الهی عبدک عین ثابته سنک لسان استعداد ایله واقع اولان طلبی اوزرینه نازل اولور. و حق تعالی بو معلومک ظهورینی آنک طلبی وجه ایله مراد ایدر. بناء علیه کاتب خزائے محمدیہ دن آنجق امر ارادی یی یازار. و آنک بو خصوصده اصلاً تصرفی یوقدر. آنک تصرفی خزائے محمدیه ایله کتابتدن عبارت اولان آنک شغلنده در. یعنی آنک تصرفی یازمق مشغله سنده در.

امدی خزائے محمدیہ دن احزی عندنده کاتبه عیناً و علماً حاصل اولان امر، ایکی امر اوله رق یعنی ایجاب نفوزی و عدمی ایله وارد اولور. او کاتب بو امر ایله بر طرفدن رسول دیگر طرفدن مخاطبدر. کاتب آنک ظاهرندن و کتابت باطنندنر. یعنی امر ارادی باطنندن کندوسنه وارد اولنجه بو امره قارشی مخاطبدر. و بو امری اظهار ایچون اعضا و جوارحه تبلیغی جهتندن رسولدر. و رسول اولان کاتبک حقیقتی یعنی عین ثابته سی حالنده و مقامنده کاتبه امداد ایدر. و آنک حالی ویا حقی دخی ظاهرده کی رقومه و افعاله امداد ایلر.

امدی او معنی اولمسی جهتندن مشرفدر و مشرف اولمسی جهتندن دخی فوقدر. و او ذاتی و حقیقی جهتندن واحددر، [۴۶۰] تعدد قبول ایتمز. فقط صفاتی جهتندن تعدد قبول ایدر. زیرا بر طرفدن محاطب و بر طرفدن رسولدر. و قضای الهیه تبعیتی جهتندن ذاتی مشرف اولوب وحدتله متصفدر. و اظهار مقضی جهتندن یعنی صور حسنه و قبیحه یازمسی جهتندن ایولک و فئالک ایله متصفدر. و کاتبک بو ذکر ایتدی کمز اوصافنک جمله سی کندی نفسی ایچون دکدر. زیرا الله تعالی فنا یازان کاتبی تقدیس و تطهیر سببیه ایویه و علین سبی ایله ایو یازان کاتبی ده سچینه و فنایه تبدیل ایتمک مراد ایدرسه، بو تبدیلدن آنی منع ایدن هیچ بر شی بولنماز ایدی. زیرا الله تعالی حضرتلری **(یفعل ما یشاء ویحکم ما یرید)** در. چونکه کاتبک لوحی نفس اوزرینه یازلدیغی شیلر قابل محو و اثباتدر. و چونکه نفس لوح محو و اثباتدر.

معلوم اولسون که یوقاریده دخی ایضاح اولندیغی اوزره عبدک عین ثابتہ سی و حقیقی اسماء الهیه دن بر اسمک ظلیدر. و بو اسم آنک رب حاصیدر. جمیع مواطنده عبدی ناصیه سندن طوتوب کندی صراط مستقیم اوزرنده یورودر. و اسماء الهیه هادی و مضل و نافی و ضار و معض و مزل... الخ کبی متقابل و ضددر. و هر بر اسم جمیع اسمایی حائزدر. مثلاً زهر ضار اسمنک مظهریدر. فقط خسته لره مقدار کافی ویریله جک اولورسه شافی اسمنک احکامی ده کندوسندن ظاهر اولور. و کذا چوق ویریلورسه ذی حیاتی اولدور. او وقت ممیت اسمنک مظهری اولور. ایشته بویله جه هر بر اسمک مظهرندن سائر اسمانک احکام و آثاری ده ظاهر اولور. چونکه هر بر اسم دیگر اسمایی ده حائزدر. فقط ضار اسمندن ضرر ظهوری اصلدر. و بواصل اصلاً تبدیل ایتمز. آندن ظاهر اولان سائر اسمانک احکامی فرعدر. بناءً علیه ضار اسمی کلیتیه مورث ضرردر. و کذا [۴۶۱] مضل اسمی دخی کلیتیه مورث ضلالندر.

امدی مضل اسمنک مظهری اولان بر عین ثابتہ نک ظلی اولان وجود کثیف عیددن، کندی عین ثابتہ سندن قوه خیالیه سنه وارد اولان امرک احکامی صادر اولور. قوه خیالیه امر ارادی قارشی مخاطبدر. و بو امری اعضا و جوارحه تبلیغ ایتمسی جهتندن رسولدر. و وظیفه سی بو قلملر ایله اجرای کتابتدر. بناءً علیه یازمق ظاهرندن و کاتبک باطنندن اولور.

حضرت شیخی اکبر رضی الله عنه بو بیانات علیه لرندن صکره بویوررلرکه بو ذکر اولنان معنارک ایچنده بر سر واردر. بز آنی سؤال طرزنده ایراد ایدرز. زیرا بو کبی دقیق معنارده قارئک اوکنه کلیدی بر قاپو مثابه سنده اولان بر سؤال وضع اولورسه قارئده او کلیدی آچمق آرزوسی حاصل اولور. و آنک همتی بو سؤالک حلی تلبنه یوکسه لیر. او سؤال ده بودر:

"بالاده کاتب بر صفت لطیفه علمیه در؛ و آنک ماده سی علیندندر، دینلمش ایدی. بو کاتبک سچینه اولمسی محال دینمیدر؟ عجباً بز ابو جهل و نمرود کبی سائر فرعونلرک بر جزئی یعنی کاتبی و حقیقی علینده در و بر جزئی ده سچینه در دیه مزیمز. و یا خود هر نقدر سچینه اولان شقینک علینه ارتقای عقلاً محال ایسه ده مشیت الهیه غیر معنی به اولان اموره آنک کاتبی تقدیس ایدر اولدی. غیر معنی به اولان اموره ده آنک کاتبی سچینه قیلدی دیه مزیمز؟"

بز جواباً دیرزکه شقی محقق کیتی و توابی ایله شقیدر. یعنی ازلده عین ثابتہ سی اسماء جلالیه دن اولان مضل اسمنک مظهری بولنان هر بر کیمسه نک عین ثابتہ سندن اعتباراً روحی و صورت مثالیه و شهادیه و برزخیه سی و اخرویه سی، بتون بو موطنلرده کی توابی ایله شقیدر. بناءً علیه بر شقینک جزؤاً سعید و جزؤاً شقی اولمسی یعنی جزؤاً علینده و جزؤاً سچینه اولمسی ممکن دکدر. بو مستور اولان سرک کشفنه نظر ایدیکز. بو کلیدی قاپوی کندی [۴۶۲] وجودیکزک خارجنده دکل، آنجق کندی نفسکزدن آچابیلرسکز. **[اقرا کاتبک کفی بنفسک الیوم علیک حسیباً]** عجباً بو سر بزم نفسمزدن نصل فتح اولور؟ بز کندی نفسمزه زوقاً بیلرکه ایمان و کفردن و عصیان و طاعتدن هر هانکی معناده مستغرق ایسه ک آنده استغراقمز کلیدر. زیرا بونلر اضداددندر. **(الضدان لا یجتمعان)** قاعده سنجه ایمانده استغراقمزه جزؤمک کفری متصور دکدر. شقاوت ایله سعادت دخی یکدیگرینک ضدیدر. جزؤاً شقی و جزؤاً سعید اولمق متصور دکدر. زیرا شی واحد نقیضینی جامع اولماز. بو ظاهر احوالده بویله در. انسانک بر کوزی آغلارکن بریسی کولمز؛ ایکسی بردن آغلار. زیرا وجودک استغراقی آغلامقده در.

سؤال

کفاردن تصدق و انفاق یتیم و انجاز وعد و صدق کلام کبی معنی به اولان بر طاقم اعمال حسنه صادر اولور. بونلری یازان آنلرک کاتبی مشیت الهیه تقدیس ایدرک علیبنده قیلمسی و بونلرک عکسی اولان اعمال سیئ بی یازان کاتبی ده سچینده قیلمه سی جائز دکلمیدر؟

جواب

حق تعالی کفار منافقین حقنده بویورر [الذین اشتروا الضلالة بالهدى فما ربحت تجارتهم وما كانوا مهتدين] یعنی "اونلر حدایتیه مقابل ضلالتی صاتین آلدیلر؛ بناءً علیه آنلرک تجارتلرنده ربح و کار یوقدر. و آنلر مهتدین دکلدلر." و دیکر آیت کریمه ده بویورر [اولئك الذين حبطت اعمالهم في الدنيا والاخرة وما لهم من ناصرين] یعنی "او کفر ایدنلر عمللرینی دنیاده و آخرتده باطل قیلدیلر. و آنلره یاردیمچی یوقدر." بناءً علیه کفارک معنی به اولان [۴۶۳] عمللری شقاوت کلیه لری اعتباریه باطلدر. آنلرک بو عمللرینه مقابل ربح و کارلری یوقدر.

متن

[قلنا فهذا الكاتب موجود شريف اصططنعه الخليفة لنفسه واتخذة سميراً لانسہ فمما يجب عليه ان يكون حسن الخلق صبوراً حمولاً للاذى كاتماً للاسرار الملكوتية فصيحاً بليغاً يستدرج المعاني الكثيرة في عبارات وجيزة ينبئ عنها صريحاً لا يسوق نصاً في كتابه الا في مقام يأمن عقابه فان لم يأمن فليسق من الا لفاظ في كتابه ما يحتمل معنيين فصاعداً حتى لو ظهر على الامام في بعض كتبه شيء يعطيه احد احتمالات اللفظ وكره الامام ذلك عدل الامام الى الاحتمال الثاني الذي يحتمله ذلك اللفظ والله كثير العفو والتجاوز فانه اذا دخله الاحتمال سقط كونه دليلاً على شيء معين وهذا من مهارة الكاتب ونقابته وان يجمع بين الا عتدال حروفه و معانيه ولا يستعمل في كتابه الا الالفاظ الصقيلة المعتادة الخطابية التي مها وقع في النفس وتعلق بالقلب وان يبدا في سجلاته بالحمد والثناء والصلاة ثم يأخذ في عدل الامام و اوصافه الحسنة الشريفة و مقامه المنيف ويرغب فيه ثم يذكر بعد ذلك ما امر به فان كان خير فهو المرغوب وان كان غير ذلك فقد قيل لا بي يزيد ايعصى العارف قال وكان امر الله قدراً مقدوراً و اعلم يا اخي ان الكاتب اذا كان على ما ذكرناه فهو قرع باب الصديقية ومن ثم يحصل له ما رأيت شيئاً الا رأيت الله قبله] [۴۶۴]

ترجمه

"بز دیرزکه بو کاتب، خلیفه نك کندی نفسی ایچون اصطناع ایلدیکی بر موجود شریفدر. و انسی ایچون آنی مصاحب اتخاز ایلدی. بناءً علیه ازیاه صبور و حمول و اسرار ملکوتیه یی کاتم اوله رق خلقی کوزل اولمق آنک اوزرینه واجب اولان شیدندر. عبارات وجیزه ایچنده معانی کثیره یی فصیح و بلیغ اوله رق استدراج ایدوب آنلردن صریحان خبر ویرر.

عقابندن امین اولدیغی مقامک غیرنده کتابینه بر نص سوق ایتمز. اکر امین اولمازسه کتابنده الفاظدن ایکی و ده ا زیاده معنالرده احتمالی اولان شیئی سوق ایدر. تاکه امامه آنک کتبیک بعضیسنندن بر شی ظاهر اولوب لفظک متحملاتنک بریسی او شیئی ویرر و امام بونی کریه کورورسه، امام بو لفظک متحمل اولدیغی احتمال ثانی یه عدول ایلیه. و الله کثیر العفو و التجاوزدر.

امدی احتمال داخل اولدقدن انک بر شیئی معین اوزرینه دلیل اولیشی ساقط اولور. و ایشته بو کاتبک مهارتی وزیرکلیکدر. و حروفنک و معانیسنک اعتدالی بیننی جمیع ایتمه سیدر. و او کتابنده آنجق اچیق الفاظ معتاده خطابیه یی استعمال ایدرکه آنلرک نفسه وقوعی و قلبه تعلقی واردر. و اکر سچیلاتنه حمد و ثنا و صلات ایله باشلارسه بعده امامک عدلنه و آنک اوصاف حسنة شریفه سنه و مقام منیفنه شروع ایلر. و آکا ترغیب ایدر. بعده کرب مرغوب اولان خیر اولسون و کربک بونک غیری اولسون امر اولوندیغی شیئی ذکر ایدر. ابی یزیده "عارف عصیان ایدرمی؟" دینلدی. [وکان امر الله قدراً مقدوراً] بویوردی.

ای برادر معلومک اولسون که کاتب بزم ذکر ایتدیکمز شی اوزره اولدیغی وقت [۴۶۵] او صدیقیت قاپوسنی چالار. بو کیمه واقع اولورسه، آکا (ما رأیت شیئاً الا رأیت الله قبله) حاصل اولور."

شرح

بز کاتبک صفتی حقنده کی بیاننامزه دوام ایله دیرزکه بو کاتب خلیفه اولان روحک کندی نفس ایچون یاپدیغی بر موجود شریفدر. و کندوسنه مونس اوله رق آنی مصاحب اتخاز ایتدی که او کتاب خلیفه نك نفس ناطقه سیدر. بناءً علیه او کاتبه ازیاه صبور و متحمل اولمق و اسرار ملکوتیه و غیبیه یی صاقلامق صورتیه خلقی کوزل اولمق واجب اولان امورنددر. وجیز عبارلر ایچنده بر چوق معنالری فصیح و بلیغ اوله رق استدراج ایدرده،

او معنالدن آچوق بر صورتده خبر ویرر. عقابنده یعنی فتنه ظهورندن امین اولدیغی مقامک غیرنده کتابنه یعنی عالم صورتده بر نص قاطع یازماز. عقابندن یعنی فتنه ظهورندن امین اولمدیغی یرده عالم صورت اولان کتابنه الفاظدن ایکی ویا دهها زیاده معنالره احتمالی اولان شیئی یازار.

نته کم صلی الله علیه و سلم افندمز بر کون اصحاب کرامی آرهسند بویوردیلرکه "جهنم طاغلرینک برینک زروهسندن بر قایا قویوب یووارلاندی. یتمش یلده قعر جهنمه واصل اولدی." اکلایانلر آکلادیلر. اکلامایانلر جهنم طاغلرینک جسامتنه حیرت ایتدیلر. بعده یتمش یاشنده اولدیغی حالده رئیسک منافقینک خبر موتی شایع اولدی. و صلی الله علیه و سلم افندمز بو قول شریفلیله بونی اخبار بویورمشلر ایدی. فقط منافقک فوتی عقاب و فتنه وقوعیندن اجتناباً نص بیورمادیلرده احتمال ثانیه کچیلیمک قابل اولان قولی استعمال بویوردیلر. و ورثه محمدیه دن اولان کاملدرده بویلهجه جوامع الکلیمدر. آنلر دخی سوزلرینی اثر رسول الله اتباعاً [۴۶۶] ایجاب ایدن احوال و مقامده متعدد معنالره محمول اولمق اوزره سویلرلر. تاکه امام اولان روحه، آنک کتابلری اولان عالم صورتک بعضیسند بر شی ظاهر اولوب لفظک محتمل اولدیغی معنارک بریسی او ظاهر اولان شی ویردیکی و امام دخی بو ظاهر اولان شیئی کریه کوردیکی وقت، امام بو لفظده مندمیج اولان ایکنجی احتمال کچه. بو حال اولیاء الههک حقایقه دائر سوز سویله دکلی ویا یازدقلی وقت چوق واقع اولور. نته کم ابوالوفا حضرتلرینه بریسی "منصورک ان الحق دیمه سی حقنده نه بویورسکز؟" دیه بر سؤال صورمش، حضرت دخی "انا الباطل می دیسون؟" بویورمشلردر.

امدی حق لفظنده واجب الوجود حضرتلری مراد اولنه بیلهجکی کبی باطلک مقابلی اولان طوغری معناسی ده مراد اوله بیلهجکندن و سائلک استعدادی ویا خود حضارک وجودی کلام منصوری ایضاحه مساعد اولمایوب فتنه ظهوری ملحوظ اولدیغندن جناب ابوالوفا حق لفظنده کی احتمال ثانیه عدول بویوردیلر. "و الله تعالى کثیر العفو والتجاوزدر." جناب شیخ اکبر رضی الله عنه حضرتلرینک بو عبارهلرنده ده صدندده اولدیغمز بحثه مطابق اوله رق ایکی احتمال لایح اولور. برنجی احتمال بودرکه امامدن سر قدر ایجابنجه فتنه و ضلالته مؤدی اولان بر کلام صادر اولورسه کثیر العفو اولان الله تعالی امامک معزرتنه مبنی آتی عفو ایدر. و آندن تجاوز ایلر، دیمک اولور. ایکنجی احتمال بودرکه خلیفه مستخلفک عینیدر. بناءً علیه خلیفه نک یاپدیغی کبی مستخلف اولان حق تعالی دخی حقیقت محمدیه مرتبه سندن تزیل و تعین محمدینک فم سعادتندن اظهار ایلدیکی کلامنده وجوه کثیره و احتمالات [۴۶۷] وفیره استدراج بویورمش و آتی وجیز عبارات و الفاظک اک ایوسی ایله اتیان ایله مشدر. و (عفو) لغهً بر شینک اک ایوسی و اک کزیده سی معناسنده کیر. بناءً علیه فم سعادت محمدین کسوه الفاظه بورونه رک ظاهر اولان قرآنده حق سبحانه و تعالی حضرتلری کثیراً عبارتک اک ایوسنی استعمال بویورمش و احتمالاتی وفیره یه عدول و تجاوز ایله مشدر، معناسی ده وارددر.

مثنوی

گرچه قرآن از لب پیغمبرست * هر که گوید حق نگفت او کافرست

ترجمه

کرچه قرآن لبه سعادت پیغمبریدن ظاهر اولمشدر

هر کیم حق سویله مدی دیرسه او کافردر و ساتر حقیقتدر

امدی الفاظه احتمال داخل اولدقده او لفظک بر شی معین اوزرینه دلیل اولمسی ساقط اولور. مثلاً قرآن کریمده مس نسانک طهارتی ایجاب ایتدیکی بیان بویورلمشدر. حالبو که (مس) لفظنده ایکی اتحمال وارددر. بریسی علی العاده قادینک وجودینه تماسدر. دیکری جماعدن کنایه در. بناءً علیه بو لفظ تماس و جماعدن بریسی اوزرینه معین اوله رق دلیل قطعی دکدر. بو سببله مزاهبه اختلاف ظهور ایتمشدر. شافیلر تماس معناسنه الوب تماس وقوعنده تجدید طهارت ایدرلر. و خنفیلر جماع معناسنه آلوب تماس ایله تجدید وضو و طهارت ایتمزلر. ایشته بو ذکر اولنان احوال کاتبک امر کتابنده مهارتی و ذکاوتی و زیرکلکیدر. و حروف و معانیسنک اعتدالی آراسنی جمع ایتمه سیدر. کاتب کتابتنده نفسه وقوعی و قلبه تعلقی اولان آچیق الفاظ معتاده خطابییه ی قوللانیر. نفسک احوالنه اویمایان و غرابتی حسبیلله قلبه تعلقی اولمایان [۴۶۸] غیر مأنوس الفاظی استعمال ایتمز. عکسی حالده کتابندن و خطابدن مقصد حاصل اولماز.

نته کم بلغای عربدن بریسی بر قیافت عجیبه ایله مرکبه بنمیش هیئت عجیبه سنی تماشا ایچون خلق اطرافنه طویلانمش مومی الیه سوق بلاغته آنلره غیر مأنوس الفاظ ایله خطاب ایدوب (ما لکم تگاکنتم کما تگاکنتم علی ذی جنة قافر نقعوا) یعنی "سزه نه اولدی که بر دلینک باشنه طویلاندیکز کی طویلاندیکز؟"

داغیلکز. "دیمش. خلق بو غیر مأنوس الفاظی ایشیدنجه بو آدمه جنیلر مسلط اولمش دیهرک کولوشمشلر و نه دیمک ایسته دیکنی اکلاماشلردر.

کاتبک امر کتابتنده بر اسلوب مخصوصو واردر. اولاً کتابنه حمد و ثنا و صلوات ایله باشلار. بعده امامک عدلنی و آنک کوزل و شریف اولان وصفلرینی و عالی اولان مقامنی بیان ایدر. و امامه و آنک مقامنه توجهه ترغیب ایلر. آندن صکره ده کرک مرغوب اولان خیر اولسون و کرک مزوم اولان شر اولسون امر اولندیغی شی نه ایسه آنی ذکر ایدر. یعنی کاتب کتابنه عبدک ملابس اولدیغی اسم الهی نه ایسه اولانکله باشلار. صکره ربوبیت اسمایه سی حسبیه عالمی تربیه ایدن مسمایه حمد ایدوب **(الحمد لله رب العالمین)** یازار. بعده رحمت ذاتیه و صفاتیه عامه و حاصه سیله متجلی اولان الله ذولجلال حضرتلرینی **(الرحمن الرحیم)** الفاظیه ثنا ایدر. بعده **[ان الله وملائكته يصلون على النبي يا ايها الذين امنوا صلوا عليه وسلموا تسليماً]** امرینه امتثالاً صلوات ایله باشلار. زیرا صلوات حق جانبدن رحمت و ملائکه دن استغفار و مؤمنلردن دعا در. بو بابده کی تفصیلات **(اسرار صلاته)** حقنده کی رساله فقیره مندرج اولدیغندن بو تفصیلاتک بوراده ایرادی تطویلی موجب اولور.

بعده امام اولان روحک مملکت انسانیه ده کی عدلنی و اوصاف حسنه و شریفه سنی و آنک مقامی اولان علیینی بیان ایدر. و آندن صکره آنک حاضره و بادیه سنی امام جانبنه توجهه **[۴۶۹]** و آنک مقامی اولان عالم علیینه ترغیب ایدر. آندن صکره ده عبدک عین ثابته سی و حقیقی اقتضاسی اوزره مرغوب اولان خیردن و مزوم اولان شردن هر نه ایله امر اولنمش ایسه آنی ذکر ایدر.

ابا یزید بسطمی قدس سره حضرتلرینه "عارف عصیان ایدرمی؟" دیه صور دیلر. **[وكان امر الله قدراً مقدوراً]** آیت کریمه سنی قرائتله جواب ویردی. عبد الله احرار قدسی الله سره حضرتلری رساله **والديه لرنده** شویله بویورلر: "شیخ اکبر محی الدین ابن عربی قدس سره بعض مصنفاتنده یازمشلردرکه ارباب کشفک بعضیلرینه مافی الاستداد منکشف اولوب کندی استعدادلریندن معصیت ظهور ایده جکنی کورورلر. اولیایه کوره عصمت شرط اولمایوب حکم **(لا راد لما قضیت)** واقع اوله جغندن زلمت عصیانک شحودندن و آنک حجابندن مشوش اولورلر. توبه و استغفارک او ظلمت مزبله ننگ ماهیسی اولدیکنی یقیناً و تحقیقاً بیلدکرکدن توبه و استغفار ایله او ظلمتی ازاله ایتیمک ایچون او صورتک همان وقوعنی آرزو ایدرلر. و او معصیتی مرتکب اولورلر. شیخ رکنی الدین علاءالدوله حضرتلری "بو سوز انسانی جرأتکار قیلار احوالی حفظ ایدن و کندیلرینی تشویشدن صیانت ایدن کیمسه لره بو سری اظهار ایتیمک جائز دکلدر." دیه اعتراض ایله مشدر.

ای برادر، معلومک اولسون که کاتب بو فصلده ایراد ایتدیکمز اوصاف اوزره اولدیغی وقت، او صدیقیت قاپوسنی چالار. و بو وصفده کی کاتب هر کیمه ظاهر و واقع اولورسه، او کیمسه یه، "بر شی کورمدم؛ الاکه او شیدن اول اللهی کوردم." دیمک حالی حاصل اولور. زیرا او کیمسه یوقاریدنبیری ایضاح اولدیغی وجه ایله بیلیرکه وجود کون خیالندن عبارتدر. و بو صور خیالیله ده ظاهر اولان وجود حقیقی حقددر. بناءً علیه صور اشیایه نظر ایتدکده عرفان تامی حسبیه اولو وجود حقیقی حق مشاهده ایدر. **[۴۷۰]** بعده صور اشیایی مشاهده ایدر. بو ایسه جناب صدیق اکبر ابو بکر رضی الله عنه افندمک مشرب عارفانه لریدر.

متن

فصل

فی الکتاب

[ولما كانت اليمين للكتابة افتقرنا الى ودوات وقلم واستمداد ولوح يقع فيه الخط كالحق واليمين والنون والقلم الاعلى واللوح المحفوظ وما هو مثل التخطط في الحال وارتقام الامثلة في اللوح ومثل ما يكون ايجاد العوالم الصادرة عن الامثلة المرقومة في اللوح فافهم اللوح المحفوظ هنا لوح المحو والاثبات وانظر كيف اثبتناه حاوياً لما لا يتناهي في رقمه وكل ما دخل في الوجود متناه فابحث كيف لا يتناهي وما هو في العالم الا صغر كالقطب ولعله السر المرقوم في الصدر وهو موضع يحتاج العارف الا لتجاء في معرفته فاللوح هو محل الكتابة فلنسمه الكتاب ونقول انه ينقسم قسمين كتاب مرقوم كتاب مسطور قال الله تعالى والطور وكتاب مسطور وقال كتاب مرقوم فاقسم بالمسطور واخبر عن المرقوم انه في سجين وفي عليين فالمسطور في عالم الارواح والمرقوم في عالم الغيب والشهادة ومن جانب الخالق ان المرقوم هو المسطور عنه من جانب الكشف الصحيح لكن لما لم يعاين منه الملاء الاعلى الا الوجه الواحد الذي من قبلها وهو لعالم الامر كان مسطوراً ولما كان الانسان قد جمع العلو والسفل اشرف على الوجهين فكان له مرقوماً فما ولى الراقم فهو المسطور وهو الموضوع المشكل موضع انعقاد **[۴۷۱] الخيوط وقد دخل بعضها على بعض وما ولى الارض**

من الكتاب كان مسطوراً ايضاً ومرقوماً باعتبار الوجه الذي يلي الراقم في من شاهد هما فهذا المسطور الارضى هو علم الفقهاء اصحاب علوم الاحكام المحجوبة قلوبهم بحب الدنيا عن معاينة الملكوت فالملائكة في المسطور من عالم الامر العلوى والفقهاء المحجوبون في المسطور من عالم الخلق السفلى والمحققون في المرقوم بمشاهدة الوجهين فما ولى الارض شاهده حساً وما ولى الراقم وهو ما فوق العرش في حق سر المحقق وما فوق السماء في حق بعض عوالم الامر شاهده قلباً وعقلاً حتى اذا فزع عن قلوبهم قالوا ماذا قال ربكم قالوا الحق تجلى لهم فخاطبوه فخاطبهم فانحجبوا فاذا خرخوا الحجاب وانعدمت الاسباب في حقهم نظروا الى سر القدر كيف يحكم في الخلائق ويلحظو الامر على مبدئه فان شاؤا صمتوا وان شاؤا نطقوا فخطابته لهم كتابه في قلوبهم وهى اللوح المحفوظة المكتوب فيها من كل شئ موعظة وتفصيلاً لكل شئ وفيها يقرؤن وعنها يخبرون وتلك الخواطر الربانية]

ترجمه

فصل

كتاب حقندهدر

"ييمن، كاتب اولديغى وقت، بز دواته و قلمه و مركبه و كندوسنه يازى يازيله جق اولان لوحه محتاج اولورز. حقه و يمين و نون و قلم اعلى و لوح محفوظ كى [٤٧٢] و حالده تحطط مثلى اولان شى ولوحده ارتقام امثله و لوحده مرقوم امثله دن صادر اولوب ايجاد عوالم واقع اولان شيئك مثلى. امدى بوراده لوح محفوظى و لوح محو و اثباتى ايو اكلا. و بزم انك رقمنده نهايتى اولميان شى ايچون آنى حاوى اوله رق نصل اثبات ايتيكمزه نظر ايت. حال بوكه وجوده داخل اولان هر شى متناهيدير. بناء عليه لايتناهيكن و قطب كى عالم اصغرده اولان شيئك نصل اولديغى تدقيق ايله و بلكه سر موفور صدرده اوله. و او بر موضعدركه عارف، آنك معرفتنده التجايه محتاج اولور. امدى لوح محل كتابتدر. بز آنى كتاب تسميه ايدهرز. و ديرزكه او ايكي قسمه منقسمدر. كتاب مرقوم و كتاب مسطوردر. الله تعالى [والطور وكتاب مسطور] بويور. و ينه [كتاب مرقوم] بويور. مسطوره قسم ايدر. و مرقومدن خبر وير. و او سجينده و علييندهدر. امدى مسطور عالم ارواحدهدر. و مرقوم عالم غيب و شهادتدهدر. و خالق جانبندن مرقوم، كشف صحيح جهتندن آنلرى قبول ايدهنى آنجق وجه واحد كورور. و او عالم امر ايچون مسطوردر. و وقتاكه انسان علو و سفلى جمع ايدوب ايكي وجهده مطلع اولدى. بناء عليه آنك ايچون مرقوم اولدى. امدى راقمك ولى ايتديكى شى آنجق مسطوردر. و او موضع مشكلدر. ابلكرك موضع انعقاديدر. و آنك بعضيسى، بعضيسنه داخل اولور. و كتابدن ارضه ولى اولنان شى كذا مسطور اولدى. و آنلرى مشاهد اولان كيمسهده راقمك ولى ايلديكى وجه [٤٧٣] اعتباريله مرقوم اولدى. امدى بو مسطور ارضى علوم احكام صاحبلرى اولان فقهانك علميدركه آنلرك قبلبرى حب دنيا سيبيله معاينه ملكوتدن محجوبدر. امدى ملائكه عالم امر علويدن مسطوردهدر. و فقهاء عالم خلق اسفلدن مسطوردهدر. و محققلر ايكي وجهى مشاهده سبيله مرقومدهدر. امدى ارضه ولى اولنان شى حساً مشاهده ايدرلر. و راقمك ولى ايلديكى شى كه او، سر محقق حقنده ما فوق العرشدر. و عوالم امريك بعضيسى حقنده ما فوق السماءدر. آنى قلباً و عقلاً مشاهده ايدرلر. [حتى اذا فزع عن قلوبهم قالوا ماذا قال ربكم قالوا الحق] يعنى "حتى آنلرك قبلبريندن فزع رفع اولندقه نهدر؟ ديرلر. ريكزدر ديه خطاب كلير. حقدر، ديرلر. "آنلره تجلى ايدر. آكا خطاب ايدرلر؛ آنلره خطاب ايلر. بناء عليه آنلر منحجب الورلر. حجاب بيرتلديغى و آنلر حقنده اسباب منعدم اولديغى وقت حلائق حقنده سر قدرك نصل حكم ايتديكنه نظر ايلرلر. و امرى مبدئى اوزرينه مالحظه ايدرلر. ايسترلرسه صوصارلر و ايسترلرسه سويلرلر. امدى آنلره خطاب ايلر، آنك كتابى آنلرك قبلبرنده در. و او الواح محفوظه دركه هر بر شى ايچون موعظه و تفصيل اوله رق هر بر شى آنده مكتوبدر. و آنده قرأت ايدرلر. و آندن خبر ويرلر و بو خواطر ربانيهدر."

شرح

يعنى صاغ ال يازيجى اولديغى وقت، بز حقهيه و قلمه و مركبه و اوزرينه يازى يازيله جق اولان لوحه محتاج اولورز. زيرا [انا جعلكم خلائف الارض] آيت كريمه سى و (ان الله خلق آدم على صورته) حديث شريفى

موجب‌نجه بر کتابتده دخی بزى استحلاف بویوران حَقْ [٤٧٤] صفتی اوزرینه‌یز. نته‌کم ایجاد عالمده بزم وجودات مکیدمه مقابل وجود مطلق حق و بزم صاغ المزه مقابل ید ایجاد حق و حقه‌مزه مقابل نون یعنی جمیع صور اسمائیه‌نک یکدیگریندن تمیزی اولمقسزین مجتمع اولدقلری حقیقت محمدیه و وحدت مرتبه‌سی، و قوللاندیغمز قلمه مقابل دخی عقل کلی و مرکبه مقابل دخی ماده و کاغدمزه مقابل دخی لوح محفوظ یعنی نفس کلیه عالم واردر. و کذا فعلده دکل، حالده یعنی علمده تحطط مثلی اولان شی و لوحده یعنی خارجده امثله‌نک ارتقامی و یازلمسی و لوحده یازلمش اولان امثله‌دن صادر اوله‌رق ایجاد عوالم واقع اولان شیئک مثلی، آدمک نفس جزئییه‌سندده فعلاً دکل، حالاً مندمج اولان و لدینک صورتنه و بعده او صورتک قلم معلوم آدم ايله لوح رحمده ارتقامنه و بو لوح رحمده مرتقم اولوب تولد ایدن آدمک صورت مثالییه‌سندن علی وجه التسلسل صادر اولان آنک مثله‌ن تقابل ایدر. ایشته بوراده لوح محفوظی یعنی نفس کلیه و جزئیه عالم اکبر و اصغرک باطنی اولان صور علمیه‌یی و آنلرک ظاهری اولان لوح محو و اثباتی ابو اکلا. و بزم یازیسندده نهایتی اولمیان شی حاوی اوله‌رق او لوحی نصل اثبات ایتدی‌کمه نظر عقل ايله نظر ایت. زیرا بز علممزه اولان معانییه حقه‌نک ایچنده یکوجود اولان بر چوق حروف و کلمات کسوه‌لرینی الباس ایدهرک، قلم واسیتیه‌سیله کاغذ اوزرینه نصل الی مالانهایه ترقیم ایدر و او کاغذ اوزرینده نصل محو و اثبات ایدرسه‌ک حق دخی علمنده اولان صوری اویله‌جه قراطیسی اجسام اوزرینه عناصر کسوه‌لرینی الباس ایدهرک الی مالانهایه ترقیم ایدوب محو و اثبات ایلر. ایشته بو ایضاحدن سنی لوح محفوظی و لوح محو و اثباتی ایی اکلا. نته‌کم حق تعالی **[یمحو الله ما یشاء ویثبت وعنده ام الكتاب]** [٤٧٥] بویور.

امدی صور کونیه لوح طبیعتده بر طرفدن محو اولور و بر طرفدن پیدا اولور. نته‌کم آیت کریمه‌ده **[ما ننسخ من آیه او ننسها نأت بخیر منها او مثلاً]** بویورلور. بناءً‌علیه ساحه طبیعتده منسوج اولان بر صورت بوزولنجه آنک مثلی پیدا اولور. و لوح خیال دخی بویله‌در. و فضای بی‌نهایه‌ده یعنی عین وجود مطلق حقه متکون اولان عوالمک هیئت مجموعه بی‌نهایه‌سی بویله اولدیغی کبی آنلردن هر برنک اوزرینده متکون اولان صور دخی الی مالانهایه بویله‌در. حالبوکه وجود اضافیه داخل اولان هر شی متناهی‌در. زیرا هر برینک اولی و آخری واردر. بویله اولونجه فضای لایتناهی ده من الازل الی الابد متکون اولان عوالم بی‌نهایه‌نک وجود اضافیده متعین اولان طبق کبی عالم اصغرده کی تخطط مثلی اولان شیئک و آنک لوحنده کی ارتقام امثله‌نک نصل اولدیغی بالمقایسه تدقیق ایت. بلکه بو تدقیقک اثناسنده آنلره عائد بر چوق سرلر لوح صدرده واقع و منتقش اولور ده بو خصوصده سندده علم زوق و عرفان محمدی حصوله کلیر. و او لوح صدر اویله بر موضعدرکه عارف او اسراری بیلمک خصوصنده بو موضعه التجایه محتاج اولور.

بیت

نه استرسه‌ک یوری وار اندن ایسته * خدانک اولو درکاهی کوکلدر

زیرا عارفک لوح صدری کندی کتابیدر. **[اقرا کتابک کفی بنفسک الیوم]**

امدی لوح، محل کتابتدر. بز او محل کتابته (کتاب) تسمیه ایدرز. و دیرزکه او کتاب ایکی قسمه منقسمدر. بریسی کتاب مرقوم و دیکری کتاب مسطوردر. نته‌کم الله تعالی **[والطور و کتاب مسطور]** و کذا **[کتاب مرقوم]** بویور. بو آیتلرده کتاب مسطوره یمین ایدر و مرقومدن [٤٧٦] خبر ویر. و او کتاب مرقوم هم سچینده و هم ده علینده اولور. کتاب مسطور عالم ارواحده و کتاب مرقوم عالم غیب و شهادتده‌در.

معلوم اولسون که هنوز غیریت لباسیله متعین اولمیان مرتبه واحدیتده ثابت صور اسمائیه جواهر مجرده حالنده اوله‌رق غیریت لباسیله متعین اولان روح کلی لوحنده مسطور اولور. و آندن صکره عالم غیب اولان مثال مطلق لوحنده و بعده لوح طبیعت اولان عالم شهادتده مرقوم اولور. مسطور ايله مرقومک فرقی بودرکه مسطور محو قبول ایتمز. و مرقوم محو و اثبات قبول ایدر. و کشف صحیح جهتندن خالق طرفنه نظراً مرقوم اولانلر آنک جانبنده مسطوردر. زیرا محو و اثبات دخی مشیت خالقه نظراً واقع اولور. لکن ملاء‌اعلی یعنی ملائکه کرام مسطور و مرقوم اعتباراتی معاینه ایتمدیکی ایچون، کرک مسطوری و کرک مرقومی قبول ایدنی، آنجق وجه واحد کورور یعنی بر عالم کورور. و او وجه واحد دخی عالم ارواحدرکه صور اسمائیه آنده مسطوردر. زیرا ملاء‌اعلی عندنده زمان و مکان اعتباراتی یوقدر. فقط انسان ملاء اعلانک خلافتنه‌در. زیرا انسان علو و سفلی جمع ایتدیکی ایچون، عالم امر ايله عالم خلقدن عبارت اولان ایکی وجهده مطلع اولدیغندن ملائکه عندنده مسطور اولان شی، انسان ایچون مرقوم اولدی.

بیت

صائب زملائك مطلب رتبت انسان ** آيينه بی پشت چه صورت بنمايد

ترجمه

ای صائب، مرتبه انسانی بی ملائکه دن آرامه ** زیرا صیرسز بر آینه نه صورت کوستره بیلیر
امدی راقمک یعنی [کل يوم هو فی شأن] موجبجه اسماء الهیهنک ولی ایتدیکی شی آنجق [۴۷۷]
مسطوردر. و اسماء الهیهنک تجلیاتی هر موطنه کوره باشقه بر رنکه حائز اولدیغندن راقمک ولی ایتدیکی محل
تجلی موضع مشکدر. و او موضع ایپلکرك دوکوملندیکی محله بکزرکه بعضیسی بعضینه داخل اولور. یعنی
مسطور ایله مرقوم، او موضع مشکده یکدیکیلره گرفت بر حالدهدر. نته کم ام الکتابدن ارضع ولی اولنان شی
مسطور اولدی. زیرا چشم حس بونلرك منشأ و مبدئی کوره مز. آنجق صور حسیه بی مشاهده ایدر. فقط بو صور
حسیه نك مبدئی بصر بصیرتله مشاهده ایدن اهل کشف عندده، راقم اولان اسماء الهیهنک ولی ایتدیکی یعنی
توجه و عمل ایتدیکی وجه اعتباریله بو مسطور ارضی مرقوم اولدی. و بو مسطور ارضی علوم احکام صاحبلی
اولان فقهانک علمیدرکه آنلرك قلبری حب دنیا سببیه حجاب ایچنده اولوب ملکوتی یعنی عالم ظاهرک باطنی
مشاهده و معاینه ایده مزلر.

امدی مائکله یوقاریده بیان اولندیگی وجه ایله عالم امر علویدن مسطورده قائمدرلر و فقهاء عالم خلق
اسفلدن مسطورده قائمدرلر. و محققلر ایسه ایکی وجهی یعنی هم عالم ملکوتی و هم ده عالم ملکی مشاهدهلری
سببیه مرقومدهدر. بناءً علیه ارضه ولی و توجه و عمل اولنان شی و آنده تگون ایدن صوری حساً مشاهده
ایدرلر. و راقمک یعنی اسماء الهیهنک هر موطنده ولی و توجه و عمل ایتدیکی شی که او شی ازله تحقق ایتمش
اولان سر یعنی اعیان ثابته حقنده ما فوق العرشدر. یعنی جسمانیتک و وجودات اضافیهنک فوقیدر. و عوالم
امرک یعنی عوالم شأنک بعضیسی حقنده مافوق السماردر. یعنی عالم خلقک مافوق اولان عالم مثال مطلقدر. او
شی قلباً و عقلاً مشاهده ایدرلر. حتی قلبلرندن فزع و اورکونتی رفع اولندقد [۴۷۸] بو ظاهر اولان نه در؟ دیرلر.
حق تعالیدن "ریکزدرد." دیه خطاب کلیر. آنلر دخی بو کشف باطل دکل، حقدرد؛ دیرلر. بو [حتی اذا فزع عن
قلوبهم... الخ] آیت کریمه سی سورۀ سبأده واقع اولوب جناب شیخ رضی الله عنه بوراده معنای باطینسی
تفسیراً ایراد بویورلر.

امدی حق آنلره تجلی ایدر. آنلر متجلی اولان حقه خطاب ایدرلر و حق تعالی دخی آنلره خطاب ایلر.
بناءً علیه بو تجلی ایچنده اکوان و اشیادن منجب اولورلر. و بو اکوان و وجودات اضافیه پرده سی یرتلدیگی و
آنلرك عندده اسباب منعدم اولدیگی وقت، خلائق حقنده سر قدرک نصل حکم ایتدیکنه نظر ایلرلر. و امری
مبدئی اوزرینه ملاحظه ایدرلر. یعنی عالم شهادتده متکون اولان افراد خلائقک اعیان ثابته لرینی مشاهده ایدوب،
ازله و ابتداده هانکی اسم الهینک مظهری اولدیغنه واقف اولورلر.

مثنوی

کاملان از دور نامت بشنوند ** تا به قعر تار و پودت در روند
بکله پیش از زادن توسالها ** دیده باشندت ترابا حالها

ترجمه

کاملر سنک آدیکی از اقدن ایشیدرلر، سنک تار و پودکک قعرینه قدر مطلع اولورلر. یعنی سنک قالب
عنصریکده مندمج اولان تجلیات اسمائیه بی و صورت مثالیه کی و روحی و عین ثابته کی و عین ثابته کک هانکی
اسمک مظهری اولدیگی کورورلر؛ بلکه سنک ولادتکدن نیجه سنه لرجه مقدم سنی هر موطنده کی حاللرك ایله
برابر کورمش اولورلر.

و بو سر قدرک آنلر اوزرنده اسباب پرده سی آرقه سندن نصل حکم ایتدیکنی کوروب آنلری [۴۷۹] بتون
افعال و حرکاتده معزور کورورلر. زیرا بو اشیانک جمله سی مظاهر اسماء علیه اولوب حقیقتده بالجمله هرکات
و سکونک وجود حقیقی یه عائد اولدیغنه مطلع اولمشلردر. بو اهل کشف ایسترلرسه بو مشاهده لرندن بحث
ایتمیوب سکوت ایدرلر. و ایسترلرسه اقتضای حاله کوره سویلرلر. زیرا آنلرك افشاء کتملری ده تجلیات حق
ایجابندندر. بو کبی ذواتک سوزلری کندیلرندن دکلدر.

امدی او یعنی حق تعالی بی حرف و صوت آنلره، یعنی بصر بصیرتلرندن حجاب قالمش اولان اهل
کشفه خطاب ایدر. حقک کتابی بو کبی ذوات سعادتسماتک قلبلرنددر. زیرا جمعیت اسمائیه سیله حق تعالی
قلوب کاملینه متجلیدر. نته کم حدیث قدسیده (لا یسعی ارضی ولا سمائی ولكن یسعی قلب عبدي المؤمن)
یعنی "یریمه و کوکمه سیغمادم ولكن مؤمن قولمک قلبنه صیغدم." بویولور. بو حالده اولان قلوب کاملین بر

طاقم لوح محفوظلردر. هر شیئه عائد موعظه و تفصیلی حاوی اولدیغی حالده، هر بر شی آنده یازلمشدر. زیرا حق تعالینک جمعیت اسمائیه سیله متجلی اولدیغی بر قلبده مظاهر اسمائیه دن عبارت اولان هر بر شی مع تفصیلات مندرج و مکتوب اولمق طبیعیدر. و صور اسمائیه منطبق اولان قلوب الواح محفوظه در. چونکه صور اسمائیه اعیان ثابته دن عبارت اولوب جمله سی حقایق اشیادر. و حقایق ایسه اصلا انقلاب قبول ایتمز. یعنی مثلا اسم مضل اسم هادی یه و اسم ضار، اسم نافع انقلاب ایلمز. بناءً علیه بو کاملین هر بر شیئی تفصیلاتیه برابر الواح محفوظه دن عبارت اولان قلبلرنده قرائت ایدرلر. و بو کتاب حق مندرجاتندن خبر ویررلر. و بو خبر ویردکری شیرلر خواطر ربانیه در.

معلوم اولسون که بو مشاهده بو کتابک بشنجی بابنده بیان اولندیغی اوزره محققلرک [۴۸۰] (فناء ثالث محقق کلی) تعییر ایتدکری مقام صاحب لرینه مخصوصدر. آنلر اصحاب سلب اولوب حقه گیرندن ذاهلدرلر. و جناب مولانا رضی الله عنه افندمز مثنوی شریفلرنده آنلرک حالنه اشاره بویورلر:

مثنوی

بی حس و بی گوش و بی فکر شوید * تا خطاب ارجی را بشنوید

ترجمه

بی حس و بی گوش و بی فکر اولکز * تا که (ارجی) خطاب الهیسنی ایشیده سکر و بو مقامک مادوننده بولنلرک قلبلرینه اولان تجلیات الهیه عالم حس و شهادتک صور مرئییه سی و مسموع اولان صدالری و بونلردن متحصل تفکرات عقلیه قاریشدیغندن آنلرک قلوب الواح محفوظه دکل، بلکه الواح محو و اثبات اولور. و آنلرک خواطری خواطر ربانیه صرف اولمایوب، خواطر ملکیه و نفسانیه و شیطانیه ایله ممزوج اولور. بناءً علیه آنلرک اخباراتی دخی آکا کوره اولور.

متن

[فیا ایها السید تفتن لهذا الکاتب فانه وان کان لك منصب الامامة فله منصب الخطابة لا یستقل بها دونه وهو الامام فیها لو حصلت معه فیها الخدمته ولكن لا قامة الحق لك فی الامامة الاحاطیة دخل هذا وغیره فی حزبها فراع حرمته فهو صاحب طابعك والمخاطب عنك وتحجب الیه والا افسد عليك ملكك فان الوزير مفتقر الیه فغایتك وغایة وزیرك تدیر مسكنك وكتبه تمشی فی بادیتك بما یریده لا بما تریده انت ان شاء ذلك واعلم ان الحضرة [۴۸۱] لا معنى لها الا ببادیتها فان فسدت البادیت وثارث عليك ادى ذلك الى فساد ملكك وانی لك تلافیه فهو الامین علی الفجور والتقوى وملكك یقبل الصفتین معا وقد نصحتك فالزم]

ترجمه

"امدی ای سید، بو کاتبی تفتن ایت. زیرا سنک ایچون منصب امامت وارسه، آنک ایچون منصب خطابت واردرکه او خطابتک غیری ایله مستقل دکلدر. و او خطابتده امامدر. اگر سن خطابتده آنکله برابر اولورسه ک، آکا خدمت ایچوند. و لکن سنک امامت احاطیه کده اقامت حق ایچون، بو و آنک هزبنده اولان آنک غیری داخلدر. بناءً علیه آنک حرمتنه راعی اول. او سنک صاحب طابعکدر و سندن مخاطبدر. و آکا محبت ایت؛ یوقسه سنک اوزریکه ملککی افساد ایلر. زیرا وزیر آکا محتاجدر. سنک غایه ک و وزیرک غایه سی مسکنک تدیریدر. و آنک کتبی بادیه ک حقنده سن ایسته سه کده، سنک ایسته دیکک شی سببیه دکل، آکا وارد اولان شی سببیه جریان ایدر.

و معلومک اولسون که محقق حضرت ایچون، آنجق بادیه سی سببیه معنی واردر. امدی اگر بادیه فاسد اولور. و سنک اوزریکه هجوم ایدرسه، بو ملکک فسادینه مؤدی اولور. و سنک ایچون آنک تلافیسی نصل اولور؟ و او فجور و تقوی اوزرینه امیندر. و سنک ملکک ایسه بو ایکی صفتی برابرجه قبول ایدر. و بن سکا نصیحت ایتدم، ملازم اول." [۴۸۲]

شرح

یعنی ای سید اولان روح، یوقاریده ایضاح ایتدیکمز کاتبک اوصافنی تفتن ایت. بو تفتن سکا پک لازمدر. زیرا خلافتک حسبیه سنک ایچون ملک وجودده منصب امامت وارسه آنک ایچون ده منصب خطابت واردر. و او کاتب منصب خطابتن غیری اولان اموره مستقل دکلدر؛ بلکه سکا تابعدر. فقط امر خطابتده امام اولدیغندن مستقلدر. سن محرک وجود اولدیغک جهتله اگر آنکله برابر اولورسه ک، آنک وظیفه خطابتی لایقیه ایفا ایده بیلمسنه خدمت ایچوند. و لکن احکام حق اقامه ایچون، بو کاتب و آنک حزبنده اولان او کاتبک غیری،

سنگ امامت احاطیه کده داخلدر. زیرا ملک وجود سنگ شؤناتکک ظهوری ایچون محدثدر و سن او ملکک حاکمیسک.

امدی مادام که کاتب سنگ ملککده خطابت امرنده امامدر؛ و بو وظیفه آکا مودوعدر. سن آکا حرمتده قصور ایتمه. او کاتب سنگ صاحب طابعدر. یعنی سنگ مهردارکدر. و رعیه که اولان خطابی سنگ طرافکدن و سکا اضافتله واقع اولور. و آکا محبت ایت. و خوش طوت. عنف ایله معامله ایتمه. عکسی حالده سنگ اوزریکه ملککی افساد ایلر. زیرا وزیر اولان عقل تدویر اموره آکا محتاجدر. حال بوکه سنگ غایهک ایله وزیرکک غایهسی و مقصدی، مسکنکک یعنی ملککک اموری تدبیر ایتمک و حسن اداره ایلمکدر. و کاتبک یازدیغی شیلر سن هر نه قدر مراد ایدرسهک ایت، سنگ ایسته دیکک شی سببیله دکل، آکا مظهر اولدیغک اسم حضرتندن وارد اولان شی سببیله در. و او بادیهک یعنی سنگ تبعهک اولان اعضا و جوارحک حقنده بو وارد اولان شیلری یازار. [۴۸۳]

و معلومک اولسون که محقق حضرت ایچون آنجق بادیهسی سببیله معنی وارددر. یعنی سنگ حاضرهک اولان مقر ادارهک ایچون معنای تصرف آنجق بادیهک یعنی تبعهک ساکن اولدیغی کویلر سایه سنده در. و آنلر سنگ اعضا و جوارحکدر. اعضا و جوارح اولمسه، افعال ظاهر و تصرف باهر اولماز.

امدی اگر بادیه فاسد اولور و عصیان ایدرک سنگ اوزریکه هجوم ایدرسه، بو حال ملککک فسادینی مؤدی اولور. و بو فساد و عصیان مواجه سنده نصل تنظیم امور ایله تلافی مافات ایدرسک. و او کاتب فجور و تقوی اوزرینه امیندر. یعنی بو شرحک ابتدالرنده مرور ایتدیکی اوزره نفس فجور ایله تغییر و تقوی ایله تطهیر محلی اولوب، کاتب بونلرک هر ایکسینی ده یازار. و سنگ ملکک اولان نفس بو ایکی صفی ده برابر قبول ایدر. بناء علیه یوقاریدنبیری بن سکا نصیحت ایتدم. بو نصیحتم دائره سنده معامله اجراسنه دوام ایت.

متن

[توقیع ربانی. هذا الامر المطاع الالهی الى الخلیفة الانسانی المثلوث فیه سر الوهیتی المتردد بین انیتی وهیتی وقد ابحت وجهی لمن اراده بلا اراده ومزقت الحجب تمزیقاً لا یقبل ترقیعاً ولا تلفیقاً وفرغت عن القلوب فتزینت بعالم الغیوب فاعکف فی حضرتی ساجداً فانک لا تزال مشاهداً فان الرؤیة فی السجود والحجاب فی الوقوف فانی القیوم القائم علی کل نفس بما کسبت فافهم ما سطرته وانظر فیما رسمته فانه لا خطاب فی الرؤیة ولا رؤیة فی الخطاب والسلام علیک سلام من لم ینفصل عنک ولا اتصل بک ورحمة الشهود وبرکات الوجود] [۴۸۴]

ترجمه

تذکره ربانی

"بو، خلیفه انسانی یه، انیتم و هویتم آراسنده متردد اولان سر الوهیتم کندوسنده مبثوث اولان امر مطاع الهیدر. و بن وجهی بلا اراده مراد ایدن کیمسه یه اباحه ایتدم. و حجابلری بر بیرتش بیرتدم که یاما و تلفیق قبول ایتمز. و قلوبدن خوف رفع اولنورده معالم غیوب ایله تزین ایلر. حضرتده ساجد اوله رق عاکف اول. زیرا سن دائماً مشاهدسک. محقق سجودده رؤیت و وقوفده حجاب وارددر. محقق بن قازاندیغی شی سببیله هر بر نفس اوزرینه قائم اولان قیومم.

امدی تسطیر ایتدیکم شیئ ایو آکلا. و رسم ایلدیکم شیئه نظر ایله. زیرا رؤیتده خطاب و خطابدهده رؤیت یوقدر. و سلام و رحمت شهود و برکات وجود سنگ اوزریکه و سندن منفصل اولمیان کیمسه نک اوزرینه اولسون. و سکا متصل اولمیان دکل."

شرح

معلوم اولسون که هر بر معنی اولاً قلبه خطوط ایدر. و آندن صکره دماغه عکس ایدوب عقل او معانیده تفکر ایدر. و خطوط معانی انسانک کندی اراده و آرزوسیه واقع اولان بر شی دکلدر. بو معانی بلا اراده قلبه کلیر. بو خواطر درت قسمدر.

۱- خواطر ربانی ویا رحمانی

۲- خواطر ملکی

۳- خواطر نفسانی

۴- خواطر شیطانی

جناب شیخ رضی اللہ عنہ بو کاتب بحثنده (توقیع) نامی تحتندہ بو درت نوع خاطره‌نک اساساتی بیان بویوررلر. فقیر (توقیع) لفظی بین الکتاب مستعمل اولان (تزکره-فرمان) کلمه‌سیله ترجمه ایتدم. بو تزاکرده-فرمانلرده هر بر مرتبه وجودک [۴۸۵] اقتضاسی اوزره دساتیر اساسیه و اوامر مجمله مندرجدر. فرمان-تزکره ربانی مندرجاتی شودر: بو توقیع ربانی، خلفه انسانی اولان کامله انیتم ایله یعنی رتبه ذاتیه‌م جهتندن وجود عینی مک تحقیقی ایله هویتیم یعنی جمیع حقایقی مشتمل اولان حقیقت مطلقه‌م آره‌سندہ متردد اولان سر الوهیتیم کندوسندہ مبنوث و منبسط اولان امر مطاع الهیدر.

معلوم اولسون که مراتب وجود حقندہ یوقاریده کچن ایضاحاتندن دخی آکلاشلمش اوله‌جنی وجه ایله وجود مطلق حقک لاتعین یعنی احدیت ذاتیه مرتبه‌سندہ جمیع نعوت و اوصاف مضمحلدر. وقتاکه ذات مطلقه بحسب الاسماء والصفات مراتبه تنزل ایدرک صور مظاهر ایله متعین اولور. مرتبه وحدتده ثابت اولان سر الوهیت بو عالم تعینه وارد اولان امر مطاع الهیده مبنوث و منبسط اولور. زیرا اله مألوهی اقتضا ایدر. و مألوه آنک مراتب تعیناتیدر. بناءً‌علیه بو امر مطاع الهی تعین ایله لاتعین آراسندہ متردد اولور.

امدی انسان کامل، هویتی اعتباریه‌ حقدر. و تعینی اعتباریه‌ ده عیدر. بناءً‌علیه بو اوامر کاملک کندی حقیقتندن کندی تعیننه نازل و وارد اولور. و بالاصاله انسان کامل صلی الله علیه و سلم افندمز اولدیغندن (من رآنی فقد رأى الحق) یعنی "بنی کورن محقق حق کوردی." کلام منیفی ایله هویت علیه‌لرینک ذات حق و تعینلرینک دخی ذات مع الصفات حق اولدیغنه اشارت بویوررلر. و قرآن کریم کندیلرینک هویتلریله، تعینلری آراسندہ متردد اولان امر مطاع الهیدر. و قرآن کریمده کندی هویتلرینک حق اولدیغنه [وما رمیت اذ رمیت ولكن الله رمی] یعنی "آتدیگ وقتده سن آتمدک ولكن الله آتدی." آیت کریمه‌سندہ و تعینلرینک عبد اولدیغنه‌ده [قل انما انا بشر مثلكم] یعنی "یا حبیبم دی که بن ده آنجق سزک کی بر بشرم." آیت کریمه‌سندہ اشارت بویوریلور. [۴۸۶] بو حقیقت کافه اشیا حقندہ‌ده بویله‌در. نته‌کم حق تعالی حضرتلری قرآن کریمده عامه مؤمیننه تشمیلاً [فلم تقتلوهم ولكن الله قتلهم] یعنی "آنلری سز قتل ایتمدیکز ولكن الله قتل ایتدی." بویورر. و حضرت شیخ اکبر رضی الله عنه فتوحات مکیه‌لرنده (سبحان الذي اظهر الاشياء وهو عينها) تسبیحی ایله بو حقیقته اشارت بویوررلر. آنجق انسان جمعیت اسمائیه‌یه مظهر و آنک احسن تقویم اوزره مخلوق اولان تعینی بو اسمانک ظهور احکامنه مساعد اولدیغی ایچون اشیا سائرهدن افضل و اکملدر. بو سببله تزکره ربانیده بویوریلورکه "بن وجهیمی مراد ایدن کیمسه‌یه بلااراده اباحه ایتدیم." یعنی ماسوا اعتبار اولنان مظاهر صفاتیه و اسمائیه‌مه‌ده و اشیا‌ده استقلال وجود توهمنندن اعراض ایدوب بونلرک قیومی اولان ذاتمه توجه ایدن کیمسه‌له اراده و مشیت الهیه‌م تعلق ایتمکسزین وجهمه و ذاتمی مباح قیلدم. زیرا بو اباحه آنک توجهنک نتیجه طبیعیه و ضروریه‌سیدر. و بو کی نتایجک حصولنه بالطبع اراده تعلق ایتمز. اراده توجه ایدنکدر. و حجابات صفاتیه و اسمائیه‌می بر بیرتش بیرتدم که یاما و تلفیق قبول ایتمز.

امدی بو حجاب بیرتیلنجه قلوبدن تجلیات اسمائیه‌دن حاصل اولان خوف رفع اولنور. و آرتق بویله قبلر معالیم غیوب ایله تزیین ایلر. و بنم وجهمه حجاب اولان اسما و صفات پرده‌لری بیرتیلنجه، بنم غیبوبت اعتباریه‌م سنک نظرکدن قالقار. بن سنک مواجهه‌کده حاضر اولورم. بناءً‌علیه بو حالده سن بنم حضورمه ساجد اوله‌رق عاکف اول. زیرا سن آرتق بنم وجهمی علی الادوام مشاهده ایدرسک. محقق سجودده رؤیت و وقوفده حجاب واردر. نته‌کم بر پادشاه عظیم الشانک حضورنده بولنان کیمسه‌ حضوع و تواضع حالنده‌در. بناءً‌علیه سجود و حضوع حالنده رؤیت واردر. و او پادشاهک عظمتنی بلمکله برابر، حضوردن خارج اولانلر، حضوع و سجود [۴۸۷] امرنده حجاب ایچنده‌در. محقق بن عبدک جمیع مواطنده قازاندیغی و اکتساب ایلدیکی شی سببیه‌ هر بر نفس اوزرینه قائم اولان قیومم. زیرا عبدک اولاً‌ لسان استعداد ایله طلب ایله‌دیکی شی صورت علممه‌ده و بعده عالم ارواحده و بعده مثالده و بعده عین ثابته‌سی اقتضاسنجه کسب ایلدیکی شیلر عالم شهادتده پیدا اولدی. بناءً‌علیه آنک نفسی هر بر موطنده بنم وجود حقیقیم و ذاتم ایله قائمدر. و بن آنک جمیع مراتب و مواطنده قیومی یم.

امدی بو تزکره‌مه‌ده تسطیر ایلدیکم شیئ ايو آکلا و سنک وجود اضافیکده و خیالکده و افعال و اعمالکده رسم ایلدیکم شیئه‌ دقتله نظر ایله. و بو حال مشاهده ایچنده بدن خطابه منتظر اولمه. زیرا رؤیتده و حضورده خطاب اولماز. و خطاب اولان محله‌ده رؤیت و حضور بولنماز. یعنی مرئی و حاضر اولانک وجود و اوصافندن بحث النماز. و وجود و اوصافندن بحث اولنان شی دخی مرئی و حاضر دکلددر. و اسم سلام ایله تجلیم و رحمت

مشاهده ايله ظهورم و وجود مطلقمك بركاتي سنك اوزريكه اولسون. و سندن آيرلیمان کیمسه لرك اوزرينه اولسون. و سکا متصل اولمیه رق حضورمدن بعده دوشنلر بو تجلیاتمدن محروم اولسونلر.

متن

توقیع ملکی

[هذا الامر الحتم الى الملك الكريم انزل على قلب الخليفة الانساني فانك تجده على احد ثلاثة احوال اما معي او مع نفسه او مع عدوه ابليس فاذا وجدته معي فلا تلق اليه شيئاً مما او قعت لك في هذا التوقيع فاني اتولاه بنفسی لا اكل من توجه الى وأثرني على كل احد الى غيري فاني اتولى سياسة قلب عبدی فتأدب ايها الملك الكريم ولا تشعره بنزولك فيفرق [٤٨٨] وتبادر اليك لمعرفته بانك من عندي من جهة اسم ما فتوار عنه واحفظه من نفسه وشيطانه وجاهد هما ما استطعت وان وجدته مع نفسه فاخطر له محادثة منك في سره من غير ان يشعر بك القرين العدو ولا النفس ان بأقل أنفاسك محسوبة عليك و اوقاتك عليك شهد فاياك والمباح فتندم واياك والمكروه والمحذور فتشقى وعليك بالمحجة البيضاء واد الفرائعك اعاما افترض الله عليك واذا اردت فعل مباح من المباحات من اكل وشرب ونوم وغير ذلك فلا تناوله تناول العامة فتندم او تشقى ولكن تناوله بتنزيه وعبادة اما التنزيه فان تتناوله برؤية نقصك وافتقارك الى الحق فيه وتنزيه الحق عن حاجته كذلك كما قال تعالى وهو يطعم ولا يطعم فقد نبهك وعلمك واما العبادة فان تنظر في ذلك من جهة ما يليق فتتخذة عوناً على عبادتك كالاكل للقوة على اداء الصلاة والفرائض من جهاد وغيره والنوم للقوة على قيام الليل والنكاح لالانزال الشهوة ولكن لولد صالح او اعتصام عن موقعة حرام محرم والفرجة للاعتبار واماطة الاذى وارشاد الضال واغاثة الملهوف وما اشبه ذلك فهذه خواطر الملك الكريم بالتوقيع الالهى]

ترجمه

تذكرة ملکی

"بو امر حتم، ملك كريمه در. خليفة انسانينك قلبی اوزرينه نازل اول. محقق سن آنى اوج احوالك بريسی اوزرينده بولورسك. يا بنم ايله در، يا نفسی ايله در، يا خود دشمنی اولان ابليس ايله در. امدى آنى بنم ايله بولورسك [٤٨٩] بو توقيعده سكا ايقاق ايلديكم شيدن بر شئي آكا القا ايتمه؛ زيرا بن آكا نفسم ايله متولى يم. بكا توجه ايدن و بنى بنم غيرم اولان هر بر کيمسه اوزرينه اختيار ايلين کيمسه بكا ثقلت ويرمز. بناء عليه عبدكم سياست قلبنه متولى اولورم.

امدى اى ملك كريم، متأدب اول. و آنى نزولكه واقف قيلمه كه تفرقيه دوشر و آنك معرفتى ايچون سكا تبادر ايلر. زيرا سن اسمادن بر اسم جهتن بنم عندمدنسك. آندن متوارى اول. و آنى آنك نفسندن و شيطانندن حفظ ايت. و كوجك يتديكى قدر آنلر ايله مجاهده ايت. و اكر سن آنى نفس ايله بولورسك، كندى جانبكندن محادثة آكا اخطار ايله. قرين اولان عدوى و نفسى سكا واقف اولمقسزين كه، سنى تكذيب ايدر. انفاسك سنك اوزريكه محسوب و اوقاتك سنك اوزريكه شاهدر. مباحدن صاقين كه نادم اولورسك. و مكروه و ممنوعدن صاقين كه شقى الورسك. طريق واسعى اوزريكه لازم قيل. و فرائضى يعنى اللهك سكا فرض قيلديغى شئي ادا ايت. مباحاتدن اكل و شرب و اويقو و بونك غيرنى بو فعل مباحى مراد ايتديك وقت، آنى عمومك تناولى كى تناول ايتمه كه نادم ويا شقى اولورسك. ولكن انى تنزيه و عبادت ايله تناول ايت. تنزيه سنك نقصانكك و آنك حقنده حقه افتقارينك و حقك بوكا اولان حاجتندن تنزيهنى رؤيت ايله تناولدر. نته كم حق تعالى [وهو يطعم ولا يطعم] يعنى " او اطعام ايدر؛ اطعام اولنماز." بويورر.

امدى سكا تنبيه ايتدى و بيلديردى. و عبادته كلنجه سنك بونك حقنده لايق اولان جهتن نظر ايتمه كدر. امدى آنى عبادتكه عون اتحاز ايله. [٤٩٠] صلات و جهاد و آنك غيرى اولان فرائضك اداسنه قوت ايچون اكل كى و قيام ليلى قوت ايچون نوم كى. و انزال شهوت ايچون دكل، ولكن ولد صالح ايچون وياخود حرامه دوشمكدن حفظ ايچون نگاه كى. و اعتبار آنجق تفرج و اماطة اذى و ارشاد ضال و مظلومه ياردم و بونك امثاليدر. ايشته توقيع الهى ايله ملك كريمك خواطرى بودر."

شرح

يوقاريده ايضاح اولنديغ اوزره انسان جميع مراتب الهيه يى جامع و جمعيت اسمائيه يى حائزدر. بناء عليه آنك هويى وجهتندن حقيتى اولديغى كى ملكيتى و نفسانيتى و شيطانيتى ده واردر. و هر بر مرتبه سندن كندوسنه خواطر و القآت واقع اولور. خواطر ربانيه يوقاريده كچدى؛ شمدى ده خواطر ملكى باين بويوريلور.

امدی مقام جمعدن مرتبه ملکی به وارد اولان تزکړه مندرجاتی ده شودر: بو امر حتم یعنی بو امر وجوبی کریم اولان ملکه در. ای ملک کریم، خلیفه انسانینک قلبی اوزرینه نزول ایت. بو نزولکده سن، آئی محقق اوچ حالک بریسی اوزرنده بولورسک. یعنی سن آئی یا بنم ايله ویا نفسی ايله ویاخود دشمنی اولان ابلیس ايله برابر و مشغول بر حالده بولورسک. اگر سن، آئی جمیع ماسودان اعراض ایدوب بکا توجه ایتمش و بنم ايله مشغول اولمش بر حالده بولورسک، سکا بو تزکړهده ایراد ایلدیکم شیلردن هیچ بر شیئی آکا القا ایتمه؛ چونکه بن آکا نفسم و ذاتم ايله متولی یم و متوجهم و بکا توجه ایدن و بنی بنم غیرم اولان هر بر کیمسه و هر بر شی اوزرینه ترجیح و اختیار ایلین [۴۹۱] کیمسه به بنم علی الدوام توجهم بکا کلال و ثقلت ویرمز. نته کم آیت کریمه ده [وسع کرسیه السموات والارض ولا یؤده حفظهما] بویوریلور. بناءً علیه بن عبدکم سیاست قلبنه یعنی قلبنک اداره سنه بلا انقطاع متوجه اولورم.

امدی ای ملک کریم، بنم متوجه اولدیغم قلبه قارشیی، متأدب اول. و آئی نزولکه واقف قیلیمه. زیرا اگر نزولکه واقف اولورسه، جمعدن فرقه دوشر. و سنک القاتنک معناسنی آکلامق ایچون سکا توجهده استعجال ایدر. حال بوکه سن اصل دکلسک. زیرا سن بنم اسمامدن بر اسم جهتدن اصل اولان ذاتم عندندن بر فرعسک. بناءً علیه آندن متواری و مستتر اول. و آنک نظرندن استتارکله برابر آئی آنک نفسندن و شیطانندن حفظ ایت. و کوجک یتدیکی قدر آنک نفسی و شیطانی ايله مجاهده و حرب ایت. و آنلری مغلوب ایتمکه سعی ايله.

منقبه

صدرالدین قنوی قدس سره حضرتلرینک مریدانندن بریسی، بلا استیزان خلوته کیرر. و بالطبع بر قاچ کون اورته دن غائب اولور. حضرت شیخ آنک نرهده اولدیغنی رفاقسندن صورار. خلوتهده بولندیغنی خبر ویرلر. جناب شیخ آنک خلوتخانه سنه کیدر. بر چوق یازیلر یازمغله مشغول بولور. "بو یازدیغ نه در؟" دیه صورار. مرید جواباً دیرکه "شیخم وقتاکه خلوته کیردم. اوکمه بریسی ظاهر اولوب حضرت جبریل اولدیغنی سویلدی. و سکا علوم لدنیه القا ایده جکم دیدی. و اغزیمه توکوردی. بو حالی متعاقب بنده بر چوق معانی طلوع ایتدی. شمدی غائب اولمامق ایچون [۴۹۲] او علومی تثبیت و تحریر ايله مشغولم." حضرت شیخ تبسم ایدوب بویوردیلرکه "سن جبریلک ظهورندن مقدم نه ايله مشغول ایدک؟" مرید "ذکرالله ايله مشغول ایدم." دیدی. حضرت شیخ ارشاداً بویوردیلرکه "هیچ حضرت جبریل، حقه توجه ایدوب ذکرالله ايله مشغول اولان بر کیمسه نك قلبنه تفرقه ایراث ایدرم؟ ظهور ایدن جبریل دکل، سنی حقدن اعراض ایتدیرمک ایچون شیطان لعین ایدی. سن بنم ازمن لاحق اولمقسزین خلوته کیردیکک ایچون بو فتنه به مبتلا اولدک. شمدی خلوتدن چیق و بو القات شیطانیه پی دخی امحا-محو ایت."

ای ملک کریم، خلیفه انسانک قلبنه نزولک حیننده، اگر سن آئی صفات نفسانیه سنده مستغرق و آنلر ايله مشغول بولورسک، کندی جانبکدن آکا اقتضا ایدن سوزلر ايله اخطار ایت. سنی تکذیب ایتما مسی ایچون، آنک قرینی اولان عدوی و شیطانی و نفسی واقف اولمیه جق صورتده بو اخطاریکی اجرا ایت. ای خلیفه انسانی نفسلریکک نه کبی اعتقادات و اعمال ایچنده مصروف اولدیغی محسوب و اوقاتک و اعمالک و افعالک اوزرینه شاهدر. مباح اولان افعالک کثرتندن صاقین که حسابی اولدیغی ایچون نادم اولورسک. و اعمال و افعال مکروهه و ممنوعه دن صاقین که آنلرده اصرار شقاوتکی اقتضا ایدر. طریق واسع اولان جاده شریعتده یورومکی اوزریکه لازم قیل. و فرائضی یعنی الله تعالینک سکا فرض قیلدیغی شیئی ادا ایت. مباحاتدن اکل و شرب و اویقو و بکا مماثل اولان افعالدن بر فعل مباحی اجرا ایتمک ایسته دیکک وقت، آئی عوامک تناولی کبی تناول ایتمه که یا نادم ویا شقی اولورسک. ولکن آئی خواص کبی تنزیه و عبادت قصدی ايله تناول ایت. [۴۹۳]

تنزیه صورتیه تناول بودرکه؛ سن کندیکی اکل و شرب و نوم اولمقسزین یاشامیه جق بر حال نقصان ایچنده و حقه محتاج و حق بو حاجتلردن منزله کوره رک تناول ایدرسک. نته کم حق تعالی [وهو یطعم ولا یطعم] بویور. و بو آیتده سکا تنزیه ايله تناولی بیلدیرر. و سنی ایقاظ ایدر. و عبادت صورتیه تناول ککنجه اوده بودرکه سن اکل و شرب و نوم حقدنه لایق اولان جهتدن نظر ایدرسک. یعنی بو کبی مباحاتی عبادتکه یاردمچی و معین اتخاز ایدرسک. مثلاً نماز و جهاد و بونلره مماثل فرائضک اداسنه قوت حصولی ایچون اکل ایدرسک. و قیام لیله قوت ایچون اویورسک. و انزال شهوت ایچون دکل، آنجق ولد صالح حصولی ویاخود غلبه شهوتله حرامه دوشمکدن محفوظیت ایچون جماع ایدرسک. و عبرت آلمق ایچون تفرج ایتمک و اماطه ادا یعنی یوللر اوزرینده خللق مرور و عبورینه مانع اولان و زحمت ویرن شیرلی ازاله و یولنی شاشیرمش اولان کیمسه لره طوغری یولی کوسترمک و مظلومه یاردم ایتمک و بونک امثالی اولان ایشلره قوت حصولی ایچون یر ایچر و اویورسک. ایشته

توقيع الهی ايله ملك كرىمك خواطرى بودر. و بونلر خواطر ملكىنك اساساتى اولوب تفرعاتى ساللك درایت و فطانتى ايله مكشوف اولور.

متن

توقيع نفسانى

[نفذ الامر الالهى الذى لا یرد الى النفس البرزخية اخطرى الى الخليفة الانسانى ان يفعل ما فيه راحته فى الدنيا ولا طلب عليه فى الاخرى ولا له فيه اجر عندنا فان اجابك فهو لك لا لى وان اعرض عنك فهو لى لا لك او لمن هو له على حسب وقته وانك ستجده على احدى ثلاث اما معى او مع الملك [٤٩٤] او مع الشيطان فا وجدته معى فتعرض اليه فانه يصير فراغك شغلاً ويرفع حجابك وتسعد به وان وجدته مع الملك فتأدبى وقفى حتى ينفصل الملك بالنوم او بالغفلة و المسهو وحينئذ تخطر له ذلك وان وجدته مع الشيطان فزاحمه وحل بينهما واته باللائمة ولا يغلبك عليه وامضى فى سلطانك فيه ووكده فان كیده ضعيف واثبتى على ما جئت به ولا تتنوعى عليه فانه سيعود اليك]

ترجمه

تزكرة نفسانى

"نفس برزخيه وارد اولمیان امر الهی نافز اولدى: دنيا ده كنديسنگ راحتى آنده اولان و اخرا ده آنك حقنده آنك ازرينه طلب اولمیان و آنك ايچون بزم عندمزه اجر بولنمیان شئ ايشلمكى خليفه انسانى يه اخطار ايت. اكر سكا اجابت ايدرسه، او سنك ايچوندر؛ بنم ايچون دكلدر. و اكر سندن اعراض ايدرسه، او بنم ايچوندر؛ سنك ايچون دكلدر. ياخود وقتنه كوره آنك ايچون اولان كيمسه ايچوندر. و محقق سن آنى اوچك برى اوزرينه بولاجقسك. يا بنم ايله، يا ملك ايله ياخود شيطان ايله. امدى آنى بنم ايله بولورسهك آكا تعرض ايله. زيرا سنك فراغك بر شغل اولور و حجابكى رفع ايلر و آنى تسعيد ايدر. اكر آنى ملك ايله بولورسهك متأذب اول. و ملك لوم ايله يا غفلت و سهو ايله منفصل اولنجيه قدر، توقف ايت. و بو تقدیرجه بونى آكا اخطار ايله. و اكر آنى شيطان ايله بولورسهك آكا مزاحم اولوب ايكيسنك آراسنه حائل اول و لائمه ايله كل و سن [٤٩٥] آنك اوزرينه شيطانى غالب قيلمه. آنك حقنده قوتكى استعمال ايت. و آكا حيله ايله. زيرا آنك كيدى ضعيفدر. و كتيرديكيك شى اوزرينه ثابت اول و آنك اوزرينه متنوع اولمه. زيرا او سكا عودت ايدهجكدر."

شرح

يعنى بو تزكرة نفسانيه ده، لطيف اولان نفس برزخيه دكل، بلکه كثيف اولان نفس دنيويه امر الهی نافز اولدى. او امرده بودر:

ای نفس، سن خليفة انسانى يه اويله بر شئ اخطار ايت كه، او شى ايچنده آنك دنيا ده راحتى و لذتى وارد. و خليفة انسانى دنيا ده كنديسنگ راحتى و لذتى بولنان او شئ اجرا ايلديكى وقت آرتق آخترده او شى حقنده و آنك اجراسى اوزرينه بر عوض طلب ايدهمز. و او شى ايچون بزم عندمزه اصلا اجر و مكافات يوقدر. مثلاً انسان بن دنيا ده كمال اشتها ايله لذتى يمكر يدم و لطيف شريتلىر ايچدم و قبا دوشكلرده راحت راحت اويودم. بناءً عليه آخترده ده بو فعللرمك عوضنه انتظار ايدرم، ديهمز. نته كم قرآن كريمده بويوريلور. [من كان يريد حرث الدنيا نؤته منها وما له فى الآخرة من نصيب] يعنى "ثواب دنيايى مراد ايدن كيمسه يه بز آنى ويريز و آنك ايچون آخترده نصيب يوقدر." اكر او خليفة انسانى، سنك بو اخطاراتكى قبول ايدرسه، او سكا مخصوص و منحصر اولور. و سنك تصرفك تحتنده بولنور. بنم ايچون دكلدر يعنى او كيمسه عبد النفسدر. عبدالله دكلدر. و اكر سنك راحت و لذت دنيويه اولان دعوتكه اجابت ايتميوبده رضاي شريفم ايچون سندن يوز چويرسه، او كيمسه بكا مخصوص و مناصدر. سنك ايچون دكلدر. [٤٩٦] يعنى او، عبداللهدر. عبد النفس دكلدر. ياخود سندن اعراضى و سنك اخطاراتكى عدم قبول و اجراسى، بر كيمسه نك تأثيرندن ناشى اولورسه، بو انسان كندوسنه تأثيرى اولان كيمسه ايچوندر. بو فقره يي ايضاح ايچون جناب مولانا رضى الله عنه افندمرك (فيح ما فيه) نامنده كى اثر عاليلرندن آتيده كى بيانات منيفه كافيدر:

"پيغمبرم صلى الله عليه و سلم افندمز (شر العلماء من زار الامراء وخير الامراء من زار العلماء نعم الامير على باب الفقير وبأس الفقير على باب الامير) يعنى "علمانك شريلىسى امرا زيارتنه كيدنلر و امرانك خيرلىسى علمايى زيارت ايدنلردر. فقيرك قاپوسنه كيدن امير نه كوزل اميردر. و اميرك قاپوسنه كيدن فقير نه فنا فقيردر." بويورمشلردر. خلق بو حديث شريفك ظاهرينى آلوب عالمرك شريليرندن اولمامق ايچون بر عالمك اميرك

زیارتنه کیتمه سی جائز اولمديغنی سويلرلر. حال بو که بو کلام منيفک معنای شریفی آنلرک ظن ايتدکلی کبی دکلدر. و بلکه آنک معناسی بودرکه؛ عالملرک شرلیسی امرادن امداد اومان و صلاح و سدادی امرا واسطه سیله اولان و آنلرک قورقوسندن صلاحه سعی ایدن کیمسهدر. و آنک زیارت امرا خصوصنده تحصیل ایتدیکی نیت امرانک کندوسنه اخسان ایتمه سی و حرمت ایلمه سی و منصوب و یرمه سیدر. بناءً علیه او عالم، امرا سببيله صلاح کسب ایدر. و جهلدن علمه کیدر. و عالم اولنجه آنلرک سیاستلری قورقوسندن مؤدب اولور. و ایستر، ایسته مز طریق موافق اوزرینده یورور. کرک امیر صورتده آنک زیارتنه کلسین و کرک او، امیرک زیارتنه کیتسین، علی کلی حال او، امیرک زائری و امیر آنک مزوری اولور. ولکن بر عالم، امرا سببيله علم ايله متصف اولمایوب بلکه آنک علمی اولاً و آخراً حق تعالی حضرتلری ایچون اولمش بولنورسه مذهب و سعی راه صواب اوزرینه اولور. [۴۹۷]

زیرا آنک طبعی آنجق بودر. بالقلر صودن غیری بر محله زندکائی ایده مدکلی کبی او عالم ده او روشن غیریسنه قادر اولاماز. و آندن او حال ظاهر اولور. بویله بر عالمک عقلی مدیر و زاجر اولور. چونکه آنک زماننده جمع خلق، کرک آگاه اولسونلر؛ کرک اولماسونلر، هیبتندن منجر اولوب عکس پرتوندن استمداد ایلرلر. اکر بویله بر عالم، صورتا امیرک زیارتنه کیتمه بيله امری زائر و او عالم مزور اولور. زیرا جمیع احوالده امیر آندن استفاده ایدر. و معاونت کورور و او عالم ایسه، امیردن مستغنیدر. کونش کی نور بخشدر. ایشی عطا و بخشدر.

ایشته عبارده کی (او لمن له علی حسب وقته) فقره سی و بالاده کی ایضاحات موجبنجه بویله بر کیتمه طریق صلاح و سداده سالک اولسه، بيله عبدالله دکلدر؛ بلکه کندی اوزرنده مؤثر اولان کیتمه نك عبیدر.

امدی ای نفس، سن خلیفه انسانی پی اوچ حالک بریسی ایچنده بولاجقسک. یعنی یا بنم ايله ویا ملک ايله ویاخود شیطان ايله برابر بولاجقسک. اکر آنی بنم ايله بولورسه ک، آکا تعرض ايله. و متوجه اول. زیرا سنک صفاتکدن فراغک بر مشغله تشکیل ایدر و حاجابی قالدیر. و او سببيله سعید اولورسک. و ترقیات انسانی، نفس سببيله در. انسان علی الدوام کندوسنه صولت ایدن صفات نفسیه ايله مجاهده ایتدیکی ایچون، قرب الهی یه نائل اولور. اکر آنی ملک ايله بولورسه ک متأدب اول. و آرلرینه کیرمه بلکه که ملک لوم ايله یعنی "بو فعلک ناخوشدر؛ نیچون یایدک؛ بو فعل سکا لایق دکل ایدی." طرزنده القآتده بولنسون. ویاخود آلایش دنیویه غفلتنه طالسین و امورنده ساهی اولسون ده ملک آندن آیریلسین و القآتی قطع ايله سین. بناءً علیه ملک آندن آیریلنجه سن بو القآتی آکا [۴۹۸] اخطار ایت. و آنی غفلت سهودن ایقاظ ايله. و اکر آنی شیطان ايله بولورسه ک شیطانیه مزاحم اول و ایکسینک آراسنه کیر. و لوامه صفتی ايله ظاهر اول یعنی آنک القآت شیطانیه تبعاً ایشلدیکی فعلدن طولای آکا پشیمانلق و ندامت القا ايله. و آنک اوزرینه شیطانی غالب قیلمه. و آنی شیطانک تحط تصرفنده براقمه و آنک حقنده قوتکی استعمال ایت و آکا حيله ايله. زیرا شیطانک حيله سی و کیدی ضعیفدر. نته کم [ان کید الشیطان کان ضعیفا] بویوریلور.

معلوم اولسون که شیطان ظاهر دکلدر. و آنک فعلی آنجق القآتدن عبارتدر. نفس ایسه ظاهر در؛ بناءً علیه نفس اعمالی احکام شرعیه یه توفیق ایتدکجه شیطانیه غلبه سی محققدر. مثلاً قوه شهوانیه سی غالب اولان بر کیتمه شیطان زناي القا ایدر. بو آنجق بر خطرده در؛ نفس شهوتی منکوحه سیله قضا ایتدیکی تقدیرده هم شیطانیه غلبه ایدر و هم ده مأجور اولور. افعال سائرده ده بوکا مقیسدر.

امدی ای نفس، سن بو صورتله خلیفه انسانی یه کتیردکک شی نه ایسه آنک اوزرینه ثابت اول. آنک اوزرینه متنوع و متلون اوله رق ظاهر اولمه که نه یاپاجغنی بيله میهرک شاشایروب قالماسین. زیرا جمع مراتبده آنک عودتی و رجوعی سکادر. یعنی سنک نفس اماره، نفس لوامه، نفس ملهمه و نفس مطمئنه و نفس راضیه و نفس مرضینه و نفس کامله مرتبه لرکده، او خلیفه انسانی هپ سنکله برابردر.

متن

توقیع شیطانی

[نفذ الامر الالهی الارادی لا الامری. انزل علی الخلیفه الانسانی بتعدی الحدود وانتهاک المحارم والكفر والشرك والبغی والحسد والفحشاء [۴۹۹] وعبادة غیری فان توف لك فی امر ما فاعدل عنه الی امر آخر ولا بد لك تجده علی احدی ثلاث اما معی او مع الملك او مع النفس فان وجدته معی فانظر فی ای باب هو وفی ای اسم وانزله من مملکتک الی ملکک ایاها من عالم الخیال من جنس الحقیقه الی هو معی فیها حتی ترى عصمتی لا ولیائی وحفظی لهم وغیرتی علیهم کیف هو فاذا نزل الی افعالی اوصفاتی فالحق له مما فی توقیعک فان قبل فهو لك فی ذلك الوقت ثم یتوب فیحور وزره علیک تعذب به فی نار جهنم خالدا مخلدا فیها ابدًا وان اشرك بی فهو لك وعذابه علیه وعلیک وان وجدته مع الملك فحار به فان غلبته بقیت انا فان

حذلت عبدی ملکک ناصیته وان نصرته فامران اما ان لا یقبل منك او ان قبل قلب عنها فعاد وما نصبت له بعداً قربة الى و حارکیدک علیک وان وجدته مع النفس فزین لها العاجلة وابسط لها الامل فان اشتغلب به فالق فانه عبد مطاع لك فی الحال وانا معه بین الخذلان والنصرة احکم بعلمی فیه وانا العلیم القدیر]

ترجمه

تذکره شیطان

"امری دکل، امر الهی ارادی نافذ اولور: خلیفه انسانی اوزرینه حدودک تجاوزی ایله و انتهاک محارم ایله و کفر و شرک و بغي و حسد و فحشاء ایله و بنم غیرمه عبادت ایله نزول ایت. اگر هر هانکی بر امرده سکا وفا ایدرسه آندن دیگر بر امره عدول ایت. سن آنی البته اوچک بری اوزرینه بولورسک. یا بنم ایله یا ملک ایله یا نفس ایله. اگر بنم ایله بولورسک، او هانکی باده و هانکی اسمدهدر. نظر ایت. و ملکک مملکتکدن نزول ایت، حقیقت جنسندن اولان عالم خیالدن [۵۰۰] صاقین که او آنده بنم ایله برابردر. تاکه اولیام ایچون عصمتک و آنلر ایچون حفظکم و آنلر اوزرینه اولان غیرتمک نصل اولدیغی کورهسک. امدی افعالمه و صفاتمه تنزل ایلدیکی وقت، تذکره کده اولان شیدن آکا القا ایت. اگر قبول ایدرسه، بو وقتده او سنک ایچوندر. بعده تائب اولوب رجوع ایتدکده، آنک کناهی سنک اوزریکه درکه سن آنکله نار جهنمده خالد و مخلد اوله رق ابدی معذب اولورسک. و اگر بکا شرک ایدرسه او سنک ایچوندر. و آنک عذابی آنک و سنک اوزریکه در. و اگر آنی ملک ایله برابر بولورسک، آنکله محاربه ایت. اگر آکا غلبه ایدرسک، بن قالیرم. اگر عبدی محزول ایدرسک، آنک ناصیه سی سنک ملککدر. و اگر آنی منصور قیلارسه ایکی امر اولور: یا سندن قبول ایتمسی، یا خود قبول ایدوب آندن دونه رک عودت ایتمه سیدر. و بن آنک ایچون بکا قربت اوله رق بعد نصب ایتمم. و سنک حیلک سکا راجع الور. و اگر آنی نفس ایله برابر بولورسک، او نفسه عاجله یی تزین ایت. و آکا املی بسط ایله. و اگر آنکله اشتغال ایدرسک، القا ایت. زیرا او سنک ایچون فی الحال عبد مطاعدر. حال بو که بن خذلان و نصرت آراسنده آنکله برابرم. آنک حقنده علمم ایله حکم ایدرم. و بن علیم قدیرم."

شرح

یعنی بو تذکره شیطان، امر تکلیفینک دکل، امر ارادی الهینک نفوزی ایچوندر. معلوم اولسون که جناب شیخ اکبر رضی الله عنه افندمزمک فصوص الحکمده فص یعقوبیده بیان بیوردقلری اوزره امر ایکیدر. بریسی امر تکلیفیدرکه بو امر انبیا علیهم السلام واسطه سیله [۵۰۱] عالم شهادتده عبادت تبلیغ بویوریلور. دیگر امر ارادیدرکه حق سبحانه و تعالی حضرتلری عبادک اعیان ثابته لرینک استعدادلریله طلب ایتدکلی حالک ظهورینی اراده بویورر. عبدک لسان استعداد ایله طلب ایتدیکی حال سعادت ایسه سعادتنه و شقاوت ایسه شقاوتنه حکم الهی لاحق اولور. حین دعوتده انبیا علیهم السلامدن سر قدر مستور اولدیغی ایچون آنلر امر تکلیفی یی عمومه مساواة تبلیغ ایدرلر. آنلر دعوت ایتدکجه اشقیانک شقاوتی و سعدانک دخی سعادت یی تزاید ایدر. بناء علیه انبیا علیهم السلام حضراتی، اطبا کبیدرلر؛ بر خسته نکه مألای هلاکه ایسه طبیب آنی تداوی ایتدکجه مرضی اشتداد ایدر و طبیب حیرتده قالیر.

امدی اسم هادینک مظهری اولان انبیایه امر تکلیفی وارد اولدیغی کبی اسم مصلک مظهری اولان ابلیسه ده کذلک امر تکلیفی وارد اولور. و هر ایکی طرفده دخی بو امر تکلیفی دکل، امر ارادی الهی نافذ اولور. زیرا حقیقتده هدایت انبیا علیهم السلامک یدلرنده اولمدیغی کبی اضلال دخی ابلیسک النده دکلدر. نته کم نبی ذیشان حقنده حق تعالی حضرتلری [انک لا تهدي من الحبيب ولكن الله يهدي من يشاء] یعنی "ای حبیبم سن سودکیکه هدایت بحش دکلسک ولكن الله تعالی دیلدیکنه هدایت ویرر." و کذا ابلیس حقنده بویورر. [ان عبادی لیس لك عليهم سلطان] یعنی "ای ابلیس، بنم قوللرم واردرکه آنلر اوزرنده سنک قوتک نافذ دکلدر."

بو مقدمه معلوم اولدقدن صکره تذکره شیطانک مفادی آکلاشیلیر: ای ابلیس خلیفه انسانی اوزرینه نزول ایت ده آکا حدود شرعییه تجاوزی و اوامر الهیهیه حرمتسزلکی و کفر و انکاری و شرکی و انواع ظلمی و حسدی و انواع رزائل و فحشیاتی و بنم غیرمه عبادتی اخطار ایله. و بونلری اجرایه تشویق ایله. اگر بونلردن هر هانکی بر امرده سکا وفا ایدر و سنیک اخطاریکه موافقت ایله اجرا ایلرسه، دیگر بر امره عدول ایت. [۵۰۲] مثلاً آکا شراب ایچمکی اخطار ایت. اگر موافقتله ایچرسه زنایی اخطار ایت آنی ده اجرا ایدرسه قتل نفسه تشویق ایت و آنی ده اجرا ایلرسه تکذیب انبیا و شرایعه دعوت ایت. بونی ده قبول ایدرسه انکار خالق القا ایله.

ای ابلیس، نزول ایتدیکک وقت، خلیفه انسانی پی البته اوچ حالک بری اوزرنده بولورسک. یا بنم ایله یا ملک ایله ویاخود نفس ایله بولورسک. اگر بنم ایله بولورسک آنک هانکی بابده وهانکی اسمک تجلیسی تحتنده بولندیغنه نظر ایت. یعنی بنم ایله بولدیغک انسان، توکل، و صبر و رضا کبی ابواب مختلفه دن هانکی بابده بنم ایله برابردر. و بو بابلرده اسماء الهیه مدن معز و مزل و معطی و مانع کبی هانکی اسملرک تجلیسی تحتنده بولنمقدهدر. سنک مللک اولان طبیعت و کثافت مملکتکدن آنک حالنه کوره نزول ایت. زیرا او هر نه قدر بنم ایله برابر ایهده سنک مملکتک اولان عالم طبیعت ایچندهدر. بناءً علیه کثافت عنصریه ایچنده مثلاً توکل بابنده طوران و مانع اسممک تجلیسی تحتنده اولوب فقر و ضرورته گرفتار اولان انسانه توکلنی خللدار ایده بیله جک القآئده بولون. فقط حقیقت جنسندن اولان عالم خیاله دخولدن صاقین که، او انسان او لطیف اولان عالم خیالده بنم ایله برابردر. زیرا بو انسان سنک مملکتک اولان کثافت و طبیعت عالمندن چیقوب حقیقت عالمنه دخول ایتمشدر. و شیاطین سماء حقیقته عروج ایده مزلر. و اوراده شیاطین ایچون اصلاً تسلط و تصرف یوقدر. نته کم قرآن کریمده بیوریلور. **[وحفظناها من کل شیطان رجیم الا من استرق السمع فاتبعه شهاب مبین]** معلوم اولسون که یوقاریده دخی بالمناصبه ایراد ایدلدیکی اوزره خیال بری حق دیکری باطل اولمق اوزره ایکی قسم اعتبار ایدلمشدر. خیال حق اسم هادینک و خیال باطل دخی **[۵۰۳]** اسم مضلک تأثیراتی تحتندهدر. ابلیس حقیقت جنسندن اولان عالم خیاله دخول ایده مز ایهده، او هام جنسندن اولان خیال عالمنه داخل اولور. و آنده دیله دیککی کبی تصرف ایدر. امدی اولیاء اللهک دامی اولان خیالات مثنوی شریفده بیان بویورلدیغی اوزره علم الهیده ثابت اولان اعیان ثابته نک عکوسی و ظلالیدر.

مثنوی

آن خیالاتی که دام اولیاست ** عکس مهریوان بستان خداست
ابلیسک بو خیالاتده اصلاً تصرفی اولاماز. زیرا بونلر حقایق ثابتدهدر. و غیرت الهیه ابلیسی بو عالمدن طرد ایدر. نته کم تزکردهده بویوریلور: "تاکه اولیام ایچون عصمتکم و آنلر ایچون حفظکم و آنلر اوزرینه اولان غیرتمک نصل اولدیغنی کوره سک." امدی ای ابلیس، خلیفه انسانی افعال و صفاتم مرتبه سی اولان عالم طبیعت و کثافته بحسب البشریه تنزل ایلدیککی وقت، سنی بو مرتبهده تصرفه مأزون قیلدیغم جهتله، نزکرده کده اولان شیدن آکا بر شی القا ایت، اگر قبول ایدرسسه، بو وقتده او سنک ایچونددر. نته کم براز یوقاریده **(فقد قیل لای یزید أیعی العارف قال وکان امر الله قدراً مقدوراً)** عباره سنک شرحنده بو خصوصده ایضاحات مفیده اعطا قیلنمش ایدی. اگر او کیمسه سنک القآئندن بر شی قبول و اجرا ایتدکدن صکره، او معصیتدن تائب اولوب رجوع ایدرسه آنک کناهی سنک اوزریکه اولور. و سن او کناه سببیه نار جهنمده خالد و مخلد اوله رق ابده معذب اولورسک. و او **(التائب من الذنب کمن لا ذنب له)** یعنی "کناهدن توبه ایدن کیمسه کناه یاپمامش اولان کیمسه کبیدر." حدیث شریفی موجبجه بو معصیتدن خلاص اولور. و اگر سن آکا شرکی القا ایدرسک و اوده آنی قبول ایدرسه، او سنک ایچون اولور. **[۵۰۴]** و او شرک عزابی هم آنک اوزرینه و هم ده سنک اوزریکهدر. و اگر آنی ملک ایله برابر بولورسک او ملک ایله حرب ایت. زیرا آنک القآتی، سنک القآتکک ضدیدر. ایکی ضد ایه مجتمعه اولماز. اگر بو حرب نتیجه سنده ملکه غلبه ایدرسک و مللک القآتی منقطع اولورسه، احاطه ذاتیه م حسبیه بن قالیرم و اگر سکا فرصت ویره رک عبدی سنک ید قهر و تصرفکده محزول ایدرسه، آنک ناصیه سی سنک ملکتکدر. زیرا سکا مغلوب اولان قوللرمک ناصیه لری اسم مضلک الندهدر. و بو اسم آنلری کندی صراط مستقیم اوزرنده چکوب کوتورر. و اگر عبدی منصور قیلارسه ایکی حال حاصل اولور. یا سنک القآتکی قبول و اجرا ایتمز ویاخود قبول و اجرا ایتدکدن صکره آنده اصرار ایتمیهرک حال صلاحه عودت ایدر. و بن بو ایکی حالدهن طولای آنک ایچون بکا قربت اوله رق بعد نصب ایتمم. یعنی احاطه ذاتیه سی حسبیه حق تعالی هر شیه او شیئک کندیسنندن ده ا یقیندر. بعد و اوزقلق عبدک نظرینه و ماسوای حقهده استغراقنه کوره، اضافی و اعتباریدر. حقیقتهده حقدن یقن هیچ بر شی یوقدر. بناءً علیه القآت شیطانیه تبعاً عبد بر فسادی اجرا ایدوب توبه ایدنجه، حق تعالی بو قربت حقیقیه ایچنده آکا بعد اضافی و اعتباری پی نصب ایتمز. زیرا القآت شیطانیه پی قبول ایتمین و قبول و اجرا ایدوبده بعده تائب و مستغفر اولان کیمسه نک نظری حقهدر. بو ایهه قربت حقیقیه ایچنده قربت اعتباریهدر. بناءً علیه او کیمسه ایچون بعد یوقدر.

امدی ای ابلیس عبدکم بو حالی ایچنده سنک حیلەك سکا راجع اولور. و سن آنکه معذب اولورسک. و اکر آنی نفس ایله برابر بولورسەك، او نفسە دنیانک لڤاڤد عاجله سنی مزین بر حالده کوستر و آکا بر طاقم آمال دنیوییه بسط ایله. مثلاً او نفسە دی که سن فقیرسک [۵۰۵] نفیس تعمیری ییمکه و لطیف بر سکناده اوطورمغه قدرتك یوقدر. تجارت ایت و تجارتە سلوک ایدنجهده دی که ایشته کوریورسک که استقامت دائرسنده اخذ و اعطا آنجق کفاف نفسە خادمدر. بناءً علیه چوق پاره قازنمق ایچون حیلە لازمدر. متاعی مشرتیلره اکسیک ویرکه سرمایەك تزايد ایتسین. او کیمسەنک الیه بویله غیری مشروع صورتده بر مقدار فضله مبلغ کچنجه دی که بو پاره ایله قمار اویناکه دفعة الکه بر چوق مبلغ کیرسون. قمارده پاره قازانجهده دی که ایشته باق شمدی اولدقجه غنا حاصل اولدی. عمومخانه لرده لطیف نسوان وار اورایه کیت ععیش و عشرت ایله که لڤاڤد عاجله دنیوییه دن مستفید اوله سک. و اکر او عبدکم سنک بو القآت متوالیه کی پی در پی قبول و اجرا ایدرسه، آکا ایستدیکک قدر القآتده بولون. زیرا او بو حال ایچنده سکا مطیعدر. بن ایسه او عبدکم خذلانی و نصرتی آراسنده آنکه برابریم. آنک حقنده علمم ایله حکم ایدرم. یعنی سن عبدمی مغلوب ایدرک آنی هلاکه سوق ایتدیکک وقت، بنم آنک حقنده کی حکم، آنک ازله علم الهیده ثابت اولان حقیقتنه و عین ثابته سنه کورهدر. اکر ازله لسان استعداد ایله شقاوتی طلب ایتمش ایسه شقاوتله حکم ایدرم. و اکر سعادتی طلب ایتمش ایسه آکا نصرت ایدوب آنک یاقاسنی سنک الکن قورتاره رق سعادتنه حکم ایلرم. و بن علیم قدیرم. یعنی قدرتم اراده مه و اراده م دخی علممه و علمم دخی معلوم اولان اعیان ثابته عبادە تابعدر. و الله الهادی.

متن

[ایها السید الکریم توقیعات الحق فی الوجود المعبر عنها بالخواطر قد او ضحت لك مکانتها وان کاتبک من اعرف الناس بها و هؤلاء الثلاثة تحت تسخیره والحق تعالی [۵۰۶] نجیه یجیبه فقد حان العلم الا حاظی والمقام فاعرف قدره ولا تنزل به عن درجته فان هذه التوقیعات بیده وامر ها لا یرد وما اتی علی الملوک قدیماً مجالسها ولا تغیر حالها الا من بساطک فتفقد الکریم ومیز بین الولی والعدو منه بفعلک معه والاحسان فی الجملة مقید مسدد یذهب بالضغائن ویزیل الحقد ویثمر المودة والغیرة والله الموفق]

ترجمه

"ای سید کریم وجودده توقیعات حقدرکه آنلره خواطر تعبیر اولنور. آنلرک مکانتنی سکا ایضاح ایلدم. و اکر سنک کاتبک آنلره اعرف ناسدن ایسه و بو اوچ آنک تحت تسخیرنده ایسه و حق تعالی آنی صاحب سر اوله رق قبول ایدوب علم احاطی و مقام بخش ایتمش ایسه آنک قدرینی بیل. و آنی درجه سندن تنزیل ایتمه. زیرا بو توقیعات آنک یدی ایلهدر. و آنک امری رد اولنماز. و قدیماً ملوک اوزرینه مجالسی کلمدی. و آنلرک حالی تغیر ایتمدی، الا بساطندن. بناءً علیه بساطکی کریم اوله رق تفقد ایله. و آندن دوست ایله دشمن آراسنی تمیز ایت. فعلک ایله آنکه برابرسک و احسان جمله حقنده مقید و مسددرکه کینلری کیدرر. و حقدی ازاله ایدر. و مودت و غیرتی اثمار ایلر. و الله الموفق."

شرح

ای سید کریم اولان روح، وجود اضافی عالمنده بو ذکر ایتدیکمز ربانی و ملکی و نفسانی و شیطانی اولان تزاکر، توقیعات حقدر. آنلره اصطلاح محققینده خواطر تعبیر اولنور. و انسان بر آن بیله خطور خواطر دن خالی دکلد. و هر کلن خاطره مطلقاً [۵۰۷] بو درتدن برینه توافق ایدر. سالک بو کلن خواطرک ماهیتلرینه دقت ایدرسه، بونلردن هانکیسی اولدیغنی تفطن ایده بیلر. فقط تفریق ایچون پک زیاده درایت و فطانت لازمدر. زیرا بعضاً خاطره شیطانی، اجری عظیم اولان بر خیردن منع ایچون، اجری دهها آز اولان بر خیره تشویق ایدر. و بو تشویق خاطره ملکی زن اولنور. نته کم مسنوی شریفده مزکوردرکه حضرت معاویه صباح نمازینه حاضر اوله مادیغی ایچون چوق متأسف اولور. حق تعالی حضرتلری بو تأسفنه مقابل بر اجر عظیم احسان بو یوردیغی ایچون ایرتسی صباح ابلیس، ینه بولیه تأسفله اجر عظیمه نائل اولمایوب یالکز صباح نمازینک اجريله قاله سی ایچون، حضرت معاوییه نمازه او یاندریر. و کذا نفس کیزلی بر مقصدینه نائل اولمق ایچون، سالکه خاطره عبادتی القا ایدر.

نته کم تزکرة الاولیاده مندرجدرکه اولیاء اللهدن فضیل ابن عیاض حضرتلری زماننده غازیلر حربیه حاضر اولورلر. جناب فضیل پک مسن اولدیغی جهتله فرائض صلاتی اوطوردیغی حالده قیلارکن نفسی آکا خطاباً "ای فضیل مؤمنلر غزایه حضر اولدیلر. سن نیچون قالقوب بو فرضی ادا ایتمزسک؟" دیر. حضرت فضیل بوررکه، بو القای نفسانی اوزرینه وجودمده قوت حس ایتدم. و بعده تأمل ایدوب نفسمه دیدم که "ای نفس نمازی قائماً

قیله مادیغك حالدہ غزا کی مشکل بر ایشده سنك نه زوقك وارد. خصوصيله نتیجه سی موتدر. حال بوکه سن اولمدن استکراه ایدرسك؛ بو القاده مطلقاً سنك بر حيله ك وارد. اگر حيله کی ایضاح ایتمزسهك سنی عظیم بر مجاهده التنه وضع ایدرم. "نفس دیدی که" وقتاکه سن غزایه حاضر اولوب مسلح اوله رق خلق حضورینه چیقارسك. هر که س بنی پارماقله کوستروب دیرلرکه باقکز شو فضیله! بو سن و سالنده غیرت دینیه سوقیله [۵۰۸] حربه کیدیور خلقك بو تحسینندن صوك درجه محظوظ اولورم. کرچه آندن صکره اولوم کلیر اما بن سنك الکده هر کون اولمکده ایم. بر کره اولورم و اولدکدن صکره ده نامم دیلدرده داستان اولور. "حضرت فضیل بویوررکه؛ نفس بو القاتیلہ بنم اخلاصمی کوکندن قوپارمق و بنی دیندن تجرید ایتمک ایتدیکنی آکلادم و غزادن واز کچدیم.

خواطر حقنده مناقب اولیا ده بو کی مثاللر پک چوقدر. یکدیگردن تفریق ایچون پک زیاده دقت و فطانت لازمدر. شو قدرکه بو خواطری یکدیگردن تفریق ایچون محققین بعض علامتله ذکر ایتمشلردر: خواطر ربانی ویا حقانی خیره تشویق خصوصنده قویاً وارد اولور. و خواطر نفسانی دخی شره تشویق خصوصنده قویاً وارد اولور. و خواطر ملکی خیره تشویق خصوصنده ضعیفاً وارد اولور. و خواطر شیطانی شره تشویق خصوصنده کذا ضعیفاً وارد اولور.

حضرت شیخ رضی الله عنه بویوررلرکه بو خلواطرك مکنتنی و مراتبنی، ای خلیفه انسانی سکا ایضاح ایلدم. و اگر سنك کاتبك یعنی نفس ناطکهك او خلواطرك ماهیتلرینی تفریق و تمیز خصوصنده اعرف ناسدن ایسه و بو اوچ خاطره یعنی ملکی، نفسانی، شیطانی خلواطرك آنک تحت تسخرنده ایسه و حق تعالی سنك نفس ناطقه کی، اسرار الهیه سنی قبوله اهل و امین اتخاز ایدوب، یوقاریده ایضاح اولندیغی اوزره علم احاطی و مقام بحش ایتمش ایسه، او کاتبك قدرینی بیل.

جناب شیخ اکبر رضی الله عنه یوقاریده درت نوع خاطره بیان بویوردیغی حالدہ اوچنك تحت تسخیرده اوله بیله جکنه ایما بویورمشلردر. زیرا خاطره ربانی خلیفه انسانینك تحت تصرف و تسخیرنده دکلدر. و بو خواطر آکا کندوسنك قیومی اولان هویتندن وارد اولور. و آنک هویتی حق اولوب متصرف حقیقیدر. فقط ملک و نفس [۵۰۹] و شیطان متصرف اضافی و مجازی اولدقلردن قرب فرائض مقامنده بولنان ذواتك تحت تسخیرنده بولنورلر.

امدی نفس ناطقه نك مرتبه سنه و درجه سنه رعایت ایدوب آنی تنزیل و تزلیل ایتمه. زیرا بو ذکر اولنان توقیعات سکا بو کاتبك یدیلده وارد اولور. و آنک امری وارد اولنجه، ردی ممکن دکلدر. و قدیملاً ملوک و روسای حکومت علیهنه آنلرک مجالسی و مصاحبرلی کلمدی. و آنلرک حالی بوزولمادی. آنجق آنلرک بساطندن کلدی. و بوزولدی و ملوک بساطی اطراف مملکتلرینه اداره امور ایچون کوندردکلری مأمورلردر. بو مأمورلرک لئیم اولمسی مجالسلرینك کندی علیهلرینه قیامنه و ملک خرابسنه سبب اولدی. بناءً علیه سن کندیکه بساط کریم آراشدیروب انتخاب ایت. و او بساطدن دوست ایله دشمن آراسنی تمیز ایله. زیرا سنك فعلك آنکله برابردر. و احسان جمله حقنده مقید و مسددر. یعنی فعلك احسان اولورسه، سن بو احسان سببیلده باغلار و طوغری یوله سوق اتمش اولورسك. و احسان و کرم کیزلی عداوتی کیدرر. و قلبلرده اولان کینی ازاله ایدر. و تبعه کک قلبنده مودت و محبت صمره سی بیتیرر و سنك لهکده آنلرده بر غیرت پیدا ایلر. و الله الموفق

الباب العاشر

فی المسددين والعاملين اصحاب الجبايات والخراج

متن

[اعلم ايها السيد الكريم حفظ الله عليك سلطانك ان الله تعالى قد رفع الموجودات بعضها على بعض وجعلها رئيسة ومؤسسة ومالكة مملوكت وان الله تعالى [۵۱۰] يطالبك يوم القيامة بالعدل في رعيته باديتها وحاضرتها وان الله سيسألهم عنك كما قال ان السمع والبصر والفؤاد كل او اولئك كان عنه مسؤولاً وقال يوم تشهد عليهم السنتهم وايديهم وارجلهم بما كانوا يعملون وقال يبين الحقائق وما كنتم تستترون ان يشهد عليكم سمعكم ولا ابصاركم ولا جلودكم امثال هذا فالعين والاذن واللسان واليد والبطن والفرج والرجل من عمالك وامنائك من اهل باديتك و كل واحد منهم رئيس وخازن على صنف من اصناف المال الذي يجبيه

ورئيسهم وامامهم الحس الذى ترجع اليه هذه الحواس كلها باعمالها وان الحس برياسته ومملكته مرؤس تحت سلطان الخيال والخيال بما فيه من صحة وفساد ومرؤس تحت سلطان الذكر والذكر مرؤس تحت سلطان الفكر والفكر مرؤس تحت سلطان العقل والعقل وزيرك وانت الرئيس الامام المعبر عنه بالروح القدس والذى ينبغى لك ايها الامام الكريم اذ او لا تتمكن ان تبشر الاشياء بنفسك ان تجعل الامر متحداً]

اوننجى باب

اصحاب جبايات اولان مسددلر و عاملر باينندهدر

ترجمه

"الله تعالى سنك قوتكى اوزركده حفظ ايله سين. اى سيد كريم معلومك اولسون كه محقق الله تعالى موجوداتك بعضيسنى بعضيسى اوزرينه رفع ايتدى. و آنلرى رئيس و مرؤس و مالك و مملوك قيلدى. و محقق الله تعالى يوم قيامته، رعيه كك باديه سى و حاضره سى حقنده سندن عدل مطالبه ايدر. و محقق الله تعالى سندن آنلرى صورار. [۵۱۱] نته كم بويورر: [ان السمع والبصر والفؤاد كل او لئك كان عنه مسؤولاً] يعنى "قولاك و كوز و قلبك هر برندن صاحبنك عملى سؤال اولنور." و ينه بويورر: [يوم تشهد عليهم السنتهم وايديهم وارجلهم بما كانوا يعملون] يعنى "بركون كليركه ديلى و آياقلىرى، عمل ايتدكلرى شيله آنلرك اوزرينه شهادت ايدر." و حقايقى بيان ايدرك بويورر: [وما كنتم تستترون ان يشهد عليكم سعكم ولا ابصاركم ولا جلودكم] يعنى "قولاغكرك و كوزيكرك، و جلودكرك عليهكزه شهادت ايتمه سنى ستر ايدر اولماديكز." و بونك امثالى.

امدى كوز و قولاك و ديل و ال و بطن و فرج و آياق سنك باديهك اهلندن عاملرك و امينلركدر. و آنلردن هر برى اكتساب ايلديكى اصناف مالدين بر صنف اوزرينه رئيس و حازندر. و آنلرك رئيسى و امامى حسدركه بو حواسك كافه سى عمللريه آكا رجوع ايدر. و محقق حس رياستى و مملكى ايله سلطان خيالك تحتنده مرؤسدر. و خيال، صحت و فساددن كندوسنده اولان شى ايله سلطان ذكرك تحتنده مرؤسدر. و زكر سلطان فكرك تحتنده مرؤسدر. و فكر، سلطان عقلك تحتنده مرؤسدر. و عقل سنك وزيركدر. و سن روح قدسى تعبير اولنان رئيس امامسك. اى امام كريم سكا اولاً لايق اولان نفسك ايله اشيايه مباشرته تمكندركه امرى متحد قيلار."

شرح

بو اوننجى باب اداره مملكت ايچون لازم اولان ناظرلرك و واليرك و آنلرك اعوانك باينندهدر. اى وجود انسانى مملكتك كريم افنديسى اولان روح، سنك مستخلفك اولان الله تعالى [۵۱۲] سكا بخش ايتمش اولديغى قوتى و سلطانى سنك اوزركده حفظ ايله سين. معلومك اولسون كه محقق الله تعالى موجوداتك بعضيسنى بعضيسى اوزرينه رفع ايتدى و مفضل قيلدى. و آنلرى رئيس و مرؤس و مالك و مملوك يعنى متبوع و تابع صنفلريه ممتاز ايلدى. زيرا وجودات اضافيه عالمنده متكون اولان هر بر شى مظاهر اسمائيه دن بريسيدر. و اسماء الهيه آراسنده تقابل و تفاضل واردر. اسمادن بعضيلرى بعض اسملرك رئيسى و امامى اولوب كنديلرنه تابع اولان اسملرك متبوعيدر. و بو حقيقه اشاره قرآن كريمده [تلك الرسل فضلنا بعضهم على بعض] و [ولقد فضلنا بعض النبيين على بعض] بويوريلور. ايشته بو اساسه تبعاً وجود انسانيده كى قوا و اعضادن بعضيلرى بعضيلرينه حاكمدر. و روح آنلرك جمله سنك رئيسى و اماميدر. و آنك رعيه سى و تبعه سى ايكي نوعدر. بريسى باديه و ديكرى حاضرهدر. يوقاريده كى شرحلرده ايضاح اولنديغى اوزره باديه، حواس ظاهره ايله اعضا و جوارحدر. و حاضره قواى باطنهدر.

امدى اى روح، محقق الله تعالى يوم قيامته بو هر ايكي قسم تبعه حقنده سندن عدالت مطالبه ايدر. و آنلردن سنك تصرفك ايله ظهور ايدن اعمال و افعالى برر برر سندن صورار. و موطن قيامت موطن دنيايه مقيس اولمايوب، هر شيتك حقيقى انكشاف ايدن بر موطندر و او موطنده اعراضدن عبارت اولان اعمال كنديلرينه مناسب اولان صورتلر ايله ظاهر اولور. و يوم حسابده سؤال بر تجلى عمومى الهى ايله واقع اولوب هر نفس كندى عمللرينى اظهار ايدرك كنديسنك لهنده ويا عليهنده شهادت ايدر. و بو تجلى عمومى نتجه سنده هر كس حسابى ويرر. زيرا الله تعالى حضرتلرى سريع الحسابدر. و بونك دليلى آتيده كى آيت كريمه لردر. [ان السمع والبصر... الخ] و [يوم تشهد عليهم السنتهم وايديهم... الخ] و [وما كنتم تستترون ان يشهد عليكم سمعكم ولا ابصاركم... الخ] و بونك امثالى ديكر آيات قرآنيده [۵۱۳] واردر.

امدی کوز و قولاق و دیل و بورون و ال کبی حواس ظاهره و بطن و فرج و ایاق کبی اعضا و جوارح سنک بادیهک اهلندن بولندان عامللرک و امینلرکدر. و افعال و اعمالک، حکومت ظاهرده بیت المال جمع ایدیلن ویرکولر مثابه سنده درکه آنلری بو حواس و اعضا جبات ایدرلر. و خزینه یه جمع ایلرلر. و بولنلردن هر بری اکتساب ایلدیکی اصناف عملدن یعنی مال مثابه سنده اولان اصناف اعمالدن بر صنف اوزرینه رئیس و خزینه دار اولمق اوزره تعیین ایدلمشدر. و بولنلرک جمله سنک رئیسی و امامی حس مشترکدر. و حس مشترک، حواس ظاهره نك آخری و حواس باطنه نك اولیدر. و قوای ظاهره و باطنه نك فصل مشترکیدر. بناءً علیه حواس ظاهره نك کافه سی عمللریله آکا روجوع ایدر. و جمله سنک عمللری آنده طولانیر. و بو حس مشترک ریاستی و مملکتی یعنی رئیس بولندیگی حواس ظاهره ایل و تبعه سی ایل برابری سلطان خیالک تحتنده مرؤسدر. یعنی سلطان خیاله تابعدر. زیرا خیالک وظیفه سی حواس ظاهره ایل بیلن شیلرک صورتلری و مثاللری ضبط ایتمکدر.

مثلاً کوزلر بر شخصی ویا بر شهری کورور. اولاً حس مشترکده جمع اولور. و حس مشترک آنلری کندی متبوعی اولان خزینه خیاله ایصال ایدر. و او شخص ویا شهر کوزدن غائب اولسه انسان آنی تکرار کوز ایل کورمکه محتاج اولمقسزین، آنی خزینه خیالده دیله دیکی وقت، مشاهده ایدر. و خیال، صحیح و فاسد اوله رق کندوسندن طولانان شیلر ایل سلطان ذکرک تحتنده مرؤسدر. یعنی قوه خافظه یه تابعدر. و قوه خافظه نك وظیفه سی حواس ظاهره و باطنه دن صحیح و فاسد اوله رق کن هر معنایی ضبط ایدر. و قوه خافظه سلطان فکرک تحتنده مرؤسدر. یعنی آکا تابعدر. و قوه فکریه نك وظیفه سی حواس ظاهره و باطنه دن قوه خافظه یه واصل اولان شیلری مشاهده ایتمکدر. و آنلرک صور و معانیلرنده ترکیب [۵۱۴] و تحلیل ایل و تصرف ایلیمکدر. و فکر سلطان عقلک تحتنده مرؤسدر یعنی قوه فکریه سلطان عقله تابعدر. بناءً علیه قوه خافظه ده کوردیکی شیلرک صحیح و فاسدینی عقلک تصرفی و استه سیله تفریق و تمیز ایدر.

امدی اگر قوه فکریه عقله تابع اولورسه آکا (زاکره متفکره) و اگر قوه واهمه یه تابع اولورسه آکا (متخیله) دیرلر. و الحاصل (قوه خافظه) کتابه بکزر و (قوه زاکره متفکره) او کتابک قارئدر. و (قوه خیال) کاتبدر. و (قوه واهمه) آفاقدکی شیطانک نظیری اولوب بو ایشی قاریشدیرر و اضلال ایدر. و (حس مشترک) هر طرفدن آقوب کن نهرلری و ایرماقلری برلشدیرن دکزه بکزر.

امدی ای روح، عقل، سنک وزیرکدر. و سن وجود انسانیده روح قدسی تعبیر اولنان رئیس و امامسک. ای امام کریم اولان روح، سکا مملکت انسانیه نك اداره سی خصوصنده اولاً لایق اولان شی، اشیایه و اموره نفسک ایل یعنی بالذات مباشرته تمکنکدرکه بو حال اداره امرینی متحد قیلار. زیرا خلیفه مستخلفک عینیدر. و سنک مستخلفک اولان حق تعالی حضرتلرینک اشیایه اولان تجلیسینده تفاوت یوقدر. مشهور اولان تفاوت اشیانک استعدادات مختلفه لرندن منبعثدر. نته کم [ما تری فی خلق الرحمن من تفاوت] بویوریلور. و اختلاف استعداده عائد تفصیلات دخی یوقاریده کی شرحلرده کچدی.

امدی سنک حاضره که و بادیه که اولان تجلیات ذاتیه ک دخی بویله اولملیدر.

متن

[فتنظر فی امین ثقة قوی الجاش ينظر فی استخراج هذه الجبایات من ایدی الرعية على طریق العدل والسیاسة اذلا بقاء لك دون بیت مال ولا غنى عنه البتة] [۵۱۵] وانت مطالب بجمیعها تطلبك الرعية بالرفق وحسن المعاشرة ویتطلبك من استخلفك بامثال الامر وبمشية العدل فاحذر هذين المقامين ولا تول مسدداً ولا عاملاً الا عارفاً بقدر ما علیه وله شحیحاً ولیکن واحداً فان الكثرة تؤدي الى الفساد فی الامر الواحد فانك ان ولیت اكثر من واحد طلب كل واحد الجاه عندك والظهور على صاحبه فیظهرون الاجتهاد والرعية ضعيفة فربما حملوا عليها ما لا تحتل فیكون ذلك سبباً الى قطیعتهم وهلاكهم فالذى یفسده هذا النظر اكثر مما یصلحه وقد قال علیه السلام ان المنبت لا ارضا قطع ولا ظهراً ابقي وقال من یشاد هذا الدین یغلبه وقال من استخلفك ولا تجعل یدك مغلوله الى عنقك ولا تبسطها كل البسط فصم وافطر وقم ونم وقد اخترت لك مسدداً لن تعدم خیرا ما معك وقد نظرت له فی وزعة یمشون معه فابعثه على هذه الجبایات بوزعته فانك تحمد سیرته وتشكر بصیرته الا وهو العلم ووزعته الثبات والاقتصاد والحزم والرفق فانه اذا دخل الى عمالتك مع وزعته اقام میزان العدل وحسن السياسة فانه نافذ البصيرة یعرف خبث الرعية ومكائدها فیاخذ ما یجب له ویكلف على قدر المصلحة والوسع ولا یتجاوز فاعتمد علیه وامره على ما ذکرناه من الرؤساء من اصحاب الخراج فانك تحمد عاقبته ان شاء الله تعالی]

ترجمه

"امدی عقلی قوی اولان امین معتمده نظر ایت که بو جباياتی رعیه نك اللرندن طریق عدل و سیاست اوزره استخراجه نظارت ایدر. زیرا بیت مال اولمقسزین سنك ایچون بقاء و البته سنك ایچون آندن غنا یوقدر. و سن آنلرك كافه سنی مطالبسك. رعیه سندن [۵۱۶] رفيق و حسن معاشرت ایستر. و سنی استخلاف ایدن دخی سندن امتثال امر و مشیت عدل ایستر. بو ایکی مقامده متیقز اول. و آنجق او شیء عارف و آکا حریص اولان بر مسددی و عاملی تعیین ایت. زیرا امر واحده کثرت فسادی مؤدی اولور. زیرا اگر سن بردن چوق تعیین ایدرسهك هر بری سنك عندنده صاحبی ازرنده جاه و ظهور طلب ایدر؛ بناءً علیه غیرت کوسترلر. حال بوکه رعیت ضعیفدر. اکثراً تحمل ایده میه جکری شیئی آنلرك اوزرینه تحمیل ایدرلر. امدی بو آنلرك قطیعتلرینه و هلاکترینه بر سبب اولور. بناءً علیه بو نظرك افساد ایتدیکی شی اصلاح ایتدیکی شیدن ده چوقدر. و علیه السلام بویوردی: "منبت نه ارضی سوره بیلیر و نه ده حیوان براقیر." و ینه بویوردی "کیم که بو دینی تقویه ایتدی؛ دین آکا غالب اولدی." و سنی استخلاف ایدن "الکی بوبنوکه باغلانمش قیلیمه یعنی امساك ایتمه و بسط کلی ایله بسط ایتمه یعنی الکی پك آچیق طوتوب اسراف ایتمه." بویوردی. امدی صائم اول و افطار ایت و قیام ایت و اوپو. و بن سنك ایچون بر مسدد انتخاب ایتدم که سنکله برابر اولان هر هانکی بر خیری البته اعدام ایتمزسك. و آنکله برابر مشی ایدن آنك رفقاسی حقنده آکا نظر ایدرسك.

امدی آنی رفقاسیله بو جباياته کوندر. سن آنك سیرتنی بکنیرسك. و بصیرتنه شکر ایدرسك. آگاه اول که او علمدر. و آنك رفقاسی ثبات و اقتصاد و حزم و رفقدر. زیرا او سنك مدینه که رفقاسیله داخل اولدیغی وقت میزان عدلی و حسن سیاستی اقامه ایدر. زیرا او نافذ البصیرهدر. رعیه نك حبثی و مکائدینی بیلوب کندوسنه واجب اولان شیئی آلیر. و مصلحت و طاقت مقدارنجه تکلیف ایدر. و تجاوز ایتمز. امدی آکا اعتماد ایدوب آنی اصحاب حراجدن بولنان، ذکر ایتدی کمز رؤسا اوزرینه امیر یاپ. بناءً علیه سن آنك عاقبتنه حمد ایدرسك. ان شاء الله تعالی " [۵۱۷]

شرح

یعنی ای وجود انسانی مملکتنده خلیفه اولان روح، اهالی مملکتک اولان قوی و اعضانک اللرندن ویرکولری عدالت و سیاست دائره سنده طوبایانلره نظارت ایتمک اوزره عقل قوی اولان امین معتمده نظر ایت. زیرا ویرکولرك جمع اولدیغی بیت مال اولمقسزین ملک ایچون بقاء یوقدر. و البته سن آندن مستغنی دكسك. و سن او ویرکولرك جمله سنی ایسترسك. اهالی ده سندن رفيق ایله معامله و حسن معاشرت ایستر. و سنی استخلاف ایدن حق سبحانه و تعالی حضرتلری دخی امرینه امتثال و انفاذ عدالت ایستر. بو ایکی مقامده یعنی اهالینک طلبی ایله حق تعالینک طلبی آراسنده متیقز اول. و ایکی طرفک مطلوبی اسعاف و ایفا ایده مامکدن حزر ایله. و بر ایش اوزرینه مدیر و عامل تعیین ایده جکک وقت، او ایشی بیلیر و آنی یولیه ایشلمکه حریص و هوسکار اولان بر کیمسه یی تعیین ایت. زیرا امر واحده کثرت فسادی مؤدی اولور یعنی بر ایش اوزرینه ایکی ویا ده زیاده مدیر و متصرف تعیین ایدرسهك او ایشک بوزولمسنه سبب اولور. و امر اداره مختل اولور. چونکه سن بر ایشه بردن چوق کیمسه تعیین ایدرسهك هر بریسی سکا قارشی، او یش اوزرنده تفرد ایدوب کندینی کوسترمک ایستر و فضله غیرت کوسترلر. حال بو که اهالی ضعیفدر. اکثراً فضله غیرت ابرازیه توجه قازانمق ایچون، اهالی ضعیفه نك تحمل ایده میه جکری بر طاقم تکلیفات آنلرك اوزرینه تحمیل ایدرلر. بو حال آنلرك سندن قطع ارتباطلرینه و ظهور ایده جک فترت و تشوش اداره دخی اضمحلال و هلاکترینه بر سبب اولور. بناءً علیه بو، امر واحد اوزرینه متعدد مدیر و متصرف تعیینی نظری او ایشی اصلاحدن زیاده افساد ایدر.

و صلی الله علیه و سلم افندمز حضرتلری بو تکلیفات مفرطه نك نتایج سیعسنی بیاناً بویورلر: "منبت یعنی رنجبر نه ارضی سوره بیلیر و نه ده بر حیوان براقیر یعنی بر حیوان بسلیه بیلیر." و ینه بویوردیلر. "کیم که بو دینی تقویه ایتدی؛ دین [۵۱۸] آکا غالب اولدی." یعنی بو دینک اساسی افراط و تفیظدن اجتناب و اکیسینک آراسی اولان اعتداله رعایت خصوصلرینی شدتله التزام ایلدی. جمیع امورنده اعتدال آکا غالب و طبیعت ثانیه اولدی. و سنی استخلاف ایدن حق سبحانه و تعالی حضرتلری دخی "نه بخل و امساك ایت و نه ده اسراف درجه سنده بزل ایت یعنی اکیسینک آراسی اولان حد اعتدالی و سخا ی اختیار ایله." بویوردی. بویه اولنجه عبادتده دخی افراط و تفریطدن اجتناب ایدوب صائم اول. و افطار ایت بسبتون آچقله اوقات کذار اولوب وجودیکی ضعیف دوشورمه و بسبتون اکل و شره طالوب و جودیکی کثیف و روحانیتدن عاری قیلیمه. کیجه لری قائم اولمقله برابر وجودک احتیاجی درجه سنده ده اویقو اوپو. و بن سنك ایچون بر مسدد و بر مدیر انتخاب

ایتمدم که جمیع امور کده سنکله برابر اوله حق اولان هر بر خیری آنک حسن اداره سی سایه سنده ضایع و فوت ایتمزسک. و آنکله برابر یورون او مدیرک رفقاسی حقنده آنک نتایج افعالنه نظر ایدرسک. بناءً علیه او مدیری رفقاسیله برابر بو جباياته یعنی بیت ماله کیره جک ویرکولرک تحصیلنه کوندر. سن ایفای وظیفه ده آنک سیرتی بکنیرسک و بصیرتنه تشکر ایدرسک. آگاه اول که او مسدد و مدیر دیدیکمز علمدر. و آنک رفقاسی دخی ایفای وظیفه ده ثبات و اقتصاد و حزم و تیقظ و رفقدر. زیرا او مدیر علم، سنک مدینه وجودیکه رفقاسیله برابر داخل اولدیغی وقت، میزان عدلی و حسن سیاستی اقامه و وضع ایدر. چونکه چشم بصیرتی تبعه کک احوالنه نفوز ایدر. آنلرک فناقلرینی و حيله لرینی بیلوب کندیسنجه آنمسی واجب اولدیغی بیلدیکی شیئ آیر و مصلحتک اقتضاسنه و تبعه کک طاقتنه کوره تکلیفات اجرا ایدر. اعتدالی تجاوز ایتمز.

امدی او مسدده اعتماد ایدوب آنی [۵۱۹] یوقاریده رئیس و رؤس بحثنده ذکر ایتدی کمز رؤسا اوزریه نه امیر یاپ. سن آنی بونلر اوزرینه امیر نصب ایدرسک، آنک ایفا ایتدیکی وظائفک عاقبتنه حمد ایدرسک. ان شاء الله تعالی.

الباب الحادی عشر

فی رفع الجبايات الى الحضرة الالهية ووقوف الامام القدس عليها ورفعها الى الملك الحق سبحانه
متن

[اعلم ايها السيد الكريم اعلام تنبيه لا اعلام تعليم ان الله تعالى ملك الاملاك ورب الارباب وسيد الاسادات والكل عدم بو جوده اذ هو الموجود على الاطلاق لا بداية لوجوده ولا نهايت لبقائه ولا ظاهر ولا باطن في علمه في حقه بل الاشياء كلها قديمها وحديثها اولها وآخرها اسفلها واعلاها انما ظهرت به و انما رجعت اليه منه لا يخرج شئ منه الا اليه فجميع احوالك كلها خفيها وجليها هو سبحانه مطلع عليها فلا يطلع لك على ما يكرهه منك ان يجدرك بحيث نهاك ولا يفقدك حيث امرك وانت سميع مطيع]

اون برنجی باب

جباياتك حضرت الهيئه رفی و امام قدسینك آنره وقوفی و آنلری ملك الحق سبحانه حضرتلرینه رفی بیاننده در

ترجمه

"ای سید کریم، معلومک اولسون که -اعلام تعلیم دکل، اعلام تنبیهدر-. محقق الله تعالی ملک الاملاکدر و رب الاربابدر و سید الساداتدر. و کل ایسه وجودیله برابر عدمدر. زیرا علی الاطلاق موجود اولان آنجق اودر. آنک وجودینه بدایت و بقاسنده نهایت [۵۲۰] یوقدر. آنک حقنده، علمنده ظاهر و باطن یوقدر. بلکه اشیانک کافه سی، قدیمی و حادثی، اولی و آخری و اسفلی و اعلاسی آنجق آنکله ظاهر اولدی. و آنجق آندن آکا رجوع ایتدی و آندن چیقان بر شی آنجق آکا چیقدی.

امدی حق سبحانه سنک بتون احوالک، خفیسنه و جلیسنه، هپسنه مطلعدر. سندن کریه کوردیکی بر شینه مطلع اولماسین؛ و سنی نهی ایتدیکی جهتنده بولماسین و سنی امری جهتنده فقد ایلمه سین. سن ایسه سميع و مطيعسک."

شرح

ای سید کریم اولان روح، بو بحثه معلومک اولسون که دیه باشلامه، سکا بیلمدیکک شیئ اوکرتمک ایچون دکل، بلکه بیلدییکک و فقط جسمه مقارنتکدن طولایی اونوتدیغک شیئ خاطریکه کتیرمک ایچوندر. زیرا سن اصلک اولان حق سبحانه و تعالی حضرتلرینی عارفسک. نته کم مثنوی شریفده جناب مولانا رضی الله عنه بویوررلر:

جامه از تن جان ز تن آگاه نیست * در دماغش جز غم الله نیست

ترجمه

البسه تندن آگاه اولمادیغی کبی جانده تندن و جسمدن آگاه دکلدر؛ آنک دماغنده الله غمندن بشقه سی یوقدر.

ایشته سکا بو عالم جسم ایچنده ایقازاً و تنبیهاً دیرم که محقق الله تعالی حضرتلری املاکک ملکیدر. و ریلرک رییدر. و سیدلرک سیدیدر یعنی الله تعالی [ولله ملک السموات والارض] آیت کریمه سی موجبجه بالجمله املاکک ملکی و متصرفیدر. و وجودات اضافیه عالمنده یکدیگری اوزرینده متصرف و مربی اولان شیلرک رییدر. زیرا بونلر مظاهر اسمائیه در. و هر برنیک تأثیری باشقه در. بناءً علیه ارباب متفرقه در. آنلرک هپسندن خیرلی اولان [۵۲۱] رب الاربابدر. [ارباب متفرقون خیر ام الله الواحد القهار] یعنی "ارباب متفرقه می خیرلیدر یوقسه واحد قهار اولان الله تعالی می خیرلیدر." و بو اعتبار ایله سیدلرک سیدیدر. و آنک وجودینه و وارلغنه بدایت و بقاسنده نهایت یوقدر. یعنی آنک وارلغنک باشلانغی و صوکی یوقدر. و آنک علمنده ظاهر و باطن اعتباراتی یوقدر. یعنی شو شی حق تعالینک علمنده باطندر و شو شی آنک علمنده ظاهر در دینه مز. حال بو که بزم علممزه بو اعتبار موجوددر. زیرا بزه نظراً وجود معلوم بزم وجودمک غیریدر. و لکن حق تعالی حضرتلرینه نظراً بویله دکلدر. بلکه اشیانک کافه سی، قدیمی و حادثی و اولی و آخری و اسفلی و اعلاسی آنجق آنک وجودی ایله ظاهر اولدی. بناءً علیه حق تعالی حضرتلری [الا انه بكل شی محیط] آیت کریمه سنده بویورلدیغی اوزره ذاتیله جمیع اشیایی محیطدر. و آنک وجود مطلق جمیع اشیایه ساریدر. [وهو معکم اینما کنتم] بویله اولنجه آنک علمنده بطون و ظهور اعتباراتی اولاماز. ظهور و بطون اعتبارلری آنجق آنک وجودینک مراتبنه کوره در. و کذا اشیانک کافه سی آنجق آندن آکا رجوع ایتدی. زیرا آنک وجودندن پیدا اولان کائنات بوزولدیغی وقت، ینه کندی اصلی اولان آنک وجودینه رجوع ایدر. و آندن چیقان و پیدا اولان بر شی آنجق ینه آکا چیقدی. زیرا آنک وجودینک حدودی یوقدر که آندن چیقان شی او حدودی تجاوز ایدوب باشقه بر محله چیقسن.

معلوم اولسون که وجود مطلق حق الطف الطف لطیفدر. و بو مرتبه کنه ذاتدر. تفکر ایله اصلاً ادراک اولنه مز. و بو مرتبه دن بحث ممکن اولمدیغی ایچون جائز دکلدر. و بزم فضا دیدیکمز ساحه عین وجود اولوب نامتناهیدر. لا یعد و لا یحصی تکنون و تفسد ایدن عوالم بو وجودده تکنون و تفسد ایدر. بو وجودک مراتب تنزیله سی [۵۲۲] واردکه مرتبه وحدت، واحدیت، ارواح، مثال، عالم شهادت و انساندر. بو مراتب حقدنه کی تفصیلات فقیر طرفندن فصوص الحکمه یازیلان شرح مقدمه سنده بسط و بیان ایدلمشدر. وجودک واحدیت مرتبه سندن صکره تنزلات و تجلیاتی بو واحدیت مرتبه سنده ثابت اولان صور اسمائیه حسبیه و غیریت اعتباریه صورتیله در. بناءً علیه هر بر مرتبه وجود مطلق حقک کثافتیله واقع اولمشدر.

نته کم ابو الحسن غوری حضرتلری بویوریر: (سبحان من لطف نفسه فسماه حقاً و کثف نفسه فسماه خلقاً) یعنی "تنزیه ایدرم او ذات اجل و اعلائی که نفسنی لطیف قیلوب آکا حق تسمیه ایتدی و کثیف قیلوب آکاده خلق تسمیه ایتدی." بناءً علیه اشیانک کافه سی قدیمی و حادثی و اولی و آخری و اسفلی و اعلاسی آنجق آنک وجودیله ظاهر اولدی.

سؤال

سن هر شیئه حقک ذاتیله ساری اولدیغنی سویله دک؛ حال بوکه وجودده جیفه و روٹ واردر. بونلرده وجود حقمیدر؟

جواب

جناب شیخ اکبر رضی الله عنه بو سؤاله -من عرف نفسه فقد عرف ربه- رساله لرده جواب ویروب بویورلرکه بزم سوزمز جیفه بی جیفه و روٹی روٹ کورمین کیمسه یه در. جیفه بی جیفه و روٹی روٹ کورن کیمسه یه سوزمز یوقدر.

سؤال

جیفه، جیفه اولدغی حالده آنی جیفه کورمامک نصل اولور؟

جواب

جیفه، انسانک تعیننه نظراً جیفه در. جیفه ایچنده تعیش ایدن حیواناته نظراً جیفه دکلدر؛ بلکه نعمت و رزقدر. نته کم تجاست بوجکی انسان عندنده معتبر و طیب اولان گل ایچنه وضع ایدیلیرسه هلاک اولور. فقط نجاست ایچنده تعیش و تنعم ایدر. بناءً علیه وجودده قبح مطلق یوقدر. بلکه قبح و حسن اعتباریدر. [۵۲۳] حقیقته ناظر اولان کیمسه جیفه بی مطلقاً جیفه کورمز. جیفه بی، جیفه کورن کیمسه حقیقتدن حجاب ایچنده قالان کیمسه درکه بو کی کیمسه لره ابزال حقایق و معارف جائز دکلدر. و بونلره قارشی بو بابده سوز سویله مک موافق اولماز.

امدی حق سبحانه سنك بتون احوالک خفيسنه و جليسنه والحاصل هپسنه مطلعدر. چونکه يوقاريده کي ايضاحاته نظراً ثابت اولدی که حق سبحانه حضرتلری سنکه برابردر. بلکه سنك ظاهرک و باطنکدر. بويله اولنجه سندن ظهوريني کريه کورديکي بر شيئه مطلع اولماسن و سنی نهی ايتمش اولديغي شيلر طرفنده بولماسين. و سنی امر ايلديکي شيلر طرفندن غائب اولمش بر حالده کورمه سن. ای روح سنك مستحلفک اولان حق تعالی سنده صفت سميعيت و اطاعت وضع بويرمشدر. امريني ايشيدر و اطاعت ايلرسک.

متن

[ايها السيد الكريم تعين علينا التنبيه على كيفية اصول جباياتك اليك من الحضرة القلبية والحسية ومنك الى الله تعالى اما الحضرة الجسية فانها تجبي المحسوسات التي ذكرناها والخيال اميرها وصاحب خراج الحس فيأخذ حواس جميع المحسوسات على اختلاف اصنافها ويؤديها الى الحس صاحب الخراج فيدفعها في خزانة الخيال فيكتسب هنالك اسماً من جنس ما رفعت اليه وزال عنها اسم المحسوسات وانطلق عليها اسم المتخيلات ثم يكون الخيال ايضاً صاحب خراج تحت سلطان الذكر فيحفظها وينتقل هنالك الام اي اسم المتخيلات عنها الى المذكورات او المحفوظات ثم يرجع الذكر صاحب خراج تحت سلطان الفكر فيعرضها عليه فيسبرها ويخلصها ويسأل الرعية عنها ويفرق بين الحق والباطل في ذلك فان الحس له اغاليط كثيرة وينتقل اسم المذكورات عنها الى المتفكرات [٥٢٤] فاذا سبرها ورد منها الى الحس ما غلط فيه واخذ منها ما صح ودخل بها الى حضرة العقل صار الفكر صاحب خراج تحت سلطان العقل فلما وصل الى حضرة العقل دخل اليه وعرض عليه ما جاء به من العلوم والاعمال مفصله هذا عمل السمع هذا عمل البصر هذا عمل اللسان حتى يستوفي جميع ذلك وينتقل اسمها الى المعقولات فيأهدها العقل الذي هو الوزير ويأتي بها الى الروح الكلي القدسي فيستأذن له النفس الناطقة فيدخل فيضع جميع المعقولات بين يديه ويقول له السلام على السيد الكريم والخليفة هذا ما وصل اليك من بادية حضرتك على يدي عمالك فيأخذها الروح فينطلق الى حضرة القدس فيخر ساجداً وتلك السجدة سجدة قرب وقرع لباب الحق حضرة القبول فيفتح فيرفع رأسه فتقع الاعمال من يده للدهش الذي يحصل له في ذلك التجلي فينادي ما جاء بك فيقول اعمال فلان ابن فلان الذي جعلني سلطانك خليفة عليه قد رفع الى جميع الخراج الذي امرتني بقبضه من بادية الحضرة فيقول الحق قابله بالامام المبين الذي كتبته قبل ان اخلقه فلا يغادر حرفاً واحداً فيقول ارفعوا ازمامه في عليين فيرفع وهذا في سدرة المنتهى واما ان كان في تلك الاعمال مظالم وما لا يليق فلا يفتح لها ابواب السماء ومحل وصولها الفلك الاثير وهنالك يقع الخطاب كما وقع في الاول ثم يؤمر بها فتودع في سجين قال تعالى ان كتاب الفجار لفي سجين وقال ان كتاب الابرار لفي عليين ويقول الحق للروح القدسي في سدرة المنتهى يا عبادي هذه الاعمال رفعتك اليها واحلتك هذا المحل الاسنى انظر اخاك وصاحبك دون السماء فينظر اليه فيعرف منة الله عليه فيشتغل بالمنة عن المشاهدة فيقول الحق قد شغله فضلي عني فيحتجب ولولا هذا ما صح ان يزول من تلك الحضرة ولكن قد جعل الله لكل شئ سبباً [٥٢٥] لتتم الكلمة قال تعالى وكلمته القاها الى مريم وقال اليه يصعد الكلم الطيب والعمل الصالح يرفعه وانتقل اسم الاعمال عندما وصلت الى الروح من المعقولات فاطلق عليها الارواح فكساها سبحانه لما نظر اليها حلة البهاء واقعدها على منبر الجلال ونقل اسمها من الارواح الى الاسرار فهذا معنى قول القائل تزكو الاعمال اي تتطهر وتعلو وتنمو فتنتقل عليها الاسما بانتقالها وهي واحدة في ذاتها]

ترجمه

"اي سيد كريم، حضرت قلبيه و جسميه دن سکا و سندن الله تعالى يه اولان جباياتک کيفيت اصولی اوزرينه اولان تنبيه بزم اوزريمزده تعين ايتدی. حضرت جسميه کلنجه، بو حضرت، ذکر ايتديکمز محسوساتي جبايت ايدر. و آنک اميري خيالدر. و آنک صاحب خراجي حسدر. امدی حواس، اختلاف اضافی اوزره محسوساتي آلوب آنلری صاحب خراج اولان حسه ادا ايدر. آنلری خزانه خياله رفع ايدر. بوراده کندوسنه رفع اولنان شی جنسندن بر اسم اکتساب ايدر. و آنلردن محسوسات اسمی زائل اولوب آنلره متخيلات اسمی ويرييلور. بعده خيال سلطان ذکرک تحتنده کذالك صاحب خراج اولور. آنلری حفز ايدر. بوراده متخيلات اسمی آنلردن مزکوراته ياخود محفوظاته انتقال ايدر. بعده سلطان فکر تحتنده صاحب خراج اولان ذکر آنلری آکا عرض ايدر. آنلری اختبار ايدر و آييرر. و آنلردن

رعيه يه سؤال ايدر. و بونده حق و باطل آراسنی تفريق ايدر. زیرا حسك اغاليط کثيره سی واردر. و مرکورات اسمی آنلردن متفکراته انتقال ايدر. وقتاکه آنلری تدقیق ايدر و کندوسنده غلط [۵۲۶] ایتدیکی شیئ حسه رد ايدر. و آنلردن صحیح اولان شیئ اخز ايدر و آنلر ايله حضرت عقله داخل اولور. فکر، سلطان عقلک تحتنده صاحب خراج اولور.

امدی حضرت عقله واصل و آکا داخل اولدیغی وقت؛ بو عمل سمعدر، بو عمل بصردر، بو عمل لساندر، ديه بونک کافه سنه مستوفی اولنجیه قدر علوم و اعمال مفصله دن کتیردیکی شیئ آکا عرض ايدر. و آنلرک اسمی معقولاته انتقال ايدر. وزیر اولان عقل، آنلری اخذ ايدر. و آنلری روح کلی قدسی یه کتیرر. امدی نفس ناطقه آنک ایچون استزان ایدوب داخل اولور. اللری آراسنده اولان جمع معقولاتی وضع ایدرده آکا دیرکه " سید کریم و خلیفه اوزرینه سلام اولسون. ایشته عمالکک یدی اوزرینده حضرتکک بادیه سندن سکا واصل اولان شی، بودر. " آنلری روح اخذ ایدوب حضرت قدسی یه کیرر. ساجد اوله رق یره قاپانیر و بو سجده، سجده قریدر. و حقک حضرت قبولنکک قاپوسنی چالمقدر. قاپو آجیلیر، باشنی قالدیرر. بو تجلیده آکا حاصل اولان دهشتدن ناشی الندن اعمال دوشر. "نه کتیردک؟" ديه ندا اولنور. "فلان ابن فلانک اعمالیدر که سلطانکک بنی آنک اوزرینه خلیفه قیلدی. بادیه حضرتدن بکا قبض ايله امر ایلدیکک جمع خراجی بکا رفع ایلدی. " دیر. حق دخی "آنی امام مبینه قبول ایدک که آنی خلقدن اول بن آنی یازمش ایدیم. " دیر. حرف واحد اکسیک اولماز. آنک زمامنی علیینه چکینکز بیورر. رفع اولنور و بو سدره المنتهی دهر. ولکن اکر بو عمللرده مظالم و لایق اولمیان شی اولورسه آنلره ابواب سما فتح اولنماز. و آنلرک محل وصولی فلک اثیردر. و اولده واقع اولان کبی بوراده ده خطاب واقع اولور. بعده آنلره امر اولنور ده سجینه تودیع اولنور. [۵۲۷]

حق تعالی بویورر: [ان کتاب الفجار لفی سجين] و ینه بویورر: [ان کتاب الابرار لفی عليين] و حق روح قدسی یه سدره متناهده بویوررکه "ای قولم، ایشته بو عمللر سنی بزه رفع ایتدی و سنی بو محل اسنی یه چیقاردی. قرده شک و ارقداشکه دون السما نظر ایت."

امدی آکا نظر ايدر، کندو اوزرینه اولان احسان الهی پی عارف اولور. بناء علیه مشاهده دن منت ايله مشغول اولور. بویله اولنجه احتجاب ایلر و اکر بو اولمسه ایدی؛ بو حضرتدن زائل اولمق صحیح اولماز ایدی. ولکن الله تعالی کلمه نك تتمی ایچون هر بر شیئ بر سبب قیلدی. حق تعالی [وکلمته القا ها الی مریم] یعنی "کلمه سنی مریمه القا ایلدی. " بویوردی. و [الیه یصعد الکلم الطیب والعمل الصالح یر فعه] یعنی "کلم طیب آکا صعود ايدر و عمل صالح آنی رفع ایلر. " بویوردی. و اسم اعمال روحه وصول عندنده معقولاتدن انتقال ايدر. آکا روح اطلاق اولنور. بناء علیه حق سبحانه و تعالی آنلره نظر ایتدکده حله بهایی اکسا ايدر. و آنلری منبر جلال اوزرینه اوطورد. و اسملرینی ارواحدن اسراره نقل ايدر. ایشته قائلک، اعمالی تزکیه ایدک یعنی تظهور و تعلو و تنمو ایدک قولنک معناسی بودر. امدی آنلرک انتقاللری سببيله اسملر آنلرک اوزرینه انتقال ايدر. حال بوکه آنلر ذاتنده واحدهدر."

شرح

ای سید کریم اولان روح، قلبدن یعنی معنادن و جسمدن یعنی صورتدن سکا و سندن دخی الله تعالی یه اولان بر طاقم حاصلات و واردات واردر. بونلرک اصللری نه کیفیتله واقع اولدیغنه دائر تنبیه و ایقاظ لزومی بزم اوزریمزده متعین اولدی. و آنلری ایضاح ایتمک لازم کلدی. شویله که حضرت جسمیه، اوننجی بابده ذکر اولنان محسوساتی جبایت ايدر. یعنی کوز و قولاق و دیل و بورون و ال کبی حواس ظاهره دن و بطن [۵۲۸] و فرج و ایاق کبی اعضا و جوارحدن صادر اولان اعمالی جمع ايدر. و بو حضرتکک امیری و حاکمی خیالدر. زیرا حواسی سوق و اداره ايدر. و خراجی قبض ایدن دخی حس مشترکدر. بناء علیه حواس ظاهره، صنفلرینک اختلافی اوزره محیطنده کی محسوساتی آلوب آنلری خراجک و ویرکونک قابضی اولان حس مشترک ادا ايدر. مثلا ال بوزی طوتار و آتسه تماس ايدر. برینک صغوقلغنی دیکرینک صجاقلغنی حس مشترک القا ايدر. و حس مشترک دخی آنلری خزانه جیاله رفع ايدر. و بونلر بوراده کندوسنه رفع اولنان مرتبه جنسندن و او مرتبه نك حالنه مناسب بر اسم اکتساب ايدر. و آرتق آنلردن (محسوسات) اسمی زائل اولوب، (متخیلات) اسمی ویریلور. زیرا هر نه زمان بوز و آتش ذکر ایدلسه ال تماس ایتمکسزین آنلرک صوغقلق و سیجاقلقلرینی انسان تخیل ایده بیلیر. بعده خیال، سلطان ذکرک یعنی قوه خافظه نك تحتنده صاحب خراج اولور یعنی قابض جبایات الور و آنلری حفظ ايدر. بو مرتبه ده دخی (متخیلات) اسمی (مرکوراته) یاخود (مخفوظاته) انتقال ايدر. بعده سلطان

فكره تصرفي آلتنده قابض خراج اولان قوه زاکره بو مزکورات ويا محفوظاتي بو قوه مفکريه عرض ايدر. قوه مفکره آنلرک ماهيتلريني تدقيق ايدر. و برر برر تفريق ايلر. و بو تدقيق و تفريق اثناسنده آنلر حقنده حکم صحيح ويره بيلمک ايچون رعيه يه يعنى حواس و اعضايه آنلردن سؤال ايدر. و بعده حق و باطل آراسني تفريق ايدر. زيرا حسک بر چوق تغليطاتي وارد. مثلاً حس بصر کونشي بر قالقان جرمي قدر کورور. بو رؤيتني [۵۲۹] خياله وير. بعده خيال قوه حافظه يه وير. و حافظه ده قوه مفکريه عرض ايدر. و قوه فکريه جرم شمسک بو قدر اولديغي قبول ايدوب درحال حکم ايتمز. تدقيق ايدر و جرم شمسک غايت اوزاق مسافه ده واقع اولديغي و بيوک بر جرمک اوزاقدن کوچوک کورينه جکني تأمل ايدر. و بناءً عليه حس بصرک جسامت شمس حقنده الداندغه حکم ايلر. و (مزکورات) اسمي آرتق (متفکرات) نامنه انتقال ايدر. و قوه فکريه آنلري تدقيق ايدوب کندوسنده غلط واقع اولان شيئ تکذيب ايدرک عائد اولديغي حسه رد ايدر. و آنجق صحيح اولان شيئ قبول ايدر. و صحيح اوله رق آلدغي شيلر ايله عقلک حضورينه کيرر. و فکر، سلطان عقلک تصرفي تحتنده قابض خراج اولور. و فکر النده کي شيلر ايله حضور عقله واصل و آکا داخل اولديغي وقت، "بو سمعک عمليدر. و بو بصرک عمليدر و بو لسانک عمليدر." ديه رک و بالجمله حواس و اعضايک کافه سندن صادر اولان اعمالی بيان ايليه رک، علوم و اعمال مفصله دن کتيرديکي شيلري عقله عرض ايلر. و بو شيلرک اسملري آرتق متفکراتدن (معقولات) اسمنه انتقال ايدر. وزير اولان عقل دخي آنلري آلوب روح کلی قدسي يه کتيرر و روح حقنده کي بيانات بو کتابک برنجي بابنده کچدی.

بعده نفس ناطقه يعنى نفس انساني عقل ايچون روح کلی قدسیدن استيذان ايدوب بعد المساعدة عقل حضوره داخل اولور و اللرنده بولنان جميع معقولاتي روحک اوکنه وضع ايدوب آکا ديرکه "اسلام عليك اي سيد كريم و خليفه اولان روح، ايشته عامللرک الي اوزرنده حضرتکک باديه سي اولان حواس و اعضادن سکا واصل اولان شي، بودر." روح دخي آنلري آلوب کندوسنک مستخلفي اولان حضرت قدسي يه کيرر و ساجد اوله رق يره قاپانير. ايشته بو سجده [واسجد واقرب] آيت کریمه سنده [۵۳۰] بيان بويوريان سجده قيردر. [ولله يسجد من في السموات والارض] آيت کریمه سنده بيان بويوريان سجده عبادت دکدر. زيرا اولکي سجده حضورده و ايکنجي سجده غيابه واقعدر. و حضورده قرب و غيابه ايسه بعد وارد. و حضورده اولان سجده حقک حضرت قبولنک قاپوسني چالمق يعنى حضوره وضع اولنان شيلرک قبولني نياز ايلمکدر. بعده باب قبول آچيلير و خليفه اولان روح دخي باشني قالديرر. بو تجلي قبولده کندوسنه حاصل اولان دهشتدن ناشي الندن اعمال دوشر. زيرا مدهوش اولانده قدرت تصرف قالماز. حضرت قدسیدن "نه کتيردک؟" ديه ندا اولنور. روح دخي "فلان اوغلي فلانک عمللريني کتيردم که سنک قدرت قدسيه ک بني آنک اوزرينه خليفه قيلمش ايدی. آنک حواس و اعضاسندن بکا قبض ايله امر ايله دیکک جميع خراجي و حاصلاتي عامللرم واسطه سيله بکا رفع ايلدی." دير. حق دخي "آني امام مبينه قبول ايدک که آني عالم کثافته اظهاردن مقدم بن آني يازمش ايديم." بويورر. امام مبين حقنده کي ايضاحات برنجي بابده مندرج عبارات مصطلحه بحثنده اعطا ايدلمشدر.

امدی بو عمللر لوح محفوظدن عبارت اولان امام مبينه يازلمش اولان شيلر اولوب حرف واحد اکسيک اولماز. اکر بو عمللر صالح اولورسه حق تعالی "آنک زمامني عليينه چکيکر." بويورر. و بو عمللر بر موجب امر اورايه رفع اولنورکه بو عليين مقامي سدرت المنتهي ددر. و سدره المنتهي عالم صورك نهايت بولديغي بر مقامدر. و آنک فوق عالم صورت دکدر. ولکن اکر بو عمللرده مظلالم و لايق اولميان شيلر بولنورسه، آنلره ابواب سما فتح اولنماز. نته کم آيت کریمه ده بويوريور: [ان الذين كذبوا باياتنا واستكبروا عنها لا تفتح لهم ابواب السماء] و بو کي اعمال غير صالحه نک محل وصولي فلک اثيردر. و فلک اثير عالم طبيعتدر. و يوقاريده بيان [۵۳۱] اولنان خطاب کي بوراده ده خطاب واقع اولور. و بعده بو اعمال بر موجب امر سجينه توديع اولنورلر. نته کم حق تعالی قرآن کریمه [ان کتاب الفجار لفي سجين] و [ان کتاب الابرار لفي عليين] بويورر. و حق تعالی روح قدسي يه سدره منتهاه بويوررکه "اي قولم، ايشته بنم امریمه امثالاً ايشلنمش اولان بو عمللر سني بزه رفع ايتدی و سني بو محل اسني و اعلايه خيقاردی. اخوانکه و رفقاکه يعنى عالم کثافته سنک کي لباس عناصره بورونمش اولان امثال و اقرانکه دون السماء نظر ايت که آنلردن اعمال صالحه صادر اولمديغي ايچون سنک چيقديغک مقامه چيقاماديلر." روح بو امر موجبنه آنلره نظر ايدر. کندي حقنده ابدال بويوريان احسان الهي بي عارف اولور. بناءً عليه بو مشاهده و مخاطبه حالندن، احسان خداي تأمل ايله مشغول اولور. و بو مشغوليت ايله مشاهده دن حجاب دوشر. و اکر بو حجاب اولمسه ايدی؛ روحک بو حضرت قدسیدن زائل اولماسي صحيح

اولماز ایدی. یعنی حضوردن انفکاک می ممکن اولماز ایدی. ولكن الله تعالى كلمه نك تتمی ایچون هر بر شیئه بر سبب قیلدی.

معلوم اولسون که هر بر صورت متعینه معناسندن طولای نقش ایدلمش اولان بر کلمه در. و صور متعینه نك من الازل الى الابد نهایی یوقدر. نته کم حق تعالی بویور: [لو كان البحر مداما لكلمات ربی لنفد البحر قبل ان تنفد كلمات ربی] یعنی "بحر محیط ریمك کلماتی تحریر ایچون مرکب اولسه، ریمك کلماتی بیتزدن اول بحر محیط بیتز ایدی." صورت انسانیه بو صورت متعینه آراسنده اکلدر. و ظاهرده آکا تکلیفات الهیه واقع اولمسی باطنده تکوین صور ایچوندر. بناءً علیه حضرت قدسیده مدهوش اولان روحك عالم حسه رجوعی و حضرت قدسندن احتجایی لازمدرکه آنك صورت متعینه سنك فسادینه یعنی اجل مسماسنه قدر، کندوسندن ظهوری مقدر اولان اعمال صالحه ویا طالحه صدور ایتسون و بو صورتلده او کلمه وجود تتمم ایلسون و وجود انسانی یه [۵۳۲] کلمه تعبیر اولنمه سنك دلیلی حق تعالینك [و كلمته القاها لی مریم] قول شریفدر. زیرا حق تعالی حرصتلی وجود عیسایه کلمه تعبیر بویورمشدر. و اعماله کلمه تعبیرینك دلیلی دخی [اليه يصعد الكلم الطيب والعمل الصالح يرفعه] آیت کریمه سیدر. زیرا کلمات طیبه دن اولان (لا اله الا الله) عمل لساندر. و بو کلمات حضرت قدسه صعود ایدر. و بو عمل صالحه مقارن اولورسه، او عمل صالح آنی علینه رفع ایلر. و اسم اعمال روحه وصول عندنده معقولاتدن انتقال ایدر. آرتق آکا روح اطلاق اولنور. و ارواح مجردة حالنده اولان او اعماله حق تعالی حضرتلری نظر ایتدکده آنلره حلّه بهایی یعنی برر صور جمیله یی اکسا ایدر. و آنلری منبر جلال اوزرینه اقعاد ایلر. و اسملری ده ارواحدن اسراره نقل ایدر. و ظاهرده واقع اولان تکلیفات الهیه اوزرینه باطنده تکوین صور بو وجه ايله اولور. و حوری و غلمان و اشجار و انهار و قصور جنان، کوزلر کورمدك و قولاقلر ایشتمدك و قلب بشره خطور ایتمدك بر حالده اوله رق عالم اسرارده بو صورتله متعین اولور. و کذا بونك عكس اوله رق حیات و عقارب و زقوم و زبانیه و نار کبی صورتلر دخی اعمال طالحه دن پیدا اولور.

مثنوی

هر خیالی کو کند در دل وطن ** روز محشر صورتی خواهد شدن
سیرتی کان بر وجودت غالبست ** هم بدان تصویر حشرت واجبست
روز محشر هر عرض را صور توست ** صورت هریک عرض را نوبتست
چون زدست زخم بر مظلوم رست ** آن درختی کشت از زقوم رست
این سخنها چومار و کژ دمت ** مار و کژدم کشت می گیرد دمت [۵۳۳]

ترجمه

کوکله یرلشن هر بر خیال، روز محشرده بر صورت اوله جقدر. سنك وجودیکه غالب اولان بر سیرتك صورتيله سنك حشرک ایجاب ایدر. روز محشرده هر عرضك بر صورتی واردر. هر بر عرضك صورتتك نوبتی واردر. سنك الکدن بر مظلومه جفا ایریشدیکی وقت، او زقوم جنسندن یتشن بر اغاچ اولور. سنك بو ییلان و عقرب کبی سوزلرک، ییلان و عقرب اولوب سنك نفسکی قطع ایدر. ایشته اعمالی تزکیه ایدك یعنی تطهر ایدك و یوکسلک و تنمو ایدك، قولنك معناسی بودر. و بو قول زوالی غافل انسانلره بیوک بر نصیحتدر.

امدی عمللر مرتبه دن مرتبه یه انتقال ایتدکلری ایچون، بو مرتبه لرك اسملریله موسوم اولور. یعنی یوقاریده ایضاح اولندیگی اوزره آنلره (محسوسات)، (متخیلات)، (مزکورات ویا محفوظات)، (متفکرات)، (معقولات)، (ارواح) و (اسرار) تسمیه اولنور. حال بوکه او عمللر ذاتنده بر شیدر. مثلاً کوز بر صورتی کورور. بو رؤیت محسوساتدن اسرار مرتبه سنه وارنجیه قدر، حد ذاتنده عمل بصردن باشقه بر شی دکلدر. اختلاف اسماء آنجق مرتبه نك اختلافیندن منبعثدر.

متن

[فانظر ما اشرف حركة العبد في الطاعة وهناك يجتمع الظاهر والباطن والشريعة والحقيقة وعمل الجوارح وعمل القلوب اعني في حضرة العقل واما اعمالك السيئات فانها تفتقر من الصالحات في خزنة الخيال ومن العالم العلوي في فلك الاثير فعليك ايها السيد بهذه الاعمال التي تخترق الموات العلي واما العلوم فليست من الاعمال التي ذكرناها [۵۳۴] فان العلوم بحيث معلوماتها فاذا صعدت المعارف وقفت كل معرفة بمعرفها فاجعل علمك بالله يكون علمك مقدساً منزهاً عن النقائص والله الحمد والله در القائل
ظهرت لمن ابقيت بعد فئانه ** فكان بلا كون لانك كنته]

ترجمه

"امدی عبدك طاعتده حرکتی نه اشرف اولدیغنه نظر ایت و بوراده ظاهر و باطن و شریعت و حقیقت و عمل جوارح و عمل قلوب یعنی حضرت عقلده کی عمل اجتماع ایدر. و سنك عمل سیناتکه کلنجه، آنلر خزانه خیالده صالحاتدن افتراق ایدر. و عالم علویدن فلک اثردهدر. ای سید سماوات علایی خرق ایدن بو عمللری اوزریکه لازم قیل. و علومه کلنجه، بزم ذکر ایتدیكمز عمللردن دکلدر. زیرا علوم معلوماتی حیثیتیهدر. امدی معارف صعود ایلدیکی و هر بر معرفت واقف اولدیغی وقت کندی معروفی ایلدهدر. بناءً علیه علمکی بالله قیل که علمك نقائصدن مقدس و منزله اولسون و لله الحمد. و سویلین الله ایچون کوزل سویله مشدر:

باقی قیلدیغك کیمسه نك فنا سندن صکره، سن ظاهر اولدك؛ امدی او کیمسه بلا وجود اولدی زیرا سن، او اولدك."

شرح

یعنی یوقاریده کی ایضاحاتدن مستبان اولدیغی اوزره عبدك اوامر الهی یه امتثال و نواهییدن اجتناب ایتمه سی صورتیه طاعت دائره سنده حرکتی نه قدر اشرف بر شی اولدیغنه نظر ایت. و آنک درجه شرافتنی تأمل ایل و بو طاعتده ظاهر و باطن و شریعت و حقیقت [۵۳۵] و اعضا لرك عملی و قلبك یعنی حضرت عقلك عملی هپ سنده اجتماع ایدر. زیرا طاعتکده موافقت شریعت و سلامت ظاهر و صفای باطن حسبیه حقیقته اتصال اولدیغی کبی درست اولان عمل جوارح عمل قلوب ایل و متحد اولور.

و سنك فنا عمللریکه کلنجه، آنلر خزانه خیاله قدر کیده بیلوب اوراده اعمال صالحه دن آیریلر. و آنلرك صور قبیحه لری، عالم علویدن فلک اثردهدر. و فلک اثر ارضی محیط اولان هوای نسیمینک نهایت بولدیغی طبقه اولوب عالم طبیعتدر. بناءً علیه اعمال سیئه بو طبقه یی خرق ایدوب سماوات علایه جیقاماز. بانء علیه ای سید اولان روح سماوات علایی خرق ایدوب سدره منتهایه صعود ایدن بو اعمال صالحه یی اوزریکه لازم قیل. علومه کلنجه بو علوم بزم ذکر ایتدیكمز عمللرك جنسندن دکلدر. زیرا علوم، تعلق ایلدیکی معلوماتك حالنه تابعدر. اگر معلوم شریف ایسه، او علم دخی شریفدر. و اگر خسیس ایسه، علم ده خسیسدر. بناءً علیه معارف صعود ایلدیکی و هر بر معرفت توقف ایلدیکی وقت، کندی معروفیهدر. یعنی معروفی نزدینه قدر چیقار. و معروفی نزدنکده توقف ایدر. بویله اولنجه علمکی الله تعالی حضرتلرینک ذات شریفنه و صفات و اسماسنه و افعالنه محتص قیل که علمك نقائصدن مقدس و منزله اولسون. و شرافتده بالجمله علومه تفوق ایله سون. و حضرت شیخ اکبر رضی الله عنه افندمك جمله نك صوکنده (و لله الحمد) بویورمسی کندی علملرینک بالله اولدیغی بیاندر.

معلوم اولسون که علم ایکیدر. بریسی علم حقیقت، دیکری علم خیالدر. علم حقیقت انبیانک و آنلرك وارثلری اولان اولیانک تعلیم بویورقلری علمدرکه حقیقت ایل خیال بینی جامعدر. بو علمی تحصیل ایدنلر، حقیقت وجود ایل خیال آراسنده کی روابطی عارف اولدقلری ایچون حیرته دوشرلر. بو حیرت، حیرت محمودهدر. زیرا علم حقیقی نتجه سیدر. آنک ایچون صلی الله عنه و سلم افندم (رب زدنی فیک تحیراً) یعنی "یا رب سنده بنم تحیری می تزیید ایل". بویوردی. [۵۳۶]

علم خیال دخی فلاسفه ایل اهل فنك متوغل اولدقلری علوم طبیعیهدر. بو طائفه انبیا و اولیانک تعلیماتنه التفات ایتمیوب مادیاتن تدقیقی ایل حقیقت وجودی ادراکه سعی ایدرلر. حال بوکه ماده و ماده دن متشکل اولان صور مختلفه هپ خیالاتدن عبارتدر. بو خیالات ایسه وجود حقیقینک ظلال اسماسندن باشقه بر شی دکلدر. و جیالاته مستغرق اولان کیمسه لر بر خیالی براقوب دیکرینه یاپیشمق صورتیه عمر عزیزلرینی افنا ایدرلر. و اصلاً طوغری یولی بولامایوب حیرته دوشرلر. آنلرك بو حیرتی، حیرت مزموهدر. چونکه خیالك ویردیکی بر عملک نتیجه سیدر. و بو علم عین جهلدر. زیرا بحسب الشؤنات تجلیات دائمه دن عبارت اولان امر الهینک نهایتی یوقدرکه بر غایه ده توقف ممکن اولابیلرین. حقیقت حال بویله ایکن اهل جیال بر غایه یه وصول ایچون صرف غیرت ایدرلر. بونك محال اولدیغی بیلملر. کندیرلرینک مسلکرینه تعریض اولنسه، تهجیل ایدرلر.

امدی علم حقیقتك سالکری دیریدر. نته کم حدیث شریفده (من صار بالعلم حیاً لم یمت ابداً) یعنی "علم ایله دیری اولان کیمسه ابدا اولمز." بویوریلور. زیرا آنلرك معلوملری حقیقت وجود اولان حقد. و حق تعالی حیدر. بناءً علیه بو عالملر معلوملری اولان حی دائم ایله باقیدر. و علم خیال اریابنک معلومی فانی اولان

مادیاتدر. بناءً عليه آنلرده فانی اولان معلوملری ایله فانیدر. ایشته بو معنایه بناءً آتیده کی بیٹی سویلین نه کوزل سویله مشدر.

"ای حی دائم اولان رب متعال، باقی قیلدیغک کیمسه نك فناسندن صکره، سن ظاهر اولدک. بویله اولنجه او کیمسه بلا وجود اولدی، چونکه سن او کیمسه اولدک."

زیرا کندوسنده علم حقیقت حاصل اولان کیمسه، بتون وارلقلری، حقک وارلغی کورور و وجودات اضافیه پی وجود حقیقی حقک بحسب الاسماء تعینندن عبارت بیلیر. و کندو [۵۳۷] وجودی دخی بو وجودات اضافیه آراسنده بر مظهر الهی اولوب وجود حقدن غیری اولمدیغی زوقاً عارف اولور. بو علم زوقیده استغراقی حسیله کندوسنک وجود موهومی نفی ایدر. بونفی وجوددن صکره آنده وجود حقیقی حق ظاهر اولور و بانتجه او کیمسه بلا وجود اولور. و بلا وجود اولنجه کندوسنک تصرفات وهمیه سی قالماز. آرتق آنک مظهرنده متصرف اولان وجود حقیقی حق اولور. نته کم حدیث قدسیده (لا یزال عبدی یتقرب الی بالنوافل حتی اذا احبه فاذا احببت کنت له سمعاً وبصراً و لساناً و یداً فبی یسمع و بی یبصر و بی یتکلم و بی یبطش...الخ) یعنی "عبدم بن آنی سونجیه قدر نوافل ایله بکا تقریدن زائل اولماز؛ وقتاکه بن آنی سورم آنک سمع و بصری و لسانی و یدی اولورم، بناءً علیه بنمله ایشیدر، بنمله کورور، بنمله سویلر و بنم ایله طوتار...الخ" بویوریلور.

الباب الثاني عشر في السفراء والرسل المتوجهين الى الثائرين في مدينة البدن متن

[اعلم ايها السيد الكريم ان الحكمة قد اعطت عند من غلب عقله على شهوته من الملوك انه لا يوجه رسولاً الى عدو من اعدائه الا اذا فطنة وذكاء وشجاعة ووفاء وصدق وديانة وامانة وعلم بالحجه ومواقع الكلام فان الرسول دليل على مرسله ومنزلة فان كان هذه الاوصاف علم ان مرسله بهذه المثابة واعلى فانه لولا علم من ارسله وعقله لما ميز هذا الرسول من غيره وان كان بضد ما وصفنا كاذباً خائفاً كثير الهوس سخيلاً علم ان الذي ارسله اسخف منه فاذا تقرر هذا فليكن رسلك ايها السيد الكريم الى الهوى الملك المطاع الثاء لمدينتك التوفيق والهدى والفكر والاعتبار والتدبر [۵۳۸] والثبات والقصد والحزم والا ستبصار والتذكر والخوف والرجاء والانصاف وما شاكل هذه الاوصاف فهذا ينبغي ان تكون رسلك فافلح وريح وعظم ملك كانت رسله هؤلاء الى اعدائه فانه يعلم على الضرورة انهم يقمعون عدوه بالحجة القاطعة وربما اسلم ويرجع الهوى الذي كان يقصد الشر يقصد الخير ويكفي مؤنة المقابلة والمقاتلة فان تقدمت رسل الهوى الذي هو الثائر عليك والساعي في فساد ملكك فلا تغلظ عليهم فان اهانة الرسل من عدم السياسة ورسله الحرص والكذب والخيانة والغدر والجبن والبخل والجهل والشر والعي والبلادة وما شاكل هذه الصفات الذمحية فمن جاء منهم اليك فلا تنفر عنهم ابتداء ولا تنهرهم وقل لهم قولاً كريماً فانك تأخذ باسماعهم وبابصارهم واقعد على سريرك اي سرير ملكك واخل لهم مجلسك وامر وزيرك العقل يترجم لهم عنك فانه سؤس]

اون ايكنجی باب مدینه بدنده مفسدلره متوجه اولان سفراء و رسل بیانندهدر ترجمه

"ای سید کریم معلومک اولسون که محقق حکمت، ملوکدن عقلی شهوته غالب اولان کیمسه عندنده دشمنلرندن بر دشمنه آنجق فطنت و ذکا و شجاعت و وفا و صدق و دیانت و امانت و حجت ایله علم و مواقع کلم صاحبی اولان بر ایلچی توجیه ایتیمسنی اعطا ایتدی. زیرا ایلچی مرسلنه و آنک منزلتنه دلیلدی. امدی اکر بو اوصاف اوزره اولورسه، محقق آنک مرسلی بو مثابهده و دها یوکسک اولدیغی بیلینر. چونکه آنی ارسال ایدن کیمسه [۵۳۹] بیلیمسه ایدی و آنی تعقل ایتیمسه ایدی؛ بو ایلچی پی باشقه لرندن تمیز ایتیمز ایدی. و اکر بزم وصف ایتدی کمزک ضدی اوله رق کازب و خائن و کثیرالهوس، سخیف اولورسه محقق آنی ارسال ایدن آندن اسخفدر.

امدی بو تقرر ایدنجه، ای سید کریم سن مدینهک ایچون مفسد اولان ملک مطاع هوایه رسوللریکی توفیق و هدی و فکر و اعتبار و تدبر و ثبات و قصد و حزم و استبصار و تزکر و خوف و رجا و انصاف و بو اوصافک ممائلی قیل. ایشته رسوللریکی بویه یایمهک لایق اولور. دشمنلرینه رسوللرینی بنلری یاپان ملک فلاح بولور. و کار ایدر. و معظم اولور. زیرا او، بیلیرکه ضرورته آنلر دشمنی حجت قاطعه ایله قمع ایدرلر و اکثریا شره قصد ایدن هوی، تسلیم اولوب رجوع ایدرک، خیره قصد ایلر. و مقابله و مقاتله مؤننه کفایت ایدر. اگر سنک اوزریکه مفسد و ملککک فسادینه ساعی اولان هوانک رسوللری سکا کلیرسه، آنلره غلظت ایتمه. زیرا رسوللره اهانت، عدم سیاستدندر. و حرص و کذب و خیانت و غدر و جبن و بخل و جهل و شر و عجز و بلادیت و بو صفات زمیمهک ممائلی اولان رسوللردن بری سکا کلیرسه، آنلردن ابتدا نفرت ایتمه و آنلری قوغمه. و آنلره قول کریم ایله سویله. سن آنلرک سمعلرینی و بصرلرینی اخز ایدرک. سریریکه یعنی سریر ملککه اوطور و آنلر ایچون مجلسکی خالی قیل. وزیرک اولان عقله امر ایت. آنلره سندن مترجم اولسون. زیرا او سؤسدر."

شرح

بو اون ایکنجی باب بدن شهرنده مفسدله منسوب و متوجه اولان سفیرلر و رسوللر بیانندهدر. [۵۴۰] ای سید کریم اولان روح، حکومت ظاهرده ملوکدن هانکیسنک عقلی شهوت نفسانیه سنه غالب اولدی ایسه، حکمت او کیمنهک دشمنلردن بر دشمنه آنجق فطین و ذکی و شجیع و وفاکار و صادق و متدین و امین و احتجاجه صالح عالم و مؤثر سوز صاحبی اولان بر ایلچی کوندورمسی اعطا و ایجاب ایتدی. زیرا ایش کورهبلهکک اولان ایلچی آنجق بو صفتلری حائز اولان ایلچیدر. و حکمت آنجق بو وصفلری حائز اولان کیمنهکک ایلچی اوله رق کوندورلمسی اقتضا ایدر. و ایلچی کوندورمسی کوندورن کیمنهکک حالنه و آنک مرتبه سنه دلیلدر. و ایلچی بو تعداد اولنان وصفلرده اولورسه، هیچ شبهه یوقدرکه آنی کوندورن کیمنهکک بو مثابهده و آندن یوکسک اولدیغی بیلینور. چونکه آنی کوندورن کیمنهکک بو اوصافک نه دیمک اولدیغی حالاً و ذوقاً بیلمه سه ایدی و بو اوصافی تعقل ایتمه ایدی؛ بو ایلچی پی بر جوق آدمکک آراسندن تفریق و تمیز ایتمز ایدی. و اگر کوندوریلن ایلچی بزم وصف ایتدیکمکک ضدی اوله رق کازب و خائن و هوسات نفسانیه سنه مبتلا و عقلسز اولورسه، هیچ شبهه یوق که آنی کوندورن کیمنهکک آندن ده عقلسزدر.

ایشته بو سوبلیدیکمکک معنا تقرر ایدینجه ای سید کریم اولان روح، مدینه جسمکه افساد ایدیجی اولان، ملک مطاع هوایه ایلچیلریکی اوصاف حسنه صاحبلی اولان توفیق و هدی و فکر و اعتبار و تدبر و ثبات و قصد و حزم و استبصار و تذکر و خوف و رجا و انصاف و بو اوصافک ممائلی یاپ. (توفیق) بر امرده موفقیت، (هدی) طوغری یولی کوسترمک، (فکر) بر امرک نفع و ضررینی دوشونمک، (اعتبار) عبرت آلمق، (تدبر) تفکر ایله سلوکی و حرکتی اختیار ایتمک، (ثبات) امر معقولده بر قرار اولمق، (قصد) نیت ایدیلن خصوصکک اجراسنه توجه ایتمک، (حزم) ایشنده بصیرت و رشد ایله حرکت ایتمک، (استبصار) امرده وضوح طلب ایتمک، [۵۴۱] (تزکر) بر امری تکرار بتکرار نظر عقلدن کچیرمک، (خوف) ضرر و تهلکه پی تأمل، (رجا) فائده و نجات امید ایتمک، (انصاف) امرده افراط و تفریطیکک وسطنی اختیار ایتمکدرکه عدل و اعتدالدر.

ای روح، اقلیم جسمده بر حکمدار قوی و مطاع اولان هوایه کوندورهکک ایلچیلری بویه صفتلردن یایمهکک لایق و مناسب اولور. و دشمنلرینه بو کی اوصافی ایلچی اوله رق کوندورن ملک ذاتنده و اداره سنده فلاح بولور. و ملکنه ضرر طریانندن وارسته قالمغله کار ایدر. و تبعه سی و دشمنلری عندنده تعظیم و حرمته سزا اولور. زیرا او حکمدار بیلیرکه ضرورته هر هانکی بر دشمنک تجاوزی حالنده بو ایلچیلر او دشمنه اقامه ایده جکلی حجت قاطعه و دلیل واضح ایله آنک تجاوزینی منع ایدرلر. و اکثریا ملک وجودده ایشی، کوچی شره قصد ایتمکدن عبارت اولان هوی، او مقنع دلیلی قبول و تسلیم ایدوب، شره توجهدن رجوع ایدرده خیره قصد ایلر. و بو رجوعی سببیه سنک سائر تجاوز ایدن دشمنلریکه مقابله و مقاتله کده یاردم ایدر. و اگر سکا قارشلی مفسد و ملککک فسادینی ساعی اولان ملک مطاع هوانک، هر بری حکمدارلری کی مفسد اولان ایلچیلری سکا کلیرسه، صاقین آنلره قارشلی غلیظ معامله ایتمه. زیرا ایلچیلره اهانت اصول سیاست و ادارهیه عدم وقوفدن نشأت ایدر. نته کم (ایلچی یه زوال یوقدر). ضرب مثلی مشهوردر. مثلاً هوی جانبندن سکا حرص و کذب و خیانت و غدر و جبن و بخل و جهل و شر و عجز و بلادیت کی صفات ذمیمه دن بر ایلچی کله جک اولورسه، همان نفرت ایدوب آنلری حضورکدن قوغمه و آنلره کوزل معامله ایدوب قول لین ایله سوز سویله. سن بو سایه ده آنلرک سمعلرینی و

بصرلرینی اخذ ایدرسک، یعنی آنلر سنک سوزلریکه قیمت ویروب دیکله مکه میل ایدرلر. و کوزلرینی سکا دیکرلر. طورک باقالم بو کوزل شیلر سویلیور، دیکله لم، دیرلر. [۵۴۲]

بو کبی ایلچیلر کلنجه سن ملک وجودده کی تختکه اوطور. مجلسکده آنجق وزیرک اولان عقلی براقوب سائرلرینی طشاری چیقار. و عقله امر ایت که سنک سوزلریکی آنلره نقل ایتسون و سکا قارشى ترجمانلق وظیفه سنی یاپسون. زیرا عقل، زیاده سیله سؤس و اداره یه و سیاسته واقفدر. یعنی ای روح ملک وجودده سنک تختک قلبدر. مثله حرض ایلچیسى کلدیکی وقت قلبی سائر خواطردن خالی قیل. قلبکده وزیرک اولان عقلی و ایلچی اولان حرصی ابقا ایت. و عقل واسطه سیله حرصک القآئنی دیکله.

متن

[فان کان الحرص من جملة الرسل وتکلم فانه لا یتکلم الا بحقیقة فیقول لك ان هذا الملك المطاع الذى اسمه الهوى قد ارسلنا اليك لتدخل تحت سلطانه والا فلتاذن بحرب وقد امرک ان تحرص على جمع الاموال والادخار ومخالفة ما جاءت به الشريعة فتقول له ايها الرسول مكانتك عندنا عظيمة و منزلتك كريمة فانه اذا سمع هذا منك سر به فانه لا يسمع مثل هذا من سلطانه ولكن ايها الرسول انظر هذا بفعلك وانصف من نفسك ما تقول في الله هو ربنا ام لا فيقول نعم هو ربنا فتقول له ايها الرسول هذه الدار ای الدنيا التي نحن فيها انحن راحلون عنها ام لا فيقول بلى راحلون عنها فتقول له انقلابنا ورجعتنا الى الله ام الى غيره فيقول لك الى الله فتقول بماذا وصف من خالف شرعه ودينه فيقول بالشقاء فتقول له و من اطاعه فيقول بالسعادة فتقول له وهل يغني عنك احد من الله شيئاً فيقول لا فتقول له انت ايها الحرص رسول مرسل هذا الهوى تعلم اني ادعو الى ما فيه مرضاة الله هبك تحرص على طلب المال هل يصح لك الا ما كتب لك ولو لم تحرص فيقول نعم فتقول له حقيقتك [۵۴۳] باقية ايها الحرص ولكن اصرفه الى الطاعة و مرضاة الرب واحرص عليها تسعد بها ومتاع قليل و مع قلتها فانية والدار الاخرة خير واکبر وانت حرص هنا وحرص هنا ما انتقص لك منزلتك فيقول نعم فيسلم ويتوجه الحرص على طريق العلم والدين فيقوى ملكك ويضعف ملك الهوى وهكذا تفعل مع كل رسول منهم مثل الخيانة والكذب والفجور الى اخرها ولولا التطويل لذكرنا كيف تقام الحجج على كل رسول منهم بما تقتضيه منزلته حتى يسلم الكل فان الاسلام هو الاصل فيرجعون الى اصولهم بخلاف رسلك فانهم لا يرتدون ابداً عليك وغايتهم ان لا يقبل الهوى كلامهم فينصر فون خائبين فاعرف هذه الحقائق وقد بينت لك كيف تكلم ارسال عدوك ومن ذلك الواحد يستدل على ما بقي ولهذا ترى المريدين اليوم تقل فلاحهم بعدم محاصرة مثل هذا المجلس وانما هم يغفلون القول على هولاء لاء الارسال من غير سياسة فلماذا تراه له دخول في طريق الخير وليس له ثبوت و يسخر منه الشيطان وهنا حقائق متسعت لا ينحصر بابها فتركنا الخوض فيها مخافة ان ينخرق عليها ما يخرجنا عن مقصودنا من الاختصار وهذا القدر كاف فاستعمله ترشداً ان شاء الله]

ترجمه

"امدی اکر حرص رسل جمله سندن اولوب تکلم ایدرسه، او آنجق کندی حقیقتی ایله سویلر. بناءً علیه سکا دیرکه اسمی هوی اولان بو ملک مطاع کندی قوتی تحتنه داخل اولماک ایچون بزى سکا کوندردی. عکس حالده اعلان حرب ایت. و جمع اموال و ادخاره حریص اولماکی و شریعتک کتیردیکی شیئیه مخالفتی سکا امر ایتدی. سن آکا [۵۴۴] دیرسک که " ای رسول، بزم عندمدزده سنک مکانتک عظیم و منزلتک کریمدر. " زیرا او سندن بونی ایشتیدیکی وقت، مسرور اولور. چونکه کندی سلطانندن بونک مثلنی دیکله مدی. "ولکن ای رسول، عقلک ایله بوکا نظر ایت، و نفسکدن انصاف ایله الله حقنده نه دیرسک؟ او، بزم ریمزمیدر؟ یوقسه دکلمیدر؟" "اوت، ریمزدر. " دیر. سن دیرسک که "ای رسول، بو ایچنده بولندیغمز داردن یعنی دار دنیادن رحلت ایدرمیز؟ یوقسه ایتمز میز؟" دیر که " بز آندن رحلت ایدرز. " سن دیرسک که "بزم انقلابمز و رجعتمز اللهه میدر؟ یوقسه آنک غیرینه میدر؟" سکا "اللهه در. " دیر. سن دیرسک که "الله تعالی شرعنه و دیننه مخالف اولان کیمسه بی نه ایله وصف ایلدی؟" "شقاء ایله. " دیر. سن آکا دیرسک که "یا کندوسنه اطاعت ایدنی؟" "سعادت ایله. " دیر. آکا دیرسک که "سنی اللهدن بر شی مستغنی قیلارمی؟" "خیر. " دیر. سن دیرسک که "ای حرص، سن بو هوانک بر رسول مرسولیسک. بیل که بن سنی کندوسنده اللهن رضاسی اولان شیئیه دعوت ایدرم. فرض ایت که طلب ماله حریص اولدک و اولمدک، سنک ایچون

مکتوب اولان شیئک غیری ثابت اولورمی؟ "اوت." دیر. سن دیرسک که "ای حرص سنک حقیقتک باقیدر. ولکن انی طاعته و مرضاة ربه صرف ایت. و آنلره حریص اول که او سببلرله سعید اوله سک. و متاع قلیلدر. و قلت ایلره برابر فانیدر. و دار آخرت خیرلی و اکبردر. و سن بوراده ده حرصسک؛ اوراده ده حرصسک، سنک منزلتکه نقصان کلمز." "اوت." دیر. و انقیاد ایدر. و حرص طریق علمه و دینه توجه ایدر. بناءً علیه ملک تقوی ایدر. و ملک هوی ضعیف اولور. و آنلردن خیانت و کذب و فجور... الخ آخره، هر بر رسول ایلره بویله یاپ. و اگر اوزاماسه آنلردن هر بر رسوله کندی منزلتنک مقتضاسی اولان شیلره هپسی تسلیم اولنجیه قدر، حجتلری نصل اقامه ایده جککی ذکر ایدردک. زیرا اسلام اصلدر. آنلر سنک رسوللریک خلافتنه اوله رق [۵۴۵] کندی اصللرینه رجوع ایدرلر. زیرا سنک رسوللرک ابداء علیه که ارتداد ایتمز لر و آنلرک غایتی هوانک آنلرک کلاملرینی قبول ایتمامسیدر. بناءً علیه آنلر خائبن اوله رق دونرلر.

امدی بو حقایقی عارف اول. و بن سکا دشمنک رسوللریله کیفیت تکلمی بیان ایتدم. و بو بردن مابقیه استدلال ایدرسک. و ایشته بونک ایچون ایوم مریدلرک فلاحلری آز اولدیغنی کورورسک. بو مجلس مثلنک عدم محاضره سندن ناشیدر. و آنلر آنجق سوزی بو رسوللر اوزرینه من غیر سیاسته غلیظ قیلارلر. ایشته بوندن ناشی، سن آنک ایچون طریق خیره دخول کورورسک. حال بوکه آنک ایچون ثبوت یوقدر. و شیطان آنکه اکلنیر. و بوراده حقایق متسعه واردرکه آنلرک بیانی انحصار قبول ایتمز. بناءً علیه اختصار جنسندن اولان مقصودمزدن بزی اخراج ایده جک شی بزه منخرق اولور قوروسیه آنلره دالماغی ترک ایتدک. و بو قدر کافیدر. بناءً علیه انی استعمال ایت. ان شاء الله رشادت بولورسک."

شرح

یعنی حرص هوانک رسوللری جمله سندن اوله رق کلوب تکلم ایدرسه، او آنجق حقیقتی ایلره سویلر. زیرا هر شیئک بر حقیقتی ثابتدر. و هر بر شی حقیقتنک خلافتنه قول ویا فعل اظهار ایده مز. بناءً علیه حرص دخی سوزه باشلارسه، آنجق حقیقتنه لایق و مناسب اولان معنایی اظهار ایدرده سکا دیرکه ملک وجودده هوی دینیلن ملک مطاع کندی قوتی و سلطنتی تحتنه داخل اولماک ایچون بنی سکا ایلچی اوله رق کوندردی. و جمع امواله و اموالی ادخاره حریص اولماکی و زکاة و صدقه، انفاق عیال کبی شریعتک کتیردیکی شیء مخالفت ایتمه کی سکا امر ایتدی. اگر سن بو امری قبول [۵۴۶] ایتمزسه ک آکا قارشى اعلان حرب ایت. سن آنک بو سوزلرینه مقابل حدت ایتمیوب سکونتله دیرسک که "ای ایلچی بزم عندمзде سنک مرتبه ک عظیم و قدرک کریمدر." او صفت حرص سندن بو ملایم سوزلری ایشیتدیکی وقت، خشونت اصلیه سی ساکن و مسرور اولور. چونکه کندی سلطانی اولان هوادان بویله بر سوز ایشیتمه مشدر. زیرا هوی، صفت حرصی آو کوپکی کبی قوللانیر. سن سوزیکه دوام ایلره آکا درسک که "ای رسول، عقلک ایلره شوکا نظر ایت و نظر ایتدیکیک شیئده نفسکدن عدالت و انصاف ایلره که الله حقنده نه دیرسک؟ او بزم ریمزمیدر؟ یوقسه دکلمیدر؟" حرص، انصاف ایدوب "اوت ریمزدر." دیر. و سن ینه آکا دیرسک که "ای ایلچی اولان حرص بو ایچنده بولندیغمز داردن یعنی دار دنیادن رحلت ایدرمیز؟ یوقسه ایتمزیمیز؟" بز آندن رحلت ایدرز. "دیه جواب ویرر. ینه آکا دیرسک که "بزم انقلابمز و رجعتمز الله میدر؟ یوقسه آنک غیرینه میدر؟" سکا "اللهدر." دیه جواب ویرر. تکرار سن آکا دیرسک که "الله تعالی شرعنه و دیننه مخالفت اولان کیمسه یی نه ایلره وصف ایلدی؟" "شکاوت ایلره." دیر. سن ینه آکا دیرسک که "یا اطاعت ایدنی؟" "سعادت ایلره." دیر. سن آکا دیرسک که "سنی اللهدن بر شی مستغنی قیلارمی؟" "خیر، قیلماز، بن آکا محتاجم." دیر. سن دیرسک که "ای ایلچی اولان حرص سن هوا طرفندن کوندرلمش بر رسولسک و هوانک حقیقتی امر الهی یه مخالفت اولدیغندن سنی ده بو ایشه مأمور ایتدی. حال بوکه بن سنی اللهک راضی اولدیغی شیئ ده دعوت ایدرم. فرض ایت که طلب ماله حریص اولدک و یا خود اولمک، سنک ایچون ازلده مکتوب اولان شیدن زیاده سی ثابت اولورمی؟" حرص [۵۴۷] "اوت، اولماز." دیر. سن تکرار دیرسک که "ای حرص، سنک حقیقتک باقی و ثابتدر. اصلاً تبدل ایتمز. ولکن او حقیقتکی طاعته و ربک رضاسی اولان خصوصاته توجیه ایت. و سبب سعادتک اولاجق شیلره حریص اول و متاع دنیا آذر و آزلغیله برابر ثباتی یوقدر؛ فانیدر. فرض ایت که میلیونلرجه آلتون جمع ایتدک صوگک اولوم و یا شادیغک زمانلرده کی نفقه ک دخی بر قاچ لقمه دن عبارت دکلمی؟ بونلری جمع ایچون چکدییک تعب و مشقت نیه یارار؟ و دار آخرت خیرلی و اکبردر. چونکه دار بقادر و آنده کی تجلیات جمالیه دار دنیاده کی کبی محدود اولمایوب نامتناهیدر و سن بوراده ده حرصسک؛ اوراده ده حرصسک یعنی سن دنیانک مزحرفاتی جمعه ساعی اولدیغک وقت دخی سکا حرص دیرلر و ثواب احروی یه ساع اولدیغک وقت دخی، سکا ینه حرص دیرلر، اسمک و حقیقتک اصلاً تبدل ایتمز. بناءً علیه سنک قدریکه نقصان کلمز." حرص،

بو خطاباتى ايشتديكى وقت، "اوت، ديدكرك طوغريدير." دير. انقياد ايدرك طريق علمه و دينه توجده ايدر. بو صورتده سنده علوم نافع و اخلاق حسنه حاصل اولوب بو سايله ده ملكك قوتلنير و هوانك ملكى و تصرفى ضعيف اولور. و آنلردن يعنى هوانك ايلچيلرندك اولان خيانت و كذب و فجورده... الخ هر بر رسول ايله عين معامله يي اجرا ايت. و اكر بحث اوزاماسه هوانك رسوللردن هر بر رسوله كندى مرتبه سنك و قدرينك مقتضاسى اولان شيله، هپسى تسليم و منقاد اولنجيه قدر، آنلره قارشى نه وجه ايله دليللر اقامه ايده جككى ذكر ايدردك. شارح فقير دخى بر مثال ايراد ايده يم:

مثلا هوانك رسوللردن كذب دخى ايلچى اوله رق كلسه، آكا يوقاريده ايضاح [٥٤٨] اولنان مقدماتى بيان ايتدكدن صكره ديرسك كه سن دنيا ده يالانسك؛ آخرته ده يالانسك. سنك حقيقتك باقى و ثابتدر؛ اصلا تبدل ايتمز. ولكن او حقيقتكى طاعت و ريك رضاسنه توجيه ايت. مثلا ايكي مؤمنك آراسنى اصلاحه ساعى اولوب سائقا غضبله يكديكرينك عليهنده سويلدكلى سوزى انكار ايت؛ بلكه هر برينك مزاجنه ملايم كله جك سوزلر سويلنمش اولديغندن بحثله او سوزلرى تصنيع ايت. زيرا (دروغ مصلحت آميز به ازراست فتنه انگيز) يعنى "ايشى اصلاح ايده جك اولان يالان فتنه قوپاران طوغريدن ده ايدور." دنيلمشدر. ايكي مؤمنك آراسنى بو صورتله تأليفه موفق اولورسهك [فاصلحو بين اخويهما] امر الهيسنه امتثال ايتمش و بو سببله سعادت اخرويه يه نائل اولمش اولورسك. و سن استر ثواب احرورى يه نائل اولمق ايچون و اسيتر مزحرفات دنويه يي الده ايتمك ايچون ظاهر اول؛ هر ايكي صورتده ده يالانسك. فقط دنيا فاني اولديغى جهتله بو خصوصه كى عملك هبادر. و آخرت باقى اولديغى جهتله بو خصوصه مصروف اولان عملك محفوظدر. صفت كذب دخى بو معقول محاكمه نتجه سنده سكا انقياد ايدوب سنده بر خلق حسن پيدا اولور، و كذا ملكك قوت بولور.

والحاصل هوانك رسوللرى، ملك وجود انسانى يي خراب ايده جك اولان بر طاقم صفت زميمه دن عبارت اولوب آنلردن هر برينك حقيقتى ثابتدر. بونلرك كاملاً محو و اضاله سى قابل دكلدر. زيرا تبديل حقايق ممكن دكلدر. آنجق آنلرى ملك وجودك صلاحنده استعمال ايده بيلمك لازمدر. مثلا كيميا ده (آرسنيق) ديديكمز عنصر بر سم قاتعلدر. فقط اطبا وجودك و مرضك اقتضاسنه كوره آنى بر نسبت معينه دائره سنده [٥٤٩] دوا اوله رق استعمال ايدرلر. آنك بو صورتله استعمالى، انسانى اولدورمديكى كى وجود انسانينك اصلاحنه و دوام حياتنه سبب اولور. يالكز هر شيده اولديغى كى بونلرك تطبيقنده علم و ذكاوت و فطانت لازمدر.

ايشته هوانك رسوللينه بويله دليل و حجت اقامه ايديلنجه آنلر برر برر تسليم اولورلر. و انقياد ايلرلر. زيرا اسلام اصلدر. و اسلام انقياددر. نته كم حديث شريفده (ما من مولود الا وقد يولد على فطرة الاسلام ثم ابواه يهودانه وينصرانه ويمجسانه) يعنى "هيچ بر مولود يوقدركه فطرة اسلام اوزره طوغماسين؛ صكره آنى ابوينى يهودى و نصرانى و مجوسى ياپار." بويورلور. بناءً عليه هر شى فطرت انقياد اوزره متكون اولوب، محيطنده آنى تربيه ايدنلر كندى طورلرينه منقاد قيلارلر. و هوانك رسوللرى ده كندى حقيقتلرى دائره سنده كرك سكا و كرك هوايه منقاد اولمق استعدادندهدر. آنلر سنك رسوللريك خلافته اوله رق كندى اصللرينه رجوع ايدرلر. و بو رجوعلرى هوانك عليهنه ارتداداً واقع اولور. زيرا سكا منقاد اولدقلرنده هوايه مخالفتلرى طبع اولور. ولكن سنك رسوللرك ابدى سنك عليهنه ارتداد ايتمز. زيرا سنك رسوللرك صفات حميده دن عبارت اولوب آنلرى هوايه كوندرديك وقت، هوى آنلره سنك ياپديك كى آنلرى دليل و برهان ايله كندينه منقاد قيلاماز. نهايت آنلرك كلاملرينى و دعوتلرينى قبول ايتمز. ايشته بو قدر. بويله اولنجه سنك ايلچيلرك خائب اوله رق سنك طرفكه رجوع ايدرلر. زيرا آنلرك صفات زميمه يه انقلابلرى مستحيلدر. و چونكه صفات زميمه اصل دكلدر، عارضيدر و صفات عارضه ده اصل اولان عدمدر.

امدى بو حقايقى عارف اول و ايشته بن سكا دشمنك اولان هوانك ايلچيلريله نه معامله ده بولنه جغكى و نه صورتله تكلم ايده جككى بيان ايتدم. و برده مثال كتيردم. و بو بر مثالدن ديكرلريله ياپاجغك معامله يه استدلال ايدرسك. و بو حقايقى بيلمك [٥٥٠] و عندالايجاب تطبيق ايتمك مريدلره پك زياده لازمدر. و ايشته بو حقايقه واقف اولمدقلى ايچون اليوم طريقتده مريدلرك فلاحلى پك آز اولدغنى كورورسك. چونكه آنلر هوى جانبنندن ايلچى اوله رق كن ردى بر خاطره يي اولاً حسن قبول ايدوب آنى منقاد ايدرك امور خيره ده استخدام اصولنى بيلمزلر. و بويله بر خاطره كلنجه همان اوركوب اصول سياسته رعايت ايتكسزين "دفع اول؛ بن سنك القاتكه قولاق ويرمم." كى غليظ معامله ايدرلر. و قابا صوفيلق كوسترلر. ايشته هر هانكى بر مريدك بويله معامله سندن ناشى سن آنى طريق خير اولان بر طريقته دخول و سلوك ايتمش اولديغى حالده ترقيده ثابت قدم كورمزسك. و

او کیمسه کندیسنی ارباب طریقت و سلو کدن ظن ایدر. حال بوکه او کیمسه طریقتدن بر قوقو آلامشدر. شیطان آنکله استهزا ایدر و آنی قوقله کبی اوینادر. (نعوذ بالله)

و بو بحثده بر چوق مریدانک بویه طریق خیره دخولیه برابر عدم ثبوتی اقتضایی استعداد اولمسی و جمیع مدام و محامدک حقیقتده حقه رجوعی کبی بر چوق واسع حقیقتلر واردرکه آنلرک بیانی تفصیلات متسلسله بی ایجاب ایتدیکندن؛ انحصار قبول ایتمز. بزم مقصودمز ایسه اختصاردر. اگر بو واسع حقایقک بیاننه مباشرت ایدرسه ک مقصودمز اولان اختصار دائره سندن چیقماق و بو سببله اذهانی تشویش ایتماق قورقوسی واردر. بناءً علیه بو مباحثه دالمقندن واز کچدک. اذکیایه بو قدر کافیدر.

امدی ای قارع قطن سن، بزم بیان ایتدیکمز شیلر ایله عمل ایت، حق سبحانه و تعالیٰ حضرتلرینک مراد علیه سی تعلق ایدرسه طوغری یولی بولورسک.

الباب الثالث عشر فی سياسة القواد والاجناد ومراتبهم متن

[اعلم ایها السید الکریم ان الاجناد هم الاعمدة التي يقوم عليها فسطاط الملك [٥٥١] والوتاد الذين يمسكونه واعلم ان الملك بيت فلا بد له من اربعة اركان تمسكه وانا ابينها لك ان شاء الله تعالى وهي اوصافك المحموده وخالقك الرفيعه فلتصطف منهم اربعة خواصا يدور عليهم افلاك مملكتك ورحى سلطانك وما بقى من الاجناد فتحت امر هؤلاء الاربعة فينحصر لك النظر فيهم وهم يدبرون ملكك كل واحد بطائفة معلومة وانما جعلناها اربعة لامرين الامر الواحد ان الاربعة الاصل الثاني في البسائط العددية والبسائط العددية اصل في تركيب الاعداد الى ما لا يتناهى وذلك ان بسائط العدد من واحد الى عشرة وليس في البسائط من يجمع العشرة الا الاربعة فان الاربعة حقيقتها اربعة وفيها الثلاثة فصارت سبعة وفيها الثنتان فكانت تسعة وفيها واحد فكانت العشرة وليس في العدد يتضمن العشرة غيره فلهذا اصطفتناه لتضمنها هذه الحكمة وحملها قوى ما بقى بالقوة فعلمنا ان الاربعة يقومون بالملك ولهذا كانت حملة العرش ثمانية كما قال تعالى وهم اليوم اربعة كذا قال عليه السلام ولهذا قال تعالى لما وصف يوم القيامة ويحمل عرش ربك فوقهم يومئذ ثمانية فقال يومئذ يشير الى يوم القيامة ووجدنا ملك هذا العالم الحيواني وهو ملكك قد قام على اربع طباع والعالم الكبير قد قام على اربعة عناصر وهذا باب الاربعة والاربعة باب واسع يخرجنا ايراده لك عن المقصود في الفائدة]

اون اوجنجی باب قوماندانلر و اردولر و آنلرک مراتبی بیانندهدر ترجمه

[٥٥٢] " ای سید کریم، معلومک اولسون که محقق اردولر، ملک چادیری اوزرنده قائم اولان ارکان و آنی طوتان اوتاددر. وینه معلومک اولسون که ملک، خانهدر؛ آنی طوتان درت رکن لازمدر. و ان شاء الله تعالیٰ بن آنلری سکا بیان ایدرم. و آنلر سنک اوصاف محمودک و اخلاق رفیعهدر. بناءً علیه سن آنلردن درت خواصی انتخاب ایت که افلاک مملکتک آنلرک اوزرنده دور ایدر. و سلطنتک دونر. اجنادک متباقیسی بو دورک امری آلتندهدر.

امدی نظرک آنلره منحصر اولسون و آنلرک هر بری سنک ملککی مدبر اولان لطائف معلومهدر. و بز آنلری ایکی امردن طولایی آنجق درت یابدق. امرک بری بودرکه محقق درت، بسائط عددیهده اصل ثانیدر. و بسائط عددیهده ایلی مالا يتناهى ترکیب اعدادده اصلدر. و بیانی بودرکه محقق بسائط عدد بردن اونه قدردر. و بسائط ایچنده اونی جامع اولان آنجق درتدر. زیرا دردک حقیقتی، درتدر؛ و آنده اوچ واردرکه یدی اولور و آنده ایکی واردرکه طقوز اولور و آنده بر واردرکه اون اولور. و عدد ایچنده آندن باشقه اونی متضمن اولان عدد یوقدر. ایشته بو حکمتی متضمن اولدیغی ایچون بز آنی انتخاب ایتدک. و ما بقی قوتلری بالقوه حاملدر.

امدی بز دردك ملكى اقامه ايتدكړينى بيلدك. و بوندن طولايي حمله عرش حق تعالينك بيووردیغى كې سكز اولدى. و آنلر صلى الله عليه و سلمك بويوردیغى كې الويوم درتدر. و بونك ايچون الله تعالى يوم قيامتى وصف ايتديكى وقت [ويحمل عرش ربك فوقهم يومئذ ثمانية] بويوردى. (يومئذ) بويورديكه يوم قيامته اشارت ايدر. و بز بو عالم حيوانى ملكنى كه او سنك ملككدر؛ درت طبایع اوزرينه قائم بولدق و عالم كپير درت عناصر اوزرينه قائم اولدى. و بو باب اربعيندر. و درت واسع بر بابدركه آنك [۵۵۳] ايرادى فائده حقنده كى مقصوددن بزى اخراج ايدر.

شرح

جناب شيخ رضى الله عنه ملك آفاقى و انفسى يى چاديره و مادى و معنوى اردولرى ده چاديرى طوتان ديركه و اطرافنه ديكيلن قازيقلره تشبيه بويورمشلردر. و ديكر بر تشبيه اولهرق بويورلرلكه ملك بر خانه كبيدر. و خانه يى طوتان درت ديوار ويا ديرك لازمدر. و بونلر ملك وجود انسانيده اوصاف محموده و اخلاق رفيعه در. بناءً عليه اى سيد كريم اولان روح، او اوصاف و اخلاقك خواصى و زبده سى اولان درت وصف و خلقى سچ كه ملك وجوديكك افلاكى آنلرك اوستنده دور ايدر. و سلطنتك آنلرك واسطه سيله دونر. اردولرك متباقيسى يعنى اوصاف و اخلاق سائر بو درت وصف و خلقك امرى آلتنده در. بويله اولنجه نظرك منحصرأ بو درت وصفه معطوف اولسون. و بو وصفلرك هر برى سنك وجوديكك ملكنى مدبر اولان لطائف معلومه دركه آتيده بيان اولنه جقدر. و بز بو اوصافى ايكي امر و شأندن طولايى آنجق درده منحصر قيلدك. ايكي امرك بريسي بودركه محقق درت عددى، بسائط عدديه ده يعنى آحاد خانه لرنده ايكنجى اصلدر. و برنجى اصل واحددر. زيرا كافه عدادك مراتبى واحددن تكون ايدر.

مثلاً $1+1=2$ و $1+1+1=3$... الخ صورتنده مراتب اعداد الى مالا نهايه تسلسل ايدوب كيدر. و بردن اونه قدر اولان بسائط عدديه الى مالا يتناهي تركيب اعدادده اصلدر. مثلاً اون عددندن صكره ينه بردن باشلانوب اون بر، اون ايكي... الخ كبدر. و كذا يكرميدن، اوتوزدن، قرقدن صكره دخى ينه بويله جه تسلسل ايدر. بسائط عدديه ايچنده درت عددينك اصلى ثانى اولمسنك [۵۵۴] سبى بودركه؛ درت عددى، اون عددينه قدر مادونى و مافوقى اولان عددلرى جامعدر.

مثلاً درت كنديسندن اول اولان ۱ و ۲ و ۳ عددلرينى جامعدر و كنديسندن صكره كلن ۵، ۶، ۷، ۸، ۹، ۱۰ عددلرينى ده بالقوه محتويدر. يعنى $1+4=5$ و $2+4=6$ و $3+4=7$ و $4+1=5$ و $4+2=6$ و $4+3=7$ و $1+4+4=9$ و $2+4+4=10$ اولور. زيرا درت عددى برى و ايكي يى و اوچى حاملدر. بو حامل اولديغى عددلر كنندوسنه ضم اولندقه بويله جه اونه قدر كندى ماقوقنده كى بسائط عدديه نك مراتبى حاصل اولور. و درتدن باشقه آحاد خانه لرى ايچنده بو خاصه يى حائز اولان هيچ بر عدد يوقدر. ايشته بو حكمتى متضمن اولديغى ايچون بز دردى انتخاب ايتدك. بو درت صفت ملك وجودده سائر صفتلرى و قوتلرى حاملدر. بويله اولنجه بو درت صفتك خانه نك درت ديوارى خانه يى طوتديغى كې ملكى اقامه ايتدكړينى بيلدك. و بوندن طولايى حمله عرش يوم قيامته حق تعالينك قرآن كريمده بويوردیغى كې سكز اولدى. زيرا يوم قيامته باطن، ظاهر اولور و قوه ده اولانلر فعله كلير. بناءً عليه اليوم درت اولهرق ظاهر اولان حمله عرشك بواطنى دخى ظاهر اوله جغندن مجموعى سكز اولور. نته كم الله تعالى يوم قيامتى وصف ايتديكى وقت [ويحمل عرش ربك فوقهم يومئذ ثمانية] بويورمشدر. و (يومئذ) قوليله يوم قيامته اشارت بويورر.

جناب شيخ اكبر رضى الله عنه فتوحات مكيه لرينك ۳۷۱ نجى بابنك فصل ثانیسنده و خامسنده اليوم قوائم عرشك درت اولديغنه و يوم قيامته سكز اوله جغنه دائر تفصيلات و ايضاحات اعطا بويورمشدر. آنلرك بورايه ترجمه و نقلی شرخك تطويلنى [۵۵۵] موجب اولور. و بز بو عالم حيوانى ملكنى كه او سنك ملك جسمكدر. درت طبایع اوزرينه بنا اولنديغنى كوردك كه آنلرده رطوبت، ييوست، حرارت و برودتدر. و عالم كپير اولان منظومه شمسیه مزى تشكيل ايدن هيئت دخى درت عنصر اوزرينه قائم اولدى. آنلر دخى ركن مایع و ركن غاز و ركن صلب و ركن آتش يعنى حرارتدر. و بوراده عنصر تعبیری كيمياكرلرك بحث ايتدكړى عناصر بسيطه دكلدر. اهل حكمتك بحث ايتدكړى خواص عمومیه اجسامدر. بناءً عليه ارباب فنك بو اصطلاحه اعتراضلرى بجا دكلدر. و هيچ شبهه يوق كه فنا دخى ثابت اولديغى اوزره كرك وجود عالم و كرك وجود آدم بو درت ركن و طبایع اوزرينده قائمدر. و بو طبایع و عناصر اربعه بابى، باب اربعيندر. يعنى مراتب وجود قرقدر. بناءً عليه درت عددى واسع بر بابدركه اكر بز آنك تفصيل و ايضاحنه شروع ايدرسه ك مقصودك خارجنه چيقمش اولورز. بو بابده معلومات ألمق ايتينلر فتوحات مكيه نك برنجى جلدی اوائلنى مطالعه ايتسين.

متن

[و اما الامر الاخر الذى لاجله امر ناك ان تختص اربعة لان الجهات التى يدخل عليك الخلل منها ويفسد ملكك اربع جهات اليمين والشمال والخلف والامام فمن ثم يأتى الخلل قال الله تعالى ثم لا تينهم من بين ايديهم ومن خلفهم وعن ايمانهم وعن شمائلهم ولم يذكر اكثر ولا يصح فانه ما بقى الا انين الفوق والتحت فاما التحت فاليه يدعوك واما الفوق فهو محل طريق التنزل الالهى فلا يقربه عليك الحلل منها والفساد تجعل على كل جهة منها واحساً من هؤلاء الاربعة باتباعهم واجنادهم يحمون الملك وتعيش هنيئاً [٥٥٦] فى عافية آمناً فان عدوك ختاد لا يقوى على القتال وانما يطمع بالغدر فاذا جعلت المراقبة عطايا هؤلاء الاربعة صلح امرك ومهما جاءك العدو من اى ناحية جاء وجد من يمنعه من الوصول الى مراده فيك فلتجعل الخوف عن يمينك والرجاء عن شمالك و العلم من بين يديك والتفكر من خلفك فاذا جاء العدو عن يمينك وجد الخوف باجناده لا يستطيع معه دفاعاً وكذلك ما بقى وانما رتبنا هذا الترتيب لان العدو انما يأتى من هذه الجهات فخصصنا الخوف باليمين وذلك ان اليمين موضع الجنة و الشمال موضع النار فاذا جاء العدو من قبل اليمين انما يأتى بالجنة العاجلة وهى الشهوات واللذات فيزينها له ويحببها اليه فيعرض له الخوف فيدراه عنها ولولاه لوقع فيها وبوقوعه يكون الهلاك فى ملكك فلا يجب ان يكون الخوف الا فى هذا الموضع ولا تستعمله فى غيرها من الجهات فيقع اليأس والقنط من الحكمة وضع الاشياء فى مواضعها فالخوف للانسان كالعدة للجندى فانه لا يأخذها الا عند مباشرة العدو او يتوقى بها نزوله وان اخذها فى غير هذا الموطن سخر به وكان سخيلاً جاهلاً وان اتاك العدو من جهة الشمال فانه لا يأتى الا بالقنوط واليأس وسوء الظن بالله و غلبة المقت ليوقع بك فتهلك فيقوم له الرجاء بحسن الظن بالله عز وجل فيدفعه و يقمعه وكذلك اذا اتاه من بين يديه اتاه بظاهر القول فاداه الى التجسيم والتشبيه فيقوم له العلم فيمنعه ان يصل اليك بهذا فتكون من الخاسرين وكذلك اذا اتاه من خلفه اتاه بشبه وامور من جهة الخيالات الفاسده فيقوم التفكير فيدفعه فانه ان لم يتفكر ويبحث حتى يعثر على ان تلك الاشياء شبهات والا هلك ملكك ولا سبيل للعدو فى قتال هذه المدينة التى هى سلطانك [٥٥٧] الا من هذه الاربعة جهات فاذا رتبت هؤلاء كما ذكرت لك امتنع بلدك واحتتمى ولم يستطع العدو مدافعتهم فان زدت ولا بد هؤلاء فلا ترد على العشرة يكونون فى بساطك تلقى اليهم امرك وانما جعلناها عشرة من اجل حفظ العناصر فان الحدود عشرة التى هى رأس تنزيه الحق وهى امام وخلف ويمين وشمال وفوق وتحت وقبل وبعد وكل وبعض فمن نزه ربه عن هذه الحدود التى هى مدار السلامة عليها وبقاء الملك فى دار البقاء فقد نزه ونال السعادة الابدية فان غرض العدو فى هدم قاعدة من قواعدنا التى ذكرناها فاحذر واجعل تحت ايدي هؤلاء القواد من الاجناد ما يحتاج اليه ويخصه بحد ما من هذه الحدود لكل حد امير باصحابه يقف عنده بنقبائهم وعرفائهم فاذا جاء العدو سهل عليك المرام ونظرت من اى ناحية وصل فتدعوا بالامير الذى فى تلك الناحية و تأمره بالبروز فانه يكفيك همه وهكذا فى جميع النواحي فتحقق ايها السيد الكريم ما رسمنا وحافظ على هذا الترتيب تسعد وتغتبط ان شاء الله تعالى]

ترجمه

[و درده مختص قيلمه كى آنك اجلندن امر ايتديكمز ديكر امره كلنجه؛ زيرا آنلردن سكا خلل كلن و ملكى افساد ايدن جهتلر درتدر. صاغ، صول، آرقه و اوک جهتلردر. امدى سكا خلل كتيرنى حق تعالى بيان بويورر: [ثم لا تينهم من بين ايديهم و من خلفهم وعن ايمانهم وعن شمائلهم] يعنى "بعده البته آنلره [٥٥٨] اوکلرندن و آرقه لرندن و صاغلرندن و صوللرندن كلهيم." و زياده سنى ذکر ايتمدى. و صحيح ده اولماز. زيرا باقيسى آنجق اوست و آلت اولان ايكيدر. امدى آلت سنى کنديسنه دعوت ايدر و اوست تنزيه الهينك محل طريقيدر. و آنلردن سكا خلل و فساد تقرب ايتمز. و آنلردن هر بر جهت اوزرينه بو درتدن بريسنى اتباعيله و اجناديله نسب ايت كه ملكى حمايه ايتسينلر. و سن عافيتده امين و راحت اوله رق ياشايه سك. زيرا سنك دشمنك حيله كاردر. قتاله قدرتى يوقدر. و آنجق غدر ايله اطماع ايدر. بناءً عليه سن عطايايى بو درده مراقب قيلديغك وقت امرك صلاح بولور. و دشمن سكا هر نه وقت كلسه و هر هانكى طرفدن كلسه سنك حقه مرادينه وصولدن کنديسنى منع ايدنى بولور. بويله اولنجه سن خوفى صاغلدن و رجايى صولكدن و علمى اوکلدن و تفكرى آرقه كدن نصب ايت. دشمن سنك صاغلدن كلديكى وقت، خوفى اجناديله بولور. آنى دفعه قادر اولماز. و مابقى دخى بوكبيدر. و بز آنجق بو ترتيبى مرتب قيلدق. زيرا دشمن آنجق بو جهتلردن كلير.

امدی خوفي صاغه تخصیص ایتدك. و بیانی بودرکه محقق صاغ، جنت موضعیدر. و صول، نار موضعیدر. دشمن صاغ طرفندن کلدکده، آنجق شهوات و لذائذدن عبارت اولان جنت عاجله ایله کلیر، آکا آنلری تزیین ایدر. و آنلری آکا سودیرر. بویله اولنجه آکا خوف تعرض ایدوب آنلردن آنی دفع ایدر. و اگر او اولمسه ایدی؛ البته آنلره دوشردی. و آنك وقوعیله ده سنك ملككده هلاك واقع اولور. بناءً علیه خوفك آنجق بو موضعه اولمسی ایجاب ایدر. و آنی جهتلردن آنك غیرنده استعمال ایتمه که یأس و قنط واقع اولور. اشیایی موضعلرنه وضع ایتمك حکمتدندر. [۵۵۹]

امدی انسان ایچون خوف، جندی ایچون سلاح کبیدر. زیرا او آنجق عدویه مباشرت عندنده ویاخود آنکله آنك نزولنی وقایه ایدر. و اگر آنی بو موطنك غیرنده آیرسه، آنکله اگله نیلیر. و بر عقلسز جاهل اولور. و اگر سکا دشمن صول جهتن کلیرسه، او آنجق سکا قنوط ویأس و اللهه سوء ظن ایله کلیر. و البته سکا غلبه مقتی ایقاع ایدوب سنی هلاك ایدر.

امدی آکا الله عز و جل حضرتلرینه حسن ظن ایله رجا قائم اولوب آنی دفع ایدر و آنی قمع ایلر. و کذا او اوکندن کلیرسه، ظاهر قول ایله در.

امدی او تجسیم و تشبیهه مؤدی اولور. بویله اولنجه آکا علم قائم اولوب بونکله سکا وصولدن آنی منع ایدر. بناءً علیه خاسریندن اولور. و کذا آرقه سندن کلدکده شبیهه ایله و خیالات فاسده جهتندن امور ایله کلیر. بناءً علیه تفکر قائم اولوب آنی دفع ایدر. زیرا اگر او تفکر ایتمز و بو اشیانك شبهات اولدیغنه مطلع اولنجه قدر تعمیق ایتمزسه ملککی هلاك ایدر. سنك قوتك اولان بو مدینهك قتالنده دشمن ایچون آنجق بو درت جهتن یول واردر.

امدی بونلری سکا ذکر ایتدیكم کبی ترتیب ایتدیك وقت، بلدهك مستحکم اولور. و مستحکم قیل که دشمن آنلره مدافعهیه قادر اولماسین.

امدی اگر زیاده ایدرسهك دخی بونلر لازمدر. بساطکده اولوب امریکی کندیلرینه القا ایلدیك اون اوزرینه زیاده ایتمه و بز آنلری آنجق حفظ عناصر اجلندن اون یابدق. زیرا تنزیه حقك رأس اولان حدود اوندر. و آنلر دخی؛ اوک، آرقه، صاغ، صول، اوست، آلت، اوک، صوک، کل و بعضدر. بناءً علیه ربنی بو حدوددن تنزیه ایدن کیمنسه اوزرینه آنلر مدار سلامتدر. [۵۶۰] و دار بقاده ملک بقاسیدر. تنزیه ایتدی و سعادت ابدیهیه نائل اولدی. بویله اولنجه اگر دشمن بزم ذکر ایتدیكمز قاعده لریمزدن بر قاعدهی هدمه عارض اولورسه، حزر ایت و بو حددن هر هانکی بر حده مخصوص اولوب اجناددن کندوسنه احتیاج بولنان النك آلتنده کی بو قوماندانلری نصب ایت. هر بر حدك اصحابیله برابر بر امیری اولوب آنك عندنده نقباسیله و عرفاسیله برابر واقفدر. بناءً علیه دشمن کلدیکی وقت سنك اوزریکه مرام قولای اولور. و سن هانکی طرفدن کلدیککه نظر ایدرسك بو طرفدن اولان امیری دعوت ایدوب بروز ایله امر ایدرسك. زیرا آنك همتی سکا کفایت ایدر. و هر طرفده ده بویله در.

امدی ای سید کریم بزم رسم ایلدیكمز شیئی تحقیق ایت و بو ترتیب اوزرینه حافظ اول. مسعود و مسرور اولورسك. ان شاء الله تعالی."

شرح

"زیده اوصافی درده مختص و منحصر قیلمه کی امر ایتدیكمز دیگر سببه کلنجه اوده بودرکه سنك ملککه آنجق درت طرفدن خلل و فساد کلیر. آنلرده صاغ و صول و آرقه و اوک طرفلدر. و سکا خلل کترین بو درت طرفی حق تعالی حضرتلری کلام مجیدنده شویله بیان بویور: [ثم لاتینهم...الخ] بو آیت کریمه حق تعالی حضرتلرینه قارشی بی ادبانه نزاعه جرأت ایدن ابلیسك افاده سنی نقلدن عبارتدر.

معلوم اولسون که ابلیسك حکمران و متصرف اولدیغی موطن عالم کثافت و عناصردر. و جهات ایله تقید، عالم کثافت و تعینك اقتضاسیدر. و جهات ایسه آلتیدر. آنلرده صاغ، صول، آرقه و آنك و اوست و آلتدر. حال بوکه آیت کریمه ده [۵۶۱] ابلیسدن نقلاً آنجق دردی زکر اولنمش و اوست ایله آلت مسکوت براقلمشدر. سببی بودرکه آلت سنی کندیسنه دعوت ایدر. یعنی ارض قوه جازیه سیله سنی اوزرنده طوتار. اگر بو جازیه قوتی اولمسه، سن آنك اوستنده طورامایوب فضایه طوغری فیرلار؛ کیدر ایدك. و ارضك سنی بو صورتله کندیسنه دعوتی و سنی طوتماسی بالطبع سنك دوام حیاتی تأمین ایچوندن. بناءً علیه بو طرفدن سکا فساد و خلل کمز. و اوست ایسه تنزیه الهینك محل طریقیدر. زیرا حق تعالی حضرتلری سنك فوقکدن ضیای شمسی انزال ایدر. و بو ضیا واسطه سیله بر چوق خسته لقلره سبب اولان مقروبلی هلاك ایلر و دیگر فائده لر ویرر. یاغموور یاغدیور؛

سیلر واسطه سیله ارضده سنك حیاتکه مضر اولان مواد معتفی ازاله ایدر. و رزکار ارسال ایدر؛ بو صورتله سنك حیاتکه مضر اولان هوای متعفی طاغیدر. دها بونلر کی سنك حیاتکه لازم اولان شیر پیدا ایدرکه بونلر اهل فن نظرده ثابت اولمش حقیقتلردندر. مثلاً شمشکر ایله هواده (اوزون) دینیلن ماده تگون ایدر. والحاصل فوقندن سکا خلل و فساد کلمك شویله طورسون، بو جهت تنزیه الهینك سکا وصولنه مخصوص بر طریق اولمش اولور. بویله اولنجه قرآن کریمده درت جهتك ذکر، آنجق سکا بو جهتلردن خلل و فساد کلدیکنه دلیل قویدر. و بوده سنك حیاتکده فعلاً و زوقاً ثابت و سکا معلومدر.

امدی مادامکه سکا آنجق بو درت جهتن فساد کله بیلور؛ او حالده آتیده ذکر اوله نجق اولان درت زیده اوصافدن هر برینی بو درت جهتن هر بری اوزرینه اتباعی و اجنادیله برابر نصب ایت که ملک وجودیکی حمایه و محافظه ایتسونلر. و سن ده عافیتده امین و راحت اوله رق وقت معینکه قدر [۵۶۲] یاشایه سک. زیرا [یا بنی ادم ان لا تعبدوا الشیطان انه لکم عدو مبین] آیت کریمه سنده اخبار بویورلدیغی اوزره ابلیس سنك دشمنکدر. و [ان کید الشیطان کان ضعیفاً] آیت کریمه سنده اخبار بویورلدیغی اوزره ده، حیلله کاردر. و قتاکه قدرتی یوقدر؛ آنجق غدر ایله و حیلله ایله اطماع ایدر و سنی آلدادر. بناءً علیه سن عطایای مادیه و معنویه کی بو درت وصف اوزرینه مراقب و مبزول قیلدیغک وقت امرک صلاح بولور. و ایشلرک انتظام کسب ایدر. و دشمن اولان ابلیس سکا هر نه وقت، هر هانکی طرفدن کسه، اوراده سنك حقکده کی مراد فاسدینه وصول و نائلیتدن کندیسنی منع ایدن بر محافظ بولور. بویله اولنجه بو درت وصفدن بری اولان خوفي صاغکدن و ایکنجی وصف اولان رجایی ده صولکدن و اوچنجی وصف اولان علمی ده اوککدن و دردکچی وصف اولان تفکری ده آرقه کدن نصب ایت. ملک حدود اربعه سی بو محافظلر ایله مسدود اولنجه دشمن صاغکدن کلدیکی وقت خوفي اردوسیله برابر بولور. و آنلر ایله مقاتله یه و دفعه قادر اولماز. دیگر اوچ جهت دخی بویله در. و ملک وجودی محافظه ایچون بز آنجق بو ترتیبی مناسب بولدق. چونکه دشمن آنجق بو جهتلردن کله بیلر.

خوفي صاغ جهته تعیین و تخصیص ایتمه مزک سبی بودرکه محقق صاغ طرف جنت و صول طرف نار موضعیدر. بناءً علیه دشمن صاغ طرفدن کلدیکی وقت، آنجق شهوات و لذائذن عبارت اولان جنت عاجیله ایله کلیر. بونلری آکا خوش و مزین کوستروب، آنلری آکا سودیر.

مثلاً زنا و لواطه و شرب خمر و قمار و سرقت و احکام شرعیله ایله عدم تقید و حریت حیوانیه کی هر بری نفسک حظنه و لذتنه خادم اولان افعالی کوستر. و بونلرک هر برینی [۵۶۳] قبول و اجرایه تشویق ایچون، مغلطه و سفسطه لر ایراد ایدر. مثلاً تولید ولد اولمادقن صکره قضای شهوت خصوصنده منکوهه ایله مترس تصرفنده نه فرق وارد. و کذا مقصد قضای شهوت دکلمی؟ زنا ایله لواطه آراسنده نه فرق وارد؛ خصوصیه لواطه ده ولد حصولی خوفي ده یوقدر. و دیگرلری حقنده ده بونلره مماثل درلو درلو مغلته و سفسطه لر القا ایدر. امدی بو القائه قارشی خوف تقابل ایدر. و خوف ایکی نوعدر. بریسی الله تعالیدن دیگر ناسدن خوفدر. مقبولی حقندن خوفدر. زیرا خلقدن خوف دخی انسانی مساویدن منع ایده بیلر ایسه ده پک ضعیفدر. مثلاً زنا و لواطه بی خلقک طعن و تشنیعندن و یا خود قانوناً مجازاته کرفتار اوله جغندن خوفاً اجرا ایده مز. فقط قلبنده خوف حق اولمیدیغندن خلقک مطلع اوله میه جغنه قناعت کامله حصولنده بی پروا اجرا ایدر. بو کتابده موضوع بحث اولان خوف، آنجق خوف حقدر. بناءً علیه ابلیس موضع جنت اولان صاغ جهتن لذائذ نفسانیه بی عرض ایتیکی وقت، کندیسنه تقابل ایتمک اوزره خوف حق آنجق صاغ طرفه وضع ایت. و آنی باشقه طرفه استعمال ایتمه. مثلاً صول طرفه وضع ایتمه. زیرا صول طرف نار موضعیدر.

و دشمن صول طرفدن سکا حیات دنیویه نك آلام و اضطراباتی عرض ایدر. او طرفه رجا و امید رها یرینه خوفي بولورسه رحمت الهیه دن یأس و امیدسزک حاصل اولور. و بو یأس و نومیدی تزايد ایدرک انتحاره سبب اولور. و بو صورتله دشمن ملککی افساد ایدرک مقصودینه نائل اولور. فقط دشمن صول طرفه رجا و امید توابعیله برابر بولورسه ملککه خلل و فساد ایراث ایده مز. بویله اولنجه هر شیئی یرلی یرینه وضع ایتمه ک ایجاب ایدر. زیرا اشیایی موضعلرینه وضع ایتمک حکمتدندر.

امدی انسان ایچون خوف حق، جندی و سواری ایچون [۵۶۴] سلاح کبیدر. زیرا سواری دشمنه قارشی جیقیدیغی وقت، و یا خود دشمنک کلمسنه انتظار ایلدیکی زمان سلاحنی قوللانیر. و اگر بو موطنک غیرنده یعنی عدم لزوم حالنده سلاحنی آلوب اوضاع نابجا کوستررسه، بویله کمیسه ایله هرکس استهزا ایدر. و کندیسنی استهزایه سببیت ویرن کمیسه ایسه عقلسز و جاهل بر آدم اولور. و اگر دشمن سکا صول جهتن کلیرسه، او

آنچق سكا اميدسزلك و ياس و اللهه سوء ظن ايله كليز. و سنك بو حاللر ايچنده استغراقك سنك اوزرينه بغض و عدوتك و مقتك غلبه سنى ايجاب ايدوب سنى هلاك ايدر.

مثلا ابليس سكا صول جهندن كلوب ديركه "سن كثير العائله سك. فقر و ضرورتك درجه نهايه ده اولديغندن آنلرك اعاشه لرينى لايقيه تامين ايدهميورسك. وسعت رزق حصولى ايچون اسبابه تشبث ايتديكك حالده موفق اولامادك. بش وقتده دعا ايتديكك حالده ده جناب حق سنك اوزريكه بر رزق قپوسى آچمادى. سن مؤمن اولديغك حالده بو عزاب اليمى چكوب طورپيورسك. ديكر طرفدن حقه كفر و عصيان ايدنلر وسعت رزق و راحت ايچنده در. جناب حق قرآن كريمده **[لو تزيلوا لعذبنا الذين كفروا]** يعنى "اكر سز زائل اولسه كز البته بز كافرلى تعذيب ايدر ايدك." بويوردىغى حالده كفارى تطيب و مؤمنلى تعذيب ايدور. "اكر سالك بو القآتى قبول و صحتنه اعتقاد ايدرسه، رحمت الهيه دن مايوس اولوب الله تعالى يه سوء ظن صاحبي اولور. بو اعتقاد ايسه دنيا ده و آخرته هلاكنى مؤدى اولور. بناءً عليه صول طرفده رجا اولورسه دشمن كلديكى وقت آنى بولور و سالك آنك بو القآتنه قارشى ديركه "حق سبحانه و تعالى حضرتلرينك بنى بو حال ايچنده براقما سنده البته بر لطف خفيسى وارد. و كفاره بزل نعم بويورمس خصوصنده **[٥٦٥]** بر قهر خفيسى وارد. حيات دنيا نه قدر زخمتلى اولورسه اولسون سريع الذوالدر. و آخرت دار بقادر. جناب حق قوللرينه صبر و توكل توصيه بويورور. بن اسبابه تشبثنه دوام ايله توكل و صبر ايدر. البته لطف حق بر راحت احسان ايدر. اكر بن حقك رحمتندن اميدى قطع اديرسه م كافر اولورم. زيرا **[ولا يئس من روح الله الا القوم الكافرون]** بويور. و بو جواب دشمنك القآتى دفع ايدر.

و اكر دشمن اوكل طرفدن كليسه، ظاهر قول ايله كليز. و بو ظاهر قول ايله كليش تجسيم و تشبيهه مؤدى اولور. و آنك بو ظاهر قول ايله كليشه قارشى، علم مقابله ايدوب، دشمن اولان ابليسك بو واسطه ايله سنى مغلوب ايتمسنه مانع اولور. مثلا دشمن سكا اوكل طرفدن كلوب ديركه "حق تعالى **[الرحمن على العرش استوى]** و جناب پيغمبر صلى الله عليه و سلم **(ان الله خلق آدم على صورة الرحمن)** بويوردىغى جهته الله تعالى حضرتلى "انسان صورتنده اولديغى حالده عرش اوزرينده باغداش قوروب اطورمشد. "ايشته بو ايكي قولك ظاهرندن مستفاد اولان معنالر بودر." بو اعتقاد ايسه حق تعالى حضرتلرينك جسم و انسان صورتنه مشابه اولديغى و بر مكاني بولنديغى قبول ايتمكدن عبارت اولوب كفر صريحدر.

امدى سالك بو قول ظاهره قارشى علم ايله مقابله ايدوب ديركه "رحمن، حق سبحانه و تعالى حضرتلرينك اسم جامعيدر كه آنك تحتنده نامتناهى اسما وارد. و عرش وجودات كونيه كثيفه در. و بو وجودات كونيه كثيفه حقك وجودندن و وارلغندن ظاهر اولمشد. و حق اسماء بى نهايه سنك مظاهرينى بو مرتبه كونده اظهار ايتمشد. بناءً عليه وجودات اضافيه اسماء الهيه دن هر برينك عرشى **[٥٦٦]** و آنلرك هيئت مجموعه سى ده رحمانك عرشى و تختى مثابه سنده اولوب صورتندن منزله اولان وجود مطلق حق آنلرك باطنيدر. و كذا آدم تعينى اعتباريله، حيات، علم، سمع، بصر، اراده، قدرت، كلام و تكوين دن عبارت اولان سكز صفات الهيه يي حمله مساعد اولديغندن و صفته صورت اطلاق ده جائز اولديغندن انسانك، صورت رحمان اوزرينه خلق بويورلمش اولمسنك معناسى ده بودر. يوقسه، بوندن حق تعالى حضرتلرينك آدم صورتنده اولمسى معناسى چيقماز. "ايشته علم تصوفه مستند اولان بو جوابلره قارشى ابليس خائب و خاسر اوله رق عودت ادير.

و كذا ابليس سالكك آرقه سندن كلكده شبهه ايله و خيالات فاسده يه مستند اولان امور ايله كليز. بو صورتده آكا تفكر قارشى چيقوب دفع ايدر. زيرا سالك ابليس طرفندن القا ايديلن شيلرك شبهه لردن و فاسد خياللردن اولديغنه واقف اولنجيه قدر، تعميق ايتمزسه، آنلرى حقيقت ديو قبول ايدر. و بالنتيجه ده ملك وجودى ظاهراً و باطناً هلاك اولور.

مثلا كتب محقيقنى مطالعه ايله مشغول اولان بر سالكه ابليس آرقه سندن كلوب ديركه "عالم، اسماء الهيه نك مظاهرنن عبارتدر. و اسماء الهيه ايسه تعطيل قبول ايتمز. بناءً عليه قيامت كبرى ايله هيئت عالم بوزولنجه اسماء الهيه نك مظاهرى ده قالماز. اسماء الهيه معطل اولماق لازم كليز؛ بويله اولنجه قيامت كبرى حقنده اولان آيات قرآنيه باشقه معنالره محمول اولماق ايجاب ايدر. و اسماء الهيه معطل اولماق ايچون سنك ظنك كى قيامت واقع اولماز. و صورت عالم ابدى دوام ايدوب كيدر." و دساتير حقايقه نظراً وهلاً جازب كورين بوفكر **[٥٦٧]** شبهه دن و خيالات فاسده دن عبارت اولديغنه شبهه يوقدر. زيرا سالك بو صورتده تفكر ايدوب ديركه "عالم و آدم صورت رحمان اوزره در. آدمك قيامتى اولديكى وقت قوپار. حال بوكه افراد آدميه دن برينك قيامتى قوپمغله حق تعالى حضرتلرينك صورت آدميه ده كى تجلىسى منقطع اولماز. بلكه برينك قيامتى قوپار يرينه

دکیری قائم اولور. عالم دخی بویله در. فضای بی نهاییه ده لایعد و لایحیی عوالم شهادیه موجوددر. بونلردن برینک صورتی بوزولوب قیامتی قویمقله الله تعالی حضرتلرینک عوالم شهادیه صورتنده کی تجلیاتی معطل اولماز. بناءً علیه بو عوالم شهادیه دن بریسی اولان عالممزمک البته قیامتی قویماقددر. و قرآن کریمک صراحتنی تأویله اصلاً محل یوقدر. و قیامت کبرانک وقوعی ایله ارضک باشقه بر صورته تبدلی و مخلوقاتک نشأة اخرت اوزرینه انشاسی شک و شبهه ایدیله جک بر شی دکدر. **[قل سیروا فی الارض فانظروا کیف بدا الخلق ثم الله ینشی النشأة الاخرة]** آیت کریمه سی بونک دلیل قطعیسیدر. "ایشته بو کبی تفکرات نتیجه سنده دشمن طرفندن آرقه دن القا اولنان شیلرک نص قاطعه قارشی شبهه لردن و فاسد خیالردن عبارت اولدیغی آکلاشیلر. شو جهت دخی خفی اولماسین که بتون بو تدبیرات و محاکمات علم سایه سنده واقع اولور. جهل هر خصوصده بادئ هلاکدر. امدی سنک قوتک و سلطانک اولان بو مدینه وجودک ایچون قتالده، دشمن آنجق بو تعداد ایتدیکمز درت جهتدن یول بولور. و سکا بو طرفلردن هجوم و صولت ایدر. اکر سن بو ذکر ایتدیکم درت وصف خصوصی بی یرلی یرینه قویوب ترتیب ایدرسه ک بلده ک و مدینه وجودک مستحکم اولور. بلده نک حدود اربعه سنی بونلرله **[۵۶۸]** مستحکم قیل که دشمن آنلره مدافیه قادر اولماسین.

امدی اکر مدینه وجودک حفظی ایچون حدودی بو کوستردیکمز درتدن زیاده اعتبار ایتسه ک بیله ینه بو درت وصف خصوصی لازمدر. فقط بساطکده اولوب یعنی سنک عالم تعینکده اولوب امریکی کندیلرینه القا ایلدیک اون حددن زیاده سنی نظر اعتباره آلمه. و بز بو زیاده اولان حدلری آنجق حفظ عناصر یعنی حفظ تعین سببیه اونه ابلاغ ایتدک. چونکه تنزیه حقه اساس اولان حدود اونددر. و آنلرده اوک، آرقه، صاغ، صول، اوست، آلت، اوک، صوک، کل و بعضدر. یعنی جزعیدر. بناءً علیه ربی بو اون حددن تنزیه ایدن کیمسه اوزرینه بو حدلرک هر بری مدار سلامتدر. دار بقاده ملک بقاسیدر. بویله بر کیمسه حق بو حدلردن تنزیه ایدینجه، سعادت ابدیه یه نائل و حیات ابدیه یه واصل اولور.

معلوم اولسون که وجود مطلق حق، اسماء بی نهاییه سی حسبیه صور مختلفه کونیه ده ظاهر اولمشدر. صور کونیه دن هر بریسی بو ذکر اولنان اون حد ایله موصوفدر. مثال اوله رق بر صورت انسانیه یی آلام:

بو صورت متعینه نک اوکی، آرقه سی، صاغی، صولی، اوستی، آلتی، اولی، و آخری و اجزای وجودینه نظراً کلیتی و صورت عالمه نظراً کندی وجودینک جزئیتی ثابتدر. بونلرک جمله سی آنک حدیدر. فقط وجود مطلق حق بو حدودک جمله سندن مزهدر. زیرا آنک وجودی نا متناهی اولدیغی جهتله اوکی، آرقه سی، صاغی، صولی، اوستی، آلتی یوقدر. و آنک وارلغی کندن لاینفک اولدیغندن نه اولی نه ده آخری یوقدر. و وارلق بر مفهوم نامتناهی اولوب قابل تجزی **[۵۶۹]** و انقسام اولمدیغندن، کلیت صفتی ایله ده متصف دکدر. و کندوسنه نظراً بر کل اولوب وجودی آندن بر جزؤ اولمدیغندن صفت جزئیتدن دخی مزهدر. ایشه سن حق بو حدلردن تنزیه ایتدیک وقت، سنک جزاک عملک جنسندن اولور. یعنی عملک حق بو حدلردن تنزیه اولدیغندن سن حق هر بر حددن تنزیه ایتدیک وقت بو حدلردن هر بریسی سنک ایچون جانب مطلقینه عروجه سبب و سنک مدار سلامتک اولور. و دار بقاده یعنی حقه رجوعک عنده ملک وجودیک بقاسنی موجب اولور. بو **[فی مقعد صدق عند ملیک مقتدر]** آیت کریمه سنده بیان بویوریلان مقامدر. و بو مقامه وصول، سعادت ابدیه یه نائلیدر. بویله اولنجه سنی بو مقامه وصولدن منعه تشبث ایدن دشمن اکر بزم ذکر ایتدیکمز قاعده لردن بر قاعده یی ییقمغه متصدی اولورسه، آندن حزر ایت. و ملک وجودیک خللردار و فاسد اولمامسی ایچون هر بر حده مخصوص اوله رق ذکر ایتدیکمز اوصافدن هر بریسی توابعیه برابر ایجاب ایدن حده نصب ایت که حق سبحانه و تعالی حضرتلری قوماندان مثابه سنده اولان اوصاف مزکوره یی سکا مسخر قیلدی. هر بر حده مخصوص اولان اوصاف مختلفه نک بر امیری وارددر. بو امیر سرحدده نقیبیلرله و عارفیلرله برابر طوروب حفظ ایدر. بناءً علیه دشمن او حددن کلدیکی وقت، سنک ایچون آنی دفع ایتمک و مقصدیکه واصل اولمق قولای اولور. و سن دائماً متیقظ اولوب دشمنک سکا هانکی طرفدن کلدیکنه باقارسک. بو طرفه مخصوص اولان امیری دعوت ایدوب توابعیه برابر دشمنه مقابله ایتمسنی امر ایدرسک. و او امیرک همتی سکا کافی کلیر. و هر طرفه ده بویله یاپارسک.

امدی ای سید کریم اولان روح بزم بیان ایتیکمز بو حقایقی، بو وجود اضافی عالمنده تحقیق ایدوب زوقاً **[۵۷۰]** عارف اول و معرفتی دائماً تطبیق ایدرک بو ترتیبی محافظه ایت. ان شاء الله تعالی مسعود و مسرور اولورسک.

الباب الرابع عشر
في سياسة الحروب وترتيب الجيوش عند اللقاء
متن

[عليك ايها السيد الكريم بالمحافظة على ذاتك الشريفة فاقصد انزه موضع عندك فاحصنه والزمه والزمه واجعله موضع سكنك الا وهو الكرسي موضع القدمين وذلك المنزل هو دار السنة وحصن الشرع الحامي المانع العالي الذروة ولا تباشر الحروب بنفسك فانك ان هلكت هلك ملكك وان بقيت في حضرتك وتوجه لمباشرة الحرب بعض قوادك وامرائك الذين ذكرناهم لك ورتبناهم لك فان هرنوا بقيت انت وبقي ملكك وعندك من الرجال والاجناد ما تمدهم الا ترى اذا يبس الفرع وانقطع وهلك جبره الاصل وتفرعت وان هلك الاصل فسدت الشجرة كلها فالملك اصل ملكه والدولة جسم روحه الملك فمتى هلك الروح هلك الجسم واذا انفسد في الجسم شئ والروح باق اصلحه الطبيب والتدبير هو طبيبك فحافظ نفسك ولا تباشر بها عدوك مكيدة اذا نزل بك عدو والتقى الجمعان فقف على ساحل العلم ثم اضرب بعصى الهمة متن ذلك البحر العلمي فاذا انفتح لك طريق فادخل فيه فان عدوك سيقفوا اثرك فان العلم باب الرياسة والعجب والشیطان يطمع فيع فاذا توسط العدو بحر العلم [٥٧١] خلفك فانه ضرورة ينطبق عليه فيغرق من غير قتال ولا صداد ولهذا قال بعض العلماء طلبنا العلم لغير الله فابي العلم ان يردنا الا الى الله وهذا من احسن مكر الله والله خير الماكرين فان فرعون اقتفى موسى وغاب عن مكر الله فهلك فاذا قال لك عدوك اطلب العلم لتسود به على ابناء زمانك ويخضع لك الملوك ويفتقر اليك الخلق فلا تقل هذا امر شيطاني فيطعن عدوك ولكن اسرع في طلب العلم فان الشيطان وهواك يفر حان بعملك في غير معمل وغاب عنهم ان العلم يأبي الا ان يعطى حقيقته والجهل الذي طرأ على ابليس في هذه المسئلة انه تخيل ان بالعلم ضل وظن قوله انا خير منه خلقتني من نار وخلقته من طين وان السجود لغير الله على طريق العبودية كذلك وهذا كله جهل محض لا علم وهو يتخيل انه علم فقال بالعلم ضللت فلهذا يحرض على طلب العلم ولا يعلم ان العلم يكشف عورته وجهله]

اون دردنچی باب
عليهكه لقاء عندنده حربلرك ادارهسى و اردولرك ترتیبی بیانندهدر
ترجمه

"اي سيد كريم، ذات شريفك محافظه سنه ملازم اول. بناءً عليه عندنده كي موضعك انزهه قصد ايله. و آني تحصين ايت. و آني لازم قيل. و آني سكاكك موضعي اتخا ايت. آكا اول او كرسيدركه موضع قدميندر. و بو منزل دار سنتدر. و حامى مانع و زروهسى على اولان حصن شرعدر. و نفسك ايله حربه مباشرت ايتمه. [٥٧٢] زيرا سن هلاك اولورسهك، ملكك هلاك اولور. و اكر سن حضرتكده قالبوده ذكر ايتديكمز و سكا ترتيب ايتديكمز قوماندانلريك و اميرلريك بعضلريي حروبه مباشرت ايچون توجيه ايدرسهك، آنلر منهزم اولسهلر بيله سن قاليرسك. و ملكك و سنك عندنده كي رجال و سنك امداد ايلديكك اردولر باقى قالير. كورمزيميسك؟ دال قوروديني و منقطع اولديغي وقت، كوك آني جبر ايدر و داللانير. و اكر كوك فاسد اولورسه، اغاجك هپسى هلاك اولور.

امدى ملك، ملكك كوكيدر و دولت جسمدر، و آنك روحى ملكدر. امدى نه وقت، روح هلاك اولورسه جسم ده هلاك اولور. و جسمده بر شى منفسد اولديغي و روح باقى قالديغي وقت، طبيب آني اصلاح ايدر و تدبير سنك طبيبكدر. بناءً عليه نفسكى محافظه ايت و مكيدة اوله رقى آنكله دشمنكه مباشر اولمه. سكا دشمنانك نزول ايتديكي و جمعان التقا ايلديكي وقت ساحل علم اوزرنده طور.

بعده عصاى همت ايله بو بحر علمك اوزينه اور. سكا بر طريق آچيلنجه آكا داخل اول. زيرا دشمنك سنك اثريكه اقتفا ايده جكد. چونكه علم، باب رياست و عجبدر. و شيطان آنده اطماع ايدر. بناءً عليه دشمن آرقه كدن بحر علمك اورته سنه كلنجه، او بالضروره آنك اوزرينه قاووشور. بويله اولنجه قتال و صداد اولمقسزين غرق اولور. و ايشته بونك ايچون علمانك بعضيسى "علمى اللهك غيرى ايچون طلب ايتدك؛ علم ابا ايتدى. بزى آنجق الله رد ايلدى." ديدى. و بو مكر الهينك احسندندر و الله تعالى ماكرلرك خيرليسيدر. زيرا فرعون موسايه اقتفا ايتدى. و مكراللهدن غائب اولدى ده هلاك اولدى. اكر سكا دشمنك [٥٧٣] "علم طلب ايت؛ تاكه انباء زمانكك اوزرينه تعالى ايدهسك و ملوك سكا حاضع اولسونلر و خلق سكا

محتاج بولنسونلر. "دیرسه بو، امر شیطانیدر دیمه. دشمنکی متفطن اول. ولکن طلب علمه مسارعت ایت. زیرا شیطان و سنک هواک معملسر عملك ايله فرحلا نیرلر. و محقق علم، کندی حقیقتنک ویردیکنک گیرندن ابا ایتدیکی آنلردن غائب اولدی. و بو مسئلهده ابلیره طاری اولان جهل بودرکه او علم ايله اضلالی تخیل ایتدی. و [انا خیر منه خلقتی من نار و خلقتی من طین] یعنی "بن آندن خیرلی یم. بنی ناردن خلق ایتدک و آنی طوپراقدن خلق ایتدک." قولنی ظن ایتدی. و محقق طریق عبودیت اوزرنده غیرالله ایچون سجود بویلهدر. حال بوکه بونک هپسی جهل محضدر. علم دکلدر. او ایسه آنک علم اولدیغنی تخیل ایتدی ده علم ايله اضلال ایتدم دیدی. ایشته بونک ایچون طلب علمه تحریص ایتدی. حال بو که بیلمزکه علم آنک عیبی و جهلنی کشف ایدر."

شرح

ای سید کریم اولان روح، خلافت الهیهی حائز اولمسی اعتباریله شریف اولان ذاتکک محافظه سنه دوام ایت. بناءً علیه نزدکده بولنان مواضعک اک پاک و نزیهنه متوجه اول و او موضعی تحکیم ایت. و او موضعه دوام ایت و او موضعی نفسک ایچون ساکن اوله جق بر محل اولمق اوزره اختیار ايله که اوراده نفسکی محافظه ایده بیلیرسک. سنی ایقاظ و آگاه ایده یم که او موضع کرسیدر. یعنی تعلق ایلدیکک وجود کثیف نفسانیدر. و او کرسی موضع قدمیندر. یعنی امر و نهی الهینک [۵۷۴] تعلق ایتدیکی بر مرتبه وجوددر. و بو منزل دار سنتدر. و شریعت قلعه سیدر. و بو قلعه، سنی حمایه ایدر. و دشمنک تجاوزینه مانعدر. زروه سی یوکسک اولدیغندن دشمن اورایه چیقاماز.

معلوم اولسون که شریعتک فوائدی نهاییه سندن بری ده روحک تعلق ایلدیکک وجود کثیف عنصرینک سرعتله فسادینه مانع اولمقدردر. مثلاً شریعت سکر ویرن مشروباتی منع ایتمشدر. شرعک بو نهیدن اجتناب ایتمینلرک مبتلا اولدقلری امراض اطبانک راپورلریله ثابت و بیکلرجه نمونه لریله ظاهردر. و کذا شریعت حنزی ائی اکلندن نهی ایدر. بوکا دوام ایدنلرک تریشین علتنه مبتلا اولدقلری تدقیقات طبیه ايله تظاهر ایتمشدر.

و کذا شریعت قضای شهوتده اسراف ایدلمه مسنی توصیه و زنا و لواطه یی منع ایدر. و بو اسرافه مبتلا اولانلرک انواع علل ساریه ايله معلول اولقلری طیباً ثابتدر. و کثرت زنا اجتماعی بر بلاددر. و کذا شریعت قماری منع ایدر. بو نهیدن اجتناب ایتمینلرک حیاطده نه آغیر جزالره مبتلا اولدقلری بیکلرجه نمونه سیله ثابتدر.

والحاصل شارعک امر و نهی دنیاچه و آخرتجه، سنی دشمنک اولان ابلیرسک تسلطندن محافظه ایچون واقع اولمشدر. و بو امر و نهی، بو عالمده متعین اولوب بالجمله اسماء الهیه احکامنک ظهورینه مساعد اولان وجود کثیف اضافیکک ایجابندن طولایی موضوعدر. و بو وجود کثیفک ایجابی و اقتضاسی حیوانیته میلدر. او، بو عالمده هیچ بر قید ايله مقید اولمقسزین سرکشانه حرکت ایتمک ایستر. و آنک بویله سرکشانه حرکتی هلاکنی مؤدی اولور. و آنک هلاکی حالنده ده، صورت انسانیه دن [۵۷۵] منتظر و مطلوب اولان غایه فوت اولور. دشمنک مقصدی ده آنجق بدر. نته کم ازده موجدینه قارشى بویله عهد ایدرک [فبعزتک لا غوینهم اجمعین] یعنی " عزتک حق ایچون بن آنلرک هپسنى اغوا ایده یم. و آزدیروب طوغری یولدن چیقارایم." دیمشدر.

ای سید کریم اولان روح، بو جسم عنصری سنک ایچون کرسیدر. و بو کرسی ایضاح ایتدی کمز وجه ايله امر و نهی تعلق ایلدیکک بر موضعدر. و بو امر و نهی منزلی دار سنتدر. یعنی حضرت شارع صلی الله علیه و سلم افندمک اقوال و افعال و احوال سنیه لرینک محل تطبیقیدر. و سنن سنیه دشمنک تجاوزینه مانع اولان بر حامیدر. و زروه سی یوکسک اولان شرع قلعه سیدر.

امدی سن بو قلعه یه تحصن ایدوب دشمنک تجاوزی حالنده بالذات حربیه مباشرت ایتمه و حربی بالذات اداره ایتمه. زیرا سن هلاک اولورسه ک، ملکک دخی خراب اولور. چونکه اداره مملکت انحلاله دوچار اولور. و رئیس حکومتک هلاکی اوزرینه مملکتک متنفزانی آیری آیری استقلال هوسنه دوشرلر. و بوتشتت ادراهدن دشمن مستفید اولوب ملکی کاملاً ضبط ایدر. فقط حرب اثناسنده حضرتکده یعنی قلبکده قالبوده یوقاریده ذکر ایتدی کمز وجه ايله سکا ترتیب ایتدی کمز قوماندانلریکک و امیرلریکک ایجاب ایدنلرینی حربیه مباشرت ایچون دشمنه توجیه ایدرسه ک، آنلر منهزم اولسه لر بیله، سن قالیرسک. و سنک عندنده کی رجال و اداره ایتدی کک اردولرک دیکر بر قسمی باقی قالیر.

بعده ايجاب ايدن تدبیری اتخاز ايدرسك. و ملك انجلالدين قورتولر. كورمزيسك؟ بر آغاجك دالی قورودیغی ویاخودكسلدیكى وقت، كوك آنی تعلافی ايدر و يكیدن داللانیر. و اكر كوك چوروبوب بوزولمش اولورسه، آغاجك هیئت مجموعه سی [۵۷۶] هلاك اولور و قورور. ملك و رئیس حكومت، ملك كوكیدر و دولت، جسم مثابه سندهدر. و آنك روحی ملك و رئیس حكومتدر. بناءً علیه نه وقت روح هلاك اولورسه، جسم ده هلاك اولور. و جسمده اعضای وجوددن بری منفسد اولدیغی و روح باقی قالدیغی وقت طبیب آنی اصلاح ايدر. و تدبیر سنك طبیبكدر. بناءً علیه تدبیر واسطه سیله نفسکی محافظه ایت. و مكیده اوله رق یعنی كید و حيله نوعندن اولمق اوزره نفسك ايله دشمنه مباشرت ایتمه. و بالذات دشمنه قارشى چیقمه. و دشمن اردوسيله سنك اوزریكه كلیدیكى و سنك اردولرك ايله دشمنك اردوسی یکدیگرینه ملاقی اولدیغی وقت، سن دریای علمك كنارنده طور. آندن صكره همت عصابی ايله بو علم دریاسنك سطحنه اور. بو دریای علمدن سكا بر یول آچیلنجه، هیچ تردد ایتمه بو طریقه كیر. زیرا دشمنك سنی تعقیب ایده جكدر.

جناب شیخ اكبر رضی الله عنه روحی جناب موسایه و ابلیسی ده فرعونه و علمی ده دریایه تشبیه بویورمشدر. نته كم فرعون توابعیله موسی علیه السلامی بحر احمرک ساحلنه قدر تعقیب ایتمش و جناب موسی عصابی ايله بحر اوروب کنديسنه بر یول آچیلماغله او طریقه داخل اوله رق قارشى جهته كچمش و فرعون دخی آنی تعقیباً بو طریقه کیرمش ایسه ده دکز قاووشوب هلاك اولمشدر. روح دخی ابلیسك تجاوزی حالنده دریای علمدن آچیله جق بر طریقه سلوك ایتمك ايجاب ايدر. زیرا علم ریاست و عجب تولید ایده جکندن و بنی آدمك هلاکی ریاست و عجب سببلریله واقع اولدیغندن شیطان بنی آدمك علم جانبنه میلی پك زیاده آرزو ايدر. و آنی ریاست و عجب سببلریله هلاکه سعی ایلر. بناءً علیه سن علم ساحلنه كلوب آچیلان طریقه کیرنجه دشمن دخی آرقه كدن کیر. وقتاكه بحر علمك وسطنه کیر؛ دریا آنك [۵۷۷] اوزرینه قاووشوب قتال و صداع واقع اولمقسزین قولایلقه غرق و هلاك اولور.

و ایشته بو حقیقته بناءً علمانك بعضیلری "علمی، اللهك غیری ایچون طلب ایتدك؛ علم ابا ایتدی و بزى آنجق اللهه رد ایلدی." دیدی. یعنی بز علمی ریاسته نائل اولمق و ناسه تفوق ایدرك بو سایه ده نعم و رفاه دنیوییه واصل اولمق ایچون ایسته دك. علم تحصیل ایتدكجه بو مقصد فوت اولدی و علم بزى اللهك غیری اولان بو مقاصده وصولدن امتناع ایتدی. و نهایت بزم المزدن طوتوب مقصد اصلئ خلقت اولان معرفته اللهه سوق ایلدی. بو سوزك صدق امثالی کثیره سیله ظاهر و باهردر. نته كم حکمت، کیمیا، ریاضیه و هیئت کبی علملرك متخصصلری و مسالك مختلفه اربابی، بو علوم و فنونی تفرد و تحصیل ثروت مقصدیله تعلمه نیت ایتدکری حالده نتیجه ده موجد حقیقی پی ادراك ايله وحدت وجودی تصدیقه مجبور قالمشدر. و بو حال مکر الهینك اك کوزلندندر. و الله تعالی ماکرلرك خیرلیسیدر. زیرا مقصد اصلی اولان معرفه اللهك غیری نه نیت شدر. و شره عدم وصول ایسه خیردر. و شره قصد اولندیغی حالده نتیجه ده خیر ظهوری مکر الهینك اك کوزل اولان قسمندندر. بو ایسه خاصه علمدر. آنك ایچون (رتبه العلم اعلی الرتب) بویورلمشدر. و حق تعالی حضرتلری [هل یستوی الذین یعلمون والذین لا یعلمون] یعنی "بیلن ايله بیلمین مساویمیدر؟" بویورمسندن کی سر و حکمت بودر.

امدی ابلیس بنی آدمی علمه تشویق ایدوب آنی او علم ساحه سنده اضلال ایچون آرقه سندن کیر. فقط علمك خاصه سی نتیجه ده انسانی معرفه اللهه سوق اولدیغیندن ابلیس قصد اضلالی ایفا ایده مز. شری مراد ایتدیكى حالده نتیجه ده خیر ظهور ايدر. و نته كم فرعون اثر موسایه [۵۷۸] اقتفا ایدرك دریایه داخل اولدی. و دریا قاووشوب کندوسی هلاك اولدی. اكر دریا قاووشما یوب حضرت موسایه یتشه ایدی؛ آنکله حرب و قتال ایده جك ایدی. اولو العزم بر پیغمبر زیشان ايله مقاتله محض شر ایدی. و آنك بو شرك اقاعنه مانع اولان هلاکی ایسه عین خیر ایدی. خصوصیه غرق ادراك ایلدیكى وقت [امنت انه لا اله الا الذی امنت به بنو اسرائیل] دیدی. و بعد الایمان غرق اولدی. و بو صورتله مکر اللهدن غائب اولدی.

امدی اكر دشمنك سكا "علم طلب ایت؛ تاكه انباء زمانك اوزرینه تعالی ایده سک. و ملوک سنك اوککده حاض و متواضع اولسونلر. و خلق سكا محتاج بولنسولنر." دیرسه، صاقین بو امر شیطانیدر دیوب تحصیل علمه سلوكدن اعراض ایتمه. و دشمنك بو القاده کی قصدینی متفطن اول. و طلب علمه مسارعت ایت. زیرا دشمنك اولان ابلیس ايله سنك هوانك فرحی و سروری آنجق سنك معملسز علمك ايله در. و علم ایسه معملی اولمیان بر عملدر. یعنی سن تحصیل علمه مشغول اولدیغك وقت، باشقه درلو عمل ايله اشتغاله وقتك مساعد اولماز. اوقاتکی تحصیل علم اشغال ايدر. دشمنلرك سنی باشقه عملردن آلیقویدقلری ایچون سونیلر. حال بوکده

او زواللیر، بیلمز لکه علم کندی حقیقتنک ویردیکی شئیک غیرندن ابا ایدر. یعنی علم اوילה بر شیدرکه یوقاریده ایضاح اولندیغی اوزره نتیجه ده معرفه اللهه ایصال ایدر. آنک حقیقتنک ویردیکی شی آنجق بودر. بناءً علیه بو مسئله ده یعنی علمه تشویق و ترغیب مسئله سنده ابلیسک جهلی علم ايله اضلالی تخیل ایتمه سیدر. حال بوکه علمک حقیقتی ضلالته دکل، هدایتیه سوق ایتدیکنی ابلیس بیلهمدی. چونکه ابلیسک [۵۷۹] چشم باطنی کورد. حقیقته نظر ایده مز. او یالکز چشم ظاهر صاحبدر. شیطانک بر کوزی کورد دنیلمسی بو اعتبار ايله در. و ابلیسک ظاهرین اولوب حقیقتی کوره مامسنى مثبت دلائلدن بری ده آدمه سجده و سرفرو ايله امر اولندقد [انا خیر منه خلقتنی من نار و خلقتنه من طین] یعنی "بن آدمدن خیرلی یم. چونکه بنی لطیف اولان ناردن و آنی کثیف اولان طوپراقدن یاراتدک." دیوب آکا سرفرو ایتمکدن ابا ایتمه سیدر. ابلیس بو قولی علمه مستند ظن ایتدی حال بوکه حق تعالی ملائکه یه [انی جاعل فی الارض خلیفه] بویورمش و ابلیس دخی ملائکه آراسنده بو خطابی طویمش ایدی. خلیفه ایسه مستخلفک عینی در. بناءً علیه معتبر اولان شی، خلیفه الله اولان آدمک ظاهری دکل، باطنیدر. ملائکه نک آدمه سجده و سرفرو ايله مکلف اولمسی، آنک حقیقته نظر آدر. چشم باطنی کور اولان ابلیس آدمک حقیقتی کوره مدیکی کبی موجد حکیمی اولان الله تعالی حضرتلرینک امرینه مخالفتله طریق عبودیت اوزرنده ده یورویه مدی. عجب و تکبری بوکا ده مانع اولدی. فقط آدم طاشدن و طوپراقدن بنا اولنان کعبه یه سجده ايله امر اولندیغی وقت، بو غریاللهه سجده اولمغله جائز دکلدر، دیمدی. طریق عبودیت اوزرنده یورویه رک کعبه یه سجده ایتدی. و بنی خلیفه اوله رق یاراتدک و صفات ثمانیه الهیه کک مظهری قیلدک. و جماددن عبارت اولان کعبه نک تعینی ايله بنم تعینم آراسنده فرق وارد. بن اعلام او اذنادر. نیچون آکا سجده ایده یم دیهرک سرکشک ایتدی. زیرا آدم بیلیرکه حق تعالی حضرتلری حکیمدر. آنک امرینه قارشی قیاس سوء ادبدر. عبودیت انجق امره امثالدر. [۵۸۰]

امدی ابلیسک یوقاریدنبری ایضاح اولنان احوالی هپ جهل محضدر، علم دکلدر. او ایسه آنک علم اولدیغی تخیل ایتدی ده "بن آدمی علم ايله اضلال ایتدم." دیدی. بو سببله بنی آدمی طلب علمه تشویق ایلدی. حال بوکه بیلمزکه اگر بنی آدم علمده متبحر اولورسه، بو علم آنک عیبی و جهلنی کشف و اظهار ایدر. و بالنتیجه آدم ضلالته دوشمک شویله طورسون بلکه هدایت بولور.

سؤال

حق تعالی حضرتلری [افريت من اتخذ الهه هواه واضله الله على علم] یعنی "هواسنی الهه اتخاذ ایدن کیمسه یی کورمز میسک؟ الله تعالی آنی علم اوزرنده اضلال ایلدی." بویورر. بوندن علم اوزرنده اضلال واقع اولدیغی آکلاشیلیر. حال بوکه علم هدایتیه سوق ایدر. دینلیدی.

جواب

هدایتیه سوق ایدن علم، علم کاملدر. علم ناقص اضلال ایدر. نته کم ابلیسک ظاهر حاله نظراً واقع اولان قیاسی ده بر علم ایدی. فقط ناقص بر علم اولدیغندن جهل ايله ممتزج اولدی. بناءً علیه بو ناقص اولان علم اصلاً آکا فائده بحش اولمیوب مطرود حضور الهی اولدی. امدی هواسنی الهه و کندی اوزرنده متصرف اتخاذ ایدن کیمسه، علم ناقص ايله اکتفا ایتمش اوله جغندن، آکا بو علمک اتمامی توصیه ایدلسه، کندوسنی عالم کامل زعم ایلدیکندن قبول ایتمز. نته کم بالاده کی آیت کریمه نک مابعدنده [و ختم على سمعه و قلبه و جعل على بصره غشاوة] بویورلمشدر. و بو علم ناقص، عین جهلدر. و بو علم ايله متصف اولان کیمسه جهل مرکب صاحبدر. بیلمز؛ بیلمدیکی ده بیلمز. نته کم (نیم فقیهه دین برد نیم طبیب جان برد) دنیلمشدر. [۵۸۱]

متن

[وهكذا ايها السيد جميع مطالب الخيرات اذا حرص عليها عدوك بالمقاصد الفاسدة فلا ترجع عنها فان المرائي العامل احسن من المخلص الباطل فان العمل اذا استمر وان لم يكن خالصاً لا بد من نور يحصل للقلب يردده في لحظة الى الاخلاص فتقبل جميع اعماله السالفة ولهذا يكثر حزن العدو واسفه فانه المحرض عليك على هذه الافعال التي انقلبت في حقك حسنى فاعلم واما ترتيب الجيش عند اللقاء فكما ذكرنا في الباب قبل هذا فلتكن في القلب مع خواصك فان هذا مما يهول العدو منظره فانه لعنه الله لا يقا تلك ابدًا وانما يريد غدرك وان مقاتلته انما هي مع أئمة عليك ولك انت القبول والرد وترتيبه على التفصيل تضيق هذه العجالة عن بسطه ولا فائدة فيه لعدم القتال من العدو فغايتك معه ان تحذر مواضع الغدر فافهم]

ترجمه

"وای سید، مطالب خیراتک کافه سنه، دشمنک تحریص ایتدیکی وقت، بویله مقاصد فاسده ایله در. امدی آنلردن رجوع ایتمه. زیرا مرایی عامل، مخلص بطالدن ده کوزلدر. زیرا عمل خالص اولمسه بیل، مستمر اولدیغی وقت، البته قلبه بر نور حاصل ایدرکه بر لحظه ده آنی اخلاصه رد ایدر. بناءً علیه آنک جمیع اعمال سالفه سی مقبول اولور. و ایشته بونک ایچون دشمنک حزنی واسفی کثیر اولور. چونکه او سنی، حقه حسناته منقلب اولان بو اعماله محرصدر؛ معلومک اولسون، عند اللقاء ترتیب جیوشه کلنجه [۵۸۲] بوندن اولکی بابده ذکر ایتدی کمز کبیدر. بناءً علیه سن خواصکله برابر قلبده اول! چونکه بو، منظری دشمنه هول ویرن شیدندر. زیرا الله تعالی آنی تبعید ایدر. ایدا سکا مقاتل اولماز. و آنجق سنک غدیریکی مراد ایدر. و محقق آنک مقاتله سی، آنجق ملک ایله برابر اولوب سنک علیه کده و لهکده در. و قبول و رد سنکدر. و تفصیل اوزرینه ترتیبی، آنک بسطندن بو عجاله یی تضییق ایدر. و دشمنک عدم قتالندن ناشی آنده فائده یوقدر. امدی آنکله سنک غایتک مواضع غدردن حزر ایتمه کدر؛ ایو آکلا."

شرح

ای سید کریم اولان روح، دشمنک اولان ابلیسک کافه مطالب خیریه یه سنی تشویق و تحریص ایتمه سی بویله فاسد مقصدلره مبتنیدر. او سنی بو کی مطالب خیریه یه تشویق ایتدیکی وقت، بو القای شیطانیدر؛ البته بر مقصد فاسدی واردر دیرک او خیرلی ایشدن یوز چویرمه!

مثلاً سکا دیرکه "صدقه ویر؛ خلق کوروب سکا کریم دیسونلر یا خود خلقک سکا امانت ایتکی ماله تجاوز ایتمه که خلق نظرده محترم اولاسنک. و ایشیدنلر سنی مدح و ثنا ایلسونلر". سن بونلری حق ایچون دکل، خلق ایچون اجرا ایتسه ک بیل شرعک مقبول عد ایتدیکی بو عمللرده اخلاص یوقدر؛ بناءً علیه عندالله ده اجری یوقدر. دیرک ترک ایتمه! اگر ترک ایدرسه ک مخلص بطل یعنی عملسز بر مخلص اولورسک. چونکه ریاکارانه عمل ایدن بر کیمسه، عملسز مخلصدن ده کوزلدر. زیرا [۵۸۳] عمل خالص اولمسه یعنی حق ایچون اولمایوب خلقه خوش کورونمک ایچون اولسه بیل مادام که او عمل شرعه مطابق اولان بر عملدر؛ آکا دوام اولندیغی وقت، البته قلب ایچون بر نور حاصل ایدر. و او نور، بر لحظه ده صاحبی اخلاصه رد ایدر. و اخلاصی سببیلده کچمش اعمال ریاکارانه سنک کافه سی عندالله مقبول اولور. و دشمن القائنک بوشه کیتدیکی کورمکه پک زیاده محزون و متأسف اولور. چونکه او بچاره سنی و مکیکی افساده سعی ایتدیکی حالده سیأت حسناته مبدل اولدی. ای سید کریم اولان روح، بونی بویله بیل ده ولوکه ریاکارانه اولسون شرعه مطابق اولان اعمالی کندک ترک ایتمه و بویله عمل ایدنلری ده تعیب و تقبیح ایله.

دشمنه ملاقی اولدیغک وقت، اردو کک صورت ترتیبینه کلنجه، بونی اولکی بابده ایضاح ایتدک. بناءً علیه اوراده کی بیاناتمز وجه ایله سن خواصک اولان قوا ایله قلبده اول؛ بالذات حربه مباشرت ایتمه. بو وضعیتی، کورونیشی دشمنه هول و خوف ویرن بر وضعیتدر. زیرا بو منظرک ویردیکی هول سببیلله الله تعالی آنی قلبکاهه هجومدن طرد و تعبید ایدر. و ایدا بالذات سنکله مقاتله یه جسارت ایده مز. و او آنجق سکا قارشی کید و حیل ایله غدیری مراد ایدر. نته کم حیللری یوقاریده ایضاح اولندی. و محقق آنک مقاتله سی یعنی اعوان و انصاری اولان قوا، آنجق ملک ایله برابر یعنی سنک وجود کثیف اضافیکده اولوب او قوی سنک لهنه و علیه که [۵۸۴] دونه بیلیر.

مثلاً قوه غضبیه و قوه شهویه و نفس حیوانیه هپ سنک وجودک ایله برابردر. بونلر سنک علیه کده اوله رق دشمنه یاردم ایده بیلجه کبری کی سنک لهکده اوله رق دشمنه مخلفت ایده بیلیرلر. علیه که اولدقلری وقت، میزان شرع ایله رد ایدرسک. و لهکه اولقلری وقت ینه میزان شرع ایله قبول ایدرسک. و دشمنه ملاقات وقتنده، حرب ایچون اردولریکک ترتیبی و اصول حربی تفصیل ایتمک و بونلرک دقایقنی بسط ایلیمک، عجله ترتیب ایدلمش اولان بو رساله یی تضییق ایدر. و ذاتاً یوقاریده بیان اولندیغی اوزره دشمنک بالذات قتاله عدم جسارتندن طولایی بو دقایقی بسط و تفصیلده فائده ده یوقدر. یالکز محافظه حدود ایچون ترتیب جیوش حقنده کی معلومات اولکی بابده مختصراً بیان ایدلمش ایدی. بو کافیدر. دشمنک ایشی کوچی سنی حیل ایله آلداته رق هلاک ایتمکدر. بناءً علیه سنک غایه نظرک، غدر و کید موضعلرندن حزر ایتمه کدن عبارتدر. یعنی دشمنک هر هانکی بر خصوصده القائی واقع اولنجه، آنی علم واسطه سیله تدقیق ایتمه ک و حیل سنی دفع ایلیمک ایجاب ایدر. زیرا آنک کیدی ده ضعیفدر. نته کم حق تعالی حضرتلری [ان کید الشیطان کان ضعیفا] بویورر.

الباب الخامس العشر

في ذكر السر الذي يغلب به اعداد هذه المدينة والتنبيه عليه

متن [٥٨٥]

[اعلم ان العدد سر من اسرار الله تعالى في الوجود وكل عدد مذكور في القرآن او الشرع فلمعنى وهكذا خلق الله الموجودات متعددة من اثنين الى اثني عشر وبين نهاية مراتب العدد فان مراتب العدد اربعة احاد وعشرات ومئون وآلاف والاربعة اكمل العدد ونهاية كل واحدة منها الى تسعة ويأخذ في التكرار وانما قلنا ان الاثنى عشر هي النهاية فان العالم الانساني نهاية تركيبه بوجه ما من اثني عشر فانه مركب من امهات اربع ومولدات اربع ونفس وعقل والانسان والمرتبة وقد تولع قوم بهذه الاعداد واستخرجوا منها علوماً كثيرة ودلوا بها على التوحيد وشرح ذلك يطول في هذا المختصر فلنرجع ونقول ان الواحد اذا حملته على مثله بوساطة الواو لا بوساطة في فيظهر وجود الاثنين والواحد ليس بعدد منه ينشاء العدد وبعدهم يفنى فتركبه على الاثنين فيظهر وجود الثلاثة وعلى الثلاثة فيظهر وجود الاربعة وتنقصه من الالف فيزول الالف فهو اصل فاول الاعداد الشفعية الاثنان واول الاعداد الفردية الثلاثة فالاثنان اصل لكل شفع او زوج والثلاثة اصل لكل فرد او وتر فالزوج مقدم على الفرد تقديماً طبعياً لا يمكن خلافه فان تقدمه تقدم طبعي لا يمكن ابدا ان توجد الاربعة قبل الثلاثة ولا الخمسة قبل الاربعة فاذا تقرر هذا فالعدد محصور في زوج وفرد فثم مواطن يغلب الزوج فيها الفرد وثم مواطن يغلب الفرد فيها الزوج وعلى الانسان ان يحارب هواه او هوى غيره فاذا حاربه فلا يخلو ان يحاربه في مباح او في معصية فان حارب [٥٨٦] هواه فليغلب الزوج على الفرد في معصية كان او في مباح وان حارب هوى غيره فليغلب الفرد على الزوج الا ان كان في معصية فانه يغلب الزوج على الفرد فان التوحيد توحيد الاحدية وتوحيد الفردانية توحيد الاحدية وهو توحيد العصاة من الامة الاسلامية وهو توحيد صحيح مركب على اصل فاسد وتوحيد الفردانية وهو توحيد محمد صلى الله عليه وسلم وموسى عليه السلام والعارفين والعلماء من الامة الاسلامية وهو توحيد صحيح مركب على اصل صحيح فتوحيد الاحدية يغلب كل شيء في كل موطن فتحفظ منه ان يصرفه عليك عدوك وتوحيد الفردانية يغلب في مواطن ويغلب فالتزمه في مواطن غلبته واذا غلب فالتزم توحيد الاحدية وهذا الباب يحتوي على اسرار عظيمة تركناها طلباً للاختصار فانها متشعبة يتعلق بعضها ببعض ويتوقف فهم بعضها على فهم بعض فتكفي هذه الاشارة للعارف]

اون بشنجى باب

بو مرتبه اعدادينك غالب اولديغي سر بيانكدهدر و آكا تنبيهدر

ترجمه

"معلوم اولسون كه محقق عدد، وجودده الله تعالىنك سرلندن بر سردر. و قرآنده ياخود شرعده هر بر عدد معنا سندن ناشى مذكوردر. و هكذا الله تعالى ايكيدن اون ايكيه قدر موجودات متعدده بي خلق ايتدى و مراتب اعدادك نهايتنى تبين ايلدى. زيرا مراتب عدد درتدر. احاد، عشرات، مات و آلفدر. و درت [٥٨٧] اكمل عددن و آنلردن هر برينك نهايتى طقوزه قدردر؛ و تكرار باشلار. و بز آنجق اون ايكي نهايتدر ديدك؛ زيرا عالم انساني تركيبنك نهايتى اون ايكيدندر. چونكه او امهات اربعه درن و مولدات اربعه درن و نفس و عقل و انسان و مرتبه درن مركبدر. و بر طائفه بو اعداده حريص اولوب آنلردن علوم كثيره استخراج ايدرلر. و آنلر ايله توحيدده دلالت ايدرلر. و بونك شرحى بو مختصرده اوزون اولور. بز رجوع ايدوب ديرزكه محقق واحد، في واسطه سيله دكل، واو واسطه سيله مثلى اوزرينه حمل اولنورسه، ايكينك وجودى ظاهر اولور. آنك ايكي اوزرينه تركبى اوچك وجودينى اظهار ايدر. و اوچ اوزرينه اولورسه دردك وجودى ظاهر اولور. و آنى بيكدن تنقيص ايدرسه ك، بيك زائل اولور. بناءً عليه او اصلدر. و چفت عددلرك اولى ايكي و فرد عددلرك اولى اوچدر. و ايكي هر بر چفت و زوجك اصليدر. و اوچ هر بر فردك و تكك اصليدر.

امدی زوج تقدم طبيع ايله فرد اوزرينه مقدمدر. آنك خلافي ممكن دكلدر. زيرا آنك تقدمی طبيعيدر. اوچدن اول سنك دردی و درتدن اول بشی بولماك ابدًا ممكن دكلدر.

امدی بو تقرر ايتدكده عدد، زوج و فرد ايچنده محصور اولور. امدی بعض مواطنده فرد، زوجة غالب الور. و بعض مواطنده زوج فرده غلبه ايدر. و انسانه هواسيله و غريك هواسيله حرب ايتكم واجيدر. امدی او محاربة ايتديكي وقت، بر مباحده ويا بر معصيتده محاربة ايتمكدن خالی دكلدر. امدی اكر هواسيله بر معصيتده ويا بر مباحده حرب ايدرسه، زوج فرده غالب اولور. [۵۸۸] و اكر غريك هواسيله حرب ايدرسه، فرد زوج اوزرينه غالب اولور. شو قدر واركه اكر معصيتده اولورسه، زوخ فرد اوزرينه غالب اولور. زيرا توحيد ايكيدر. بری توحيد احديتدر. و او امت اسلاميه دن اولان عاصيلرك توحيديدر. و او اصل فاسد اوزرينه مركب اولان توحيد صحيحدر. و ديكری توحيد فردانيتدر. و او محمد و موسی اليهما السلامك و عارفلك و امت السلاميه دن اولان عالملك توحيديدر. و اصل صحيح اوزرينه مركب اولان توحيد صحيحدر.

امدی توحيد احدیت هر بر موطنده هر بر شیئه غلبه ايدر. بناًعليه سن دشمنکی آنك سنك اوزرينه تصريف ايتمسندن تحفظ ایت. و توحيد فردانیت بعض مواطنده غالب اولور. و بعض مواطنده مغلوب اولور.

امدی آنك غلبه ايتديكي مواطنده آتی التزام ایت. و مغلوب اولديغي وقت، توحيد احدیتی التزام ایت. و بو باب اسرار عظيمه بي محتويدر. بز اختصاردن ناشی آنلری ترك ايتدك. زيرا آنلرك بعضیسی بعضيسنه متشعب و بعضيسنك فهمی بعضيسنك فهمنه متوقفدر. و بو اشارت عارفه كفايت ايدر."

شرح

يعنی بو اون بشنجی باب بر سرک بياننده و او سر اوزرينه نظر عقولی جالبدركه بو مرتبه شهادتده عددلرك حکمی او سر سببيله غالب اولور.

معلوم اولسون كه محقق عدد، وجودده و وارلق ايچنده الله تعالى حضرتلرينك سرلرندن [۵۸۹] بر سردر. و قرآنده [الله الذی خلق سبع سموات] و [ان عدة الشهور عند الله اثني عشر شهراً في كتاب الله] و [ان يوماً عند ربك كالف سنة مما تعدون] و امثالی آیات كريمه ايله شرع شريفده صباح نمازينك ايکی و ظهرک درت و اقشامك اوچ ركعت اولماسی و نمازك بش وقتده فرضيتی و امثالی احكام عددیهك ذكری بو عددلرك معنلريندن ناشی واقع اولمشدر. و بو عددلر سر وجود اولديغي ايچون اصحاب كرام حضراتی طوافلرندن صباح نمازينك نيچون ايکی و اقشامك اوچ ركعت اولديغي صلی الله عليه و سلم افندمزدن سؤال اولنمامشدر. زيرا بو سر نفوس مترقيهك هر برلرينه جانب حقدن كشف اولنان علوم لدنيه دندر. و هكذا الله تعالى حضرتلری [ومن كل شيء خلقنا زوجين] و [خلق الارض في يومين] و [قدر فيها اقواتها في اربعه ايام] و [وخلق السموات والارض في ستة ايام] و [خلقكم من نفس واحدة ثم جعل منها زوجها و انزل لكم من الانعام ثمانية ازواج يخلقكم في بطون امهاتكم خلقاً من بعد خلق في ظلمات ثلاث] و [فمن لم يجد فصيام ثلثة ايام في الحج و سبعة اذا رجعتكم تلك عشرة كاملة] و [ان عدة الشهور عند الله اثني عشر شهراً] آیت كريمه لرنده بيان بويوردیغي اوزره ايكيدن اون ايکی يه قدر موجودات معتدده بي خلق ايتدی. و مراتب اعدادك نهايتی تبیین ایلدی. زيرا مراتب عدد درتدر و آنلر آحاد، عشرات، مأت و الوفدر. و درت اكمل عدددر. و بو مراتب عدددن هر برينك نهايت طقوزه قدردر. طقوز تمام اولدقدن صكره تكرار باشلار. يعنی احاد خانهلری بردن طقوزه و عشرات خانهلری اوندن طقسانه و مأت خانهلری يوزدن طقوزيوزه و الوف خانهلری بيكدن طقوزبيكه و اون بيكدن طقسان بيكه و يوزبيكدن [۵۹۰] طقوز يوزبيكه و طقوز يوز بيكدن طقوز يوز طقسان طقوز بيكه قدردر. و آندن صكره مليون كلير. و مليون بيكرک تكررندن عبارتدر. و عربيده مليون يرينه الف الف تعبيراتی مستعملدر. و فرنكجهده (مليون) كلمه سی بيك معناسنه اولان (ميل) كلمه سندن مشتقد. (مليار) دخی بويله در.

و بز امر خلقده مراتب اعدادك نهايتی آنجق اون ايكيدر ديدك. چونكه عالم انسانی تركيبك نهايتی اون ايكيدندر. چونكه انسان امهات اربعه دن يعنی صلب مایع و غاز و حرارت غريزه دن عبارت اولان ارکان اربعه دن و مولدات اربعه دن يعنی صفرا و دم و سودا و بلغم دن عبارت بولنان اخلاط اربعه دن و نفس و عقل و انسان و مرتبه دن مركبدر. نفسدن مراد نفس حيوانيه و عقلدن مراد نفس ناطقه و روح و انساندن مراد نفس حيوانی ايله نفس ناطقهك هئيت مجموعه سی و مرتبه دن مراد دخی نفسك، نفس كامله و باقيه يه قدر اولان مراتبی و كذا

عقلك معاش و معاد و عقل كله قدر اولان مرتبه لری و انسانك انسان حیوان مرتبه سندن انسان كامل مرتبه سنه قدر اولان مراتبی در.

و بر طائفه بو اعدادك اسراری اوزرینه مشغول اولوب آنلردن علوم كثیره استخراج ایدرلرکه علوم ریاضیه بو جمله دندر. و بو علوم ریاضیه ایله مشغول اولانلر بو علمك دلالته وحدت وجودی و وجودك نامتناهیکنی ادراك ایدرلر. و بو علمك شرحی اوزون و بوراده صدد خارجیدر. بناءً علیه بز صده رجوع ایدوب دیرزکه محقق واحد (فی) واسطه سیله دكل (واو) واسطه سیله مثلی اوزرینه حمل اولنورسه ایکنك وجودی ظاهر اولور.

یعنی برده بر دیدیکمز ویا بر کره بر دیدیکمز وقت، ینه بر اولدیغی ایچون عدد حصولنده (فی) وساطتنه **[۵۹۱]** مراجعت ایده میز. بلکه عدد حصولی قصیدله بره بر علاوه ایتمك ایچون (واو) استعمال ایدرک بر (و) بر ایکی دیرز. شکل ریاضیده واو یرینه (+) زائد اشارتی قوللانوب $1+1=2$ یازارز. وکذا واحد ایکی یه واو واسطه سیله علاوه اولنورسه اوچك وجودی و اوچ اوزرینه علاوه اولنورسه درك وجودی ظاهر اولور. اگر واحدی بیک عددندن تنقیص و طرح ایدرسهك بیک مرتبه سی بوزولوب باشقه بر عدد پیدا اولور. بناءً علیه واحد اصلدر. و بالجمله اعدادك منشأیدر. ۲، ۴، ۶، ۸، ۱۰، ۱۲... الخ چفت عددلرک اولی ایکی و ۳، ۵، ۷، ۹، ۱۱، ۱۳... الخ تک عددلرک اولی اوچدر. شو حالده ایکی عددی، نقدر چفت و زوج عدد وارسه هپسنگ اصلیدر. و اوچ دخی بتون فرد و تک عددلرک اصلیدر. زوج عددلر، تک عددلر اوزرینه تقدم طبیعی ایله تقدم ایتمشدر. تک زوج اوزرینه تقدمی ممکن دکلدر. مثلاً ایکیدن اول اوچی، درتدن اول بشی بولمق ممکن اولماز. بناءً علیه زوج و فرد ترتیب طبیعی اوزره در. کندی صره لرنده برینی بولمادقجه دیگرینه کچمک قابل دکلدر. مثلاً اوچدن اول درت و درتدن اول بش بولنماز. بو اساس تقرر ایدنجه عددك چفت و تک دائره سنده محصور اولدیغی آکلاشیلیر.

امدی اعدادك حکمران اولدیغی موطن، مرتبه شهادتدر. زیرا مرتبه شهادت عالم کثراتدر. و عالم کثراتده اعدادك تأثیراتی وارسته ایضاحدر. و کثرات تعددی ایجاب ایدر. **[۵۹۲]** بویله اولنجه بو مرتبه شهادتده بعض مواطنده عدد فرد، عدد زوجه و عدد زوج، عدد فرده غالب اولور. مثلاً تکوین اشیاده زوجیت تقدم طبع ایله متقدم و بالجمله مکونات اوزرینه غالبدر. زیرا تکوینده بر طرفدن ذات و دیگر طرفدن شئیک شیئی لازمدر. و زوج عددلرک اصلی ایکیدر. بناءً علیه تکوین دخی بو اصل اوزرینه مبنیدر. و آندن صکره اشیانک تکوننده فردیت غالبدر. زیرا تکون اشیا فردیت ثلاثیه اوزرینه مبتنیدر. و فردیت ثلاثیه دخی حق طرفندن ذات، اراده، و قول و شی طرفندن دخی شئیک علم الهی مرتبه سنده عدمی حالنده ثابت اولان ذاتی، (کون) قولنی استماعی، امره امتثالی در. نته کم حق تعالی **[انما قولنا لشی اذا اردناه ان نقول له کن فیکون]** بویورر.

امدی اوچ اوچه مقابل اولمغله اشیادن هر بری کندی نفسنی وجود حقه و وجود حق ایله تکوین ایدر. وکذا وجود کثیف انسانی مرتبه سنده دخی بو اساس جاریدر. شویله که انسانه کندی هواسیله و غیرک هواسیله حرب ایتمک واجبدر. و حربه مباشر اولان انسان یا مباح ویا معصیت اولان بر امرده هواسیله حرب ایدر. بو صورتده زوج فرده غالب اولور. چونکه انسان واحدا لعین اولوب فرددر. فقط عقلی هواسیله محارب اولدیغی ایچون بو فردیتک حکمی قالماز. بلکه وجودنده واقع اولان بو حربده ایکنك حکمی جاری اولور. و اگر انسان، کامل و ارشاده اهل اولوب، کندی مریداننک هواسیله بر امر مباحده حرب ایدرسه، او وقت، فرد، **[۵۹۳]** زوج اوزرینه غالب اولور. زیرا شرع، مباحی منع ایتمشدر. و شرع اثنینیت اوزرینه مبنیدر. چونکه شرع بر طرفدن حق و دیگر طرفدن عبد و اراده رسول مرتبه لری و ملائکه و کتاب و امر و نهی کی وساطتی ایجاب ایدر. بونلر ایسه کثرتدر.

امدی تکمیل نفوس قصیدله بر انسان کامل مریدک هواسنک، شرعک مساعده ایتدیکی مباحاته میلنی کسر ایدرسه، فرد اولان انسان کامل، زوج اوزرینه غالب اولور. اگر شرعک منع ایتدیکی معصیتده حرب ایدرسه، او وقت، فرد اولان انسان کامل اثنینیت اوزرینه مبنی اولان شرعک حکمی تحتنده اولمغله زوج فرده غالب اولور. بوینک علتی و سبی بودرکه توحید ایکیدر. بریسی توحید احدیتدرکه ذات حق برله مکدن عبارتدر. و بو توحید، امت اسلامیه دن اولان عاصیلرک توحیدیدر. و او اصل فاسد اوزرینه مرکب اولان توحید صحیحدر.

معلوم اولسون که بو کتابک مواضع متعدده سنده دخی شرح اولندیغی اوزره وجود حقیقی واحددر. وجود مکونات بو وجود حقیقینک مراتب تنزلیه سندن باشقه بر شی دکلدر. بناءً علیه وجود حقیقی پی بو اشیانک وراسنده آرامق و حضر ایکن آنی غائب عد ایتمک بر عقیده فاسده در. و عقیده انسانی، جمعی عمالنده اصل اولدیکندن بو عقیده فاسده، بر اصل فاسد اولور. فقط وجود حقیقینک ذاتی برله مک صحیحدر. بناءً علیه امت اسلامیه دن اولان عاصیلرک اشیایی هر بر وجه ایله حقک غیری کوروب ذاتی توحید ایتملری اصل فاسد اوزرینه

ترکیب ایدلمش اولان [۵۹۴] بر توحید صحیح اولور. و توحیدک دیکری توحید فردانیتدر. بوده حقک وجودده فردانیتیدر. زیرا وجود حقیقی آنک وارلغی اولدیغی کبی وجودات اضافیهده آنک وارلغیدر.

نته کم قرآن کریمده [هو الاول الاخر والظاهر والباطن] بویورلمش و وارلقلرک جمله سی کندی وجودینه الحاق ایدلمشدر. و بو توحید محمد و موسی علیهم اسلامک و عارفلرک و امت اسلامیه دن اولان عالملرک توحیدیدر. و بو، اصل صحیح اوزرینه ترکیبی ایدلمش اولان توحید صحیحدر. زیرا صحیح اولان توحید ذاتی ایله ینه صحیح اولان تفرید وجودی جامعدر. و توحید فردانیتده صلی الله علیه و سلم افندمز ایله موسی علیه السلامک ذکر ی بو زوقک آنلرده غلبه سندن ناشیدر. دیگر انبیا علیهم السلامک عدم ذکر ی بو زوقدن محرومیتلری سببیله دکلدر. زیرا صلی الله علیه و سلم افندمز بو زوقک اکملی ایله متزوقدر. نته کم (لو دلیتم بحبل لهبط علی الله) و (هذا ید الله) و (من رآنی فقد رای الحق) یعنی "اگر ایپکزی اوزاتسه کز اللهک اوزرینه دوشردی." و "بو اللهک ایدر." و "بنی کورن محقق حق کوردی." بویورلر. و موسی علیه السلام [رب ارنی انظر الیک] دیدکده حق تعالی [لن ترانی] بویورمغله برابر طوره تجلی ایتدکده موسی علیه السلامک بهوش اولوب آییلدقدن صکره [سبحانک انی تبت الیک] دیمه سی زوق مشاهده یه وصوله و اسرار وجوده اطلاعنه دلیلدر. و کذا حق تعالی حضرتلرینک جناب موسایه "خسته اولدم عیادت ایتمدک و آجیقدم بنی طویورمادک." بویورماسی کذلک آنک توحید فردانیتنه [۵۹۵] برهاندر.

امدی علی درجاتهم بو زوقه نائل اولان امت اسلامیه نک عارفلری و عالملری دخی توحید فردانیت اوزره درلر. بو ایضاحات آکلاشیلرکه توحید احدیت هر بر موطنده یعنی عالم انسانینک اماره، لوامه، ملهمه، مطمئن... الخ مرتبه لرنده هر بر انسان اوزرینه غلبه ایدر. و ذات حق کک عاصی کک مطیع اولسون توحید ایتمین بر فرد یوقدر. بناءً علیه بو توحید اصحابی وجود حقیقی واحدک فردانیتنی مدرک اولمدقلری ایچون، عالم وجودده کندی دشمنلری اولان هوالرینک احکامنه تبعیتدن وارسته قالامازلر. بویله اولنجه بو توحیدک، دشمن اولان هوایی کندی اوزرلرنه تصریف ایتمندن حزر ایدوب تحفظ ایتمک لازمدر. فقط توحید احدیت ایله توحید فردانیتی جمع ایدن بر کامله نظراً بو توحید فردانیت بعض موطنده غالب اولور. و بعض موطنده مغلوب اولور. شو حالده آنک غلبه ایتدیکی موطنلرده آنی التزام ایتمک و مغلوب اولدیغی وقتلرده دخی توحید احدیتی التزام ایلیمک لازمدر.

معلوم اولسون که انسان کاملک احوالی مختلفدر. بعضاً نظرنده حقیقت و بعضاً شریعت غالب اولور. حقیقت شریعته غالب اولدیغی وقت، فرد زوج اوزرینه غالب اولور. بونک ایچون (لو ظهرت الحقیقة لبطلت الشریعة) یعنی "اگر حقیقت ظاهر اولورسه البته شریعت باطل اولوردی." دنیلمشدر. و شریعت غالب اولدیغی وقت، زوج، فرد اوزرینه غالب اولور.

نته کم نفحات الانس ده مزکوردرکه؛

ایکی ولی کامل اثنای سفرده طاولة اوینامقده اولان بر طائفه یه تصادف ایدرلر. [۵۹۶] بریسی درحال آنلره موافقتله اوین اوینامغه باشلار. اوین بیتدکدن صکره یوللرینه دوام ایدرلر. بر مدت صکره ینه طاولة اوینایان دیگر بر جماعته تصادف ایدرلر. بو دفعه اولجه طاولة اوینایان ذات، آنلره حدت ایدوب "نیچون لهو ایله مشغول اولیورسکز؟" دیه عتاب ایدرک اوینولرینی بوزار. آرالرنده نزاع زهور ایدر. بعده اورادن آیریلوب ینه یوللرینه دوام ایتدکلی صرده رفیقی اولکی و صکره کی حالندن سؤال ایدر. او ذات شریف دخی جواباً دیرکه "نظر حقیقتله باقدیغم وقت ایش اولکی کوردیکک کبی اولور. و نظر شریعتله باقدیغم وقت صکره کی کبی اولور." ایشته بو ذاتک اولکی حالی توحید فردانیتک غلبه سی و ایکنجیس مغلوبیتی حالیدرکه بو مغلوبیت حالنده توحید احدیتی التزام ایتمشدر.

جناب شیخ اکبر رضی الله عنه /سبوعیه لرینک بازار گونکی وردنده توحید فردانیتته اشاره (کیف اوحدک ولا وجود لی فی عین الاحدیة) یعنی "عین احدیتده بنم وجود اولمدیغی حالده بن سنی نصل توحید ایدرم. بنم وجود سنک وجود حقیقیکه مضاف اولان بر وجود اولوب حقیقتده بنم صورتمله و هر بر شئیک صورتیله ظاهر اولان سنسک." بویورلر. و ینه بو کلامک مابعدنده (کیف لا اوحدک والتوحید سر العبودیة) یعنی "بن سنی نصل توحید ایتمم که توحید عبودیتک سیریدر. زیرا بنم وجود عبدانیتکم ظهوری ذات احدیه نک بیلنمه سی و آنک توحیدی ایچوندر." بویورلر. بوده توحید احدیتته اشارتدر. نته کم حدیث قدسیده (فخلقت الخلق لاعرف) بویورلمشدر. [۵۹۷]

مؤلف كتاب حضرت شيخ اكبر رضى الله عنه بويورلر كه بو باب، اسرار عظيمه يي محتويدير. بز اختصار مقصديله بو اسرارك تفصيلي ترك ايتدك. زيرا او اسرارك بعضلرندن بعضلري تشعب ايدر. و بعضلريني آكلامق بعضيلرينك آكلاشمسنة يعنى بر طاقم مقدمات ايرادين متوقفدر. و بو اشارت عارفله كافيدر. في الحقيقة يوقاريده بر نزه شرح و ايضاح اولنان اسراري لايقيه آكلامق ايچون جناب شيخ رضى الله عنهك آثار عليه سنى و ازجمله **فصوص الحكمة** ايله **فتوحات مكيه** سنى مطالعه ايتكم لازمدر. بو بابده آثار عليه لرنده كي ايضاحاتي نقل ايتكم ممكن اولمديغي ظاهردير. شرحده دخي بو قدر ايضاحات ايله اكتفا ايدلمشدر. آكلايانلر آكلار، آكلاياميانلره بونلرك مقدماتي تعلم ايتكم اقتضا ايدر.

الباب السادس عشر في ترتيب الغذاء للروحانية اى الروح على فصول السنة متن

[اعلم ان الغذاء سبب الهى موضوع لبقاء كل متغذ لا غناء له عنه وما بقى بيننا وبين الطبيعيين الا في الاشياء اعتدت غداءً فنحن نجوز عدمها وترك استعمالها الشهور والسنين مع بقاء الحياة في المتغذى ببقاء الحرارة والرطوبة الذى هو طبع الحياة بصورة ما فما دام الحق يغذيه بخلق الحياة فيه بقى [٥٩٨] وهم يرون هذه الاطعمة التى هى عندهم اسباب وجود الحياة وهذا الفصل لا يحتاج للكلام فيه مع الخالفين فيه فان طريق التصوف ليس مبنياً على مجادلة المخالفين لانهم في عين الجمع مشغولين بقلوبهم مع الله كيف ينبغي ان تكون فاعلم ان فصل الربيع حار رطب وهو طبع الحياة وان النفس تنشط فيه للحركة والاسفار والفرج والنزاهات فان ذلك زمان الحركة الطبيعية في جميع الحيوانات والنباتات فتتهز النفس الحيوانية لذلك فان شاكلها المريد اخطاء فالله الله ايها السيد الكريم اذا اعطى الزمان شيئاً بطبعه ورأيت بعض اهل مملكتك يشاكل طبعه ذلك فلا تتركه وطبعه ولكن مروزيك العقل يأمر خديمه الفكر يأخذ من القوة الحافظة ما عندها من الامور الشرعية مثل قوله ان في ذلك لآيات لا ولى الابصار وقوله تعالى فاذا انزلنا عليها الماء اهتزت وربت وانبتت من كل زوج بهيج وقوله حتى اذا اخذت الارض زخرفها وازينت وجعل ذلك حياتها فتكون حركة النفس في هذا الفصل الربيعي في طلب الغذاء الذى يوافق هذا الزمان فتأخذ من اسرار المعاملات ما ليس للنفس فيها تلك المجاهدات الشاقة فتشرع في السنن والشرعيات التى تعطىها المقامات العلية مع عدم الشدة والضيق كالاقتدارات والافكار في المصنوعات واجالة البصيرة على الصانع عند اجالة البصر في المصنوعات فاذا تحققت بهذا النظر سامحها في الخروج الى الفرج والانهار والمروج ومواضع النوادر والازهار من الجبال والغياض [٥٩٩] فلا تزال تجنى ثمر الا اعتبار والفكر والاستبصار على كثرة ما شاهدته من عوالم الازهار والنوار في الحقال والقفار وشواطئ الانهار والتفكر في الجنة وما اعد الله فيها لاوليائه فان زمان الربيع زمانها وهى الدار الحيوان فهى حارة رطبة طبع الحياة فاذا فكر في ذلك وفي هذا كله حرصه على الاعمال وهون عليه شدائدها لعظيم ما يرجوه من النعيم الدائم عندالله فهذا هو زمان الشباب والاقبال وليس آخره كاوله]

اون آلتنجى باب سنه نك فصللرى اوزرنده روحانيت يعنى روح ايچون ترتيب غذا بيانندهدر ترجمه

"معلوماتك اولسون كه محقق غذا، هر بر متغدينك بقاسى ايچون موضوع بر سبب الهيدر. آندن آنك ايچون غناء يوقدر. و بزم ايله طبيعيون آراسنده اشياده آنجق اعتياد اولنان غذا قالدى. امدى بز بر صورتله طبع حيات اولان رطوبت و حرارتك بقاسى سببيله متغديده بقاء حياتله برابر، آيلرجه و سنه لرجه آنك عدمنى و استعمالنك تركنى تجويز ايدر. بناءً عليه حق آنى تغديه ايتدكجه و آنده حيات ياراتدكجه، باقى قالر. آنلر ايسه عندلرنده اولان اطعمه يي وجود حياتيه سبب كورورلر. و بو فصل، آنك حقنده مخالفين ايله كلامه محتاج دكلدر. زيرا طريق تصوف، مجادلة مخالفين اوزرينه مبنى دكلدر. زيرا آنلر عين جميع ايچنده اولوب، نصل لايق اولورسه، قالبريله [٦٠٠] الله ايله مشغولدرلر.

معلوماتك اولسون كه محقق ايلك بهار فصلی حار رطبدر. و او طبع حیاتدر. و محقق نفس آنده حرکت و اسفار و تفرج و نزهات ایچون نشاط بولور. زیرا بو جمیع حیوانات و نباتات حقنده حرکت طبیعییه زمانیدر. بناءً علیه نفس حیوانیه بوندن طولایی اهتزاز ایلر. مرید آکا بکزرسه خطا ایدر.

ای سید کریم، اللهدن حزر ایت. زمان، طبیعیه بر شی ویردیکی و سن، اهل مملکتک بعضیسنک طبعی بوکا بکزر کوردیکک وقت، سن اوئی طبعنه براقمه. ولکن وزیرک عقله امر ایت: خدیم فکرینه امر ایتسین که حق تعالینک [ان فی ذلك لعلرة لاولی الابصار] قوی و [فاذا انزلنا علیها الماء اهتزت وربت وانبت من کل زوج بهیج] قوی و [اخذت الارض زخرفها وازینت] قوی کی. امور شرعیه دن آنک عندنده کی شی قوه حافظه دن آلسین و بونی آنک حیاتی قیلدی. بویله اولنجه حرکت نفس بو فصل ربیعییه بو زمانه موافق اولان غدائک طلبنده اولور. بناءً علیه نفس، اسرار معاملاتدن کنديسنده نفس ایچون بو مجاهدات شاقه اولمیان شی آیر. شدت و صیقک عدمی ایله برابر نفس، اعتبارات و مصنوعاتده افکار و مصنوعاتده اجاله بصر عندنده صانع اوزرینه اجاله بصیرت کی، کنديسنه مقامات علیه بخش ایدن سننه و شرعیاته شروع ایلر. بو نظر ایله تحقق ایتدکده، تفرجه و انهاره و چمنزاره و مواضع نوادیره و جبالده کی ازهاره و اورمانلره [۶۰۱] خروجه مسامحه ایدر.

امدی او، چیچکر عالمندن و اراضی منبته ده کی و صحرالرده کی و نهرلرک ساحلرنده مشاهده ایتدیکی شئیک کثرتی اوزرنده دائماً اعتبار و فکر و استبصار میوه لرینی طوبلار. و جنت حقنده و آنده الله تعالینک اولیاسی ایچون حضرلادیگی شی حقنده تفکر ایدر. زیرا بهار زمانی آنک زمانیدر. و او، دار حیواندر. امدی او، حار رطب اولان طبع حیاتدر. بناءً علیه بونده و بونک کافه سنده تفکر ایتدیکی وقت، آنی اعماله تحریض ایدر. و آنک شدائی، الله عندنده کی نعیم دائمدن اومدیگی شئیک عظمتندن ناشی آنک اوزرینه قولای کلیر. ایشته بو زمان شباب و اقبالدر. و آنک آخری اولی کی دکلدر."

شرح

بو اون آلتنجی باب؛ سنه نك ايلك بهار، یاز، صوك بهار و قیش موسملرندن عبارت اولان درت فصلنده جسم، نصل که مختلف و موسمه مناسب غدالر ایله تقویه ایدیلرسه، بو فصللرده روح ایچون ده هر بر موسمه کوره مختلف غدالر ترتیبی لازم کلدیکی بیان ایدر.

معلوماتك اولسون كه محقق جسم ایچون غذا، هر بر متغدينك بقاسی و یاشامه سی ایچون حق تعالی جانبندن وضع ایدلمش اولان بر سببدر. بو سببک وضعی ده (حکیم) اسم شریفنک اقتضاسیدر. زیرا مادام که انسانده آخلق دیدیکمز بر حال واردر؛ اگر بویله بر سبب اولماسه ایدی، انسان کندوسنده بویله بر حال حادث اولنجه، بونی [۶۰۲] نه صورتله دفع ایده جکنی بیله میوب حیرته قالیر ایدی. فقط آجیقدیگی وقت، دفع جوعه سبب اولان غدایی بیلدیکی جهته، بو سببه تشبث ایلر و آجیقان کیمسه بو عالمده غدادن مستغنی اولاماز. و بو عدم استغنا عالم ظاهر ده هر طائفه نك و بالخاصه طبیعیونک نظرنده ثابتدر. فقط بزم ایله یعنی اهل تصوف و حقیقت ایله نظرلری ظواهر عالمه معطوف اولان طبیعیون آراسنده، اشیانک غدای معتاده اولان احتیاجی حقنده بر فرق واردر. بزه کوره غذا، بر سبب عادیدن عبارتدر. بناءً علیه بز دیرزکه متغدی آیلرجه و سنه لرجه غذا استعمالنی ترك ایتمش اولسه یاشایه بیلیر. و جسم متغذیه بر صرتله طبع حیات اولان رطوبت و حرارت دخی باقی قالیر. یعنی اکل و شرب اولمقسزین آنک وجودنده رطوبت و حرارت غریزیه بولنور. زیرا دوام حیات غدادن دکل، بلکه حق سبحانه و تعالی حضرتلرینک غذا ضمننده حیاتی خلق بویورماسندندر. بناءً علیه حق تعالی آنی تغذیه ایتدکجه و آنده حیات یاراتدقجه متغدی اولان کیمسه نك جسمنده حیات باقی قالیر. و بویله بر کیمسه غذا استعمال ایتمکسزین یاشار. ایشته بو حقم، طبیعیونک حوصله سنه صیغماز. بونی خیال و افسانه ظن ایدرلر. فقط بو صورتله عمر گزار اولان اهل حقیقتک مناقبی متواتردر. و بو حال اهل حقیقت عندنده زوقاً ثابتدر. طبیعیون بو متواتر اولان مناقبه ده اینانمازلر. آنلر عندلرنده اولان اطعمه بی وجود حیاته سبب کورورلر. ایشک حقیقتی ایسه بویله دکلدر. نته کم حضرت مولانا جلال الدین رومی رضی الله عنه افندمز کندی حال علیرینی بیاناً شویله بویورلر:

بیت

حق علیمست ورسول الله گواه ** قوت و قوت من آید از اله
در گذشت اکنون چهل سال تمام ** که نکشتم مفتقر من بر طعام [۶۰۳]
چون ابیت عند ربی حاصل است ** نك طعام الله بجانم واصل است

ترجمه

"حق تعالی علیمدر. و رسول الله دخی شاهددرکه بنم قوتم و رزقم الله تعالی جانبندن کلیر. شمدی یه قدر قرق ییل مرور ایتدی که بن طعامه محتاج اولمادم. مادام که بنده (ابیت عند ربی) حدیث شریفنک سری ظاهر اولمشدر؛ ایشته بو سرك حوصولی نتیجه سی اوله رق الله تعالینک طعامی بنم جانمه واصل اولمشدر." وینه دیگر بر بیتلرنده بویورلر:

کسی که شب بخرابات قاب قوسین است ** درون دیدهء پر نور او خمار لقاست
ابیت عند ربی نام آن خراباتست ** نشان یطعم یسقینی از پیمبر ماست

ترجمه

"کیجه قاب قوسین میخانه سنده اولان کیمسه نك پر نور اولان کوزینک ایچی محمور لقادر. او میخانه نك آدی (ابیت عند ربی) درکه پیغمرمز صلی الله علیه و سلم افندمز (یطعم و یسقینی) کلام حقیقت اتسامی ایله نشان ویرمشلردر. زیرا آنلر حدیث شریفلرنده (ابیت عند ربی یطعمنی و یسقینی) یعنی "بن ربمک عندنده کیجه لرم بنی یدیر و ایچیر." بویورلر.

و انسانک غذا ایله یاشامه سی و غداسز یاشامه سی بحثی ایضاح و اثبات ایچون مخالفلر ایله اوزون اوزدی یه مجادله یه لزوم کورمیز؛ چونکه طریق تصوف و حقیقت مخالفلر ایله مجادله اصولی قبول ایتمز. بلکه آندن منع ایدر. چونکه آنلر کثراتی عین احادیث حقه جمع ایدوب کرکی کبی قلیبرلیله الله ایله مشغولدرلر. بناءً علیه آنلر نه غدایی و نه دهه متغدی بی [۶۰۴] کورمزلر؛ به لکه هر بر مظهرده حق مشاهده ایدرلر.

معلومک اولسون که ایلک بهار فصلی هم سیجاق و هم رطوبتلیدر. و سیجاقلق ایله راطبلیق، حیاتک طبیعتیدر. و انسانک نفس حیوانیه سی محقق ایلک بهارده حرکت ایتمک و کزیمک و مسیره لره تفرجه کیتمک و تنزه ایلیمک ایچون قوت و نشاط بولور. و بو حالی هرکس ایلک بهارده کندی وجودنده حس ایدر. زیرا بو حاللر بالجمله حیوانات و نباتات حقه حرکت طبیعی زمانیدر. ایشته نفس حیوانیه حرکت طبیعی زمانی اولان بهار سببیه اهتزاز ایلر. مریدک نفس حیوانیه سی بو زمانده اگر طبع بهاره بکزرسه خطا ایدر. چونکه مرید حیوانیت و طبیعت مرتبه سندن انسانیت و حقیقت مرتبه سنه عروجه نیت ایتمشدر. اگر بهاره بکزرسه، فعلی نیتنه مخالف اولور. و سفلیتده قالب تعالی ایده مز.

ای سید کریم اولان روح، موجدک اولان الله تعالیدن حزر ایت و سبب ایجادیکی ابطاله سعی ایتمه. زمان، طبیعتی ایله سکا صفات نباتیه و حیوانیه دن بر شی ویردیکی و سن اهل مملکتکدن یعنی قوا و اعضا و جوارحکدن بعضلرینک طبعی، طبع بهاره بکزر کوردیک وقت، سن نفس حیوانیه کی و قواکی و اعضا و جوارحکی بو طبیعتلرینه براقمه. وزیرک اولان عقله امر ایت. کندیسنه خادم اولان قوه مفکره یه، قوه خافضه ده منقوش و محفوظ اولان امور شرعیه بی آلمسنی امر ایتسین. مثلاً قوه حافظه ده طبع بهارک خلقتنده کی سر و حکمتی بیانا حق تعالی قرآن کریمده [ان فی ذلک لعلیه لاولی الابصار] یعنی "بونده ابصار صاحبیری ایچون علامتار واردر." بویوردیغی و کذا [فاذا انزلنا علیها الماء اهتزت وربت وانبتت من کل زوج بهیج] [۶۰۵] یعنی "بزارضه صوبی انزال ایتدیکمز وقت او ارض محتر اولور و شیشر. و نبات و حیواندن هر بر زوج بهیجی انبات ایدر." بویوردیغی و کذا [حتی اذا اخذت الارض زخرفها وازینت] یعنی "تاکه یریوزنده انواع نباتات بیتر و زمین مزین اولور." بویوردیغی و دهها بکا مماثل نیجه آیات قرآنیه محفوظدر.

عقلک امریله خادم اولان فکر بونلری قوه حافظه دن آلوب فصل بهارده کی تجلی عمومی الهی بی تأمل ایلر. و بویله بر تجلی عم ایله، میت مثابه سنده اولان ارضی حقک نصل احیا بویوردیغی نظر عبرت ایله مشاهده ایدر. و [فانظر الی اثار رحمة الله کیف یحیی الارض بعد موتها ان ذلک لمجی الموتی وهو علی کل شیء قدير] یعنی "رحمت الهیه نك اثرلرینه نظر ایت که موتندن صکره ارضی نصل احیا ایدر. ایشته بونک کبی البته اولولری ده دیرلیر. و او هر شیئه قادردر." آیت کریمه سنک مفاد منیقندن یوم قیامتده ارضک تبدلندن صکره اولمش اولان انسانلرک بر تجلی عم ایله نصل احیا بویورله جغنه انتقال ایدر. ایشته حق تعالی بو تفکراتی نفس ناطقه انسانیه نك فصل بهارده کی حیاتی قیلدی. بناءً علیه حرکت طبیعی زمانی اولان ایلک بهارده نفس ناطقه نك حرکتی بو فصل بهارده، بو زمانه موافق اولان غدای معنوینک طلبنده اولور. و نتیجه ده نفس بر طاقم مشقتلی و آغیر مجاهده لر اختیارینه حاجت قالمقسزین، متأذب اولوب اسرار معاملاتدن بر چوق شیلر اوکره نیر. مثلاً نفس، شدید مجاهدات و تضییقات ریاضات اولمقسزین، صور اکوانه نظر عبرتله باقمی و مصنوعات الهیه اوزرنده

تفکری و مصنوعات باقدیغی وقت، آنلرک صانعی اولان حق تعالی حضرتلرینک صفات و اسماسنه انتقالی اعتیاد ایدر. [۶۰۶]

نته کم حضرت مصری نیازی بویورر:

آدمه اشیاده اسماکورونور
جمله اسمادن مسمی کورونور
بو نیازیدن ده مولا کورونور
آدم ایسهک ثم وجه اللهی بول
قنده باسهک اول کوزل اللهی بول

و نفس ناطقه، بو حالی اعتیاد ایدنجه، کندیسنه مقامات علیه بخش ایدن سنن سنیة رسالتپناهی یه و شرعیاته شروع ایدوب آنلرک احکامنه اتباعدن انحراف ایتمامکه غیرت ایلر. بو نظر ایله تحقق ایدنجه، آرتق فصل بهارده نفس حیوانیه لرینک حرکتیه سیرانگاهلره قوشان اهل هوی انسانلر کبی، تفرجه و انهار جاریه تماشاسنه و چمنزاره و مواضع نوادیره و طاغلرده کی چیچکری تماشایه و اورمانلره کیدوب کزیمک آرزوسندن منقطع اولور. و مسیره لره چیقمقده مسامحه ایدر و اخوانه موافقت ویا دیکر بر ضرورت سببیه چیقسه بیله، او چیچکله عالمندن و اراضی منبته ده کی و صحرالرده کی و نهرلرک ساحللرنده کی مصنوعاتدن مشاهده ایتدیکی شیرلرک کثرتی اوزرنده دائما اعتبار و فکر و استبصار میوه لرینی طویلار. و حق تعالینک بهارده کی تجلیات جمالیه سنی کوروب جنت حقنده و الله تعالینک اولیاسی ایچون جنتده حاضرلادیغی شیرلر حقنده تفکر ایدر. زیرا بهار زمانی جنت زمانیدر. و جنت دار حیواندر.

نته کم حق تعالی بویورر: [وما هذه الدنيا الا لهو ولعب وان الدرا الاخرة لهی الحيوان ولو كانوا يعلمون] یعنی "بو حیات دنیا، آنجق لهو و لعبدر و دار آخرت ایچون محقق حیات واردر. اکر بیلسه لر!" [۶۰۷] یعنی بو حیات دنیا بر مشغله فانیه در. و چو جقلرک اویونی کبی بیقیلر و نهایت بولور بر شیدر. صور کونیه دن هر هانکی بریسنه کوکل باغلانسه مرور زمان ایله بوزولور. و بوزولمسیله کوکلک علاقه سی زائل اولور. و حیات دنیانک یکنسقلغی حسبیه اوصانیلیر.

ولکن دار آخرت بویله اولمیوب آنک صورتلری دنیاده کی کبی عناصر مختلفه دن ترکیب ایتمیوب عالم آخرتک جوهر بصطینه موافق بر ماده روحانیه دن مخلوق اولدیغی ایچون فنا پزیر اولماز. و تجلیاتک توالیسی سببیه بر کوریلن بر دها کورلمدیکندن بیقمق و اوصانمق ده طاری اولماز. بناء علیه جنت حیات ابدیه محلی اولوب موت و فنا یوقدر. آنک طبیعی حار رطب اولان طبع حیاتدر. ایشته فصل بهارده کوردیکی شئیک کافه سنده بویله تفکر ایتدیکی وقت، بو تفکر، متفکرک نفسنی اعمال صالحه اجراسنه تشویق ایدر. و اعمال صالحه نك شدائدی و نفسک خطوظاتدن محرومی، الله تعالی حضرتلرینک (اعددت لعبادی الصالحین ما لا عین رأی ولا اذن سمعت ولا خطر علی قلب بشر) یعنی "بن صالح قوللرم ایچون کوز کورمدک و قولاق ایشتمدک و قلب بشره خطر ایتمدک شیرلر حاضرلادم." قول شریفی موجبجه نعیم دائمدن اومدیغی شئیک عظمتندن ناشی، او متفکر اوزرینه قولای کلیر. ایشته بو فصل بهار زمان شباب و اقبالدر. و آنک آخری اولان صوک بهارک حالی اولی کبی یعنی ایلک بهار کبی دکلد. زیرا ایلک بهار ظهور و صوک بهار اختیفا زمانیدر. و ظهور، اختفا کبی دکلد. و وجود انسانیده بهارک مقابلی شباب و حریفک مقابلی شیخوختدر. و هیچ شبهه یوقدرکه کنجلك اختیارلغه بکزه مز. کنجلك ده کی قوت و قدرت اختیارلقده اختفا ایدر.

متن

[واما زمان القيظ فهو حار یابس طبع النار فینبغی لك ان یكون الغالب عليك] [۶۰۸] ایها السید فی هذا الفصل الفکر فی حالة الشیخوخة الضعف عن الاعمال التي لا یقدر علیها من کبر سنه والفكرة فی جهنم وشدتها وسعیرها وتنظر فی آیه قوله (واذا الجحیم سعرت) وتفکر فی حر القيامة وعطشه وطرده الناس عن الحوض والجام العرق فامثال هذا ینبغی ان یكون غزاء نفسک فی هذا الفصل فانه یلائمه للاتحاق بالعالم السعادی هذه حالة جيدة]

"و یاز زمانه کلنجه، او حار یابسدر. نارك طبعیدر. ای سید، بو فصلده اختیاریق حالی و کبر سندن ناشی مقتدر اوله میه جغی اعمالدن ضعف حقنده فکر و حق تعالینک [واذا الجحیم سرعت] آیتنده کی قولنه نظر و جهنم و شدتی و سعیری حقنده فکر و حرارت قیامتی و آنک عطشنی و ناسک حوضدن طردینی و ترلره غرق اولمغی تفکر، سنک اوزریکه غالب اولمق لایق اولور. بونک امثالی بو فصلده نفسکک غداسی اولمق اقتضا ایدر. زیرا عالم سعادی یه التحاق ایچون آکا ملایم اولور. و بو بر حالت جیده در."

شرح

یعنی الک بهاردن صکره یاز موسمی حلول ایدر. و بو موسم سیجاق و قوراقدر. و سیجاقلیق ایله قراقلق آتشک طبیعتیدر. ای سید اولان روح، بو یاز موسمنده احوال آفاقی براقوب مرکبک و مطیهک اولان قالب جسمانی یه عارض اوله جق اولان اختیاریق حالی دوشون و سنک ترقیسی سببیه بو قالب جسمانی یه طاری اولان ضعفک، حیات اخرویه ده فائده سی اوله جق اولان اعمال صالحه یی ایفایه مانع اوله جغنی تفکر ایت. و حق تعالینک سورۀ تکویرده کی [واذا الجحیم سرعت] یعنی "جهنم قیزدیرلدیغی وقت" آیتنده کی قول شریفنه نظر ایدوب جهنمی و آنک شدتی و کیزقلغنی دوشون و قیامت [۶۰۹] کوننده ارضک تبدلی و شمسهک تقریبی سببیه تگون ایدن شدت حرارتی و او حرارت سببیه اجسامه عارض اولان صوصامق کیفیتنی و او ائنده تسکین عطش، آنجق بر حوضه انحصار ایدوب و سوء عملری حسبیه بر طاقم ناسک او حوضدن ملائکه طرفندن طردینی و بو حرارت یوزندن ناسک تپه دن طیرناغه قدر ترلره غرق اولمسنی تفکر ایت. زیرا یاز موسمی، بو حالک یوز بیکده برینی زوقاً نفسنده مشاهده ایچون وضع ایدلمش اولان بر موسمدر. بناءً علیه بو موسمده بو کی تفکرات سنک اوزریکه غلبه ایتسین. و بونلر بو فصلده نفسکک غداسی اولسون. زیرا بو کی تفکرات سنی تدهیش ایدوب نفسکی اعمال صالحه یه سوق ایدر. و بو عملر نفسکک دار آخترده عالم سعادتته التحاق ایچون آکا ملایم و موافق اولور. اکر بو موسمده بو تفکراته طالار ايسهک، کوزل و صاف و پاک اولان بر حال ایچنده اولورسک.

امدی ای قارئ محترم، بو نصایح قیامتته و آنک احوال و احوالنه ایمان ایدنلره در. بوکا ایمان ایتیمانلر قابل خطاب دکلدر. زیرا بو منکرلر هم کندی نفسلرندن و هم ده آفاقک احوالندن غافل و بی خبردرلر. آنلر کندی وجودلرینک پدرلرینک وجودینده متکون بر حوین اولوب نطفه ایله رحم مادره صب اولندیغنی و رحم مادرده آنأ فأنأ تکمل ایدوب جنین حالنه کلدیگرینی و بعده تام الاعضا بر حالده وجود مادردن خروج ایدوب حیات دنیویه یه قاریشدق لرینی و بعده آنأ فأنأ تکمل ایدرک بیلمدگرینی اوکرندگرینی و آندن صکره کماله کلوب کیمی شاعر، کیمی ادیب، کیمی مهندس و کیمی معمار اولدیغنی و بونلرک جمله سی بر طاقم استحالاتدن عبارت اولوب بوندن صکره ینه او استحالاتک دوام ایدوب کیده جکنی تفکر ایده مین محدود الفکر کیمسه لدر. آنلرک افکار محدودده لرینه بو استحالاتک [۶۱۰] بعد الموت دخی دوام ایده جکنی و منظومه شمسیه مزک دخی حالاً استحالده اولدیغنی القا ایده بیلیمک قابل دکلدر. چونکه آنلر علوم دنیویه ده نقدر زکات ظاهریه ابراض ایتسه لر بیله ینه احمقدرلر. چونکه تمیز صحیح صاحبی دکلدرلر. بیلدگری شیلردن نتایج صحیحه استخراج ایده مزلر.

مثنوی

اینچنین کس گر ذکی مطلقست ** چونکه این تمیز نبود احمقست

ترجمه

بویله بر کیمسه هر نقدر ذکی مطلق اولسه بیله مادام که بو تمیز یوقدر، احمقدر.

متن

[واما زمان الخریف وهو الفصل الثالث فهو بارد یابس وهذا طبع الموت فینبغی ان یكون الغالب عليك في هذا الفصل في هذا الفصل في غدائك التفكير في الموت وسكراته وغمراته وهل یختم لك بالتوحيد او بالشرك وما تلقاه من خصمك ومن نزع الملك روحك الطيبة او الخبيثة وهل یفتح لها باب السماء او لا وهل تكون عند موتها في عليین او سجين وان ذلك اول موطن من ولادة الاخرة وان الدنيا اليوم حامل بك وهذا الجسم كالمشيمة للمولود وبالموت تقع الولادة ولهذا قال اخرجكم من بطون امهاتكم لا تعلمون شيئاً وكذلك انت اليوم بالاضافة الى ما یفتح اليك من علوم الاخرة وتعاينه وما اعد الله لعبيده من الوعد والوعيد فمثل هذا الفكر یكون الغالب عليك في زمان الخریف] [۶۱۱]

ترجمه

"و زمان خریفه کلنجه، او اوچنجی فصلدر. او بارد یابسدر. بوده طبع موتدر. بو فصلده کی غذاکده، موت و آنک سکراتی و غمراتی و توحید ایله می یوقسه شرك ایله می ختم اولنه جغک و خصمک جانبندن سکا

نه شی القا اولنه جغی و طبیمی یوقسه حیثمی اوله رق ملک روحکی نزع ایده جکی و آکا باب سما فتح اولنوب اولنمیه جغی و موتی عندنده علیینده می یوقسه سچینده می اوله جغی حقنده کی تفکر سنک اوزریکه غالب اولمق اقتضا ایدر. و زیرا بو، آخرت ولادتندن موطن اولدر. و محقق دنیا الیوم سکا حاملدر. و بو جسم، مولود ایچون مشیمه کبیدر. و موت ایله ولادت واقع اولور. و ایشته بونک ایچون حق تعالی [والله اخرجکم من بطون امهاتکم لا تعلمون شیاً] بویورر. و سن علوم آخرتدن سکا فتح اولنه جق شیئه اضافت ایله الیوم بویله سک. و سن آنی و الله تعالینک قوللری ایچون وعد و وعیددن اعداد ایلدیکی شی معاینه ایدرسک. ایشته زمان خریفده بونک مثلی اولان فکر سکا غالب اولسون."

شرح

یعنی صوک بهار فصلنه کلنجه، بو زمان اوچنجی فصلدر. و بو فصلک طبیعتی بارد و یابسدرکه موتک طبیعتی دخی بویله در. زیرا موت وجود حیوانیده کی حرارت غریزه نک منطقی اولمسیله واقع اولور. و دامارلرده کی قانلر طوکوب جسده قورولق عارض اولور.

امدی ای روح، بو فصلده کی غذاک آتیده بیان اولنان تفکرات اولمق مناسب اولور:

۱- اولوم حالنک ایراث ایتکی شدت الم حسبیله عارض اوله جق اولان بهوشلق.

۲- و اولومک غمراتی یعنی وجودده حصوله کتیردیکی صیقتی. [۶۱۲]

۳- و بو سکرآت و غمرآت ایچنده توحید ایله می یوقسه شرک ایله می ختم اوله جقسک؟ یعنی آلام موت ایچنده فکرک حق ایله می یوقسه غیر ایله می مشغول اوله جقدر. زیرا بو اضطرابات ایچنده وجوده عارض اولان آلام ایله مشغولیتدن واز کچوب حقی و حضور حقی تفکر، اگر عنایت حق اولمازسه غایت مشکدر.

۴- و بو حال احتضار ایچنده خصمک اولان ابلیس طرفندن سنی فکر حقدن چویرمک ایچون نه کبی شیرلر القا اولنه جقدر؟ زیرا وجودات موهومیه علاقہ سی اولان انسانک، محضا بو علاقہ سی سببیله ابلیسک القا ایده جکی افکار فاسده و باطله پک چوقدر. جناب حقه استعازه ایدرز.

۵- و روحکی نزع مأمور اولان ملک آنی جسدکدن طیب ویا خبیث اوله رقی نزع ایده جکدر؟

۶- روحک نزع اولندقدن صکره آکا باب سما آچیله جقمیدر، یوقسه آچیلیمیه جه قمیدر؟ زیرا قرآن کریمده [ان الذین کذبوا بایاتنا واستکبروا عنها لا تفتح لهم ابواب السماء] یعنی "آیاتمزی تکذیب ایدوب آنلردن استکبار ایدن کیمسه لره ابواب سما فتح اولنماز." بویوریلور. و ماسوايه علاقہ ایسه حالاً حقدن اعراض و استکباردر. نعوز بالله.

۷- موتی عندنده نزع اولنان روح عالم علیینده می یوقسه عالم سچینده می اوله جقدر؟ زیرا کشینک کندی وجود موهومنه و محیطنده کی موجودات موهومیه اولان علاقہ سی روحی ایچون محکم و قوی بر باغ اولدیغندن، عالم طبیعتدن عبارت اولان سچین عالمنده مقید اولوب قالیر. مامرای طبیعت اولان عالم حقیقته عروج ایده مز. [۶۱۳]

مثنوی

بند بکسل باش آزاد ای پسر ** چند باش بند سیم و بند زر

ترجمه

ای اوغل، علاقات باغلرینی قوپار؛ آزاد اول ** نه زمانه قدر کوموش و آلتون قیدنده اوله جقسک؟ ایشته موتی اخطار ایدن صوک بهار فصلنده بو کبی تفکرات سکا غلبه ایتسین. زیرا بو موت، ولادت آخرتدن ایلک موطندرکه روح برزخده ظاهر اولور. و بعده ایکنجی موطنده ظهور ایدرکه بوده بعث جسمانیدر. بعده میزان و حساب و صراط و جنت و جهنم موطنلرینه انتقال ایلر. بناءً علیه شمدیکی حال حیاتکده دنیا سکا حاملدر. و بو جسم مولود آخرت اولان روحک ایچون بر مشیمه کبیدر. اولدیگک وقت، ولادت واقع اولور. و روحک عالم برزخه طوغار. ایشته بوندن طولای حق تعالی حضرترلری [اخرجکم من بطون... الخ] یعنی "سزی بر شی بیلمدیکنز حالده آناکزک قارنندن چیقاردی." بویورر. و سن علوم آخرتدن سکا فتح اولنه جق شیئه اضافت ایله الیوم بویله سک. یعنی سن جنن حالنده ایکن حیات دنیویه ده انواع لذات و آلام بولندیغنی بیلمز و ادراک ایتمز ایدک. وقتاکه دنیایه طوغدک بونلری وجودیکک استحالات متوالیه سی ایچنده پی در پی زوقاً بیلدک و کوردک. شمدی دنیاده روحک جنین حالنده در. حیات اخرویه ده کی لذات و آلامی بیلمز بر حالده سک. وقتاکه اولوب آخرت عالمنده طوغارسک اوراده کی آلام و لذاتی دنیاده کوردیکک و زوقاً بیلدیکک کبی کورور و بیلیرسک.

و سکا انبیا و اولیانک خبر ویردکلی حالده انا نمدیغک [٦١٤] احواله مطلع اولورسک. و بو عالمده الله تعالک قوللری ایچون وعد و وعیددن یعنی نعمت و عزایدن حاضرلادیغی شیلری رأی العین مشاهده ایدرک، حیات دنیویه آلدانوب بونلری تکزیب و انکار ایتدیگکه پیشمان اولورسک. ایشته صوک بهارده بو کبی فکرلر سکا غالب اولسون.

متن

[واما زمان الشتاء فانه بارد رطب وهو طبع البرزخ فینبغی ان یكون غذاؤك فی هذا الزمان الفکر فی البرزخ فانت بین المزلتین هل انت ممن یعرض علی النار غدواً و عشیاً کال فرعون او ممن یعرض علی الجنان تعلق من ریاض الجنة و تتبوء منها حیث شئت کالمؤمنین و تفکر فی الحسرة المستصحبة لك فی البرزخ علی ما ضیعت من الانفاس و الاوقات اما فی المخالفات او المباحات فتتمنی فی ذلك الوقت ان یردک الله الی الدنیا و لیس ذلك اللتمنی بنافع لك و لیس الله برادک فتکثر حسراتک و تتوالی علیک زفرائک فاذا تیقنت بالفکر الصحیح و العلم الراسخ ان ذلك وقت الحسرة و التغابن و لا ینفع فیحرضک علی الجهد و الاجتهاد فی هذا الوقت فی حیاتک الدنیا حیث ینفعک حسرتک ان تحسرت و توبتک ان تبت و ندمک ان ندمت کما قال تعالی الا من تاب و آمن و عمل صالحاً فأولئک یدل الله سیئاتهم حسنات و قال تعالی و لیست التوبة للذین یعملون السیئات حتی اذا حضر احدهم الموت قال انی تبت الان فان ذلك الجزء من الحیرة الدنیا لیس منها و انما هو من البرزخ [٦١٥] من الدار الی لا ینفع فیها ما عمل فیها فلیکن غداء نفسک هذا الغذاء فی هذا الفصل فانه نافعک ان شاء الله فاذا جمعت بین الغدائین فقد صح جسمک للمعاملات و صح عقلک للواردات و کنت فی کل زمان صاحب علم و عمل وهو الذی حرضک الشرع علیه و امرک به و ندبک الیه فاسع ایها السید فی نجاة نفسک و نجاة رعیتک]

ترجمه

"و زمان شتایه کلنجه، او بارد رطبد. و او طبع برزخدر. بو زمانده برزخ حقنده کی فکر سنک غذاک اولمق ایجاب ایدر.

امدی سن ایکی منزل آراسنده سک عجباً سن آل فرعون کبی صباح و اقشام ناره عرض اولنان کیمسه لردنمیسک یوقسه جنتلر عرض اولنان کیمسه لردنمیسک که مؤمنلر کبی ریاض جنته تعلق ایدرسک و آنلردن دیله دیکک مکانه نزول ایدرسک؟ و برزخده یا مخالفاته و یا مباحاته انفاس و اوقاتدن ضایع ایتدیگک شی اوزرینه سکا مستصحب اوله حق حسرت حقنده تفکر ایت که سن بو وقتده، الله تعالینک سنی دنیایه رد ایلمسنی تمنی ایدرسک. و بو تمنی ایسه سکا نافع اولماز. و الله تعالی سنی رد ایلمز. بناءً علیه حسرتلرک چوغالیر. و علی التوالی ایچیکي چکرسک.

امدی فکر صحیح و علم راسخ ایله وقت حسرت و تغابن اولدیغنی و نفع و یرمدیکنی تیقن ایتدیگک وقت، تحسر ایدرسک حسرتک و توبه ایدرسک توبهک، و نادم اولور ایسهک ندمک فائده و یره جک اولان حیات دنیاده بو وقت حقنده سنی جهد و اجتهاده سوق ایدر. [٦١٦] نته کم حق تعالی بویور: [الا من تاب و آمن و عمل صالحاً فأولئک یدل الله سیئاتهم حسنات] یعنی "توبه ایدن و اینانوب عمل صالح ایشلهین کیمسه لر مستثنادر. ایشته الله تعالی آنلرک سیأتی حسناته تبدیل ایدر." وینه حق تعالی بویور: [ولیست التوبة للذین یعملون السیئات حتی اذا حضر احدهم الموت قال انی تبت الآن] یعنی "سیأت ایشلهین کیمسلر ایچون توبه دکلدرکه آنلردن بریسنک موتی کلدیکی وقت، الآن توبه ایتدم دیه." زیرا حیات دنیادن اولان بو جزؤ، آندن دکلد و آنجق دنیاده ایشله دیکی شی کندیسنه نفع و یرمین دار جنسندن اولان برزخدندر.

امدی بو فصلده نفسکک غداسی، بو غذا اولسون. ان شاء الله او سکا نافع اولور. بناءً علیه ایکی غذا آراسنی جمع ایتدیگک وقت معاملات ایچون جسمک و واردات ایچون ده عقلک صحیح اولور. و سن هر بر زمانده صاحب علم و عمل اولورسک. اوده شرعک کندوسنه تشویق ایلدیکی شیدر. و سکا آنکله امر ایدر و سنی آکا دعوت ایدر. بناءً علیه ای سید نفسکک نجاتنه و رعیهکک نجاتنه سعی ایله."

شرح

درت موسمدن قیش موسمنه کلنجه بو موسمک طبیعتی صغوق و یاشدر. و بو طبیعت عالم برزخک طبیعتیدر. زیرا قیش موسمنده بو صغوقلر و یاشلر آغاچلره و نباتاته و بعض حیواناته نصل بر نوم سباتی ایراث ایدر و آنلرده اولان آثار حیاتییه بهاره قدر باطنده اخفا ایلر ایسه، برزخ دخی اجسامده کی آثار حیاتییه یوم بعته قدر اویلهجه باطنده کیزلهر. و برزخ صرف عالم روحانی اولوب [٦١٧] جسمانیتدن عاریدر. بناءً علیه یوم بعته

قدر ارواح بو حال ایچنده اولوب آنلرك نعيمی و غذای دخی روحانیدر. بعض کیمسه لرك ذاهب اولدقلری کبی روح جسمدن علاقه سنی قطع ایتدکدن صکره دیگر بر جسمه تعلق ایتمز. بو فکر تناسخ باطلدر.

امدی سن برزخده ایکی منزل آراسنده یعنی حیات دنیویه ایله حیات اخرویه آراسنده بولنورسک. ویاخود حیات دنیویه ده برزخه انتقالک وقتنده جنت و جهنم منزللری آراسنده سک. عجباً سن [النار يعرضون عليها غدوا وعشيا ويوم تقوم الساعة ادخلوا ال فرعون اشد العذاب] آیت کریمه سی موجبنه، آل فرعون کبی صباح و اقشام ناره عرض اولنان کیمسه لر نیمی سک؟ یوقسه [واورثنا الارض ننبوا من الجنة حيث نشاء فنعم اجر العاملين] آیت کریمه سی موجبنه جنتلر عرض اولنان کیمسه لر نیمی سک که مؤمنلر کبی ریاض جنته تعلق ایدرسک. و آنرلدن دیله دیکک مکانه نزول ایلرسک؟ حدیث شریفده (القبر روضة من رياض الجنة او حفرة من حفرات النيران) یعنی "قبر، یا جنت باغچه لرندن بر باغچه در ویاخود جهنم چوقورلرندن بر چوقوردر." بویورلدیغی جهته قهره یعنی برزخه انتقالک وقتنده حیات دنیویه ده اوامر الهیهیه مخالفت ویاخود حظوظات نفسانیه که مجلوبیت سببیه کثرت مباحات ایله اشتغال یوزندن نفسلریکی و وقتلریکی ضایع و اسراف ایتدیکک ایچون سکا برزخده مشاهده ایده جکک حال سببیه عارض اوله جق اولان حسرتی و ندامتی تفکر ایت.

و سن بو ندامت وقتنده [وهم ويصطر خون فيها ربنا اخرجنا نعمل صالحا غير الذي كنا نعمل] آیت کریمه سی موجبنه الله تعالینک سنی دنیایه [٦١٨] رد ایلمسنی تمنی ایدوب "یا رب بزى حیات دنیویه ارجاع ایله که اولجه ایشله دیکم عمل یرینه عمل صالح ایشلیه لم." دیرسک و حق تعالی [او لم نعلم کم ما يتذكر فيه من تذكر وجاءكم النذير] یعنی "بن سزه دنیایه دوشونوب نصیحت قبول ایده جک قدر عمر ویرمدمی و سزه نذیر یعنی پیغمبر کلمدی می؟" بویورر و سنک تمنی رجوعک فائده ویرمز و الله تعالی سنی رد ایلمز. بویله اولنجه حسرتلرک شدت کسب ایدر. و علی التوالی ایچیککی چکوب طورورسک.

امدی حیات دنیویه ده الکده فرصت وار ایکن بویله بر وقت حسرت و تغابن کله جککی و حسرت و ندامتک فائده ویرمیجه ککی تیقن ایتدیکک وقت، تحسر ایدرسک حسرتک، و توبه ایدرسک توبهک و نادم اولورسک ندامتک فائده ویره جک اولان بو حیات دنیایه، بو تیقن و تفکرک وقت برزخده کی حالک ایچون سنی جهد و اجتهاده سوق ایدر. نته کم حق تعالی ندامتک حیات دنیویه ده فائده ویره جککی بیانا بویورر: [الا من تاب وآمن...الخ] و کذا دیگر بر آیتده ده [وليس التوبة...الخ] بویورر. زیرا حال احتضارده کی توبه مقبول ولماز. چونکه حال احتضارده حیات دنیایه اولان بو جزؤ، دنیا حیاتندن دکدر. بلکه حیات دنیا ایله، حیات برزخ آراسنده فصل مشترکدر. و اکثراً محتضرلر احوال برزخ ظاهر اولوب مشاهده ایتدیکی شیلردن بحث ایتمهک باشلار. اطرافنده بولنالر خسته لق حالی سببیه صایقلادیغی و هذیان ایتدیکی ظن ایدرلر. بناءً علیه محتضرك جزؤ حیاتی، دنیایه ایشلدیکی شی حقنده ندامتی کندیسنه فائده ویرمین برزخ جنسندن اولور.

امدی بو قیش فصلنده [٦١٩] نفسک غداسی بو کبی تفکرات اولسون. ان شاء الله بو تفکرات روحایه و معنویه سکا نافع الوب سنی جهد و اجتهاده سوق ایدر. و سن ایکی غذا یعنی جسمانی و روحانی غذای جمع ایتدیکک وقت، غذای جسمانی سببیه معاملات ایچون جسمک و زکر اولنان روحانی و معنوی غذا سببیه ده واردات ایچون عقلک صحیح اولور. یعنی عقلک اوهام و خلیلالتدن مجرد اولورق واردات الهیه و معانی ربانییه قبوله مستعد اولور. و سن هر بر زمانده بو عقلک ایله علم لدن و جسمک ایله ده عمل صالح صاحبی اولورسک. و بو ایکی شی شریعت مطهره محمدیه نک کندوسنه تشویق ایلدیکی شیلردر. و سکا علم و عمل ایله امر ایدر. و سنی بو نوع علم و عمله دعوت ایلر. بناءً علیه ای سید اولان روح، علوم لدنییه ایله نفسک نجاتنه و عمل صالح ایله رعیهک اولان اعضا و جوارحینک نجاتنه چالیش.

متن

[واعلم ان اهل دولتك ان عاشرتهم في الدنيا بالحق والعدل والانصاف ومشيت بهم على الطريقة الواضحة الشرعية فان الله تعالى يقيهم لك يوم القيامة شهداء لك بالعدل وحسن المنقبة والسيرة والمعاشرة وان عدلت بهم الى طريق المخالفات والمحظورات انعكس عليك ووقفهم الحق يوم القيامة شهداء عليك بقبح السيرة وسوء المعاشرة فالله الله تحفظ قال الله تعالى اليوم نختم على افواههم وتكلمنا ايديهم وتشهد ارجلهم بما كانوا يكسبون وقال يوم تشهد عليهم [٦٢٠] السننهم وايديهم وارجلهم بما كانوا يعملون وقال ان السمع والبصر والفؤاد كل اولئك كان عنه مسؤولاً وكما انه لكل فصل من فصول السنة عللاً وامراضاً تحدث فيها في الابدان وعلى حسب السن كذلك في الروحانية علل فلتنظر الى الاغذية الروحانية التي رسمنا لك في كل فصل فان الشيء الذي يمنعك يحول بينك وبين تناولها والاخذ فيها فهو علتك في ذلك كائناً ماكان من غير

تعيين انت تعيينه لنفسك فانك تدري السبب الذي حال بينك وبين اخذ هذا الغداء الذي فيه حياتك وصحتك وبقاؤك و انما ذكرنا العلوم الاعمال ولم نجعل العمل غداء فان العمل لا يحيي به الروح وانما يحيي بالعلم الالهي والعلم الالهي لا يظهر الا بالعمل فاذا امرتك باكتساب هذه العلوم الالهية في هذه الازمان المختلفة فقد امرتك بالاعمال كما يقول الطبيب يكون غذاؤك زيرباجاً ومن المحال ان يتغذى بقوله زيرباجاً وانما في الزيرباج روحانية موضوعة مودوعة يؤديها اليك فيقوم الجسم فتأخذ اللحم وتضيف اليه السكر واللوز والزعفران والخل والفلفل ومن افأوه الطيب ما تيسر وتركبه على النار اللينة المعتدلة حتى يكون طبخه معتدلاً فاذا استوى انزلة وتناولته فاعطاك روحانيته وهي الامانة التي اودع الله فيه لك فحييت بها وتقوت صحتك وبقي كل ما عمله الجسم وخدم فيه خرج ثفلاً ترميه في المرخاص]

ترجمه

"معلوماتك اولسون كه محقق سنك اهل دولتك دنياده حق و عدل و انصاف ايله معاشرته ايلر. و طريق واضح شرعى اوزرنده انلر ايله يورور ايسه محقق الله تعالى آنلرى [٦٢١] سنك ايجون يوم قيامته عدل و حسن منقبه و سيرت و معاشرت ايله لهكه شاهد اوله رق اقامه ايدر. و اكر آنلر طريق محالقات و ممنوعاته عدول ايدرلرسه عليهكه منعكس اولوب حق تعالى آنلرى يوم قيامته قبح سيرت و معاشرت ايله عليهكه شاهد ياپار.

امدى اللهدن قورق؛ تحفظ ايت. الله تعالى بويورر: [اليوم نختم على افواههم وتكلمنا ايديهم وتشهد ارجلهم بما كانوا يكسبون] يعنى "او كونده بز آنلرك اغزلريني مهرلرز. قازاندقلى شئ بزه للرى سويلر و اياقلىرى شهادت ايدر." و ينه بويورر: [ان السمع والبصر والفؤاد كل اولئك كان عنه مسؤولاً] يعنى "قولاق و كوز و قلبك هر برندن عملى سؤال اولنور."

و سنه نك فصللرندن هر بر فصلده ابدانده و حسب سن اوزرينه علتلر و مرضلر تحدث ايتديكى كى روحانيتده دخى علتلر واردر. بناءً عليه هر بر فصلده سكا تعريف ايتديكمز اغديه روحانيه نظر ايت. زيرا سنكله آنلرك تناولى آراسنه و آنلرك اخذينه حائل اولوب سكا مانع اولان شئ، بونده من غير تعيين هر نه اولورسه اولسون، او سنك علتكدر. بناءً عليه سن نفسك ايجون آنى تعيين ايت. زيرا سن سنكله كندوسنده حياتك و صحتك و بقاءك اولان بو غداندك آراسنه حائل اولان سببى بيليرسك. و بز آنجق اغديهده علمى ذكر ايتدك. و عامالدين سكوت ايتدك. و عملى غذا اتخاز ايتمدك. زيرا روح عمل سببيله دكل، علم الهى سببيله حيات بولور. و علم الهى آنجق عمل ايله ظاهر اولور.

امدى بو ازمان مختلفهده علوم الهيئه نك اكتسابيله امر ايتديكم وقت اعمال ايلهده امر ايتمش اولورم. نته كم طبيب "سنك غذاك زيرباج اولسون." دير. [٦٢٢] و آنك زيرباج قولى ايله تغدى ايتكم محالدر. و زيرباجده آنجق سكا، آنى مؤدى اولان بر روحانيت مضوعة مودوعة واردركه جسم قائم اولور. بويله اولنجه سن اتى آليرسك و آكا شكر و بادم و زعفران و سرکه و ببيرو و آكا طبخى معتدل اولنجه قدر، طيب جنسندن ممكن و لين معتدل آتش اوزرنده تركبى اولان شئ وافي مقدارده قاتارسك. قوامه كلديكى وقت آنى انديروب تناول ايدررسك. سكا روحانيتنى ويرر. و او الله تعالى نك كندوسنده سنك ايجون ايداع ايلديكى امانندر. بناءً عليه سن آنكله احيا اولنورسك. و صحتكى تقويه ايدررسك. و جسمك عمل و خدمت ايتديكى هر بر شئ فضله اوله رق خروج ايدرركه سن آنى بيت قزردن رمى ايدررسك."

شرح

اى روح، معلوماتك اولسون كه محقق سنك اهل دولتك يعنى اعضا و جوارحك دنيا ديدكمز عالم افعالده حق و عدل و انصاف دائره سنده معاشرت ايلر و آچيق بر يول اولان شريعت جادهسى اوزرنده بو صفتلر ايله يورور ايسه، الله تعالى او اعضا و جوارحى يوم قيامته سنك ايجون شاهد عدل اوله رق اقامه ايدوب سنك دنياده كى حسن منقبه كى و حسن سيرتكى و حسن معاشرتكى بيان ايله لهكه شهادت ايدرلر. و اكر بو اعضا و جوارحك اوامر الهيئه محالفت و شرعك منع ايتديكى يوله دونرلر ايسه، آنلرك شهادتى عليهكه منعكس اولوب حق تعالى آنلرى يوم قيامته دنياده كى كوتو سيرتكه و فنا معاشرتهكه شاهد ياپار. زيرا اعضا و جوارحك دنياده عنصرياتندن مركب اولان جماددن عبارتدر. [٦٢٣] و آنلرك محركى سنسك. و سن آنلرى مراديكه كوره استعمال ايدررسك. آنلر سنك ارادهك تحتنده زيوندر.

مثلاً سن آنلرى طريق طاعته سوق ايدرسهك، آنلرك بو ارادهكه مخالفت اوله رق طريق معصيته كيمه لرى ممكن دكلدر. بويله اولنجه اى روح، اللهدن قورق. و محالقاتدن تحفظ ايت. حق تعالى حضرتلرى بو

حالی بیانا قرآن کریمنده بویورر: [**اليوم نختم...الخ**] یعنی " یوم قیامتده آنلرک آغزلیرینی مهرلهرز. قازاندقلری عملی بزه اللری سویلر. و آیاقلری بو عمللره شهادت ایلر. " وینه بویورر: [**ان السمع والبصر...الخ**] یعنی "قولاقلر و کوز و قلبک هر برندن عملی سؤال اولنور."

معلوم اولسون که [**واشرفت الارض بنور ربها ووضع الكتاب وجي بالنبيين والشهداء وقضى بينهم بالحق وهم لا يظلمون ووفيت كل نفس ما عملت وهو اعلم بما يفعلون**] یعنی "ارض محشر، ربناک نوريله اشراق ایدر. و کتاب وضع اولنور. و انبیا و شاهدلر کتیریلیر. و آنلرک آراسی حق ايله قضا اولنور و آنلر ظلم اولنمازلر. هر نفسه ایشلهدیکی شئیک مقابل تامی ویریلیر. و الله تعالی آنلرک ایشلهدکلی شئی بیلیر." آیت کریمه سی موجبنه یوم قیامتده ارضه اويله بر تجلی الهی واقع اولورکه بتون مکنوناتی اظهار ایدر. زیرا ربناک نوريله پارلار و اشراق ایدر. نور کندی ظاهر و اشیای مظهر اولدیغندن، ارضک ربناک نوريله اشراقی دخی کنديسنک نشئه روحانیده ظهورندن و مکنوناتی دخی نشئه روحانیده اظهارندن عبارت اولور. و اجساد بشر و سائر ارضک مکنوناتندندر.

بناءً علیه اجساد بشر دخی نشئه روحانیده ظاهر اولور. و وضع کتابدن مراد [**٦٢٤**] حساب و میزاندر. حساب و میزان دینلنجه ظن اولنماسین که حق تعالی حکام کی بر موقیده طوروب آنک حضورنده میلیارلرجه افراد بشرک برر برر حسابی و سؤالی کوريله جک و دفتر اعماللری اوقونه جق و عمللری دنیا ده بیلدی کمز شکله کی ترازیلره وضع اولنوب طارته جق. و نتیجه ده آنلرک له ویا علیه ده حکم اولنه جقدر. بو قطعاً بویله دکدر. حق تعالی حضرتلری سریع الحسابدر. و حساب اودرکه حق تعالی [**ما خلقتکم ولا بعثکم الا کنفس واحدة**] آیت کریمه سی موجبنه تجلی واحد ايله هر بر نفسده مکنون اولان اعمالک صورتلرینی آنلرک اطرافنده اظهار ایدر. زیرا اعمال اغاجک میوه سی کبیردر. نته کم تجلی واحددن عبارت اولان بهارده هر بر اغاج کنديسنده مکنون اولان اوراق و ازهار و میوه لری اظهار ایدر. و جمله سی "بنده بو واردر." ديه جواب اعطاسيله حسابلرینی ویرلر. و میزان اودرکه هر بر عملک صورتی آنجق کندی صاحبنه تعلق ایدوب صاحبک غیرینه کیتمز. [**ولا تزر وازرة اخرى**] و [**فمن يعمل مثقال ذرة خيرا يره ومن يعمل مثقال ذرة شرا يره**] آیت کریمه لری موجبنه هر بر فرده عائد اولان اعمال و اخلاق و اوصافدن بر ذره اکسیک و زیاده اولماز. بناءً علیه بو تجلی عام نتیجه سنده حساب و میزان برابردر. [**ويوم تبلى السرائر فما لها من قوة ولا ناصر**] آیت کریمه سی بو معنای خبر ویرر. نته کم بو حالک نظیری عالمده کوریلور. بهارده هر بر اغاجک اوراق و ازهار کنديسنده ظاهر اولور. قایصی یاپراغی و چیچکی قیزیلجق اغاجنده ظاهر اولماز. و هر اغاجک میوه سی کندی استعدادی نسبتنده اولوب زیاده و اکسیک دکدر. بر الما فداننده قرق اوقه الما پیدا اولماز. و کذا میوه سی اولمیان قواق و سکودده میوه ظاهر اولماز. [**٦٢٥**]

[**والوزن يومئذ الحق**] انبیادن مراد دنیا ده امر و نهی الهی پی تبلیغ ایدن سعادت لیلردرکه آنلر کنديلرینه تابع اولان ارواحک امامی بولنان روح کلیردر. و شهدادن مراد نشئه روحانیه اوزره ظاهر اولان نفوسک اعضا و جوارحی و آنلرک اعیان ثابته لرینک انکشافیدر.

بو عالمک قالبنده کی ال و ایاق تکلم ایتمز. انجق دلی سویلر. زیرا بو عالمک عادت بویله در. فقط نشئه روحانیه اوزرینه متعین اولان قالبلرک اللری و آیاقلری سویلر. زیرا کلام روحک خاصه سندندر. و کذا رؤیت دخی بویله در. بو عالمده کورن آنجق کوزدر. فقط روح هر جهتن کورور. بناءً علیه ارض محشرده کی قابله احکام و آثار روحیه ظاهر اولور. و بو حال حیات دنیویه ده انواع مجاهدات و ریاضات ايله صفات حیوانیه دن مصفی اولان و کثافت طبیعیه دن قورتیلوب اشباحی ايله ارواحی آراسنده کی محالفتی ازاله ایده بیلن اولیاء الله عندنده زوقاً ظاهر و باهردر. احکام حیوانیه ده مستغرق اولان اهل کثافت بو حالی انکار ایدرلرسه معزوردرلر. چونکه آنلر بو ذواتی ده کنديلری کی ظن ایدرلر.

سنه نك فصول اربعه سندن هر بر فصلده جسملرده هر سنک ایجابنه کوره بر طاقم علتلر و مرضلر تحدث ایتدیکی کی بو فصللرک هر برنده روحلرده دخی بر طاقم علتلر و مرضلر پیدا اولور. مثلاً ایلک بهارده جسمده شهوت حیوانیه زیاده اولور. و هر سنک ایجابنه کوره بو شهوتک شدتی روحی مطالعة معانیدن منع ایدوب قضای شهوت جانبنه اماله ایدر. و بو حال روحک مرضی و علتی اولور. [**٦٢٦**]

بناءً علیه هر بر فصلده سکا تعریف ایتدی کمز روحانی غدالره نظر ایت. و آنلرک تدارکی ايله مشغول اول. زیرا سنک ايله او روحانی غدالرک تناولی آراسنه و آنلرک اخذینه حائل اولوب روحکک قوتلنمسنه مانع اولان شی، سنک علتکدر. و او موانعی شودر و بودر، ديه تعیین ایتمک و بوراده تعداد و ایضاح ایلیمک ممکن دکدر. چونکه او موانع شخصه و سنه کوره تبدل ایدر. مثلاً بهار موسمنده شدت شهوت بر دلیقانی پی صوک درجه اشغال

ایدر. فقط بر اختیاره اولان تأثیر شهوت باشقه صورتله اولور. و آنک روحنی دیگر بر طاقم افکار ایله اشغال ایلر. بویله اولنجه هر کس هر موسمه کندی موانعی ذکا و درایتنه کوره کندسی تعیین ایدر. زیرا انسان نفسنه بصیرت اوزره در. و سن، سنکله روحک حیاتی و صحتی و بقاسی ایچون لازم اولان روحانی غدارک آراسنه حائل اولان سبیلری، پک ای بیلیرسک. و بونلر بر طاقم علاقات ماسوادرکه قلبک غشالری و پرده لریدر. و بز بو روحانی غدارل بحثنده علومی ذکر ایتدک. اعماله دائر بر شی سویله مدک. و عملی روحک غداسی اتخاز ایتدک. چونکه روح عمل سببیه دکل، علم الهی سببیه حیات بولور. و علم الهی ده آنجق عمل ایله ظاهر اولور. و علمسز عمل، تقلید اولوب، تقلیدک آفاقی چوقدر. و علمسز علم ایسه صاحبنه مال اولمامش اولان بر علم اولدیغی ایچون عاریتدر. و عاریت اولان لباس حال موده نصل که وجوددن نزع اولنورسه، بو علم دخی اولیهجه وجوددن منتزع اولور. [۶۲۷]

امدی بو ازمان مختلفهده علوم الهیهنک اکتسابیه امر ایتدیکم وقت، اعمال ایلهده امر ایتمش اولورم. چونکه عمل، علمک نتیجه سیدر. و مقدمه ایله امر، نتیجه ایله ده امر دیمکدر. بونک مثال ظاهری بودرکه طبیب "سنگ غداک زیرباج اولسون." دیر. حال بوکه طبیبک تلفظ ایتدیکی (زیرباج) لفظی ایله جسمک تغدی ایتمیسی ممکن دکلدر. زیرا بو لفظده آنجق بر معنا مندمجدر. حال بوکه صوری اولان جسمک بر غدا صوری یه محتاجدر. بو لفظک معناسیله جسمک تغدی ایده مز. آفریقانک شمالی اولان مغرب جهتنده مشهور بر طعام اولان زیرباجه بر روحانیت وضع و تودیع اولنمشدرکه اکل اولندیغی وقت، جسم او روحانیتله قائم اولور. بناء علیه آنده کی روحانیتی جسمکه انتقال ایتدیرمک ایچون، او طعامک صورتی تدارکه مجبورسک.

بویله اولنجه سن بر مقدار ات آلیرسک و بو اته شکر و بادم و زعفران و سرکه و بوبر و دیگر بر طاقم قوقولی بهارلر قاتارسک. و بو ترکیبی خفیف و معتدل آتش اوزرنده پیشیرسک؛ قوامه کلدیکی وقت آتشدن ایندیروب بیرسک. ایشته بو طعامک صورتی سکا روحانیتی ویرر. و او روحانیت الله تعالینک بو طعامک صورتنده سنک ایچون ایداع ایلدیکی بر امانتدرکه سن او روحانیت ایله احیا اولنورسک و صحتکی تقویه ایدرسک. و جسمکده معده و امعاکبی اعضالر او غدایی هضم ایدوب جسمکه لازم اولان موادی نشر ایدر. و لزومسز قالان موادی دخی اخراج ایدر. و سن بو فضله اولان موادی دخی دفع حاجت ایله [۶۲۸] بیت قزردن طیشاری یه آتارسک.

متن

[کذلک الاعمال تعملها فتأخذ روحانيتها من العلوم والدرجات وتتركها كما تركت تفل ذلك الطعام في جهنم على الکفار وهی المشاق والشدائد التي نلت في تلك الاعمال من القيام في الاسحار والسعي الى المساجد وفي سبيل الله واسباغ الوضوء في السبرات وجميع المکاره وهی هذه الاعمال الشديدة الشرعية في الدنيا فتتركها كلها ولا تنقلب الى الاخرة الا بلطائفها التي اودع الله فيها التي رأيت هنا عيونها في قوله والذين جاهدوا فينا لنهدينهم سبلنا واتقوا الله ويعلمكم الله فكما ان الغداء الجسماني لم تصل اليه حتى عملت سببه كذلك هذا الغداء الروحاني لا تصل اليه حتى تعمله واشد اعماله ان تأكله فأكله عمل وان عمله خادم فلا بد من تحريك اسنانك فيه وتسخير اللسان والاحناك والحلقوم والمرى والمعدة والامعاء والكبد تسرى منه فيك روح حياة وليس اذا اكله غيرك يحصل لك منه شيء فكذلك هذا الغداء الروحاني لا بد ان يكون انت المتناول له بنفسك وخينذ يعطيه الله لك فما اعمى اكثر الناس عن اقامة هذه النشأة الروحانية بهذا الغداء الالهي عن هذا العمل اشرفى وقد علمنا قطعا ان الجسم يحشر يوم القيامة على صورة عمله والنفس على صورة علمها فالسعيد من حسن صورتيه وجمع بين كلمتيه فهذا الغداء الذي يحصل من جهة الاعمال]

ترجمه

"اعمال ده بویله در. آنلری یاپارسک؛ علوم و درجاتدن آنلرک روحانیتلرینی [۶۲۹] آلیرسک و بو طعامک فضله سنی ترک ایتدیکک کبی جهنمده کفاره ترک ایدرسک که آنلر دخی بو اعمالده سحرلرده قیامدن و مساجده و الله یولنده سعیدن و صحوقه اسباغ وضودن و جميع مکارندن نائل اولدیغک مشاق و شدائددر. و آنلر دنیاده بو اعمال شديدة شرعیه در.

امدی آنلرک کافه سنی ترک ایدرسک و آخرته آنجق آنلرک الله تعالینک آنلره تودیع ایلدیکی لطائفلرینی قلب ایدرسک که آنلرک عیوننی آنک [واللذين جاهدوا فينا لنهدينهم سبلنا] ، [واتقوا الله ويعلمكم الله] قولنده بوراده کورورسک.

امدی غداى جسمانيك سببى ياپمادقجه آكا واصل اولمديغك كې، كذلك بو غداى روحانى يى دخى بيلمىدكجه آكا واصل اولمازىسك. و آنك اشد اعمالى آنى ييمه كدر. آنك اكلى عملدر. و آنك عملنه آنك حقنده ديشلرك تحريكى و لسانى و بوغازى و حلقومى و مرى يى و معدى يى و امعاى و جكرى تسخير جنسندن خادم لازمدر. آندن سكا روح حيات سريان ايدر. و غيرك آنى اكلى وقتنده سكا آندن بر شى حاصل اولماز. امدى بو غداى روحانى ده بويله در. آنى آنجق نفسك ايله سنك متناول اولماك لازمدر. و بو تقديرجه الله تعالى آنى سكا اعطا ايلر. اكثر ناس بو عمل شرعيدن اولان غداى الهى سببيله بو نشأت روحانيه يى اقامه دن نه عجيب تعالى ايلديلر. و بز قطعاً بيلدك كه محقق جسم، يوم قيامته عملنك صورتى اوزرينه و نفس دخى علمنك صورتى اوزره حشر اولنور. امدى سعيد ايكي كوزل صورتدندر. و ايكي كلمه بينى جمع ايدر. ايشته بو جهت اعمالدن حاصل اولان غدادر. [۶۳۰]

شرح

اعمال دخى، اطعمه ظاهريه كبيدر. او عمللرى ايشلرسك. علوم و درجات معنويه جنسندن اولان روحانيتلرينى آليرسك. و آخرت نشة روحانيه سى غالب اولان بر عالم اولديغندن بو عالم ظاهر و شهادتدن كوزيكي قاپاديغك وقت، اكتساب ايتديك درجات معنويه يى، او عالمده بولورسك. بناءً عليه بو عالمده طعم ظاهرينك فضله سى اولان مستقرزاتى، فاره و تجاست بوجكى مثللو حيوانات سفليه يه ترك ايتديك كې، اعمالك شداى و مشاق اخرويه سنى دخى دار عزاب و تربيه اولان جهنمده كفاره ترك ايدرسك. زيرا بو اعمالك روحانيتيى آلمق ايچون سحر وقتلرنده طاطلى اويقوكى ترك ايتدك. و مساجيده كيتمك و الله يولنده سعى ايتمك زحمتى اختيار ايلدك. و صغوق هولرده تتره يه رك آبدست اوزرينه ابدست آلدك. و نفسك مكروه كوردىكي اعمالى اشيله مك مشقتنه و شداىدينه تحمل ايتدك. بناءً عليه (الدنيا سجن المؤمن وجنة الكافر) حديث شريفى موجبجه بو مشقتلرى اختيار ايله دنيايى كنديكه زندان ايتدك. و نوبت عزابى صاودك. فقط كفره و فجره حيات دنيايه و آنك لذاتنه مغرور و مغبون اولوب رحاته ميل ايتديلر. وقتاكه بو عالم ظاهر دن موت طبيع ايله كوزلرى قاپاندى؛ نوبت شدت و مشقت آنلره كدى. بويله اولنجه اعمالك روحانيتلرينى آلمغه سن آنلرك مشاق و شداى اخرويه سنى كفاره ترك ايتدك. ايشته اعمالك اخراج اولنان فضله سى دنيايه بو اعمال شديده شرعيه دركه سن حيات اخرويه ايچون آنلرك كافه سنى ترك ايتدك. و آخرته آنجق آنلرك [۶۳۱] الله تعالىنك آنلره توديع ايلدىكي لطائفلرينى قلب ايتدك. و بو لطائفك عيونى و منبعلرينى الله تعالىنك [والذين جاهدوا فينا لنهدينهم سبلنا] يعنى "بزم يولمزه مجاهده ايدنلرى البته بز طريقمزه هدايت ايله رز." و [وانقوا الله ويعلمكم الله] يعنى "اللهه اتقا ايدك كه الله سزه تعليم ايتسين." قول شريفنده بو دنيايه كوردك يعنى الله تعالى بو آيتلرده علوم و درجاته نائليتك سببى سكا كوستردى.

امدى غداى جسمانيك سببى ياپمادقجه آكا واصل و آنك روحانيتنه نائل اوله ميه جغك كې بو غداى روحانى يى دخى بيلمىدكجه آكا واصل اولمازىسك.

امدى غداى جسمانيك اشد اعمالى آنى ييمه كدر. و آنى ييمه ك، عملدر. و عمل اكل ايچون بو غداى جسمانى حقنده بر طاقم خادملازمدر. آنلرده ديشلر و ديل و بوغاز حلقوم و مرى و معدى و امعاء و جكر كې اعضالدر. بو خلدملرك خدمتى نتيجه سنده، او طعامدن سنك جسمكه روح حيات سريان ايدر. و باشقه بر كيمسه نك ييىدىكي طعامدن سكا بر منفعت حاصل اولمز. ايشته بو غداى روحانى ده بويله در. بو غداى روحانى يى آنجق بالذات متناول اولماك ايجاب ايدر. و بو تقديرجه او روحانيتى الله تعالى سكا احسان ايلر. نه عجيبدركه ناسك چوغى، بو عمل شرعيدن تحصيل ايدن غداى الهى سببيله، اقامه ايديله جك اولان بو نشأت روحانيه دن كور اولديلر.

معلومك اولسون كه انبيا و اوليا كوردكلى بيلديلر و بيلدكلى سويله ديلر. سائر ناسك كوزلرى قاپالى اولديغندن آنلر يالكز ديكه ديلر و ديكلىنلرك بر قسمى ايناندى و عمل ايتدى. [۶۳۲] و بر قسمى اينانمقله برابر، راحت و لذات نفسانيه دن كچه ميوب عملى ترك ايتديلر. و بر قسمى ده اينانمديغى ايچون عمل ايتمدى. بو ايكي قسم حيات دنويه يه مغرور و مغبون اولانلردر. بونلر موت ايله اوياندقلىرى وقت كوروب ندامت ايديه جكلردر. و انبيا و اوليانك بو سوزلرينه شمدى كولوب آنلرى انكار ايدنلر، شداى اخرويه ايچنده آه و انين ايله جكلردر. جناب شيخ اكبر رضى الله عنه احوال اخرويه يى حيات دنويه ده مشاهده ايدنلردن اولديغى ايچون ناسك كورلكنه بحق تعجب بويورمشلردر. و آنلر بو مشاهده لرينه مبنى بويورلر كه بز قطعاً بيلدك كه محقق جسم

یوم قیامتده عملنك صورتی اوزره و نفس ناطقه دخی كذا عملنك صورتی اوزره حشر اولنه جقدر. زیرا الآن استحالده بولنان ارضمز یوم قیامتده تبدل ایدوب بر استحالدها كچیره جقدر. و بو استحالده سنده نشئه روحانیه غالب اوله جق و نفوس ناطقه بشریه دخی كذا نشئه روحانیه غالب اولان جسملره تعلق ایلیه جقدر. ایشته یوم حشرده ویریه جك اولان جسملر عمللرینك صورتنه مطابق و نفوس ناطقه دخی كندیلرینه غالب اولان صفتلرك صورتنه موافق بولنه جقدر.

بناءً علیه بو عالمده كندوسنه انواع صفات حیوانیه غالب اولانلرك صورتی دخی بو صور حیوانیه یه انقلاب ایله جقدر. بویله اولنجه بو عالمده اعمال صالحه ایشلین سعادا ایکی كوزل صورتدن تكون ایلیه جقدر كه بریسی جسمنه و دیکری روحنه و نفس ناطقه سنده عائددر. و ایکی كلمه بیننی جمع ایده جقدر كه بریسی جسمی و دیکری روحیدر. ایشته بو سویلدیكمز حسن جهت اعمالدن اولاً غدادن نشأت ایدر. [۶۳۳]

متن

[واعلم وفقك الله وسددك ان كل محدث فلا بد له من غداء يغتدى به فيه بقاؤه واعلم ان ميكائيل هو الامين على الارزاق والاغذية كلها المحسوسة ويقابله منك الكبد فهو الذي يعطي الغداء لجميع البدن و كذلك اسرافيل يغذي الاشباح بالارواح و جبرائيل يغذي الارواح بالعلوم والمعارف فكل موجود يكون بقاؤه مربوطاً بامر ما فذلك الامر هو غداؤه كالجوهر غداؤه بالعرض فلا بقاء له دونه و كذلك الجسم بالتأليف و كذلك العقل ببعض العلوم الضرورية و كذلك الهيولاء بالصورة فلا تزال الروح القدسية متعطشة لبقائه في وجوده وبقاؤه بالعلوم الالهية فهي غداؤه ولهذا قال الله تعالى لنبيه عليه السلام وقل رب زدني علماً ثم رأه في صورة الغداء المحسوس على ما خرجه البخاري في صحيحه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم أريت كاني أنيت بقدر لبن فشربته خرج الرى من اظفاري ثم اعطيت فضلى عمر قالوا فما اولته يا رسول الله قال العلم وشربه ليلة اسرائه وقيل له هو الفطرة اصاب الله بك امتك]

ترجمه

"الله سنی موفق ایلسون. و سنی مسدد قیلسون. معلومك اولسون كه هر بر محدث ایچون بر غذا واردركه آنكه اغتدا ایلر. آنده آنك بقاسی واردر. و معلومك اولسون كه محقق میكائیل ارزاق و بالجمله محسوس اولان اغذیه اوزرینه امیندر. و آکا سندن جمیع بدن اوزرینه غدایی ویرن جكر تقابل ایدر. و كذا اسرافیل اشباحی، ارواح ایله تغذیه ایدر. [۶۳۴] و جبرائیل ارواحی علوم و معارف ایله تغذیه ایلر.

امدی هر بر موجودك بقاسی اموردن بر امره مربوطاً واقع اولور. بو امر دخی آنك غداسیدر. نته كم جوهرك غداسی عرض ایلهدر. آنسز آنكچون بقا یوقدر. و كذا جسم تألیف ایلهدر. و كذا عقل بعض علوم ضروریه ایلهدر. و كذا هیولاء صور ایلهدر.

امدی روح قدسی، كندی وجودنده دائماً كندوسنك بقاسنه متعطشدر. و آنك بقاسی علوم الهیه ایلهدر. او آنك غداسیدر. و ایشته بونك ایچون الله تعالی پیغمبری علیه اسلامه [و قل رب زدني علماً] بویوردی.

بعده بخارینك آنی صحیحنده تخریج ایدوب دیدیكي وجه اوزره غداء مخصوص صورتنده كوردی كه صلى الله عليه و سلم بویوردی: "بكا كوسترلدی كه كویا بكا بر قدح سود ویرلدی، بن آنی ایچدیم. اثری طیرناقلرمدن خروج ایتدی. بعده آرتیغمی عمره ویردم." یا رسول الله نصل تأویل ایتدك؟ دیدیلر. "علم." بویوردی. و آنی معراج کیجه سنده ایچدی. و آكا "سنكله امتكه الله تعالیلینك ایرشیدردیكي فطرتدر." دینلدی.

شرح

الله تعالی سنی ادراك حقایقه موفق ایلسون. و ادراك معانی خصوصنده سنی وهمك تحت تأثیرنده بر اقمایوب مسدد قیلسون.

معلومك اولسون كه هر بر محدثك اغتدا ایلدیكي بر غذا واردركه بو غذا او محدثه اولان شئيك قیام و بقاسنه سبب اولور. مثلاً طوپراق صو ایله و صو مولدالما و مولدالحموضه ایله غذا لایز. و بونلرك غداسی نفس رحمانی و نفس رحمانین غداسی وجود حقیقیدر. و وجود حقیقی جمله سنك قیومیدر. و وجود واحد حقیقنك جمیع عالمی محیط اولان مظاهر کلیه قدرتی درتدر. آنلرده جبرائیل، میکائیل، [۶۳۵] و اسرافیل عزرائیل علیهم السلامدر.

بونلردن میکائیل علیه السلام ارزاق و بالجمله محسوس اولان اغدیه اوزرینه امیندر. یعنی عالمک هئت مجموعه سنده غدایه محتاج اولان هر بر حادثک کندی نوعنه مخصوص اولان غدای آنک احتیاج بنویسنه کوره جناب مکائیل توزیع ایدر. و آنک تحت اداره سنده و امرنده لایعد و لا یحصی ملائکه اولوب بو اغدیة محسوسه یی کیل و تقدیر ایدرلر. و آنک عالمک هئت مجموعه سنده اولان وجوه تأثیراتندن هر بریسی بر قانادیدر. بناءً علیه قانادلی ملائکه دینیلنجه قوشلر کی قنادلی بر صورت عجیبه تخیل ایدلما ملیدر. قرآن و احادیث تشبیهات و استعارات اوزرینه کلمشدر.

امدی سن بر ماده یی وزن و تقدیر ایتدیگک وقت، جناب میکائیلک وجوه تأثیرندن بر تأثیر تحتنده وزن و تقدیر ایدرسک. زیرا بو قوای کلیة الهیه عالم کونک هئیت مجموعه سنی تدویره مأموردلر. و عالم صغیر اولان سنک وجودکده میکائیلک نظیری جکرکدر. غداده کی قانی آلوب بالتصفیه قلبه و دامارلره توزیع ایدر. و سن بو سایه ده غدادن مستفید اولورسک.

و قوای کلیة الهیه دن بری ده اسرافیل علیه السلامدر. اشباحی و اجسادى ارواح ایله تغدیه ایدر. و بونک سنک وجودکده کی نظیری قلبدرکه آنک ضرابانی روح حیوانینک وجودده قیامنه باعثدر. و آنک امرنده لایعد و لایحصی ملائکه اولوب عالمک هئیت مجموعه سنده وجوه تأثیراتی لایعد و لایحصادر.

و بو درت قوادن بریسی دخی جبرائیل علیه السلامدر که ارواحی علوم و معارف ایله تغدیه ایلر. و آنک امرنده دخی بی نهایته ملائکه اولوب عالمک هئیت عمومیه سنده وجوه تأثیراتی لایعددر. و سنک وجودکده آنک مقابلی دماغکه تعلق ایدن عکدرکه سن او عقل واسطه سیله صور عالمدن بر طاقم معانی استخراج ایدوب روحکی تغدیه ایدرسک. [۶۳۶]

جناب شیخ اکبر رضی الله دردنچی قوت اولان عزرائیل علیه السلامی بوراده ذکر ایتما مشدر. زیرا جناب عزرائیل صورتدن معنای نزع و افنایه مأموردر. و فناده ایسه غدا ایله قیام موضوع بحث اولامز.

امدی هر بر موجودک بقاسی، اموردن بر امره مربوطاً واقع اولور. بو امر دخی آنک غداسیدر. نته کم یوقاریده بر نزه ایضاح اولندی. و کذا جوهرک غداسی عرض ایله در. مثلاً طول، و عرض و عمق برر عرضدر. بونلر بر ماده دنک و بر جوهرک وجودی اولمقسزین محسوساً مشاهده اولنمازلر. و کذا جسمک غداسی جوهرلرک تألیفی و ترکیبی ایله در. مثلاً بر جسم حیوانی بر چوق مختلف عناصر بسیطه دن ترکیب ایدر. و بونلرک زراتی آنأفا وجوددن انفکاک ایدوب یرینه یکیلری کلیر. و بو صورتله جسم بونلرله تغدی ایلر. و کذا عقلک غداسی بعض علوم ضروریه در. مثلاً صغوق هواده عقل وجودک ایصیدلمسینه و آچلق حالنده غدا تدارکنه حکم ایدر. بناءً علیه عقلک وجودی بو علوم زوریه ایله قائمدر. اکر بر کیمسه ده بو علوم ضروریه کورلمسه آنده عقلک عدم وجودینه حکم اولنور. و کذا هیولانک غداسی صور ایله در. زیرا هیولاء غقلده بر امر موهومدر. آنجق صورت ایله آنک وجودینه استدلال اولنور. مثلاً اثر دیدیکمز، محسوس بر شی دکلدر. عقلده ثابت اولان بر جوهر هیولانیدر. بز آنک وجودینه صورتلردن انتقال ایدرز. بناءً علیه بو صورتلر او جوهر هیولانینک غداسی اولور.

امدی روح قدسی که وجود انسانیده خلیفه الهی اولان روح اضافیدر. او دخی کندی وجودنده دائماً غداى مخصوصی ایله [۶۳۷] کندوسنک بقاسنه متعطشدر. و آنک بقاسنه سبب اولان غدا علوم الهیه در. و ایشته بونک ایچون الله تعالی حضرتلری قرآن کریمده پیغمبری علیه السلامه [وقل رب زدنی علماً] یعنی "یا حبیبیم، یا رب بنم علمى تزید ایت؛ دی." بویوردی.

بعده بخاریده مندرج اولان احادیث صحیحه میاننده ذکر اولنان بر حدیث شریفده بیان بویوردیگی وجه ایله، او علمی غداى محسوس صورتنده عالم معناده کوردی که آنی شو حدیث شریفده بویله جه بیان بویوردیلر: (أريت كَأني أتيت... الخ)

امدی عالم معناده کوردکلری و ایچدکلری سودی، علم ایله تأویل ایلدیلر. و صلی الله علیه و سلم افندمز بو سودی معراج کیجه سنده ایچدی. یعنی مشهور اولدیگی اوزره معراج کیجه سی کندولرینه اوچ قرح کتیرلدى بریسنده صو و برنده شراب و برنده ده سود وار ایدی. (اخترت اللبن) بویوروب سودی ایچدیلر. و سودی اختیار ایدوب ایچدکده یا رسول الله سنکله امتکه الله تعالینک ایریشدیردیکی فطرتی اختیار ایلدک، دینلدى. زیرا فطرت انقیاد اوزره در. و اسلام ایسه انقیاددن عبارتدر. و انقیادک ضدی اولان مخالفت ابلیس و توابعنک حالیدرکه امور عارضیه دندر. و سود لین و مفید اولان بر غدادر. نته کم حق تعالی [لبناً خالصاً سائغاً للشا ربین] بویورر.

معلومک اولسون که رؤیا اوچ نوع اوزره در. برینه (کشف مجرد) دیکرینه (کشف مخیل) و اوچنجه سنده (خیال مجرد) دیرلر. (کشف مجر) کوینلر رؤیانک حال یقظه ده عیناً ظهوریدر. [۶۳۸] بو نوع رؤیا تعبیره محتاج

دکدر. نته کم [لقد صدق الله رسوله الرؤيا بالحق لتدخلن المسجد الحرام ان شاء الله آمين محلقين رؤسكم... الخ] آیت کریمه سنده بیان بویورلدیغی اوزره صلی الله علیه و سلم کندولرنی باشلرینی تراش ایتمش اولدقلری حالده مسجد حرامه داخل اولمش کوردیلر. آلتی سنه صکره عیناً ظهور ایتدی.

ایکنجسی (کشف مخیلدر) بو نوع رؤیا تعبییره محتاجدر. و رؤیا تعیرنده بر قاعده یوقدر. یوسف علیه السلام حقنده اولدیغی کبی تعییر رؤیا علمی موهبه الهیدر. تعییر رؤیا علی الاکثر معناده کوریلن صورتک معناسندن عالم شهادتده کی صورت بر صورت مناسبیه انتقال ایتمک صورتیلهدر. ایشته حدیث شریفده بیان بویوریلن سودک علم ایله تأویلی بو نوعدندر.

اوچنجسی (خیال مجرددر) بو رؤیا حال یقظهده رائینک دماغنه منتقش اولان صور سفلیهنک روحنه انعکاسندن عبارتدر که اصلاً تأویلی و تعبییری یوقدر. بوکا (اصغات احلام) دخی دیرلر. تورکچه سی پریشان رؤیا دیمک اولور. مثلاً بر کیمسه حال یقظهده بر قادینه مبتلا اولور. اویودیغی وقت آنک خیالی ظاهر اوله رق احتعلام واقع اولور. و یاخود طوزلی طعاملر اکل ایدر، اویقوسنده شدت عطش حاصل اولور. آقار صولار و چشمه لر کورور. ایشته اطبانک بحث ایتدکری رؤیا بو اوچنجی نوع رؤیادر. آنلر ایکی اولکی رؤیادن غافلدرلر.

متن

[فینبغی لك ايها السيد الكريم ان تكون مع الله على حكم تدبيره سبحانه في بادية ملكه ولا تتواني في استجلاب غداء الارواح فانك مأمور بسؤال الزيادة [٦٣٩] منها فان الارواح لا تشيع من العلوم ابدا وقد عرفنا بذلك وقال عليه السلام منهومان لا يشبعان طالب علم وطالب دنيا ولا تطلب من العلوم ما تأخذ تحت قدمك وانما اطلب منه الرحمة التي اختص الله بها عباده الذين افردهم اليه والعلم الذي خصهم به وهو العلم اللدني فان علوم المعاملات وان لطفته وعلت فان علوها وجمالها وحسنها ولطفها بالنظر الى علوم الافكار المدنسة بحكم النظر العقلي و الافكار وهذه وراء طور العقل ونورها اجلى ومرآتها اصفى ولكن العلوم اللدنية التي لم يقترن بتحصيلها عمل مع استصحاب العمل والفرقان بينهما بين فان علوم الاعمال الهمم متعلقة بها ولهذا انت على مدرجة من مدارجها وهي علوم السعادة وهذه العلوم التي نهتك عليها علوم لدنية موقوفة على الامتثال المطلق الذي لم يدنسها المخلوق بكده وان كان الحق اكده ولكن ثم لطيفة الكسب يطلع سبحانه على مرآت الروح فانه انبعث سفلى من عالم الهدى حيث صعود الابخرة وتولد السحاب وكل ما دخل تحت العناصر فان التغيير يسرع اليه الا ان يكون صاحبه قوى المحافظة على الموازنة في الحركات والسكنات والمطاعم والمشارب يحفظ بذلك رتبة الاعتدال فحينئذ اذا تخلص له هذا المقام يكون سعيدا وهذه العلوم لا تحتاج الى شئ من هذا الحفظ البشرى من اجل العناية]

ترجمه

"ای سید کریم، سکا حق سبحانه حضرتلرینک بادیه ملکنده، آنک حکم تدبیری اوزرنده الله ایله برابر اولمق و غداء ارواحک استجلابنده تقصیر ایتماک لایق [٦٤٠] اولور. زیرا سن آندن زیاده نک طلبیله مأمورسک. محقق ارواح، اصلاً علمدن دویماز. و بز بونی محققاً بیلدک.

امدی صلی الله علیه و سلم افندمز "ایکی آچ دویماز: طالب علم و طالب دنیا." بویوردیلر. و علومدن تحت قدمکک اخذ ایلدیکی شیئی طلب ایتمه. آنجق آندن کندوسنه افراد ایلدیکی قوللرندن آکا تخصیص ایلدیکی رحمتی و آنلره خاص قیلدیغی علمی طلب ایت و او علم لدنیدر. زیرا علوم معاملات هر نقدر لطیف و عالی اولسهده، آنلرک علوی و جمالی و حسنی و لطافتی، نظر عقلینک و افکارک حکمی ایله مدنس اولان علوم افکاره نظر ایلدهدر. بو ایسه طور عقلک وراسیدر. و آنک نوری اجلی و مرآتی اصفی در. و لکن تحصیلی عمله مقارن اولمیان علوم لدنیه، استصحاب عمل ایلهدر. و ایکیسنک آراسنده کی فرق ظاهردر. زیرا علوم اعماله همم متعلقدر. و ایشته بونک ایچون آنک مدارجدن بر مدرج اوزرینه کلیر. و او علوم سعادتدر. و بو بنم سکا تنبیه ایتدیکم علوم، مخلوقک اکتسابیله مدنس اولمیان امتثال مطلق اوزرینه موقوف اولان علوم لدنیهدر. و کرچه حق آنی مؤکددر.

ولکن حق سبحانه نک مرآت روح اوزرینه طالع قیلدیغی لطیفه کسب واقع اولور. زیرا او، صعود ابخره و تولد سحاب حیثیتیه عالم هوادن اولان بر انبعاث سفلیدر. و تحت عناصره داخل اولان هر بر شئییه تغییر مسارعت ایدر. مکرکه آنک صاحبی موازنه اوزرنده قوى المحافظة اوله. حرکات و سكنات و مطاعم و مشاربده بونکله [٦٤١] رتبة اعتدالی محافظه ایدر.

امدی بو تقدیرجه آنک ایچون بو مقام خالص اولدقده سعید اولور. و بو علوم ایسه عنایتدن ناشی بو حفظ بشیریدن بر شینه محتاج اولماز."

شرح

ای سید کریم اولان روح، بو حضرت شهادتده سکا لازم و لایق اولان شی بودرکه حق سبحانه و تعالی حضرتلرینک بادیة ملکی اولان بو عالم ظاهر کثیفده، آنک حکم تدبیری اوزرینده الله ايله برابر اولملیسک. و ارواحه مخصوص اولان غدایی جلب و تدارک امرنده اصلا قصور و تکاسل ایتماملیسک. بادیه و حاضره حقنده کی ایضاحات یوقاریده کی بحثلرده مرور ایتمش ایدی.

حق تعالی حضرتلرینک بادیة ملکی بو عالم شهادتدر. و عالم شهادتک دوام و قیامنه عائد حق تعالینک حکم تدبیری بی نهایتدر. بر قسمی شرع ايله بر قسمی عقل ايله ادراک اولنور. بناءً علیه سن کرک جسمک و کرک روحک قوت و صحتنه عائد غدالری بو تدبیرات الهیه سایه سنده اخذ ایدرسک. و سن بونلری اجرا ایدرکن حقله برابر اولدیغکی اونوتمازسک. زیرا قرآن کریمده **[وهو معکم اینما کنتم]** یعنی "نرهدده اولورسه کز اولکز؛ او سرکله برابردر." بویوریلور. و اهل حقیقت عنندنه عالم، حقک ظاهری و حق، عالمک باطنیدر.

بیت

حق جان جهانست و جهان جمله بدن ** اصناف ملائکه حواس این تن
افلاک و عناصر و موالید اعضا ** توحید همین است و دگرها همه فن

ترجمه

حق جهانک جانیدر و جهان جمله بدندر ** اصناف ملائکه ایسه بو تنک حواسیدر

افلاک و عناصر و موالید اعضادر ** ایشته توحید بودر بونک غیری هپ کثرتدر

[۶۴۲] امدی روحک غداسی علمدر. و سن او علمک ازدیادینی طلب ايله امر اولندک. زیرا جناب رسالتما ب افندمه **[وقل رب زدنی علماً]** خطابی کلدی و بونک امتنه ده شامل اولدیغنی **(اطلبوا العلم من المهد الى اللحد)** و **(اطلبوا العلم ولو بالصین)** و **(طلب العلم فريضة على كل مسلم و مسلمة)** و امثالی احادیث شریفه ايله ظاهردر. و محقق ارواح اصلا علمدن دویماز. و بز بونک بویله اولدغنی نفسمزده تحققاً و زوقاً بیلدک. زیرا شیخ اکبر محی الدین عربی قدس الله سره افندمه غالب اولان اسم خاص الهی **(علیم)** اسم شریفی اولوب آثار علیه لريله ظاهر و باهر اولدیغی اوزره کندیلری علوم لدنیه ده بر بحر بی پایان ایدیلر. و روحک علمه دویمادیغنه صلی الله علیه و سلم افندمزک **(منهو مان لا یشبهان...الخ)** حدیث شریفی دلیل قطعیدر.

و طالب علم اهل روح و طالب دنیا ایسه اهل نفسد. بریسی حقک مظهر جمالی و دیکری مظهر جلالیدر. و تجلیات جمالیه ايله جلالیه نک نهایی اولمدیغی ایچون هر ایکی صنف دخی دویمق بیلمزله. و علوم ایکی قسمدر. بریسی عالم سفلیدن وارد اولور که آکا علوم ظاهرده دینور. و دیکری عالم علویدن وارد اولور که آکاده علوم باطنه و علوم لدنیه دینور. بناءً علیه سن علومدن تحت قدمکک اخذ ایلدیکی شیئی طلب ایتمه یعنی عالم سفلیدن وارد اولان علم ايله اکتفا ایتمه و علومدن آنجق بر علمی طلب ایت که حق تعالی حضرتلری قوللرندن بعضیلرینی ملیونلرجه قوللری آراسندن آیروب رحمتی آنلره مختص قیلدی. و بورحمتک اثری اوله رق علم لدنی بی آکا احسان ایلدی. ایشته آنلره مخصوص اولان بو علمی و آنک ازدیادینی طلب ایت. **[والله یختص بر حمته من یشاء]** زیرا عالم سفلیدن و تحت قدمکدن وارد اولان علوم معاملات، هر نقدر لطیف و عالی اولسه ده، آنلرک علوی و جمالی و حسنی و لطافتی، نظر عقلینک و فکرلرک حکمی ايله کیرلنمش اولان علوم افکاره کوره در. زیرا افکار علی الاکثر **[۶۴۳]** اوهامک تحت تأثیرنده در.

و قوه واهمه افکاری مسلك سدیددن انحراف ایتدیروب اضلال ایدر. نته کم نظر عقلینک محصولی اولان مسالك فلسفیه ده کی اختلافات میدانده در. و کذا فنونده کی نظریات دخی عینی مسئله ده اختلافه بادی اوله کلمکده در. بو اختلافات، نظر عقلینک و افکارک قوه واهمه ايله مدنس اولمسندن باشقه بر شی دکلدر. فقط عالم علویدن وارد اولان علوم لدنیه طور عقلک وراسی اولوب حکیم ذولجلال حضرتلری جانبندن کلدیکی و عقل و افکارک دخلی اولمدیغی ایچون نوری پارلاق و مرآت غایته مصفادر. آنک نوری پارلاق اولدیغی ایچون، چشم روحی کور و یالکز عقل کوزی آچیق اولان کیمسه لرک، حفاش کبی کوزلرینی قاماشدیررر. بالطبع باقامدقلری بو علمی انکار ایدوب عالم سفلینک ظلماتی نور ظن ایدرلر.

امدی بو علوم لدنیه نک تخصیلی عمله مقارن دکلدر، لکن، استصحاب عمل ايله اولور. یعنی علوم ظاهر کبی مشقت تخصیل ايله حاصل اولماز. ولکن بوکا نائل اولانلر عمل ایدنلر آراسنده بولنور. و علوم ظاهره ايله

علوم باطنه آراسنده کی فرق ظاهر در. زیرا علوم اعماله هم تعلق ایدر. یعنی همت مصروف اولماینجه علوم اعمال تخصیل ایدیلهمز. و ایشته بونک ایچون اعمال، همترک مدارجندن و طریقلرندن بر مدرج و طریق اوزرینه حاصل اولور. زیرا هم متفاوتدر. کیمنک همتی شدید و کیمنک ضعیف و کیمنک وسط درجهده اولور. هر هانکی درجهده اولورسه اولسون، مادام که اعمال صالحه شرعیه عائد بر علمدر، جمله سی علوم سعادتدر. بناء علیه بو علومده مخلوقک کسبنک دخلی ظاهر در. فقط بو بنم سکا تنبیه ایتدیکم علوم، مخلوقک اکتسابیه، ریا و سمعه کبی صفات نفسانیه ایله مدنس اولمیان امتثال مطلق یعنی حقه توجه کامل اوزرینه موقوف اولان علوم لدنیه در. [۶۴۴] و کرچه حق عبدینی او علومه سوق ایدر. و عبد دخی حقه سوق ایلدیکی بو طریق اوزرینده حمتی ایله یورور ایسهده، بوراده حق سبحانهک مرآت روح اوزرینه طالی قیلدیغی لطیفه کسب واقع اولور. یعنی علوم لدنیه ایچون عبدک مصروف اولان همتی نظر عقلیسنه و افکارینه مستند دکلدر. بلکه حق سبحانه حضرتلری آنک مرآت روحنه بر لطیفه کسب عکس ایتدیر. عبدک عملی و حرکتی ده آکا کوره واقع اولورکه بو آنجق الهام الهیدر. و الهامده ایسه اوهامک دخلی و تعثیری اولماز. نتهکم انبیاده بو حاله وحی دیرلر. [وما ينطق عن الهوى ان هو الا وحى يوحى] زیرا علوم ظاهره غداى جسمانی سببیه دماغه صعود ایدن ابخره و سمای دماغده تولد ایدن سحاب حیثیتیه عالم هوادن اولان بر انبعاث سفیدر. بو کبی کمیسه لرك نطقى عالم هوادندر، الهام طریقیه دکلدر.

بیت

شعر شاعر همه بود تف سیر * شعر عاشق بود همه تفسیر

ترجمه

شاعرك شعرى طوقلق حرارتیدر * عاشقك شعرى ایسه علی طریق الالهام تفسیر قرآندر. امدی تحت عناصره داخل اولان هر بر شی چابوق بوزولور. و دماغ ایسه غداى جسمانی واسطه سیله قوت و صحت بولان بر شی اولدیغی ایچون تحت عناصره داخلدر. بناء علیه اوده سرعتله بوزولمغه مستعددر. مکرکه آنک صاحبی، صحت و قوتنک موازنه سنی غائب ایتما ماک ایچون قوی المحافظه اوله. حرکات و سکنا تنده و ییه جکندنه و ایچه جکندنه غایت دقت ایدوب آنک رتبه اعتدالی محافظه ایدر. مثلاً وجودینی چوق ایتعاب ایتمز. و نسیان ویره جک غدا لری ییمز. و طباً دماغه ضعف ویره جک شیلردن اجتناب ایدر. [۶۴۵] ایشته بو تقدیرجه دماغی بو صورتله حفظ ایدن کیمسه ایچون علوم ظاهریهده بر مقام خالص تقرر ایتدیکی وقت سعید اولورکه بونده کی تعب و کلفت وارسته ایضا حدر. حال بوکه بو علوم لدنیه عنایت حقندن ناشی بو کبی کلفتلی حفظ بشیردن بر طاقم تدبیرلره محتاج اولماز. حتی عرفادن بریسنه "کرامتمی افضل معرفتمی افضلدر؟" دیه صورمشلر. "البته معرفت افضلدر. زیرا کرامت نقض وضو ایله زائل اولور. دائماً ابدستلی بولنمق لازمدر؛ معرفت ایسه غسله احتیاج حالنده بیله عارفدن منفک دکلدر." دیمشدر. زیرا بریسی عمل و دیکری عنایت حق نتیجه سیدر.

الباب السابع عشر

فی خواص الاسرار المودعة فی الانسان وكيف ينبغي ان يكون السالك في احواله وفي هذا الباب

اودعت المضاهات وهو على خمسة

متن

[اعلموا يا اصحاب القلوب المتعطشة الى اسرار الغيوب اعلموا انه ما اضيف شئ الى شئ باى وجه كان من وجوه الاضافات من اضافة تشريف واختصاص او ملك واستحقاق ولا دليل على مدلول ولا راي راء لمرئى ولا سمع سامع لمسموع الا لمناسبة غير انه قد تظهر فتعرف لقربها وقد تخفى وتجهل لبعدها وهى على قسمين ظاهرة وباطنة فالظاهرة تعرفها اهل الظاهر اذا نظروا وحققوا والباطنة لا تعرف ابدا بالنظر وان معرفتها موقوفة على الوهب الالهى وهذا هو طور النبوة والولاية والفضل بينهما لا خفاء فيه فان النبى صلى الله عليه وسلم متبوع تابعه الولي ومقتبس [۶۴۶] من مشكاته وتظاهر من ضرب المناسبة الظاهرة وقع الخطاب وثبتت العقائد التى يعتد بها فقالوا الله موجود ونحن موجودون فلولا معرفتنا بوجودنا ما عرفنا معنى الوجود حتى نقول ان البارى موجود وكذلك لما خلق فينا صفة العلم اثبتنا له العلم وانه عالم وهكذا

الحياة بحياتنا والسمع والبصر والكلام بكلام نفوسنا لا باصواتنا وحروفنا والقدرة والارادة وكذلك سائر الاسماء كلها من الغنى والكرم والجود والعفو والرحمة كلها موجودة عندنا فلما سمي لنا نفسه بها عقلنا ها فما عقلنا منه غير ما اوجده فينا وما عدا ذلك فعلمنا به من جهة السلب وهو ليس كذلك القدم ليس بصفة اثبات وانما معناه لا اول له في وجوده فتعلق العلم بنفى الاوليه عنه وعلمنا بها ايضاً فان الاوليه موجوده عندنا حقيقة والنفي عندنا معلوم منا لفقد اشياء منا بعد وجودها فينا اوضحها انتقلنا من حال الى حال ومن مكان الى مكان ومن نظر الى نظر فقد عرفنا حقيقة النفي وحقيقة الاوليه ثم حملنا النفي على الاوليه ووصفنا الحق بها وهي صفة سلب وقد يعلم الشئ بنظيره وبضده وقال عليه السلام من عرف نفسه عرف ربه فاثبت له من الصفات ما خلق فينا لا غير فهذه معرفة وبقيت معرفة السلب التي بها امتاز عنا فاخذنا الصفات التي ثبتت بها حدوثنا وعبوديتنا واخراجنا من العدم الى الوجود ونفيناها عنه ولم نجد له صفة اثبات معينة ليست عندنا نعرفه بها لكن نعرف انه على حكم ليس نحن عليه ثابت له فلولا هذه المناسبة لما صحت لنا عقيدة ولا عرفناه اصلاً ثم بعد هذا وان عرفناه بما وصفنا فان هذه الصفات في حقنا يعقبها الافات والاضداد وهي له باقية لا يعقبها ضد ولا آفت وعرفنا هذا ببقائها عليها زمانين فصاعداً فقد عرفنا صفة البقاء فاصحبهنا تلك الصفة الزيهية [٦٤٧] المقدسة وهذا الباب يطول وقد اوضحناه بيناً في كتاب (اشباه الجداول) وهو كتاب شريف بينت فيه المعارف بالاشكال ليقرب الى الافهام فهذا ضرب من المناسبة الظاهرة والمضاهات في الحضرة الالهية]

اون يدنجى باب

انسانه مودع اولان اسرارك خواصى و سالك احوالنده نه وجه ايله اولمى لايق اوله جنى بيانندهدر.

و بن بو بابه مضاهاتى ايداع ايتدم و او بش باب اوزرهدر.

ترجمه

"اى اسرار غيوبه متعطش اولان اصحاب قلوب. معلومكز اولسون. بيلكركه وجوه اضافاتدن هر هانكى بر وجه ايله اولورسه اولسون، اضافت تشريف و اختصاصدن وياخود ملك و استخقاقدن بر شئ بر شينه آنجق مناسبتندن ناشى اضافه ايتدم. و هيچ بر دليل بر مدلوله دلالت ايتمدى و هيچ بر رائي بر مرئي يي كورمدى. و هيچ بر سامع بر مسموعى ايشيتمدى؛ آنجق مناسبتندن ناشى واقع اولدى. شو قدر واركه او، بعضاً ظاهر اولوب قربندن طولاي معروف اولور و بعضاً كيزلنوب بعدندن طولاي مجهول اولور. و او ايكي قسم اوزرينه اولوب ظاهره و باطنهدر. ظاهره اولانلرى، نظر ايتدكلى و تحقيق ايتدكلى وقت، اهل ظاهر عارف اولورلر. باطنه ايسه اصلاً نظر ايله بيلنمز. زيرا آنلرك معرفتي وهب الهى يه موقوفدر. و ايشته بو، طور نبوت و ولايتدر. و ايكيسنك آراسنده كي فضلده خفا يوقدر. زيرا نبى صلى الله عليه و سلم متبوعدر. ولى، آكا تابع اولوب آنك مشكاتندن اقتباس ايدر. و مناسبت ظاهره دن بر نوع ايله ده تظاهر ايدر. خطاب واقع اولدى و معتد به اولان عقائد ثابت اولدى ده ديديلركه: الله موجوددر؛ بزده موجودر. اكر بزم وجودمزه معرفتمز اولمسه ايدى، وجودك معناسنى بيلمز ايدك؛ تاكه [٦٤٨] محقق بارى موجوددر، ديه بيله لم. و كذلك وقتاكه بزده صفت علم خلق اولندى؛ آنك ايچون ده علمى اثبات ايدوب او عالمدر ديدك و حياتى ده بزم حياتمز ايله و سمعى و بصرى و كلامى اصواتمز و حروفمز ايله دكل، نفوسمرك كلامى ايله و قدرتي و اراده سى ده بويله در. و غنى و كرم و جود و عفو و رحمتدن سائر اسمانك كافه سى ده بويله در. آنلرك هپسى بزم عندمزه موجوددر.

امدى وقتاكه نفسنى بزده آنلر ايله تسميه ايتدى، بز آنلرى تعقل ايتدك. بويله اولنجه آنك بزده ايجاد ايلديكى شئيكي غيريبي تعقل ايتمدك. و بونك ماعداسنى او سبيله جهت سلبدن بيلدك. و او بونك كى دكلدر. قدم صفت اثبات دكلدر. و آنك معناسى، آنجق كندى وجودنده آنك اولى اولمامقدر. بويله اولنجه علم، آندن نفي اوليته تعلق ايتدى. و ينه كيروده كچن كى بيلدك كه اوليت بزم عندمزه موجود اولان بر حقيقتدر. و نفي دخى بزم عندمزه، بزده آنلرك وجودندن صكره، اشيانك فقدندن ناشى معلومدر. بر حالدن بر حاله و بر مكاندن بر مكانه و بر نظردن بر نظره انتقالمز آنى ايضاح ايدر. بالنتجه بز حقيقت نفي و حقيقت اوليتى عارف اولدق.

بعده نفي اوليته حمل ايتدك و حقى آنلر ايله وصف ايلدك. و او صفت سلبدر و بر شى محقق نظيرى و ضدى ايله بيلينير. و عليه السلام افندمز (من عرف نفسه عرف ربه) يعنى "نفسنى بيلن ربه

بیلدی. "بویوردی ده آنک ایچون بزده صفاتدن خلق اولنان شیئ اثبات ایتدی، غیری دکل. ایشته بو بر معرفتدر. و آنک بزدن ممتاز اولدیغی معرفت سلب باقی قالدی. بویله اولنجه کندیلریله بزم حدودمز و عبودیتمز و عدمدن وجوده اخراجمز ثابت اولان صفاتی اخذ ایلدک. و آندن آنلری نفی ایلدک و آنک ایچون عندمزه معین بر صفت اثبات بولمادق که آنی آنکله بیله لم. لکن بز آنی بر حکم [۶۴۹] اوزرینه بیلیرکه بز آنک اوزرنده دکلر، آنک ایچون ثابتدر.

امدی بو مناسبت اولمسه ایدی؛ بزم ایچون عقیده ثابت اولماز ایدی. و بز اصلا آنی عارف اولماز ایلدک. بوندن صکره بز آنی هر نقدر وصف ایتدی کمز شیلله بیلدک ایسه ده، محقق بو صفاتی بزم حقمزده آفات و اضداد تعقیب ایدر. حال بوکه آنک حقنده باقیدر؛ آنلری بر ضد و آفت تعقیب ایتمز. و بز بونی آنلرک اوزرنده ایکی ویا ده زیاده زمانده بقامز ایله بیلدک. بویله اولنجه بز صفت بقای عارف اولدق. و آنی بو صفت نزیهه مقدسه یه صاحب یاپدک. و بو باب اوزوند. و بز آنی آچیق اوله رق (اشباه الجدول) کتابمزه ایضاح ایلدک. و او بر کتاب شریفدرکه بز آنده معارفی افهامه تقریب ایچون اشکال ایله بیان ایتدک. ایشته بو مناسبت ظاهره دن و حضرت الهیه ده کی مضاهاتدن بر قسمدر."

شرح

بو اون یدنجی باب، حق سبحانه و تعالی حضرتلرینک [انا عرضنا الامانة على السموات والارض والجبال فابین ان یحملنها واشفقن منها وحملها الانسان] یعنی "بز امانتی کوکله و یره و طاغله عرض ایتدک، آنلر، آنی یوکلنمکدن ابا و آندن خوف ایتدیلر و آنی انسان یوکلندی." آیت کریمه سنده بیان بویوردیغی اوزره، بو وجود انسانی یه ایداع بویوردیغی اسرارک خاصه لرینی و سالک بو امانت مودوعه یه خیانت ایتماش اولمسی ایچون احوالنده نه وجه اوزره اولمسی لایق اوله جغنی بیان ایدر. و انسانک ایکی وجهی اولوب بری حقه و بری خلقه مقابل بولندیغندن، بو بابده انسانک هر ایکی جهته اولان مضاهاتی یعنی مقابله سنی و مماثلتنی و تناظرینی بیان ایلدم. و بو اون یدنجی باب، بش بابی محتوی اولوب، بو بابلرک هر بریسی بو کتابک برر بابی مثابه سنده در. شو حالده بو تدبیرات الهیه کتایی بو بش باب ایله برابر جمعاً یکمی ایکی باب اوزرینه مرتب اولمش اولور. [۶۵۰]

ای نظر حسیدن غائب اولان و اسرار الهیه یه صوصامش بولنان قلب صاحببری، معلومکز اولسون. جناب شیخ اکبر رضی الله عنه، بو بابده بیان بویوردیغی اسرار و حقایقی، اصحاب قلوبه خطاب ایدیور. و اصحاب قلوب، احکام طبیعیه و صفات حیوانیه ده مستغرق اولان کیمسه لر دکل، بو کی اسراری قبوله مستعد اولان عرفای الهیه در. بناء علیه قلب آنجق آنلرک قلبیدر. غیر عارفک قلبنه قلب دینلمسی، مجازاً در. حقیقه دکلدر.

بیت

دل یکی منظریست ربانی ** خانه دیوراچه دل خوانی
آنکه دل نام کرده بمجاز ** روبه پیش سگان کوی انداز

ترجمه

قلب دیدیکمز شی، ربانی اولان بر محل تماشادر ** سن شیطانک اوینه نیچون قلب دیورسک
او سنک مجازاً قلب تسمیه ایتدی که شیئ ** کیت ده محله کوپکرینک اوکنه آت
و حق سبحانه و تعالی حضرتلری قرآن کریمده [ان فی ذلک لذكری لمن کان له قلب] یعنی "بو قرآنده
قلب صاحبی اولان کیمسه ایچون پند و نصیحت واردر." بویورر. قلبه عائد حقایق و معارف حضرت شیخ اکبر
رضی الله عنه افندمزک **فصوص الحکم** لرنده (**حکمت قلبیه**) ده بیان اولنمشدر.

امدی بیلیرکه اضافه تشریف و اختصاص و یا اضافه ملک و استحقاق کی وجوه اضافتدن هر هانکی
بر وجه ایله اولورسه اولسون، بر شیئ بر شیه اضافه ایتدی کم وقت، بونی آنجق آرالرنده بر مناسبت موجود
اولدیغی ایچون ایدرم. مثلاً عبد الخالق دیرسه م، عبد ایله حق آراسنده خالقیت و مخلوقیت مناسبتلری موجود
اولدیغندن، خالق عبده اضافه ایدرم. بو اضافه تشریف اولور. و (خاتم النبیین) دنیلدیکی وقت، نبوتک خاتمی
صلی الله علیه و سلم افندمزه تخصیص [۶۵۱] ایدلمش اولدیغندن بو اضافه، اضافه اختصاص اولور. و کذا
قرآن کریمده [له ما فی السموات وما فی الارض وما بینهما وما تحت الثری] بویورلمسی حق حقنده اضافه ملک
اولور. و کذا (**اعددت لعبادی الصالحین ما لا عین رأت... الخ**) حدیث قدسیسنده صالح قوللر ایچون احضار
بویوریلان کوز کورمک نعمتله، آنلره اولان اضافه استحقاقد و بو اضافتک جمله سنده برر مناسبت واردر.
وینه بویله جه هر بر دلیل ایله مدلول و هر بر رائی ایله مرئی و هر بر سامع ایله مسموع آرالرنده مطلقاً بر مناسبت
موجوددر.

مثلاً ضیا، کندی منبعنک وجودینه دلیدر. و کذا ظل، زی ظلك وجودینه دلیدر. و بو دلایلر ایله مدلولر آراسنده کی مناسبت ظاهردر. و شدت قربندن طولای معروف و معلوم اولوب محتاج ایضاح دکلدر. و کذا بر کیمسه بر شیئ کورورسه ویا ایشیدرسه، آنجق مناسبتدن طولای کورور و ایشیدر. مثلاً بر غلبه لك آراسنده بر کیمسه، رفیقنی آراسه، او غلبه لی تشکیل ایدن اشخاصک هیچ بری او کیمسه نك نظرینی اشغال ایتمز. و قتا که او اشخاص آراسنده رفیقی ظاهر اولور، کوزی آنجق آنی کورور. زیرا او کیمسه ایله او افراد کثیره آراسنده بر مناسبت یوقدر؛ آنک مناسبتی آنجق رفیقی ایله در. و ایشیدیلن کلاملر دخی بویله در. شو قدر وار که بو مناسبت بعضاً ظاهر اولوب قربندن طولای معروف و معلوم اولور. و بعضاً خفی اولدیغندن، بعدندن طولای مجهول اولور. مناسبت ظاهره و قریبه بالاده کی مثاللر ایله توضیح ایتمشدر.

مناسبت خفیه و بعیده یه کنگه مثلاً بر کیمسه بر چوق احباسی آراسنده بعضیلرینه زیاده محبت ایدر. هیچ شبهه یوقدر که بو محبت بر سبب خفی یه مستندر. بونی او کیمسه نك کندیس ی ده ایضاح ایده مز. آنجق تدقیقات عمیقه نتیجه سنده بو خفا مرتبه عقلده ظاهر اولور. و یا خود بو محبت بر نسبت بعیده دن نشأت ایدر. مثلاً محبت ایتدیکی کیمسه واسطه سیله محب کندوسی ایچون مادی ویا معنوی بر فائده تخیل ایدر. بو اسیه بر نسبت بعیده در. [۶۵۲]

بو ذکر اولنان مناسبت، ظاهره و باطنه اولمق اوزره ایکی قسمدر. مناسبت ظاهره، بالاده ذکر اولنان مثاللردن آکلاشیله جنی اوزره، نظر عقلی و حسی و تدقیق و تحقیق فکری واسطه سیله اهل ظاهر طرفندن بیلنه بیلیر. فقط مناسبت باطنه اصلاً بو واسطه لر ایله بیلینه مز. چونکه بو مناسباتک معروفی وهب الهی یه موقوفدر. و زیرا اسرار الهیه جمله سندنر. و ایشته بو معرفت طور نبوت و ولایتدر. و بو ایکی طور آراسنده کی فرقه خفا اولمدیغندن ایضاحه لزوم یوقدر. آنجق بو فرقک دستور اساسیسی بیاناً دیرز که نبی صلی الله علیه و سلم افندمز متبوعدر. ولی ایسه، ظاهراً و باطناً آکا تابع اولوب آنک مشکاتندن اقتباس ایدر. و بو مناسبت باطنه بزه مناسبت ظاهره دن اولان بر نوع ایله ده تظاهر ایده بیلیر. و ایشته مناسبت ظاهره دن بر نوع ایله تظاهر ایدن مناسبت باطنه یه مبنی فضل خطاب یعنی حکم بالمشهود واقع اولدی. و بالنتیجه معتدبه اولان عقائد ثبوت بولدی ده عرفای الهیه دیدیلر که: الله موجوددر؛ بزه موجودر. اگر بزم وجود مزه معرفتمز اولمسه ایدی؛ وجودک معناسنی بیلمز ایدک؛ تاکه محقق باری تعالی موجوددر دیه بیللم.

معلوم اولسون که بر وجود یعنی وارلق مفهومی، برده عدم یعنی یوقلق مفهومی واردر. بو ایکی مفهوم یکدیگرینک ضدیدر. وجود اصلاً یوقلق قبول ایتدیکی کبی عدم یعنی یوقلق دخی ابدی والق قبول ایتمز. تعبیر دیکرله نه وار یوق اولور و نه ده یوق وار اولور.

امدی بز کندی وجود مزه و محیط مزه کی اشیانک وجودینه نظر ایتدی کمز وقت، وارلق معناسنی ادراک ایدرز. بز کندی وجود مزی ادراک ایدنجه، دیرز که یوقدن وار چیقماز؛ وار آنجق واردن چیقار. بناءً علیه بزم وجودات اضافیه مز وجود حقیقیدن [۶۵۳] ظهور ایتمشدر. بویله اولنجه وجود حقیقی صاحبی اولان الله تعالی حضرتلری موجوددر.

امدی بو حکم، اثر دن مؤثره انتقال صورتیله ویرلمش بر حکم اولور. و کذا کندی وجود مزه نظر ایدوب آنده صفت علمی مشاهده ایدرز ده دیرز که "مادام که بز وار اولان وجود حقیقیدن ظهور ایتدک و مادام که بزه صفت علم موجوددر؛ بویله اولنجه صفت علم دخی یوقدن وار اولمادی؛ بلکه واردن وار اولدی. بناءً علیه بو صفت وجود حقیقیده موجود ایدی که اثری بزه ظاهر اولدی. شو حالده الله تعالی علیمدر." و کذا حیات الهیه بی حیات مزله و آنک سمعی و بصرینی سمع مز و بصر مز ایله بویله جه ادراک ایدرز. و کذا آنک کلامی، بزم اصوات مز و آغزیمز و دودا قلیزمز ایله تلفظ ایتدی کمز حروف ایله دکل، بلکه نفس ناطقه مزک کلامی ایله ادراک ایلرز. زیرا انسان حرف و صوت ایله تکلم ایتمیوب ظاهراً ساکت بر حالده بولنسه ده، باطنده بی حرف و صوت تکلم ایدر. بز بوکا ایچندن سویله مک دیرز. و کذا حق تعالینک قدرتی و اراده سنی کندی قدرتمز و اراده مز ایله ادراک ایدرز. و کذا غنی و کرم و جود و عفو و رحمت کبی سائر اسمانک کافه سنی کندی مزه مشاهده ایتمکه، بونلرک وجود حقیقی حقه موجودیتنه حکم ایدرز.

امدی و قتا که حق تعالی حضرتلری کندی نفسنی و ذاتی بزه بو صفات و اسما ایله توصیف و تسمیه ایتدی: و بز بونلری کندی نفس مزده ده بولدق؛ بناءً علیه بز آنلری ذوقاً تعقل ایتدک. و بزم تعقل ایتدی کمز صفات و اسما، آنجق آنک بزه ایجاد ایتدیکی شیلدر. بزه ایجاد ایتدیکی شیلری تعقل ایتدک و بزه ایجاد ایتدیکی شیلرک ماعداسنی، سلب و نفی جهتندن بیلدک. و صفات ثبوتیه صفات سلبیه کبی دکلدر. مثلاً قدم، صفت

اثبات دكدلر. [٦٥٤] چونكه قدم ديدىكمز صفتك معناسى، آنجق كندى وجودنده آنك اولى اولمامقدر. بناءً عليه بزم علممزم، وجود حقدن اوليتك سلب و نفيه تعلق ايتدى ده بو علمه استناداً وجود حقك اولى يوقدر ديدك. و ينه بزمه موجود اولان صفتلر كى بيلدك كه اوليت، بزم عندمزمه موجود اولان بر حقيقتدر و افراد انسانيه دن هر برينك وجودينك بر اولى وارد. بو سببله بزم اوليتك نه ديمك اولديغنى ذوقاً بيليرز. و وجودات اضافيه دن هر برينك بويله اولى اولديغى كى برده آخرى وارد. و اوليتله متصف اولان اشيا دن هر برينك آخرى كلنجه بزم او اشيا يي نظرمزدن غائب ايدرز. ببناءً عليه نظرمزمه مثبت ايكن منفى اولور. و كذا ثابت اولان بر حالمز بزم مسلوب و منفى اولوب يرينه ديكر بر حال كلير. و بر مكانده ثابت اولديغمز حالده اورادن انتقال ايدوب يكي بر مكانه كليرز. اولكى مكان منفى اولور و كذا بر نظردن بر نظره انتقال ايدرز. اولكى نظر منفى اولور. ايشته بو احوال بزمه نفيك نه ديمك اولديغىني ايضاح ايدر. بالنتيجه بزم حقيقت نفي و حقيقت اوليتي ذوقاً عارف اولورز. بو معرفتدن صكره نفي اوليته حمل ايدرك وجود حقى آنلر ايله وصف ايدرز. و بو صفت، صفت سلب اولور. و بر شى محقق نظريى و ضدى ايله بيلير.

نته كم (الاشياء تنكشف باضدادها) دستورى مشهوردر. بو حقيقتنه بناءً صفات ثبوتيه ضدى اولان صفات سلبيه و صفات سلبيه ضدى اولان صفات ثبوتيه ايله معلوم اولور. و قديم ضدى اولان حادث ايله و حادث ضدى اولان قديم ايله آكلاشيلير. و پيغمبرمز صلى الله عليه و سلم بو حقيقتنه مبنى "نفسى بيلن ربى بيلدى." بويوردى ده بزم وجودات اضافيه مزده صفاتدن خلق اولنان شئى وجود حقيقتى حق ايچون [٦٥٥] اثبات ايتدى. باشقه صفاتى اثبات ايتمدى. زيرا بزم وجود حقيقتى يه نظراً جزء مثابه سنده اولان وجودمزمه كى صفاته مطلع اولنجه كلزم مثابه سنده اولان وجود حقيقتده او صفتلر وجودينى ادراك ايدرز. نته كم تفصيلي يوقاريده كچدى. ايشته بو بر معرفتدر. بو معرفت اثباتدن صكره وجود حقيقتى حقك بزم ممتاز اولديغى معرفت سلب باقى قالدى. و معرفت سلبه وصول ايچون دخی بزم كنديلريه حدوتمز و عبوديتمز و عدمدن وجوده اخراجمز ثابت اولان صفتلرى آلدق. و وجود حقيقتدن بو صفتلرى نفي ايتدك. و بو معرفت سلب حقدنه حق ايچون عندمزمه معين بر صفت اثبات بولمادق كه حقك او صفتنى بزمه كى او صفت ايله بيله لم. بناءً عليه بزم بو معرفتمز، معرفت زوقيه دكل، بلكه بر معرفت حكميه در. چونكه بزم بو معرفت سلبى بر حكم اوزرينه بيليرزكه او حكم اوزرنده بزم بزلكمز يوقدر. و بو حكم آنجق آنك ايچون ثابتدر. مثلاً بزم ديرزكه بزم وجودمز حادثدر. حقك وجودى ايسه حادث دكدلر. و بزم عبزز، حق ايسه معبوددر. و بزم وجود اضافيمز ازله عدمده ايدى، آنك وجود حقيقتى ايسه ازله معدم اولمايوب موجود ايدى.

امدى صفات ثبوتيه ده بزم حياتمز، علممز، سمعمز، بصرمز، اراده مز، قدرتمز، كلاممز حقك حياتنه، علمنه، سمعنه، بصرينه، اراده سنه قدرتنه، كلامنه مضاهى و مقابل اولدى. و كذا صفات سلبيه ده دخی بزم حدوتمز آنك قدمنه و عبوديتمز معبوديتنه و بزم احتياجمز آنك صمديتنه و مألوهيتمز آنك الوهيتنه مقابل مضاهى اولدى. اكر بو مناسبت، مضاهات اولمسه ايدى، بزم ايچون حق حقدنه عقیده ثابت اولماز ايدى. و بزم اصلاً آنى عارف اولماز ايدك. بناءً عليه [٦٥٦] بزم نفسمزي بيلمكه حقى بيلمش اولورز. بو بيانادن صكره ديرزكه بزم حقى هر نقدر كنديمزى وصف ايتديكمز شيله بيلير ايسه كده، هيچ شبهه يوقدركه بزمه كى بو صفاتى آفات و اضداد تعقيب ايدر.

مثلاً حياتمز موت ديدىكمز آفت ايله منقطع اولور و ضدنه مبدل اولور. و دماغمه بر آفت و علت طارى اولنجه علممز جهله تبدل ايدر. و صفات سائرهمز دخی بويله جه برر آفت نتيجه سنده ضدينه منقلب اولور.

حال بوكه حق حقدنه بو صفتلر باقيدر. آنك حياتى موته و علمى جهله و سمعى صممه و بصرى عمايه و قدرتى عجزه و اراده سكتيه مبدل اولمق احتمالى يوقدر. زيرا آنلرى بر ضد و آفت تعقيب ايتمز. و بزم بونك بويله اولديغنى بزم او صفتلر اوزرنده ايكي ويا ده زياته زمانده بقامز ايله بيلدك. يعنى بو صفتلر بزمه ظهور آثارى آنجق بزم وجودات اضافيه مزك بقاسيله ممكن اولديغنى ذوقاً بيلدك و مشاهده ايتدك. بويله اولنجه بزم حقك صفت بقاسنى ده عارف اولدق. و حقى بو صفت نزيهه مقدسه يه صاحب ياپدق. و بو صفت دخی حق ايله بزم آرامزمه بر مناسبت و تقابلدر. و بو مناسبات و مضاهات حقدنه كى باب اوزوند و بزم آنى آچيق اوله رق (اشباه الجداول) اسمنده كى كتابمزمه ايضاح ايلدك. و او بر كتاب شريفدركه بزم آنده معرفت مضاهاتى افهامه تقريب ايچون اشكال ايله بيان ايتدك.

بو شارح حقیر و ذلیل جناب شیخ رضی اللہ عنہ حضرتلرینک بو کتاب منیفنی کورمدم. اکر مطالعہ نصیب اولسه ایدی؛ بوراده بیانات علیہلرینک اساسنہ عائد معلومات مجملہ [۶۵۷] درجی ممکن اولوردی. مع هذا جناب شیخ رضی اللہ عنہ حضرتلرینک بو بابده کی بیانات علیہلری علی قدر الاستطاعه آجیق بر صورتده شرح ایدلدی. ایشته یوقاریده ایضاح اولنان بیانات، مناسبت ظاهره دن و حضرت الهیهده کی مضاهات و مقابلات و مماثلات و متناظراندن بر قسمدر. بونلری آکلایانلر صفات سائره پی ده آکا تطبیقاً عارف اولورلر. و اللہ الهادی.

متن

[واما المناسبة الباطنة فقد وكلناك فيها الى نفسك فانها تدرك بالمجاهدات في المشاهدات وبقیت لنا المضاهات الثانية التي هي بين الانسان والعالم وقد بسطنا القول فيه في اكثر كتبنا ولنذكر منه هنا فصلاً قريباً جامعاً يحوى على كلياته واجناسه وامرائه الذي لهم التأثير في غير هم ولو لا ما فصدنا في كتابنا هذا طريق الاشارة والتنبية لضربنا له دوائر على صورة الافلاك وترتيبها ونجعل لكل فلك في العالم ما يقابلها من الانسان بخاصية ذلك الفلك]

ترجمه

و مناسبت باطنه یه کلنجه، آنک حقنده سنی نفسکه توکیل ایدلک. زیرا او، مجاهدات سببیه مشاهداتده ادراک اولنور. و بزم ایچون انسان ایله عالم آراسنده اولان مضاهات ثانیه باقی قالدی. بز کتابلرمزک چوغنده آنک حقنده کی قولى بسط ایتدک. بوراده دخی، آنک کلیاتی و اجناسنی و کندیلرینک غیرنده تأثیری اولان آنلرک امراسنی حاوی اوله رق بر فصل قریب جامعی، او جنسندن ذکر ایدرز. [۶۵۸] و اکر بو کتابمزه، اشارت و تنبیه طریقینی قصد ایتمسه ایدک؛ صورت افلاک و آنلرک ترتبی اوزینه آنک ایچون دوائر تمثیل ایدر و عالمده هر بر فلك ایچون بو فلك خاصیتی ایله انساندن آکا تقابل ایدن شیئ کوسترر ایدک."

شرح

مناسبت ظاهره بالاده ذکر و ایضاح ادیلمش ایدی. مناسبت باطنه یه کلنجه بونی عقلاً و حساً و فکراً بیلیمک و آکلامق ممکن دکلد. بو مناسبت آنجق کشینک کندی نفسنده واقع اولان بر حال اولدیغی ایچون بز بو خصوصده سنی نفسکه حواله ایتدک. زیرا او مناسبت کشینک نفس حیوانیه سنه قارشى اولان مجاهدات متنوعه سی سببیه، جانب حقدن احسان اولنان مشاهداتده ادراک اولنور. نفس حیوانیه سنک احکام و تأثیراتی آلتنده زیون اولان کیمسه لر، بونی انکار ایدرلر. آنلر [یعلمون ظاهراً من الحیوة الدنيا وهم عن الآخرة هم غافلون] حکمنه ماصدقدرلر.

مثلاً مدت عمرنده رؤیا کورمامش اولان بر آدم فرض ایدلسه، آکا رؤیا دینیلن بر حال اولدیغندن بحث ایدلدیکی وقت تعجب و بلکه ده انکار ایدر. و رؤیانک وجودینی، نفسنده مشاهده ایتمامش اولان بو منکره قارشى، اثبات و اظهار ممکن دکلد. منکر رؤیا، بونی آنجق کندی نفسنده مشاهده ایتدیکی وقت، تصدیق ایدر. بناءً علیه مناسبت باطنه پی بوراده ایضاح ممکن اولمادیغندن بو خصوصده سکوتی اختیار ایتدک. و یوقاریده حق ایله انسان آراسنده کی تقابل و تناظره عائد مناسبات ظاهره ایضاح ایدلمش اولدیغندن شمديکی حالده بزم ایچون انسان ایله عالم آراسنده کی مناسبات ظاهره یه عائد ایکنجی مضاهات و تقابل و تناظر و تماثل باقی قالدی. بز کتابلرمزک چوغنده، انسان [۶۵۹] ایله عالم آراسنده کی مضاهاته عائد بیانی بسط ایدلک. بوراده دخی او مضاهاتک کلیاتی و اجناسنی و کندیلرینک غیرنده تأثیری اولان بو مضاهاتک آمرلرینی حاوی اوله رق بر فصل قریب جامعی ذکر و بیان ایده جکز. و اکر بو کتابمزه اشارت و تنبیه طریقینی قصد و اختیار ایتمامش اوله ایدک، افلاکک صورتنی و آنلرک ترتیبی مشعر اولمق اوزره دائره لر تصویر و تمثیل ایدر ایدک. و عالمده هر بر فلك ایچون، بو فلك خاصیتی ایله انساندن او فلكه و آنک خاصیتنه تقابل ایدن شیئ کوسترر ایدک.

متن

[ویدور الخلق كله على اربع عوالم العالم الاعلى وعالم الاستحاله وعالم عمارة الامكنة وعالم النسب ولكل واحد من هؤلاء العوالم غاية فجميع ما يحتوى عليه العالم الاعلى من العالم الكبير عشرون حقيقة وعالم الاستحاله خمس عشرة حقيقة وعالم عمارة الامكنة اربع حقائق وعالم النسب عشر حقائق وهي كلها في الانسان موجدة وهذه هي الامهات وهي تسعة واربعون حقيقة وكذلك الانسان]

ترجمه

"وخلق جملة سی عوالم اربعه اوزرنده دور ایدرکه عالم اعلی و عالم استحاله و عالم عمارت امکنه و عالم نسبدر. و بو عوالمدن هر برینک بر غایه سی واردر. امدی عالم کیپردن عالم اعلانک محتوی اولدیغی شئیک کافه سی یکرمی حقیقتدر. و عالم استحاله اون بش حقیقتدر. و عالم عمارت امکنه درت حقیقتدر. و عالم نسب اون حقیقتدر. و آنلرک هپسی اسنانده موجوددر. و بونلر امهاتدرکه فرق طقوز حقیقتدر. و انسان ده بویلهدر." [۶۶۰]

شرح

یعنی خلقک هئیت مجموعه سی کلیاتی اعتباریله درت عالم اوزرینه بنا ایدلمش و آنک اوزرنده دونمکنده بولنمشدر. بونلردن بری بدایت خلقتدن اعتباراً ارضه نسبةً واقع اولان مراتب خلقیه اولوب عالم اعلی تسمیه اولنور. بو علو، علو مادی و معنوی پی شاملدر.

مثلاً حقیقت کلیه محمدیه دن اعتباراً ارضک تکنونه قدر اولان وجود مطلقک مراتب معنویه و مادیه سی عالم علوی اولدیغی کبی ارضک تکنوندن صکره وجود بولان و ارضه نظراً سما و فوق عد اولنان اجرام سفلیه دن زهره و عطارد و قمر دخی عالم علوی اعتبار اولنمشدر. بناءً علیه بو اعتبارات هئیت جدیده علماسنک نقطه نظرینه کوره واقع اولان بر تقسیم دکلدر. زیرا هئیت جدیدیه نظراً زهره و عطارد اجرام سفلیه دن اولدیغی کبی قمر دخی ارضک پیکیدر.

امدی بو مخالفت نظر بو ایکی اعتباردن هر برینک ابطالی ایجاب ایتمز. مثلاً موسم بهارده آچیلمش بر کله نظر ایدن بر شائر و بر نباتات عالمی و بر کمیاکر و بر باغبان باشقه باشقه نظرلر ايله باقار و هر بری کندی علمی دائره سنده متفکر اولور. حال بوکه بونلرک هر بری کندی تفکراتنده مصیبدر. بریسنک دیکرینک فکرینی جرح ایتمکه حق یوقدر. ایشته هئیت حقنده محققین ايله اهل فنک نظرلری ده بویلهدر. نته کم صره سی دوشدکجه مختصراً ایضاح اولنور.

ایکنجی عالم، عالم استحالهدر. بونلرده ارضی محیط اولان فلک اثر و فلک حرارت و فلک هوا و فلک ماء و فلک تراب... الخ در.

اونجی عالم، عالم عمارت امکنهدر. بونلر دخی قوای طبیعی، نبات، حیوان، جماددر. دردنجی عالم، عالم نسبدر. بونلرده مقولات عشره تسمیه اولنان عرض، کیفه، [۶۶۱] کم، زمان، اضافت... الخ در.

امدی حقیقت محمدیه دن اعتباراً عالم کبیر تسمیه اولنان منظومه شمسیه مزک عالم اعلاسنک محتوی اولدیغی شئیک کافه سی یکرمی حقیقتدر. بونلری محققین حضراتی کتابلرنده بر چوق محللرده بیان ایتمشلردر. ازجمله فتوحات مکیه نک جلدی اولنده و اسماعیل حقی حضرتلرینک معرفتنامه سنده و لاهجینک کلشن راز شرحنده و محمود شبسترینک مرآت حقایقنده مفصلاً مندرجدر. و حضرت شیخ رضی الله عنه آئیده انسان ايله عالم آراسنده کی مضاهاتی بیان صره سنده ایضاح ایدرلر. و عالم استحاله اون بش حقیقتدر. و عالم عمارت امکنه درت حقیقتدر. و عالم نسب اون حقیقتدر. و زبده مخلوقات اولان انسانده بو حقایقک هپسی موجوددر. زیرا انسان عالم کبیرک بر جزئیدر. و هر کلکک جزئی، او کلک احکام و اوصافی جامع اوله جغنده شبهه یوقدر و بو تعداد اولنان قرق طقوز حقیقت، امهات و اصل اولوب آنلرک فروعی واردر. و انسان دخی عالم کبیر کبی بو قرق طقوز حقیقتی جامعدر.

متن

[فالعالم محصور فی ثمانية وتسعين حقيقة مما يقتضيه خلقه ثم زاد الانسان على العالم الاکبر بالسر الالهی المبتوث فيه الذی صح له به الاستخلاف وتسخير ما فی السموات وما فی الارض فجاء الامر کله تسعة وتسعين من احصاها دخل الجنة والموفي مائة المهيمین على کل شئ وهو الحق فالوجود کله مائة الموفي مائت منها الاسم الاعظم و كذلك الجنة مائة درجة الموفي مائة منها جنة الکثيب الذی لیس فيه نعیم الا الرؤیت و لیس لمؤمن فيه دخول ولا لمخلوق الا وقت النظر هو حضرة الحق [۶۶۲] وهذه اسرار عجيبة نبهناک علیها لتعرف منزلتک من الموجودات وان النار مائت درک والموفي منها درک الحجاب وهو محل المشاهد اذا ارتد ورجع فانه يهوى فی درکاتها على مقابلة الدرج الذی سقط منه فاعلى علیین یقابل اسفل سافلین قال الله تعالى لقد خلقنا الانسان فی احسن تقويم فما بعده احسن منه ثم دردناه اسفل سافلین فما بعده اسفل منه]

ترجمه

"امدی عالم، خلقتنك اقتضا ايتديكي شیدن ناشی طقسان سکز حقیقتده محصوردر. بعده انسان عالم اکبر اوزرینه آنک سببيله استخلافی ثابت اولان، کندیسینده مېثوث سر الهی و سماوات و ارضده اولان شئیک تسخیری ايله زیاده اولدی. بناءً علیه امرک کافه سی طقسان طقوز کلدی. آنلری احصا ایدن کیمسه جنته داخل اولدی. و میمین اولان یوز، هر بر شی اوزرنده متمم اولدی. و او، حقدردر.

امدی وجودک کافه سی یوزدر. آنلردن اسم اعظم اولان یوز متممدر. و کذلک جنت دخی یوز درجهدر. آنلردن متمم اولان یوز جنت کثیدرکه آنده نعیم یوقدر؛ آنجق رؤیت واردرد. و بر مؤمن و مخلوق ایچون آکا دخول، آنجق نظر وقتندهدر. او حضرت حقدرد. و بو، بر اسرار عجیبهدرکه موجوداتدن منزلتکی بیلمهک ایچون، سنی آکا ایقاظ ایلدک. و محقق نار دخی یوز درکهدر. آنلردن درک حجاب متممدر. و او، ارتداد و رجوع وقتنده مشهدلرک محلیدر. زیرا او، کندوسندن سقوط ایتدیکی درجه مقابلی اوزرنندن، آنک درکاتنه [۶۶۳] دوشرد. بناءً علیه اعلاى علین اسفل سافلینه تقابل ایدرد. حق تعالی [لقد خلقنا الانسان في احسن تقويم] یعنی "بز انسانی احسن تقویم ده یاراتدق." بویوررکه بعده آندن احسن یوقدر. [ثم ردناه اسفل سافلين] یعنی "بعده آنی اسفل سافلینه رد ایلدک." بویوررکه آندن صکره آندن اسفل یوقدر."

شرح

یعنی عالم، خلقتنك اقتضا ایتدیکی مراتب و مظاهردن طولایی طقسان سکز حقیقت دائرسنده محصوردر. و بو حقایق کتب محققینک چوغنده مندرج اولدیغندن بوراده برر برر تعداد و ایضاحی شرحک تطویلی موجب اولور. بو طقسان سکز حقیقت کلیات اعتباریلهدر. جزئیاتی نامتناهیدر.

و انسان، عالم اکبرک زبده سی اولدیغندن بو حقایقک کافه سنی جامع اولمغله برابر، کندوسنده عالم اکبرده اولمیان بر شی دخی واردرکه اوده کندیسینده مېثوث اولان سر الهیدر. و بو سر الهی تأثیریه سماوات و ارضده اولان شیلره متصرف اولمسیدر. نته کم حق تعالی بویورر: [وسخر لكم ما في السموات وما في الارض جميعاً منه] یعنی "سماوات و ارضده اولان شیلری حق تعالی سزه مسخر قیلدی." و انسانده مېثوث اولان سر الهی، امانت الهیهدرکه او امانتی عالم اکبرک تعینی قبوله مساعد اولمادی. نته کم آیت کریمهده بویوریلور: [انا عرضنا الامانة على السموات والارض والجبال فا بين ان يحملنها واشفقن منها وحملها الانسان] انسانک استداد ظاهری و باطنیسی یعنی استعداد مجعولی و غری مجعولی بو امانتی قبوله مساعد اولدیغی ایچون، آنی یوکلندی. بناءً علیه امر ظهورک کافه سی طقسان طقوز حقیقت دائره سنه محصور اولدی. و بو حقایقی احصا ایدن کیمسه [۶۶۴] جنته داخل اولدی.

معلوم اولسون که اسماء الهیه کلیاتی اعتباریله طقسان طقوزدر. عالم اکبر طقسان سکزینک مظهریدر. و انسان کامل ایسه طقسان طقوزینک مظهریدر. بناءً علیه انسان کامل هر بر اسمک احکامی تحتنده استتار ایدرد. و کندوسنه او اسمک احکام و آثاری ظاهر اولورسه او اسمی احصا ایتمش اولور. زیرا جنت ستر معناسندهدر. و بو احصا احصای فعلی و زوقیدر. اسماء حسنا یی قولاً احصا ایدن کیمسه لر، هر نقدر اجر و مکافات نائل اولورلر ایسهده، حیات دنیویهده بو جنت عاجله داخل اولامازلر. مثلاً انسان کامل، محیی اسمنک احکامنده استتار ایتدیکی وقت، اولوی دیرلتیر و ممیت اسمنک احکامنده استتار ایتدیکی وقت، دیری یی اولدورر. و کذا خالق اسمنده مستتر اولنجه خلق ایدرد. نته کم عیسی علیه السلامدن و سائر انبیای عظام و اولیای کرامدن منقولدر. و مهیمین اولان یوز، هر بر شی اوزرینده متمم اولدی. و او مهیمین اولان یوز حقدرد. بویله اولنجه وجود و وارلق امرینک هیئت مجموعه سی یوز مرتبه و حقیقته بالغ اولور. یوزنجسی متمم اولان اسم اعظمدر. یعنی طقسان طقوز اسمانک کافه سنی محیط و جمله سنه مستعلی اولان بر اسم ده واردرکه او اسم اعظمدر و او وجود مطلق حقدرد. زیرا جمیع حقایق و مراتبک قیومیدر. و بو حقایق و مراتب آنکله قائمدر.

و کذلک جنت دخی یوز درجهدر. و بو جنتلرک متممی اولان یوزنجی جنت، جنت کثیدرکه او جنتده نعیم یوقدر. آنجق رؤیت واردرد. زیرا بر کیمسه ذکر اولنان حقایقندن برینه داخل و آنک احکامنده استتار ایلسه درجات جنتدن بریسنه داخل اولمش اولور. و بو جنتلرک هر برنده عبدک نظرنده کندی وجودی ظاهر و وجود مطلق حق باطندر. بناءً علیه آنک نظرنده کندی وجودینه تعلق ایدن لذت و نعیم موجوددر. و یالکز یوزنجی جنت [۶۶۵] اولان جنت کثیبده، عبدک نظرنده وجود اضافیسی محو و وجود حقهده مستهلک و بناءً علیه آنک وجودی باطن و حقک وجود مطلق ظاهر اولدیغی ایچون آنده رؤیت واردرد. و بوراده عبد ایچون نعیم و لذت یوقدر. بلکه رائی عین مرئی و مرئی عین رائیدر. و بو جنتده اثنیت اعتباری یوقدر. و (ان في الجنة جنة ليس فيها قصور و حور و غلمان يتجلى فيها ربنا ضاحكاً) یعنی "جنتده بر جنت واردرکه آنده کوشکر و حوریلر و

غلمانلر یوقدر. اوراده ریمز ضاحك اوله رق یعنی کمال تجلی ایله تجلی ایدر. " حدیث شریفی بو جنتی اخبار بویورر. و بر مؤمن و مخلوق ایچون بو جنته دخول، آنجق نظر وقتنده در. و بو نظر وقتنده ناظر و منظور شی واحد اولور. و او حضرت حقدر. و بو بر اسرار عجیبه درکه ای انسان موجودات ایچنده، قدریکی و منزلتکی بیلمهك ایچون سنی بو اسرار حقنده ایقاظ ایلدك.

امدی جنت بویله یوز درهجه اولدیغی کبی نار دخی آنلره مقابل اوله رق یوز درکه در. درك حجاب بو دركاتك جمله سنی محیط اولوب آنلرك متممیدر. و او درك حجاب درجات جنتدن ارتداد و رجوع وقتنده هر ایکی طرفك مشهدلرینه ناظر اولان محلدر. زیرا او ارتداد و رجوع ایدن کیمسه کندوسندن سقوط ایدتیکی درجه نك مقابلی اولان درکه یه دوشر.

معلوم اولسون که حیات دنیویه ده جنت کثیب عاجل، عبدك وجود حقده فنا ی کلی ایله کندی نفسندن فنا سیدر. و بو درجات جنتك متممیدر. و آنلرك جمله سنی محیطدر. و ناردن بونك مقابلی، عبدك نفسنك صفاتنده استغراقی و وجود حقندن غفلت تامیدر. و بو حال دركات نارك هر برنده عبده مستولی اولان درك حجاب اولدیغی جهتله بالجمله دركاتك متممیدر.

امدی عبد درجات جنتدن اولان صفات حقندن بر صفاتده مستغرق ایکن او حالدن ارتداد و رجوع ایدوب آنك مقابلی اولان صفات نفسانیه سندن برینه عودت ایتسه، درجات جنتدن آنك مقابلی اولان [۶۶۶] درکه ناره دوشر. مثلاً (حیلیم) اسماء الهیه دن بریدر. عبد بو اسمك احکامی تحتنده مستتر اولوب بو اسمك جنتنه داخل ایکن نفسندن ناشی غضبیه اتصاف ایلسه بو جنتك مقابلی اولان درکه ناره سقوط ایدر. زیرا آنك بو غضب نفسانیسی وجود حقندن حجابی اقتضاسندندر. اکر بو حجاب کندیسنه مستولی اولمسه ایدی؛ وجودده حقك غیری کوروب غضب ایتمه جکدی. و اخلاق حسنه نك هر برینه تقابل ایدن اخلاق دمیمه نك هر بری بویله جه دركات ناردن برر درکه در. بویله اولنجه اعلا ی علین، اسفل سافلینه تقابل ایدر. نته کم حق تعالی [لقد خلقنا الانسان فی احسن تقویم] بویوررکه؛ انسانك خلقندن صکره، بو صورت انسانیه ده کی حسندن ده اعالی بر صورت مخلوقه یوقدر. و ینه [ثم ردناه اسفل سافلین] بویوررکه انسانك خلقندن صکره، مرتبه وجودده، انساندن ده اعالی بر مخلوق یوقدر.

معلومك اولسون که کافه صفات و اسماء الهیه مجمعی اولان صورت انسانیه متوجهاً واقع اولان وجود حقیقینك سلسله مراتبیه نظراً انسان کافه موجوداتدن اعلا در. و جماد هپسندن اسفلدر. بو ترتیبه کوره اولاً انسان کامل، ثانیاً انسان حیوان و ثالثاً علی الاطلاق حیوان، رابعاً نبات خامساً جماددر. و صورت انسانیه الك یقین بولنان دیکرلرندن اعلا در. و انسان کامل ایله انسان حیوان آراسنده کی فرق، مراتب صوریه دکل، مراتب معنویه در.

ایشته [لقد خلقنا الانسان فی احسن تقویم] آیت کریمه سنده بو مرتبه یه اشارت بویوریلور. ولکن طبیعت اصلیه سندن انحراف و عدم تسلیمیت و انقیاد جهتندن مرتبه انسانیه، اسفلدر. بو اعتبار ایله اولاً جماد ثانیاً نبات و ثالثاً حیوان و رابعاً انسان حیوان کلیر. زیرا جماد، ذاتی و فطرتی ایله اللهدن غیری متصرف اولمدیغنه شهادت ایدر. بناءً علیه کشفاً و حقیقه ربی عارف و طبعاً و طوعاً آکا منقاد [۶۶۷] و مطیعدر. نباتده ایسه نمو و تولید مثل کبی بر نوع حرکت و تصرف واردر. بو حرکت و تصرف سببیه نبات جماددن اشاعیدر. حس صاحبی اولان حیوان ایسه بو ایکیسندن صکره کلیر. زیرا آنده نفس و حکم و وهم واردر. و نفسی قوه حیوانیه سیله ادراک ایدر و کندوسنده انانیت اولوب بو بئلك ایله محتجب حقدر. انسان ناقص آندن صکره کلیر. زیرا ربی بیلمز. و آکا نفسی و غیری تشریک ایدر. و رأینده و خصوصیه معرفت الهیه ده خطا ایدر. و عقلی و فکری ایله مقیددر. ایشته [ثم ردناه اسفل سافلین] آیت کریمه سنده بو معنایه اشارت بویوریلور.

انسان کامل ایسه اعلا و اسفلک هر ایکیسنده ناظر اولوب آنك وجودی برزخ مقامنده در. اعلا یه نظراً صلی الله علیه و سلم افندمز (من رائی فقد رأى الحق) بویورر. و آنك وارثلری اولان اولیای کرام (انا الحق) و (لیس فی جبتی سوی الله) و (سبحانه ما اعظم شانی) کبی سوزلر سویلرلر. و اسفله نظراً [انما انا بشر مثلكم] بویورلمشدر.

متن

[ثم نرجع فنقول فاما العالم الاعلى فاعلاه لطيفة الاستواء وهي الحقيقة الكلية المحمدية وفلكها الحياة ينظر اليها من الانسان لطيفته والروح القدسي ثم في العالم العرش ينظر اليه من الانسان الجسم ثم

في العالم الكرسي ينظر اليه من الانسان النفس بقواها ولما كان موضع القدمين فكذلك النفس محل الامر والنهي والمدح والذم ثم في العالم البيت المعمور ينظر اليه من الانسان القلب ثم في العالم الملائكة ينظر اليها من الانسان الارواح والمراتب كالمراتب ثم في العالم الزحل وملكه ينظر اليهما من الانسان القوة الذاكرة ومؤخر الدماغ ثم في العالم المشتري وملكه ينظر اليهما من الانسان القوة العاقلة والنافوخ ثم في العالم المريخ وملكه ينظر اليهما من الانسان القوة العصبية والكبد ثم في العالم الشمس وملكها ينظر اليهما من الانسان القوة المفكرة ووسط الدماغ ثم في العالم الزهرة وملكها ينظر اليهما من الانسان القوة الوهمية والروح الحيواني ثم في العالم عطارد وملكه ينظر اليهما من الانسان القوة الخيالية ومقدم الدماغ ثم في العالم القمر وملكه ينظر اليهما من الانسان القوة الحسية والحواس فهذه طبقات العالم الاعلى ونظائرها من الانسان واما عالم الاستحالة فمنه الفلك الاثير وروحه الحرارة واليبوسة ينظر اليهما من الانسان الصفراء وروحها القوة الهاضمة ثم في العالم الفلك الهواء وروحه الحرارة والرطوبة ينظر اليهما من الانسان الدم وروحه القوة الجاذبة ثم في العالم فلك الماء وروحه البرودة والرطوبة ينظر اليهما من الانسان البلغم وروحه القوة الدافعة ثم في العالم فلك التراب وروحه البرودة واليبوسة ينظر اليهما من الانسان السوداء وروحها القوة الماسكة واما الارض فسبع طبقات ارض سوداء وارض غبراء وارض حمراء وارض صفراء وارض بيضاء وارض زرقاء وارض خضراء ينظر اليها من الانسان طبقات الجسم الجلد والشحم واللحم والعروق والعصب والعضلات والعظام واما عالم عمارة الامكنة فمنه الروحانيون ينظر اليها من الانسان القوى التي فيه ثم في العالم الحيوان ينظر اليه من الانسان ما يحس من الانسان ثم في العالم النبات ينظر اليه ما ينمو من الانسان ثم في العالم الجماد ينظر اليه ما لا يحس من الانسان واما عالم النسب فمنه العرض ينظر اليه من الانسان اسود وابيض وما اشبه ذلك ثم في العالم الكيف ينظر اليه من الانسان صحيح سقيم ثم في العالم الكم ينظر اليه من الانسان سنه عشرة اعوام وطوله [٦٦٩] خمسة اذرع ثم في العالم الالين ينظر اليه من الانسان الاصابع موضعها الكف الذراع موضع اليد ثم في العالم الزمان ينظر اليه من الانسان تحرك وجهي وقت تحرك رأسي ثم في العالم الاضافة ينظر اليه من الانسان هذا اعلاه هذا اسفله ثم في العالم الوصف ينظر اليه من الانسان لغنه ودينه ثم في العالم ان يفعل ينظر اليه من الانسان اكله ثم في العالم ان ينفعل ينظر اليه من الانسان ذبح فمات وشرب فروى واكل فشبع ثم في العالم اختلاف الصور في الامهات كالفيل والحمار والاسد والصرصر ينظر اليه من الانسان القوة التي تقبل الصور المعنوية من مذموم ومحمود هذا فطن فهو فيل وهذا بليد فهو حمار هذا شجاع فهو اسد هذا جبان فهو صرصر فهذه مضاهاة الانسان بالعالم الكبير مستوفي مختصراً فما بقي له فيه شيء فما له لا يسعى في تخليص نفسه من رق الشهوات كما حصل له اشرف المراتب في الوجود فيحصل اسنى المراتب السعادية]

ترجمه

"بعده رجوع ايدوب ديرزكه عالم اعلانك اك اوستي لطيفة استوارد. و او، حقيقت كليه محمديه در. و آنك فلكي حياتدر. و انساندن آكا ناظر اولان آنك لطيفه سيدر. و روح قدسيدر. بعده عالم عرشده انساندن آكا ناظر اولان جسمدر. بعده عالم كرسیده انساندن آكا ناظر اولان قواسيله نفسدر و وقتاكه موضع قدمين اولدى؛ امدى كذلك نفس ده محل امر و نهى و مدح و زم اولدى. بعده بيت معمور عالمنده انساندن آكا ناظر اولان قلبدر. بعده عالم ملائكه ده انساندن آكا ناظر اولان ارواح و مراتب كبي مرتبه لدر. بعده زحل و آنك فلكي عالمنده انساندن آنلره ناظر اولان [٦٧٠] قوة زاكره و مؤخر دماغدر. بعده مشتري و آنك فلكي عالمنده انساندن آكا ناظر اولان مفكرة عاقله و نافوخدر. بعده مريخ و آنك فلكي عالمنده انساندن آكا ناظر اولان قوة عصبية و كبدر. بعده شمس و آنك فلكي عالمنده انساندن آكا ناظر اولان قوة متفكره و وسط دماغدر. بعده زهره و آنك فلكي عالمنده انساندن آكا ناظر اولان قوة وهميه و روح حيوانيدر. بعده عطارد و آنك فلكي عالمنده انساندن آكا ناظر اولان قوة خياليه و دماغك مقدميدر. بعده قمر و آنك فلكي عالمنده انساندن آكا ناظر اولان قوة حسيه و حواسدر. ايشته عالم اعلى طبقاتي و انساندن آنلك نظائري بودر.

و عالم استحاله‌یه کُنجه فلك اثير آندندر. و آنك روحی حرارت و ییوستدر. انساندن آنلره ناظر اولان صفرادر. و آنك روحی قوه هاضمه‌در.

بعده فلك عالم هواه و آنك روحی اولان حرارت و رطوبته انساندن آنلره ناظر اولان دمدرد. و آنك روحی قوه جازیه‌در.

بعده عالم فلك ماده و آنك روحی اولان برودت و رطوبته انساندن آكا ناظر اولان بلغمدر. و آنك روحی قوه دافه‌در.

بعده عالم فلك ترابده و آنك روحی اولان برودت و ییوستده انساندن آنلره ناظر اولان سودادر. و آنك روحی قوه ماسكه‌در.

ارضه کُنجه یدی طبقه‌درکه ارض سودا و ارض غبراء و ارض حمراء و ارض صفراء و ارض بیضا و ارض زرقا و ارض حضراءدر. و آنساندن آنلره ناظر اولان طبقات جسم و دری و یاغ و آت و دامارلر و سیکرلر و عضلات و کمیکلردر.

و عمارت امکنه عالمنه کُنجه روحانیون آندندر. آندن آكا ناظر اولان کندوسنده کی قوادرد. بعده عالم حیوانده انساندن آكا ناظر اولان انساندن حس ایدن شیدرد.

بعده عالم نباتده آكا ناظر اولان انساندن نامی اولان شیدرد.

بعده عالم جمادده آكا ناظر اولان انساندن حس ایتمین شیدرد. [۶۷۱]

عالم نسبه کُنجه، عرض آندندر. انساندن آكا ناظر اولان قارا و بیاض و بوکا مماثل بولنان شیدرد.

بعده عالم کیفده انساندن آكا ناظر اولان صحیح و سقیمدر.

بعده عالم کمده انساندن آكا ناظر اولان سنک اون ییل اولمسی و طولنک بش ذراع اولمسیدر.

بعده عالم اینده انساندن آكا ناظر اولان اصبعدرکه آنك موضع کفدر. و زراعدرکه موضع یددر.

بعده عالم زمانده انساندن آكا ناظر اولان باشمک حرکتی وقتنده وجهمک تحریکدر.

بعده عالم اضافته انساندن آكا ناظر اولان بو آنك یوقاریسی و بو اشاغیسی در.

بعده عالم وضعده انساندن آكا ناظر اولان لغتی و دینیدر.

بعده ان یفعل عالمنده انساندن آكا ناظر اولان آنك اکیدر.

بعده ان ینفعل عالمنده انساندن آكا ناظر اولان زیح اولندی؛ اولدی و ایچدی؛ قاندى و اکل ایتدی؛ طویدی حالریدر.

بعده امهاتده اختلاف صور عالمنده فیل و حمار و ارسلان و صرصر ب کبیدر. انساندن آكا ناظر اولان مزموم و محموددن صور معنویه قبول ایدن قوتدر. بو ذکیدر شو حالده او فیلدر. بو بلیددر، شو حالده او حماردر. بو شجیعدر؛ شو حالده او ارسلاندر. بو قورقادر؛ شو حالده او صرصردر. ایشته بو مستوفی، محتصر اوله‌رق عالم کبیر ایله انسانک مضاهاتیدر.

امدی او انسانه نه اولدی که نفسنی رق شهواتدن تخلیصه سعی ایتمز. وجودده کندیسنه اشرف مراتب حاصل اولدیگی کبی، مراتب سعادیه‌نک اسناسی ده تحصیل ایده."

شرح

عالم ایله آدمک مظهر اولدیگی حقایقی ییاندن صکره آنلرک آراسنده کی تناظر و تقابلک محتصاراً فروعنک بیاننه رجوع ایدوب دیرزکه عالم اعلانک اک اوستی لطیة استواردر. و بو لطیفه استوا تعییرندن مراد حقیقت کلیة محمدیه‌در.

معلوم اولسون که مراتب وجودک [۶۷۲] ایلک مرتبه‌سی وجود مطلق حقدر. و او نامتناهی اولوب هیچ بر وصف و نعت و اسم ایله موصوف و منعوت و موسوم دکلدر. بناءً علیه بو مرتبه‌دن بحث ایتمک اصلاً ممکن دکلدر. و او ذات بحث و کنه ذاتدر. بو مرتبه حقنده صلی الله علیه و سلم افندمز (لا تتفکروا فی ذات الله) بویورر. یعنی "ذات حقده کلفت تکفیری ترک ایدیکز." دیمکدر.

امدی بو مرتبه بالجمله اسماء و صفاتک کنز مخفی‌سدر. وقتاکه بو کنز مخفیده کامن اولان صفات و اسما تقاضای ظهورده بولیدلر. وجود مطلق حق بونلری حبس ذاتدن، محضاً کندیلرینه رحمه اطلاق ایلدی. و ظهور، وجودی اقتضا ایتدیکندن و حال بوکه وجود حقیقیده باشقه موجود اولمادیغندن بونلرک مظاهرینی

ب صرصر: چکرگیه بکزر بر حیواندر. کیجملرده عجیب سسله باغرر. (اغوستوس بوجکی دیرلر.)

اظهار ایچون کندی مرتبه‌سندن تنزل و آنلره کندی وجودندن بر وارلق ویرمک اقتضا ایلدی. و بو تنزل حرکتی ایجاب ایتدی و بو حرکت صفت حیاتک تأثیری تحتنده واقع اولدی.

امدی ذات صرف مرتبه‌سی اولان مرتبه‌ احدیتدن ایلک تنزل مرتبه‌ وحدته واقع اولدی. بو تنزل الطف الطف لطیف اولان وجود مطلقک بر درجه کثافتی دیمکدر. و بو کثافت بو مرتبه‌نک مادونده کی لطیف اولان وجود مطلقک بر درجه کثافتی دیمکدر. و بو کثافت بو مرتبه‌نک مادونده کی مرتبه‌ نظراً الطفدر. و عالم اسفله نظراً عالم اعلانک اوست طبقه‌سیدر. و وجود مطلق حق ایلک تنزلنده بو مرتبه‌ ايله برابر اولدیغی ایچون بوکا لطیفه‌ استوا تعییر اولندی. و جمیع حقایقی جامع اولدیغی و محمدیتله متصف بولندیغی ایچون آکا حقیقت کلیه‌ محمدیه‌ دینلدی. و صفت حیاتک تأثیر تحتنده واقع اولمقله آنک فلکی، فلک حیاتدر. و انساندن آکا ناظر اولان آنک عین ثابته‌سی اولان لطیفه‌سیدر. و روح قدسیسیدرکه آکا روح سلطانی و روح اضافی دخی دیرلر. **[ونفخت فیه من روحی]** ده آکا اشارت بویوریلور.

بعده عالم عرشده یعنی وجود اضافی عالمنده انساندن آکا متناظر اولان آنک جسمیدر. و عرشه دائر اولان ایضاحات بو کتابک اوئلنده شرح اولندی.

بعده عالم کرسی یه یعنی نفس کل عالمنه انسانده متناظر اولان قواسیله **[۶۷۳]** برابر نفس انسانیه‌در. و قوی و نفس انسانیه‌ حقنده کی تفصیلات یوقاریلرده مرور ایتدی. و وقتاکه نفس کلیه موضع قدمین یعنی مزمومات و محموداتک محل ظهوری و تجلیسی اولدی؛ کذلک نفس انسانیه دخی امر و نهیک و مدح و زمک موردی اولدی. زیرا ممدوحات و محمودات امری و مزمومات نهی اقتضا ایلدی. بو بابده کی ایضاحات ده کذلک یوقاریلرده کچدی.

بعده عالم اکبرده اولان بیت معموره مقابل و متناظر اولان قلبدر. و بیت معمور وجودک حقیقت انسانیه و واحدیت مرتبه‌سیدر. زیرا بو مرتبه‌ده بالجمله اسما و صفات الهیه‌نک صور علمیه‌لری پیدا اولور. و بو صور علمیه‌، بالاخره وجودات خارجییه و اضافیه‌یه منعکس اولور. و انسانده قلب بوکا مقابل اولمشدر. زیرا انسان اظهار ایده‌جکی بر صنعتک صورتی اولا قلبنده تخیل ایدوب بعده قواسیله دماغنه ویرر. و دماغنده عقلیه حسن و قبحی تأمل ایدر. و بالجمله واردات انسانک کندی حقیقتندن و عین ثابته‌سندن اول امرده قلبنه نازل اولور. بناءً علیه قلب بیت معموره تقابل ایدر.

آندن صکره عالم اکبرده اولان عالم ملائکه‌یه انسانده تقابل و تناظر ایدن ارواح و مراتب ملائکه کی مرتبه‌لردر. یعنی وجود انسانیه روح نباتی و روح حیوانی و روح انسانی موجود اولوب بو ارواحک آیری آیری مرتبه‌لری وارد. و عالم کبرده دخی جماداته نباتاته و حیواناته و انسانه موکل اولان ملائکه و آنلرک مراتبی وارد. آندن صکره زحل و آنک فلکی عالمنده انسانه متقابل و متناظر اولان قوه‌ زاکره و دماغک مؤخریدر. معلوم اولسون که کشف حسابی و رصدی یه مستند اولان علم هئیتده منظومه‌ شمسیه‌مز، ارض ايله برابر سکر سیاره و آنلرک محرک‌رندن عبارتدر. و آنلر؛ نپتون، اورانوس، زحل، مشتری، مریخ، ارض، زهره، و عطارددر. و شمس بو منظومه‌نک قلبکهنده اولوب مرکزی تشکیل ایدر. و قمر ارضک پیکیدر. بناءً علیه **[۶۷۴]** ارضک فوقنده اولان اجرامک عدد افلاکی نپتون، اورانوس زحل، مشتری، مریخ، شمس، زهره، عطارد، و قمر اولمق اوزره طقوزدر. و دیگر سیاراتک پیکلری او سیاراته نظراً برر فلک عد اولنورسه ده ارضه نظراً فلک دکدر. و برکره آتشین اوله‌رق مرکزده واقع اولان شمس جمله‌سنه ضیایاش اولور. و قمر شمسدن آلدیغی ضیای ارضه عکس ایتدیرر. نته کم قرآن کریمده **[وجعلنا سراجاً وهاجاً]** یعنی "بز یانان بر قندیل خلق ایتدک." و **[جعل الشمس ضیاً والقمر نوراً]** یعنی "شمسی الله تعالی ضیا و قمری ده نور اوله‌رق خلق ایلدی." بویورر. سراج و هاج تعییرندن شمسک کشف فنی یه مطابق اوله‌رق بر کره آتشین اولدیغی واضحاً آکلاشیلیر.

امدی جناب شیخ رضی الله عنه زمان عالی‌رنده منظومه‌ شمسیه‌مزک هنوز مکشوف اولمیان نپتون و اورانوس ناملرنده کی ایکی سیاره‌سی ايله آنلرک فلک‌رندن بحث بویورماشدر. و بو عدم ذکر انساندن آنلره تقابل ایدن بر شی بولنماسنی ایجاب ایتمز. انسان مادام که بو منظومه‌ شمسیه‌نک بر زبده‌سی و آنک خلاصه‌ عجیبی و ذی اقتداریدر. البته بو ایکی سیاره ايله ده آنک بر تقابل و تناظری اولمسی لازم کلیر. فقط بو تقابل و تناظرک نه اولدیغی بیلیمک و آکلامق الهام الهیه و کشف معنوی یه وابسته‌در. فقیره ایهه بو بابده بر معنی لایح اولمادی. شاید لایح اولورسه بعنایه الله تعالی آتیده تحشیه اولنور.

حضرت شیخ رضی الله عنه فلک قمره اولان افلاکی عالم اعلی طبقاتی عد ایدوب انسانده آنلره تقابل ایدن شیلری تعداد بویورمش اولدیغندن کمال وضوحنه مبنی آنلرک شرحنه لزوم کورولمادی.

عالم استحاله‌یه کلنجه، فلک اثر او عالم استحاله‌دندر. اهل فن عندنده معلومدرکه ارضک محیطنده کی هوای نسیمینک سخنی درت بیک کیلومتره راده‌سنددر. هوای نسیمی فوقه طوغری تطف ایده ایده سیالیه اثیرییه انقلاب ایلر. و بو فلک اثیردن صعود [۶۷۵] حالنده ایلک تصادف ایدن فلک، فلک قمر اولور. امدی ارضدن بالاستحاله تطف ایدرک صعود ایدن مواد، آنجق فلک اثره قدر چیقار. و کذا ارضک مادیاتنده بو فلک اثیردن واقع اولان کثافات ایله امداد واقع اولور. و بو فلک اثرک روحی حرارت و یبوستدر. زیرا زرات اثیرییه حرارتله متحرکدر. و حرارت الکترونلرک یبوستنی اقتضا ایدر. و انسانده بوکا متناظر اولان صفرادر. و صفرانک روحی طبابتده ثابت اولدیغی اوزره قوه هاضمه‌در. فلک اثیردن صکره دهاکثیف اولان هوای نسیمی کلیر. و عالم هوا فلکنک روحی حرارت و رطوبتدر. زیرا هوا محیط ارضده دائماً حال حرکتده‌در. و آنک محرکی کذا حرارتدر. و مولدالماء ایله مولدالموضه هوانک عناصر اصلیه‌سندن بولندیغندن آنک راطب بولنمسی طبیعیدر. انسانده هوایه متناظر اولان شی، طبابت موجبجه اخلاط اریعه‌دن بولنان قاندر. و قانک روحی قوه جازیبه‌در. فلک هواندن صکره ارضی محیط اولان فلک، فلک مادر. و او هوای نسیمیدن دهاکثیفدر. و آنک روحی برودت و رطوبت اولوب محتاج ایضاح دکدر. انساندن فلک مایه متناظر اولان شی، اخلاط اریعه‌دن بلغمدرکه طبابتده آکا محاط دخی تعبیر اولنور. و بلغمک روحی قوه دافعه‌در. صوفلکنندن صکره ارضده طوپراق فلکی کلیر و آنک روحی برودت و یبوستدر. و انسانده اخلاط اریعه‌دن بوکا متناظر اولوب طبیعتی بارد و یابس سودادر. و سودانک روحی قوه ماسکه‌در.

و عالم استحاله‌دن اولان ارض یدی طبقه‌در. بولنلرده ترکیبات مختلفه‌سی موجبجه قارا و بوز و قیزیل و صاری و بیاض و مائی و یشیل رنگه‌درکه علم طبقات الارض بولنلرک اصول و فروغندن تفصیلاتیله بحث ایدر. اثیردن اعتباراً تعداد اولنان بو فلکلرک کافه‌سی استحاله‌عالمندندر. عالم کونده درلو درلو صورتلر بولنلرک استحالاتندن حصوله کلیر.

عمارت امکنه عالمنه کلنجه عالم کیرده کی روحانیون یعنی قوای طبییه بو عالمندندر. و آنلره ملائکه عنصریون دخی دینور. و بولنلر آدمه سجده و سرفرو ایله [۶۷۶] مأمورددر. زیرا انسانک عالمده تصرفی هپ بو قوای طبیعیه‌نک کندوسنه سرفرو ایتیمسی نتیجه‌سنددر واقع اولور. و وجود انسانیده بو قوی و ملائکه‌یه متناظر اولان شی، کندوسنده کی قوای مختلفه‌درکه شرعه وجود انسانی یه (۳۶۰) ملائکه مؤکل اولدیغنک بیان بویورلمسی بو حقیقته اشارتدر.

آندن صکره عالم حیوان کلیر. انسانده آکا متناظر اولان شی، وجود انسانی ده کی حس دیدیکمز شیدر. آندن صکره عالم نبات کلیر. انساندن آکا متناظر اولان شی نمودر. زیرا انسانک جسمی، نبات کبی آنأ فانأ بیور. آندن صکره عالم جماد کلیر. انسانده آکا متناظر اولان شی، آنک وجودنده حس ایتمین شیدر. مثلاً طیرناق و صاچ کسلدیکی وقت، انسان هیچ برالم طویماز.

عالم نسبه کلنجه بولنلرده اون نسبتدن عبارت اولوب عرض، کیفه، کم، این، زمان، اضافت، وضع، ان یفعل، ان ینفعل و امهاتده اختلاف صوردر. بولنلرک جمله‌سی عالم کیرده موجود اولدیغی و وجود انسانیده هر برینه مضاهی و مقابل اولان شیلر بولندیغی متنده مثاللر ایله بیان بویورلمشدر. هر برینک تفصیل و شرحی تطویلی موجب اولور. مقصد تقابلی بیاندر.

ایشته یوقاریدنبری ذکر اولنان شیلر کافی و مختصر اوله‌رق عالم کیر ایله وجود انسانیده کی مضاهاتدر. امدی او انسانه نه بیوک غفلت طاری اولمشدرکه نفسنی شهوات و ارزو اسارتندن قورتارمغه چالیشماز. و وجودده کندوسنه اشرف مراتب اولان، مرتبه انسانیه حاصل اولدیغی کبی مراتب سعادیه‌نک اعلاسی و اسناسی اولان اصلنه رجوع سعادت عظماسنی ده تحصیل ایتمزده، عالم طبیعتدن عبارت اولان سچینده محبوس قالیر. زیرا زرات اثیرییه‌نک میلیونلرده بری هوایه و هوانک میلیونلرده بر زره‌سی صویه و صویک میلیونلرده بر زره‌سی [۶۷۷] نباته و نباتک میلیونلرده بر زره‌سی حیوانه و حیوانک میلیونلرده بر زره‌سی انسانه و انسانک میلیونلرده بر زره‌سی نطفه‌یه و نطفه‌نک یوزبیکلرده بر زره‌سی جنینه انقلاب ایتمز. و جنینک یوز بیکلرده بری کماله کلمز و طوغان جنینک یوز بیکلرده بری عالم و فاضل اولماز. و عالم اولانلرک یوزبیکلرده بری مبدأ و معادینی عارف اولماز. و عارف اولانلرک یوزبیکلرده بری اصلنه رجوعه مستعد بر انسان کامل اولماز.

ای قاره محترم، وجودده صورت انسانیه‌یه نائل اولمق بر شرف عظیمدر. بونی احکام طبیعیتده مستغرق اولوب عقامته محکوم ایتمک بیوک بر خسراندر. جداً تأمل ایت.

متن

[واما الاسرار المودعة في الانسان فكثيرة جداً منها ما يرجع الى مزاجه ووضعه الطبيعي ومنها ما يرجع الى حاله ووضعه الالهي ونحن نحتاج في هذا الكتاب الى ذكر بعض من اسراره الالهية الروحانية وان خالطها من المزاج امر يسير فليس غرضنا ونظهر سلطان هذه الاسرار بالتنزلات الالهية بواسطة روح القدس على الروح باسرار الولاية على الولي واسرار النبوة على النبي كل قد علم صلاته وتسبيحه وقد ذكر النبي عليه واله السلام ضروب التنزلات بالغث والغط وجعل اشده عليه فيه صلصلة الجرس لاختراق النور الملكي ظلمة هذا التركيب الطبيعي حتى يصل بذاته الى النور الروحي الذي في الانسان فيلقى اليه فباشغال الروح معه ننحدر الجوارح وينحرف الطبع ويتغير المزاج فان الجسم اشتغل عنه حافظه بما يلقي اليه فاذا انصرف عنه النور الملكي سرى عنه وقد عرق جبينه واحمر وجهه وقام كأنه نشط من عقال وهو قوله تعالى نزل به الروح الامين على قلبك وكان اهون ما يلقي اليه اذا تمثل له رجلاً فيأخذ من جهة سمعه وهي المحادثة وللاولياء الله في هذا مشرب شهى ومتى اشتد الحال على الانسان [٦٧٨] وغاب عن الوجود الحسى فان حصل له في تلك الغيبة علم يعقله هناك ويعقله اذا رجع ويعبر عنه على قدر ما اعطاه الله من العبادة فذلك هو الحال الالهي ويجد القلب عند الافاقة سروراً وربما عرته ابردة فذلك حال صحيح وان غيب ثم رد ولم يجد شيئاً الا انه اخذ عليه بقبضة قبض عليه لم تثمر له شيئاً ولا فائدة ولكن غاب عن حسه فهذا حال من المزاج لما حمى القلب بالذكر او بالتخيل صعد منه بخار من التجويف الكبير الروح الى الدماغ فحجب العقل ومنع الروح الحيواني من السريان ورعى بصاحبه كالمصروع فهذا الحال صحيح ولكن من المزاج ليس فيه فائدة ولهذا اذا سألته يقول لك رأيت كاني كسيت برنسا اسود وسحابة مرت على عيني فغبت وهو ذلك البخار الذي ذكرناه]

ترجمه

"و انسانه مودوع اولان اسرار الهية به كلنجه، جداً كثر در. آنلردن بعضيسى مزاجنه و وضع طبيعيسنه و بعضيسى حالنه و وضع الهيسنه راجع در. و بز بو كتابده اسرار الهية روحانيه سندن بعضيسينك ذكرينه محتاجز و اكر آكا مزاجدن آز بر شي قاريشيرسه، بزم غرضمز دكلدر. و بز اسرار ولايت ايله ولى به و اسرار نبوت ايله نبى به روع اوزرينه روح قدسى واسطه سيله اولان تنزلات الهية ايله بو اسرارك سلطاننى اظهار ايدرز. هر بر كيمسه كندى صلاتنى و تسبيحنى بيلير. و نبى عليه و اله السلام تنزلاتك نوعلرينى (نفث) و (غط) ايله ذكر ايتدى. و نور ملكينك احتراقندن ناشى، صلصلة جرس، آنى آكا آنده اشد قيلدى. بو تركيب طبيعى ظلمتى تاكه ذاتيله انسانده اولان نور روحى به واصل اوله. بناءء عليه آكا القا ايدر. روحك [٦٧٩] آنكله اشتغالى سببيله جوارح انحدر ايلر و طبع منحرف اولور. و مزاج تغير ايدر. زيرا جسم آندن اشتغال ايدوب كندوسنه القا اولنان شئى حافظدر.

امدى آندن نور ملكى منصرف اولدقده آندن قورتولور. و آلى ترلهر و وجهى قيزارر. و بر باغدن چوزولمش كى قيام ايدر. و او حق تعالىنك [نزل به الروح الامين على قلبك] يعنى "وحى ايله روح الامين قلبكه نازل اولدى." قوليدر. و آكا بر آدم اوله رق تمثل ايتديكى وقت، آكا القا ايلديكى شى، اهوندر. بو تقديرجه جهت سمعدن آلير و او محادثه در. و اولياء الله ايچون بونده مشرب شهى واردر. و انسان اوزرينه حال اشتداد ايلديكى و وجود حسيدن غائب اولديغى وقت، اكر بو غيبته آكا بر علم حاصل اولوب بوراده آنى تعقل ايدر و رجوع وقتنده تعقل ايلر و عبارده الله تعالىنك آكا اعطا ايلديكى شى مقدارى اوزره آنى تعبير ايلر ايسه بو، حال الهيدر. و عند الافاقه قلب بر سرور بولور و چوق كره آكا ابرده اصابت ايلر. ايشته بو حال صحيحدر. و اكر تعقيب و بعده رد اولنوب، اوزرنده قبضدن بر قبضه اخذندن غيرى بر شى بولمازسه، آكا بر شى مثمر اولماز و فائدهسى يوقدر. ولكن حسدن غائب اولمشدر.

امدى بو حال، مزاجدندر. قلب ذكر ياخود تخيل سببيله حرارتلنير. آندن روحك تجويف كيپرندن دماغه بر بخار صعود ايدر؛ عقلى اورتر و روح حيوانى يى سرياندى منع ايدر. و صاحبنى مصروع كى رعى ايلر. امدى بو حال، صحيحدر ولكن مزاجدندر؛ آنده فائده يوقدر. و ايشته بونك ايچون سن آكا صورارسهك سكا ديركه "كوبا بكا بر سياه بورنوس كيدريلدى و كوزمك [٦٨٠] اوكنه بر بولوط كلدى. و بن غائب اولدم." و او بو بزم ذكر ايتديكمز بخاردر.

شرح

يعنى حق تعالى حضرتلرينك انسانه توديع و امانت ايلديكى اسرارك بياننه كلنجه، بو اسرار جداً پك چوقدر. و اسرارك بعضيسى انسانك تركيب عنصريسندن متولد اولان مزاجنه و دستكاه بطيئته منسوج اولان بنيه سنه و بعضيسى مظهر اولديغى رب خاصنك خزينه سندن آنأ فنا نازل اولان حالنه و وضع الهيسنه يعنى علم الهيده

ثابت اولان حقیقتنه راجعدر. و بز بو کتابده انسانک اسرار الیه روحانیه سندن بعضی سینک ذکرینه محتاجز. زیرا بو کتابک موضوعی بونی اقتضا ایدر. و اگر انسانک بو اسرار الهیه روحانیه سنه آنک مزاجندن آز بر شی قاریشیرسه، بزم غرضمز او دکلدر. و آندن بحثه لزوم کورمیز.

و بز ولی یه ولایتک اسرار یله و نبی یه ده نبوتک اسرار یله روح اوزرینه روح قدس واسطه سیله اولان تنزلات الهیه ایله بو اسرارک سلطانی و قوتی و تصرفینی اظهار ایدرز. (روح) روح وزنده صدر معنا سنه درکه قلبک عالم طبیعتده متوجه اولان یوزیدر. و محل هواجس نفسانی و وساوس شیطانیه در. فقط تأیید اعتصامی ایله نفث روحی یه محل اولورسه نور الهی ایله منور و رزائل آندن زائل اولور.

امدی نبی یه وحی و ولی یه الهام، روح قدسی واسطه سیله آنلرک روحی اوزرینه تنزل ایلر. و تنزلات الهیه قلبک باطنندن نفسک باطننه و نفسک باطنندن قلبک ظاهرینه در. و بز بو اسرارک سلطانی و تصرفی بیان ایدرز. قرآن کریمده حق تعالی حضرتلری **[کل قد علم صلاته و تسبیحه]** یعنی "هر بر کیمسه صلاتی و تسبیحی بیلیر." بویورر.

معلوم اولسون که مصلی لغتده متأخر معنا سنه در. بو تقدیرجه آیت کریمه نك **[٦٨١]** معنای منیفی هر شی، ربنا عبادتده تأخرده رتبه سنی و تنزیه نوعندن کندی استعدادنک ویردیکی تسبیحی بیلیر، دیمک اولور. زیرا وجود کثیف اضافی ایله متعین اولان هر بر مظهر، کندی وجودنک حقک وجودندن متأخر اولدیغنی حالاً بیلیر. و کذا کندی استعدادی تنزیه نوعندن نه کبی بر تنزیهی اقتضا ایدیورسه آنی حالاً بیلیر. زیرا بو بیلش، او مظهرک کندی نفسی طبعاً بیلیمه سی دیمکدر. و صلاة دعا و طلب معنا سنه کلدیکده هر شی کندی رب خاصنک خزینه سنه مکنون اولان حالی لسان استعداد ایله طلب ایدر. و طلب ایتدیکی شیئ بیلیر. و آنک تسبیحی بو رب خاصنک حالاً و فعلاً ذکریدر. و بو ذکرینی آنک استعداد ذاتیسی بیلیر. و او شی صلاتی و تسبیحی علماً عارف اولمق ایجاب ایتمز. علماً عارف اولانلر انسان کاملدر. و نبی علیه السلام بو تنزلات الهیه نك نوعلرینی (نفث) و (غط) تعبیرلریله بیان بویوردی. نته کم حدیث شریفده **(ان روح القدس نفث فی روعی ان احداً لن یموت حتی یتکمل رزقه)** بویورلمشدر. و نفث روحی کلام روحانی صورتیدرکه ارواح عالیة کلیة ملکیده نفسک باطننه القا اولنور. و قلبن ظاهرنده پیدا اولور. و (غط) نائم هیئتده کی حال کبیدر. یعنی اویقو حالنه مشابه بر حال ایچنده واقع اولان القادر. و نور ملکینک احتراقندن ناشی صلصله جرس، یعنی القای ملکی وحی، صلی الله علیه و سلم افندمه وحی اثناسنده اشد قیلدی. زیرا القا، روعه واقع اولور. و روع ایسه یوقاریده ایضاح اولندیغنی اوزره قلبک عالم طبیعتده متوجه اولان یوزیدر. و قلبک بر یوزی ده عالم روحه متوجهدر. بناءً علیه نور ملکینک احتراقندن ناشی صلصله جرسک وحی شدید قیلیمه سی، بو ترکیب طبیعی ظلمتی ذاتیله انسانده اولان نور روحی یه واصل اولمق ایچوندور. زیرا روع، بو ائناده نور الهی ایله منور اولوب احکام طبیعیه دن پاک و روح جانبده متوجه اولور. و بو حال ایچنده ده القای ملکی یه مستعد بولنور. و القای ملکی حالنده روح بو القا ایله **[٦٨٢]** اشتغال ایلدیکی ایچون جوارح و اعضا احتلاج ایلر. و طبیعت بوزولور. و مزاج تغیر ایدر. زیرا روح وحی ایله اشتغال ایدوب کندیسنه القا اولنان شی حافظ اولدیغندن جسمدن تدبیری قطع ایدر.

امدی او کیمسه دن نور ملکی منصرف اولدیغنی وقت، او شدتدن قورتیلور. و آلی ترلهر. و یوزی قیزارر. و بر باغدن چوزولمش کبی قیام ایدر. خارجدن آنک بو حالنی کورنلر بر علتله مبتلا اولمش ظن ایدرلر. زیرا آنلر حال وحی جاهلدرلر. آنلر انحراف مزاجی یالکز بر مرضدن تولد ایدر بیلرلر. باشقه درلوسنه عقللری ایرمز؛ کمال جهللرندن انکار ایدرلر. و بو حال حق تعالینک **[نزل به... الخ]** قولیله بیان بویوریغنی حالدر. و نبی علیه السلامه روح الامین یعنی حضرت جبریل علیه السلام بر آدم اوله رق تمثل ایدرک القای وحی ایلدیکی وقت، آکا بو القا ایتدیکی شی، اولکی حال کبی شدید اولمایوب اهوندور. بو تمثله نبی علیه السلام وحی، جهت صمعدن آلیر و او محادثه در یعنی مکالمه ماهیتنده در. نته کم صلی الله علیه و سلم افندمه جناب جبریل بعضاً اصحاب کرامدن دحیه صورتینده متمثلاً ظاهر اولور ایدی. و اولیاء الله ایچون بو القای ملکیده شایان آرزو بر مشرب واردر. زیرا آنلر وارث نبوی اولوب، تنزلات الهیه آنلرک روحی اوزرینه روح قدسی واسطه سیله اسرار ولایت ایله واقع اولور. و بو اسرار آنلره ولایت خاصه محمدیه دن نازل اولور.

انسانده بر قوی حال پیدا اولوب وجود حسیدن غائب اولدیغنی وقت، اگر بو غیبتده آکا بر علم حاصل اوله رق او حال ایچونده او علمی تعقل ایدر و رجوع یعنی صحو وقتنده ده او علمی تعقل ایلر و الله تعالینک آکا احسان بویوردیغنی شی قدر عباره بولوب او علمی بیانه مقتدر اولور ایسه بو حال، حال الهیدر. **[٦٨٣]** تأثیرات سائرده دن متولد بر حال دکلدر. بو حال کچدکدن صکره قلبنده بر سرور و فرح بولور. و اکثریا کندیسنه بر سرینلک

اصابت ايدر. ايشته بو حال، حال صحيحدر. و اكر وجود حسيدن غائب اولوب بعده صحوه كليو و كنديسنه علمدن بر شي حاصل اولموب اوزرنده آنجق كندكدن كچديكني بيلمك حالي حادث اولورسه بو حالكا آكا ثمرهسي يوقدر. و بوندن آكا فائده اولماز. بو حال، مزاجدن تولد ايتمشدر. قلب، ذكر ويا سلوكنده ترقى ايتديكني تخيل ايتمسي سببيله حرارتلنير. قلبندن روحك تجويف كييرندن دماغه بر بخار صعود ايدر. عقلى اورتر و روح حيوانى بي سريانندن منع ايدر. و صاحبنى صرعه سي طوطمش بر آدم كبي يردن يره چاربار. نته كم ذكر جهريله انواع حركانده بولنان بعض درويشله واقع اولور. بو حال دخي جعلى اولمايوب صحيح بر حالدر. ولكن مزاجدن تولد ايدر. آنده فائده يوقدر. اكر سن بو حاله مبتلا اولان بر درويشه صورسهك سكا جواباً ديركه "صانكه بكا بر سياه بورنوس كيديرلدى و كوزمك اوكنه بر بولوط كدى و بن غائب اولدم." و ايشته بو سياه كسوه و بولوط بزم ذكر ايتديكمز بخاردر. كثر حرركات و تخيلدن كليو. نته كم بو كبي احوال بابالى تعبير اولنان زنجيه لرك بر آرايه طوپلانوب (قائفا) تعبير ايتدكلى دفي چاله رق كنديلرنده ظهور ايدر. و آنلر بو حاله (باشه كلمك) تعبير ايدرلر. زيرا مزاجده انسانلرك جمله سي مشتركدر.

متن

[و اما الحال الثالث الكذاب هو الذى يعقل صاحبه اهل مجلسه ولم يغب عن نفسه ولا عن حسه ويتحرك ولا سيما في مجالس السماع والاحان فهذا صاحب وسوسة [٦٨٤] وحديث نفس سخرية الشيطان فكل ما يلقي اليه يتخيل انها علوم وهي سموم فلا يعول على كل ما يخاطب به في هذه الحالة فانها حالة شيطانية وانه ليس في قوة الشيطان ان يفنيك عن حسك ثم يلقي اليك وتعقل عنه وانما هو على احد وجهين على البديل اما ان يفنيك مثل الصرع ولكن لا يلقي اليك شيئاً لانه لا يجد من يأخذ عنه واما ان لا يفنيك ويلقي اليك وانت مع حسك وقد كسا باطنك شيئاً من حرارة وتوهم واستطلاع الى بعد وضرب من استعداد لخطاب فاذا عرف انه قد تمكن منك في هذا المقام القى عليك خطاباً فتحسن مواقع الخطاب في نفسك على حسب ما يلقي اليك فتخبر عما وجدته باخبارك انك وجدت هذا في نفسك صحيح وكونك ان تنسب ذلك الى الحق باطل وربما يقول لك في مواقع خطابه عبدى اننى اناربك لا تنظر الى غبرى فاخبك ولا تظرت الى الابي فان نظرت الى بك اشركت فانا الناظر والمنظور وما اشبه هذا النوع من الخطاب ويقنع ابليس منك ان تعتقد ان ذلك من الله فيستولى عليك وتصير محلا له طول عمرك فلو علمت ان مخاطبة الحق لا تترك احساساً وليست بالوهم ولا بالتخيل ولا بالاستعداد والانتظار لعلمت ببقاء حسك معك انك مع مجانسك محدث مثلك يريد ان يسخر بك واكثر ما تجد هذا اصحاب السماع والوجد ومن غلب عليه الوهم والتخيل فعليك بالفناء المحض وان لم تجد شيئاً فهو اسلم من الفتنة فان وجدت فيه شيئاً فهو المطلوب وارتفع التلبس فلا مدخل هناك لا بليس فهكذا ينبغي ان تكون ايها المريد وان تعرف هذه الاسرار من نفسك ولا تكن من الجهالة بحيث ان يعرف منك [٦٨٥] غيرك ما لا تعرفه من نفسك]

ترجمه

"و حال ثالث كذابه كلنجه، آنك صاحبي مجلسنك اهلى تعقل ايدر و نفسندن و حسندن غائب اولماز و حركت ايدر. خصوصيله سماع و الحان مجلسلرنده. امدى بو، سخرية شيطان اولان وسوسة و حديث نفس صاحبيدر. او كندوسنه القا اولنان هر بر شئي علوم ظن ايدر. حال بوكه او، سمومدر. بو حالتده مخاطب اولديغي هر بر شي اوزرينه غالب اولماز. زيرا او، حالت شيطانيه در. و قوت شيطانده سنى حسكدن غائب ايده بيلمك يوقدر. بعده سكا القا ايدر، و سن آنى تعقل ايدرسك و او آنجق بدلاً ايكي وجوك برى اوزره در؛ يا سنك مصروع كبي غائب اولماكدر؛ ولكن سكا بر شي القا يتمز. زيرا او كنديسندن قاپديغي كيمسه بي بولماز. وياخود سنك غائب اولماكدر. سن حسكه برابر اولديغك حالده سكا القا ايدر. و بعضاً سنك باطنكه حرارتدن و توهمدن و بعده استطلاعدن و خطابه استعداددن اولان بر نوعدن بر شي كبيدر. سنك بو مقامده تمكني بيلديكي وقت، سكا بر خطاب القا ايدر.

امدى سن نفسكده، سكا القا اولنان شى حسبي اوزره مواقع خطابي حس ايدرسك. و بولديغك شيدن خبر ويررسك. سن بوني نفسكده بولديغك جهتله اخبارك صحيحدر. و سنك بوني حقه نسبت ايتمهك باطلدر. و چوق كره مواقع خطابنده سكا دير: "اي قولم، محقق بن سنك ربكم بنم غيرمه نظر ايتمه كه حجابيه دوشرسك. و بكا آنجق بنم ايله نظر ايت. اكر سن باكا سنكله نظر ايدرسكه شركه دوشرسك. بناءً عليه

[٦٨٦] بن ناظر و منظورم. "خطابندن بوکا مشابه اولان شیئ سویلر. و ابلیس بونک الله جانبندن اولدیغنه سنک اعتقاد ایتمه که قانع اولور. بناءً علیه سکا مستولی اولور. و سن طول عمرکده آکا بر محل اولورسک. امدی اگر سن بيله ایدک که محقق مخاطبه حق سنده احساس بر اقاماز و وهم و تخیل و استعداد و انتظار ایله دکلدر. سنکله برابر اولان حسک بقاسیله بیلیردک که محقق سنک کبی محدث اولان مجانسکله برابر سکا. سنکله اکلنمک مراد ایدر. و بونک چوغنی اصحاب سماع و وجد و اوزرینه وهم و تخیل قالب اولان کیمسه بولورسک. بناءً علیه اوزریکه فناء محض لازم قیل. اگر بر شی بولمازسه ک بو فتنه دن اسلمدر. و اگر آنده بر شی بولورسه ک، امدی او، مطلوبدر. و تلبیس مرتفع اولور. ابلیسک بوراده سکا مدخلی یوقدر.

ای مرید سنک بویله اولماک و شو اسراری کندی نفسکدن بیلمه ک لایقدر. غیریسی سنک نفسکدن بیلمدیکک شیئ سندن بیلیر حیثیتده جاهلردن اولمه."

شرح

یعنی یوقاریده حال الهی ایله حال مزاجی حقنده ایضاحات ویرلدی. اوچنجسی اولان حال کذابک ایضاحنه کنگه، بو یالانجی حالک صاحبی، او حال ایچنده یاننده اوطورانلری تعقل ایدر. و نفسندن و حسندن غائب اولماز. و حرکت ایردر. یعنی کندی نفسنده اولان حاللری ادراک ایدر. و وجودینه بر دیکن باتسه آجیسنی طویار. و ایکی دیزی اوستی اوطوررکن دیزلری اغریمش اولسه و ضیعتینی تبدیل ایدر. خصوصیه قیام و قعود حالنده ذکر جهری اولنورکن قصائد و الهی تغنی اولدیغی وقت، وجود صاغه و صوله صاللانمق و چرخ اوروب دونمک حالرنده سالک نه یاپدیغی بیلیر. و زوارک کندیلیرینی تماشا ایتدیگیرینی مشاهده ایدر. [٦٨٧]

امدی بویله بر سالک وسوسه و حدیث نفس صاحبدر. وسوسه و حدیث نفس یعنی نفسک لاقیردیلری سخریه شیطاندر. و شیطان بو واسطه لر ایله بنی آدم ایله استهزا ایدر. چونکه آنی بونلر واسطه سیله اضلال ایلر. و سالک بو حال ایچنده کندوسنه القا اولنان هر بر شیئ علوم لدنیه نوعندن ظن ایدر. بونلر ایسه علوم دکل، قلبی اولدورن سمومدر. بو حال ایچنده مخاطب اولدیغی هر بر شی اوزرینه غالب اولماز. یعنی کندوسنه القا اولنان شیده او سالک اوزرینه قوت تقرر یوقدر. زیرا او حالت شیطانیه در. و قوت شیطانده سنی حسکدن غائب ایده بیلیمک یوقدر. چونکه شیطانک کیدی ضعیفدر. نته کم حق تعالی حضرتلری [ان کید الشیطان کان ضعیفاً] بویور. و شیطان وسوسه کی و نفسکی تخریک ایتدیکن صکره سکا القا ایدر. و سن او القایی تعقل ایدرسک. و بو حال آنجق بدلاً یعنی بری دیکرینه تبدل ایتیمک صورتیه ایکی وجهک بری اوزرینه اولور؛ یا سن صرعه یه طوتمش کبی کندکدن غائب اولورسک ولکن بو حال ایچنده سکا بر شی القا ایده مز. زیرا شیطان کندوسندن قاپدیغی کیمسه پی و آنک ادراکی بولماز. و بو حال، یوقاریکی بحثده ایضاح اولنان مزاجک تحت تأثیرنده واقع اولور. و یاخود سن بویله مصروع کبی کندکدن غائب اولمازسک. حسکله برابر اولدیغک حالده سکا نفسک واسطه سیله شیطان بر معنی القا ایدر. و بعضاً سنک باطنکه حرارتدن اولان بر نوعدن بر شی کیدیر. یعنی حسک باقع ایکن قلبکده حرارت عشق استعدادی بولندیغی ایچون بو حرارتی صور جمیلهدن برینه اماله ایدر. و سن بر محبوبه تعشق ایدرسک و بو سببله سنی فساد سووق ایدر. و یاخود بر خصوصده توهیمک غالب اولور. مثلاً ارشاد خلقه اهلیتکی توهیم ایدرسک. [٦٨٨] و شیطان سنک بو استعدادیکی کوردیکی ایچون باطنکه بو توهیمکی تقویه ایده جک بر حال کیدیر. اگر بو حال ایچنده ارشاد خلقه قیام ایدرسه ک هم ضال و هم ده مضل اولورسک. و یاخود بعهده استطلاع استعدادک اولور. یعنی کشفه میل و طبلك بولنور. باطنکه بر طاقم مخیلات کازیه کویستر. سن آنلری کشف صحیح ظن ایدوب آتیده شویله و بویله وقوعات ظهور ایده جکدر دیه اخبار ایدرسک. هیچ بریسی واقع اولماز. بناءً علیه شیطان هم سنکله اکلنیر و هم ده سنی خلقه مسخره ایدر. و یاخود سنده خطاب الهی یه استعداد توهیمی غالب اولور. سنک بو مقام وهمده تمکنکی بیلدیکی وقت، سنک باطنکه بر خطاب القا ایدر. باناً علیه سن نفسکده سکا القا اولنان شی حسی اوزره، خطابک نه خصوصده واقع اولدیغنی حس ایدرسک. و بولدیغک شیدن خبر ویررسک. سن بونی نفسکده بولدیغک جهتله اخبارک طوغریدر. بونده کازب دکلسک. ولکن سنک بونی حقه نسبت ایتمه ک یعنی بو خطاب حقدردیمه ک باطلدر. و چوق کره مواقع خطابنده شیطان سکا شویله دیر: "ای قولم، محقق بن سنک ربکم، بنم غریمه نظر ایتمه که حجابه دوشرسک و باکا آنجق بنم ایله نظر ایت. اگر سن بکا سنکله نظر ایدرسه ک شرکه دوشرسک. امدی بن ناظر و منظورم." کرچه بو خطاب حقیقتده طوغریدر. ولکن حسندن غائب اولمیان و فناء محض حالنده بولنمیان

سالك بو خطاب الهی یه اهل دكلدر. قصد شیطان سالکی هنوز حالی اولمیان معنالرہ سوق ایدوب نتیجہده اضلال ایلمکدر.

بر محلده شیطان عیسی الیه السلامه خطاباً (یا عیسی قل لا اله الا الله) دیر. عیسی علیه السلام بویوررکه: [۶۸۹] "ای لعین بن لا اله الله دیرم؛ فقط سنک تلقینکه دکل." امدی شیطاندن حقیقت دخی اولسه، هیچ بر شی تلقی ایدلمک جائز دکلدر. زیرا اضلاله مأمور اولاندن طریق هدایتہ سوق وظیفه سی بکلنمز. ایشته شیطان خطابلردن بوکا بکزر شیرلر سویلر. و ابلیس یوقاریده تعداد و ایضاح اولنان حاللرک الله تعالی جانبندن اولدیغنه سنک اعتقاد ایتدیکنه قانع اولنجه آرتق سکا مستولی اولور. و سنده ایستدیکی کبی تصرف ایتمکه باشلار. و سن طول عمرکده آنک محل تصرفی اولورسک. بناءً علیه سالك دکل، معاذ الله هالك اولورسک. بوراده توضیح بحث ایچون بر منقبه ارادی مناسب کورلدی، شویله که:

نفطات الانسده مندرج اولدیغی اوزره ابو محمد خفاف، شیراز مشایخی ایله بر یرده اوطورمش ایدی. صحبتلری مشاهدیه دائر ایدی. هر کس کندی حالنه کوره سوز سویله دی. ابو محمد خفاف ساکت طورور ایدی. حفا ردن مؤمل جصاص آکا قارشى اصرار ایدوب بو خصوصده مطلقا سن ده بر سوز سویله ملیسک دیدی. ابو محمد خفاف دیدی: "سزک سویلدیگز سوزلر علمک تعریفنه مستند ایدی؛ و حقیقت مشاهدیه مبتنی دکل ایدی. و حقیقت مشاهده اودرکه حجاب منکشف اوله و سن حقى آچیق بر صورتده کوره سک." آکا دیدیلرکه "سن بو سوزی نه مقامدن سویلرسک. و بو سکا نصل معلوم اولدی؟" خفاف دیدی که: "بتوک بادیه سنده ایدیم. چوق احتیاج و مشقته دوچار اولدم. مناجاتده ایدم. کوردم که آنسزین حجاب منکشف اولدی و حقى عیان کوردم. عرش اوزرنده اوطورمش ایدی. سجده ایتدم. مشایخ بو سوزی ایشیدنجه سکوت ایتدیلر. مؤمل جصاص خفافى او مجلسدن آلوب محدثلردن ابن سعدانک اونینه کوتوردی. ابن سعداد آنلره تعظیم ایتدی. مؤمل جصاص دیدی که "ای شیخ بزه صلی الله علیه و سلمدن (ان للشیطان عرشاً بین السماء والارض... الخ) [۶۹۰] حدیث شریفی روایت ایت. ابن سعداد صلی الله علیه و سلم افندمز و ارنجیه قدر حدیث شریفک سندلرینی بیان ایدرک (ان للشیطان عرشاً بین السماء والارض اذا اراد بعبد فتنة کشف له عنه) یعنی "شیطانک سما ایله آرض آراسنده بر تحتی واردر. بر قولی فتنه یه دوشورمک ایستدیکی وقت، آنی کوسترر." صورتنده حدیث شریفی بیان ایلدی. وقتکه خفاف بو حدیثی ایشیتدی "بر ده ا تکرار ایت." دیدی. ابن سعداد تکرار ایتدی. خفاف آغلیه رق یریندن قالقدی. و طیشاری یه چیقدی. کونلرجه تغیب ایتدی. بعده ینه او مشایخک حضورینه کلدی. نرده قالدیغنی صور دیلر. "او وقتدنبری قیلدیغم نمازلری قضا ایتدم. زیرا شیطانا علیه اللعنه یه طایمشم. شمدی او لعینی کوروب سجده ایتدیکم یره کیده جکم و اوراده لعنت ایده جکم." دیدی. چیقوب کیتدی.

معلوم اولسون که شیطان لعین حقه توجه ایدن سالکری اضلال ایچون انواع حیل و دسائسه تشبث ایدر. و دائماً القآت کازیه ایله اضلاله سعی ایدر. و آنلری اضلال ایچون حیل و دسائسى کندیلرینک مسلکنه عائد شیرلردن تدارک ایدر. زیرا حق سبحانه و تعالی حضرتلری برای امتحان اعباد لعینه حیل و دسائس خصوصنده چوق قوت و یرمشد. سالك ترقی ایدوب کنوسنه اسرار ارضیه منکشف اولدقده ابلیس مخیل اوله رق ارض صورتنده کورینور. و اسرار سماویه منکشف اولدقده مخیل سما صورتنده ظاهر اولور. و حتی تجلئ ذاتی یه قاریشیر. فقط بو صورتلرک هیچ بریسنده سالکی حسندن قاپاماز. بناءً علیه سالك ایچون اک بیوک میزان بو کبی مکاشفاتده حسنه نظر ایتمکدر. لعین آنجق صلی الله علیه و سلم صورتنده ظاهر اوله ماز. زیرا صلی الله علیه و سلم افندمز اسم هادینک مظهر اتمی و شیطان لعین ایسه اسم مضلك مظهر اتمیدر. (الضدان لا یجتمان) [۶۹۱] قاعده سنجه ایکی ضد بر یرده اجتماع ایده مز. نته کم نور ظلمت و ظلمت نور اولاماز.

امدی سن اکر بیلسه ایدک که محقق مخاطبه حق سنده احساس براقماز؛ مطلقا سنی حسکدن غائب قیلار. یعنی سن بو حال ایچنده، کندی نفسکدن و محیطکده کی اشیادن غائب اولورسک. و بو مخاطبه ده یوقاریده ایضاح اولندیغی وجه ایله وهمک و تخیلک و استعدادک و انتظارک دخلی یوقدر؛ بناءً علیه نفسکله برابر اولان حسک موجود ایکن، بویله بر مخاطبه وقوعنده بیلیردک که او مخاطبه حقندن دکلدر؛ بلکه محقق سنک کبی صفت حدوث ایله متصف اولان مجانسکله یعنی شیطان لعین ایله برابرسک. سنی مسلکده اضلال ایتمک صر تیله سنکله استهزا ایتمک مراد ایتدیکندن بویله القآتده بولنور. و بو کبی القآت ایله فتنه یه دوچار اولانلرک چوغنی سماع و وجد اصحابندن و اوزرینه وهم و تخیل غالب اولان کمیسه لردن بولورسک. بویله اولنجه اوزریکه فنای محضی لازم قیل. یعنی فنای محض حالی واقع اولمقسزین باطنکا القا اولنان معانی یی درحال حق جانبندنر دیه قبول ایتمه. اکر سکا فنای محض حالی حاصل اولوبده او حال ایچنده بر معنا و بر خطاب بولماز ایسه ک بو

حال فتنه‌دن اسلمدر. و اكر او حال ايچنده بر شي بولور ايسهك، او شي ارباب حقيقتك مطلوبی اولان شيدر. و بو حالده تلبیس قالقار. يعنی معنی و خطاب عجا حقدنمیدر؟ يوقسه ابليس جانبدن میدر؟ ديه شبهه يه محل يوقدر. چونكه بو فناء محض حالنده سكا ابليسك تسلطی اولاماز. زیرا ابليس عهد ازلیسنده بورایه داخل اولامیه‌جغنی [الا عبادك منهم المخلصين] قوليله بیان ایتمشدر.

ای مرید، سنك بو ایضاح ایتدیكمز احوال ایله برابر اولماك و بو اسراری كندی نفسكدن بيلمهك لایقدر. زیرا كرك هدايت و كرك ضلالت سكا، سنك نفسكدن واقع اولور. و اسرارك كافه‌سی آنجق سنك نفسكدن. [٦٩٢] اكر سن بو اسراری نفسكدن بيلمزهك، اولیه جاهلردن اولورسك كه سنك نفسكدن بيلمديك شي باشقه‌لری سندن بیلیر. یعنی باشقه‌لری سنك نفسكده اولان شي بلديكری حالده سن كندكده اولان شي بيلمیه‌جك دره‌جده جاهل اولورسك. صاقین بویله جاهلردن اولمه. بو حال شوکا بکزر. مثلاً بر كمیسه‌نك النده بر پرلانطه طاشی بولنورده قیمتی بيلمز. بونی باشقه‌لری كوروب بیلیرلر. بو اولیه بر جهالتدركه نتیجه‌سی خسران و زیاندر. زیرا سائقه جهالتله آنی الندن بر هیچه مقابل چیقار.

متن

[ثم لتعلم ان الروحانيين ليس لهم القاء الامر والنهي وانما لهم التحضض والاخبار لانه لا فائدة لامرهم فاذا استولت عليك روحانية تدبرك فانظر فان امرتك ونهتك بضرب من العبادات فتلك شيطانية فاهرب منها و اكثر من الذكر وقراءة آية الكرسي وسورة البقرة وان لم تأمرك ولكن تخبرك فانت فيها على الاحتمال بين ان يكون شيطاناً و غير ذلك وتميز بينهما بسرعة التنوع في الالتقاء بان يلقي شيئاً ثم شيئاً آخر ثم آخر فهو روح شيطان وان استمر امر واحد فانك معه في حال الفتنة ايضاً فلا تقبل من الالتقاء ان اردت الصحيح الا ما حصل لك في حال الفناء الكلي من غير تمثيل ولا حس سوى المجرد الفهم منك بما يكون منه وسر المشاهدة للبهت وسر للكشف العلم وسر البقاء الادب وسر للفناء التوحيد وسر للقيض الافتقار وسر للبسط السؤال والاسرار كثيرة وفيما ذكرناه دواء نافع لمن استعمله]

ترجمه

"بعده معلومك اولسون كه محقق روحانيلرك القاء امر و نهی يوقدر. و آنلرك آنجق تخصیص [٦٩٣] و اخباری وارد. زیرا آنلرك امرينك فائده‌سی يوقدر.

امدی اكر سنی تدبر ایده‌جك بر روحانیت سنك اوزريكه مستولی اولدیغی وقت، نظر ایت: اكر سكا امر ایدر و عباداتك بر نوعی نهی ایدرسه، بو شیطانیه‌در. آندن قاچ، زکری و آیت الكرسي و سورة بقره قرأتی تكثیر ایت. و اكر سكا امر ایتمز و لكن سكا خبر و یرسه، سن آنده شيطان و بونك غیری اولمسی بیننده احتمال اوزره‌سك. و آنلرك آراسی، بر شيی بعده دیگر بر شيی بعده دیکرینی القا ایتمك صورتيله القاده سرعت تنوع ایله تمیز ایدر. بناءً علیه او روح و شیطاندر. و اكر امر واحد مستمر اولورسه كزلك سن حال فتنه‌ده آنكله برابرسك. و اكر صحیحی مراد ایدرسهك آنجق فناء کلی حالنده من غیر تمثيل و لاحس سكا حاصل اولان شیدر. القادن اولان شیه سنك فهم مجردك مستثنادر. و سر مشاهدۀ بهت و سر كشف علم و سر بقاء ادب و سر فناء توحيد و سر قبض افتقار و سر بسط سؤال وارد. و اسرار چوقدر. و بزم ذكر ایتدیكمز شیده آنی استعمال ایدن کیسه ایچون دواء نافع وارد."

شرح

یعنی یوقاریده کی ایضاحاته ضمیمه اولمق اوزره معلومك اولسون كه روحانيلرك یعنی ملكلرك قلوب عبادۀ امر و نهی القا ایتملری يوقدر. و آنلرك القاآی آنجق تشویق و اخباره تعلق ایدر. مثلاً اعمال خیریه‌دن بر عملك اجراسنه تشویق ایدر. و یاخود معاملاتكده تشبث ایده‌جكك بر فعلك مضرتی اخبار ایدر. بونلر خواطر ملكیه‌در. سن بونلری ایستر اجرا و ایستر ترك ایدرسك. و آنلر سنك اراده‌كه حاكم دكلدرلر. [٦٩٤] بناءً علیه آنلرك امرنده فائده يوقدر. بو سببدن امر و نهی ایتمزلر. یالكز تشویق و اخبار ایدرلر. سنی تدبر ایده‌جك و اراده‌كه تحكم ایلیه‌جك بر روحانیت سنك اوزريكه مستولی اولدیغی وقت و نظر ایت و تدقیق ایله. اكر سكا عباداتك بر نوعی ایله امر و نهی ایدرسه بو ملكی دكل، شیطانیدر. آندن قاچ، چوقجه ذكر الله مشغول اول و آیه الكرسي یی و سورة بقره‌ی چوق اوقو.

مثلاً بنیه‌ك ضعیفدر، حال بوكه سن بو ضعیف بنیه ایله اولاد و عیالکك نفقه‌سنى تدارك ایچون سعيه مجبورسك. ابليس بو حالكله برابر سكا عباداتك بر نوعندن اولان صوم نافله ایله امر ایدر. اكر سن بو امره تبعاً صوم نافله‌یه مباشرت ایدرسهك، وجودك بسبتون ضعیف اولوب فرائضی ادایه قادر اوله‌می‌جق و اولاد و عیالکك

نفقه سنی تدارك ایده میه جك درجده مریض اولورسك. ملعون ایسه بو امری ایله مقصدینه نائل اولور. ویاخود فرض وقتی ادایه نیت ایتدیک حالدده امور دنیویه دن بر خصوصك لزوم اجراسنی خاطریکه القا ایله صلاتك اداسندن نهی ایدر. و سن او اشیک اجراسنه تشبث ایدرسك آنکه مشغول ایکن وقت صلات فوت اولور. نمازك قضایه قالیر. و بو صورتله ملعون كذلك مقصدینه نائل اولور. بو کبی امر و نهیلرده غایت درست محاکمه لازمدر. بویله بر حال وقوعنده نه کبی چارهیه توسل ایدلمسی لازم کله جکنی جناب شیخ رضی الله عنه بیان بویورمشدر. و اگر بر روحانیت ذکر اولنان صورت اوزره سکا امر ایتمیوبده "فلان شی بویله اوله جق." کبی بر شی حقنده سکا خبر ویرر ایسه، بونده ایکی احتمال وارد؛ یا شیطاندر ویا شیطانك غیری اولان روحدر. بونلرک فرق و تمیزی القاده سرعت تنوع وقوعی ایله در. اگر اخبار، اولاً بر شی، صکره دیگر بر شی و بعده باشقه بر شی [۶۹۵] القاسی صورتیله اولورسه، او القای اجرا ایدن روح و شیطاندر. بو اخبارات اراسنده بعضاً طوغریسی اولدیغی کبی بر چوق ده یالانلر بولنور. نته کم حدیث شریفده شویله بویوریلور: **(الكلمة يحفظها الجنی فيقرؤها في اذن وليه فيزيد فيها اكثر من مائة كذبة)** یعنی "جنی حفظ ایدوب ولیسنك قولاغنه اوقودیغی کلمه یه یوزدن زیاده یالان قاتار." جن طرفندن واقع اولان القآت حقنده کی تفصیلات سائر - آکام المرجان فی احکام الجان - اسمنده کی کتابده مندرجدر. بو کتاب ۱۳۲۶ سنه هجریه سنده مصرده طبع ایدلمشدر. آرتق زمانمزه اشتغالی رواج بولان جلب ارواح اصولنده کی سقامت بوکا کوره تصور اولنه بیلیر. بونکه مشغول اولانلر برزخه انتقال ایدن زواتك روحلیله ملاقات ایدیکلرینی ظن ایدرلر. و بونلرک بعض اخباراتی طوغری اولدیغی کوره رک، بو خصوصده اطمئنان قلب حاصل ایدرلر. بو طوغری دکلدر. کرچه ارواح برزخیه ایله ملاقات ممکندر. فقط ملاقات صفات نفسانیه دن خلاص اولوب حیات برزخیه ایله مناسبت پیدا ایدن، اهل سلوکه مخصوصدر. صوری و معنوی طهارتدن بعید اولانلره تقرب ایدنلر بو کبی ارواح و شیاطیندر. مرادلری بنی آدم ایله استهزا و آنلری اضلالدر. جناب حقدن استعاده ایدرز.

و اگر القاده امر واحد مستمر و دائم اولورسه و سرعت تنوع بولنمازسه، ینه سن روح و شیطان ایله حال فتنه ده سک. و اگر القانك صحیحنی مراد ایدرسك، آنجق یوقاریده ایضاح ایدلمش اولدیغی اوزره فنای کلی حالنده، سکا هیچ بر تمثیل واقع اولمقسزین و سنك حسك بولنمقسزین سکا حاصل اولان القادر. اگر بو القایه سنك فهم مجردك و نظر عقلیک قاریشیرسه، بوده فتنه دن سالم دکلدر. [۶۹۶] بو حال دخی صحتدن مستثنادر.

مثنوی

بی حس و بی گوش بی فکر ت شویید * تا خطاب ارجعی را بشنویید

ترجمه

طبیعی اولان حسدن و قولاقدن و فکرتدن تجرد ایدیکز که **[یا ایتها النفس المطمئنة ارجعی الی ربك راضیه مرضیه]** خطاب الهیسنی ایشیده سکز. امدی اسرار الهیهنك انواعی چوقدر:

مشاهده بهت سری و کشف علم سری و بقاء ادب سری و فناء توحید سری و قبض افتقار سری و بسط سؤال سری بو اسرارک انواعندندر. و بو اسراردن هانکیسی اولورسه اولسون، آنی استعمال ایده جك اولان سالک ایچون، بزم بو بحثده ذکر ایتدیکمز اصول و قواعدده دواء نافع واردر. زیرا سالک بو اسراره متعلق اولان القاآنده کی حق و باطلی بو قواعدده کوره فرق و تمیز ایدر. باطلی رد و حق قبول ایدر. امدی بو اسرار آتیده حواص احجار بحثنده برر برر ایضاح اولنور.

متن

[فلنذكر خواص الاحجار الانسانية فمن ذلك حجر البهت وهو حجر عزيز فيه غبرة ومحل بهر الظلمات وله اسرار عجيبة وهو نكتة ذاتية في القلب كمثل الانسان في العين الذي هو محل الرؤية كالساعة في الجمعة كما قال عليه وآله السلام وقد مثلت له الجمعة مرآة فيها نكتة سوداء واخبر انها الساعة التي في الجمعة فاذا كان الران على القلب لم يظهر لهذا الحجر وجود وجميع الارواح التي في الانسان من عقل وغيره انما هو مترقب لمشاهدة تلك النقطة فان انصقل القلب بالمراقبة والذكر والتلاوة بدت تلك [۶۹۷] النقطة فاذا بدت ما لها ما تقابل سوى حضرة الحق الذاتية فينتشر من ذلك الحجر نور من اجل التجلي فيسرى في زوايا الجسم فيبهت العقل وغيره ويبهر هم ذلك النور المنفهي من ذلك الحجر وشعشعته فلا يظهر لهم تصريف ولا حركة لا ظاهرة ولا باطنة و لهذا سمي حجر البهت فاذا اراد الله ان يبقى هذا لعبد ارسل على القلب سحابة كمون ما تحول بين النور المنفهي من تلك النكتة وبين القلب فيتسمر النور اليها منعكسا

وتشرح الارواح والجوارح وذلك هو التشبیت فیبقى العبد مشاهداً من وراء تلك السحابة لبقاء الرسم وبقي التجلی دائماً لا یزول ابداً فی ذلك الحجر ولهذا یقول كثيراً ان الحق ما تجلی لشیء قط ثم انحجب عنه بعده ذلك ولكن تختلف الصفات ولنا فی هذا المعنی ابیات منها:

لما لزمت قرع باب الله ** كنت المراقب لم اكن باللاهی

حتى بدت للعين سبحة وجهه ** و الى هلم لم تكن الاهی

و كذلك من كتب الله فی قلبه الايمان فانه لا یمحوه ابداً ولهذا قال اولئك كتب فی قلوبهم الايمان فهذا هو الحجر النافع المطلوب الذی یطلعك الى مشاهدة المحبوب فاعلم ذلك وآیه هذا السر من القرآن حتی اذا فزع عن قلوبهم قالوا ماذا قال ربكم قالوا الحق وخاصة الحجر انه اذا قام بالعبد فی وقت ما فانه یقهر كل ما تعرض له من غیر التفات ولا معرفة]

ترجمه

"امدی بز خواص احجار انسانیہ بی ذکر ایدہ لم. حجر بہت بو جنسنددر. و او عزیز بر طاشدر. و آندہ اسمرک وارد. و محلی بحر زلماتدر. و آنک اسرار عجیبہ سی وارد. [۶۹۸] و او قلبدہ بر نکتہ ذاتیہ در. کوزدہ بیک کبیدر کہ او محل رؤیتدر. جمعہ دہ بر ساعت کبیدر. نتہ کم علیہ و الہ السلام بویوردی. و آکا جمعہ بر مرآة اولہرق تمثیل اولندی کہ آندہ بر سیاه نقطہ وار ایدی. و اخبار بویوردی کہ او، جمعہ دہ اولان بر ساعتدر.

امدی قلب اوزرنده اورتو بولندیغی وقت، بو طاشک وجودی ظاهر اولماز. و انسانده عقلدن و آنک غیرندن اولان جمیع ارواح آنجق بو نقطہ نیک مشاهدہ سنہ مترقبدر. اگر قلب مراقبہ و ذکر و تلاوت ایلہ انصقال ایدرسہ، بو نقطہ ظاهر اولور. و ظاهر اولدیغی وقت، آکا ذات حقک غیری تقابل ایدن بر شی یوقدر: بناءً علیہ بو طاشدن بر نور انتشار ایدر. جسمک ذاویہ لرینہ ساری اولور. عقل و آنک غیری حیرتدہ قالیر. بو طاشدن چیقان نور عظیم و واسع و آنک شعشعانیسی آنلری مدهوش قیلار. بویله اولنجه آنلر ایچون نہ ظاهر و نہ دہ باطن تصریف و حرکت ظاهر اولماز. و ایشته بونک ایچون (حجر بہت) تسمیہ اولندی.

امدی الله تعالی بو عبدک بقاسنی مراد ایلدیکی وقت، قلب اوزرینہ بر سحابیراہی ارسال ایدرکہ بو نکتہ دن چیقان نور منفہق ایلہ قلب آراسندہ حائل اولور. نور آکا منعکس اولہرق مستمر اولور و ارواح و جوارح سربست اولور. و بو، آنجق تثبیتدر. بو تقدیرجہ عبد، رسمک بقاسی ایچون بو سحابہ نیک آرقہ سندن مشاهد اولہرق باقی قالیر. و تجلی دخی دائماً باقی اولوب بو حجرده ابدا زائل اولماز. و ایشته بونک ایچون چوقلری دیرکہ محقق حق اصلاً بر شینہ تجلی ایتہدی؛ بوندن صکرہ آندن انحجاب ایلدی. و لکن صفات مختلف اولور. و بو معنادہ بوزم بیتلریمز وارد: [۶۹۹]

وقتاکہ باب اللہی چالمغہ دوام ایتدم. لاهی دکل، مراقب ایدم. تاکہ عینہ آنک سبحةً وجهی ظاهر اولدی. کیت کیدہ بیلدیک قدر؛ آنجق اودر.

و الله تعالینک قلبنہ ایمان یازدیغی کیمسہ دہ بویله در. زیرا آنی ابدا محو ایتمز. و بونک ایچون [اولئک کتب فی قلوبہم الايمان] یعنی "ایشته قلبرینہ ایمان یازدیغی کیمسہ لر اولندر." بویوردی. ایشته بو حجر نافع مطالبدرکہ سنی مشاهدہ محبوبہ مطلع قیلار.

امدی بونی بیل و قرآندن بو سرک آیتی [حتی اذا فزع عن قلوبہم قالوا ماذا قال ربکم قالوا الحق] در. و حجرک خاصیتی بودرکہ ہر ہانکی بر وقتدہ عبد ایلہ قائم اولدقدہ او آکا تعرض ایدن ہر بر شیئ من غیر التفات و لامعرفہ قہر ایدر."

شرح

امدی عالم کبیردہ موجود اولان زیقیمت احجارہ مقابل، وجود انسانیہ کی احجار خواصنی ذکر ایدہ لم: عالم کبیردہ اوزرلرینہ بعض صور عکس ایتمش اولمسندن طولایی حیرت آور و اسمر رنگلی بر طاقم احجار قیمتدار اولدیغی کبی انساندہ دہ بوکا مماثل بر حجر بہت وارد. و او طاش عزیز بر طاشدر. آندہ اسمرک وارد. و آنک محلی بحر ظلماتدر. بحر ظلماتدن مراد، دستکاه طبیعتدہ عناصر کثیفہ دن منسوج اولان قلبدر. زیرا عالم عناصر بحر ظلماتدر. و حجر بہتدن مراد قلب عنصریدہ واقع اولان سویدادرکہ بو سویدادہ سر مستور وارد. یعنی معنی، صورتہ تعلق ایتمشدر. صنعتک الہ و غمزہ نیک کوزہ تعلقی کبی. بناءً علیہ بو معنی او صورتک نہ داخلندہ و نہ دہ خارجندہ در. نتہ لکسز و تعریفی غیر قابل اولمق اوزرہ تعلق ایتمشدر. و بوکا لطیفہ اخفی تعلق ایدر. و لطیفہ اخفی نیک رنگی بعض محققینہ کورہ سیاہدر. [۷۰۰]

و حق تعالی حضرتلری حدیث قدسیده (انا فی الاخفی) یعنی "بن اخفی دهیم." بویور. و او حجرک اسرار عجیبه سی وارد. و او قلبده بر نکته ذاتیه در. یعنی قلبک ذاتی اولان بر نقطه مخصوصه سیدر. قلب موجود اولان محله مطلقا اوده بولنور. کوزده محل رؤیت اولان بیک کبیر. کوز اولان یرده بیک بولنماسی قابل دکلدر. و کذا جمعه کوننده اولان بر ساعت کبیرکه او ساعتده هر دعا و طلب عندالهیده مطلقا قبول اولنور. نته کم صلی الله علیه و سلم افندمز حدیث شریفنده بیان بویورمشدر. ذات رسالتپناهیه جمعه کونی بر آیینده صورتنده تمثیل اولندی که او آیینده بر سیاه نقطه وار ایدی. او سیاه نقطه نکه جمعه کوننده کی ساعت مقبول اولدیغی اخبار بویوردیلر.

امدی قلب اوزرنده صفات نفسانیهدن متولد مساوی و معاصی و عقائد فاسد اورتوسی اولدیغی وقت، بو حجرک وجودی قلبده ظاهر اولماز. حال بوکه انسانده عقلدن و آنک غیری اولان قوادن موجود اولان ارواحک کافه سی، آنجق بو نقطه نکه مشاهده سنه مترقب و منتظردر.

معلوم اولسون که انسانک وجودنده موجود اولان قوه عقلیه و قوه خیالیه و قوه مفکره و قوه سامعه و قوه باصیره کبی قوتلرک هر بری آیری بر روح صاحبدر. بو ارواحک هئیت مجموعه سی روح کلی انسانی بی تشکیل ایدر. آنک ایچون آیت کریمه ده بولنردن هر برینک آیری آیری مسؤولیتی ذکر ایدلمشدر. [ان السمع والبصر والفؤاد کل اولئک کان عنه مسولاً] بونلرک مسؤولیتی روح کلی انسانیه نکه مسؤولیتی انتاج ایدر.

امدی اکر قلب مراقبه ایله یعنی عنایت حقک تجلیسنه انتظار ایله و ذکر الله و تلاوت قرآن ایله پارلاتیلیر ایسه بو نقطه ظاهر اولور. چونکه اوزرنده کی پاصلر بو صورتله سیلینیر. و بو نقطه انجلا بولوب ظاهر اولدیغی وقت، آکا ذات حقک غیری تقابل ایدن [۷۰۱] هیچ بر شی یوقدر. زیرا ماسودان هیچ بر صورتک انعکاسی قبول ایتمز. بناءً علیه ذات حقک تجلیسی سببیه بو طاشدن بر نور انتشار ایدر. جسمک هر گوشه سنه یاییلیر. و وجود انسانیده کی روح عقل وسائر ارواح قوا، آنی کورنجه حیرته قالیرلر. و بو طاشدن چیقان نور عظیم و واسع و آنک پارلدیسی بو ارواحی مدهوش قیالر. بو حالده او ارواحک وجود انسانیده نه ظاهراً و نه ده باطناً هیچ بر تصرف و حرکتلرندن اثر قالماز. زیرا بو حیرت آنلری فعالیتدن آلیقور. ایشته بونک ایچون قلبده کی بو نکته ذاتیه (حجر بهت) تسمیه اولندی. بو تجلی یه مظهر اولان عبدک جمیع قواسی تصرفدن قالدیغی جهته بونلرک هیئت مجموعه سی اولان روح کلی دخی حیرته مستغرق اولوب او عبد فنای کلی حالنده بولنور. بو فنای محض ایچنده عبد معاملات دنیویه و صوریهدن معاطل قالیر. الله تعالی بو عبدک بشریته ردی صورتیه بقاسنی مراد ایلدیکی وقت، قلب اوزرینه بر بولوط پارچه سی کوندرکه بو نقطه دن چیقان نور عظیم و واسع ایله قلب آراسنه حائل اولور. نور او بولوط پارچه سنه منعکس اوله رق مستمر اولور. و ارواح قوا و جوارح سریست اولور. ایشته بو حال او عبدی تجلی ایله استتار آراسنده تثبیتدر. بو تقدیرجه عبد، رسم بشریتک بقاسی ایچون بو بولوطک آرقه سندن ذات حق علی الدوام مشاهده ایدرک، بشریت دائره سنده قائم اولور. و تجلی دخی منقطع اولمیوب بو حجرده ابداً زائل اولماز. ایشته بونک ایچون نائل تجلی اولان زواتک چوقلری دیدیلرکه "محقق حق، اصلاً بر شئی تجلی ایتمدی که بو تجلیدن صکره متجلی لهدن انحجاب ایتسون." یعنی حق تجلیدن صکره مطلقاً بر صورتله استتار ایلر. [۷۰۲] و بو تجلی ایچنده عبدک بویله کلاملری واقع اولور:

بیت

دل چو جای حق بود حق با منست و من بحق * حق بحق واصل شده بر خویشتن هو هو وزنم

ترجمه

وقتاکه قلب جای حق اولدی؛ حق بنم ایله در. بن ده حق ایله یم. حق حقه واصل اولمشدر. کندیمک اوزرنده هو هو دیرم.

ولکن صفات مختلف اولور. یعنی صفات تجلیات و آنک کیفیتلری اختلاف اوزره در. زیرا تجلی قوابل و استعدادده کوره در. و قوابل و استعداد ایسه مختلفدر. چونکه اسما و صفات الهیه ده اختلاف بولندیغی وارسته ایضا حدر.

و بو معناده بزم بیتلریمز وارد: وقتاکه مراقبه و ذکر و تلاوت ایله باب الهی چالمغه دوام ایتدم. و بو قاپوی چالمقه لاهی دکل ایدم. یعنی بن ده سلوک صاحبی یم، بنم ده بو ایش ایله آشنالغم وارد، طرزنده اقران و امثالهم تفوق داعیه سنده دکل ایدم. بلکه ماسودان کلیاً قطع نظر ایدوب جداً تجلی حقک ظهورینه مراقب و منتظر ایدیم. عاقبت عنایت حق ظهور ایدوب حجر بهتدن روح کلیمک عیننه آنک جلال وجهی ظاهر اولدی. بو ظهور ابداً منقطع اولمادی. کیت کیده بیلدیکک قدر. آنجق هپ آنک جلال وجهیدر.

امدی ای سالك (من قرع الباب ولج ولج) یعنی "کیم که قاپوی چالدى، و چالمغده اصرار ایتدی، ایچری یه کیردی." و کذا (من طلب وجد وجد) یعنی "کیم که طلب ایتدی، و طلبنده مجد اولدی، ایستدیکنی بولدی." بویورلمش اولدیغی وجهیله طلبده جدیت و استقامت شرطدر. فتور اصلا جائز دکلدر. [۷۰۳]

عبدالله احرار قدس سره رساله والديه لرنده بویله بویورلر:

سلطان ابو یزید بسطامینک بر مریدی وار ایدی که سنه لرحه ذکره مشغول اولدیغی حالده آکا هیچ بر فتح و کشاد واقع اولمامش ایدی. بو خالدن هیچ بر فتور کتیرمیوب کوندن کونه جد و جهدی زیاده اولور ایدی. مریدان سائره آنک بو حالنه تعجب ایدرلر ایدی. حضرت سلطان بویوریلرکه بعض آدم بر طاقم احوال و واقعات سببیه انس و حضور حاصل ایدوب نفسنده بو صورتله حظ پیدا اولور. و او کیمسه نك عدم فتوری بوندن طولاییدر. او مرید ایه عدم حضور و اسباب فتور ایلر برابر ذکرینه مداومت و سعی ایلر. آنک همت و عزمیتی جمله دن اقوی و اعلا در. آکا سلطان الذاکرین دیه لم، بویوریلر. جمله اصحاب آنی بو نام ایلر ذکر ایدرلر.

و الله تعالینک قلبنه ایمان یازدیغی کیمسه دخی بویله درکه نور ایمان آنک سوایدی قلبندن اصلا زائل اولماز. بو سببیه آیت کریمه ده [اولئک کتب فی قلوبهم الایمان] و کذا [وما کان الله لیضیع ایمانکم] بویوردی. ایشته وجود انسانیده مطلوب اولان شی بو حجر نافعدرکه سنی مشاهدۀ محبوبه مطلع فیلار. بناءً علیه بو بیان ایتدیکمز سری بیل و دائماً آنک طلبنده اول. و قرآن کریمدن بو سرک آیتی [حتی اذا فرغ عن قلوبهم قالوا ماذا قال ربکم قالوا الحق] در. بو آیت کریمه نك معنای منیفی یوقاریلرده کجدی. و بو حجر بهتک یعنی حیرت طاشینک خاصیتی بودرکه هر هانکی بر وقتده عبد ایلر قائم اولدقده یعنی قلبدن اورتو قالقوب تجلی یه مظهر اولدقده او طاش او عبده تعرض ایدن حجابات ظلمانی و نورانی پی من غیر التفات و لامعرفه [۷۰۴] یعنی او عبدک التفاتی و معرفتی اولمقسزین قهر ایدر. و عبدک قلبی ماسوايه تعلق بلاسندن کلفتسزجه قورتولور. ایشته بو مشاهدۀ بهت سیردر.

فقیر ۱۳۲۱ سال رومیسنده روح کلیسی مبهوت بر حالده قالمش و هنوز بشریته رد اولنمامش اولان بر ذاتی یکی باغچه ده کائن خانه سنده مرشدم محمد اسعد دده حضرتلری و بعض رفقای محترمه ایلر برابر زیارت ایتدم. بو ذات محدثیندن و طریقت شاذلیه مشایخ کرآمدن تونسلی مصطفی افندی حضرتلری ایدی. کندیلری بر موجب سنت سنیه صاغ اللرینک آیاسنی صاغ یناقلرینه وضع ایدوب قبله یه متوجهاً یاتمشلر ایدی. وجه مبارکی غایت پارلاق یناقلری کل کبی لطیف بر حمزت ایچنده و کوزلری غایت پارلاق اولوب آچیق بر حالده قبله جهتنه ناظر ایدی. یاننده بولندیغمز قدر اصلا کوزلرینی قیرپمادی. و اعضا و جوارنده هیچ بر حرکت اثری کورنمدی. حرمندن آلدیغمز معلوماته کوره بلا اکل و شرب کونلرحه بو حال ایچنده ایمش، کندوسندن هیچ بر حاجت بشری ظاهر اولماز ایمش. نهایت بو ذات محترم بشریته رد اولنمقسزین آخرته انتقال ایتمشدر. (قدس الله سره)

متن

[ومن ذلك حجر الزمرد آيته من كتاب الله تعالى (ان الذين اتقوا اذا مسهم طائف من الشيطان تذكروا فاذا هم مبصرون) فالقوة المذكورة خاصيتها ان تعمي ابليس عن ملاحظة كيدته في الحال وتدهشه فلا يلحق يرجع اليه بصره الا والمؤمن على احدي حالتين اما في غفلة فتمسه مرة اخرى واما في حضور فيحرق ان دنا منه وقد رأيته لعنه الله [۷۰۵] لا يجرأ على دخول بيت فيه عارف بالله سواؤ نام العارف او كان مستيقظا]

ترجمه

"و حجر زمرد بوندندر. الله تعالینک کتابندن آنک آیتی [ان الذين اتقوا اذا مسهم طائف من الشيطان تذكروا فاذا هم مبصرون] در.

امدی قوه مزرکه نك خاصیتی ابلیسی فی الحال کیدینک ملاحظه ن اعما ایتکم و آنی تدهیش ایلمکدر. بناءً علیه لاحق اولماز، بصری آکا رجوع ایدر. شو قدرکه مؤمن ایکی حالک بری اوزرینه در: یا غفلتده در؛ بویله اولنجه مرة اخرى اكا قریب اولور. ویا حضورده در؛ بویله اولنجه اکر یاقلا شیرسه آندن یانار. لعنه الله کندوسنده عارف بالله اولان خانه یه دخوله جرأت ایده مز. عارف اویوسون، اویانیق اولسون، مساویدر."

شرح

یعنی عالم کیرده موجود اولان حجر زمرد مقابل انسانده دخی بر سر و بر لطیفه واردر. عالم کیرده موجود اولوب یشیل بر طاشدن عبارت اولان حجر زمردک خواصندندرکه بونی حامل اولان کیمسه پریشان رؤیالر کورمز. و قالبنده قوت اولور. و صرعه عاسبت ایتمز. و اهل تجربه دیگر خواصندن دخی بحث ایدرلر.

انسانده بوکا مقابل اولان لطیفه دخی قوه مذکرده. و قوه مذکره لطیفه سره تعلق ایدر. و لطیفه سرك رنکی محققلردهن بعضلرینک قولنه کوره یشیلدر. و عالم کیرده کی حجر زمردک رنکی ده یشیلدر.

قرآن کریمده بو سرك آیتی [ان الذین اتقوا...الخ] یعنی "شونلرکه اتقا ایدرلر: شیطان طرفندن آنلره وسوسه طوقونسه، تذکر ایدرلر. امدی آنلر طوغری یولی کورورلر." قولی شریفیدر. عالم کیرده کی زمردک خاصیتی، پریشان رؤیالره مانع اولمق و قلبه قوت ویرمک اولدیغی کی قوه مذکره نك خاصیتی دخی ابلیسی حیلده سندن منع ایتمک و آنی تدهیش [۷۰۶] ایلمکدر. و زمرد طاشنک خواصندن بری ده افعنک کوزینی کور ایتمکدر. ن تکیم بو معنایه اشاره جناب مولانا رضی الله عنه بر بیت شریفلرنده شویله بویورلر:

گر اژدهاست درره عشقی است چون زمرد ** از برق آن زمرد هین دفع اژدها کن

"اگر یولده اژدها وار ايسه، عشق زمرد طاشی کبیدر. او عشق زمردینک برقندن اژدهای دفع ایت"

مثنوی

نفس اژدهاست با صذر زور فن ** روی شیخ اورا زمرد دیده کن

بونک کی قوه مذکرده ابلیسی کیدنک ملاحظه سندن کور ایدر. یعنی زمرد ییلانک کوزینی کور ایتدیکی کی ابلیسک حیلده سنه نظر ایتدیکی کوزینی کور ایدر. و بصری قوه مذکره صاحبنه لاحق و راجع اولماز. آنجق شیطان بر مؤمنه وسوسه القا ایتدیکی وقت، او مؤمن ایکی حالک بری اوزرینه بولنور. یا غفلتده بولنور؛ بو حالده شیطان آکا مرة بعد اخری قریب اولور. مؤمن ایچون بو حال تهلکه لیدر. زیرا بو حال غفلتده قوه مذکره سی معطلدر. شیطان بریسنده اغوا ایدمزسه دیکرنده اغوا ایدر. و آنی هلاکه سوق ایدر. و یاخود حضور ایچنده در؛ مؤمن حضورده ایکن شیطان آکا یا قلا شیرسه شیطان آنک نورندن یانار. شیطان لعنه الله حضورده اولان مؤمنه یا قلا شمع شویله طورسون، ایچنده عارف بالله اولان خانه یه دخوله جرأت ایدمهز. خانه ده بولنان عارف ایستر اویوسون؛ ایستر اویانیق بولنسون شیطان ایچون مساویدر. زیرا عارف بالله اویومش اولسه ده قلبی حضورده در. بوده بقاء ادب سریدر.

متن

[ومن ذلك حجر الياقوت وآيته من كتاب الله تعالى ليس كمثله شيء خاضيته اذا كان الانسان مشاهدا له من جهة روح قدسی فانه يعلم من العلوم المتعلقة بذات الحق ملايطلع عليه غيره فان كان مشاهداً له من جهة نفسه الغضبية وصادف جباراً من الجبابره فانه يذل له ويحضع لما يجد له في نفسه من التعظيم وان كان توعده عفا عنه]

ترجمه

"و یاقوت احمرده بوندندر. الله تعالینک کتابندن آنک آیتی [لیس کمثله شی] در. و آنک خاصیتی انسان روحی قدسی جهتندن آکا مشاهد اولدیغی وقت، او ذات حقه متعلق اولان علومی [۷۰۷] بیلیرکه غیرک مطلع اولمیدیغی شیدر.

امدی اکر نفس غضبیه سی جهتندن آکا مشاهد اولور و جبابره دن بر جباره مصادف بولنورسه، محقق او، آنی ادلال ایدر. و نفسنده تعظمدن آنک ایچون بولدیغی شیه حاضع قیلار. و اکر آکا سرزنش ایدر و تخویف ایلرسه، آنی عفو ایدر."

شرح

معلوم اولسون که عالم امکانده یاقوت دیدکری قیمتی طاش سرندیدب آطه سنده و زنکبارده کائن بر طاغک اتکرنده بولنور. رنکی آتشین قرمزی، اسمر، صاری، بیاض، مائی، پنبه، شرابی، بولانیق ارغوانی و سیاه اولور. سائر طاشلردن وهله آغیرلغی و سرتلکی ایله فرق اولنور. یاقوتی آنجق الماس دلر.

یاقوتک خواصی شونلردر: حامل اولان کیمسه طاوندن امین اولور. و اکر آغزنده طوتارسه قلبنه قوت ویرر. و غم و کدری ازاله ایدر. و صوسزلغی تسکین ایلر. و آنی حامل اولان کیمسه، انسانلرک نظرنده عزیز و محترم اولور. و آندن یاپدقلری بر نوع معجون وجوده چوق قوت ویرر. و قانی تصفیه ایدر.

امدی عالمده موجود اولان قیرمزی یاقوته مقابل اوله رق آدمده دخی یاقوت احمر مثابه سنده بر سر و لطیفه واردر. و بوسر، لطیفه روحدر. و لطیفه روحک رنکی مخققیندن بعضلرینه کوره قیرمیدر. و الله تعالینک کتابندن بو سرك آیتی [لیس کمثله شی] یعنی "آنک مثلی کی بر مثل یوقدر." قولی شریفیدر.

معلوم اولسون که هر بر روح کندی عین ثابته سنه تعلق ایدر. و هر بر عین ثابته بر اسم الهینک صورتیدر. و اسماء الهیه متفاوت اولوب آثاری مختلف بولندیغندن یکدیگرینک مثلی و نظیری دکدر. زیرا تجلی الهیه تکرار

یوقدر. بری دیکرینه اصلاً بکزه مز. بناءً علیه هر بر روح بو اعتبار ايله [لیس کمثله شی] وصفی حائزدر. نته کم بونک مثالی عالم حسده ظاهردر. [۷۰۸] افراد آدمیه انسانیتده یکدیگرینک مثلی و نظیری اولدیغی حالده خُلقاً و خُلقاً یکدیگرینک مثلی و نظیری دکلدر. بو اعتبار ايله هر بری [لیس کمثله شی] وصفنه ماصدقدر.

امدی سالکه تجلی روحی اولدیغی وقت، آنک صفات بشریه سی زائل اولور. فقط تجلی محتجب اولورسه طبیعت نفسیه عودت ایدوب سالک ایچون طمانینت حاصل اولماز. و تجلی روحانی بعض کره انوار ذکر و طاعتک غلبه سندن اولور. و بحر روحانیت تموج ایتدیکی وقت ساحل قلبه چارپار. انسان روح قدسی جهتندن بو حالی مشاهد اولدیغی وقت، ذات حقه متعلق اولوب باشقه لرینک مطلع اولامایه جنی علومی اوکره نیرکه بو علومک اخذی کیفیت یوقاریکی شرحلرده کیچدی. و بو کشف علم سیردر. و تجلی روحی، علامت حدوث ايله متصف اولوب سالکک اوزرنده قوه افنائیه سی اوله میه جغندن، سالک بو تجلی ایچنده کندی محیطنی و محیطنده کی افعالی و حرکاتی ادراک ایدر.

امدی سالک بو حال ایچنده ایکن، محیطنده کرودیکی منکراتدن بر شینه قارشى نفس غضبیه سیله ظاهر اولور. و محالف شرع حرکتده بولنان جبارهدن بر جباره مصادف بولنورسه، آنی ادلال ایدر. و او جبارک نفسنده تعظمدن، او سالکه قارشى بولدیغی شیئی یعنی تعظم و تکبر حسبندن بولدیغی شیئی تواضعه تحویل ایدر. و او جبارک نزدنده بو تجلی صاحبی عزیز و محترم کورینور. تنه کیم یاقوتک خواصندن بریده بو ایدی. و اکر بو تجلی صاحبی، او جباره قارشى بو محالف شرع حرکتندن طولایی سرزنش ایدرسه و آنی عذاب الهی پی تزکیر ايله تحویف ایدرسه او جبار آلنده قوت ظاهریه وار ایکن آکا زلمه قیام ایده میوب عفو ايله معامله ایلر.

متن

[ومن ذلك حجر الياقوت الازرق آيته من كتاب الله تعالى (لا معقب لحكمه) هو الذي يعطى الربانية الانسان مخصوص باصحاب الاحوال والخلق] [۷۰۹]

ترجمه

"و مائی یاقوت طاشی ده بوندندر. الله تعالینک کتابندن آنک آیتی [لا معقب لحکمه] در. او اوایله بر شیدرکه اصحاب احواله و خلقه مخصوص اوله رق انسانه ربانیت ویرر."

شرح

آفاق عالمده مائی یاقوت طاشی اولدیغی کبی نفس انسانیه ده بوکا مقابل مضاهی اوله رق مائی یاقوت طاشی واردر. و مائی یاقوت طاشنی حامل اولان کیمسه نك سوزی بین الناس نافز اولدیغی و کندوسی ناص عندنده محترم و عزیز بولندیغی کبی بو طاشه مقابل اولان سر و لطیفه کنوسنه مکشف اولان کیمسه ده کړک اصحاب احوال اولان سالکری و کړک سالک اولمیوب اصحاب معاملاتدن بولنان کیمسه لری تربیه خاصه سی حاصل اولور. زیرا الله تعالینک کتابندن بو سر و لطیفه نك آیتی [لا معقب لحکمه] قول شریفدر. معنای منیفی "آنک حکمی رد ایدر یوقدر." دیمک اولور و بو سر، روحک لطیفه خفی مرتبه سیدرکه نفسک راضیه مرتبه سنه محازیدر. و لطیفه خفینک رنکی بعض محققینه کوره نیلکون یعنی مائیدر. روح بوراده خلافتندن مقصود اولان مرتبه یی احراز ایتمش اولدیغندن الوهیتک ربانیتی ايله ده متصف اولور. و بو صفتله متصف اولنجه کړک سالکره و کړک خلقه قارشى اولان اقوال مرشدانه سنی رده جرأتیاب اولان بولنماز. شقاوت ازلیه اصحابی اوزرنده بیله امور دنیویه ده تصرفه قادر اولور. بو فناء توحید سیردر.

متن

[حجر الياقوت الاصفر آيته من كتاب الله تعالى و الله خلقکم وما تعملون مخصوص باصحاب المقامات خاصته العبودية والذلة والافتقار مقام مشترك من حصل له جهل حاله]

ترجمه

"صاری یاقوت طاشی: الله تعالینک کتابندن آنک آیتی [والله خلقکم وما تعملون] در. اصحاب مقاماته مخصوصدر. آنک خاصه سی عبودیت و زلت و افتقاردر. کندوسنه حاصل اولانله حالنی جاهل اولانک مقام مشترکدر." [۷۱۰]

شرح

آفاق عالمده کی صاری یاقوت طاشنه مقابل اوله رق انسانده دخی صاری یاقوت طاشی واردر. و بو سر نفس مرضیه مقامنده بولنان کیمسه یه منکشف اولدیغی جهتله نفسک مراتبینی قطع و اکمال ایدن ذواته مخصوصدر. و لطیفه نفسک نوری محققلردن بر قسمنک عندنده صاریدر. و الله تعالینک کتابندن بو سرک آیتی

[والله خلقكم وما تعملون] یعنی "الله تعالی سزی و عمللریکزی خلق ایلدی." در. بناءً علیه بو سرك خاصه سی، عبودیت و ذلت و افتقاردر. زیرا مقامات نفسی عبور ایدن عرفاء بالله ذوقاً بیلیرکه نفسک خالق کذا نفسدن صادر اولان اعمالک خالق حقد. بویله اولنجه ذوق معرفت ايله آنی معبود بیلوب عابد اولورلر و آنک کبریاسی مواجهه سنده کندولرینی زلیل کورورلر. و جمیع احتیاجلرنده آکا مفتقر و محتاج اولدقلرینی درک و تیقن اویدرلر. کندوسنه بو مقام حاصل اولان کیمسه نك حالی بویله اولدیغی کبی کندوسنه بو مقام حاصل اولمایوب حالی جاهل کیمسه ده عین حال ایچنده در. زیرا جاهل، نفسک و اعمالنک خالق حق اولدیغندن غافل اولسه ده، فعلاً بو واقعدر. و آنک مدبر اموری حقد. مثلاً آچلق و طوقلق نفسک شانندندر. و اکل طعم حال عبدیتدر. عبد طعام اکل حالنده، معبودینه قارشى فعلاً عبدیتى عرض ایر. [وهو يطعم ولا يطعم] و قارنى آجیقان کیمسه رزاقه عرض افتقار ایدر. و خسته اولوب حرکتیه مجالى قالمیان کیمسه نك و خصوصیه میتک حال زلتی میدانده در. جاهلک جهلی بو عبودیت و ذلت و افتقاره مانع دکدر. بویله اولنجه آکلاشیرکه بو مقام عارف ايله جاهل آراسنده بر مقام مشترکدر. ایکیسنک آراسنده کی فرق عرفان ايله جهلدن عبارتدر. بو دخی قبض افتقار سریدر.

متن

[الحجر المکرم، آیته من کتاب الله تعالی (و جعلنا من الماء کل شیء حی) يدور به فلك الحياة يوجد في كل موجود وفي كل شيء خاصيته قلب الاعيان اذا دبر واحكم والقيت منه ادنى شيء على ما شئت قلب عينه لما تعطيه حقيقة ذلك الشيء كالاكسير عند اهل الكيمياء [٧١١] تأخذه فتحمله على القزدير والحديد فيقلبهما فضة وعلى النحاس والرصاص فيقلبهما ذهباً وهو واحد واختلف القبول لاختلاف الطبايع كذلك هذه الحقيقة تلقى على العاصي فيصير طائعاً وعلى الكافر فيصير مؤمناً وهذا هو الكبريت الاحمر العزيز الوجود الذى جعله الله من ضنائه واورع في ارفع خزائنه من وصل اليه لا يرى اثره عليه فان الحاصل عليه به ضنين]

ترجمه

"حجر مکرم، الله تعالینک کتابندن آنک آیتی [و جعلنا من الماء کل شیء حی] در. فلك حیات آنکله دور ایدر. هر بر موجودده و هر بر شیده بولنور. و آنک خاصیتی قلب اعیاندر. تدبیر و احکام اولنوب ایستدیکک شی اوزرینه آندن آز بر شی القا ایلدیکک وقت، بو شینک حقیقتنک ویردیک شیدن ناشی آنک عینی دکیشیر. اهل کیمیا عندنده اکسیر کبیدرکه سن آنی آلوب قزدير و حديد اوزرینه اضافه ایدرسک. آنلری کموشه قلب ایلرسک. و نحاس و رصاص اوزرینه اضافه ایدوب آنلری آلتونه قلب ایلرسک. حال بوکه او، بردر؛ اختلاف تبايعدن ناشی، قبول مختلف اولور. بو حقیقت ده بویله در. آنی عاصی یه القا ایدرسک؛ طائع اولر و کافره القا ایدرسک مؤمن اولور و بو، وجودی عزیز اولان او کبریت احمردرکه الله تعالی آنی اسیرکه دیک شیلرک قیلدی. و آنی خزینه لرینک اک یوکسکنه تودیع ایتدی. آکا واصل اولان کیمسه، آنک اوزرنده، آنک اثرینی کوره مز. زیرا آنک اوزرنده کی حاصل، آنکله ضنیندر."

شرح

آفاق عالمده، اهل کیمیا عندنده اکسیر تعبیر اولنان حجر مکرم اولدیغی کبی بوکا مقابل اوله رق [٧١٢] وجود انسانیده دخی بویله بر حجر مکرم واردر. و بو حجر، نفس صافیه اربابندن حقلرنده عنایت ازلیه الهیه شرف صادر اولانلره منکشف اولور. یعنی کندولرینه حجر بهت منکشف اولان ذوات آراسنده بولنور. و قرآن کریمده بو حجر مکرمک آیتی [و جعلنا من الماء کل شیء حی عرشه على الماء] یعنی "بز هر شینک حیاتی صودن ققیلدق." قول شریفیدر. زیرا وجودات اضافیه عرشى صو اوزرنده مبنیدر. نته کم حق تعالی [وکان عرشه على الماء] بویور. و اشیانک صودن تگون اولدیغی و هر بر شیده صو مندمج اولدیغی اهل فن عندنده ثابت اولدیغندن بوراده تفصیلی موجب تطویل اولور.

امدی صو، وجودات اضافیه نك اصلی اولدیغی و هر شیده موجود بولندیغی کبی ذات حق دخی هر شیئه ساریدر. و بالجملة اشیانک قیومیدر. آنجق هر شیده باطندر. و لکن مرتبه اخفایه نائل اولان سعادتیلرده ظاهر در و آنلردن متجلیدر. و بو تجلی، تجلی ربانیدر. بو کتابک مؤلفی جناب شیخ اکبر و کبریت احمر رضی الله عنه افندمز - کتاب تحفة السفره الى حضرة البرره- سنده بویورلرکه "تجلی ربانیده رؤیت اولدیغندن فنا اندر فنا ظاهر اولوب نفس اماره بالکلیه میت اولوب طمأنینت حاصل اولور."

و تجلی ربانی یکی نوعدر. بری ذاتی دیگری صفاتیدر. تجلی ذاتی الوهیت و ربوبیت اولوب تجلی الوهیت جناب فخر رسالت افندمزه اولمشدر که [ان الذين يبايعونك انما يبايعون الله] آیت کریمه سیله اشارت اولنشدر.

و تجلی ربوبیت حضرت موسی افندمزه اولمشدر که [فلما تجلی ربه للجبل وجعله دلا وخر موسی صعبا] قول شریفیله بو مقامه اشارت اولنشدر. تجلی صفاتی یه کلنجه بوده ایکی نوع اوزره اولوب یا جمالی ویا جلالیدر. بونلردن هر بری دخی ذاتی و قلبی اولور.

اگر تجلی موجودیت صفاتیه اولورسه فنا اندر فنا ظاهر اولور. نته کم بو تجلی جنید بغدادی حضرتلرینه [۷۱۳] ظاهر اولدقده (ما الوجود الا الله) یعنی "وجود انجق اللهک وجودیدر." بویوردی.

اگر تجلی واحدیت صفاتنده ظاهر اولورسه وحدت ظاهر اولور. نته کم ابو سعید حضرتلرینه وقوعنده بعض سوزلر سویلدیلر.

اگر قائمیت صفاتندن تجلی ایدرسه، قیام بالنفس ظاهر اولور. نته کم بایزیده وقوعنده (سبحانی ما اعزم شانی) بیوردی.

و اگر عالمیت صفاتندن تجلی ایدرسه علم لدنی حاصل اولور. نته کم حضر علیه السلامه واقع اولمشدر که [وعلمناه من لدنا علما] آیت کریمه سی بو مقامه اشارتدر.

اگر مریدیت صفاتنده تجلی ایدرسه اراده ظاهر اولور. نته کم ابی عثمان حضرتلرینه ظاهر اولدقده "اوتوز سنه دنبری مرادالله بنم مرادمدر." بیوردی.

اگر قادریت صفاتنده تجلی ایدرسه، قدرت ظاهر اولور. نته کم افندمز صلی الله علیه و سلم حضرتلرینه واقع اولمشدر که [ما رمیت اذ رمیت ولكن الله رمی] آیت کریمه سی بو مقامه اشارت اولنشدر.

و اگر بقا صفاتندن تجلی ایدرسه رفع اثینیت اقتضا ایدر. نته کم حسین ابن منصوره ظهورنده "سنکله بنم آرامده مزاهم اولان انجق بن ایم بنی وجودکله آرادن قالیدر." بیوردی.

و اگر رازقیت صفاتنده تجلی ایدرسه رزق احسانی اعطا اولنور. نته کم جناب مریمه ظهور ایتمشدر که [وهزی اليک بجذع النخلة] آیت کریمه سی بو مقامه اشارتدر.

و اگر خالقیت صفاتنده تجلی ایدرسه خلق ایله اتحادی ظاهر اولور. نته کم عیسی علیه السلامه واقع اولمشدر که [واذ تخلق من الطین کهیئة الطیر] آیت کریمه سی بو مقامه اشارتدر.

و اگر عظمت و کبریا صفاتنده تجلی ایدرسه، آثار وجودک محوی ظاهر اولور.

و اگر جباریت سصباتنده تجلی ایدرسه، غایت هیبتده بر نور ظاهر اولور.

و اگر قهاریت صفاتنده تجلی ایدرسه، فنا اندر فنا ظاهر اولور.

و اگر عزیزیت صفاتنده تجلی ایدرسه، سعادت دارین حاصل اولور. [۷۱۴]

امدی بو ایضاحاتدن آکلاشلدیغی اوزره، انسانده موجود اولان بو حجر مکرمک خاصیتی آفاق عالمده کی اکسیرک خاصیتی کبی قلب اعیاندر. تدبیر و حکمت دائره سنده اوله رق، دیله دیکک شی اوزرینه آندن برار بر شی القا ایده جک اولورسه ک، او شیئک حقیقتنک اقتضاسنه کوره، او شیئک عینی تقلب ایدر. یعنی او شیئک حقیقتنک و عین ثابته سنک استعدادی دائره سنده، بو عالم اضافیده کی عینی تقلب ایدر؛ یوقسه حقیقت ثابته سی تبدل ایتمز. زیرا قلب حقایق ممکن دکلدر. بو حقیقت، عالم افاقده اهل کیمیا عندنده کی اکسیره بکزر. بو بحثده کیمیایه متعلق بعض ایضاحات مجمله اعطاسی فائده دن خالی دکلدر.

معلوم اولسون که علم کیمیا ایکی نوعدر؛ بریسی کیمیای جدیدرکه مکتبلرده تدریس اولنور و عناصر بسیطه دن و آنلرک مرکباتندن بحث ایدر. بو کیمیا علوم ظاهریه دندر و فرنکر بو علمک متخصصلرینه (شیمیست) تعبیر ایدرلر. دیگری فلزات ناقصه یی تدابر کامله قوتیله مرتبه نفسصانندن کمال درجه سنه ایصال ایتمک علمیدر. و معدنیاتک اک کاملی کموش و آلتون اعتبار ایدلمشدر. و بو علم مکتبلرده تدریس اولنمایوب اربابی عندنده خفی طوتیلر. فرنکر بو علمک متخصصلرینه (آلشیمیست) تعبیر ایدوب یقین وقته قدر استهزا ایدرلر ایدی. وقتاکه اخیراً (الکترون) نظریه سی کشف اولندی. کیمیاده مرکور اولان عناصر بسیطه نک یکدیگرینه انقلابی امکانی آکلاشیلدی. خیال عدیله استهزا ایتدکری شیئک حقیقت اولدیغی درک ایتدیلر. زیرا عناصر بسیطه دن هر برینک آتومی متعدد الکترونلردن مرکبدر. و منفی الکترون اطرافنده مثبت الکترونلر دور ایدرلر، شمسک اطرافنده سیاراتک دوری کبی. هر بر عنصرک آتوملرینی تشکیل ایدن الکترونلردن بعضلری طرح ویا تزئید اولنورسه، باشقه بر عنصرک آتومنه انقلاب ایدر.

مثلاً باقی‌رک الکترونلرینی تبدیل ایله آلتونه قلبی ممکن اولور. [۷۱۵] آنجق بو الکترونلرک تزئید و تنقیصی نه کی احوال و شرائط دائره‌سنده اولدیغی کشف ایدیله‌م‌م‌شد. حال بوکه کیمیای عتیقه‌ده، استعمال ایدیلن اکسیر بو آتوملرک الکترونلرینی تبدیل ایله عناصری یکدیگرینه قلب ایده‌بیلیر. آنجق اکسیرک اصول استحصالی اربابی عندنده خفی طوتیلیر. بو کیمیای عتیق اربابی دیرلرکه؛ اصول استحصال اکسیر و آنک استعمالیله قلب معادن اسرار الهیه‌دندر. ارباب معنا و اهل عرفاندن غیریسنه کشف جائز دکلدر. آلایش حرص و مفسد دنیا ایله ملوث اولان کیمسه‌لره بو علمک تعلیمنده هیئت اجتماعی بشریه ایچون ضرر وارد. اما دامن همی لذات دنیا لوئندن چکمش اولان اهل الله و اولیاءالله بو سرک انکشافنده ضرر دکل، بلکه فائده وارد. نته کم حضرت مولانا رضی الله عنه بو یوررلر:

کیمیا و سیمیا و ریمیا ** این نیاشد جز بذات اولیا

ترجمه

کیمیا و سیمیا و ریمیا تعبیر اولنان علوم غریبه و خفیه آنجق اولیانک ذاتنه مخصوصدر. و علوم خفیه و غریبه بش نوعدر؛ کیمیا، سیمیا، هیمیا، لیمیا و ریمیا. بونلره عائد تعریفات صدد خارجنده اولدیغی ایچون ترک اولندی. بونلر حقنده معلومات مجمله آلمق ایستین اخوان باصفا هندستانده طبع ایدلمش اولان -مطلع العلوم و مجمع الفنون- نامنده کی کتابی مطالعه ایتسینلر. امدی بو تعریفاتدن کیمیای عتیقک نه اولدیغی و اکسیرک نه دیمک اولدیغی آکلاشلدی. ایشته سن بو اکسیری الیر و قزدره یعنی قورشون و تموره اضافه ایدرسک. اکسیرک تأثیریه آنلر کموشه انقلاب ایدر. و باقیر و قالای اورینه اضافه ایدرسک، آنلری آلتونه قلب ایلرسک. حال بوکه اکسیر اصلنده بر شیدر. فقط معادنک طبایعی مختلف اولدیغندن کندولرینه اکسیر اضافه اولندقه، قبوللری ده مختلف اولور. یعنی کیمی کموشه، کیمی آلتونه انقلاب ایدر. ایشته حجر مکرم اولان بو حقیقت ده بویه‌در. [۷۱۶] بو حجر مکرم کندوسنه منکشف اولان ذات محترم آنی نظریله عاصی یه القا ایدرسه مطیع اولور. و کافره القا ایدرسه مؤمن اولور. خواجه حافظ شیرازی قدس سره بو مقامه اشارتله بویور:

آنانکه خاکرا بنظر کیمیا کنند ** آیا بود که کوشهء جشمی بما کنند

ترجمه

آنلرکه خاکی نظر ایله کیمیا ایدرلر ** اوله‌بیلیری که بزه‌ده کوز اوجیله باقسونلر و کذا جناب مولانا جلال الدین رومی قدس سره السامی افندمز کندی حال عالیلرینی بیاناً بویورلر: خاک چون در کف من زر شود و نقرهء خام ** چبون مرا راه زند فتنه گر زر و وارم

نظماً ترجمه

خاک مادام که دستمه اولور هپ زر و سیم ** بکا رهزمنی اولور، فتنه‌جی آلتون اقچه وینه بویورلر:

ز کیمیا عجب آید که زر کند مس را ** مسی نگر که بهر لحظه کیمیا سازد

نظماً ترجمه

نحاسی آلتون ایدر کیمیا عجیبدر بو، نحاسه باقی که بهر لحظه کیمیا چیقار و الحاصل بو مقام عظیمه صاحب اولان اولیاءاللهک بو کبی سوزلری چوقدر. ایشته بو حجر مکرم وجودی عزیز و نادر اولان او کبریت احمر و اکسیردرکه الله تعالی آنی اسیرکه‌دیکی شیلردن قیلدی. و بو حقیقتی کمال نفاستندن طولایی کیزله‌دی. و آنی مستحق و لایق اولمیان کیمسه‌لردن اسیرکه‌دی. بو اسیرکه حاشاکه حق تعالی حضرتلرینک بخلندن اوله. اکر بو حقیقتی حق تعالی اهلنک غیریله ابدال بویورسه، حکمتنه منافی اولوردی. زیرا بر صبینک انه بر پرلانطه طاشنی تسلیم و یاخود بر سارقه جوهری امنیت ایدوب تودیع ایتمک عندالعقلا حماقتدر. [۷۱۷] الله تعالی حضرتلری ایسه بو کبی صفات نالایقه‌دن منزهدر. آنک ایچون بو حقیقت خزینه‌لرینک اک بوکسکنه تودیع ایتدی که او خزینه تجلیات ربانیه خزینه‌سیدر. و آنک فوقنده تجلی یوقدر. نته کم یوقاریده ایضاح اولندی.

امدی بو حجر مکرمک انکشافی هر بو تجلی یه نائل اولانلرده واقع اولماز. بناءً علیه بو خزینه‌یه واصل اولان کیمسه آنک اوزرنده بو حجر مکرمک اثرینی کوره‌مز. آنجق حقلرنده عنایت ازلیه سبق ایتمش اولانلر مستثنادر. نته کم بو حالک آثاری ظاهردر. اعتراف ایتملیدرکه زمانمزده اولیاءالله تصادف اولندیغی حالده بر

نظرده سالکی مقام فنايه ايصال ايدنلر كوريله مدي. و كورنلرده ايشيدلمدي. حال بوكه بو كتابك مؤلفي شيخ اكبر و جناب وملانا و عبدالقادر كيلاني و شاه نقشبند و امثالي پيران رضوان الله عليهم اجمعين حضراتندن بزلره بر چوق خبر متواتر وارد اولمش و مناقب كثيره نقل ايدلمشدر. بناءً عليه بو حجر مكرم كندولرينه منكشف اولان ذوات نادر ك نادريدر. زيرا بو حرك اوزرينه من جهت الحق صادر اولان حكم ضنين يعنى اسيركه مه در. (اللهم يسر لنا بجاه تبينا المصطفى) بوده بسط سؤال سريد.

متن

[ولنا ابیات فی معناه منها:]

مدعی الصنعة من غير سبب ** عشت في زور ودعوى وكذب
فاستمع قول محب ناصح ** صادق اللهجه محفوظ الطلب
نزل النير من افلاكه ** واسع في تحصيل تركيب النسب
وخذ الابق من معدنه ** وامط عنه الفرار المكتسب
فاذا ما رضته واحتملت ** ذاته التركيب فيها ورسب [۷۱۸]
صعد الفاضل وانظر حاله ** بامتزاج النيرات في لهب
فاذا الفناه يبقى سبب ** يقلب الانك في العين ذهب]
ترجمه و شرح

"سبب سز صنعت مدعيسى، يالان سوزده و دعواده و كزبلر ايچنده ياشادي"

يعنى كيميائى صوريله سببى يعنى اكسيرى تحصيل ايتكمسزين صنعت ادعاسنده بولنان كيمسه، خلقه قارشى يالان سوزده و قورى دعواده و كزبلر ايله خلقى آلداتمق صورتيله زندكاني ايلدى. و بو يالانلريله خلقك النده كي مالى آلوب معشت ايتدى. و بو حجر مكرم كندولرينه منكشف اولوب كيميائى معنوى صنعتنه واقف اولميانلرده خلقى ارشاد دعواسنه قيام ايتمكله آنلر دخی بو طائفه كى زندكاني ايلديلر.

"لهجه سى صادق طلبى محفوظ اولان محب ناصحك سوزيني ديكله"

اى طالب حقيقت، سن بو كى كازب مدعيلرك قورى دعوالرينه قولاق آصمايوب لهجه سى صادق و طلبى كزبدن محفوظ اولان و سندن سوزى و معنوى هيچ بر فائديه انتظار ايتكمسزين سنى سون ناصحك سوزيني ديكله. زيرا بو وصف كنديسنده اكسير معنوى بولنديغك علامتيدر.

"نير افلاكندن نزول ايتدى. تركيب نسبك تحصيلنه سعى ايت."

نير، شمس معناسنده در. و كيميائى عتيق اصطلاحده شمسدن مراد نحاسدر. يعنى باقير، آلتون مرتبه سنه عروج ايچون كندى افلاكندن يعنى كندى محيطندن نزول ايتدى. [۷۱۹] آلتون نسبك تركيبى حاصل اولمق ايچون سعى ايت. يعنى آكا بر تركيب ياپ كه آنده آلتونك نسبترلى حاصل اولسون. باقيردن مراد سالك وجود كثيفيدر. آلتوندن مراد دخی روح اضافيسيدر. يعنى باقير كى اولان وجود كثيفكه بر تركيب معنوى ياپ كه آلتون كى اولان روحه انقلاب ايلسون.

"جوهي معدنندن آل، آندن فرار مکتسبى چك."

كيميا عتيق اصطلاحنده (فرار) جيوه معناسنده در. و طبيعتى حار اولوب مزر اعتبار اولنمشدر. جيوه، بولنديغى قابك شكلنى آير. و هر طرفه آقوب كيدر بر ماده اولديغى و نفس دخی عين وصفى حائز بولنديغى ايچون جناب شيخ رضى الله عنه نفسى جيوه تشبيه بويورمشدر. يعنى سن جيوه كى اولان نفسى كندى معدنى اولان وجود كثيفدن آل، و او آلدیغك جيوه ي معدنندن چك چيقار. زيرا او معدنى اولان وجود كثيفده قالدقجه كندى صفاتندن تعرى ايده مز.

"امدى سن آنى رام ايتديكك وقت، آنك ذاتى كندوسنده اولان تركيبى و رسبى حامل اولور."

امدى سن كيميائى عتيق موجبجه جيوه ي اجزاي لازمه ايله تحليل ايدوب تقطير، سحق، تصعيد، تشويد، تشميع، تعفين، حل و عقد عملياتى اجرا ايدرك آنى صفوت حالنه رام ايتديكك وقت، آنك ذاتى كندوسنده مندمج اولان تركيبى و رسبى يعنى طورطوبى حامل اولور. يعنى جيوه كى اولان نفس انواع رياضت پوته سنده درلو تربيه لره معروز قالدقندن صكره صافى و طورطوسى برر طرفه آيريلير. صافى ملكيت و طورطوسى بشريت اولور. [۷۲۰] و نفس ذاتنده بو ايكي حالى ده حاملدر.

"فاضل، لهبه نيراتك امتزاجى سببيله صعود ايتدى؛ آنك حالنه نظر ايت."

نیراتدن مراد شمس ایله قمردر. و کیمیای عتیق اصطلاحنده شمس نحاسه و قمر کموشه اطلاق اولنور. جیوه عملیه کیمیویه ایله نحاسه و نحاس کموشه انقلاب ایدر. یعنی آتشدن نیراتک امتزاجی سببیه جیوهده فضله اولان رسوبات صعود ایدر. و تبخر ایدوب هوایه کیدر. بعض اکسیر طرح اولندقدن آلتونه انقلاب ایدر. سن آنک بو حالنه نظر ایت. جیوه کبی اولان نفس اماره تربیه اولنهرق نحاس کبی اولان نفس لوامهیه و آندن صکره کموش کبی اولان نفس ملهمهیه انقلاب ایدر. و آتش ریاضت ایله آندن فضله اولان صفات زمیمه تصعد ایدر. بعض اکسیر اولیا طرح اولنهرق نفس مطمئنه مقامنه ترقی ایدوب آلتون حالنه کلیر.

"امدی آنی افنا ایتدیکی وقت سبب باقی قالیر. سنک قالایکی عینده آلتونه قلب ایدر."

یعنی او نفسی آتش ریاضت افنا ایتدیکی وقت، سبب یعنی عنینت فانی اولماز. بلکه ینه یرنده طورور. فقط قالای کبی اولان سنک عینکی آلتونه تبدیل ایدر. یعنی فنا فی الله حالنده عبدک وجود اضافیسی فانی اولماز، ینه باقیدر. و لکن او وجود اضافی آرتق وجود حقانی اولور. و بو ابیات شریفه دن آکلاشیلدیغی اوزره سالک وجودنده بو استحالاتی کچیرمک ایچون اکسیره محتاجدر. و اوده حجر مکرم کندوسنه منکشف اولان مرشد کامل و مکملدر. و هر ولی بو استحالاته مقتدر دکلر. [۷۲۱]

متن

ازالة الظل وقطع التصير

[قال الله تعالى ثم قبضناه اليها قبضاً يسيراً وانما يبقى الظل لعله في الصنعة فما دام الظل كان في الامر تدليس وحرمة التصرف فيه وازالته ان لم يكن عندك سر الحجر المكرم ولا نتيجة الحقائق فلا بدك من طلب امام فان لم تجد فاخل بيتاً من جميع الاشياء واتخذ خلوة وليكن ذكرك (الله الله) لا غير ولتفرغ من هم المطعم والمشرب باستعدادك واجعل مستندك هذه الآية ليس كمثله شيء فانه لا بد من زوال الظل اقربه في سبعة ايام وابعده في اربعين يوماً واما التصير فسببه انضغاط النفس بين عالم الملكوت والشهادة وهو باب الاحوال فاعمل عليها قوله الا بذكر الله تطمئن القلوب فانه ينقطع تصريه ان شاء الله تعالى]

ترجمه

ظلك ازاله سی و تصيرك قطعی:

"الله تعالى [ثم قبضناه اليها قبضاً يسيراً] یعنی "بعده بز آنی قبض یسیر ایله کندیمره قبض ایدرز."

بو یوردی. و ظل آنجق صنعتدنه کی سببدن ناشی باقی قالیر. امدی زل دائم اولدقجه امرده تدلیس واردر. و آنده تصرف و ازاله سی ممنوعدر. اکر سنک عندنده حجر مکرم موجود دکلسه و نتیجه حقایق یوق ایسه سکا بر امام طلبی لازمدر. اکر بولاماز ایسه ک اوطه کی جمیع اشیادن خالی قیل. و خلوت اتخاز ایله و ذکرك (الله الله) اولسون، باشقه سی دکل. بوندن اول، استعدادیکه کوره بیه جک و ایچه جک همدن تفرغ ایت. مستندکی بو [لیس کمثله شی] آیتی قیل. امدی محقق اک یقین یدی کونده و اک اوزاق قرق کونده ظلك زوالی لابددر. و تصریره کلنجه، آنک سببی نفسک عالم ملکوت ایله [۷۲۲] شهادت آراسنده صیقیشمه سیدر. و او باب احوالدر. آکا حق تعالینک [الا بذكر الله تطمئن القلوب] قولنی حمل ایله محقق آنک تصریری ان شاء الله تعالی منقطع اولور."

شرح

معلوم اولسون که محسوسات، متخیلات، مذکورات، محفوظات، متفکرات، معقولات دینیلن شیلرک جمله سی برر زلدر. و نفس بونلرک تأثیراتی تحتنده دایما سویلر و فریاد ایدر، طورور. نفسک بو حدیثلری تصریردر. امدی بو بحث بو ظللرک ازاله سی و تصیرک قطعنی بیان ایدر.

حق تعالی حضرتلری سورۀ فرقانده [الم تر الى ربك كيف مد الظل ولو شاء لجعله ساكناً ثم جعلنا الشمس عليه دليلاً ثم قبضناه اليها قبضاً يسيراً] یعنی "ربکی کورمز میسک؛ ظلی نصل تمديد ایلدی. و اکر دیلسه ایدی؛ آنی ساکن قیلاردی. بعده بز آنک اوزرینه شمسی دلیل یابدق. آندن صکره آنی قبض یسیر ایله یعنی بردنبره دکل، تدریج ایله کندیمره قبض ایتدک. یعنی ازاله ایتدک." بو یورر. و ظل، آنجق صنع الهیده کی علت و سببدن طولای باقی قالیر و دوام ایدر. و بو علت و سبب دخی حکمت الهیهدر. زیرا صانعک صنعی بر مقصد معقوله تستنددر.

امدی ظل دوام ایتدکجه امر الهیده تدلیس یعنی ستر واردر. بو اقتضا ستر یا عبدک عین ثابته سنک و حقیقتنک ایجابیدر. و یاخود اسباب عارضیهیه مستنددر. اسباب عارضیه، عدم احلاص تام و یا شبهه لی و یا حرام غذا اکی و یا قلبه حب ماسوا غلبه سی کبی احوالدر. و بو صورتلرده عیددن او ظلك ازاله سی و آنده تصرف ممکن

دكدر. اكر سنك عندكده حجر مكرم سري و نتيجه حقايق اولان بالاده مذكور حاصيات احجار موجود دكل ايسه [٧٢٣] مطلقا سكا بر امام يعني بر مرشد كامل و مكمل لازمدركه سنك عيوب نفسكي سكا كشف ايلسون. مرشدك انواعي چوقدر؛ ادناسي سكا توبه تلقين ايدوب نفسكي اماره لكدن لوايه مرتبه سنه ترقى ايتديرنذر. و اعلاسي نرزنده حجر مكرم سري بولنان و اكسير كبي مخفي و نادر الوجود اولاندركه سني مرتبه مرتبه ترقى ايتديره رك نفس صافيه مرتبه سنه ايصال ايدر. و سنده حجر بهت سري انكشاف ايتديرر. اكر حقه كده عنايت ازليه سبق ايتمش ايسه، سكا حجر مكرم سري منكشف اوله رق سن ده مرشدك كبي نادر الوجود بر اكسير اولورسك.

اكر حمتك عالي اولوبده مرشدك اعلاسي بولاما زاسيه ك آتیده كي چاره يه توسل ايت: اوطه كي بالجمله اشيان خالي براق. يعني نظرك تصادف ايتدكجه سكا خاطره ويره جك اولان اشيايي قالدیر. بوراسني كندينه خلوتخانه اتخاذ ايت. و قبله يه متوجهاً اوطور. (الله الله) ديه ذكره دوام ايت، باشقه اسم ذكر ايتمه. و خلوته كيرمزدن مقدم، استعدادك نسبتنده ييه جك و اچه جك احضار ايت كه حاجت غذا خلوت اثناسنده سكا خواطر ويرمسون. بو صورتله اكل و شرب همندن تفرغ ايتمش اولورسك. ييه جككي و اچه جككي استعدادكدن نقصان تدارك ايتمه كه بك زياده آچلق خاطريكي پريشان ايتمسون. و فكريكي [ليس كمثلي شئ] يعني "آنك مثلي بر شي يوقدر." آيت كريمه سنه استناد ايتديركه ذكركه فكرك توافق ايتسين. اكر بو شرطره رعايت ايدرسه ك، استعداديكه كوره اك يقين يدي كونده و اك اوزاق قرق كونده يوقاريده ايضاح ايتديكمز ظللر زائل اولور. تصريحه يعني نفسك فرياد و اضطرابنه كلنجه، آنك سبي نفسك عالم ملكوت ايله عالم شهادت آراسنده صيقيشمه سيدر. و بو احواله تعلق ايدن بر بابدر. هر بر سالكك شخصنه كوره دكيشير. برينكي ديكرينه بكزه مز. سن او تصريحه حق تعالينك [الا يذكر الله تطمئن القلوب] يعني "ذكر الله ايله قلبر مطمئن اولور و سكون بولور." قولني حمل ايله. محقق نفسك تصريحه ان شاء الله تعالى [٧٢٤] منقطع اولور.

الباب الاول من الباب السابع عشر وهو الثامن عشر من ابواب الكتاب في معرفة افاضة العقل نور اليقين على ساحة القلب متن

[نقدم مثلاً للتقريب فيما ذكره وذلك ان الشمس اذا قابلت الجسم الصقيل فانه ينبعث من ذلك الجسم نور يضيء به موضع لا يقابله الشمس بانعكاس الشعاع كضوء القمر الذي هو انعكاس ضوء الشمس فمن اراد ان يرى الشمس فليجعل عينه في الموضع الذي يضرب فيه النور المنعكس وينظر في الجسم الصقيل فانه يكشف الشمس ويحيى من هذا الترتيب شكل مثلث الركن الواحد الشمس والركن الثاني الجسم الصقيل والركن الثالث موضع ضرب الشعاع المنعكس واعلم بعد ان ضريت لك المثال ان النفس الحيوانية يفيض عنها نور من جانب التجويف الذي فيه الروح من القلب فيصل الى اقصى اماكن الجسم ثم ينعكس ذلك النور مثل حركة الفلك فيرقا حتى يتصل بالدماغ فيتصل بالعقل اتصال سريان يكون له تأثير استفادة على عين البصيرة فاذا ظهر ذلك النور لعين البصيرة كالشمس للبصر هو المخاطب بقوله ان في ذلك لذكرى لمن كان له قلب فلا معنى للحس ها هنا فينعكس الشعاع من عين البصيرة على ساحة القلب كانعكاس الشعاع من العين على المبصرات فينظر الى عجائب الملكوت وتتصل الانوار وتفتح عند ذلك العين الثانية في القلب وهي عين اليقين وهي الناطرة الى نور اليقين فان الله تعالى نورين نوراً يهدي به و نوراً يهدي اليه [٧٢٥] و له في القلب عينان عين بصيرة وهو علم اليقين والعين الاخرى عين اليقين فعين البصيرة تنظر بالنور الذي يهدي به وعين اليقين تنظر بالنور الذي يهدي اليه قال الله تعالى يهدي الله لنوره من يشاء وقال في لانور الاخر يجعل لكم نوراً تمشون به فاذا اتصل النور الذي يهدي به بالنور الذي يهدي اليه عاين الانسان ملكوت السموات والارض والاحظ سر القدر كيف يحكم في الخلايق وهو قوله تعالى نور على نور] اون يدينجي بابدن برنجي بابدر و او كتابك بابلرندن اون سكرينجيدر عقلك، نور يقيني ساحة قلب اوزرينه افاضه سنك معرفتي ترجمه

"ذکر ایده جکمز شیده، تقریب ایچون بر مثال تقدیم ایده لم شویله که؛ محقق کونش جسم مجلایه مقابل اولدیغی وقت، بو جسمدن بر نور انبعاث ایدر. شمسه مقابل اولمیان موضعی او نور سببیلله انعکاس شعاع ایلله اضائه ایدر. ضیاء قمر کی که او ضیای شمسک انعکاسیدر.

امدی کونشی کورمک مراد ایدن کیمسه، کندوسنه نور منعکس اوران موضعه عینی نصب ایتسون و جسم مجلایه باقسین. او شمسی کشف ایدر. و بو ترتیبدن بر شکل مثلث کلیرکه رکن واحد شمس، رکن ثانی جسم مجلا و رکن ثالث شعاع منعکسک اوردیغی محلدر. و بنم سکا مثالی ضربیدن صکره معلومک اولسون که محقق نفس حیوانیه دن، کندوسنده روح اولان تجویف کییر جانبدنن قلبدن بر نور فیضان ایدن اماکن جسمک اقصاصنه واصل اولور. بعده بو نور، حرکت فلک کی انعکاس ایدر، [۷۲۶] دماغه متصل اولنجیه قدر ترقی ایلر.

امدی اتصال سریان، عقله متصل اولورکه آنک عین بصیرت اوزرینه تأثیر استفاضاسی واردر. بو نور عین بصیرته ظاهر اولدقده بصر ایچون شمس کبیدر. او، [ان فی ذلک لذكری لمن کان قلب] قولنه مخاطبدر. بوراده حس ایچون معنی یوقدر. بناء علیه شعاع عین بصیرتدن ساحه قلب اوزرینه انعکاس ایدر؛ کوزدن شعاعک مبصرات اوزرینه انعکاسی کی. بویله اولنجه عجائب ملکوته نظر ایدر و انوار اتصال ایلر. و بونک عندنده قلبده ایکینجی کوز آچیلیر و او، عین الیقیندر و او نور یقینه ناظردر. زیرا الله تعالینک ایکی نوری واردر. و نورک بری آنکله هدایت و نورک دیکریده آکا هدایت ایلر. و آنک ایچون قلبده ایکی کوز واردر. بری عین بصیرتدرکه او علم یقیندر. و دیکر کوز عین یقیندر. آکا هدایت ایدن نوره نظر ایدر. الله تعالی [یهدی الله لنوره من یشاء] بویورر. و او نور یقیندر. و نور دیکر حقنده دخی [یجعل لکم نوراً تمشون به] بویورر. آنکله هدایت ایدن نور آکا هدایت ایدن نوره متصل اولدیغی وقت، انسان، سماوات و ارضک ملکوتی معاینه ایدر. و خلانق حقنده سر قدرک نصل حکم ایتدیکنی ملاحظه ایلر. و او حق تعالینک [نور علی نور] قولیدر."

شرح

جناب شیخ رضی الله عنه بو کتاب منیفی اساس اعتباریله اون یدی باب اوزرینه ترتیب بویورمشر. و اون یدینجی بابده انسانه مودوع اولان اسرارک خواصنی و سالک نه کی احوال اوزرینه اولمسی ایجاب ایده جکی و عالم کییر ایلله عالم صغیر اولان انسانده بو اسراره تقابل ایدن شیرلی ذکر ایلیمک اقتضا ایتمش اولدیغندن بو اون یدنجی بابی ده بش باب اوزرینه تألیف [۷۲۷] ایلمشر. بو بش بابدن هر برینه مودوع اولان حقایق و معارف حد ذاتنده اون یدینجی بابک اساساتنه داخل اولمقله برابر کتابک هئیت مجموعه سنک آیری آیری برر بابی عد و اعتبار اولنمغده سزا بولندیغندن، کتابک اون یدینجی بابک بو برنجی بابی، اون سکرنجی بابی مثابه سنده واقع اولمشر. بو اون سکرنجی بابده عقلک، نور یقینی ساحه قلب اوزرینه نه صورتله افاضه ایلدیکی بیان و ایضاح اولنور:

امدی کرک عقل و کرک نور یقین و کرک ساحه قلب، حس بصر ایلله کوریلله بیلله جک مادی شیرل اولمیدیغندن ذکر ایدیلله جک اولان معارفی فهمه تقریب ایچون بر مثال مادی ایرادی ایجاب ایدر. زیرا مثال ایلله معقول، محسوس اولور.

شویله که: کونش پارلاق بر جسمه مقابل اولدیغی وقت، بو جسمدن بر نور انبعاث ایدر. و بو جسم کندوسندن عکس ایدن او نور ایلله، کونشه مقابل اولمیان موضعی ضیالندیر. نته کم علم هیئته واقف اولانلر بیلیرلرکه کونش ارضک هر هانکی بر نقطه سندن غروب ایتدیکنه او نقطه قاراکلق اولور. و بو قاراکلق نقطه یه تقابل ایدن قمره کونشک ضیاسی وارد اولنجه قرص قمر آیدینلانیر. و آندن انتشار ایدن آیدینلق ارضک قاراکلق نقطه سنه انعکاس ایدر. ارضک بو قاراکلق نقطه سنده ساکن اولوب کونشی کورمک مراد ایدن کیمسه، کندوسنه نور منعکس اولان ارضه و جسم منور اولان قمره نصب نگاه ایتسن. او کونشک وجودینی کشف ایدر. و آنک وجودینه مطلع اولور. و بو ترتیبدن اوچ رکنی حاوی بر شکل پیدا اولورکه برنجی رکن کونش ایکنجی رکن پارلاق جسم و اوچنجی رکن شعاع منعکسک واصل اولدیغی محل مظلندر.

بو مثالی ایراد ایتدکدن صکره معلومک اولسون که نفس حیوانیه دن بر نور فیضان ایدر. و بو نور، روحک تعلق و حکم ایتدیکی قلب جانبدنن چیقار، اماکن [۷۲۸] جسمک اقصاصنه واصل اولور. یعنی نفس حیوانی که جسمه اختیاریله حرکت ویرن قوتدر. بونک مقری قلبدر. روح انسانینک بو نفس حیوانی یه قلبده صنعتک اله و غمزه نک چشمه تعلق کی تعریفه صیغمیان بر تعلق واردر. و بو تعلقه تجویف کییر تعبیر اولنور.

امدی بو نور قلبدن فیضان ایدوب جسمک اقصای اماکننه یعنی پارماقلرک اوجینه قدر واصل اوولر. بعده بو نور حرکت فلک کی انعکاس ایدوب دماغه متصل اولنجیه قدر ترقی ایلر. بو نورک سریان متصلی یعنی لاینقطع بربرینه متصلاً ورودی، عقله متصل اولورکه او نورک قلبده کی عین بصیرت اوزرینده تأثیر استفاضه سی وارد. یعنی عقله متصل اولان او نوردن قلبده کی عین بصیرت استفاضه ایدر. بو نور عین بصیرته ظاهر اولدقده، حس بصر ایچون شمس مادی کبیدر. او عین بصیرت [ان فی ذلک... الخ] یعنی "کندوسی ایچون قلب اولان کیمسه یه بو قرآنده پند و نصیحت وارد." قولنه مخاطب اولور، دیمک که عین بصیرتی مفتوح اولمیان کیمسه لر بو خطابه اهل دکدرلر. بوراده حس ایچون معنی یوقدر. یعنی بو عین بصیرت حس بر شی دکدر؛ بلکه بر بصر معنودر.

امدی شعاع عین بصیرتدن ساحه قلب اوزرینه انعکاس ایدر. بو انعکاس، کوزدن چیقان شعاعک مبصرات یعنی صور اشیا اوزرینه انعکاسنه بکزر. بویله اولنجه او عین بصیرت که چشم باطندر. عجائب ملکوته یعنی بواطن اشیا نیک عجائبه نظر ایدر. و انوارک منشأندن ظهوری و انعکاسی متصلاً وارد اولدیغندن بونک عندنده قلبده ایکنجی بر چشم معنوی ده آچیلیر. و او کوز عین یقیندر که نور یقینه نظر ایدر. چونکه الله تعالینک ایکی نوری وارد. نورک برسیله ظلمت طبیعت ایچنده، صراط مستقیم کوریلوب یورونور و دیگر نور دخی بو صراط مستقیمده حقه هدایت ایدر. زیرا هر صراط مستقیم اوزرنده یورون مؤمن نور حق مشاهده ایده م. ایشته بو ایکی [۷۲۹] نور ایچون قلبده ایکی کوز وارد. برسی عین بصیرتدر که او علم یقیندر و بصر حسینک غلطاتی کورن آنجق بو کوزدر. و ایکنجی کوز عین یقیندر که حقه هدایت ایدن نوره نظر ایدر. بو عین یقینه تعلق ایدن نور حقنده حق تعالی [یهدی الله لنوره من یشاء] یعنی "الله تعالی نورینه دیله دیکی کیمسه یی ارشاد ایلر." بویورر. بو نور، نور یقیندر. عین بصیرته تعلق ایدن نور حقنده دخی [یجعل لکم نوراً تمشون به] یعنی "سزک ایچون بر نور یاپدی که سز آنکه مشی ایدرسکز." بویورر. و بوده علم یقیندر.

امدی بصر بصیرتک نوری اولان علم یقین، عین یقینک نوری اولان نور یقینه متصل اولدیغی وقت، انسان سماوات و ارضک ملکوتی یعنی بواطنی معاینه و مشاهده ایدر. حق تعالینک کشفی مراد ایلدیکی مقدار حقایق اشیا یه و اعیان ثابته یه نظر ایدوب، خلائق حقنده سر قدرک نصل حکم ایتدیکنی عین یقین ایله کورور. بو عالم ظلمانیده هر بر کیمسه نیک حقیقتی اقتضاسی اولمق اوزره، نه کی افعال ایله مشغول اوله جغنی و شقی و سعیدی بیلیر. بو ایکی نورک دلیل اتصالی قرآن کریمده [نور علی نور] یعنی "نور اوزرینه نور" قولیدر. نته کم صلی الله علیه و سلم افندمز، اصحاب کرامدن حضرت زیده "یا زید نصل صباحلادک؟" بیوررلر. حضرت زید دخی شو جوابی ویرر: "یا رسول الله مؤمن اوله رق صباحلادم." سرور کائنات افندمز حضرتلری "هر شی ایچون بر حقیقت وارد؛ سنک ایمانکک حقیقتی نه در؟" بویوررلر. جناب زید دخی "نفسی دنیادن چکدم و کوندوز صوسز اولدم و کیجه اویانق قالدیم. گان بارز اوله رق ربمک عرشه [۷۳۰] نظر ایدرم. و گان نعم و تلذذ ایدن اهل جنته و معذب اولان اهل ناره نظر ایدرم." دیدی. سرور انبیا علیه الصلاة و سلام افندمز (اصبت فالزم) یعنی "اصابت ایتدک، بناءً علیه سکوت ایت." بویوردیلر. و جناب مولانا رضی الله عنه افندمز مثنوی شریفنک جلد اولنده جناب زید لسانندن شویله تفسیر و بیان بویوررلر:

گفت پیغمبر صباحی زید را ** کیف اصبحت ای رفیق با صفا
گفت عبداً مؤمناً باراوش گفت ** کو نشان ازباغ ایمان گر شگفت
گفت تشته بوده ام من روزها ** شب نخفتستم زعشق و سوزها
تاز روز و شب گذر کردم چنان ** که زاسپر بگذرد نوك سنان
که از آن سو جمله ملت یکیست ** صد هزاران سال و يك ساعت یکیست
هست ازل را و ابد را اتحاد ** عقل را ره نیست آن سوز افتقاد
گفت از این ره کوره آوردی بیار ** در خور فهم و عقول این دیار
گفت خلقان چون ببینند آسمان ** من به بینم عرش را باعر شیان
هشت جنت هفت دوزخ پیش من ** هست پیدا همچو بت پیش شمن
يك بیت وای شناسم خلق را ** هم چو کندم من زجو در آسیا
که بهشتی کیست و بیگانه کیست ** پیش من پیدا چو مار و ما هیست

ترجمه

بر صباح پیغمبر زیده "ای رفیق باصفا نصل صباحلادک؟ بویوردی. حضرت زید "عبد مؤمن اوله رق" دیدی. تکرار بویوردیلرکه "اگر ایمانک باغی آچیلدی ایسه هانی نشانی؟" حضرت زید "بن کونلرجه صوصامش و کیجه عشق و سوزشلدن او یومامشدم. نهایت [۷۳۱] کیجه و کوندوزدن او یله کچدم. نصل که مزارغک اوجی سپردن کچر. او یله که او جانیدن جمله ملت بردر. یوز بیک سنه و بر ساعت مساویدر. ازل ایله ابدک اتحادی وارد. عقلک او طرفه طریق تحقیق و تفحصی یوقدر. "سرور انبیا افندمز بویوردیلر: "بو یولدن، بو دیارک فهم و عقولنه لایق، ارمان کتیردک ایسه، کتیر باقالم." حضرت زید دیدی: "خلق آسمانی نصل کوریورلر ایسه، بن ده عرشی و عرشیلری کوریورم. بنم اوکمه سکز جنت و یدی جهنم، بت پرستک اوکنده کی بت کی ظاهر اولدی. دکرمنده بغدادی آرپه دن طانیدیغیم کی، خلقی برر برر طانیوریم. او یله کی جنتلک کیمدر و بکانه کیمدر؟ بنم اوکمه مار و ماه کی آشکاردر."

ایشته جناب زید رضی الله عنه [نور علی نور] سرینه واصل اولان سعادتلیلدن اولوب سر قدرک خلق اوزیرنه نصل حکم ایتدیکنی عین یقین ایله کورمشدر. و بو کتابک مؤلفی جناب شیخ اکبر رضی الله عنه دخی بو سره مظهر اولمغله وقوعات آتیئ عالم حقنده اذن الهی ایله بر چوق معلومات اعطا بویورمشدر. —شجره نعمانیه— سی ایله —عنقای مغربی— و —محاضرة الابرار و مسامرة الاحیار—نده کی (خراب البلدان فی اخر الزمان) بحثی بو کشفلری جمله سندندر.

الباب الثاني من السابح عشر من ابواب الكتاب فی الحجب المانعة من ادراك عین الیقین فی الحجب المانعة من ادراك عین القلب الملكوت متن

[قد قدمنا ان الانوار ثلاثة نور الحياة، نور العقل، نور الیقین فاما نور الحياة الذی [۷۳۲] هو انعکاس شعاع النفس الحيوانية فعلة ثلاثة الران والحجاب والعقل وكلها مذكورة في القرآن وموادها من الصفات البشرية الظاهرة في عالم الشهادة فهذه الامراض التي حصلت للقلب في هذا المقام انما ذلك من جهة النفس الامارة البهيمية واما النور الذی يحصل للقلب بانعکاس شعاعه من جوهر العقل فعلته النفس الغضبية لها نار تطبخ القلب وتحرقه فيصعد منه دخان على القلب يحول بين العقل والقلب فتقطع المادة فيظلم القلب وذلك الدخان هو الغطاء والكُن والغشاوة فان تكاثف ادى الى العماء ولكن تعمى القلوب التي في الصدور وفي ذكر الصدور هنا اشارة تركنا ها لك واما نور الیقین الذی هو الامل الاقصى فالعلة التي تحول بينه وبين عین الیقین من القلب عدم الاخلاص والقبض بالنظر الى الاعمال المحمودة والمذمومة فلو اعرض لزال عنه الحجاب ووقع بالانشراف واتصلت الانوار وظهر الايات والعجائب وتحقيق هذا الفصل في من نظر من قوله تعالى الله نور السموات والارض الى قوله ومن لم يجعل الله له نورا فما له من نور. هنالك تبدو لك الحجب في مقابلة الانوار آيات بينات لقوم يعقلون]

ابواب کتابک اون یدنجیسندن ایکنجی بابدر
عین الیقینک ادراکندن منع ایدن حجابلر، عین قلبی ملکوتک ادراکندن منع ایلین حجابلر بیانندهدر
ترجمه [۷۳۳]

"انوارک اوچ اولدیغنی اولجه ذکر ایتکمش ایدک: نور حیات، نور عقل، نور یقین.
نور حیات کنجه، او نفس حیوانیه شعاعنک انعکاسیدر. آنک علتلی اوچدر. ران و حجاب و عقلدر.
و آنلرک جمله سی قرآنده مذکوردر. و آنلرک ماده لری، عالم شهادتده صفات بشریه ظاهرهدر. ایشته بو مقامده قلبه حاصل اولان امراضدر. بو، آنجق نفس اماره بهیمیجه جهتندندر. و جوهر عقلدن آنک شعاعنک انعکاسیله قلبه حاصل اولان نوره کنجه، آنک علتی نفس غضبیهدر. آنک بر آتشی واردرکه قلبی پیشیر و یاقار.

امدی آندن قلب اوزرنده بر دومان چیقوب عقل و قلب آراسنه حائل اولور. بویله اولنجه ماده منقطع اولور. بناء علیه قلب مظلوم اولور و بو دومان او غطاء و کن و غشاوهدر. اکر تکاثف ایدرسه عمایه

مؤدی اولور. ولكن صدورده کی قلبی کورله تیر. و بوراده صدورک ذکرنده بر اشارت وارد؛ بز آنی سکا ترک ایتدک و نور یقینه کلنجه که او امل اقصى در.

امدی آنک علتی قلبدن عدم اخلاص و اعمال محموده و مزومویه نظر ايله قبض اولوب آنکله عین یقین آراسنه حائل اولور. اگر اعراض ایدرسه، البته آندن حجاب زائل و انشراح واقع و انواره متصل و آیات عجائب ظاهر اولور. و بو فصلک تحقیق حق تعالینک [الله نور السموات و الارض] قولندن [ومن لم يجعل الله نور افما له من نور] قولنه قدر نظر ایدن کیمسه حقنده در. بوراده انوارک مقابلنده سکا حجابلر ظاهر اولورکه [آیات بینات لقوم یعقلون] یعنی "تعقل ایدن طائفه ایچون آچیق علامتله وارد." [۷۳۴]

شرح

یعنی بو باب، کتابک اون یدنجی بابنک بر خزئی اولان ایکنجی بابدرکه کتابک هئیت مجموعه سنک اون طقوزنجی بابی مثابه سنده در. و بو باب بوندن اولکی بابده ایضاح اولنان چشم یقینی ادراکدن منع ایدن پرده لری و قلب کوزینی اشیانک بواطنی ادراکدن منع ایدن پرده لری بیان ایدر:

اولکی بابده فهمه تقریب ایچون بر مثال مادی ایراد ایدرک انوارک اوچ اولدیغی ذکر ایتمش ایدک. بو انوار ثلاثه آفاقده شمسک ضیاسی و قمره واصل اولان ضیای شمس سببيله قرص قمرده ظاهر اولان نور و قرص قمردن ارضک مزلم نقطه سنه واصل اولان نور ایدی. و بوکا مقابل اوله رق وجود انسانیده دخی کذا اوچ نور موجود ایدی که بریسی نفس حیوانیه دن چیقان نور، دیکری نفس حیوانیه دن چیقوب عقله عکس ایدن نور و اوچنجسی عقلدن عین بصیرته واصل اولان نور ایدی. بناء علیه وجود انسانیده بری نور حیات، دیکری نور عقل و بری نور یقین اولمق اوزره اوچ نور موجود اولمش اولور.

۱- نور حیات: بو نور نفس حیوانیه شعاعنک جمیع ذرات وجوده و دماغه و آندن عقله انعکاسیدر. آنک علل موانعی اوچدر: بریسی ران دیکری حجاب و اوچنجسی عقلدر. ران، ارتکاب معاصیدن ناشی قلبده حاصل اولان پرده در و حجاب، مرآت قلبه صور اکوانک انطباعیدرکه مطلوبک رأیتنه مانع و حائل اولور. و عقلک مانع اولمسی نور علمدن بر شی اکتساب ایتمیوب کندی تخمنا تنه تابع اولمسندن ناشیدر.

امدی نفس حیوانیه کونشه و عقل قمره و قلب ارضک موضع مظلمنه مقابل [۷۳۵] طوتلقدده رانک وجودی نور حیاتک کسوفنه و حجابک وجودی نور عقلک قلبه انعکاسنه مانع بر حائله و عقل بی علمک وجودی ده نور حیات ايله عین بصیرت آراسنه حائل اوله رق کذلک کسوفه مقابلدر. نته کم ارض شمس ايله قمر آراسنه حائل اولورسه خسوف و قمر، شمس ايله ارض آراسنه حائل اولورسه کسوف واقع اولور. و کذا شمسک ضیاسی قمره واصل و قمردن ارضه نور انعکاس ایتدیکی حالده نورک انعکاس ایتکیکی محلدۀ انسان هر طرفی قپالی بر یرده بولنسه نور قمری ادراک ایده مز.

و (ران) و (حجاب) و (عقل) مانعه لرینک جمله سی قرآن کریمده ذکر ایدیلیمشدر. ران حقنده حق تعالی بویورر؛ [کلا بل ران علی قلوبهم] و حجاب حقنده بویورر؛ [واذا قرأت القرآن جعلنا بینک و بین الذین لا یؤمنون بالآخرة حجابا مستورا] و عقل حقنده دخی بویورر؛ [ام تحسب ان اکثر هم یسمعون او یعقلون ان هم الا کالانعام بل هم اضل] و بونلرک ماده لری عالم شهادتده بشریتک صفات ظاهره سیدر. و بو مرتبه شهادتده قلبه حاصل اولان امراضدر. نته کم حق تعالی بویورر؛ [فی قلوبهم مرض فزادهم الله مرضاً] بوده آنجق نفس اماره بهیمیه جهتندندر. زیرا بو عالم شهادتده قدم باصان هر بر فرد بشر علی العاده نفس اماره ايله ظاهر اولور. حق تعالی بو حقیقته [ان الانسان لفی خسر] آیت کریمه سنده اشارت بیورر. و نفس اماره مرتبه سی بهیمیت حالندن عبارتدر. و بهیمیت ایسه حظوظات نفسانیه یه میلی اقتضا ایدر. و بوندن طولای انسان نفسنه کران کلن او امر الهیه یه مخالفت و نفسنه خوش کلن نواهی یه مسارعت ایلر. و بونلر قلب ایچون (ران) اولور. و کذا نفسنه خوش کلن قادین، پارا، منصب کبی [۷۳۶] صور کونیه یه علاقه و محبت ایدر. و بوده قلب ایچون حجاب اولور. و عقل مظلّم یعنی عقل معاش و عقل جزئی دخی، کندی طورینک وراسنده اولان بواطن اموری ادراک ایده مدیکندن مرتبه شهادت و صفات بشریه احکامنک خارجنه چیقامایوب [ما هی الا حیاتنا الدنیا نموت ونحیا وما یهلکنا الا الدهر] یعنی "بزم آنجق حیات دنیا مز واردرکه بز اولوب دیرلیریز. و بزى آنجق دهر هلاک ایدر." دیر. نته کم طبیعیون و مادیون و دیکر منکرین کندی عقل جزئلرینک حکمنه تبعاً بو ادعاده بولنورلر. و جناب مولانا رضی الله عنه مثنوی شریفلرنده بوکا اشاره بویوررلر:

هو کرا در دل شک و پیچانیست ** در جهان او فلسفی پنهانیست
اعتقادی می نماید گاه گاه ** آن رگ فلسف کند رویش سیاه

ترجمه

هر کیمک قلبنده عقل جزئک تأثیرله شک و طولاشقلیق وارد؛ او کیمسه جهانده کیزلی بر فلسفیدر. وقت، وقت اعتقاد کوستر؛ فقط عقل جزئی مانعه سندن خلاص اوله مدیغی ایچون، او فلسفه داماری آنک روی قلبنی قرارتیر.

۲- **نور عقل:** جوهر عقلدن، نفس حیوانیه شعاعنک انعکاسیله قلبه حاصل اولان نورک علتی و مرضی، نفس غضبیه درکه بو نفسک شانی تعالی و تکبردر و عجبدر. یعنی کندیغی بکنمکدر. و بونلر صفت ابلیسدر. بو نفسک بر آتشی واردرکه قلبی پیشیرر و یاقار. و آندن قلب اوزرنده بر دومان چیقار؛ عقل ایله قلب آراسنه حائل اولور. و بالنتجه نفس حیوانیه دن عقله و عقلدن قلبه وارد اولان ماده نور منقطع اولور. بناءً علیه قلبی ظلمت قاپلار و بو دومانه غطا و چکن (کن) و غشاوه تعیر اولور. نته کم حق تعالی [۷۳۷] قرآن کریمده هر برینه اشاره بویله بویور؛ [کشفنا عنک غطاءک] و [وجعلنا علی قلوبهم اکنه ان یفقهوه] و [ختم الله علی قلوبهم وعلی سمعهم وعلی ابصارهم غشاوة] و اگر بو دومان تکاثف ایدرسه، کورلکه سبب اولور. و لکن حس بصری دکل صودرده کی قلبی کورله تیر. نته کم حق تعالی سورۃ حجه [افلم یسیروا فی الارض فتکون لهم قلوب یعقلون بها او اذان یسمعون بها فانها لا تعمی الابصار ولكن تعمی القلوب التي فی الصدور] یعنی "عجبا یر یوزنده کمزلمری که اقوام ماضیه شهرلرینک خرابه لرینی کوروب قلبلریله تعقل ایده لر. و تاریخلرینی ایشیده لر. کرچه اونلرک حس بصرلی کور دکلر. و لکن صدرلرنده کی قلبلری کوردر."

امدی عقل معاش صاحبی اولان نفس غضبیه تکبر ایدوب حقایقی ادراک خصوصنده رهبره محتاج اولمدیغنه قانع اولدیغی ایچون تواضعی و تذللی قبول ایتمز. و حقه دعوت اولنسه ابو جهل کبی حدت ایدر. نار حدت و غضبدن پیدا اولان دومان کیتدکجه تکاثف ایدوب قلبی کور اولور. زیرا نور عقل قلبه بو دومان مانعه سیله واصل اولاماز. مرض عما تزايد ایدر. [فزاد هم الله مرضا] نته کم زمانمز منکرلرینک حالی بونک شاهیید بلیغیدر. کندیلرینی پیغمبردن ده عاقل ظن ایدرلر. بواطن اموردن کور اولدقلرینی بیله مزلر.

جناب شیخ رضی الله عنه بیوررلرکه قرآن کریمده (صدور) لفظنک ذکرنده بر اشارت وارد. بز او اشارتک کشفنی و تفهمنی سکا ترک ایتدک، بوراده ایضاح ایتدک. صدور لفظنده کی اشارت حقنده فقیره لایح اولان معنی شودر: صدر، سینه معناسنه کلدیکی کبی بر شیئک اولنه و بالاسنه دخی دینور. و صدور جمعیدر. و بر شیئک اولی و بالاسی معناسنه آلدقده سر قدره اشارت اولنور. زیرا هر فردک عین ثابته سی و حقیقتی کندینک مصدریدر. بناءً علیه [لا تعمی الابصر ولكن تعمی القلوب التي فی الصدور] آیت کریمه سنده [۷۳۸] علم الهیده حقیقتی شقاوتله ثابت اولانلره اشارت بیوریلور. یعنی آنلرک حس بصرلی کور دکلر. عالم شهادتده شقی ازلی ایله سعید ازلینک چشم ظاهرلری صور کونیه پی مشاهده ده مساویدر. و لکن آنلرک صدورده و ازله علم الهیده ثابت اولان حقیقتلری ایجابنجه قلبلری کوردر. و آنلر اعمای ازلیدر. آنلره نصح و پند کار ایتمز. و پیغمبر علیه السلام آنلری حقه دعوت ایتدکجه کورلکرندن انکارلرنده اصرار ایدرلر و شقاوتلرینی آرترلر. نته کم آیت کریمه ده [انک لا تهدی من احببت ولكن الله یهدی من یشاء] یعنی "ای پیغمبر سن سودیککه هدایت بحش اولامازسک، و لکن الله تعالی دیلدیکنه هدایت ایدر." بیوریلور. حق تعالی حضرتلرینک مشیتی علمنه و علمی ده معلومه تابعدر. و معلوم ایسه اعیان ثابته در. بناءً علیه علم الهیده بلا جبر شقاوتله ثابت اولان کیمسه لک هدایتنه بالطبع مشیت الهیه تعلق ایتمز. و بو حالده ده آنلردن، هدایت و ضلالت نوعندن حقیقتلرینک اقتضاسی اولان شیلر ظاهر اولور.

جناب شیخ رضی الله عنه برنجی بابدک نهایتنده ایکی نور یکدیگرینه متصل اولدیغی وقت، انسان خلایق حقنده سر قدرک نصل حکم ایتدیکنی مشاهده ایدر، بیورمش اولدیغندن سر قدره تعلق ایدن صدورده کی اشارتک کشفی ده طالب حقیقت اولان قارئه ترک ایتمشدر.

۳- **نور یقین:** بو نور یقین انسان ایچون اک صوک املدر. و او املک فوقنده انسان ایچون باشقه بر امل یوقدر. امدی بو نور یقینک علتی و مرضی قلبده عدم اخلاصدر. یعنی تمامیه حق و حقیقته قلبک توجه ایده مامسیدر. و اعمال محموده و مزمومه یه نظر ایله قلبک مقبوض اولمه سیدر. مثلاً سالک کثرت صلاة و صوم و ذکر کبی اعمال محموده سنه نظر ایدوب "بو قدر عبادتم و اعمال صالحهم وار. البته بو سایه ده درجات عالییه

İstinsah edenin notu: Esas alınan nüshada kelime yukarıda ki gibi olduğu halde diğer nüshada کَن (kinn) şeklinde yazılmıştır.

ارتقا ایدرم. "دیر. ویاخود "بنم بونجه عصیانم و اعمال طالحه‌م وار. بونلرک ائقالی آلتنده زبون ایکن بنم ایچون ترقیات معنویه قاپوسى قاپانمشدر. "دیر. و عدم اخلاصده ریا ایله خلقی و دیگر صورتلرده دخی کندینی [۷۳۹] و عمللرینی کورور. حال بوکه سالکه لازم اولان نفی ماسوا و نفی وجود ایدی. بو حاللر ایسه اثبات ماسوی و اثبات وجود اولوب کاملاً آنلرک ضدیدر. و بونلر عین یقینه حجاب اولان شیردر. اکر سالک بونلردن اعراض ایدوب کمال خلوص ایله حقه توجه ایدرسه، البته قلبدن حجاب زائل اولور. و قلبه انشراح واقع اولور. و ذکر اولنان اوچ نوره متصل اولوب قلبنده کی عین یقینه آیات و عجائبات ملکوت ظاهر اولور. و بو فصلک ظهور حقیقتی حق تعالینک سوره نوره واقع [اللّٰهُ نُورُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ... الخ] قول شریفندن [وَمَنْ لَّمْ يَجْعَلِ اللَّهُ لَهُ نُورًا فَمَا لَهُ مِنْ نُّورٍ] قول منیفنه قدر نظر عین یقین ایله نظر ایدن کیمسه حقنده واقع اولورکه بونلر آلتی آیت کریمه‌در. بو آیت کریمه‌نک بیان حقایقی، مستقل بر کتاب اولمغه سزا بولندیغندن بوراده شرح و تفسیری ممکن دکرلر. ایشته کتابک بو بابنده ذکر اولنان اوچ نور مقابلنده کی حجابلرک ندک ابارت اولدیغی سکا ظاهر اولمشدر. جناب شیخ رضی الله عنه [آیات بینات لقوم یعقلون] آیت کریمسنى بحثه کمال مطابقتدن طولای عبارت کتاب طرزنده ایراد بیورمشدرکه "انوار ثلاثه‌ی و آنلرک حجابلرینی تعقل ایدن طائفه ایچون آچیق و واضح بیانات واردر. "دیمک اولور.

الباب الثالث من السابح عشر وهو الموفى عشرين من البواب الكتاب فی اللوح المحفوظ الذى هو الامام المبين ولوح المحو والاثبات متن

[وهذا المقام الذى يجمع الولي والنبي وهو الذى يفرق بينهما فجعل الله القلم ترجمان الدوات ومفصل علومها بالرسم فهو العالم المحفوظ وهو المثبت والماحي وام الكتاب وهو الكتاب المسطر علومه فى قوته مجمله لا يعقل عنه حتى يفصح وامالوح المحو والاثبات فهو لوح الدفتين الزمردتين المودع كائنات العالم الى يوم التبديل فهو لوح محصور [۷۴۰] وعليه اعتكف ملائكة التسخير وينظره منك فى القلم الايمان وفى اللوح تنوع الاحوال بتنوع الازمان بتنوع الاماكن بتنوع الاوضاع بتنوع الاغراض فينسخ الاخر الاول ابدأ وهو المحو والاثبات فاذا رجعوا الى تماثلهم حشروا فى القلم الاعلى فانتعلوا السموات العلى فيخرج النبي والوارث العالم بالقلم الاعلى ويختلف اللقاء لان قلم النبي له طرفان وقلم الولي له طرف واحد ويخرج الولي العارف والمؤمن باللوح فتمتاز المراتب والله عالم]

اون يدنجی بابدن اوچنجی بابدر و او کتابک بابلرندن یکرمنجی بی اتمام ایدر
لوح محفوظ حقنده درکه او امام مبین و لوح محو و اثباتدر.
ترجمه

"و بو ولی بی و نبی بی جمع ایدن مقامدر. و او بینلرینی تفریق ایدر.
امدی الله تعالی قلمی دواتک ترجمانی و آنک علومنی رسوم ایله مُفَصِّل قیلدی. بناءً علیه او عالم محفوظدر. و او مثبت و ماحیدر. و ام الكتابدرکه او کتاب مسطوردر. و آنک علومی قوه‌سنده مجملدر. افصاح ایدنجیه قدر آندن تعقل اولنماز. و لوح محو و اثباته کلنجه، او ایکی طرفلی زمرددرکه یوم تبدیله قدر کائنات عالمه تودیع اولنمشدر. او لوح محصوردر. و ملائكة تسخير آنک اوزرینه محیطدر. و سندن قلم ایمانه نظر ایدر. و لوحده تنوع ازمان، تنوع اماکن، تنوع اوضاع، تنوع اعراض ایله تنوع احوال واردر.
امدی آخری اولی ابداء نسخ ایدر. و او محو و اثباتدر. بناءً علیه آنلر تماثللرینه رجوع ایتدکده قلم اعلاده حشر اولورلر، سماوات علایه انتقال ایدرلر. [۷۴۱] نبی و وارث عالم، قلم علایه چیقار. و اللقاء مختلف اولور. زیرا قلم نبینک ایکی طرفی واردر. و قلم ولینک دخی بر طرفی واردر. و ولی عارف و مؤمن لوحه چیقار. بناءً علیه مراتب ممتاز اولور. و الله اعلم."

شرح

يعني اون يدنچي بابك بر جزئ اولان بو اوچنچي باب كتابك هيئت مجموعه سنك يكرمنجي بابني اكمال و اتمام ايدر. و بو باب امام مبین و لوح محو و اثبات اولان لوح محفوظ حقنده كي بياناته دائردر. معلوم اولسون كه بو كتابك طقوزنجي بابنده لوح و قلمه و دواته دائر تفصيلات لازمه اعطا ايدلمش اولديغندن بو بابده كي معاني يي لايقيله تفهم ايجون، او تفصيلاتي مطالعه ايتمك قارئین كرام ايجون پك لازمدر. امدی او بابده دينلمش ایدی كه لوح محفوظ، عالم كيرك نفس كليهي و ديوييت طبيعت و مركب، عناصردن مركب اولان مادهدر. و قلم، عقل اول و بو عقل اول مرتبه واحدیتدن عبارت اولان حقيقت انسانیهدر. امدی لوح محفوظ امام مبیندر. چونكه بالجمله حقایقك صوريینی جامعدر. و لوح محو و اثباتدر. زیرا آنده ظاهر اولان صور حقایق پی در پی تكون ایدوب بوزولور. و بو لوح ولی پی و نبی پی جمع ایدن مقامدر. زیرا صور اولیا و انبیا بو نفس کلیه مرتبه سنده تكون ایدرلر. و ینه بو لوح، آنلرك احوال و شؤناتی حسبيله برینی دیکرندن تفریق ايدر.

امدی الله تعالی قلمی دیوتیک و حقه نك ترجمانی یاپدی. و آنك علومنی رسوم ظاهریه ایله تفصیل ایدیچی قیلدی. زیرا حقه و مركب اولمسه قلم كاغد اوزرینه کلماتی نقش ایده مه جکی کبی طبیعت حقه سی و عناصر مرکبی اولمسه ایدی؛ قلم اولان عقل اول دخی، نفس کلدۀ مندمج اولان [۷۴۲] صورتلری اجسام كاغلری اوزرینه نقش ایلیه مز ایدی.

امدی نفس کل، جمیع صور کندوسنده مندمج اولدیغنه بناءً لوح محفوظدر. و صورتلرك پی در پی آنده تكون و تفسیدنه نظراً دخی او مثبت و ماحیدر و ام الکتابدرد. و کتاب مسطوردر. زیرا عالمده تكون ایتمش و ایده جك اولان رسوم و نقوشك اصلیدر. و بو نقوش و رسومك کافه سی آنده مسطوردر. [وکل شی احصیناه فی امام مبین] و آنك علومی قوه سنده مجملدر. نقوش و رسوم ایله افصاح و تبیین ایدنجیه قدر کندوسنده مندمج اولان شیلر تعقل اولنماز. نته کم قلم دیوتینك مرکبی ایچنده بولندقجه حروف و کلمات تعقل اولنماز. آنده کی حروف و کلمات بالقوه موجوددر. و جمله سی مجملدر. وقتاکه مرکب دیویتدن قلمه انتقال ايدر، او قلم سببيله حروف و کلمات كاغد اوزرنده تفصل ایلر. و کذا علم اسمائی و صفاتی مرکب مثابه سنده اولان عناصر بسطه دن قلم عقل اول واسطه سیله قراطیس اجسام اوزرنده او قدر تصفل ایدرکه نفس کلی لوحی اوزرنده منقوش اولان صور مادییه و عرضدن عبارت اولان افعاله اصلا غایت و نهایت بولنماز. و علم اجمالی او قلم واسطه سیله علم تفصیلی اولور.

و لوح محو و اثباته کلنجه، او ایکی طرفلی زمرددرکه یوم تبدیله قدر کائنات عالمه تودیع اولنمشدر. یعنی ایکی طرفلی زمرد لوحه مثابسنده اولان نفس کلیه عالم و نفس کلیه آدمدر. زمرد نیم شفاف بر حجر اولدیغی جهتله بر طرفنده کی نقش دیکر طرفنده مرئی اولور. و کذا نفس کلیه و جزئیۀ دخی زوالجهتین اولوب ظاهری و باطنی واردر. و ظاهرنده کی صورت باطننه عکس ايدر. و بو لوح یوم تبدیله قدر کائنات عالمه تودیع اولنمشدر. زیرا یوم تبدیل اولان یوم قیامتده احکام نفسیه مرتفع اولوب احکام روحیه ظاهر اولور. نته کم حق تعالی [یوم تبدل الارض غیر الارض ویرزوا لله الواحد القهار] بیورر. [۷۴۳] تعبیر دیکرله یوم تبدیله ظهور بطونه انقلاب ايدر و لوح نفسه منتقش اولان صورتلرك بواطنی ظاهر اولور. و بو نفس کلیه و جزئیۀ لوح محصوردر. و ملائکه تسخیر آنلرك اوزرنی قابلامشدرکه بو ملائکه آدمه سجده و سرفرو ایله مأمور اولان ملائکهدر. نته کم نفس کلیه عالمك محرکنده و محورنده دورانی و ذرات عالمك عدم انتشاری و مواسمك احکامی هپ بو ملائکه تسخیر یعنی قوای مختلفه طبیعیه نك تأثیراتی تحتنده واقع اولدیغی کبی نفس جزئیۀ انسانیه نك تکنونی و قوای هپ ملائکه موکله یعنی قوای مختلفه نك تأثیریهدر. و بو ملائکه سنك خلقتکدن مقصود اولان قلم ایمانه نظر ایدرلر. یعنی آنلرك خدمتلی سنك قلم ایمانك نقش ایده جکی رسوم ایچوندر. شیخ سعدی قدس سره بو حاله اشاره بویورر.

ابر و باد و مه و خورشید فلک در کارند ** تا تو نانی بکف آری و بغفلت نخوری

هر ازین توسر گشته و فرمان بر دار ** بشرط انصاف نباشدکه توفرمان نبری

ترجمه

"فلک بولوطی، روزکاری، آبی و کونشی مشغولدر؛ تاکه سن الکه بر اتمك کتیره سک و غفلتله یمیه سک دیه. هپسی سنك ایچون سرکشته و مطیعدر. سنك عدم اطاعتك شرط انصاف دکدر." و لوحده زمانلر، مکانلر، وضعلر و عرضلر دکیشدکجه احوال دخی دکیشیر. قاعده بودرکه بونلرك صوکنجیسی اولکیسنی ایدا نسخ ايدر؛ بوزار. بناءً علیه بو لوح، محو و اثبات لوحیدر. مثلاً نفس جزئیۀ انسانیه بر زمانده صبی و بر زمانده شاب و بر زمانده کهل و بر زمانده اختیار اولور. صباوتنده کی حالی باشقه کنجلکده و

اختيارلقده کی حالری باشقه در. کنجلك حالى صباوت حالى نسخ ايدر. وكذا مكانلرده بويله در. مثلا مسجده کی حالى باشقه خانه سنده کی حالى باشقه در. وكذا حال صلاتده کی وضعی باشقه، اكل و شرب و نوم حاللرنده کی وضعی باشقه در. و عرضلرده بويله در. كولمه حالى اغلامه دن باشقه در. [۷۴۴] و بو احوالك صوكننجیسی اولکیسی بوزار. بناءً علیه بو احوال تماثللرینه یعنی ایکی طرفلی زمرد اولان لوحك ظاهرندن باطننه رجوع ایتدکده قلم اعلاده حشر و جمع اولورلر. سماوات علایه سفر و انتقال ایدرلر.

معلوم اولسون که نفس ناطقه انسانیه کاتب و آنک ایمانی قلمدر. و ایمانك درجاتی اولدیغندن هر بر نفس ناطقه کندی درجه قابلیتی دائره سنده تعلق ایتدیکی جسمی تدبیر ایدر. بناءً علیه احوال دخی او نسبتده تنوع ایلر. و آنلرك تماثللری صور برزخیه لریدر. و برزخ دخی مراتب اوزرینه در. بو مراتب علییندن سجینه قدردر. ولکن كرك ابرارک و كرك فجارک کاتبلرینك ماده سی علییندندر. چونکه جمله سنك نفس ناطقه سی عالم امردن عبارت اولان علییندن نزول ایتمشدر.

امدی نزولده مساوات موجود ایسه ده عروجده بو مساوات یوقدر. بعضیلری قلم اعلایه و بعضیلری سماوات علایه و بعضیلری لوحه چیقارلر. و قلم اعلی عقل اول و عقل کل و حقیقت انسانیه مرتبه سیدر. و سماوات علا عالم جبروتده کی سماوات و ارض خاصدر. و لوح عالم ملکک جوهر اولی اولان فلك اولدر. امدی عالم کبیرک دیوتی مبدء نزولدر. و عالم صغیرک دیوتی اولان نطفه مبداء عروجدر. زیرا عالم کبیرده اول اولان عقلدر. و آخر اولان طبیعتدر. و عالم صغیر اولان انسانده اول اولان طبیعتدر و آخر اولان عقلدر. ای قاره محترم بوکا کوره تأمل ایت.

عالم صغیردن بنی و وارث عالم اولان انسان حین عروجنده قلم اعلایه چیقار. و بو عروج مطلقاً موت ایله اولان عروج معناسنه دکدر. بلکه حیات دنیویه ایچنده اولان عروجدر. زیرا بو زواتک موتی و قیامت حیات دنیویه دوام ایتدیکی حالده واقع اولور. و آنلر (موتوا قبل ان تموتوا) حالى ایچنده درلر.

امدی آنلرك عروجلری قلم اعلایه چیقدیغی [۷۴۵] و قلم اعلی عالم ملکک و ملکوتک فوقی بولندیغی جهتله کاتبلری اولان نفس ناطقه لرینك قلملرینه اولان القاسی دخی بعضاً عالم ملکه و بعضاً عالم ملکوته عائد اولمق اوزره مختلف اولور. زیرا قلم نبینك ایکی طرفی واردر. بر طرفی ملکوته و بر طرفی ده ملکه و تعبیر دیگرله بر طرفی حقه و بر طرفی خلقه راجعدر. آنک قلمی حقه راجع اولدیغی وقت (من رآنی فقد رأى الحق) بیورر. و خلقه راجع اولدیغی وقت دخی (انا اغضب كما يغضب البشر) بیورر. و قس علی هذا. زیرا نبی دعوته مأمورد. و ولی دعوته مأمور اولمدیغندن آنک قلمنك بر طرفی واردر. اوده عالم ملکوته راجعدر. و القاتنی تابع اولدیغی نبینك جهت ملکوتیه سنه عائد اولان قلمندن آلیر. و ولی عارف و مؤمن لوحه جیقارکه یوقاریده ذکر اولندی. و بو بحثیک لایقیله تفهمی ایچون کاتبه دائر اولان طقوزنجی بابی ایو مطالعه ایدوب آکلامق لازمدر. جناب حق جمله مزه فهم درست احسان بیورسون.

الباب الرابع من الباب السابع عشر وهو الباب الحادی والعشرين من الكتاب فی اسباب الزفرات والوجبات والتحرك عند السماع

متن

[السماع سر من اسرار الله تعالى في الوجود العلية واحد في نفسه والسماعون شخصان شخص سماع بنفسه وشخص سماع بعقله وليس ثم سماع آخر ومن قال انه يسمع بربه فانه بهايه درج سماع العقل لكن للعقل سمعان سماع من حيث فطرته وسماع من حيث الوضع فالذى هو له من حيث الوضع هو الذى قيل عنه يسمع بربه وقوفا عند قوله عليه السلام عن ربه كنت سمعه الذى يسمع به فالذى يسمع بعقله يسمع فى كل شئ [۷۴۶] ومن كل شئ وعلى كل شئ لا يتقيد وعلامته فى ذلك البهت وجمود البشرية والذى يسمع بنفسه لا بعقله لا يسمع الا فى النغمات والاصوات العذبة الشهية وعلامته ان يتحرك عند السماع فنا عن الاحساس ومهما احس المتحرك فى السماع فانها مسخرة الشيطان وان لم يحس وفنى عن كل شئ فهو صاحب نفس وتحت سلطانها وحاله صحيحة صحيحة الفناء ولا تأتى بعلم ابداء عقيب هذا الفناء والحركة فى السماع فان ادعى انه اتى بعلم فلم يكن فانياً ولم يكن سماع بعقله فانه قد تحرك فلم يبق له الا ان يكون

كاذباً فان سماع النفس لا يأتي بعلم البتة وسماع العقل لا يكون معه حركة فمن جمع بين الحركة والعلم فهو كاذب جاهل بالحقائق]

اون يدنجی بابدن دردنجی بابدر و او، کتابدن یکر می برینجی بابدر
اسباب زفرات و وجبات و سامع عندنده تحرك بیاننده در
ترجمه

"سماع وجودده الله تعالینک اسرارندن بر سردر. و علیت نفسنده واحددر. و سامعلر ایکی شخصدر. بر شخص نفسیله دیکله و بر شخص عقلیله دیکله. و باشقه سامع واقع دکدر. و او کیسه که ربیله سامع اولدیغی سویله دی؛ محقق آنکه سمع عقلک یولری سست اولور. لکن عقلک ایکی سمعی وارد: فطرتی جهتندن سمع و وضعی جهتندن سمعدر. و وضع جهتندن کندوسنک سمعی اولان او کیسه درکه علیه السلام افندمزک ربندن اولان (کنت سمعه الذی یسمع به) قولی عندنده وقوفاً آکا ربیله ایشیدر، دینور.

عقلیله ایشیدن کیسه هر بر شیده و هر بر شیدن و هر بر شی اوزرنده [۷۴۷] ایشیدر؛ تقید ایتمز و آنک علامتی بونده بهت و جمود بشریتدر. و عقلیله دکل نفسیله ایشیدن کیسه، آنجق نغامتده و طاتلی و شهیه اصواتده ایشیدر. و آنک علامتی احساسدن فانی اوله رق، عندالسماع تحرك ایتمه سیدر. و متحرك نه وقت سماعده حس ایدر سه، محقق او شیطانک مسخره سیدر. و اگر حس ایتمز و هر بر شیده فانی اولور سه، او صاحب نفسدر. و آنک قوتی تحتنده در. و حالی صحیحدر. و صحیحة الفنادر. و بو فنا و سماعده حرکت عقیبنده، ابدا بر علم اتیان ایده مز.

امدی او بر علم اتیات ایلدیکنی ادعا ایدر سه، فانی اولمامشدر. و عقلیله ده سامع اولمامشدر. زیرا او تحرك ایتدی. بناءً علیه آنک ایچون آنجق کازب اولمق قالیر. زیرا سامع نفس، البتة بر علم ویرمز. و سماع عقل ایله برابر حرکت اولماز. امدی کیم که حرکتله علم اراسنی جمع ایدر سه، حقایقی جاهل اولان کازبدر."

شرح

یعنی بو باب کتابک اون یدنجی بابنک بر جزئی اولان دردنجی بابدر که کتابک هیئت مجموعه سنک یکر می برنجی بابی مثابه سنده در. آه ایتمه نک و صدرده فیقیردی زهورینک و سامع عندنده وجودک حرکت ایتمه سنک سببلی بیاننده در.

سماع وجود اضافی عالمنده الله تعالینک اسرارندن بر سردر. و سماعک علیتی اولان شی حد ذاتنده و نفسنده مسموع اولان شیدر. فقط علیت اولان مسموع بر شی اولدیغی حالده آنی دیکله ینلر ایکی نوع شخصدر. شخصک بر نوعی نفسیله دیکله و بر نوعی دخی عقلیله و روحیله دیکله. سامع آنجق بو ایکی نوعه منحصردر. باشقه نوعی یوقدر. اگر بر کیسه ربی ایله سامع اولدیغی سویلر سه، محقق آنک ربیله سامع اولمسی، سمع عقلک [۷۴۸] یولرینی سست و ضعیف ایدر. و لکن عقلک ایکی درلو سمعی وارد. بریسی فطرتی جهتندن اولان سمعی و دیکری ده وضع الهیسی جهتندن اولان سمعیدر.

وضعی جهتندن سمعی اولان کیسه نک حالی صلی الله علیه و سلم افندمزک ربندن اخباراً بیان بویردیغی مشهور حدیث قدسی یه مستنددر. او ده (کنت سمعه الذی یسمع به) یعنی "بن آنک سمعی اولورم آنکه ایشیدر." قول شریفدر. و حق تعالی عبدک سمعی اولنجه، عبدک اثنینیتی قالماز. بناءً علیه اثنینیت مرتبه سنده ثابت اولان آنک عقلنک و روحنک طریق سمعی ده سست و ضعیف اولمق ضروری اولور. و لکن عقلک و روحک فطراتی جهتندن اولان سمعنده بو حال اولماز. زیرا او اثنینیت مرتبه سنده ثابتدر. عقلک بو ایکی درلو سمعی آراسنده بو فرق موجود اولمغله برابر عقلک هر ایکی سمعیله ایشیدن کیسه هر بر شیده یعنی صورتده و معناده و هر بر شیدن یعنی مکوناتده موجود اولان جماددن و نباتدن و حیواندن و انساندن و هر بر شی اوزرنده یعنی هر نه حال اوزرنده اولور سه اولسون ایشیدر. آنک ایشیتمه سی بر قید ایله مقید اولماز. یعنی آنک سمعنه معناده کی مسموع ایچون صورت و اوزاقده بولنان مسموع ایچون بعد ویا علو و سفلی مانع اولماز. زیرا بو قیوداتک جمله سی سمع حس ایچوندر. سمع روح و عقل بو کبی قیوددن عاریدر. نته کم حق تعالی بیورر؛ [وان من شی الا یسبح بحمده و لکن لا تفقهون تسبیحهم] یعنی "الله تعالی بی حمد ایله تسبیح ایتمین هیچ بر شی یوقدر. و لکن سز آنلرک تسبیح لرینی بیله مزسکز."

امدی جماد و نبات و حیوان هپ تسبیح ایدر لر. و حس سمع آنلری ایشیده مز. آنلری طویان و ایشیدن آنجق سمع روحدر. نته کم بو کتابک مؤلفی جناب شیخ رضی الله عنه فصوص الحکم لرنده آنلرک تسبیح لرینی

ایشیتدکلرینی بیان بویورلر. و عقلک و روحک سمعنده کی علامت، بهت و حیرت و بشریتک جمودیلہ صفات بشریہ نك استتاریدر. [۷۴۹] زیرا بشریتک بو مسموعاتی ایشیتمکه طاقتی یوقدر. اگر بشریتک صفاتی موجود ایکن بو مسموعات سمع روح ایلہ ایشیدلسه، انسان شدت هولندن معازالله تجنن ایدر. بناءً علیه حق تعالی حضرتلری (حلیم) اسم شریفیلہ تجلی ایدوب بو حالی غفر و ستر ایدر. نته کم یوقاریکی آیت کریمه نك مابعدنده [انه كان حلیم غفوراً] بیورلمغله بو حقیقته اشارت اولنور. و عقلیلہ دکل، نفسیلہ یعنی بشریتی اینجماد و صفات بشریہ سی استتار ایتمیهرک ایشیدن کیسه، آنجق موسیقی نغمه لرنده و طاتلی و سمعه اشتها آور اولان صدالرده، سمع حسنی استعمال ایدر. و بونلری حس قولاغیلہ دیکلر و آنک علامتی احساسدن فانی اوله رق عندالسماع وجودینک حرکت ایتمه سیدر. یعنی نفسیلہ، خوش آواز بر کیسه نك تغنی ایلدیکی قصائد و الهیاتی دیکله دیکی وقت، آندن طویدیغی لذتله احساسدن فانی اولور. مثلاً کوزی او صرهدده کوردیکی شیلرله مشغول اولاماز. یاننده بریسی مکالمه ایتسه، نه سویلدیکی فرق ایتمز. زیرا حس سمعی مشغولدر. و بو صرهدده خواطر ماسوی کندوسندن منتفیدر. اگر بن شویله و بویله حرکت ایدرسم بنی تعییب ایدرلر کی شیلری دوشونه مز. بو صرهدده یا مولوی فقراسی کی چرخ اورور و یا خود دیکر طرق علیه دروشانی کی صاغه و صوله حرکت ایدر. و بو صورتله متحرک اولان کیسه وقت سماعده حس ایدرسمه یعنی کوزی کوردیکی و قولاغی ایشیتدیکی شیلرله مشغول اولورسمه، محقق او شیطانک مسخره سیدر. زیرا حسندن غائب اولمایان کیسه یه بویله تقلیداً حرکت جائز دکلدر. و بونده ریا و سمعه اولدیغی ایچون شیطان بو سببله آنی اضلال ایدوب استهزا ایدر. سالکره بوندن اجتناب لازمدر. و اگر حس ایتمز و یوقاریده ایضاح اولدیغی اوزره، هر بر شیدن فانی اولورسمه [۷۵۰] او کیسه صاحب نفسدر و نفسک قوتی و حکمی تحتنددر. ولکن سماع عندنده کی حالی حرکتی صحیحدر، تقلید دکلدر. و حسندن فانی اولمسی ده صحیح و ثابتدر. بویله بر کیسه بو فنایی متعاقب و سماعده حرکت عقبنده اصلا بر علم اتیان ایدمه مز. یعنی بو فنادن آییلدقدن صکره بن شویله حرکت ایتدم و بویله یاپدم دیه مز. زیرا کندی حالی بیلهمز. اگر او بر علم اتیان ایلدیکی ادعا ایدرسمه، کندی حالنه واقف اولدیغی جهتله حسندن فانی اولمامشدر. یعنی نفسیلہ سماع اولمشدر. و عقلی و روحی ایلهدده سامع اولمامشدر. چونکه آنک وجودی حرکت ایتدی. زیرا عقلیلہ سماع اولانده حرکت اولامیه جق ایدی. بو ایکی درلو سمع واقع اولماینجه آرتق آکا مقلد و کاذب دیمکدن باشقه بر سوز قالماز. چونکه سماع نفس مطلقاً بر علم ویرمز و سماع عقل ایلہ برابر حرکت اولماز. بناءً علیه کیم که حرکتله علم آراسی جمع ایدرسمه، او حقایقی جاهل اولان کاذب اولمش اولور. آرتق تکیه لرده کی درویشلرک حالی بوکا کوره تأمل اولنسون.

متن

[واعلم انه اذا اراد الله ان ينزل المعارف على قلب عبد بضرب من خروب الوجد ارسل برد القرب على القلب المعقول فتبرد سماء القلب فيأخذ سفلاً فتجد الحرارة الغريزية صاعدة الى الدماغ فيعتمد عليها فتنعكس الحرارة فتأخذ سفلاً حتى تحك بساحة القلب فيتولد من ذلك الحك نار فتصعد فان وجدت في سحاب برد اليقين والقرب خللاً صعدت فكان ذلك التأوه الذي سمى الزفرات وان لم تجد خللاً حَلَّتْ رطوبات السحاب الا على من جمده فمن ذلك هو البكاء الذي يطرأ على صاحب الحال في حاله فان كان ذلك النار قد انضج الكبد يشم في ذلك التأوه رائحة الحرق ويصعد ذلك النار [۷۵۱] في تجويف القلب بالانضغاط فيه فيسمع له في ذلك الوقت ازيز يسمى الوجبة والصيحة والرجفة وفي ذلك الوقت تقع الصيحة من صاحب الحال فمن كان في قلبه جلاء من الحاضرين وصعق من حينه لتلك الصيحة وهي صلصلة النار الطبيعية بالقلب وتتصعد لها القلوب اذا قويت عليها ومن كثرت الريون على قلبه من الحاضرين اخذته لتلك الصيحت رعدة وفزع الانكار منه على صاحب الحال وقال هذا ما سمعنا عنه انه كان في السلف وقد كانت الموارد ترد على النبي صلى الله عليه وسلم وما سمعنا عنه انه صاح ولا صعق فلا تلتفت الى قوله فان قلبه مطبوع وقد قدمنا وفرقنا بين سماع العقل وسماع النفس وكل في بابيه صحيح وفي خروج النار تلك الزفرات تكون حياة العارف فاذا ارادت النار الخروج من خلل السحاب الذي ذكرناه ووجدته متراكما ما فيه خلل انعكست وطبخت القلب والكبد في الحين واحرقتهما فمات صاحب الحال من فوره وعند زج ذلك النار من القلب الى الدماغ تكون الحركة و الشطح من صاحب هذا الحال واكثر خروجها متلوية متداخلة فتكون حركات صاحب الحال غير موزونة ولا مربوطة بطريقة واكثر ما يظهر منهم الدوران لان الشكل الانسان في الحقيقة مستدير والنار تجرى على شكله فان كان ذلك السحاب رقيقاً واسع الخلال فان الحرارة تنفش فلا يظهر من صاحب الحال زفرة ولا يسمع لقلبه وجبة ولكن يغلب عليه الضحك]

ترجمه

"معلومك اولسون كه الله تعالى قلب عبد اوزرينه انواع وجددن بر نوع ايله معارف انزال ايتمك مراد ايلدكده، قلب معقول اوزرينه برد قربي ارسال ايدر. بناءً عليه سماء قلب تبرد ايدوب اسفله ميل ايدر. حرارت غريزيه يي دماغه صاعد اوله رق بولور. آنك اوزرينه [۷۵۲] ديكيلىر. بوييله اولنجه حرارت منعكس اولوب ساحه قلبه سورتوننجيه قدر اسفله ميل ايدر. بو سورتونمه دن بر نار تولد ايدوب صعود ايلر. و اكر برد يقين و قرب بولوطنده بر منفز بولورسه، صعود ايدر.

امدى بو، تاؤه تسميه اولنان زفرا ت اولور و اكر بر منفز بولمازسه، سحاب اعلى رطوباتنه آنك جمندن حلول ايدر. صاحب حاله، حالنده طارى اولان بكا بوننددر. و اكر بو آتش جكرى پيشيرسه بو تاؤه ديه يانيق قوقوسى مشموم اولور. و بو نار، كندوسنده اولان تضيق سببيله تجويف قلبى يارار. امدى او كيمسه ايچون بو وقتده فيقيردى مسموع اولوركه وجبه و صيحه و رجفه تسميه اولنور. و بو وقتده صاحب حالدن صيحه واقع اولور.

امدى حاضر و نندن قلبنده جلاء اولان كيمسه، بو صيحه دن ناشى درحال بيهوش اولور. و او قلبه صلصلة نار طبيعيدر. و قلوب اوزرينه قوتلى كلديكى وقت، آندن ناشى ياريلير. و حاضر و نندن قلبنده كثر ربون اولان كيمسه يي، بو صيحه دن طولاي رعه و فزع اخذ ايدر. و آندن صاحب حال اوزرينه انكار واقع اولور. و بو ديركه: "بز سلفده آنك واقع اولديغنى ايشيتمك. حال بوكه نبى صلى الله عليه و سلم اوزرينه موارد وارد اولور ايدى. بز آندن نه صيحه ايتديكى و نه ده بيهوش اولديغنى ايشيتمك."

امدى سن آنك قولنه التفات ايتمه. زيرا آنك قلبى مطبوعدر. و بز مقدما سماع عقل ايله سماع نفس آراسنى بيان و تفريق ايتدك. و هبسى كندى بابنده صحيحدر. و خروج ناره و بو زفرا تده حيات عارف وارد. نار بزم ذكر ايتديكمز سحاب آرالرنندن خروجى مراد ايدىكى و متراكم اوله رق كندوسنده منفز اولان شيئه انعكاس ايتديكى وقت و قلبى و جكرى پيشيرديكى و آنلرى ياقديغى حينده صاحب حال آنسرين اولور. و بو نارك قلبدن دماغه ارتجاجى عندنده صاحب حالدن حركت و شطخ [۷۵۳] تكون ايدر. و آنك اكثر خروجى ديكلكنه و گرفت بر حالده در. بناءً عليه صاحب حالك حركاتى ده غير موزون اولور. و بر قاعده يه مربوط اولماز. و چوغى آنلردن دورانده ظاهر اولور. زيرا شكل انسان حقيقتده مستديردر. و آتش دخی آنك شكلى اوزرينه جريان ايدر.

امدى اكر بو سحاب رقيق اوله رق آرالقره چيقارسه، محقق حرارت منتشر اولوب صاحب حالدن زفره ظاهر و قلبى ايچون وجبه مسموع اولماز. ولكن آكا ضحك غالب اولور."

شرح

اى طالب حقيقت معلومك اولسون كه الله تعالى بر قولنك قلبى اوزرينه وجدك نوعلرنندن بر نوع ايله معارف انزال ايتمك و بو حالى ذوقاً بيلديرمك مراد ايلدكده قلب معقول يعنى بيلديكمز صنوبرى الشكل و چام فستيجى شكلى ايله قلب اوزرينه بر قرب سرينلىكى ارسال ايدر و انسان بو حالك باشلانغجنده قلبى اوزرينه او سرينلىكى طويار. بناءً عليه قلبك اوست طبقه سنده كى هوا تبرد ايدوب اشاغى يه ميل ايدر. زيرا صوغوق هوا تنزل ايدر. و بوكا مقابل قلبه كى حرارت غريزيه يي دماغه چيقار، بر حالده بولور. يعنى حرارت تنزل ايدن صوغوق هوايه عموداً چيقار. و دماغه چيقان حرارت عكس العمل ايله ساحه قلبه سورتوننجيه قدر اسفله ميل ايدر. بو حرارت منعكسه نك ساحه قلبه سورتونمه سندن بر نار تولد ايدوب يعنى شدتلى بر حرارت حاصل اولوب بو نار صعود ايدر.

و اكر اشاغى طبقه يه تنزل ايدن برد يقين و قرب بولوطنده بر منفذ و بر كچيد بولورسه، خارجه چيقار. ايشته بو منفذدن چيقان سيچاق هوايه تاؤه و زفرا ت تسميه اولنور. يعنى صاحب حالك چيقارديغى (آه) صداسنه زفره دينور.

و اكر بر منفز بولوب (آه) صداسيله چيقامازسه، قلبك اوست طبقه سنده كى بولوطك صوغوق قسمندن آنك رطوباتنه حلول ايدر. و صاحب حالده اغلامه حالنه سبب اولور. [۷۵۴]

و اكر بو آتش قلبدن جكرلره سريان ايدن قان واسطه سيله جكره واصل اولوب جكرى پيشيرسه صاحب حالك (آه) ديه چيقارديغى نفسدن يانيق قوقوسى طويولور. و بو نار و شدت حرارت كندوسنده موجود اولان قوه تضيقه سببيله جوف قلبى يعنى قلبك يكدركينه مماس اولان اقسامنى آييرر و يارار. و بو وقتده بر تنجره ايچنده قاينايان صويك فقيرديسنة مشابه بر فيقيردى ايشيديلركه بوكا وجبه و صيحه و رجفه تسميه اولنور. و

بو وقتده صاحب حالدن صیحه ظهور ایدر. نته کم قرآن تلاوت اولنان ویاخود قصیده اوقونان مجلسلرده بعض ذواتدن ظهورینی هرکس کورور.

امدی او مجلسلده حاضر اولانلرک قلبنده جلاء اولان یعنی قلبنده کی مختلف اورتولری و پرده لری ازاله ایتمش بولنان کیمسه بو صیحه یی ایشیدنجه درحال بیهوش اولور. و او قلبه بر زینجیرک خلقه لری کبی متسلسلاً وارد اولان نار طبیعی صلصله سیدر. و قلبلرک اوزرینه قوتلی کلدیکی وقت متسلسل اولمسندن ناشی یاریلیر. و مجلسده حاضر اولان کیمسه لرک قلبنده کثرت ریون اولان کیمسه یی بو صیحه دن ناشی لرزه و خوف طوتار. و او کیمسه دوچار اولدیغی بو لرزه و خوفدن طولای حدت ایدرک صاحب حالی انکار ایدوب دیرکه "بز سلف صالحیندن بویله صیحه لر واقع اولدیغی ایشیتمدک. حال بوکه صلی الله علیه و سلم افندمز اوزرینه احوال مختلفه شریفه وارد اولوردی. بز او حضرتک نه صیحه ایتدیکنی و نه ده بیهوش اولدیغنی ایشیتمدک." بو اعتراض منجمد القلب بر مؤمنک اعتراضیدر. اگر ایماندن نصیبی اولمیان بریسی اولورسه، "بو آدم سیکرلی مجنونک بریدر." دیر. نته کم فی زماننا دنسیزلرک حالی محتاج تفصیل دکدر.

امدی ای سالک محترم سن آنلرک سوزلرینه قولاق آصمه. آنلر بو کبی احوال شریفه دن بی خبر حیوان مقوله سیدرلر. زیرا آنلرک قلبی مطبوعدر. نته کم حق تعالی بیورر: **[ونطبع علی قلبوهم فهم لا یسمعون]**

و بز سامعک قاچ نوع اولدیغنی **[۷۵۵]** و سماع عقل ایله سماع نفس آراسنی بوندن مقدم بیان و تفریق ایتدک. و بو بیاناتک او بحث ایله ارتباطی وارد. و بو حاللرک جمله سی کندی باینده و کندی دائره سنده صحیح و ثابتدر. و قلبدن خروج ناره و بوزفراتده و تأوه لرده حیات عارف وارد. نار بزم ذکر ایتدیکمز سحاب آراسندن خروجی مراد ایدر. و متراکم اوله رق کندوسنده منفز اولان شیء انعکاس ایدر. و قلبی و جکری پیشیر. و آنلری یاقارسه، صاحب حال آنسزین تسلیم روح ایدوب اولور. نته کم مناقب اولیاده سماع مجلسلرنده بویله وفات ایرنلرک اسملری و احوالی ذکر ایدلمشدر. و بونلر عشق الهننک شهیدلیرد. و بو نارک قلبندن دماغه ارتجاجی و حرکت صعودیه سی عندنده، صاحب حالدن حرکت غیر منتظمه تگون ایدر. و آندن شطحات یعنی حقایقه متعلق و آکلاشلمه سی مشکل بعض کلاملر صادر اولور. نته کم بو حال ایچنده بعضیلری **(لیس فی جبتی سوی الله)** یعنی "جبهه مک ایچنده اللهدن غیری یوقدر." و بعضیلری **(سبحانی ما اعظم شانی)** یعنی "بن بنی تنزیه ایدرم؛ شانم نه قدر عظیمدر." دیمشدر. و بو نارک خروجی اکثریا دیککنه و کرفت بر حالده کمال تضییق ایله واقع اولدیغندن، صاحب حالک حرکاتی ده غیر موزون اولور. و بر قاعده یه مربوط اولماز. مع هذا بو حرکاتک چوغی دوران حالنده ظاهر اولور. یعنی کیمی بر مرکز اطرافنده طواف ایدر کبی دور ایدر. و کیمی قادریلر و مولویلر کبی صاغدن صوله طوغری کندی وجودیکی تدویر ایلر. چونکه شکل انسان حقیقتده مستدیردر. و آتش دخی آنک حقیقتنک شکلی اوزرینه دوراً جریان ایدر.

جناب شیخ رضی الله عنه شکل انسان تعبیریه هم عالمه و هم ده آدمه اشارت بیوررلر. زیرا عالمه انسان کبیر و آدمه انسان صغیر دیرلر. و شکل عالمک کروی و حرکتنک دوری اولدیغنه علم هیئت بیلنلر واقفدرلر. **[۷۵۶]** و شکل آدم دخی حقیقتده کرویدر. زیرا آنک اصلی نطفه در. و نطفه رحم مادره منصب اولقده مستدیر اوله رق تقرر ایدر. و وجود آدمه کی جریان دم دخی دوریدر. بناءً علیه عالم و آدمک دورانی یکدیکرینه مطابق و موافقدر. جناب مولانا رضی الله عنه بوکا اشاره بر غزل شریفلرنده شویله بیوررلر:

ای جبرئیل از آسمان از عشق تو پاکوفته ** ای انجم وچرخ فلک اندر هوا پاکوفته
اندر خرابات فنا شاهنشاهان محتشم ** هم بی کله سر بر شده هم بی قبا پاکوفته

ترجمه

"ای ذات اجل و اعلی، آسماندن جناب جبریل سنک عشقکدن سماع ایدر. انجم و چرخ فلک هواده سماع ایلر. فنا میخانه لری ایچنده محتشم شاهنشاهلر، هم کلاهسز و هم ده جبهه سز شوریده بر حالده سماع ایدرلر."

امدی بو یوقاریده ایضاح اولنان بولوط کثیف اولمایوبده رقیق اوله رق تجویف قلبه چیقارسه، آنک ساحه قلبی حکی سببیه چیقان حرارت دخی بو بولوطه تبعاً منتشر اولوب صاحب حالدن زفره و تأوه ظاهر اولماز. و قلبنده ده وجبه و فیکردی مسموع اولماز. ولکن آکا ضحک و کولمه غالب اولور. نته کم جناب مولانا رضی الله عنه افندمز بو حاله اشاره بیوررلر:

مانند مرغی باش هان بر بیضهء دل پاسبان ** نا بیضهء دل زایدت مستی و ذوق و قهقهه

ترجمه

"قوشلر كبی كوكل یمورطه سنك بكجیسی اول؛ تاكه دل بیضه سندن سكا مستلك و ذوق و قهقهه طوغسون." [۷۵۷]

الباب الخامس من السابح عشر وهو على فصول وبه ختم الكتاب

متن

[اعلم ايها المريد نجاة نفسك انه اول ما يجب عليك قبل كل شئ طلب استاذ يبصرك عيوب نفسك ويخرجك عن طاعة نفسك ولو رحلت في طلبه الى اقصى الاماكن وانا او صبيك ان شاء الله تعالى ما تفعله في مدة طلبك الشيخ حتى تجده فاذا وجدته فالحاضر ابصر من الغائب فكن بين يديه كالبيت بين يدي الغاسل فلا يخطر لك عليه خاطر اعتراض ولو عاينته قد خالف الشريعة فان الانسان ليس بمعصوم ولا تكتم عنه كل مايقع لك في نفسك من محمود ومذموم في كل من كان ولا تقعد في مكانه ولا تلبس ثوبه ولا تجلس الا وانت بين يديه مستوفر جلوس العبد بين يدي سيده واذا امرك بفعل شئ فثبت فيه حتى تعرف ما امرك به ولا تبادر وانت غير عارف بما امرك به فلا تأت به بشئ ولا تسأله عن سبب ما امرك به واذا وصفت له حالا ما من احوالك في رؤيا او غير ها فلا تسأله عن شرحها واذا كلمته في امر فلا تطلب منه الجواب عليه ولا تحتمل فيه قولة قائل واذا عرفت عدواً له فاهجره في الله ولا تجالس له ولا تعاشره واذا رأيت من يحبه ويثني عليه فاحبه واقض حوائجه وان طلق شيخك امرأه فلا تزوجها واياك ان تدخل بيت خلوته الشيخ ولا تبين معه في بيته او حيث يبيتته ولتنم قريباً منه بحيث لا تراه واذا دعاك سمعته ولا تشاوره في امر تفعله فانك تناقض اصلك فان الاصل الذي ربطت عليه امرك ان لا تريد الا ما اراده شيخك فاذا خطر لك بشئ فاتركه عن نفسك والتفت لما يرسمه لك [۷۵۸] وعليه اعتمد فان من الشيوخ من اذا شاورته في امر قال لك افعله وان كان لا يريد ذلك فان الحال يعطيه ذلك وهو يضريك وان قال لك لا تفعله نفك واضر بنفسه وصالح نفسه عنده اولى فما تسلم من هذا الضرر الا بان لا تشاوره في امر خطر لك ان تفعله ولكن اترك ذلك الخاطر ولا تفعله فان وقتك قد عمره ما كلفك به شيخك وانما تقع الخواطر للمريد السواء البطال الفارغ ظاهراً وباطناً ولا تعترض عليه في فعل من افعاله ولا تسأله لما فعلت ذلك وتلمذ واخدم كل من قدمه عليك شيخك ولا تعقد معقداً حيث كنت الا وتتيقن ان الشيخ يراك فالزم الادب ولا تمش امامه في طريق الابل ولا تدم النظر اليه فان ذلك يورث قلة الحياء ويخرج الاحترام من القلب ولا تكثر مجالسته وليكن جلوسك في بيت خلوتك او خلف باب بيت الشيخ حتى اذا ارادك وجكد ولا تقض لا حد حاجة حتى تشاور شيخك وتستأذنه ولا تدخل عليه متى ما دخلت عليه الا قبلت يده واطرقت رأسك وتحبب ايله بالمثال امره ونهيه لك وكن حافظاً شحيحاً على عرضه واذا قدمت له طعاماً فالقه امامه بجميع ما يحتاج اليه وقف خلف الباب فان دعاك اجبه والا فاتركه حتى يفرغ فاذا فرغ فازل المائدة او السفارة اذا امرك فان بقي من طعامه شئ وامرك بالاكل فكله ولا تؤثر بنصيبك احداً ولا تحدث نفسك ان الشيخ يأكل وحده فتستعظم اكله ان كان طعاماً كثيراً فيفرغ او يقع فيه من اجل الخير فيمن اكل وحده واجهدان لا يراك فيما لا يسره منك ولا تتمنى عليه واحذر مكر الشيوخ فانهم يمكرون بالطالب في اوقات فحافظ على انفاسك في الحضور معهم فان وقعت منك زلة في حق ادب مع الشيخ وعرفت انه قد عرف بها وسامحك فيها ولم يعاقبك فاعلم انه قد مكر بك وقد علم انه لا يجيئ منك شئ ولهذا سكت عنك واذا عاقبك على الخطرة والحظرة [۷۵۹] واللحظة وضيق عليك انفاسك فابشر بالقبول والفتح والرضى ولا يدالك عليه بسطه بل كلما انبسط فليزد في قلبك المهابة والاحترام والاحتشام وكلما ازداد بسطة وحضوعاً ازددت فيه مهابة وجلالاً وان سافر شيخك وتركك في موضعك فلازم الموضع الذي كان يقعد فيه بالسلام عليه في كل يوم في الاوقات التي كنت تأتى اليه فيها كأنه ما غاب وراع من حرمة في غيبته رعايتك في حضوره واذا رأيت يريده الخروج الى موضع فلا تقل له في ذلك الى اين ولا تدخل عليه رأياً في افعاله وان شاورك فرد الامر اليه فان مشورته لك اي اياك ليست من افتقاره الى رأيك وانما شاورك تحبباً لك وسياسة واذا رأيت يلازم موضعاً فلا تقل تقل له في ذلك ولا تحدث نفسك ان تلك عادة منه واذا انتقل عن موضع كان يلزمه فلا تذكره به ولا تتأول عليه كلامه فيما يأمرك او يحدثك به وقف عند ظاهر ما تسمع وافعله اذا امرك واذا تيقنت انه خطاء فامض لما امرك ولا تعرج على تأويل فيه وان تأولت امره واصبت فهو خطأ كما انك اذا لم تتأول وفعلته كما امرك وكان ذلك الامر خطأ فقد اصبت فان الهداية في الطريق عندنا في حق المريد مع الشيخ والشيخ مع الله ليس هي في اصابة

التأويل في الامر بوجه العلم الصحيح وانما الهداية في امتثال الامر من غير تأويل البتة وسره عندنا بين ظاهر في الحضرة الالهية ومتى ما تأولت على الشيخ ما امرك به او تقول له بحيلة تخيلت انك اردت كذا فاعلم انك في ادبار فانك على نفسك وما اتى على اكثر المريدين الا من التأول فان التأويل حظ النفس والعقل ظاهري لا يقين ولا يتاويل على امره بل الامر كله على الوجوب فهو **يبادر** اليه اذا خوطب به ولا تصل في موضع تستدير فيه شيخك اذا كان حاضرا واجمع بين الاديين ولا نقش له حديثا الا بامره ولا تقف له [٧٦٠] على اكل ولا نوم ولا حالة من احوال العادة فانه انفع لك الا ان دعاك الى ذلك وصورة دعائه اليك في ذلك ان تتعرض اليه بمشورة مثل ان تقول له يا سيدنا تأمرني ان آكل معك او تأمرني ان انام معك في بيت واحد او انصرف فاني اخاف ان يقول لك افعل كل معي او نم عندي وهذا غاية الابعاد عندنا فانه داعية الى الادلال واسقاط الحرمة والهيبة ومتى ما عدم هذا من المريد فانه الا يفلح ولا بد منه البتة ومن قال خلاف هذا فلا يعرف نفسه فهكذا ايها المريد فلتكن حالتك مع الشيخ اذا وجدته وانا الان اوصيك ما تفعله من المدة التي تطلب فيها الشيخ ان شاء الله تعالى فاول ذلك التوبة بارضاء الخصوم ورد المظالم التي تسطيع على ردها والبكاء على مافات من اوقاتك في المخالفات ومصاحبتك العلم بانك من ذنوبك على يقين ومن قبول توبتك على خطر ولا تقعد الا على طهارة كاملة ومتى ما احدثت توضأت ومتى ما توضأت صليت ركعتين والمحافظة على الصلوات الخمس في الجماعة والتنفل في بيتك]

معتريه خارجنده كي عبارات ترجمه و معتريه ايجنده كي عبارله شرحدر
اون يدنجي بابدن بشنجي بابدر و او فصللر اوزره در و كتاب آنكله ختم اولندي
"كتابك يکيرمي ايکنجی بابی مقامنده در"

ای مرید معلوم اولسون که نفسک نجاتی اودرکه هر شیدن اول نفسک عیبلرینی سکا کوستره جک و سنی نفسک طاعتندن چیقاراجک بر استاد آرامق -اگر آنی آرامقده اقصابی اماکنه رحلت ایتسه ک دخی- سکا واجبدر. و بن سکا ان شاءالله تعالی شیخ آرا دیغک مدنده آنی بولنجیه قدر، نه یاپه جغکی وصیت ایدرم. [٧٦١]

امدی آنی بولدیغک وقت، حاضر غائبدن ابصردر. (یعنی مقیم اولدیغک شهرده بویله بر استاد کامل بولورسه ک، غائبده و دیگر مملکتده وجودینی خبر آلدیغک بر استادی بولمق ایچون اختیار سفر ایتمه. زیرا حاضر اولان استاد کاملک احوالی، سکا غائبده کینک احوالندن ده ا واضح کورینور. و یاخود آنی ترک ایدوب دیگر بر استاد آرامه.)

آنک اوکنده، غاسلک اوکنده کی میت کی اول. (یعنی آنک اراده سنه تابع اول و کندی اراده کدن کچ.)
اگر آنی شریعتیه مخلف کورورسه ک دخی، آنک علهنده سکا بر خاطره خطور ایتمه سین. زیرا انسان معصوم دکلد. (معلوم اولسون که انبیا معصومدر. آنلردن مخالف شریعت اصلا بر فعل صادر اولماز. اولیانک قسم اعظمی مخالفت شریعتدن محفوظدر. بعضیلری سر قدر اقتضاسی اولمق اوزره محفوظ دکلد. آنلردن احياناً مخالف شرع احوال صدور ایده بیلیر. فقط بو مخالفتده اصلا مصر اولمازلر. درحال استغفار ایدرلر. و بونک سری آنلرک عین ثابتله لری غفار اسمنک محل تجلیسی اولملرنی اقتضا ایتمه سیدر. بناءً علیه آنلرک بو حالی نفسلرینک اقتضاسی اولمایوب، سر قدرک ایجابیلله اراده الهیه نک کندی اوزرلرنده جریان مقصدینه مبتنیدر. بوده آنلرک کندی حقیقتلرینه اطلاعلری نتیجه سیدر. یاخود آنلردن مخالف شرع اولان احوال بر سبب و حکمت تحتنده صدور ایدر. نته کم جناب شاه نقشبند قدس الله سره حضرتلری بر کیجه درویشلرینه خطاباً "بزم امرمه ایچیکزده کیم اطاعت ایدر؟" بیورر. درویشلر امرلرینه انتظار ایلدکیرینی سویلرلر. حضرت آنلر ایلله برابر قالقوب بر بوش اوه کیرلرلر. بر چوق قماشلر وارمش. آنک سرقت ایدلمسینی امر ایدر. او قماشلری کیزلیجه نقل ایدرلر. بو نقل کیفیتی واقع اولدقدن صکره او اوه بعده عینی کیجه ده خیرسزلر کپروب قماشلری سرقت ایتمک ایسترلر سده بولامازلر. فرداسی [٧٦٢] درویشلرک نقل ایتدکری قماشلر صاحبنه اعاده اولنور. ایشته کوریلورکه جناب پیرک امر عالیلری صورتنده سرقت و معناده حفظ و صیانت ایدی. بناءً علیه مریدک آنلردن صدورینی کوردیکی مخالف شریعت اوامر و افعاله اعتراضلری قطعاً جائز دکلد.)

و نفسکده محمود و مزمو مدن واقع اولان شیئی، هر هانکی بر جنسندن اولورسه اولسون آندن کیزله مه. (زیرا او سنک طیبیکدر. و نفسکده محمود اولان شیلر صحت و مزوم اولان شیلر مرضدر. بر کیمسه

طبيب مداويسيندن صحتنه و مرضنه دائر اولان احوالى كيزله مك جائز دكلدر. عكس حالده تداوى ده موفقيت حاصل اولماز.)

آنك مكاننده اوطورمه و البسه سنى كيمه و آنك حضورنده كوله نك افنديسى حضورنده كى حال جلوسنى مستوفر اوله رق اوطور. (زيرا مرشده قارشى اولان ادبك آنك صورت جسمانىسنه دكل، معناسنه در. و آنك معناسى حقدرد. و سكا اولان خدمتى پك بيوكدرد. چونكه سنى ده كندى معناسنه چكر. بناءً عليه بويله بر ذاته بالطبع كوله نك افندسينه قارشى كوستره چكى ادبك يوز دره جه زياده سى ايجاب ايدر. و مريدك بويله بر ادبى حقشناسلى اولور. و عكس حال نانكورلكدر.)

و سكا بر شى ياپمقله امر ايتدكده، سكا امر ايتديكى شئي بيلمكه ايجون آنى تثبيت ايت. و همان مبادرت ايتمه كه سن سكا امر ايتديكى شئي بيله مزسك. (يعنى سكا بر ايش حواله ايتديكى وقت، بو ايشك ماهيتى و صورت اجرآسى نه وجه ايله اوله جغنى لايقيه بيلمكه ايجون سوزينه دقت ايدوب آنى ذهنگده تثبيت ايت. و سوزى تماميله ديكلمه مكسيزن عجله ايله او ايشه مبادرت ايتمه كه سكا امر ايتديكى شئي لايقيه آكلايامامش اولديغك ايجون كوزلجه و تماميله ايفا ايده مزسك.)

و آكا بر شى اتيان ايتمه و سكا امر ايتديكى شئي سببندن سؤال ايتمه. (يعنى سكا بر شى سويلديكى و امر ايتديكى وقت، آكا كندى فكرينى بيان ايتمه. و امرينه قارشى "افندم بو امرك سببى نه در؟ نيچون بويله ياپالم؟ ديه [۷۶۳] صورمه.)

و سن آكا رؤيا و سائر خصوصياته احوالكدن هر هانكى بر حالى وصف ايتديك وقت، آنك شرحنى طلب ايتمه. و آكا بر ايش حقنده سوز سويله ديك وقت، آندن او سوزه جواب ايسته مه. و بر قائلك قولنه آنك حقنده احتمال و يرمه. (يعنى مرشدك حقنده بريسى چيقوبده ناحوش بر شى سويلرسه، بلكه بو حال واردر ديه احتمال و يرمه. بو آدم بنم مرشدمك حالى و علو قدر و منزلتنى بيلمديكى ايجون آنك سوء تفهمندن عبارتدر، دى.)

و سن آنك دشمننى بيلديك وقت، او دشمنى الله يولنده ترك ايت. و آنكه مجالسه و معاشره ايتمه و آنى سون و آكا ثنا ايدن كيمسه بى كورديك وقت، آنى سو، و احتياجنى قضا ايت. و اكر شيخك حرمنى تطبيق ايدرسه آنى تزوج ايتمه و شيخك بيت خلوتنه دخولدن صاقين و آنك او طه سنده آنكه برابر بيتوتت ايتمه. يا خود بيتوتت ايتديك حيثيتده سنى كوره ميه جك وجهله آكا قريب اوله رق اويوكه سنى چاغيرديغى وقت، ايشيده سك. و ياپديغك ايشى آنكه مشاوريه ايتمه. زيرا سن اصلكه مناقضسك. چونكه سنك امريك مربوط اولديغى اصل، سنك مرادك دكل، آنجق شيخينك اراده ايتديكى شيدر. (حال بوكه سن ايشكى آكا صورمادن و آنك مرادى بيلمه دن ياپدك. اكر ياپديغك صورتك غيرى بر شى بيان ايدرسه، تعمير ايده مزسك؛ بناءً عليه بو خصوصده مشاوريه مضردر.)

سنك خاطريكه بر شى كلديكى وقت، آنى كندى نفسكدن ترك ايت. و آنك سكا رسم ايلديكى شيئه التفات و آكا اعتماد ايت. (يعنى ياپاجغك بر ايش حقنده سكا بز فكر كليز و شيخك سكا بر يول كوسترر ايسه آنى قبول ايت. و آنى بكنمه مزلك ايتمه.)

زيرا بر ايشده شيوخذن بريله مشاوريه ايتديك وقت، بونى مراد ايتمه سده سكا آنى ياپ دير. زيرا حال آنى اقتضا ايدر. و او ايسه، سكا ضرر ويرر. و اكر آنى ياپمه ديسه، سكا نفى واردر. حال بوكه آنك عندنده [۷۶۴] نفسنده و صلاح نفسنده زياده ضرر واردر. (مثلا الكده بر مقدار پارهك وار، چارشوده بر دكان آچوب تجارت ايتمك ايسترسك. بو خصوصى شيخكه مشاوريه ايتديك وقت، سنك حالك و وضيتك بونى اقتضا ايدر. حال بوكه سن بو تجارت ايچنده بيك درلو فتنه يه مصادف اولوب قلبكى محافظه ايده ميه جك ايجون سكا بو ضرر ويرر. و اكر آنى ياپمه ديسه، ظاهراً سكا نفعى واردر. حال بوكه بو تجارت عندنده سنك نفسكه و صلاح نفسكه پك زياده ضرر واردر.)

امدى بو ضرر ظاهرى قبول ايتمامك اولادر. ايشله مسى خاطريكه خطور ايدن بر ايشده آنكه مشاوريه ايتمه. ولكن بو خاطرى ترك ايت، و ايشله مه. زيرا سنك وقتكى اعمار ايدن شيخيك سكا تكليف ايتديكى شيدر. (معلوم اولسون كه مرشد حقيقى، مشايخ رسوم كى دكلدر. بو ذات محترم، هر بر مريدك خاطره سنه مطلع اولديغى كى كزديكى يورورديكى يرلرده ياپديغى ايشلرده واقفدر. و مريدلرى آنك نظرندن بر آن بيله غائب دكلدر. نته كم جناب مولانانك پدر عليلى سلطان العلماء بهاء الدين الولد حضرتلرى مريدلرى اولان سلطان علاء الدين سلجوقى بى محمد خوارزمشاه ايله اولان بر محاربه سنده جاسوسلقله خوارزمشاهك اردوسنه

كدوب آنلری اغفال ایدرك كیجه آنلر طرفنه تخصیص اولنان چادرده ایقیویه طالمش اولدیغی حالده "ملك، قلق اویقو زمانی دكلدر." دیه اویاندیره رق خوارزمشاهك الندن قورتاردیغی مناقب سپهسالارده مفصلاً نقل ایدلمشدر. و کذا جناب شاه نقشبند درویشلرندن برینی برایش خصوصنده بریره کوندر. درویش او ایثی بتیردیکدن صکره عودت ایدركن هوا بك سیجاق اولدیغندن براز استراحت ایتك ایچون بر آغاجك کولکله سی آلتنده اویور. جناب شاه نقشبند رؤیاسنده بر عصا ایله درویشك اوزرینه هجوم بویوروب "قالك بوراسی اویویاجق یرمیدر؟" [۷۶۵] بیوررلر. درویش اویاندیغی وقت، باش اوجنده ایکی قوردك طوردیغی کورور. همان قالقوب قصر عارفانه کلدکه جناب پیری شهر ایچنده یول اوستنده کندوسنه منتظر بر حالده بولور. و مومی الیهه خطاباً "هیچ اویله مخوف و خطرناك یرده استراحت اولورمی؟" بیوررلر. مشایخ حقیقیه نك مریدلرینه قارشى اولان بو کبی معاملاتى بك چوقدر. مرشدم مولوی محمد اسعد دده قدس سره حضرتلری طرفندن دخی بوفقی پر تقصیره قارشى قاچ دفعه لر بو کبی احوال واقع اولمشدر. او وقایعك بوراده ذکرى تطویلى موجب اولور. بوندن آکلاشركه مریدك هر خاطره بی مرشدى ایله مشاوره سنه لزوم یوقدر. آنلر مریدی کندولرندن ده اعلای بیلرلر. بناءً علیه حقنده انفع اولان طریق نه ایسه آنی کوسترلر. همان امرلرینه اطاعت، مریدك سبب نجاتی اولور.

و خاطر آنجق ظاهراً و باطناً فارغ بطل اولان فنا مریده مخصوصدر. (یعنی بر مرشد حقیقی یه انتسابدن صکره کندی خاطره سنه تابع اولمق كرك ظاهره و كرك باطنده کندوسنی او مرشد ایله مقید بیلمین و طریق حقده بطل اولان فنا مریده مخصوص بر حالدر. زیرا آنك حماقتی میدانده در. کندوسی بر مرشیدك لزومی حس ایتدیکی حالده باطنی محافظه ایتك شویله طورسون ادب ظاهریدن ده غافلدر. مادام که کندی امرنده سریست ایدی؛ بر مربی یه و مرشده انتسابه نه لزوم وار ایدی. آنجق شوراسی شایان قیددرکه بو تسلیم کامل مرشد حقیقی یه قارشیدر. اکر بر کیمسه مشایخ رسومدن برینی مرشد حقیقی ظن ایدوب آکا انتساب ایدر و بعدالانتساب ظاهرنده و باطننده احوالك تبدلنی کورمزسه، آلداندیغنه حکم ایتملی و کندوسنه بر مرشد حقیقتی آرامالیدر. و اکر ظاهرنده و باطننده صلاح و تبدل کوروبده، مرشدینه اعتراض و آنی ترك ایدر و باشقه بر مرشد آراسه، او مرید بطل و فنا بر مرید اولور. زیرا کندی خاطره سنه تابع اولمشدر. [۷۶۶] و کندی احوالنده کی تبدلک فرقنه و ارامامشدر. و آنی قبول ایدن مرشد دخی مشایخ حقیقیه دن اولمایوب مشایخ رسومدن. زیرا مشایخ حقیقیه شخص واحد حکمنده در. برینی رد و انکار جمله سنی رد و انکاردر. نته کم انبیانك برینی رد و انکار هپسنى رد و انکاردر. [لا نفرق بین احد من رسله] آیت کریمه سی بو حالک دلیل باهریدر. و بویله بر مریدی قبول ایدن مشایخك مشایخ حقیقیه دن اولمدیغی ده ظاهردر. چونکه مشایخ حقیقیه شخص واحد حکمنده اولدیغنه کوره، او مرید اولکی شیخی رد ایتمکه کندوسنی رد ایتمشدر. و مرید معترض بو رد و اعتراضیله مجاری فیضی کندی اوزرینه قاپاتمشد. آنی قبولدن هیچ بر قائده ملحوز دکلدر. و مشایخ حقیقیه مریدك حالنی کشف ایتمدکجه قبول ایتمزلر. مکرکه شیخ اولنك ازن و اجازتی اوله).

و افعالندن بر فعلده آکا اعتراض ایتمه. و آکا بونی نیچون یاپدك دیه صورمه. (زیرا رد و اعتراض مجاری فیضی سد ایدر. و مرشد حقیقینك افعالی سنك طور عقلکدن خارج اولسه بیله آنی قبول ایت. چونکه او بصیردر. سن هنوز اعماصك. سنك اعتراضك اعمانك بصیره اولان اعتراضی قبیلنددر. و آنك سبب افعالی صورمق سوء ادبر. و خفیف مشرلکدر).

و شیخك سنك اوزریکه تقدیم ایتدیکی هر بر کیمسه یه شاکرد اولوب خدمت ایت. و شیخك سنی کوردیکنه یقین حاصل ایتدیکك بر یرده اوطورمه. ادبه ملازم اول. یولده کیجه نك غیری آنك اوکنده یورومه. (کیجه یول آیدنلیق اولور و یولده بر مانعه اولمادیغی کورولرسه مریدك ینه شیخك اوکنده یورومسی جائز دکلدر).

و دواملی آکا نظر ایتمه. زیرا بو قلت حیایی و قلبدن احترامك خروجنی ایراث ایدر. [۷۶۷] و آنك مجلسنده چوق اوطورمه. جلوسك بیت خلوتکده شیخك اوطه قاپوسنك آرقه سنده اولسون؛ تاکه ایستدیکی زمان سنی بولسون. (بو وصیت خانقاهده مرشد ایله برابر ساکن اولانلره مخصوصدر. بالطبع کندی خانه سنده اهل و عیالی آراسنده ساکن اولانلره دکلدر).

شیخکله مشاوره ایتمدکجه و آندن استیزان ایلمدکجه بر کیمسه نك حاجتی قضا ایتمه. و آنك اوطه سنه کیرمه و کبررسهك النی اوپ و باشکی اوککه اك. (بو وصیت دخی کذا خانقاهده ساکن اولان مریدانه مخصوصدر. زیرا شیخندن اوزاق بر محله اوطوران بر مریدك هر مراجعت ایدن کیسه نك دفع احتیاجی ایچون

شیخه مراجعتی بر امر مستحیلدر. و خانقاهده اوطورانلر دائماً شیخك اوطهسی اوکندن کچه بیله جکلرندن، ایستدکلی زمان اوطهیه کیرملری جائز دکلدر. آنجق چاغرینجه کیرملیدرلر. فقط اوطهسنه کیرلدیکی وقت، آنک اوپولمهسی و باشك اوکه اکیلمهسی هر مریده لازم اولان ادبدر.

و آنک امتثال امرینه و سنك ایچون اولان نهینه محبت ایت و آنک عرضی شحیح اوله رق حافظ اول. (یعنی امر و نهینه ایچیکه کراحت کلمه سین. و آنک عرضی و ناموسنی و حیثیتی و اسرارینی اغیره قارشی محافظهده غایت شحیح و بخیل اول. و کمال غیرتله وقایه ایت.)

و آکا طعم تقدیم اتیدکک وقت، آکا مقتضی اولان شیئک کافه سیله برابر اوکنه قوی. (یعنی قاشیق اتمک و سائره کبی شیلردن برینی نقصان براقمه.)

و قاپو آردنده طور. اگر سنی چاغیرسه اجابت ایده سک. و اگر چاغیرمزه فارغ اولنجیه قدر، ترک ایت. فارغ اولدقده؛ اگر سکا امر ایدرسه طعامی ویا سفره یی قادلر. و اگر طعامدن بر شی آرتوبده سکا اکل ایله امر ایدرسه، آنی یی و نصیبکی بر کیمسه یه ایثار ایتمه و ایچکدن دیمه که "شیخ یالکز باشنه ییور." اگر طعام چوق اولورسه؛ "اکلی استعظام ایدوب فارغ اولیور." ویاخود "یالکز باشنه اکل ایدن کیمسه حقنده کی حدیث، آنک حقنده واقعدر." (یعنی شیخکی [۷۶۸] منفرداً اکل ایدر بر حالده کورورسهک، ایچکدن اعتراض ایدوب یالکز باشنه طعام اکل ایدنلرک ذمی حقنده حدیث شریف وارد اولدیغی حالده شیخ نیچون بو حدیث شفریفه رعایت ایتمیور. یوقسه بو حدیث شریفی بیلمیوری؟ و طعام چوق اولدیغی وقت، نه قدر چوق ییور، حال بوکه طریقه قلت طعام شرطدر. بو نیچون بویله یاپیور؟ دیمه.)

آنی سندن مسرور ایتیمیه جک اولان شیده سنی کورمامسنه جهد ایت. (یعنی شیخکه آنی ممنون ایتیمیه جک اولان بر حال ایچنده کورونمامکه غیرت ایت.)

و آنک اوزرینه متمنی اولمه. (یعنی شیخکدن بر شی و بر حال ایسته مه. مثلاً سیدنا دیگر اخوانمزه بعض احوال شریفه ظاهر اولیور. بنده ایسه بویله بر حال یوقدر. بکاده احسان بیورسه کز کبی سوزلر سویله مه. زیرا شیخ هر بر مریدی کندی استعدادی دائره سنده تربیه بیورر.)

مشایخک مکرندن حزر ایت. زیرا آنلر طالبه بعض وقتلرده مکر ایدرلر. آنلر ایله برابر حضورده انفاسک اوزرینه حافظ اول. اگر سندن شیخه قارشی ادبده بر قصور واقع اولورسه و سن بیلیرسهک که او آنی بیلدی و مسامحه ایلدی. و سنی مؤاخذه ایتدی؛ بیل که سکا مکر ایتدی. و بیلدی که سندن بر شی (یعنی بر خیر) کلمز. و بونک ایچون سکا قارشی سکوت ایتدی. و سنی خطر و خطوه و لحظه اوزرینه مؤاخذه ایتدیکی و سنک اوزریکه انفاسکی تضییق ایلدیکی وقت، قبول و فتح و رضی ایله مبشر اول. (زیرا مرشد حقیقی بر مرید صادق هر بر خاطره سنی و طریق حقه کی هر بر آدمینی و چشم قلبنک هر بر باقیشنی تعقیب ایدوب آنک حقنده تضییقات اجرا ایدر. و بو مرید صادق حقنده آنک بو تضییقاتی قبول و فتح [۷۶۹] و رضا علامتیدر و بونلر مرید حقنده بشارتر.)

انی بسط ایچنده کوردیکک وقت آکا قارشی لابلالی اولمه. بلکه هر نه وقت منبسط اولورسه قلبکده مهابت و اجلال و تعظیم احترام و احتشامی تزئید ایت. و هر نه وقت بسطی و حضوعی زیاده لشدیرسه آنک حقنده مهابت و جلالی زیاده لشدیرر. و اگر شیخک سفره کیدر و سنی موضعنده (یعنی اوطه سنده) ترک ایدرسه، سن هر کون اورایه کیتدییک وقتلرده، کویا او غائب اولمامش کبی، آنک اوطورمقده اولدیغی موضعه، آکا سلام ویره رک دوام ایت. و آنک غیبتنده، حضورده کی رعایتکله حرمتنه مراعی اول. و آنی بر موضعه خروجی مراد ایدر کوردیکک وقت، آکا بونک حقنده نرهیه؟ دیمه. آنک افعالی حقنده آکا بر رأی بیان ایتمه. و اگر سنکله مشاوره ایدرسه امری آکا رد ایله؛ زیرا آنک مشورتی سنک رأیکه افتقارندن دکلدر. آنجق سکا قارشی تحبباً و سیاستاً مشاوره ایدر. و سن آنی بر موضعه مداوم کورورسهک آکا بوندن بحث ایتمه و ایچکدن "بو آنک بر عادتیدر." دیمه. مداوم اولدیغی بر موضعندن انتقال ایتدییکه آکا دائر بحث آچمه.

و کندوسنده امر اولان ویا سکا سویلیدیکی سوزی تأویل ایتمه. دیکله دیکک شیئک ظاهری عندنده توقف ایت. و سکا امر ایتدیکی وقت، آنی یاپ و آنک خطا اولدیغی تیقن اویدرسهک دخی آنک امر ایتدیکی شیئی اجرا ایت. و آنده تأویله کیتمه. و اگر آنک امرینی تأویل ایدوبده اصابت ایتسهک، امدی او خطادر. نته کم سکا امر ایتدیکی وجه ایله آنی تأویل ایتمیوبده ایشله دیکک وقت، او امر خطا ایدی؛ سن ایسه اصابت ایتدک. (یعنی شیخک امرنده ظاهراً خطا اولسه و سنک تأویلیک مصیب اولسه بیله، سنک اصابتک شیخنک خطاسیله

مساویدر. [۷۷۰] چونکه حد ذاتنده سنك تأویلک خطادر. نظر، اشیک خطا و اصابتنه دکل سنك تأویلکه در. و تأویل ایسه سنك مرادکدر؛ حال بوکه سن کندی مرادیکی شیخ اراده سنده افنا ایده جک ایدک.)

زیرا بزم عندمزه طریقه مرید حقنده هدایت شیخ الیه در. و شیخ، الله ایله در. علم صحیح وجه ایله امرده تأویلک اصابتنه دکلدر. و هدایت آنجق البته من غیر تأویل امتثال امرده در. و آنک سری بزم عندمزه حضرت الهیه ده آچیق و ظاهر در. و هر نه وقت، امر ایتدیکی شیخ قارشى تأویل ویا تخیل ایتدیك بر تدبیر ایله آکا بویله مراد ایتدیکی سویلرسه ك، بیل که محقق سن نفسکه رجوع ایدوب ادبار ایچنده سك. حال بوکه مریدلرک چوغی اوزرینه کلن شی (یعنی حرمان و انقطاع و عدم فتوح و وصول) آنجق تأولنددر. زیرا تأویل خطه نفسدر. و عاقل ظاهری ایسه، آنک امرینه قارشى قیاس یاماز. و تأویل ایتمز؛ بلکه امرک کافه سی وجوب اوزره در. امدی آنکله خطاب اولندقه آکا معبدرت اولنور.

و شیخ حاضر اولدیغی وقت، آرقه ك آکا اصابت ایدن بر موضعه نماز قیلمه. ایکی ادبی (یعنی ادب صلات ایله ادب شیخی) جمع ایت. و آنک امری اولمقسزین بر سوزی افشا ایتمه. یمه و او یومه و معتاد اولان احوالین بر حال اوزرنده آکا اقتفا ایتمه. زیرا سکا انفعدر. مکرکه سنی بوکا دعوت ایده. (یعنی یمه کده و او یوماکده و یا خود اوطورمق و یا تمق و مطالعه ایتمک کبی احوالده شیخ احوالنه تابع اولمه که بو سنك اوزرینه مشکلات تحمیل ایتما میس اوله جغی جهتله سکا انفعدر. مکرکه او سنی بعض اوقاتده بوکا دعوت ایده. بو حال مستثنادر. مثلاً "کل بو اقشام طعمی بنمله اکل ایت." و یا خود "بو کون سنکله برابر فلان یره کیده لم." کبی سنی بعض خصوصاته دعوت ایدرسه بو، یالکز بر کره یه مخصوص اولدیغی ایچون اتباعده مشکلاتک (اولماز.)

بونده آنک سکا [۷۷۱] دعوتنک صورتی: "یا سیدنا، سنکله برابر یمه می امر ایدرمیسک؟" یا خود "سنکله برابر بر اوطه ده او یوما می امر ایدرمیسک؟" و یا خود "دونه یممی؟" دیمه کبی آکا مشورتله تعرض ایتما مکه در. بن قورقارم که هپسنى بنمله برابر یاپ؛ یا خود عندمده او یو، دیه و بو بزم عندمزه بعدلرک نهایتیدر. زیرا او نازلانمی و اسقاط حرمت و هیبتی داعیدر. و بو، مریددن هر نه وقت معدوم اولورسه، محقق افلاح اولماز. حال بوکه او، البته لابدر. و بونک خلافتی سویلین کیمسه نفسی عارف دکلدر. (یعنی شیخ ایله یوز، کوز اولوب، باطنکده آکا قارشى اولان حرمت زائل و نظرکده اولجه حس ایتدیکیک هیبت ساقط اولورسه، فیض آلاماز و ترقی ایده مزسک. بناء علیه بونلری ازاله ایده جک اسبابدن توقی ایجاب ایدر. بو سببلر دخی مستنده ذکر اولنان شیردر. هر کیم بن بونلری یامقله برابر شیخمه اولان حرمتی ده محافظه ایدرم دیرسه، نفسی بیلمه یین بر جاهلدر. زیرا هر زمان برلکده یاشادیغی کیمسه یه قارشى لا ابالیلک حصولی نفسک ایجابات طبیعیه سندندر.)

ای مرید، آنی بولدیغک وقت، حالک شیخ ایله بویله اولسون و بن شمیدیکی حالده شیخ آرادغک مدته، سکا یاپه جغک شی و صیت ایدرم. انشاء الله تعالی.

امدی بونک اولی خصما یی ارضا (یعنی بر کیمسه ایله خصومتک وارسه آنک ایله صلح اولمقدرد.) و ردینه مقتدر اولدیغک مظالمی رد (یعنی بغیر حق بر کیمسه نك مالنی المش و سائر حقوقنه تجاوز ایتمش ایسه ك اگر او آدم بر حیات ایسه آکا مالنی و حقنی اعاده ایتمک و اگر وفات ایتمش ایسه وارثلرینی بولوب آنلره ویرمکدر.)

و مخالفا ته و مصاحبت علمده اوقاتکدن فوت ایلدیكک شی اوزرینه آغلا یه رق توبه در. سن محقق زنوبندن یقین اوزره سك. و توبه ك قبولندن ده خطر اوزره سك. (یعنی سنك کناهلرک کوزیکک اوکنده ثابت و متحققدر. توبه ك قبول و عدم قبولی ایسه مجهولکدر. بناء علیه توبه م مقبولدر دیه حکم ایده مزسک.) [۷۷۲] و آنجق طهارت کامله اوزره اوطور و سندن حدث ظهور ایتدیکی وقت آبدست آلیرسک. (یعنی آبدستک بوزولدقجه آبدست آلوب برآن آبدستز کمزسک.)

و آبدست الدیغک وقت ایکی رکعت نماز قیلارسک. و بش وقت نمازی جماعته و نافله یی ده اوکده محافظ اولورسک. (زیرا فرائض اداده ریا اولامیه جغندن جماعته دوام لازمدر. نافله نمازلر ایسه بویله دکلدر. آنلره ریا اولمق محزوری واردر.)

متن فصل [۱] الصلاة

[واذا توضأت فاسع في الخروج من الخلاف وتوضأ أسبغ وضوء يتوضأه احد للصلاة واتمه وسم الله في بدئ كل حركة من حركاتك واغسل يديك بترك الدنيا منها ومضمض بالذكر والتلاوة واستنشق بشم الروائح الالهيه واستنثر بالخضوع وطرح الكبر واغسل وجهك بالحياه وذراعيك الى مرفقيك بالتوكل واسمح اذنيك باسماع القول واتباع احسنه واغسل قدميك لايطاء كتيب المشاهده ثم اثن على الله بما هو اهله وصل على رسوله الذي اوضح لك سنن الهدى صلى الله عليه وسلم وقف في مصلاك بين يدي ربك من غير تحديد ولا تشبيه وواجهه بقلبك كما تواجه الكعبة بوجهك وتحقق ان ما في الوجود احدا الا هو وانت فتخلص ضرورة وكبره بالتعظيم ومشاهده عبوديتك واذا تلوت فكن على حسب الاية المتلوة فان كانت ثناء على الله فكن انت المحدث وهو الذي يتلو كتابه عليك فيعلمك الثناء عليه فما تشنى به على نفسه وكذلك في آية الامر والنهي وغير ذلك لتقف عند حدوده وتعرف ماوجه عليك سيدك من الحقوق فتحضرها في قلبك لادائها والمحافظة والحظ ناصيتك بيده في ركوعك ورفعك وسجودك وجميع حركاتك فتسقط لك الدعوى [٧٧٣] في هذه الملاحظة حتى تسلم فاذا سلمت فابق على عقدك انه ما ثم احد غيرك وربك سبحانه وسلم باللفظ على من امرك فان سلامك على نفسك فاذا دخلتم بيوتا فسلموا على انفسكم ومتى دخلت بيتك فحيه بركعتين وكذلك كل موضع تدخله]

ترجمه

"آبدست آلدیغك وقت، خلافتدن خروجه سعی ایت. و آبدستی تمام ال که او آبدستی بر کیمسه نماز ایچون آلیر و آنی اتمام ایدر. و حرکاتکدن هر بر حرکتیه بدآده بسمله چک و اللریکی ترک دنیا ایله ییقا و ذکر و تلاوت ایله مضمضه ایت. و روائح الهیهنک شمیلله استنشاق ایله و بورنکی حضوع و طرح کبر ایله تمیزله و وجهکی حیا ایله و قوللریکی دیرسکلریکه قدر توکل ایله ییقا. و قولقلریکی سوز دیکلهمک و آنک اک کوزلنه اتباع ایتمک ایله مسح ایت و آیاقلریکی کثیب مشاهدنی ایطاء ایچون ییقا. بعده لایقی اوزره الله تعالی یه ثنا ایله و سکا سنک هدایی واضح قیلان آنک رسولی صلی الله علیه و سلم اوزرینه صلوات کتیر و سجاده کده ربک حضورنده تحدید و تشبیه اولمقسزین طور و وجهلک ایله کعبهیه توجهک کبی قلبکی آکا توجیه ایله و تحقیق ایله که وجودده آندن غیری بر شی یوقدر. و سن ضروره مخلص ولورسک. و آنی تعزیم و عبودیتکی مشاهده ایله تکبیر ایت. و قرائت ایتدیکک وقت اوقونان آیت حسبی اوزره اول. امدی اکر الله اوزرینه ثنا اولورسه سن محدث اول و سکا کتابنی تلاوت ایدن اودر. کندی [٧٧٤] اوزرینه ثنائی سکا تعلیم ایدرکه آنک نفسی اوزرینه سن انکله ثنا ایدرسک. و آنک حدودی عندنده توقفک ایچون، آیت امر و نهیده و بونک غیرندهده بویلهدر. و سیدیکک حقوقدن سکا توجیه ایلدیکی شی بیل. امدی آنلری ادا و محافظه ایچون قلبکده احضار ایله و رکوعکده و رفعکده و سجودکده و جمع حرکاتکده سلام ویرنجیه قدر ناصیهک آنک یدنده اولدیغنی ملاحظه ایله. و سلام ویردکده عقدک اوزرنده قال که سنک و ربک غیری بر کیمسه یوقدر. و سکا امر ایدن اوزرینه لفظ ایله سلام ویر. زیرا سلامک نفسکدهدر. [فاذا دخلتم بیوتا فسلموا علی انفسکم] یعنی "امدی بر خانهیه کیردیکز وقت نفسلریکز اوزرینه سلام ویریکز." و هر نه وقت اویکه کیررسک ایکی رکعت ایله آکا سلام ویر. و داخل اولدیغک هر بر موضع ده بویلهدر."

شرح

آبدست آلدیغك وقت خلافتدن یعنی مکروهات و مفسداتدن خارج قالمغه چالیش. و آبدستی غسل و مسح خصوصلرنده ترتیبه و سنن سنییه رعایت ایله تمام آل. و نمازه مخصوص اولهرق آلمایوب طهارتله بولنمق ایچون آلسهک بیله نماز قیلهحق اولان بر کیمسهنک اعتنا و دقت ایله آلدیغی آبدست کبی تمام آل. بو آبدست نماز ایچون دکدر؛ نصل اولسه اولور دیهرك مسامحه ایتمه و هر بر حرکتکده آبدست آلیرکهن بسمله ایله باشلا. و اللریکی ترک دنیا نیتله ییقا. و ترک دنیا، محبت ماسوایی قلبدن اخراج ایتمک دیمکدر. یوقسه اولاد و عیالدن و کافه معاملات دنیویهدن تجرد ایدوب رهبانیتی اختیار ایتمک دکدر.

مثنوی

جیست دنیا از خدا غافل بدن ** نی قماش و نقره و فرزند و زن

ترجمه

"دنیا نهدر؟ خدادن غافل اولمقدر؛ یوقسه قماشلر، کموشلر، اولاد و قادین دکدر." [٧٧٥]

و آغزیکه صو ویرکن قلباً ذکر و تلاوت ایت و الله تعالینک معنوی و روحانی اولان قوقولرینی قوقلامق نیتله بورنکه صو ویر. و ذلتي اختیار و کیری نفسکدن طرح و اخراج نیتی ایله بورنکی تمیزله. و یوزیکی حقه و خلقه قارشى حیا نیتی ایله ییقا. و قوللریکی دیرسکریکه قدر، جمیع اوموکهده حقه توکل نیتی ایله ییقا. و قوللریکی سوز دیلکه مک و دیکله دیک سوزلرک اک کوزلنه اتباع ایتمک نیتی ایله مسح ایت. و آیقلریکی کثیب مشاهدهی طی ایتمک و چیکنه مک نیتی ایله ییقا. (کثیب) لغتده قوم تپه سنه اطلاق اولنور. اصطلاح شرعیده کره جنتده صور جنانیه دن خالی بر محلدرکه اهل جنت او مقامده جمع لذائز جنانیه دن ال چیکمش اولدقلری بر حالده تجلی ذاتی یه نائل اولورلر. کثیب کره ارضده کی نظیری حضرت موسی علیه السلامه کوره طور سینادر. و امت مرحومه محمدیه یه کوره کعبه معظمه در. و محقیقنه کوره بو تجلی ذاتی یه مظهریت ایچون آخرته انتظار ایجاب ایتمز. آنلر بو کثیب مشاهدهی بو عالمده دخی پای روحلریله طی ایدرلر. نته کم بو کتابک مفهومه مطلع اولانلر بونی استبعاد ایتمزلر. آیقلریکی یقادرقدن صکره سنی طهارته موفق ایدن الله تعالی یه حمد و ثنا ایت. و سکا حقه کیدن یولی آچیق بر صورتده کوسترن الله تعالینک رسولی خاتم انبیا صلی الله علیه و سلم افندمز اوزرینه صلوات کتیر.

و سجاده کده و یاخود نمازی قیلاجغک بر محلهه ریکک حضورکده تحدید و تشبیه اولمقسزین یعنی آنی تنزیه صرف ایله تحدید و تشبیه صرف ایله تقیید ایتمکسزین طور و تنزیه و تشبیهه دائر ایضاحات یوقاریلرده کجدی. و یوزیکی نصل کعبه یه چویرمکده ایسه، قلبکی ده [۷۷۶] حقه چویر. و بو توجیهکده وجودده آندن غیری بر شی یوقدر. یعنی وجود و وارلق آنجق حقه اولوب کرک سنک و کرک سنک محیطتنده کی اشیانک وجودلری هپ آنک وجودات اضافیه سندن عبارتدر. بناءً علیه سنک و جمیع موجوداتک حقیقتی هپ حقددر. و جمله سنک معبودیدر. و وجودات اضافیه سندن عابد اوله رق کندوسنه متوجهدر. ایشته کندی عابدیتی و حقه معبودیتی بویله بیلوب حقه متوجه اولورسه ک نظرکده ماسوی دینلن موجودات موهمه زائل اوله جغندن بالضروره عبادتکده مخلص اولورسک. و آنک وجود حقیقیسنک عزمتنی و بی نهاییه لکنی و سن آنک مواجهه سنده، هر وجه ایله محدودیتیکی و قوللغی چشم قلبک ایله مشاهده ایله تکبیر ایت. و نمازک افتتاح تکبیرینی بو مشاهده ایچنده اولدیغک حالده آل. و قرآن کریمی قرائت ایتدیگک وقت، اوقونان آیت کریمه نک معنای منیفی نه ایسه، قلبکی بو معناده مستغرق قیل. اکر آیتک معناسی [فَلله الحمد رب السموات ورب الارض رب العالمین وله الکبرياء فی السموات والارض وهو العزيز الحكيم] و امثالی وجه ایله الله تعالی یه حمد و ثنایه دائر ایسه، سن مؤحذث یعنی کلامک مخاطبی اول و سکا کتابنی تلاوت ایدن سنک لسانکدن حق سبحانه و تعالی حضرتلریدر. کندینه حمد و ثنای سکا تعلیم ایدر. و سن آنک بو تعلیمی وجه ایله آنک نفسی و ذات واجبی اوزرینه حمد و ثنا ایدرسک. و بونک ضمننده قصد خلقت و حکمت اثنینیت تحقق ایدر.

نته کم حق تعالی [وما خلقت الجن والانس الا ليعبدون] بیورمشدر. و اوقونان آیتلر امر و نهیه وسائر احکامه دائر اسیه، آنک قوللری ایچون چیزدیکی حدود دائره سنده توقف ایچون بویله جه تدبر و تفکر لازمدر. و سیدک اولان الله ذولجلال حضرتلرینک کرک [۷۷۷] کندیسنه و کرک خلقه تخصیص ایلدیکی حقوق جنسندن سکا توجیه ایلدیکی شیئ بیل ده آنلری ادا و محافظه ایچون قلبکده جمع و احضار ایت که بونلری بیلما مک یوزندن حقوقشکنلر زمره سنه داخل اولمیه سک. و رکوعکده و رکوعدن قالدیغکده و سجودکده والحاصل نماز ایچنده جمیع حرکاتکده سلام ویرنجیه قدر ناصیه ک آنک یدنده اولدیغنی ملاحظه ایله. یعنی [وما من دابة فی الارض الا هو اخذ بناصيتها] آیت کریمه سندن غافل اولمه. و سلام ویردکدن صکره دخی عقدک اورنده یعنی یوقاریده ذکر اولنان تدبر و تفکرک اوزرنده ثابت قال که بو عقدیکه داخل اولان سنک و ریکک غیری بر کیمسه یوقدر. بناءً علیه آکا قارشى عهدشکن اولمه. و سکا امر ایدن حق سبحناه و تعالی حضرتلرینه لفظ ایله سلام ویر. زیرا سنک هویتک حق اولدیغی ایچون بو سلامک سنک نفسکه عائد اولور. نته کم حق تعالی حضرتلری قرآن کریمنده [فاذا دخلتم بیوتاً...الخ] یعنی "بر خانه یه کیردیگکز وقت نفسلریکزه سلام ویریکز." بیورر. بناءً علیه هر نه وقت اویکه ویا اوطه که کیررسه ک ایکی رکعت تحیه نمازی قیلوب نفسکه سلام ویر و داخل اولدیغک هر بر موضعه ده بویله یاپ. "بوراسی تنهادر؛ کیمه سلام ویرهیم؟" طرزنده حقیقت حالدن جاهل اولانلرک فکرنده بولنمه. زیرا جهلا کندی نفسلرینک حقیقتنی بیلمدکری کبی هر بر زرده حقه مشاهده اولدیغنی ادراک ایده مزملر ده بو آیت کریمه نک حکمنی جنته حمل ایدرلر. موت ایله حقیقت حال کندیلرینه انکشاف ایتدیکی وقت، مجنون کندیلری اولدیغنی پک آجی بر صورتده ادراک ایدرلر. فقط ایش ایشدن کچمش بولنور. [۷۷۸]

فصل الاكل والشرب

[ولا تأكل الا عن فاقة ولا تشبع ولا تكثر شرب الماء ولا تأكل تصنعاً ولا تعزراً ولكن كل على قدر حاجتك الى الطعام ولا تشعر احداً بجوعك وكل متعاً يئاً بلا عجلة خذ اللقمة متوسطاً فاذا جعلتها في فمك فاشدد مضغها وسم الله عليه فاذا مضغتها فابتلعها ثم احمد الله الذي سوغكها وحينئذ تمد يدك الى لقمة اخرى فسمى الله ايضاً مثل الاولى حتى تبتلعها ثم تحمد الله وحينئذ تمد يدك الى غيرها حتى تأخذ حاجتك وكل مما يليك ولو كنت وحدك لئلا تعتاد سوء الادب واحذر الشهوة ولا تنظر الى وجه اكيلك ولا الى يده ولتنظر بقلبك في ذلك الى تنزيه من يطعم ولا يطعم فيتبين لك نقصك وعجزك فتكون في عبادة في اكلك ولا تلتفت ولا تصغ لمن يقول لك انك تأكل قليلاً فيؤدبك ذلك الى ان تتركه حتى يقال انك تأكل قليلاً واذا حضرت على مائدة طعام فكن اخر من يرفع يده ولا تقم حتى ترفع المائدة ولا تأكل في بيتك ثم تأتى الى الجماعة فتأكل معها بالتعزُّز كانك قليل الاكل فان ذلك من شيم المنافقين وليكن اكلك من وقت الى وقت]

ترجمه

فصل [٢]

ييمك و ايجمك

"آنجق احتياجن ناشي ي و طويمه و صوبي جوق ايجمه. و تصنعاً و تعزراً ييمه. فقط طعامه احتياجك قدر ي. و آچلغكه بر كيمسه ي واقف قيلمه و عجله سز و متأنى اوله رق ي. لقمه ي متوسط اوله رق آل. آغزيكه قويدىغك وقت ابي چيكنه و بسمله چك. آنى چيكنه ديكك وقت يوت. بعده سكا آنلرى احسان ايدن الله تعالى يه حمد ايت. و بو ائناده [٧٧٩] ديكر لقمه يه الكى اوزاتيرسك. كذا بسمله چك. يوتنجيه قدر اولكى كبي ياپ. بعده الله حمد ايله و حاجتكى آنجيه قدر ديكرلرينه الكى اوزاتيرسك. و يالكز اولسه ك بيله سوء ادبي اعتياد ايتماكم ايجون اوكدن ي. و شهوتدن حزر ايت. و سنكله برابر بين كيمسه نك يوزيكه و النيه باقمه. و بونده اطعام ايدن و اطعام اولنميان كيمسه نك تزيهنه قلبك ايله نظر ايت كه سكا نقصك متبنيك اولسون. بويله اولنجه اكلده عبادتده اولورسك. و سن آز ييورسك دين كيمسه نك سوزينه التفات و اصغه ايتمه كه بو، سنك آنى ترككه مؤدى اولور. وارسين "سن آز ييورسك." دنيلسين. و طعم سفره سنه حاضر اولديغك وقت، سن ال قالديرن كيمسه نك آخرى اول و سفره قلنجيه قدر قيام ايتمه. و خانه كده ييمه؛ بعده جماعته كله سك ده تعز ايله آنلر ايله برابر ييه سك؛ كويا سن آز ييرسك؛ محقق بو، منافقك اخلاقندرن. و اكلك بر وقتدن بر وقته اولسون

شرح

يعنى بو فصل، كنديكه بر شيخ كامل بولنجيه قدر نه وجه ايله ييوب ايجه جككى بيان ايدر. زيرا شيخ كاملى بولدقن صكره ييمك اچمك خصوصنده ده آنك تعيين ايده جكي خط حركتى تعقيب ايتمك ايجاب ايدر. امدى تلرز و تنعم ايجون دكل، آنجق احتياجن ناشي ي و سفره دن طويمه دن قالد و صوبي جوق ايجمه. زيرا معدة يي جوق طولدورمق و جوق صو ايجمك توسعنه و بالنتيجه تدويسى مشكل امراضه سبب اولور. و تصنع و تعز طريقيله ييمه. يعنى جماعته بر سفره يه اوطوردغك وقت، فكريكى محيطكله مشغول ايدوب، خلقك سنك حقه خوش كورديكك فكره زهابلرينى تأمين ايجون تصنع و كوسترش ياپه رق و ياخود قيرتيره رق و نازلانه رق پك فاصله لى و اوفاق لقمه لر ايله ييمه. بلکه سفره ده بو كبي افكاردن خالى [٧٨٠] اوله رق ادب دائره سنده احتياجك قدر ي.

و "شو قدر ساعتدنبري آغزيمه بر لقمه قويمادم." كبي سوزلرله كيمسه يي آچلغكه مطلع قيلمه. لقمه يي اورته قطعه ده اوله رق آلوب عجله سز و تأنى ايله يي. و لقمه يي ابي چيكنه و لقمه يي آليركن بسمله چك. آيوچه چيكنه دكدن صكره يوت. و يوتدقن صكره بو نعمتلى سكا احسان ايدن الله تعالى يه حمد ايت و قارنكي طيورنجيه قدر هر لقمه ده بو وجه ايله حركت ايت. يالكز اولسه ك بيله تربيه سزلكه آليشماق ايجون اوكنه تصادف ايدن محلدن يه! و قابك ديكر طرفلريكي قارشيديره رق ييمه! و حرص و شهوتله اكلدن حزر ايت. يعنى سفره يه نفسكك اشتها ايتديكي بر طعام كليسه "آمان بيتيره جكلر! بر قاچ لقمه ده فضل آلايم." ديوب لقمه نك برينى يوتمه دن ديكرينه ال اوزاتمق صورتيله قابيشه رق ييمه. و سفره ده كي كيمسه لك اللرينه و يوزلرينه متمادى نظرلريكي عطف ايتمه. و انسان هر نه حال ايجنده بولنورسه بولسون، مطلقا ابي و كوتو خواطردن خالى قالميه جغندن، طعام ائناسنده ده دوشونمكدن وارسته قالاماز. بناءً عليه سن طعام ائناسنده [وهو يطعم ولا

یطعم] آیت کریمه سی موجب نه سنی اطعام ایدن و کندوسی اطعام اولنمایان حق سبحانه و تعالی حضرتلرینک، من حیث الذات طعام اکل کی صفات کونیه دن منزّه بولندیغنه قلبک ایلّه نظر ایت که ذات حقک کمالی و سنک نقصانک سنک اوککده آچیقدن آچیغّه کورولسون. بو تفکر و مشاهده ایچنده اکلکک حالنده عبادتده اولورسک. سفردهده " سن نه قدر آز بیورسک؛ بویله وجود بسله نیرمی؟" دین کیمسه لک سوزلرینه التفات ایتمه. اکر ایدرسهک بو فائده لی اولان حصلتی ترک ایدوب، ضررلی بر حاله رجوع ایتمش اولورسک.

معلوم اولسون که معده یی چوق طولدورماق طباً دخی قبول ایدلمش اولان بر مسلك مفیددر. [۷۸۱] صلی الله علیه و سلم افندمز بو حقیقتی بیک اوچ یوز کسور سنه اول "آدم اوغلی معده سندن ده شری بر قاب طولدورمامشدر." مألنده کی حدیث شریفیله بیان بیورمشلدر. طعامک مغدیسنی انتخاب ایدوب آز یمک، معده یی لذت طویمقی ایچون درلو درلو طعاملر ایلّه طولدورمقدن ده فائده لیدر. معده خسته لقلری، هپ متلون اطمعه ایلّه معده نك اتعاب ایدلمسندن منبعث بر حال اولدیغی باهر بر حقیقتدر. طعام سفره سنه اوطوردیغک وقت، بکله که هرکس طعمه ال اوزاتسین. و سن الکی اک صکره اوزات. و هرکس طعامه مشغول ایکن بن احتیاجی تأمین ایتدم دیوب سفره دن قالقمه. طعم بتینجیه قدر بکله. و ضیافته دعوت اولندیغک وقت، اوراده هرکسه قارشى آز بیور کورونمک و آنلر ایلّه برابر تعزز طریقیه اکل ایتمک ایچون اوکده قارنکی طویوروب، او ضیافته کلمه. زیرا بو ریا اولوب منافق لک اخلاقنددر. و اکلک یکر می درت ساعتده بر وقتدن بر وقته اولسون که بو حاله آلیشیر ايسهک کوندوزلری صیام ایچنده بولنمق ده قولای اولور.

متن

فصل

فی الکسب والتوکل

[ولتحترف اذا عدمت اليقين ولا تظهر التوكل وليس عندك منه شيء وتتهيل ان عجزك من قوه نفسك وحسن توكلك وانما هو من نقص همتك ودناءة اصلك وقلة معرفتك فاحترف على حد الورع واجهد في ذلك جهدك فان طالبتك نفسك بالقعود والتوكل فلا تجاهدها في ذلك واسمح لها دعواها وارحل بها [۷۸۲] عن الموطن الذي تعرف فيه الى الامصار الكبار الذي لا يعرف فيها الغريب من البلدى ولا تقعهدها في موضع واحد من ذلك البلد بل خالف بها المواضع ولا تعاشر احدا ولا تتعرف اليه فاذا رأيت انساناً وتوسمت فيه انه قد جاءك بشئ او سمعت حركته ولم تره وقالت لك النفس هذا فتح من الله فدخل عليك بذلك الفتح فلا تقبله ورده عليه فانه اناك باستشراف ولتعلقها بالرزق حتى كوشفت عليه فاين الله منها في ذلك الوقت فلا تقبله ولو كنت على الهلاك فاذا اناك الشئ من غير استشراف وحاصل بين يديك فانظر على الفور ما تجد في نفسك في اول خاطر عند رؤية ذلك الفتوح فان وجدت في نفسك انقباضاً منه فرده عليه و (دع ما يريبك الى ما لا يريبك) وان لم تجد انقباضاً ووجدت شرحاً فان صاحبه شره فرده ولا تقبله وان لم يصحبه شره فحيئنذ خذ منه قدر ما تحتاج اليه في ذلك الوقت ورد عليه ما بقى ولا تقعد في ذلك الموضع التي جرت العادة باتيان الفتوح اليها كالروابط والمساجد وما اشبه ذلك وهذا كله حتى يتقوى يقينك وان لم تفعل هذا والا فقد خنت نفسك ولا تسمع من صوفي نطق من مقامه فقال لا ارى غير ربى ما قالها حتى قاسى ما ذكرته لك وحيئنذ واما ان تفعل ذلك ابتداء فشغل البطالين]

ترجمه

فصل [۳]

کسب و توکل حقنده در

یقینک یوق ايسه، صاحب سنعت اول. و توکل اظهار ایتمه؛ حال بوکه سنک عندنده آندن بر شی یوقدر. و سن یقینک قوتندن و حسن توکلکدن عجزیکی تخیل ایدرسک. [۷۸۳] و آنجق او سنک همتکک نقصندن و اصلکک دنائتندن و معرفتکک قلتنددر. بناءً علیه حد ورع اوزرینه صنعت صاحبی اول. و بونده جهد ایت.

امدی نفسك قعودی و توکلی طلب ایدرسه، آکا بونده مجاهده ایتمه. آکا دعواسنده مسامحه ایت. و آنکله معروف اولدیغک موطنندن، کندوسنده شهردن غریب اولدیغی بیلنمیان امصار کباره رحلت ایت. و آنی بو شهرک موضع واحدنده اوطورتمه؛ بلکه آکا مواضعی دکیشدیرت و بر کیمسه یه معاشر قیلمه. و آکا

آشنا ایتمه و انسان کوردیک و آنده سکا بر شی ایله کلدیکنی تفرس ایتدیك، یاخود آنک بر حرکتی ایشیدوب
 آنی کورمدیک وقت، سکا نفس دیرکه ایشته بو سکا الله طرفندن بر فتحدر که سکا بو فتح ایله داخل اولدی.
 امدی آنی قبول ایتمه و آنی آکا رد ایله. زیرا او سکا انتظار ایله و رزقه تعلقدن ناشی کلمشدر. حتی بو
 وقتده اللهک آنی نره دن اعطا ایتدیکی آکا کشف اولندی.

امدی هلاک اوزرینه اولسهک دخی آنی قبول ایتمه. اگر انتظارسز سکا بر شی کلیر و اوککده حاصل
 اولورسه بو فتوحک رؤیتی عندنده، ایلک خاطرده نفسکده بولدیغک شیئه نظر ایت. اگر نفسکده آندن بر
 انقباض بولورسهک، آنی آکا رد ایله. (دع ما یریک الی ما لا یریک) یعنی "سکا شک و یرن شی، سکا شک و یرمین
 شیئه ترک و تبدیل ایت." و اگر بر انقباض بولمازسهک، و حرص بولورسهک محقق آنک صاحبی حریصدر.
 آنی رد ایت و قبول ایتمه. و اگر او حرصه قرین دکل ایسه، بو وقتده آندن محتاج اولدیغک مقداری آل؛ ما
 بقای آکا رد ایله. و کندیلرینه اتیان فتوح ایله عادت جاری اولان رباطلر و مسجدلرده و بوکا بکزر موضعلرده
 اوطورمه. و بونک جمله سی سنک یقینکی تقویه ایدر. و اگر بونی یاپمازسهک، نفسک سکا خیانت ایتمشدر.
 کندی مقامندن سویلین صوفی پی دیکله مه که "بن ربمک غیرینی کورمم." دیدی. آنی بنم سکا ذکر ایتدیکم
 شیئه مزاحم اولمق ایچون دیمدی. و لکن ابتداءً بونی یایمق شغل بطالیندر. [۷۸۴]

شرح

یکرمی ایکنجی بابک بو اوچنجی فصلی کسب یعنی رزق تدارکی ایچون چالیشمق و یاخود کسبی ترک
 ایدوب توکل ایلمک یعنی رزاقک هیچ اومولمادق بر صورتله احساننک ورودینه اعتماداً اوطوروب ذکر و تلاوت
 و طاعت ایله مشغول اولمق خصوصیلرینی بیان ایدر:

ای سالك، اگر یقینک یوق ایسه، یعنی رزق تحصیلنه چالیشمقسزین الله تعالی حضرتلرینک هیچ حساب
 ایتمدیک بر وجه ایله سنک رزقکی سکا احسان ایده جکنه شبههک وار ایسه، بر صنعت صاحبی اول. و او صنعت
 سببیله رزقکی اکتساب ایله. بویله شک و شبهه ایچنده بولندیغک حالده صاقین توکل اظهار ایده یم دیمه؛ صکره
 آج قالیر و بالنتیجه توکل دینیلن صفتی ده انکار ایدرسک. زیرا توکل سنک حالك دکلدر. و سنک عندنده صفت
 یقیندن بر رزق یوقدر. و سن یقینک قوتندن و حسن توکلدن عزیزیکی تخیل ایدرسک. یعنی رزق خصوصنده کی
 شک و رزاقه عدم اعتمادک، سنک خیالک و وهمکدر. و حسن توکلده عزیزیکه حکم ایتمهک دخی آنجق بو وهم
 و خیاله مستند اولان بر حکمدر. حقیقته حال ایسه بویله دکلدر؛ سن بر صنعت اتحاد ایدرک چالیشسهک و یاخود
 چالیشمایوب رزاقه اعتماداً اوطورسهک سنک مقدر اولان رزقک سنی بولور. آنجق حق سبحانه و تعالی حضرتلری
 عبدک اعتقادینه کوره متجلی اولدیغندن توکلده یقین صاحبی دکلسهک و شک وار ایسه، بو وهم و خیالکه کوره
 تجلی واقع اولوب، سنی سعیه سوق ایدر. و سعی ایله یورولمق سنک رزاقه عدم اعتمادیک جزاسیدر. نته کم
 جناب مولانا رضی الله عنه - فیه ما فیه - ده شویله بویورلر:

شعر

لقد علمت و ما الاسراف من خلقی ** ان الذی هو رزقی سوف یأثینی
 اسعی له فیعنینی تطلبه ** و لو جلست اتانی لا یعنینی [۷۸۵]

ترجمه

اسراف، بنم اخلاقمدن اولمادیغی معلومدر؛ رزقم اولان شی محقق بکا واصل اوله جقدر.
 رزق ایچون قوشوب آنی آرامق بنی یورار؛ اگر اوطورور ایسه، رزقم بلا زحمت بکا کلیر.
 امدی حقیقت حال بویله ایکن سنک توکلده کی عدم یقینک و رزاقه عدم اعتمادک همتک نقصانندن و
 اصلک دنا تندن و معرفتک قلتندندر. مادام که همتک کامل و اصلک سنی و عالی و معرفتک کثیر دکلدر؛ او
 حالده رزق خصوصنده وهم و خیاله تابع اولدیغک ایچون، حد ورع اوزرینه یعنی شرع شریفک چیزدیکی حدود
 دائره سنده صنعت صاحبی اولوب تجارتله مشغول اول. و بونده جهد ایت.
 معلوم اولسون که بو وصایا طریق حقه سالك اولانلره مخصوصدر؛ اهل دنیا به دکلدر. زیرا اهل دنیا،
 کثیف، جهل و انانیت ایچنده بولندقلرندن چالیشمقسزین الله تعالینک رزق احسان ایده جکنی قبول ایتمز. و
 آنلر [ومن یتق الله یجعل له مخرجاً ویرزقه من حیث لا یحتسب] آیت کریمه سنک مفاد منیفندن
 شبهه ددرلر. اهل کفر و انکار ایسه، بو حقیقتی قبول ایتمک شویله طورسون استهزاده ایدرلر. حال بوکه حادثات
 حیاتیه فعلاً آنلری تکزیب و آنلر ایله استهزا ایتدیکنک فرقنده اولمازلر. و بو حادثاته قارش (شنس) دیوب کچرلر.

امدی ای سالک نفسک قعودی و توکلی طلب ایدرسه، آکا قارشى بو طلبنده مجاهدهیه یعنی مخالفتیه قیام ایتمه. بو دعواسنده آکا مسامحه ایت. فقط هر کسک سنی طانیدیغی محله ساکن اولمایوب بر شهره ویا بیوک بر شهرک بر محله سینه کیت که او شهر ویا محالده ده دنکینلر و کبارلر ساکن اولدیغی جهتلہ، فقیرلر و غریبلر اوطورودیغی مجهول اولسون. یعنی او محله ده فقیر و غریب بولنه بیله جکی کیمسه نك خاطرینه کلمسون. و بو شهره کیتدیك وقت دخی [۷۸۶] نفسکی بو شهرک بر یرنده اوطورتمه ده آکا مواضعی دکیشدیرت. یعنی ایکی کون بر نقطه ده ساکن اولورسهك اوچنجی کونی باشقه بر نقطه یه کیت. و نفسکی کیمسه ایله معاشر قیلما. و آکا کیمسه پی طانتدیرمه. و توکل دعواسنده بولنان نفسکی بو صورتله قیص قیوراق هر طرفدن باغلا. انسان کوردیک و او موضعه سکا پاره و ییه جک کبی بر شی ایله کلدیکی تفرس ایتدیك ویاخود بر آدمک حرکتی ایشیدوب آنی کورمدیک وقت، نفس مدعی سکا دیرکه: ایشته بو سکا الله طرفندن بر فتحدرکه سکا بو فتح رزق ایله داخل اولدی. بویله اولنجه او کلن شی قبول ایتمه. و آنی کترین کیمسه یه رد ایله. زیرا او رزق سکا انتظار ایله و سنک رزقه تعلقکدن ناشی کلمشدر. تاکه بو انتظار و تعلق وقتنده الله تعالی حضرتلرینک او رزق نه جانبدن اعطه ایلدیکی نفسه کشف اولندی. مادام که نفسک واسطه مخلوقه انتظاری و رزقه تعلق وارد. آچلقدن هلاک اوزرنده اولسهك بیله او کلن شی قبول ایتمه. اگر انتظارسز سکا بر شی کلیر و اوکده حاصل اولورسه بو فتوحک رؤیتی عندنده، نفسکده وهله اولاده حاصل اولان خاطریه نظر ایت. اگر نفسکده بو شیدن بر انقباض بولورسهك، آنی کترینه رد ایله و (دع ما یریک الی مالا یریک) حدیث شریفی موجبجه عمل ایله و اگر ایلک خاطره ده بر انقباض بولمایوب، حرص بولورسهك محقق آنک صاحبی حریصدر. آنی رد ایت. و قبول ایتمه. و اگر بو شی کترین کیمسه حرصه قرین دکل ایسه، بو وقتده او کلن پاره و ییه جکدن محتاج اولدیغک قدر آل. متبایسنی، صکره سکا لازم اولور، مطالعه سیله ادخار ایتمیوب، کترینه رد ایله. و ریاطلر و مسجدلرده [۷۸۷] و بوکا بکزر موقعلرده اوطورمه که ارباب حسنات بورالرده غریب و فقیر کیمسه لر بولنه جغی ملاحظه سیله پاره و ییه جک کبی فتوح کتیرمکی عادت ایتمشلردر.

ایشته بو بزم بیان ایتدیکمز وصایانک کافه سی سنک یقینکی قوتلندریر. و اگر بو وصایای یاپمازسهك، نفسک سکا خیانت ایتمشدر. "بن ربمک غریبی کورم." دین صوفینک سوزینه باقوبده "مادام که وجودده حقک غیری بر موجود یوقدور؛ بکا رزقی ایاغمه کترین کیمسه ده حقک غیری دکلر؛ او حالده رزقی حق احسان ایتمشدر؛ هر نه حال ایچنده اولورسه م اولایم البته بن آنی قبول ایدرم." دیمه! زیرا بو سوزی صوفی کندی مقامندن سولیه مشدر. آنک سوزی کندی مقامنه نظراً حقدر. فقط سنک مقامک بو مقام اولمدیغی جهتلہ، سنک آنی دیکله مهك جائز دکلر. حد ذاتنده بو صوفی او سوزی بنم سکا ذکر ایتدیکم شیئه مزاهم و مخالف اولمق ایچون دیمامشدر. بلکه بنم سوزلرم سنی بو صوفینک مقامنه دعوتدن عبارتدر. زیرا سنی وهم اثنینیتدن قورتاروب، حقیقت توحیده و یقینه سوق ایدر.

امدی سن هنوز وهم اثنینیت ایچونده بولندیغک حالده، ابتداءً صوفینک بو سوزیله عمل ایتمش اولورسهك، طریق حقه تنبل و بطل اولان سالکک ایشی یامش اولور و یقینکی تقویه ایده مامش بولنورسهك.

متن

فصل

الصحة

[والصحة اشر شی علی المرید فان الطريق مبني علی قطع المألوفات وترك المستحسّنات ولما كانت الصحة تؤدی الى الالفه والانس وتغییر المحل بوجود الالم عند وقوع [۷۸۸] المفارقة لهذا کرهناها ولهذا تقول المشیخة من وجد الانس فی الخلوة والوحشة فی الملا فانسه بالخلوة لا بالله وانما التبس علیه فالاولی بالمرید الاعتزال عن الصحة جملة ولتکن همته فی طلب الشیخ فان وجد الشیخ فلا یلحظ غیره ولا یصاحب اخوته تلامذة الشیخ ولا یجالسهم الا ان امره الشیخ بذلک فینبغی للرید ان یكون مع الخلق من جنسه وغیره کالو حش یفر یطلب بزلک الانس بالله ویكثر الذکر ویستهتر فیہ ولا یبایت احدا ولا یجالسه فان اضطر الی الصحة فلیرقب نفسه مع صاحبه فان وجد عند مغیبه وحشة الیه فلیتخل عن وعن صحبته فان تبعه ذلک وطالبه فلیفر من البلد و کذلک فی ثوبه ومسکنه اذا احس من نفسه انه احب ثوبه باعه واشتری غیره وان استغنی عنه اعطاه وان احب مکانه تحول منه ولا یبقى مع شی يأخذ من قلبه نصیباً حتی یكون فردانیا فی الوجود فان الحق سبحانه لا یتجلی للقلب الذی له انس بغیره لا من الطائعتین ولا من غیرهم ولولا ان الشیخ له طبیب ووجود العلة الی فیها هلاک المرید عنده رواؤها لم یجزله ان یجلس ولیکن یجلس

معه لا على وجه الانس به وليكن على وجه تعليم الادب فان الطالب اذا تعلق انسه بالشيخ طال عليه الطريق وصعب على الشيخ طبه وتعدّر عليه واستبطأ البرأ من علته وذلك لا نسه به وغرض الشيخ من التلميذ ان يجده في كل وقت معمور القلب بالذكر حتى اذا التى عليه ما يؤديه الى مجالسه احد في فعله زماناً واحدا يراه يتألم فيعرف الشيخ ان المريد قد فتح عليه واعتنى به وليكن معاشرته بالايثار والقوة والفتوة وسخاوة النفس وترك طلب الحقوق منهم ويرى الفضل لهم ولا يرى لنفسه حقاً عندهم فكيف فضلاً عليهم ولهذه العلة امرنا المريد بترك الصحبة [٧٨٩] فان للصحبة حقوقاً يجب عليه اداؤها تشغله عن اداء حقوق الله تعالى في قلبه وهو ضعيف فالعزلة به والفرار او فان الصحبة من شيم المتمكنين الاكابر وكن معهم على نفسك ان ذموك فانت للذم اهل وان حمدوك فاوصافهم تكلمت عنهم وستر الله عليهم امرك ولو كشفه لهم رأو عورة فلا تفرح بحمدهم وثنائهم عليك]

ترجمه

فصل [٤]

صحبت

"و صحبت مريده شينك اشريد. زيرا طريق، قطع مألوفات و ترك مستحسنات اوزرينه مبيد. وقتاكه صحبت الفت و اسنه و تغيير محل، مفارقت وقوعى عندنده وجود المه مؤدى اولور؛ ايشته بونك ايچون بز آنى مكروه قيلدق. و ايشته بونك ايچون مشايخ ديرلر كه "كيم كه خلوتده انس و ملاده وحشت بولدى؛ امدى آنك انسى خلوتده الله ايله دكلدر. و آنجق آنك اوزرينه التباس واقع اولدى." بناءً عليه مريده جملهً صحبتدهن اعتزال اولادر. آنك همتى طلب شيخده اولسون. اكر شيخى بولورسه، آنك غيرينه باقماسين. شيخك شاكردلرينك اخوتنى صحبت ايتمسون و آنلرله مجالسه ايلمسون. اكر شيخ بونكله امر ايدرسه، مستثنادر.

امدى مريده كندى جنسندن خلق ايله برابر اولمق و آنك غيرى وحش كى اولوب قاقمق و بونكله انس باللهى طلب ايتمك و ذكرى اكثار ايلمك و او خصوصده مجاهده ايدوب بر كيمسه ايله بيتوتت ايمامك و مجالسه ايلمك لايق اولور. اكر صحبتده اضطرار [٧٩٠] اولورسه، مصاحبى ايله برابر نفسنه مراقب اولسون؛ اكر آنك مغيبى عندنده، كندوسنه وحشت بولورسه، آندن و آنك صحبتندن آيرلسين. اكر بو آكا تابع اولور و آنى طلب ايدرسه، شهردن فرار ايتسين. ثوينده و مسكننده بويله در. نفسندن البسه سنى سوديكنى حس ايتديكى وقت، آنى صاتوب، باشقه سنى اشتر ايلسون. و اكر آندن مستغنى ايسه، آنى و يرسين و اكر مكانى سورسه، آندن تحول ايتسين. و وجودده فردانى اولنجيه قدر، قلبندن نصيب آلاچق بر شى براقماسين. زيرا حق سبحانه كرك طائيندن و كرك آنلرك غيرون، كنديسك غييله انسى اولان قلبه تجلى بيورماز.

و اكر شيخ آنك ايچون طبيب و كندوسنده مريدك هلاكى اولان علتك وجودى و آنك عندنده آنك دواسى اولمسه، آنك مجالسه سى جائز اولماز ايدى. و آنكله انس وجهى اوزره دكل، تعليم ادب وجهى اوزره اوطورور اولسون. زيرا طالبك شيخه انسى تعلق ايتديكى وقت، آنك اوزرينه طريق اوزار و آنك طبى شيخه كوچ و آكا متعذر اولور. و علتندن عافيتى استبطاء ايلر. و بو آنكله انستن ناشيدر و شيخك شاكرددن غرضى هر بر وقتده، آنى ذكر ايله معمور القلب بولمقدر. حتى بر زمانده آنك فعلنده بر كيمسه نك مجالستنه مؤدى اولان شى آكا القا ايتديكى وقت، آنى متألم كورور. بناءً عليه شيخ بيليركه محقق مريده فتح اولندى و آكا اعتنا ايدر و آنك معاشرتى ايتار و فتوت و سخاوت نفس و آنلردن حقوق طلبنى ترك ايله اولسون و آنلرك فضلنى كورسون و نفسى ايچون آنلرك عندنده بر حق كورمسين. [٧٩١]

بناءً عليه آنلر اوزرينه فضل، نصل اولور و بو علتدن ناشى بز مريده ترك صحبت ايله امر ايتدك. زيرا صحبت ايچون، اداسى آنك اوزرينه واجب اوله ن حقوق واردركه آنى قلبنده الله تعالينك اداء حقوقندن اشغال ايدر؛ او ايسه ضعيفدر.

امدى آكا عزلت و فرار اولادر. زيرا صحبت متمكينن اكابر ك شيمندندر. و آنلر ايله برابر نفسك اوزرنده اول. اكر سنى زم ايدرلرسه، سن زمك اهليسك و اكر مدح ايدرلرسه، كنديلرينك اوصافيدر كه آنلردن سويلرلر. و الله تعالى سنك امريكى آنلره ستر ايتمشدر. و اكر آنلره كشف ايده ايدى؛ عيبى كورورلر ايدى. بناءً عليه آنلرك حمدى ايله و سكا اولان ثناليه فرحلامه."

شرح

صحبت مریده اک زیاده شرلی اولان بر شیردر. چونکه طریق حق، الفت اولنان و اعتیاد ایدیلن شیردرن واز کچمک و نفسک خوش کوردیکی و بکندیکی شیرلی ترک ایتمک اساسلری اوزرینه بنا اولنمشدر. صحبت، الفت و انسه، و بو الفت و انسیتک حاصل اولدیغی محلك تغیری و تبدیلی و مفارقت وقوعی، قلبده المک وجودینه مؤدی اولدیغی وقت، سالک حقنده مضر اولور. ایشته آیریلغی حزن و المه سبب اولان صحبتی بز مکروه قیلدق. و ایشته بو سببدن طولایی مشایخ دیرلرکه "کیم که خلوتده و یالکزلقده انسیت و ملاده و خلق آراسنده وحشت بولمش ایسه، آنک انسیتی خلوتده الله ایله دکلدر و آنجق آکا التباس واقع اولمشدر."

معلوم اولسون که طریقه سالک ایچون شیخینک امریله خلوتده بولنمق قاعدهسی ده وارد. فقط سالکک نفسی بو خلوتدن اصلا خوشلانماز. ایشته سالکک نفسی خلوتی کریه [۷۹۲] کوردیکی ایچون شیخی آنی خلوته قویار. و اگر سالکک نفسی خلوتده انس و راحت بولور و خلق ایله امتزاجدن صیقیلر ایسه، شیخی آنی خلوته قویمایوب بالعکس خلق ایله امتزاج و معاشرته سوق ایدر. زیرا مقصود اولان شی، ترک مستحسناتدر. امدی سالک خلوتی مستحسن کورورسه و خلق ایله معاشرتدن صیقیلر ایسه، آنک انسیتی الله ایله دکل، نفسی ایلهدر. آنجق طریقه خلوت قاعدهسی اولدیغی جهتله، آنک اختیار خلوت ایتمسنده، بو قاعده خلوت ایله التباس واقع اولمش اولور. یعنی سالکک خلوته کیرمک قاعدهسنه مطابق اولهرق بوده خلوته کیرمش بولنور. فقط خلوتده کی مقصد بو سالک ایچون موجود اولمدیغندن فائدهسی یوقدر. یالکز شکل ظاهریسنده التباس و مشابیهت کورونور.

بناءً علیه مریده، مفارقتی الم ویرهجک اولان صحبتدن واز کچمک اولادر. آنک همتی شیخ کامل آرماغه مصروف اولملیدر. اگر شیخ حقیقی پی بولورسه باشقه سنک صحبتنه باقماملیدر. و شیخک مریدلریله ده مصاحبت و مجالست جائز دکلدر. زیرا آنلرک جملهسی سالک اولوب، هنوز حال نقصاندهدر. بناءً علیه بولنرله مصاحبه و مجالسه، سالک ایچون ضرردر. اگر شیخ بولنرله مصاحبه و مجالسه پی امر ایدرسه، بو حال مستثنادر. چونکه شیخ سالکک کمالنه لازم اولانی امر ایدر. احتمال که سالکک نقصانلری، بولنرده کی نقصاندن زیادهدر. سالک بولنرده کی کمالاتی نفسنه نمونه اتخاز ایتمک ایچون، شیخی بو صورتله امر ایتمشدر.

امدی مریده کندی جنسندن یعنی اهل طریقندن اولان خلق ایله برابر اولمق و اهل طریقک غیری بولنان کیمسه لر آنک عندنده حیوانات وحشیه کبی اولوب آنلردن قاچمق [۷۹۳] و بو فرار خصوصنده الله تعالی حضرتلریله انسیتی طلب ایتمک و الله تعالی پی چوق ذکر ایتمک و بو خصوصده نفسنک میلاننه مخالفت ایدوب بر کیمسه ایله برابر دوشوب قالمقامق و مجالسه ایلمامک لایق اولور. اگر بر کیمسه ایله صحبت ایچون اضطرار واقع اولورسه، مصاحبی ایله نفسی آراسنده کی رابطهیه مراقب اولسون؛ اگر بو مصاحبنک تغیبی فرض ایتدکده کندوسنده وحشت و حزن و الم حس ایدرسه، او مصاحبندن و آنک صحبتندن آیرلمق لازم کلیر. و اگر مصاحبی آنک آرقه سنی براقمایوب تعقیب ایدر و آنی آرار ایسه، شهردن فرار ایتسین. بو صورتله نفسنک مألوفاتی قطع ایتمش اولور.

البسه سنده و مسکننده ده بو قاعدهیه رعایت ایجاب ایدر. اگر کیدیکی البسهیه قارشى نفسنده بر محبت حس ایدرسه، آنی صاتوب نفسنک خوشلانمادیغی باشقه بر البسه اشترا ایتسون. و اگر البسهنک ثمنندن مستغنی ایسه، صاتمایوب بریسنه ویرسین. و اگر اوطوردیغی خانه پی ویا اوطه پی سورسه، آنی دکیشدیرسین. والحاصل بو وجود اضافی عالمنده فردانی اولنجیه قدر، قلبندن نصیب و بهره آلابیلهجک هیچ بر شی براقماسین. زیرا حق سبحانه و تعالی حضرتلری کرک مطیع اولانلردن و کرک مطیع اولانلرک غریندن بولنسون کندیسندن باشقه سیله انسیت پیدا ایتمش اولان قلبه تجلی بیورماز.

بیت

سور چیقار غیری کوکلدن تا تجلی ایده حق ** بادشاه قونماز سرایه خانه معمور اولمادن.
نته کم بو بابده کی ایضاحات (حجر بهت) بحثنده کچمش ایدی. و اگر شیخ، سالکک طبیی و مریده آنک هلاکئی موجب اولان علتک وجودی و شیخده بو علتک علاجی [۷۹۴] اولمسه ایدی: مریده شیخ ایله مجالسه بیلر جائز اولماز ایدی. بناءً علیه مرید شیخی ایله انس وجهی اوزره دکل، تعلیم ادب وجهی اوزره اوطورمق لازمدر. یعنی مرید "بن ناقصم و شیخم کاملدر. بن آندن کمالک نه دیمک اولدیغی و حقه وصولک اصولی اوکرنهجکم." نیتی ایله شیخینک حضورینه کیتملیدر. و بو کبی تنیتردک خالی اولهرق محضا نفسی شیخی ایله انس بولدیغی ایچون آنک حضورینه کیدرسه، بونده محذور وارد. زیرا طالبک شیخیه انس تعلق ایتدیکی وقت، آنک اوزرینه سلوکی اوزار و آنک تدویمی شیخه کوچ و متعذر اولور. و علتندن قورتیلوب اکتساب

عافیت ایده بیلیمی تأخر ایلر. زیرا شیخ دخی صور کونیه دن بریدر. و مرید، آنک معناسندن قطع نظرله، آنک تعین کونیه سی ایله و صورتی ایله انسیت پیدا ایدرسه، قلبی ماسوای حقله انس ایله مش اولور. و حقک غیریله انسیتی اولان قلبه تجلی واقع اولمیه جغندن سالک بو ورطه دن قورتولنجیه قدر، سلوکی اتمام و تجلی حقّه مظهرتیه اکتساب کمال ایلیه مز.

طریقه موجود اولان رابطه یه کلنجه بونده دخی بالاده کی نیت موجود اولمادقجه مؤثر اولماز. حد ذاتنده صورت شیخک دخی بدن عبارت اولدیغی محققین حضراتی طرفلرندن بیان بویورلمشدر.

مثنوی

چون خلیل آمد خیال یارمن ** صورتش بت معنی او بت شکن

ترجمه

بنم خیال یارم، خلیل کی کلدی ** آنک صورتی بتدر؛ معناسی ایسه بت قیریجیدر
امدی شیخ ایله ظاهراً و خیالاً مجالسه آنک صورتیه انس اوزرینه المایوب، معناسنه [۷۹۵] نظر ایله اولمق ایجاب ایدر. و شیخک باشنه مریدلری طویلامقدن غرضی، کندیسنه خادم تدارک ایتمک و خلقی کنوسنه جلب ایدوب الی اوبدورمک و حرمت و تعظیم ایتدیرمک دکل، هر بر وقتده آنلرک قلبلری ذکراً الهی ایله معمور بولمقدن. حتی بر زمان کلیرکه شیخ مریدک یاپه جغی بر ایشده بر کیمسه نك مجالستنه مؤدی اولان شیئی آکا القا و امر ایتدیکی وقت، مریدی متألّم کورور. یعنی مرید کندی کندینه دیرکه "کاشکی شیخم بکا خلق ایله موانست و مجالسته سبب اولان بو ایشک ایفاسنی امر ایتمامش اولسیدی. نه ای اولوردی." دیوب متأثر اولور. بناءً علیه شیخ مریدک بو حالندن مریده فتح الهی اولدیغی بیلیر و آنک تکمیل سلوکنه اعتنا ایدر. زیرا یوقاریده حقک غیری ایله انس اولان قلبه حق تعالی تجلی بیورماز، دینلمش ایدی. مرید ایسه حقک غیریله انسیتدن توحش ایتدیکی جهتله مظهر تجلی اولور.

امدی مرید بحسب الاحتیاج خلق ایله معاشرت مجبوریتنده بولنورسه، آنک معاشرتی ایثار یعنی کندوسی محتاج ایکن غیره بخش و عطا ایتمک و فتوت یعنی مروت و احسان و سخاوت نفس یعنی نفسنی خلقک خدمتنه بزل ایتمک و آنلردن حقوق طلبنی ترک ایتمک اساسلرینه مستند اولملیدر. و کندی اوزرینه آنلرک فضلنی کورملی و نفسی ایچون آنلرک عندنده بر حق کورماملیدر.

امدی نفسنی آنلرک مادوننده کورن کیمسه آنلر اوزیرنه نصل فضل ادعاسنده بولنه بیلیر. ایشته بو تعداد ایتدیکمز اسباب مشکله دن طولای بز مریده ترک صحبت ایله امر ایتدک. زیرا صحبت ایچون، اداسی مرید اوزرینه واجب اولان بر طاقم حقلر واردرکه او حقلرک ایفاسنی تفکر ایدرکن، قلبنده الله تعالیک اداء حقوقنی اهمال ایدر. مرید ضعیف اولوب هم حقوق خلقی و هم ده حقوق حقّی ادایه قادر دکلدن. بو ایکی نوع حقوقی جمع [۷۹۶] و ادا صاحب قوت اولان کاملرک کاریدر. بویله اولنجه او ضعیف اولان مریده خلقدن عزلت و فرار اولادر. چونکه صحبت، متمکینن اکابرک شیمندندر. یعنی صحبت، اهل تمکین اولان اکابر اولیاء اللهک خویرنندندر. و آنلر ذکر اولنان ایکی نوع حقوقی ادایه مقتدردرلر.

امدی سن متمکینن آکا بر ایله برابر اولدیغک وقت، نفسکه ناظر اول. اگر سنی ذم ایدرلرسه، سن ذمه لایقسیک و ذمک اهلپسک و اگر سنی مدح ایدرلرسه، کندولرینک اوصافنی سویلرلر. و الله تعالی سنک امریکی آنلرک اوکنده ستارلغیله ستر ایتمشدر. و اگر سنک باطنکی و احوالکی آنلره کشف ایده ایدی عیبلریکی کورورلر ایدی؛ بناءً علیه بو اکابر بنی مدح ایتدیلر و بکا ثنا ایلدیلر دیه فرحلانمه و مسرور اولمه. و کندیکک حقیقه مدح و ثنایه لایق اولدیغکنی ظن ایتمه.

متن

فصل

السعی الی المساجد

[وینبغی للمرید ان لا یكثر الحركة فانها مرفقة ولهذا منعناه من السفر لتشوش حاله الا فی طلب شیخ پرشده فاذا سار الی المساجد او الی ضرورة فلا یلتفت یمیناً ولا شمالاً ولیجعل بصره حیث یجعل قدمیه مخافة النظر الا ولی ویکون مشغلاً بالذکر فی مشیه ویرد السلام علی من سلم علیه ولا یقف مع احد ولا یقل لاحد کیف حالک ولیحذر من هذا فانه صعب عندنا ویزیل من طریقہ کل ما یجده من اذی من حجر او شوك او عذرة ولا یجد رقعہ فی الارض الا یرفعها فی کوة ولا یرکها تداس بالارجل ویرشد الضال ویعین الضعیف ویحمل عن المثل هذا کله واجب علیه [۷۹۷] واذا سلم فلیسلم علی کل عبد صالح لله فی الارض]

والسما من ذلك المقام يرد عليه واياك والسمعى في مشيك وليكن بالتأني من غير عجب فانه اوفر لهماك واذا كنت حاملاً شيئاً فاردت الراحة فتعدل عن الطريق ولا لاتضييق عليهم طريقهم واياك وحضور مجالس السماع فان اشار عليك شيخك بحضورها فاحضر ولا تسمع واشتغل بالذكر فان سماعك من ذكرك اولى من سماعك من الشعر ولا سيما والقوال قل ما ينشد الا في باب المحبة والشوق والنفس تهتز عند ذلك وتورث الدعوى عندك فان انشد القوال في الموت ويردك في الخوف والقبض والحزن والبكاء في ذكر جهنم او ذهاب العمر او الموت وكرباته او الحساب والقصاص او مواقف القيامة فاصغ اليه وفكر فيما جاء به فان غلبك حال يغنيك عن احساسك وقمت فليس قيامك لك وانما اقامك وارذك فمتى ما رجعت الى احساسك فاقعد من حينك وارجع الى هيئة اعتدالك فان الحركة في السماع انحراف عن مجرى الاعتدال وتتنوع بحسب القصد فان تحركت وانت تحس تحريكك فحر كتك الى اسفل كمن ينزل من علو الى سفلى حتى تستقر في سجين نسئل الله العافية وان تحركت وانت فان عن نفسك واحساسك فان فنيت في الله تعالى باستيلاء عظمتة في قلبك وفي الجنان او في النار فحر كتك علوية حتى تستقر في عليين وان فنيت في معشوق لك من امرأة او حدث فحر كتك في جهنم في سجين مع كونك فانياً وحالك حال صحيح ولكن في الفساد ويتوهم الناس انك في حق الله فنيت فاياك وحضور مجالس السماع فان اضطرت الى الصحبة ولا بد فصاحب العباد والمجاهدين [٧٩٨] من اهل المعاملة حتى تجد الشيخ فان لم تجدهم في المدن فاطلبهم بالسواحل والمساجد الخربة فانهم يطرقونها وقن الجبال وبطون الاودية واذا عزمت على ان تكون منهم فاياك ان يدخل عليك وقت الصلاة الا وانت في المسجد والمفرط من المريدين من يصل والصلاة تقام فان جئت المسجد والصلاة تقام فقد فرطت غاية التفريط ولست منهم واما ان تفوتك تكبيرة الاحرام او ركعة مع الامام فلا تتكلم على هذا فان هذا من حكم العامة المطعون في ايمانهم فتب الى الله واستأنف واياك وملازمة مسجد واحد ولا صف واحد ولا موضع واحد في المسجد]

ترجم

فصل [٥]

مسجله سعى ايتمك

"مريده جوق حركت ايمامك لايق اولور. زيرا او مفرقه در. تشوش حالندن ناشى بز آنى، كنديني ارشاد ايده جك شيخ طلبنك غيرنده، سفردن منع ايتدك.

امدى مساجده ويا بر ضرورته سير ايتديكي وقت، صاغه و صوله التفات ايمه سين و بصريني نظر اولي محافتندن ناشى، آياقلىرى باصديغي جهته نصب ايتسين. و مشينده ذكر ايله مشغل اولسون. و آكا سلام ويرن كيمسه يه رد سلام ايله سين. هيچ بر كيمسه ايله توقف ايتمه سين. و بر كيمسه يه "نصلسك؟" ديمه سين. و بوندن حزر ايتسين. زيرا او بزم عندمزده صعبدر. و يولندن طاش يا ديكن ويا نجسدن اذى جنسندن اوله رق بولديغي هر بر شئي ازاله ايتسين. و يازيلي بر كاغد بولورسه، آنى ديوار قوغوغنه قالدريسين. و آنى اياقلىريه [٧٩٩] ايتوب براقماسين. و يولى غائب ايدنلره يول كوسترسين. و ضعيفه ياردم ايتسين. و آغيرلغه تحمل ايتسين. ايشته بونك هپسى آكا واجبدر. و سلام ويرديكي وقت، ارضده و سماده الله ايجون هر بر عبد صالحه سلام ويرسين. بو مقامدن سكا رد اولنور. يورومه كده قوشمقدن صاقين. عجبسز تآنى ايله اولسون. زيرا او سنك همك ايجون اوفر در. و اكر بر شئي حامل اولوبده ديكلنمك ايسترسه ك، يولدن عدول ايت. و هر كسك يولنى طارالتمه.

و مجالس سماعه حضورندن صاقين. اكر شيخك سكا آكا حضور ايله امر ايدرسه، حاضر اول و ديكله مه. و ذكر ايله مشغول اول. زيرا سنك سماعك ذكرك اولوب شعر جنسندن اولان سماعكدن اولادر. و خصوصيله محبت و شوق بابنك غيرنده انشاد ايدن قوال آزدر. و نفس بونك عندنده اهتراز ايدر. و سنك عندنده دعوى ايراث ايلر. اكر قوال موته دائر انشاد ايدر و سكا ذكر جهتنده خوف و قبض و حزن و بكاء ياخود زهاب عمر ياخود موت و آنك كرباتى ياخود حساب و قصاص ويا قيامت موقفلرى وارد اولورسه، آكا اصغا ايله. بو كلن شى حقنده تفكر ايت. اكر سكا بر حال غالب اولوب سنى احساسكدن غائب قيلار و سن ده قيام ايدسه ك، قيامك سنك دكلدر. و سنى آنجق وارذك قالدرمىشر.

امدى نه وقت، احساسكه رجوع ايدرسه ك، درحال اوطور. اعتدالك هيئتنه رجوع ايت. زيرا سماعده حركت مجراى اعتدالدين انحرافدر. و بحسب القصد متنوع اولور. اكر سن تحريككى حس ايتديكك حالده حركت ايدرسه ك. امدى حركتك سجينده مستقر اولنجيه قدر، يوقايردن اشاغى يه نزول ايدن كيمسه كى

اسفله در. الله تعالیدن [۸۰۰] عافیت طلب ایدرز. و اگر سن نفسکدن و احساسکدن فانی اولدیغك حالده حرکت ایدرسهك، جاننده ویا نارد، قلبكده آنك استیلاء عظمتیله الله تعالی ده فانی اولدك. امدی حرکتك علینده مستقر اولنجیه قدر علویه در. و اگر بر قادیندن ویا بر شاب امرردن سنك ایچون اولان بر معشوق حقنده فانی اولدك ایسه، امدی فانی اولماك و حالك صحیح اولمق ایله برابر حرکتك سچینده جهنمده در. حال بوکه ناس سنی الله حقنده فانی اولدی توهم ایدرلر. امدی مجالس سماعه حضوردن صاقین، اگر صحبتیه اضطرارک اولورسه، شیخ بولنجیه قدر، اهل معامله دن اولان عابدلری و مجتهدلری صاحب اتخاذ ایت. اگر آنلری شهر ایچنده بولاماز ایسهك، سواحلده و خراب مسجدرده و طاغیرك اتکلرنده و وادیلرک ایچنده آرا. زیرا آنلر کیجه آنلره کلیر. و سن آنلردن اولمغه عزم ایتدیك وقت، آنجق مسجده اولدیغك حالده، نماز وقتی سنك اوزریکه داخل اولسون. و مریدلردن مفرط اولان صلاته اقامت اولندیغی وقت واصل اولان کیمسه در. اگر صلاته اقامت اولندیغی حالده مسجده کلیرسهك، محقق صوک درجه تفريط ایله افراط ایتدك. و سن آنلردن دکسك. و لکن تکبره احرام ویا امام ایله رکعت سنی سنی فوت ایدرسه بوکا سوزمز یوقدر. زیرا بو ایمانلری حقنده طعن اولنان عامه نك حکمندندر. بناء علیه الله توبه ایت. و استیناف ایله. و بر مسجده و مسجده صف واحده و موضع واحده مداوم اولمقدن صاقین."

شرح

مریده اقامت ایتمکده اولدیغی محلدن چوق سفر و حرکت ایتماک لایقدر. چونکه اثنای سفرده کوزی بر چوق شیلر کورور و بو کوردیکی شیلر قلبنه خواطر [۸۰۱] ویرر. و بو خواطر افکارینی پریشان ایدر. و کندینی جمعیتدن تفرقه یه دوشور. ایشته سالک حالی تشویش ایدیه جکی ایچون بز آنی سفردن و چوق حرکتدن منع ایتدك. اگر آنک بو حرکت و سفری، کندیسینی ارشاد ایدیه بیله جک بر شیخ آرامق مقصودینه مبنی ایسه، موافق و جائز اولور.

جماعتله نماز قیلیمق ایچون مساجده ویا غذا تدارکی کی بر ضرورته سیر ایتدیکی وقت، صاغنه و سولنه باقمقسزین یوروملی و بصیرینی نظر اولی قورقوسندن ناشی ایاقلرینی باصدیغی جهتیه نصب ایتملیدر. زیرا یولده کیدرکن اطرافنه باقنه جق اولورسه، نظری نفسنه خوش کله جک بر منظرهیه مصادف اولوب بو نظر اولایی ایکنجی و اوچنجی باقشیر تعقیب ایلر. و بو مناظرک کیمی مثلاً صاحب جمال بر قادین اولوب، نظر ایتمک نامشروع و حرام بولنور. و بعضیسی مباح اولوب نظرده باس اولماقوله برابر قلبه خواطر ویردیکی جهتیه سالک مضر اولور.

سالک بو محزورلردن امین اولمق ایچون نظرینی محافظه ایتمک و یورورکه ن ذکر ایله مشغول اولمق لازمدر. یولده بر کیمسه کندوسنه سلام ویرسه، رد سلام ایتملی و هیچ بر کیمسه ایله توقف ایدوب مکالمه به دالماملی و بر کیمسه یه، حال و خطر صورماملیدر. بوندن حذر ایتملیدر. زیرا بویله راست کلدیکی کیمسه ایله مکالمه و مصاحبه بزم عندمزده کوچدر. چونکه احوال قلبنی تصفیه ایله مشغول اولان سالک، درهال مصاحبنک احوالی عکس ایدر. و آنده اثر بر اقایر. بناء علیه بو خصوصده کی مساینک اقامتکده سبب اولور. بیاض و تمیز بر البسه یه اوفاق بر کیر ویا توز بولاشمسنه بکزر. و ممر ناسده طاش ویا دیکن ویا تجس کی خلقه ازیت ویره جک بر شی کورورسه [۸۰۲] آنلری قالدیروب خلقه ازیت ویرمیه جک اولان بر محله وضع ایتملیدر. و یازیلی بر کاغد بولورسه آنی دیوار قوغوغنه ویا دیگر بر مناسب محله قالدیرملیدر. زیرا نطق و کتابت و کاغد، انسانلغه مخصوص اولان نعم الهیه دندر. نعم الهیه نك قدرینی بیلمیوب آیاقلر التنده چیکنه مک پی ادبلکدر و کفراندیر. بیوب ایچدیکی قابه تبول ایدن آنجق حیواندر. بو خصوصده منور الفکر کچین متفلسفلرک قابا صوفیلقدر و جهالتدر دیملری محدودیت فکرلرینه دلیل باهردر. چونکه جناب حقک انسانلره ابذال بویوردیغی انواع نعمی ادراک و تقدیردن عاجز بر حالده درلر.

یولنی غائب ایدنلره رحبرک و ضعیفه یاردم ایتملیدر. و بولندیغی محیط اچنده خلقک کندوسنه تحمیل ایتدیکی بر طاقم آغیر وظیفه لره تحمل ایلملیدر. ایشته انسانلق یولنی بولوب حقه واصل اولمق ایستین سالک بو ذکر اولنان وظائفک جمله سی واجبدر. و سلام ویردیکی وقت، ارضده و سماده الله تعالی حرصت لرینک رضای شریفی ایچون هر بر عبد صالحه سلام ویرسین. یعنی سلامنی بو نیتله ویرسین. اگر سلامکی بو نیتله ویرسهك هیچ شبهه ایتمه که سلامک سکا بو نیتکک مقامندن رد اولنور. زیرا کرک یرده و کرک کوکده بولنان صالح قوللرک هویتلری هپ حقدر. و سنك سلامک ایسه سنك و آنلرک هویتلری اولان حقه متوجهاً واقع اولمشدر. بناء علیه

سلامك بو هویتدن سكا رد اولنور. و سلامك عباد صالحینه حصری، حق تعالی حضرتلرینك اسم سلام ایله آنلره متجلی اولمسی سببیه دنیاده و آخرتده آنجق آنلرك سلامنده بولنمالرینه مبتنیدر. عباد طالحین و فاسقینك دخی هویتلری حق ایسهده، حق تعالی آنلره اسم سلام ایله متجلی دکلدر. زیرا آنلرده بو تجلی یی قبول ایدهجك استعداد یوقدر. و تجلی ایسه استعداد کوره اولور.

یرده کی صالح قوللر معلوممزد، کوکده کی صالح قوللر کیملردر؟ دینهجك اولورسه [۸۰۳] جواباً دیرزکه ارضمك سابج و دائر بولندیغی فضای بی نهاده میلیونلرجه عوالم سابج و دائردر. و آنلرك هر بری اوزرنده انواع مخلوقات الهیه وارد. نته کم حق تعالی حضرتلری قرآن کریمنده اخبار بیورر [ومن آیاته خلق السموات والارض وما بث فیهما من دابة وهو علی جمیعهم اذا یشاء قدير] یعنی "سماوات و ارضی خلق ایتمه سی و آنلرده دابه جنسندن اولان شیء بث و نشر ایتمه سی، آنك وجودینك و وارلغنك علامتلرندندر. قدیرك مشیتی تعلق ایتدیکی وقت، او قادر مطلق آنلرك ید قدرتنده جمعی اوزرندهدر." و دابه حیوان و انسانه شامل اولان بر لفظدر.

یورورکن قوشمقدن صاقین. زیرا انسانه قوشمق یا قیشماز. بو حال حیوانلرك صفتیدر. یورومهك عجیبر یعنی کندیکی بکنهرك و تکبر ایدرك اولمیوب تائی ایله اولسون. زیرا بو درجه یوروش سنك قصد و همتکی تأمین ایدرك اولمیوب تائی ایله اولسون. چونکه سن اهل دینا کی حریص دكلسك که فوت اولهجق اولان بر منفعت دنیویه اوغرنده قوشهسك. سنك قصدك آنجق مساجده و ذکرالله مجلسلرینهدر. بونك دخی وقتی معلوم اولوب اقامتگاهکدن هسابله چیقمش اولمهك ایجاب ایدر. بویله تائی ایله یورومك بو مقصده وصول ایچون چوقدر بیله. و اگر آرقه کده بر یوکک اولوب، دیکلنمک ایسترسهك، خلقك کثرتله مرور ایتدیکی جاده و یولی تبدیل ایت که آنلرك یولنی طارالتوب مرور و عبورلرنده هرکسی راحتسز ایتمهسك. و سماع مجلسلرینه کیمکدن صاقین. اگر شیخك "کیت" دیه امر ایدرسه، کیت. فقط فکرکی چالینان ساز و اوقونان قصائد و الهیات نغمه لرله مشغول ایتمه. و آنجق ذکرالله ایله مشغول اول. چونکه سن هنوز مبتدی و نفسی زنده اولان بر سالک اولدیغك ایچون سنك سماعك ذکرک اولمیدر. و سکا بو ذکر، شعر و نغمه جنسندن اولان سماعکدن اولادر. [۸۰۴] و خصوصیه سماع اثناسنده مطربلرك و ذاکرلرك چوغی محبت و شوقه دائر اولان اشعار و ابیات تغنی ایدرلر. و نفس بونلری دیکله دیکی وقت، اهتزاز ایدر. و سنده بو اهتزاز نفس، مقام ولایته قدم باصمش اولمق کی بر طاقم اصلسز دعوالر ایراث ایدر. و اگر قصائد و الهی تغنی ایدن زاکرلر موته دائر شعرلر اوقورلر و سکا جهنمی دوشونمک یوزندن قورقو و قبض و حزن و آغلامه و یاخود عمریکک کچدیکی و یا موت و موتک صیقندیلری و یاخود یوم بعثده حساب و قصاص و قیامتک مواطن و مواقف مختلفه سی تفکراتی وارد اولورسه، بو فکرلره تابع اول. و تفکره تمامیه طال که حظوظات و لذات و مزینات دنیویه میلدن استکراه ایدهسك. اگر سکا بر حال غالب اولوب سنی حواسکدن غائب قیلار و سن ده قیام ایدوب دورانه باشلار ایسهك، بو قیام و دوران سنك اراده کله واقع اولمامش و سنی آنجق بر وارد الهی قالدیریمشدر. زیرا سن بو قیام و دوران اثناسنده کندی حالکه و دورانی تماشا ایدن زوارک احوالنه مطلع و واقف دكلسك. مست لا یعقل بر حالدهسك. و اگر کندیکی و محیطکی ادراکه باشلارسهك درحال قیام و دوراندن وازکچوب اوطور. اعتدال هیئتنه رجوع ایت. زیرا سماعده حرکت مجرای اعتدالدن انحرافدر. یعنی سماع اثناسنده قیام و دوران انسانك حرکات معتاده سنه مخالف شوریده لك اظهارندن عبارتدر. بو حرکات غیری معتاده حس و ادراک یرنده ایکن انسان ایچون قابل تجویز دکلدر.

بیت صائب

موقوف به وقت است سماع دل عارف ** هر روز در اجزای زمین زلزله نیست

ترجمه

"دل عارفك سماعی بر حاله و تأثیر خاص وقتنه موقوفدر. زیرا اجزای زمینده هر کون زلزله اولماز." اگر حس و ادراک یرنده اولوب قیام و دورانی مدرک اولدیغك حالده حرکت ایدرسهك [۸۰۵] بو حرکتك سچینده استقرار ایدنجیه قدر، یوقاریدن آشاغی یه نزول ایدن کیمسه کی اسفله واقع اولور. زیرا وجود انسانیده کی حرکتك مجرای اعتدالدن انحرافی قصده کوره متنوع اولور. بناءً علیه حس و ادراکی یرنده ایکن، بنم شوریده لکمی خلق کوروب "حال صاحبی مبارک بر آدمدر." دیسونلر قصدیه و یا آتیده کوستریلهجك بر سائق ایله حرکت و قیام سالکک سچینده یعنی عالم طبیعت و نفسده استقرار ایدنجیه قدر یوقاریدن اشاغی یه سقوطنی موجبدر. الله تعالیدن عافیت نیاز ایلرز.

و اگر سن نفسکدن و حواسکدن فانی اولدیغيك حالده قیام و دوران ایلرسهك، مطرب و زاکرک جنانه و یا ناره دائر تغنی ایلدیکی اشعارك معانیسنی تأمل و تفکر ایتمهك سببیه، قلبکه الله تعالینك عظمتی مستولی اولدیغی

ایچون، الله تعالى ده فانی اولدک. بناءً علیه بو حالدہ حرکتک علیینده استقرار ایدینجیه قدر اسفلدن اعلایه طوغریدر. زیرا محرکک عالم علویدندر.

و اگر بر قادیندن ویا بر شاب امرددن معشوقک اولوبده سماع اثناسنده قلبکه بو عشقک غلبهسیله فانی اولدک ایسه، سنک بو فانی اولماک و حالک صحیح اولمغله برابر، حرکتک سچینده یعنی عالم طبیعت و نفسده جهنمدهدر. زیرا محرکک عالم سفلیدندر. حال بوکه ناس سنی بویله قیام و دوران ایچنده کوروب، اللهده فانی اولدی توهیم ایدرلر. سالك جميع احوالنده صدق اوزره اولمق ایجاب ایدر.

نفحات الالسنده مژکوردک: روزیهان بقلی قدس سره کعبه معظمه پی طواف اثناسنده مغلوب الحال اوله رق صیحه لر ایدرملش. بر کون هر نصلسه چالغی چالان بر جاریه نك محتبته کرفتار اولمش. و بو ابتلاسی اثناسنده دخی کعبه پی طواف ایدرکن جاریه نك عشقیله نعره لر آتارملش. خلق بو نعرلک دخی اولکی نعره لر کبی الله ایچون اولدیغنی زن ایتدکلرندن، جناب روزیهان [۸۰۶] حرم شریفده اوطوران مشایخک حضورینه کیدوب "ای مشایخ کرام، بو آنه قدر اولان صیحه لرم الله ایچون ایدی، بوندن صکره کی نعره لرم جاریه نك عشقندن ناشیدر. بویله بیلکز." دیوب و کسوه درویشانه سنی چیقاروب آنلرک اوکنه قویار و کندوسی ده سودیکی جاریه نك خدمتنه ملازمت ایلر. جناب روزیهانک اولیاء اللهدن اولوب کندوسنه عاشق اولدیغنی جاریه یه آکلاتیرلر. جاریه حضرتک برکات نظریله تأیب و مستغفر اولوب حال صلاحه رجوع ایلر. و جناب روزیهان دخی بر مدت صکره جاریه نك عشقندن خلاص اولوب مشایخ حرم حضورینه کلیر. و البسه درویشانه سنی تکرار اکسا ایله اولکی حالنه رجوع ایلر.

سماعه متعلق اساسات و تفصیلات سائرہ بو اون یدنجی بابک دردنجی بابنده مرور ایتمشدر. اگر کندکده صحبتہ اشتیاق و اضطرار حاصل اولورسه، بر شیخ کامل بولنجیه قدر خلقه قاریشوب آنلر ایله مناسبده بولنان عابدلری و مجتهدلری مصاحب اتخاز ایله. زیرا جناب حق آنلره خلق ایله امتزاجله برابر محافظه صلاح قدرتی احسان ایله مشدر. اگر بو ذواتی شهر ایچنده بولاماز ایسه ک، اصسر ذکر کنارلرنده و خراب مسجدرده و طاغلرک اتکلرنده و وادیلرک ایچنده آرا. زیرا آنلر کیجه لری خلقدن بعید اولان بو کی محللره کلوب احیای لیل ایدرلر. و سن آنلرک زمره سندن اولمغه عزم و نیت ایتدیکک وقت، نماز و قتلرندن ده اولجه مسجدره کیت. و اوراده وقت نمازک حلولی بکله. و مریدلردن عزلته افراط ایدن کیمسه، نمازه قیام ایدلدیکی صره ده مسجده واصل اولان کیمسه در. اگر عزلته و خلوته رعایت ایدهیم دیه مسجده قامت اولنورکن کلیرسه ک، بو خلوتک و عزلتکده صوک درجه افراط و جماعته وصولده ده تفریط ایتمش اولورسک. و بو حالدہ ده عابدلر و مجتهدلر زمره سندن اولمامش بولنورسک. ولکن بو افراط و تفریطی [۸۰۷] بر درجه یه واردیروب تکبیر احرامه ویا امام ایله قیلن نمازک بر رکعتنه یتیشه مزسه ک، آرتق بوکا قارشى سويلیه جک بر سوز بولامایز. زیرا بویله نماز وقتنی کچیدروب تام وقتنده جماعته یتشه مامک ایمانلرینه ضعف اسنادی صورتیله طعن اولنان، جهله عوامه عائد حکمدندر. یعنی احکام شرعیه ده رکعت اولایه ویا دیگر رکعتلره یتشه مامش اولان کیمسه لره دائر وضع اولنان قواعد و ویریلن فتوالر عوامه عائددر. سن ایسه طریق خواصی تعقیبه نیت ایتدک. بناءً علیه سندن بویله احوال عوام صدور ایدرسه، الله رجوع ایت و عبادتکی و نمازکی استناف ایله و بر مسجده مداوم اولمایوب مختلف مساجده کیت. کیتدیکک مسجدرده برنجی ویا ایکنجی ویا دیگر صفلرده طورمنی و مسجدک صاغنده ویا صولنده ویا خود دیگر بر محل معینده کندیکه بر موضع اختیاری عادتدن واز کچ. زیرا یوقاریده ذکر اولندیغی اوزره طریق قطع مألوفات اوزرینه مبنیدر.

متن فصل الخواطر

[واعلم انک اذا عاشرت الفقراء وخدمتهم فلا ترد خاطراً یخطر لك فی مصالحهم من خدمتهم فان خواطرهم رسل الیک فافعل کل ما یخطر لك من غیر توقف من غسل ثبات وطبخ طعام او شیئ هذه المنافع فان الفقراء الصادقین تخطر لهم الخواطر ومجاهدتهم تمنعهم من التحدث بها حتی لا یسعی لنفسه فی شهوته والله سبحانه یرید ان یجمع لهم بین الامرین معاً بصدقهم فیلقى فی نفسک فعل ما خطر لهم فقم عند ذلك وافعله واثبت به الیهیم [۸۰۸] فیحصل لهم درجه المجاهدة و نیل المطلوب وتتعلم انت تصدیق الخواطر سوى مالک من الاجر من ذلك ولا تحتقر بشئ من الخیر فان هذا الطريق طریق الارباح ولا یهلك

على الله الا هالك واربعة من احكمها فقد فاز بجميع الخيرات كلها خدمة الفقراء وسلامة الصدر والدعاء للمسلمين بظهر الغيب وان تكون معهم على نفسك وقل ما سلم مريد في ابتداء حاله من الخواطر الرديّه في كل جانب من جانب الحق ومن جانب الخلق فأكدم على المريد السعي في ان تسلم الناس سوء ظنه بهم وان كنت صادقاً صحيح الخواطر والكشف بالعادة والتجربة لذلك فيخطر لك خاطر سوء في واحد وهو كما خطر لك فاعلم انه من القاء الشيطان وتب الى الله تعالى منه واستغفر الله وسله ان يعمر بالطنك لا بالاشتغال بخلقه وكيف وقد شغلك بمساويهم وانما الشيطان يحب ان يستدرجك ويصدقك ليكذبك ويكرمك ليهينك فتحفظ وانما ينقطع هذا بالذكر وينقطع ما كان في جانب الحق عنك بالعلم والله اعلم]

ترجم

فصل [٦]

خواطر

"معلومك اولسون كه سن فقرا ايله معاشرت ويا آنلره خدمت ايتديك وقت، آنلرك خدمتلىرى جنسندن اولان مصححتلىرى حقنده سكا خطور ايدن بر خاطرى رد ايتمه. زيرا آنلرك خواطرى سكا رسوللردر. بناءً عليه غسل ثياب و طبخ طعام ياخود بو منافعدن بر شى جنسندن سكا خطور ايدن هر بر شى من غير توقف ايشله. زيرا كيجه كلن فقرايه خواطر خطور ايلر و آنلرك مجاهدهلىرى، آنلرى سويله مكدن منع ايدر. تاكه شهوتى حقنده كندى نفسى ايچون [٨٠٩] سعى ايتيمه و الله سبحانه آنلرك صدق ايله برابر ايكي امر آراسنى جمع ايتيمكى مراد ايدر. بناءً عليه آنلره خطور ايدن شئيكم ايشله مسنى سنك نفسكه القا ايلر.

امدى بونك عندنده قالىق و آنى ياپ. و آنى آنلره اتيان ايله كه آنلر ايچون درجه مجاحده و مطلوبه ميل حاصل اولسون. و سن ده بو خصوصده سكا حاصل اولان اجردين باشقه جه، تصديق خواطرى تعلم ايدرسك. و خيردن بر شى حقير كورمه؛ زيرا بو طريق ارباح طريقيدر. و هالك آنجق الله عليه نده هالك اولور. و درت شى، ارباحك احكمندن اولوب، خيراتك كافه سنى فائز اولور. خدمت فقراء و سلامت صدر و ظهر عبيده مسلمينه دعاء و آنلر ايله برابر نفسك عليه نده اولمقدرد. ابتدائى حالنده مريد جانب حقندن و جانب خلقندن هر بر جانبنده خواطر رديه دن سالم اولاماز.

امدى مريد اوزرينه مؤكد اولان شى، ناس آنك سوء ظنندن سالم اولمغه سعيدير و اكر بوكا عادت و تجربه ايله خواطرى و كشفى صحيح اولان صادق اولسه ك دخی، سكا خطور ايدن بر خاطر سوءده سكا خطور ايدن كبيدر. امدى بيل كه او، القاء شيطانندن. و آندن الله تعالى يه رجوع ايت. و الله استغفار ايله و آنك خلقيله اشتغالى دكل، باطنك معمور اولمه سنى طلب ايت. و آنلرك مساويى ايله شغلنك نصل اولور و شيطان آنجق سنى درجه درجه فلاكته سوق ايتيمكى و سنى تكذيب ايچون سنى تصديق و سكا اهانت ايچون سكا اكرامى سور. بناءً عليه تحفظ ايت. و بو آنجق ذكر ايله منقطع اولور. و جاب حقده اولان شى دخی سندن علم ايله منقطع اولور. والله اعلم."

شرح

يعنى سن درويشلىر ايله معاشرت ويا آنلرك خدمتلىرى درعهده ايدرسه ك، آنلرك محتاج اولدقلىرى امور و خصوصاته دائر ساكا بر طاقم خاطره لر خطور ايدر. سكا وارد اولان بو كى خاطره لى رد ايتمه. قبول و اجرا ايت. چونكه سكا كلن بو خاطره لر، آنلرك خواطرى اولوب آنلر طرفندن [٨١٠] سكا رسول اوله رق كلمشلردر. بناءً عليه آنلرك البسه لى ييقامق و ييمكلىرى پيشرمك كى ويا آنلرك منافعه نده عائد اوله رق بوكا مماثل شيلردن بر خاطره سكا وارد اولورسه، اصلاً تردد و توقف ايتمكسزى او خاطره ي ايشله. چونكه كيجه كلن فقرايه احتياجات طبيعى و ضروريه لى حقنده بعض خاطره لر خطور ايدر. و آنلر بو احتياجلرى ايچون نفسلىرى قارشى مجاهده ايتدكلى جهتله، بن شوکا و بوكا محتاجم ديه مصابلىرى سويله مزلىر. و بو مجاهده بو احتياجلرى سويله مكدن كندىلىرى منع ايدر. و بونى كندى شهوت و آرزوسى حقنده محضا نفسك لهنه سعى ايتماش اولمق ايوجن ياپارلىر. حال بوكه الله سبحانه و تعالى حضرتلىرى آنلرك سلوكرنده كى صدقلىرى سببيله ايكي امر آراسنى يعنى هم مجاهده لى و هم ده احتياجلرىنى حصولى آراسنى جمع ايتيمكى مراد ايدرده، آنلره خطور ايدن بو خاطره نك ايشله مسنى سنك نفسكه القا ايلر. بناءً عليه سكا بويله بر خاطره خطور ايدنجه درحال قالىق و آنى ياپ و او فعلى آنلرك اوكنه قوى كه آنلره هم مجاهده درجه سى و هم ده مطلوب اولان حاجتلىرى نائلت كيفيتى حاصل اولسون. و سن دخی، بو خدمتى ايفا سببيله، سكا حاصل اولان اجردين باشقه جه تصديق خواطرك نه ديمك اولديغنى فعلاً و ذوقاً اوكره نده سك. و صاقين خير نوعندن اولان بر شى حقير و كوچوك كوروبده

ایشله مکدن صرف نظر ایتمه. زیرا بو طریق حق معنوی کار و قازانج یولیدر. و هلاک اولان کیمسه، آنجق وضع الهی اولان امور خیریه نك علیه حرکت ایتدیکی ایچون هلاک اولور. و درت شی کارلرک و قازانجلرک اک قوتلیرندن اولوب خیراتک کافه سنی فائز و جامع اولورکه آنلرده فقرایه خدمت، سلامت صدر و مسلینه غیا بلرندن دعاء و فقراء ایله معاشرت حالنده کندی نفسکک علیه حرکت ایتمکدر. و بو درت شی حقنده [لن تنالوا البر حتی تنفقوا مما تحبون] و [یوم لا ینفع مال ولا بنون الا من اتی الله بقلب سلیم] و [فلا تزکوا انفسکم] کبی بر چوق آیات قرآنیه و احداث شریفه واردر.

ابتدای حالنده مریده کرک حق و کرک خلق حقنده هر بر طرفدن بر طاقم فنا و مناسبتسر خاطره لر خطور ایلر. و مرید بونلردن سالم اولاماز. بناء علیه مرید [۸۱۱] اوزرینه مؤکداً لازم اولان شی، ناسی کندی سوء ظنندن سالم قیلمغه سعی ایتمه سیدر. یعنی مرید نفسی هرکسه قارشى سوء ظن ایتمکدن خلاص ایتمکه چالیشملدیر. و اگر بر کیمسه حقنده خاطره ک ایچون "بنم بو خاطره م او کیمسه دن کوردیکم عادت و تجربه م ایله ثابتدر. و بو عادت و تجربه یه نظراً کشفم صحیحدر. و بناء علیه بو خاطره مده صدقم ظاهردر." دیسه ک بيله، سکا خطور ایدن فنا بر خاطره دخی، عادت و تجربه یه مستند اولمقسزین سکا وارد اولان خاطره کبیدر.

مثلاً سارق اولدیغی تجربه ثابت اولان بر کیمسه نك بولندیغی محله بر شی سرقت ایدلسه "بو آدمک سارق اولدیغی تجربه ثابتدر. بناء علیه بونی او چالمشدر." دیمه. بلکه بونی او چالمشدر و سن آکا سوء ظان ایتمش اولورسک. ایشته بو کبی خواطر بیل که شیطانک القآتنددر. و بویه بر خطره وقوعنده الله تعالی یه رجوع ایت. و اللهه استغفار ایله. و حق تعالینک مخلوقاتیه اشتغالی دکل، باطنکک بو کبی حجاباتک زوالی صورتیه معمور اولمسنی حقدن طلب و نیاز ایله. اساساً سنک وظیفه ک نقوش ماسودان صدیریکک تطهیریه اشتغالدن عبارت ایکن، خلقک مساویسی ایله اشتغالک نصل اولور؟ و طریق حقده کی سعی و مجاهده ک نره ده قالیر؟ و شیطان بو کبی القآتی آنجق سنی درجه درجه فکلاکته سوق ایتمک ایچون یاپار. و بو کبی القآتدن اولان بر شیده سنی تصدیق ایدرسه، بو تصدیقی بالاخره سنی تکسیب ایتمک ایچونددر. و سکا اکرام ایدرسه، مطلقاً اهانت ایتمک ایچونددر. زیرا شیطان بنی آدمی هر جهتدن اغوا ایتمکه جناب عزته قارشى قسم ایتمشدر. نته کم قرآنده بویوریلور: [قال فبعزتك لا غوینهم اجمعین] بناء علیه شیطان ازله کی عهدینه بناء بو ذکر اولنان شیلرک اجراسنی وظیفه بیلیر. و وظیفه سنی ایفا ایتمکی دخی پک سور.

امدی سن بو کبی القآت شیطانیه یه قارشى بو کتابک اون یدنجی بابنده ذکر اولندیغی اوزره سنده کی حجر زمردی یعنی قوه مزکره کی استعمال ایت. [۸۱۲] یعنی قرآن کریمده کی [ان الذین اتقوا اذا مسهم طائف من الشیطان دذكروا فاذا هم بصرون] یعنی "شونلرکه اتقا ایدرلر. شیطان طرفنده آنلره وسوسه طوقوندقه تذکر ایدرلر. بناء علیه آنلر طوغری یولی کورورلر." آیت کریمه سی موجبجه عمل ایت و بو ابلیسی حیله سندن منع ایله. و بو حجر زمرد سایه سنده ابلیسی کیدینک ملاحظه سندن کور ایت. و آندن بو صورتله تحفظ ایله. و ایشته بو القآت شیطانیه آنجق بو صورتله ذکر ایله منقطع اولور. و حق حقنده کی خواطر ردیه دخی آنجق علم سایه سنده منقطع اولور. و بوده سنده اولان یاقود احمرک خاصه سدرکه سن بو حجر سرینک انکشافی حالنده ذات حقه متعلق اولوب باشقه لرینک مطلع اولامه یه جفی علومی اوکره نیرسک. و بو حال کشف علم سرینک انکشافیدر. و بو علومک اخذ کیفیتی بو کتابک مختلف محللرنده مرور ایتدی. و بو یاقوت احمر سرینک قرآن کریمده کی آیتی [لیس کمثله شی] قول شریفدر. بونک تفصیلی دخی - یاقوت احمر - بحثنک ایضا حنده کچدی.

عالم اولان الله ذولاجلال حضرتلرینه حمد و ثنا اولسون که بو کتاب منیفک شرحی ۱۳۴۴ سنه هجریه سی جمادی الاولیسنک ۳۰ نجی و ۱۳۴۱ سنه رومیسی کانون اولینک ۱۶ نجی چهارشنبه کونی صباحی ختام بولدی.

والحمد لله رب العالمین وصل وسلم علی اشرف واعرف واسعد جمیع الانبیاء والمرسلین وعلی آله واولاده وازواجه واصحابه اجمعین

عبد جانی

ahmedavnikonuk.com